NYLÆNDE

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK

UTGIT OG REDIGERET

AV

GINA KROG

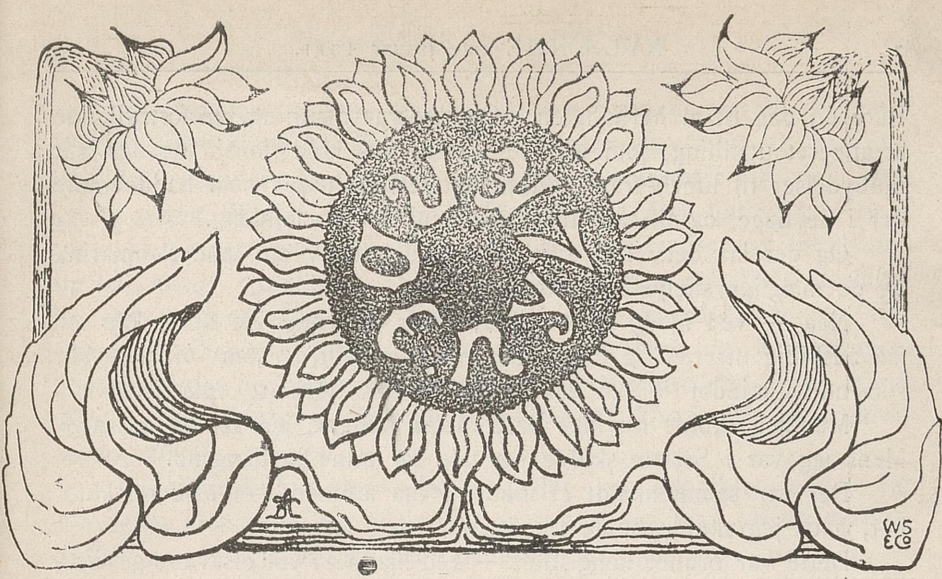
25 Aargang.

KRISTIANIA
BOKTRYKKERIET »MINERVA«
1911.

Indholdsregister

Side

Side

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 1

KRISTIANIA 1. januar 1911.

Den femte stjerne i banneret!

Der var fire stjerner før i den store nordamerikanske republiks banner. Der var bare fire som hadde den rette stjerneglans. Men nu, da staten *Washington* har git kvinderne stemmeret, nu og nu først — er der fem som lyser.

Ja, saa ser det ut i stemmeretssøkende amerikanske kvinders øine. — De har nu fæstet den 5te stjerne paa kvindernes flag. Og der er stor glæde blandt dem alle over seiren, især blandt kvinderne i staten Washington, som har kjæmpet længe og tappert for sin ret.

Jeg har været vidne til den intense styrke i deres krav, jeg har set det gi sig uttryk.

Efter det internationale kvinderaads møte i Toronto, somren 1908, foretok, som oftere omtalt, mange delegerede og andre en tur til Stillehavskysten, og tilbake gjennem de *Forenede stater* til Atlanterhavet.

Seattle i staten *Washington* var vor første station paa tilbakeveien.

Den laa i straalende lysvæld for os, da vi kom ind fjorden sent den ene kveld, og den næste skulde vi med toget videre østover.

Bare én dag til al herligheten. Og der var utstilling, en fortryllende arrangeret utstilling, som vi ikke kunde gaa kold forbi, og der var indbydelser til lunch fra kvindestemmeretsforbundet, som hadde møte der i de dage, og til utstillingskomiteens festli e middag.

Og der laa den store rastløst arbeidende by og landet omkring og de mægtige snefjeld i bakgrunden! — —

Naa — ved hjælp av straalende veir og ypperlige biler kan en faa adskillig utrettet og fange ind mangt et billed, som *blir* — blir staaende i mindet — om det er aldrig saa lynsnart opfattet.

Men jeg skulde nu ikke bare motta indtryk, jeg skulde ogsaa gi. Mens ieg var i Seattle skulde jeg tale for mine landsmænd.

Der var sammenkaldt et møte til om aftenen i en af deres klubber, hvor jeg skulde holde foredrag.

Dette var ordnet længe før — ved hjælp av vor elskværdige vicekonsul. Jeg hadde hat tid til at tænke paa hvad jeg skulde si og glædet mig til det. — Men med én gang fik jeg bud om at der ut paa eftermiddagen skulde være et amerikansk kvindestemmeretsmøte, og der maatte jeg ogsaa tale. Det var værre! — Vi var imidlertid blit vant til at optræ uforberedt paa møterne paa den tur og improvisere — paa et fremmed sprog. Flere av os hadde i den nye verden faat en frækhetens naadegave, som vi ikke hadde drømt om i den gamle. Saa la gaa! Jeg skulde nok klare det.

Jeg skyndte mig dit hen, hørte vicekonsul Kolderup tale om Norge under stort bifald, hørte et par kvinder og mænd fra andre land, som talte hver en ti minuters tid. Saa var det min tur!

Ja det gik, baaret av stemningen hos publikum. Men med éngang hørte jeg mig selv si: »Nu gaar jeg til mine landsmænd, og jeg skal be dem være med og gjøre hvad de formaar for at Washington kan bli en fri stat, Amerika et frit land.» I samme øieblik tænkte jeg: hvad er det jeg sier til amerikanerne? at de ikke er et frit folk — nu blir jeg vel lynchet. — — — Der kom en avbrytelse — en bifaldsstrøm, saa jeg maatte stanse. Ja — fortsatte jeg, saa er vi alle enige i »at den nation kan ikke kaldes en fri nation som negter kvinderne borgerrettigheter.« Bifaldsbølgen steg med vælde, og da jeg kort efter sluttet og forlot salen, saa jeg mig omgit av en stor skare, som strakte hænderne ut til tak; øinene lyste, og de fortalte om hvad denne kamp gjaldt for dem. — At de ikke betegner de stater, som negter kvinder borgerrettigheter som lysende stjerner — er i overensstemmelse med hvad jeg hørte ved den anledning.

Washington er den vigtigste stat vi har vundet, sier the *Woman Voter*. Ikke alene har den flere indbyggere og større utstrækning end de fire andre, men den har en glimrende fremtid for sig. Den er en meget rik stat — hadde i 1860 bare 11000 indbyggere og i 1900 hadde den 500 000. Nu er den gjennemkrydset av jernbaner og har mange store byer. Seattle har voxet med 194 % i de sidste 10 aar, og dens store havn kommer til at bli hovedcentret for den orientalske handel. Staten er rik paa guld, sølv og kobberminer, tømmer, frugt og korn. Dens utstrækning er større end *New York State*, *New Jersey*, *Delaware*, *Connecticut*, *Rhode Island* og *Massachusetts* tilsammen.»

Fru *Elisabeth Lange Aas* fortæller i et privatbrev endel om hvorledes kvinderne har kjæmpet, og særlig om Mrs. *Minnie Reynolds*, som i 6 maaneder har reist rundt derute.

Presterne av de forskjeilige kirker hadde stillet sig velvillig, og Mrs. Reynolds hadde talt i en mængde kirker — ofte 3 gange paa én søndag, saa for arbeiderforeninger, ungdomsforeninger, fra en automobil o. s. v.

Mrs. Reynolds er en utmerket taler, og nu fortæller hun om: »*hvorledes vi vandt Washington.*»

Mrs. Reynolds, skriver fru Aas,*) som har hørt hendes foredrag, sa, at arbeiderforbundet hadde virket godt for saken, likesaa, de forenede landmandsselskaper, hun sa at indflyttere fra *Colorado* og *Idaho* hadde hjulpet svært til seiren, de følte selv hvor haardt det var i den nye stat at være berøvet de rettigheter de hadde i den gamle, og baade mænd og kvinder fra disse stater hadde arbeidet for indførelse av kvindestemmeret i Washington, og hun sa — — *nordmændene hadde hjulpet utmerket.*

Om jeg nu har bekjendt, at jeg har faat større frækhetens naadegave end før, saa faar man ikke mistænke mig for at være blit stormandsgal, hverken paa landsmænds eller egne vegne. Det falder mig ikke ind at tro at nordmændenes stemmer gjorde utslaget. Jeg syntes bare det var saa glædelig at høre at de norske var ivrig med i arbeidet, at jeg maatte spendere skudt sats paa denne kjendsgjerning. — Og hvad mig selv angaar saa glæder jeg mig bare over at ha faat lov at være litt *med* i kampen — den ene sommerdag. —

Mange herhjemme kunde skaffe sig den glæde at faa være med.

---

*) Fru Aas fortæller ogsaa om stemmeretskampen i *New York State* m. m. Det kommer i næste hefte.

Skriv til landsmænd derover naar slikt staar paa. Fru Aas skriver at det oprop *til landsmænd i Amerika* som stod i Nylændes 15de septemberhefte har hun sendt til norske aviser i *Washington*, *Oregon*, *South Dacota* og *Oklahama* -- de stater hvor spørsmaalet skulde avgjøres ved folkeavstemning. Hun har ogsaa oversat det til engelsk. og andre hadde paatat sig at faa det ind i amerikanske blade.

Hvis mange herhjemme vilde benytte sine forbindelser derover til at fremme saken — saa blev det litt, saa gav vi vore skjærv, saa fik vi den gla følelse av at være med, naar seiren en dag kommer.

Kanske vil noen si at vi har nok med at passe vore egne anliggender, og vi har endnu ikke seiret, vi har jo endnu ikke borgerrettigheterne helt ut.

Det er sandt. Der mangler meget. Ser vi ret paa farverne i vort flag, saa er de ikke saa rene og friske som de skulde være. Den nation er ikke fri, som ikke gir kvinderne borgerrettigheterne helt ut. La os saa kjæmpe av al vor magt for de utelukkede kvinder, for vort flag, for vor frihet. Stort haap har vi jo om at seire i det aar vi nu gaar ind i. Og lykkelige vil vi være, hvis saa sker, stolte over at være det første suveræne folk som fuldbyrder den store reform.

Taper vi iaar, da har vi ogsaa tapt vor høvdingstilling paa det felt. Da — det er der vist neppe tvil om — kommer andre til at gaa i spidsen.

Der er de bedste utsigter for danske kvinder, at de skal vinde politiske rettigheter med det første, at de skal faa dem paa samme vilkaar som mænd, at Dannebrogs farver skal lyse for verden. Nu vel — sker det, saa hilser vi dem med begeistring, som de har hilst os

Men la os ikke lægge hænderne i skjødet et øieblik. Er det gaat daarlig for os i de to sidste valgaar, politisk og kommunalt — saa la det anspore os. Det viser hvor lang læretid vi trænger, det viser vi maa ha alle rettigheter uopholdelig for at lære at bruke dem. Tiden arbeider rastløst i saa mange andre retninger. Skynder vi os ikke — saa kan stort forspildes.

Sandt er det da at vi har vort største og sværeste og vigtigste arbeide hjemme hos os selv. La os ta fat som aldrig før.

Men sandt er det ikke at vi har *nok* med vore egne anliggender. Nei. Den fædrelandsfølelse som nu tar vext, den er av anden natur. Ikke vil den mure sig inde, ikke vil den se koldt paa de andre. Den maa række hænderne ut, den maa ta og den maa gi — gjennem det fornyes den. Ingen forstaar det klarere end de som gir sit arbeide til tidens største sak — kvindernes sak. *Gina Krog.*

Boligsaken og bolignøden

Foredrag holdt i Norsk kvindesaksforening

av

advokat Gustav Heiberg

Referat

Boligsaken er et av vor tids vigtigste *økonomiske* spørsmaal. — Dette ene behov til hus sluker saaledes gjennemsnitlig fra 1/5 til 1/3 av alt, hvad der tjenes i denne by.

Men boligsaken er først og fremst et *socialt* spørsmaal. Direkte fordi store dele av befolkningen, og da særlig den arbeidende klasse, lever i boliger som langtfra tilfredsstiller selv meget beskedne krav. Men dernæst indirekte, fordi en meget stor del av byens befolkning i sit arbeide er knyttet til byggevirvsomhetens mange grene, og fordi denne byggevirksomhet sker i rykk, saaledes at forceret arbeide vexler med fuldstændig stagnation — med derav følgende arbeidsløshet.

Intet under at boligsaken staar paa dagsordenen i alle land. Der har alt utviklet sig en egen *boligpolitik*, som har til maal at finde de veie, ad hvilken man kan naa frem til en tilfredsstillende ordning av dette, det vigtigste enkeltbehov vi har. Det viser sig her som ellers, at sociale spørsmaal løses ikke ved nogen enkelt patentmedicin. Man maa ta for sig alle de enkelte faktorer, som sammen er av betydning for boligsaken og behandle enhver efter sin fortjeneste. —

Efter denne inledning hævdet foredragsholderen nødvendigheten av en fornuftigere kommunal tomtepolitik og kommunikationspolitik og fremholdt, at der maatte arbeides for en bedre boligtype. Det gjaldt at bekjæmpe kasernesystemet. »Hos os bor 34 mennesker pr. hus, i de store engelske byer 5 à 6. Hos os lever der gjennemsnitlig mellem 7 à 8 familier i hvert hus, i de engelske byer 1.08.« —

Derefter søgte foredragsholderen at gjøre det anskuelig hvad bolignød vil si og specielt den nød som nu er os ind paa livet i Kristiania.

Vi bringer et vidtløftigere referat av denne fremstilling som vi er sikker paa man vil læse med den største interesse:

Det som gjør boligsaken saa aktuel hos os nu, er den omstændighet, at vi staar overfor en *bolignødsperiode*. Hvad vil det si? Jo, at der er for faa boliger til at tilfredsstille det vanlige behov.

Periodisk bolig*mangel* kan alle samfundsklasser bli utsat for, naar byggevirksomheten ikke har holdt skridt med befolkningstilvexten. Men som

bolignød rammer den kun arbeiderklassen. Det er jo klart, at de, som har 6, 5 og 4 værelser altid kan greie sig med et værelse mindre, uten at der kan bli tale om nød. Men den, som bare har 3 værelser har vanskelig for at nøie sig med 2, og den som har 2 hverken kan eller bør nøie sig med 1 værelse Men det er bolignødens følge, at han maa indskrænke sig saaledes. Den som før bare har 1 værelse, han har slet intet at avse. Hans eneste middel til at greie de forøkete leier, er at ta ind logerende i sit ene værelse. Det er overflødig at karakterisere, hvad en saadan eventualitet vil si. Enkelte kan jo med sig selv forsøke at sætte sig ind i hvad det vil si, at mand, kone og barn lever livet i et eneste værelse, mens en eller flere fremmede logerende har tilhold i samme værelse. Det er ikke de høie husleier i sig selv, som er bolignødens værste side, men det er den derav følgende sammenstuvning av den fattige befolkning.

For at faa den rette forstaaelse av hvad dette vil si, maa man først, ha paa det rene, hvorledes befolkningen bor, naar det ikke er bolignød. Man maa m. a. o. undersøke om der er noget at slaa av paa. I aaret 1900 var der en ledighetsprocent i Kristiania betydelig over det normale. Der var da ledige rum for ca. 13000 mennesker. Og dog boede

28.06 o/o	av	befolkningen,	eller	ca.	64000	mennesker	i	leiligh.	paa	1	v.	og	kj.
30.93	»	»	»	»	70000	»	»	»	»	2	»	»	»
14.33	»	«	»	»	32600	»	»	»	»	3	»	»	»

Men man maa ikke tro, at familjerne overalt hadde disse leiligheter til sin egen disposition. Husleien selv for disse smaa leiligheter er for høi til at de kunde bæres. Leieboerne maa i stor utstrækning ta ind logerende. I over tredjeparten av leiligheterne paa 3 v. og i henimot $^1/_4$ part av de paa 2 v. blev det ene værelse leiet bort til logerende.

Værre er det imidlertid, at de som ikke har noget værelse at avse de vil selv under disse »normale« boligforhold ta ind *logerende uten eget værelse*. Dette var i det aar tilfældet med

2545	eller	15,15 %	av	1	værelsesleilh.	og	med
2182	»	15,24	»	» 2	»	»	»
1001	»	15,35	»	» 3	»		

Tilsammen kan man vel antagelig si, at en 25 à 30 tusen mennesker har saadanne »hjem« hvor fremmede har tilhold dag og nat.

Saaledes bor altsaa den overveiende del av befolkningen i kaserner, i 1 og 2 v.. leiligheter, med logerende med og uten eget værelse. Dette fik da enda gaa. Men værre er det, at værelserne er saa smaa, at de ikke gir sine beboere den tilstrækkelige luftvexel. Efter den engelske norm for overbefolkning var i 1900 43,3 % av 1, 2 og 3 v.s leiligheter overbefolket.

Dette vil si, at ca. 63500 mennesker bodde i overbefolkete rum — samtidig som der var ledige leiligheter for ca. 13000 mennesker.

Det er en ubetinget anerkjendt hygienisk regel, at sundhetstilstanden direkte er avhængig av befolkningstætheten, at dødeligheten, især for barn, er omvendt proportional med de antal værelser familien bor i.

For forholdene i Kristiania 1903—1904 fremgaar dette med al tydelighet av følgende statistik:

	Antal leiligheter.		Dødelighet pr. tusen.		
	Samlet	1 vær.	Barn under 1 aar	Alle aldre	Tuberk.
Froguer	3743	257	23	9	0.9
Grønland	4516	1963	111	18	3.0

Det er med disse boligforhold for øie, man maa se paa bolignøden. Det skulde ikke være svært at forstaa, at naar arbeiderne bor saa slet, saa usundt og saa uhyggelig, paa et tidspunkt da der var en forholdsvis stor leilighetsprocent, saa vil forholdene allerede nu, da der praktisk talt ingen leilighet er, være fortvilet. Og nu er vi bare ved begyndelsen. Byen voxer for hver dag, der er al utsigt til at der i de aar som kommer, blir en virksomhet og rørelse, som vil trække titusinder til byen. Og dog er der endnu ikke antydning til at der vil bli bygget boliger for arbeiderbefolkningen. Den tilvext byen faar vil altsaa finde plass *i de allerede før overbefolkede leiligheter*. Bolignøden er der, og det er utenfor al tvil at den, hvad der saa *nu* gjøres, maa bli baade stor og langvarig. Men det er klart, at jo længer det varer, før byggingen begynder, jo værre blir det. Spørsmaalet er nu bare hvorledes man skal begrænse den, hvad der kan gjøres for at boligbehovet hurtigst mulig kan tilfredsstilles. En ting er givet: Der fins intet andet middel her end at der bygges, og at der bygges *strax*. Her er der tre alternativer: 1) Den helt private byggevirksomhet, som bygger for at tjene penge, 2) almennyttige byggeselskaper og endelig 3) kommunen. *Den private byggevirksomhet* kan man her først sætte helt ut av betragtning. Det er vistnok erkjendt av alle, at den for tiden ikke *vil* indlate sig paa at bygge for arbeiderne. Først og fremst fordi det private initiativ ikke mener, at det for tiden er lønsomt. Dernæst fordi der ogsaa er boligmangel for de klasser, som skal ha 3, 4, 5. og 6 værelser. Og det er en baade bedre og behageligere forretning at kaste sig over den slags bygninger. Følgelig vil det bli den virksomhet, som i de kommende aar blir den fremherskende. Men det vil skade, ikke gavne boligforholdene for smaafolk, idet det vil trække bygningsarbeiderne til byen i masser.

Den almennyttige byggevirksomhet kan ha sin store betydning under normale forhold, men det vil heller ingensomhelst betydning ha for den øje-

blikkelige bolignød. Dertil er behovet alt for stort. Man maatte her ty til veldædigheten, men en veldædighet i millioner er der vel ingen som tror paa hos os.

Der er derfor *intet* andet effektivt botemiddel end at *kommunen* selv tar sig av saken. Man kan ha hvilke meninger man vil, om kommunal byggevirksomhet, det er ikke *det* principielle spørsmaal, hvorom det her er tale. Det er spørsmaalet om kommunen som representant for byens fællesinteresse ikke er forpligtet til med hvad middel den mægtig er at avværge og avbøte følgerne av bolignøden. Var der tale om en truende ildebrand, eller om en truende korn- kjøt- eller kulmangel, saa vil neppe nogen være i tvil. Men boligmangelen er ikke mindre skjæbnesvanger. Og i vor tid turde det ikke gjøre saken mere tvilsom, at bolignøden efter sin art kun rammer de uheldigst stillede i samfundet.

Kvinder i politiet

Med *politikvinderne* gik det desværre ikke som ventet efter behandlingen i formandskapet. *Hegges* forslag om *to kvinder i ordenspolitiet* faldt og et mellemforslag av *Bugge*, hvorved 2000 kroner stilles til forsøksvis disposition for politikammeret blev vedtat med 45 stemmer.

Blandt disse var mærkelig nok *fru Nærup*, „*Hjemmenes vel*"s formand, som i formandskapet hadde stemt for *Hegges* forslag og nu i representantskapet fremdeles stærkt anbefalte det — som imøtekommende kvindeorganisationernes krav. Det skulde være interessant at faa vite fru Nærups begrundelse av sin stemmegivning. Alle de andre tilstedeværende kvinder stemte paa rette side.

Kan man nu haape at politikammeret ved bevilgningen vil komme til at faa et forandret syn paa saken? At det allikevel vil ta skridtet og fastsætte en kvinde med *fuld politimyndighet?*

Politikammerets uttalelser har jo bl. a. gaat ut paa at man helst bør avvente resultatet fra de mindre av vore byer, som har faat politikvinder. Vi i hovedstaden har saalænge krævet politikvinder her, fordi vi mente at netop her var de mest paakrævet — at i dette maatte hovedstaden være tvungen til at gaa i spidsen. Vi har ment at *erfaringerne* maatte politikammeret hente fra byer av samme størrelse f. ex. i vore nabolande, og ellers utover i verden. Med spænding og interesse vil vi nu avvente hvad der gjøres fra politikammerets side.

Randi Blehr.

Bøker

Eilert Bjerke. Frie Fugle.

Aschehoug & co.

En fin og betydelig bok, som man lægger fra sig med en føfelse av at ha været i godt selskap. Den er velgjørende fri for de sansepirrende midler og den lumre erotik meget av vor nyeste literatur er saa rik paa. Der gaar gjennem alle fire fortællinger en ung sterk tro paa det godes seier over de lavere instinkter, slik som det skildres i »*Rosernes Kastel*« med den unge hustrus renende indflydelse paa sin mand, der han er i færd med at magtstjæles av »faunen« som stikker dyrekloen op ved svigerindens besøk i det lykkelige hjem.

I »*Makkabæus Paktens søn*« følger man med stigende interesse den arme jødekræmmers vandring gjennem bygden. Det gamle testaments malmtoner runger gjennem den nidkjære israelits profetier om sit folks, *Guds* utvalgte folks, særegne mission. Man forstaar hvilken sterk indflydelse disse faar over den unge guts mottagelige sind. Han *maa* simpelthen gjøre hvad det skal være, om det saa er en forbrydelse for at hjælpe sin gamle ven.

Aviatikere som vil ha nye impulser i retning av at fuldkommengjøre flyvekunsten bør læse »*Den unge opfinder*«. Desværre — Paul Richardts luftskib i form av et insekt, en glinsende guldsmed — holdt ikke maal. Men hvem vet, om ikke et aeroplan lik en »fri fugl» vil bll resultatet, slik som Pauls gode aand, Lizzy, inspirerer ham til at lave den, saa den virkelig kommer til at starte i en femtenmeters vind og dog bære den tidobbelte vegt av det største rov i ørnekloen.

Den sidste av »Frie Fugle« er »*Sekaneren*», det intense lille sjælemaleri, hvorved *Bjerke* gjorde sin egentlige debut. Den er nu mere utdypet, og derfor end mere malende.

Man har ved denne bok, som ogsaa ved forf.s første »*Mennesker og Fauner*« følelsen av et sprudlende væld, som vil bli rikere, jo mer det gir av sig selv. Sproget er like malende, men lettere end i nævnte bok. Enhver som under sig den berigelse det er at være vidne til den nye norske litteraturs gryende dag, kan ikke la være at følge ogsaa *Ejlert Bjerkes* lovende forfatterskap.

A. R.

Hinn Helgi Olafr Æfilinger Konungr Noregs.
Olaf Rusti, pinx. Forlagt av *Olsoknævnden* i Bergen.

Axel Borge: Ebba Falch

Steenske forlag 1010

Det er en underholdende bok, en læser den med spænding, er utaalmodig efter at se hvorledes det gaar, vil ikke stanse hverken ved naturstemninger eller sjæleanalyse, hvor fint og skarpt det end kan være utført. En er nysgjerrig efter at se hvor Ebba Falch havner, og hvorledes det gaar et par av de livets skibbrudne som har søkt ly i den lille krok av verden som heter *Kvalvaag*.

Men har en saa faat vite det og lægger boken bort, saa føler en at en slet ikke er færdig med den, en gaar tilbake for at se nøiere paa billederne og en stanser længst ved Ebba Falchs portræt.

Hun hadde denne tiltrækningsevne »som kan bli saa farlig, naar vedkommende selv er sig den helt bevidst,« Ebba Falch var sig den helt bevidst, men derfor er der heller ikke noet slaks stræv fra hendes side, og hun lægger ingensomhelst vegt paa sine erobringer, — saa omtrentlig hver en mand hun møter paa sin vei. Det blir dagligdags.

Men hun fryder sig over sin skjønhet og magt, det gav næring »til de drømme, hendes længtende sanser drømte, alt dette voldsomme fysiske og aandelige begjær efter den vældigste, større end han findes paa jord, efter et liv i elskovsextase og skjønhetsextase like ind i døden.«

Og det var hændt at eventyrlængselen hadde git sig utslag i indfald som blev til forlystelse for Kvalvaags sladderhanker.

Tilsidst vælger Ebba Falch den kummerligste av alle, en mand som av alle paa stedet, og fra først av ogsaa av hende selv, blev behandlet som et skumpelskud og skøvet tilside med foragt, en mand som under skjæbnens haarde haand var bøiet i støvet, som hadde følt lidelsen i al dens styrke, men beseiret lidelsen, som i sin ydmyghet hadde vundet overlegenhet og fred og evnen til at tilgi og tilgi i det uendelige. Saa kaster Ebba Falch alle sine drømme og ønsker og begjær paa baalet — ham maa hun naa frem til og vinde. Og hun beseirer tilsidst endog hans beskedenhet og er straalende lykkelig, mens bygden korser sig over det underlige valg.

Der er flere interessante personskildringer i boken, der er selvstændighet i syn og fremstilling, men mest fængsles man av Ebba Falch og historien om hvorledes erkjendelsen av en moralsk verden, synet av dens skatte, selv i den uanseligste og skrøpeligste skikkelse, — faar alle andre brændende ønsker til at slukne.

G.

Danske kvinder, som arbeider

Under denne overskrift skal vi fra tid til anden bringe billeder av danske kvinder med oplysninger om deres arbeide.

Igrunden begyndte denne serie i forrige hefte, da vi presenterte fru *Arenholt* for vore læsere, og der blev fortalt om hendes betydningsfulde virke. Paa det nye aar begynder vi med at fortælle om kvinders arbeide med jorden, som er grundnæringen for os alle.

Vi presenterer herved

Danmarks første kvindelige statshusmand

Dagmar Kristensen.

Hun er 31 aar gammel, er datter av en gaardbruker i *Bredsten* ved *Veile*. Hun fik tidlig lyst til det arbeide hun hver dag saa sine forældre utføre, interessen voxte med aarene, indtil hun besluttet selv at ta fat med kraft og finde *selvstændig* erhverv ved arbeide med jorden.

Den *praktiske* utdannelse fik hun dels i hjemmet, hvor hendes evner blev tat i bruk baade ved husstellet og gaardens drift, og dels paa en gaard paa en anden kant av landet, hvor hun i et par aar var enepike.

Teoretisk utdannelse har hun erhvervet sig ved at delta i flere fjøs-, havebruks-, husholdningskurser o. l.

Dagmar Kristensen fortæller at det var hendes brors overtagelse av fædrenegaarden, som fik hende til at vælge *husmandsstillingen* som erhverv. Hun kjøpte et stykke jord, som hørte til gaarden, og var som skapt til husmandsbruk, — *søkte og fik statlaan.*

Dette var i 1909 kort efter at det var besluttet at husmandsloven ogsaa skulde gjælde kvinder.*)

Paa spørsmaalet om hvor stor gaarden er, svarer statshusmanden en interviewer fra »Kvinden og Samfundet.«

*) Dog kun ugifte kvinder.

»12 tønder let muldjord, i god kultur, flad og uden bakker, omgivet av en krans av kæmpehøie, hvorav en paa min egen mark.«

Vi anfører interviewernes beskrivelse ordret med danske ord, vendinger og retskrivning.

»Jorden er delt i 7 lige store dele, og der skal dyrkes: rug, blandkorn, lidt byg, havre, turnips, runkelroer, kaalrabi og lidt gulerødder og kartofler. 2 dele av jorden er græsmark (1ste aar kløverhø, 2det aar græsning), og her vil i den mildeste aarstid 4 malkekøer, 1 kvie, 1 kalv, 1 faar og en følhoppe av ægte jydsk race boltre sig. — Ellers er det meningen overvejende at staldfodre.

Faaret skulde helst faa 2 lam (et til slagtning og et til salg), og af en griseso, der vil blive huset i en betonlagt sti, venter man naturligvis ogsaa sit bidrag: 10—12 svin paa ca. 125—150 pd, stk., slagtet vægt, skulde gerne kunne afleveres paa slagteriet en gang aarlig.

Af andre »tillæg« tænkes der paa en kalv aarlig til at forny besætningen og skaffe et kreatur til salg.

Af »smaakravl» findes der til at begynde med ca. 30 høns, der faar deres lune reder op ad stalden og deres tumleplads i en hegnet hønsegaard.

Haven ligger mod øst og syd og anlægges efter nyeste methode, men skal kun yde havesager til husbehov. En enlig bistade bliver dens foreløbige »møblement«.

Naar vi saa har nævnt et tørveskifte og et stykke eng, der ligger noget afsides men hører til lodden, har vi i hurtige træk fortalt om »det udendørs« og skal kun til slut omtale *bygningerne*.

Et grundrids ligger foran os og synes at være udarbejdet efter reglen »alting paa plads og en plads til alting.«

Stuehus: ($20^3/_4 \times 12^1/_2$ al.) af rødt teglsteen med kampestensfod og blaa cementsten til tag. Vi bemærker for en ordens skyld, at huset naturligvis »vender rigtigt« d. v. s. mod opholdsværelserne i øst, syd og vest, og spisekammer (med kælder under) i nord.

Bagved stuehuset til den ene side: *en vinkelbygning:* ($30 \times 30 \times 11$ al.), indenfor hvis kampestensmure vi tæller ikke mindre end 14 rum bestemt til kreaturer, indavling og redskaber af forskjellig art.

Helt bag ved udhuset, men i forbindelse med kostalden, er der et møddinghus og en ajlekumme.«

*

Vi sender den danske statshusmand vore bedste ønsker. Og i det vi læser om de sørgelige resultater som folketællingen her i Norge nu viser os: *bygdernes avfolkning*, ønsker vi ogsaa at mange kvinder

herhjemme vil følge exemplet — d. v. s. vil søke sit *erhverv ved selvstændig jordbruk.* Mange norske kvinder er med i andres arbeide paa jorden, meget faa har det til selvstændig erhverv. Vi ved alt hvad der kan indvendes — om de ugunstige forhold herhjemme sammenlignet med Danmark — men allikevel: Ved foretaksomhet og mot maatte mange norske kvinder kunne finde sin plads her — hvis staten vil række dem en hjelpsom haand. Og kvinderne maa bruke sin indflytelse likeoverfor staten og faa den til at træffe foranstaltninger, saa Norges jord kan bli velbrugt. — Det er vel ogsaa tilsidst den bedste medicin mot utvandringen.

„Die soziale Frauenschule."

Der er i Berlin en skole, „Die soziale Frauenschule," Berlin-Schøneberg, Kyffhäuserstr. 21 som gir det bedste bevis og uttryk for, hvor der nu fremfor alt trænges kvindelig arbeidskraft.

Skolen, som er grundet 1908 efter initiativ av frk. dr. Alice Salomon, er et led av foreningen „Mädchen und Frauengruppen für soziale Hilfsarbeit." En av stifterne for denne forening, som er 17 aar gammel, er frau Minna Cauer. Dens program er „at anspore kvinder til *personligt* socialt arbeide. Den foranstalter theoretiske kurser, besigtigelser av anstalter for at vække forstaaelse for sociale spørsmaal, og anviser sine medlemmer arbeide i anstalter, som trænger hjælp."

Eftersom interessen er øket, og kravet er steget paa at faa kvinder ind i stillinger, som før kun har været forbeholdt mænd, er en systematisk utdannelse blit nødvendig. Dette er det, som er skolens maal, og planen for undervisningen kunde neppe været bedre lagt.

Den teoretiske gis gjennem foredrag over socialvidenskapelige emner: Statsøkonomi, samfundslære, gjennemgaaelse av lovbogens vigtigste kapitler. Fattigvæsenets og -pleiens historie og theori. — „Theorie der Jugendfürsorge". Indførelse i problemet: socialt arbeide, folkehygiene og pædagogik.

Ved siden av dette gaar det praktiske arbeide, som vælges

efter elevernes ønske og anlæg. Nogen faar arbeide i „Kindergarten,“ hvor de helt maa ta sig av de barn, de der faar at gjøre med. Andre i hjem for fabrikarbeidersker; de maa være tilstede ved maaltiderne og har at sørge for underholdning, læsning o. s. v: for aftnerne. Andre igjen kan bli hjælpere ved en „Jugendgericht.“ Maa indhente oplysninger om barna, deres hjemlige forhold, skole og alt. — I fattigpleien kan de komme med — og saa videre. Der er ikke mangel paa arbeide! Om der i skolens øverste avdeling (der er to avdelinger) er henved 60 elever, saa er Berlin stort, og indretninger er der nok av, som trænger hjælp, og hvor man kan lære.

Ikke noget kunde bedre holde interessen vaaken end denne sammensætning av theori og praksis. Der er ogsaa en egen stemning over undervisningstimerne — interessen er like stor fra lærernes som fra elevernes side. Men det er jo ogsaa tidens spørsmaal, som diskuteres, og lærerkræfterne er de bedste! I statsøkonomi og „die Probleme der soziale Arbeit“ frk. dr. Alice Salomon. I fattigvæsen hr. Stadtrat dr. Münsterberg, som har hele Berlins fattigvæsen under sig. I „Jugendfürsorge,“ frk. dr. jur. Duensing, forretningsfører for „deutsche Centrale für Jugendfürsorge“. Og saa i alle fag.

Et er sikkert: „die soziale Frauenschule“ er værdig til efterfølgelse — maatte vi faa en saan i Kristiania, En skole, som behandler tidens spørsmaal, som hjælper paa vei til *selv* at undersøke samfundet med sine indretninger. For nu er det *kvindernes praktiske sans*, som skal gjøre sig gjældende i samfundet!

Berlin, november 1910.

N. B.

Læge Marta Persen fik 12 stemmer til viceordfører — (1 stemme til ordfører) — paa første møte av det nye bystyre i Stavanger. 29/12 10. Hun blev paa samme møte valgt til medlem av formandskapet (avholdspartiet.) Frk. Clara Bjorheim (avholdspartiet) og frk. Emma Nielsen-Øgreid (venstre) blev varamænd. Der er nu 8 kvinder i Stavanger bystyre.

Kvindernes rettigheder i republiken Portugal.

»La Française« offentliggjør i et af sine sidste numere et interessant interview, som en af bladets medarbeidere, Jane Misme har havt med den portugisiske politiker, gesandten i Paris, *Magalhaes Lima*, i anledning af kvindernes borgerlige rettigheder i republiken Portugal.

Lima erklærer strax: »Jeg har længe været kvindesaksven og haaber altid at bli det — kvinderne har hjulpet os meget under arbeidet for republiken«.

»Det har de ogsaa i de Forenede Stater, indskjød intervieweren, -— og dog —«. Lima nølet først, men sa saa livlig: »Jeg skal gjøre, hvad jeg kan for kvinderne. Man maa jo gi dem visse borgerlige rettigheder. Ægteskabsskilsmisse maa jo bli noet af det første, der kommer fore i kammeret.

»Heller ikke i Portugal synes altsaa revolutionen at komme kvinderne tilgode, udbrød Jane Misme. Ægteskabsskilsmisse er alt hvad en oprigtig ven og situationens herre kan love dem.«

Lima talte derpaa om skilsmissen mellem stat og kirke og mindet med en vis triumf om Gambettas ord: der findes ting, som kan gjøres kl. 6 om morgenen, men som er umulig at gjøre kl. 8« — hvortil *La Française's* medarbeider bemerker: Den portugisiske regjering har ialfald ikke skyndt sig kl. 6 med at gjøre noet for kvinderne — den har ligesom de andre republiker ladet denne aarle morgenstund passere ubenyttet. Efter denne samtale, beretter intervieweren videre, satte den sterkt optagne politiker sig til at skrive en længere artikel om kvindernes stilling i Portugal for *La Française*, hvori han blandt andet siger, at kvinderne staar under romerrettens og *Code Napoléons* tyranni. Den portugisiske kvindesak maa derfor først og fremst ta sigte paa at befri kvinden gjennem skolen, saa at hun i hjemmet kan faa den moralske autoritet, som sætter hende istand til at opdra sine børn i fremskridtsvenlige ideer og til at være mandens medarbeider.

Kvinderne i Portugal forlanger endnu ingen politiske rettigheder, men de driver en ivrig og vedholdende propaganda for at faa Code civile forandret. Forøvrigt omtaler Lima kvindernes deltagelse under kampene ved republikens indførelse med stor beundring. Han siger, de viste stort mod og offervillighed. Bevæbnede drog de ud i kugleregn og tog sig af syge og saarede.

E. A.

Utdrag

av Norsk kvindesaksforenings regnskap 26—11—09 til 26—11—1910.

Indtægt

Beholdning 26de nov. 1909	Kr.	27.25
Indbetalt kontingent	„	364.00
Resterende do.	„	122.00
Indkommet ved kjolesømkurset	„	390.00
do. do. aftenkurserne	„	427.94
Entré ved møter	„	27.00
Indbetalt av K. K. for andel i møterne 8/2, 30/4	„	19.55
	Kr.	1377.74

Utgift

Kontorrekvisita og bud	Kr.	45.80
Avertissementer	„	179.10
Porto og telegrammer	„	25.50
Forskjellige utgifter	„	72.50
Kjolesømkurset	„	402.28
Aftenkurserne	„	205.69
Foredragshonorar	„	10.00
Kontingent for 1910 til N. K. N.	„	20.00
Kasserer og sekretær	„	200.00
	Kr.	1160.87

Beholdning

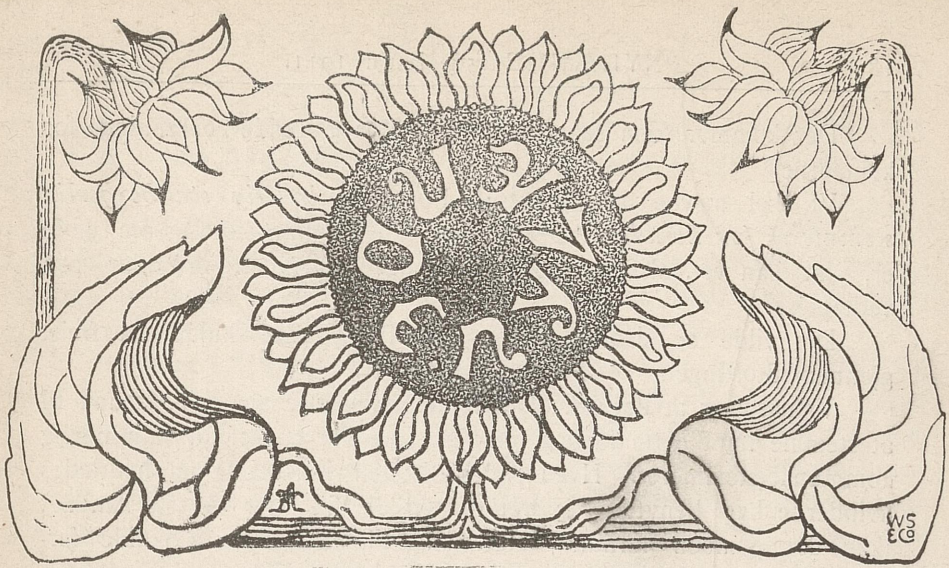
Resterende kontingent	Kr.	122.00
Kontant beholdning	„	94.87
	„	216.87
	Kr.	1377.74

Allette Ottesen.

Kristiania 26. november 1910

Regnskapets rigtighet bevidnes

Ida Groth. *Karlotta Bakke.*

25de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG.
KRISTIANIA 15. januar 1911. | No 2.

Stortinget

er aapnet.

Det 60de ordentlige Storting er traadt sammen — og har begyndt sit virke.

Representanterne tar fat med sit arbeide omkring i komiteerne. Et i mange maater besværlig og et alvorlig arbeide ligger for dem. Beslutninger skal fattes av stor betydning for land og folk.

Ingen kvinde blir med i dette arbeide og disse beslutninger, skjønt mange av dem har været med om at indsætte de representanter vi har i Stortinget.

Det er kvindernes egen skyld! — hører man sagt. — — Det spørsmaal skal vi nu komme »tilbake til en anden gang« — og mange andre gange.

Men naar vi idag fremhæver at de ikke er med, at de allesammen maa staa utenfor, eller i bedste fald sitte paa galleriet og i loger, naar avgjørelserne fattes, — saa er det for at lægge alle dem som sitter »i denne sal« paa hjerte, at de ogsaa er representanter for kvinder og kvindelige vælgere.

Der kommer frem saker som er av avgjørende betydning for kvinderne.

Vi skal nævne de vigtigste: Først *almindelig statsborgerlig stemmeret for kvinder*. Det foreliggende grundlovsforslag om dette er, som man vet, alt komitebehandlet, og majoriteten indstiller paa vedtagelse.

Det vilde se daarlig ut om det ikke ogsaa skulde gaa frelst gjennem Stortinget.

Vi paastaar at der ikke kan findes en eneste antagelig grund til at stemme imot dette forslag for dem som har stemt for almindelig kommunal stemmeret. Hvad end statistiken vil fortælle om, hvorledes kvinderne har benyttet de rettigheter de fik ifjor — saa kan det ikke danne noen fornuftig motivering til at bøie av. Skulde forslaget falde, da maatte det være snevre og smaalige partihensyn som stillet sig iveien.

Vi har tidligere set alle partier i Stortinget samle sig om vor sak. Vi haaper sikkert at faa se det samme nu.

Av de nye forslag, som nævnes i trontalen, fremhæver vi her: *Om ægteskapsstiftelse* og om *kvinders ansættelse i statens embeder*.

Det sidste regjeringsforslag har vi, som det vil erindres, efterlyst, saa det er med tilfredshet vi ser det nu vil foreligge. Og resultatet maa vel ivertfald bli en del bedring. Hvor lykkelig utfald saken vil faa, avhænger selvfølgelig ogsaa av hvor stor energi kvinderne lægger i arbeidet.

Norske kvinders nationalraad

Efter manges ønske har vi i forrige aargang git et længere referat av forhandlingerne ved Norske kvinders nationalraads andet landsmøte i Stavanger 5—9 juli 1910.

Skjønt fremstillingen er saavidt indgaaende kunde den dog ikke gi et fyldestgjørende billede av møtet.

Kun de som var tilstede kan faa det hele indtryk av hvad der kom tilorde.

Møtet har saavel av deltagerne som av referenter faat en meget gunstig dom. Litt kritik er, som det sig hør og bør, ogsaa fremkommet her og der, den er igjen fra andet hold blit vist tilbake som ubeføiet og urimelig. Men hvor ubeføiet og urimelig en kritik end

kan være, saa skal der meget til at en ikke lærer en liten smule av den — om ikke andet saa kan den aapenbare os litt om kritikerne selv, og al kundskap er god.

Blandt dem som var tilstede baade ved dette og ved N. K. N.s første landsmøte juli 1907, Trondhjem, var det den almindelige mening at det andet møte stod høit over det første, hvad forhandlingerne angik — at der var overordentlige fremskridt at spore.

Møtet i Trondhjem tok imidlertid ogsaa i sin tid stor ros. Og det var jo umulig ikke at gi sin beundring til flere av de optrædende der, ikke mindst til dem som aldrig hadde talt offentlig før, og som kunde gi saa klar og grundig en fremstilling av sine meninger. Men det faar man huske paa, at meget av forhandlingerne der maatte bli av mer formel art. Der var fremme forslag til indgripende forandring i selve organisationen, og der forelaa en række forslag til lovændringer. Dette helt forretningsmæssige maatte derfor opta det meste av tiden.

Paa dette andet landsmøte derimot forelaa der ikke et eneste forslag til lovændring, man stod paa sikrere grund, og det meste av tiden kunde, som man av referatet vil se, ofres saker av stor realitet og almen interesse.

Men hvad man ikke gjennem referatet kan faa det rette indtryk av er den aand og den stemning som raadet og den energi hvormed saagodtsom alle optok de alvorlige spørsmaal, og den enighet som — trods forskjellige meninger om midler og tempo — kom tilorde likeoverfor *retningen* i arbeidet. Her var møtt kvinder tilhørende de forskjellige politiske partier, men dette stod ikke skillende, det som bandt og enet var sterkere.

Men at kvinderne iøvrig var sig sine nye borgerrettigheter og plikter fuldt bevitst — det gav sig uttryk. De forstod de hadde faat et middel ihænde som kunde brukes kraftig, og først og sidst de følte det voxende ansvar.

Ansvar likeoverfor sig selv, likeoverfor sine søstre og brødre, likeoverfor de unge og barnene og det hele samfund.

Som en vil ha set var spørsmaalene om kjønsmoral, om hygiene og beskyttelse for barn sterkt i forgrunden. Disse *sexual-etiske* problemer flyttes jo nu mer og mer i forgrunden i alle civiliserte land, og det viste et sikkert instinkt at de fik saa fremskudt en plass i norske kvinders forhandlinger.

De ydre resultater en kom til ved beslutningerne var ogsaa betegnende. Særlig peker vi paa beslutningen om prisopgaven:

»Sundhetslære for unge kvinder.« Haandbok til oplysning og veiledning for mødre og lærerinder i hjem og skole.

*

For en overordentlig betydning *Norske kvinders nationalraad* har — det maa være blit indlysende efter dette møte, om det ikke har været før.

Og vi kan trygt si: jo flere borgerpligter kvinderne faar, jo større politiske rettigheter — desto betydningsfuldere blir det, desto større opgaver faar det. Jo mer partierne spalter og spreder, desto mer maa det norske kvindeforbund ene og samle kvinderne. Der kan de bli sig bevisst i hvad retning arbeidet skal lægges, for at det skal bli til fremskridt for deres egen sak, og for alt hvad der ligger dem nær og er dem magtpaaliggende.

Men Norske kvinders nationalraad kan ikke fylde sin opgave, før det blir større og mer utbredt over det hele land end det er.

Hittil har det voxet godt og er det forholdsvis mest representative led i det internationale kvinderaad. Og der er godt haap om med det første at faa tilslutning av flere lokalraad. Men tiden arbeider fort nu, og derfor skulde det gaa fortere ogsaa med N. K. N.s vext. Det maa ha mer makt. Først da kan vi være helt tilfreds, naar vi har lokalraad i hver by og bygd.

N. K. N. har det ingenlunde storartet i økonomisk henseende. Om dets led voxer aldrig saameget i medlemstal, saa kommer dette ikke N. K. N. direkte tilgode. For hvert led betaler sin avgift 20 kroner, enten det er stort eller litet. Men kommer mange led til, og kommer mange enkeltmedlemmer, som betaler det samme som leddene, saa kan det bli en anselig aarlig sum. Saa kan forbundet ta fat paa sine store opgaver med kraft og freidighet,

Der er klaget over at N. K. N.s styre foranstalter for faa møter. Man glemmer at det er et landsforbund, og at det ikke har lov til at ta specielt hensyn til Kristianias publikum. Bare efter de internationale kongresser har der været møter i Kristiania, og det har da været arrangeret saa at der kan møte representanter fra de nærmere led.

Vi ber norske kvinder utover by og bygd tænke vel over hvad her er sagt, og anstrenge sig for at faa dannet lokalraad og komme med. Ogsaa adskillige landsorganisationer savnes endnu i vort forbund.

Men ogsaa uten møter i hovedstaden og ogsaa med lite penge kan der, merkelig nok, utrettes adskillig, naar en lægger go vilje og energi i arbeidet. Vi haaper det skal vise sig at det ikke skorter paa det.

Kvinderne i kommunen

Kvinderne forbauser mig. Jeg vet nok, nøisomhet og taalmodighet fra gammelt har været anseet som spesielle kvindelige dyder, men jeg har opriktig talt ikke det indtryk, at vore dages kvindetype er noe særlig begavet i saa henseende, — og der kan da ogsaa være maate med alt!

Kvinderne har nu almindelig kommunal stemmeret, og det er paa det rene, at de f. ex. her i byen har adskillige tusen flere stemmeberettigede end mændene, og endda finder de sig i kun at ha 9—ni i repræsentantskapet og 2—to i formandsskapet!

Kan ikke dette vise kvinderne, hvorledes det gaar, *maa* gaa, saa længe de ikke danner et „kvindeparti" men følger den tilsyneladende saa riktige men for kvindernes interesser saa falske parole, at hver skal stemme med sit parti? Forstaar ikke kvinderne, at de partier, det partivæsen, som er skapt av mændene nedigjennem tiderne, er skapt efter mandlige idealer og behov og saa fast organiseret, at der vil gaa generationer hen, før kvinderne kan faa trængt ind og omformet det efter sine idealer og behov, saalænge kvinderne tar tiltakke med den plass i rækkerne, som mændene anviser og ofrer dem? Er virkelig kvinderne saa naive at tro, at mændene frivillig vil vike plass for dem?

Eller forholder det sig saa, at der ikke er opgaver, som kan samle kvinderne som parti til utryddelse av gammel mandlig uretfærdighet eller omformning og nyskapning til gavn for samfundet og slækten om end maaske i strid med mændenes anskuelser? Er f. ex. alle erhvervsgrene aapne for kvinder i samme utstrækning og paa samme maate som for manden, er der ikke særskilte opgaver for kvinderne at løse i skolevæsenet, i fattigvæsenet, i politivæsenet, i sundhetsvæsenet, i boligvæsenet, i tilsynet med de unge, med de syke, med de tusener arbeidende og lidende mænd og kvinder, unge og gamle blandt os, kort sagt i omtrent hvert eneste kommunalt „væsen"? Ser ikke kvinderne, hvorledes der er tusener av spørsmaal og opgaver, som venter, som roper paa dem for at finde sin løsning henimot det samfund, som skal bringe ret og retfærdighet for smaa som for store? Og indser de ikke, at de aldrig vinder at løse disse spørsmaal og opgaver, saalænge de tramper i mændenes fotspor eller gaar de av dem utstukne veie, — kunde disse

føre frem, hadde vi forlængst været ved maalet eller i hvert fald i nærheten av det, mens vi nu staar tusener av mil fra det, saa det mest maa synes utænkelig, at det noensinde vil naaes.

Jeg tænker her væsentlig paa de kommunale opgaver, det er dem, som ligger os alle nærmest, og som desuten naturligen fører over i statsopgaverne, politiken. Det er sandsynligt, at faar kvinderne først det rette syn for og grep paa sine opgaver og maal i det kommunale, vil de ogsaa faa det i det statsborgerlige liv, men det naaes sent om noensinde ved at gaa ind og op i de gamle partier. Kvindernes opgaver, kvindernes virkekraft er den nye vin, som skal styrke og fornye samfundet, men vi vet fra gammelt av, at man ikke skal helde ny vin paa gamle flasker.

Kvinderne skal danne *sit* parti med sit eget arbeidsprogram, at dette i mange dele vil falde sammen med de andre partiers programmer er selvsagt og ingen skade, det vil og maa faa nok av nyt og selvstændigt til at være fuldt berettiget, og det vil netop ved denne *gode* blanding av gammelt og nyt ha chanser i nutiden og vishet om seier i fremtiden.

Det er sagt, at der ikke længere hos os findes noen kvindesak i egentlig forstand, og at Kvindesaks*foreningen* i hvert fald har tapt sin *raison d'être*, — begge dele er efter min mening aldeles uriktig, men den sidste paastand kan faa sin store berettigelse, hvis foreningen ikke ser og optar det arbeide, som nu maa være dens.

Hvor er forresten kvindestemmeretsforeningerne henne? Hvad er det, som de nu anser for sin opgave?

Kristiania 10de januar 1911.

Morten Thams,
o.r.sakfører.

Det er vistnok ikke almindelig kjendt at ved de nu avsluttede kommunevalg har, i endel valgkredse, kvindeorganisationer sat sig i bevægelse for at faa istand kvindelister. Den valgstatistik som snart vil foreligge vil kanske vise, at man har gjort dette experiment paa ikke saa faa steder og med forskjellig held.

Desto større interesse vil en mulig diskussion paa grundlag av ovenstaaende indlæg ha.

Red.

Mot den mormonske propaganda

blev det besluttet ikke at gripe ind retslig. Og vi indrømmer man har gode grunde til denne beslutning.

Ikke desto mindre maa vi se det som en høist bedrøvelig kjendsgjerning, at saa mange unge piker utvandrer til *Utah* paa grund av mormonagenternes virksomhet i vort land. Heller ikke kan man vite hvormeget av »hvit slavehandel« der i forskjellige tilfælde kan gjemme sig bak agitationen.

»Vet De, skriver man til os fra Amerika, at 60000 »omvendte« er kommet til mormonerne fra de skandinaviske lande, og at en mængde agenter fremdeles er i virksomhet der. De faar vistnok flere av sine skrifter oversat til et av de skandinaviske sprog og spreder dem viden om.«

Vi mener at hvad der trænges er en kraftig motagitation her i landet. Det gjælder at skaffe alle de oplysninger som er mulig at faa, fra dem som sitter inde med sikre kjendsgjerninger.

En mand som har været mormon, men ikke er det længer, holder for tiden rundt omkring i England foredrag mot mormonismen. Han har, sier vor brevskriver, sikre dokumenter at støtte sig til. Der tilføies at han kunde utstrække sin reise til de skandinaviske lande, hvis der kunde sikres ham endel reisegodtgjørelse.

Om noen av vore foreninger kunde ha interesse av at faa nærmere oplysninger — er de at erholde ved henvendelse paa Nylændes kontor.

Fra Hamar

Av Hamars 36 representanter i bystyret er for 1911—13 indvalgt 6 kvinder — 3 fra høire og frisindede venstre, 1 soaialist, 1 avholdskandidat og 1 fra kvindelisten.

Av høires og frisindede venstres kvinder er frk. Anne *Holck* indvalgt i formandskapet og fru *Norseng* er varamand.

Kvindelistens ene representant frk. Ragnhilda *Eriksen* er valgt som varamand til formandskapet av avholds- og venstregruppen.

*

I Vangs herredsstyre, Hedemarken, er frk. Ragnhild *Sæhlie* og fru Julie *Imerslund* gjenvalgt for 1911—13. Den første er desuten varamand til formandsskapet. Begge er valgt av høires og frisindede venstres parti.

Danske kvinder, som arbeider

To malermestre

Kvindelige haandværkere som arbeider selvstændig har de nu ikke saa faa av i Danmark. De har f. ex. to kvindelige malermestre.

Ifjor nedsatte *Karen Hansen* og *Asta Arnadottir* sig i Kjøbenhavn som malere. Her er de. Deres verksted er i Peder Skramsgate.

Som man kan høre av navnet er Asta Arnadottir en *islandsk kvinde, som arbeider*, men der var for daarlige tider paa Island til at nedsætte sig der, saa gik hun i kompani med sin danske kamerat Karen Hansen.

Karen Hansen var 22 aar gammel da hun kom i lære hos malermester Kjær i sin fødeby *Nykøbing*. Da hun besluttet at ta det skridt, saa tok hun ogsaa den faste beslutning: at ikke vilde hun stanse paa halvveien. Svend vilde hun bli og senere mester, og hun er blit først svend og saa mester.

Hun har maattet gjennemgaa meget og mangt, før hun kom saa langt. Hun har faat føle at veien ikke var oparbeidet. Men mot har hun hat, og ikke har hun angret at hun har valgt det arbeide.

Saasnart hun blev svend, meldte hun sig ind som medlem av fagforeningen. Ingen hadde noet at utsætte paa hendes arbeide, men det knep allikevel med at faa noet at bestille. Saa reiste hun til Tyskland, og der tjente hun saa meget som svend, at hun senere

kunde fuldende sin utdannelse paa den berømte »Buxtehude« malerskole ved Hamborg. Her var det hun traf den islandske svend *Asta Arnadottir*, som hadde kjæmpet sig frem som hun og gjort de samme erfaringer. Ingen av dem tænkte da paa at nedsætte sig saa snart. Men da *Karen Hansen* kom tilbake til Kjøbenhavn, var hun saa heldig at faa en andel av det *Andræske* mindelegat som *Dansk kvindesamfund* utdeler.

Saa skrev hun til sin kamerat og spurgte om hun vilde gaa i kompani. 1ste juni 1910 blev firmaet anmeldt, og det gaar godt. De har arbeidet paa flere villaer paa Strandveien, og de har alt maattet anta en lærling, en ung pike; og fortsætter det med bestillingerne paa samme vis, maa de snart anta en svend paa verkstedet, ja de har kanske gjort det idet dette skrives. Der er mange om budet til den plass.

Karen Hansen roser i det hele de malermestre hun har arbeidet hos. De var nok litt betænkelige i førstningen og holdt skarpt øie med hende, men da de saa hun var arbeidet voxen, kom ogsaa anerkjendelsen.

Det gjaldt ikke at gaa avveien for noet arbeide. Det indvendige arbeide og det saakaldte vognarbeide (Karen Hansen har lakeret mange automobiler i Tyskland) var det ingen sak med. Værre var det naar hun blev utkommanderet til en arbeidsplass, hvor hun var alene kvinde mellem en 200 mand.

Gategutterne hujet og pep i fingrene efter hende, naar de fik øie paa hende paa stilladset, og voxne mennesker var ofte heller ikke bedre end at de gjorde nar av hende. Det gjaldt at være rolig, svælge graaten om den vilde frem, saa skulde det gaa. Og det gik godt. Hun overvandt det alt sammen og staar nu ved maalet.

Og hendes kamerat, malermester Arnadottir, har gjennemgaat det samme. Hun har været i lære hos hofmalerne Hansen & Nilsen. Selve arbeidet er det ikke det ringeste iveien for at kvinder kan utføre, sier hun. Det er fordommen det er vanskelig at faa bugt med. Men nu vil det bli bedre for dem som kommer efter.

De har begge tat fat med godt mot og har begge stor glæde av sit arbeide. Men det er ogsaa begge enige om: energi og utholdenhet skal der til. Uten det nytter det ikke at ta fat paa arbeidet.

*

En kvindelig „svend"

Efter de to haandverksmestere presenterer vi en haandverkssvend, frk. *Ellen Fogh.*

Den vei hun har valgt gjennem sit fag er ikke saa steil som malernes, idet der intet paafaldende er i at kvinder slaar ind paa den, men den kan være vanskelig nok. Den kræver en større taalmodighet, nøiagtighet og behændighet end de fleste haandværk.

Efterat Ellen Fogh hadde faat sin gode præliminær examen tænkte hun paa at bli snedker. Men dette arbeide kræver ikke ringe fysisk styrke, og hun vidste ikke om hendes strak til. Saa valgte hun *dekupør*arbeidet — den kunst av bittesmaa forskjellige træstykker at sammensætte blomster, ornamentale figurer, motiver i de forskjellige stilarter — d. v. s. det vi til daglig kalder *indlægning.* Der skal smak til, skal det lykkes. Efter en treaarig utdannelse hos *Gyde-Petersen* har hun med glans bestaat sin svendeprøve. Hun er ganske ung og kan med sit svendebrev arbeide sig frem og opover i livet.

Vi skal senere fortælle mer om danske kvindelige haandværkere.

Miss Clarissa Spencer

generalsekretær for verdensforbundet av „Unge kvinders kristelige foreninger" — U. K. K. F. — vil besøke Kristiania 21—23 januar. Dette verdensforbund tæller nu tusener av medlemmer og har underavdelinger og nationalforbund i alle verdensdele. Sin fjerde verdenskonferanse hadde forbundet i Berlin i mai 1910. Miss Spencers arbeide bestaar væsentlig i at besøke foreninger rundt om i hele verden. For at gi læserne et litet indtryk av hendes omfattende reisevirksomhet gjengis litt av den rapport hun fremla ved sidste verdenskonferanse.

„Sommeren 1906 tilbragte jeg i de Forenede stater i Amerika, idet jeg deltok i fire U. K. K. F. konferanser. I september gjorde jeg et kort besøk i Kanada og reiste derfra til London. I okto-

ber besøkte jeg Holland og Belgien — to lande som dengang endnu ikke hadde noget U. K. K. F. arbeide i forbindelse med verdensforbundet. Fra Holland og Belgien reiste jeg til Frankrig og tilbragte den meste tid i Paris.

I december 1906 var jeg igjen i Amerika, tilbragte et par dage i New York, reiste tvers igjennem Amerika og seilte i februar 1907 sammen med Miss Ruth Rouse til Yokohama. Hensigten med mit besøk i Japan var at lære at kjende betingelserne for et U. K. K. F. arbeide i dette land, samt at delta i det kristelige studenterforbunds verdenskonferanse i Tokio i april 1907. Efter denne konferanse var jeg endnu en maaneds tid i Japan og deltok i en række evangeliske møter for kvindelige studenter.

Mai 1907 tok jeg saa over til Shanghai for at studere U. K. K. F. arbeidet i Kina. Sammen med vore sekretærer der deltok jeg i flere U. K. K. F. møter og konferanser og besøkte de vigtigste centrer for U. K. K. F. i Kina. Derigjennem fik jeg et godt indblik i hvad Kina hadde været og hvad det nu vilde bli, naar Kinas kvinder helt kom med.

I juni 1907 reiste jeg til Australien, hvor jeg tilbragte tre og en halv maaned. Jeg besøkte næsten alle U. K. K. F. i Australien Tasmanien og New-Zeeland. Det var en glæde at se hvorledes U. K. K. F. arbeidet utfoldet sig i denne verdensdel, og hvorledes det utvikler kvinderne til maalbevisste, selvstændige arbeidere.

I oktober besøkte jeg Ceylon, hvor jeg tilbragte en uke i Colombo og Kandy, og tok saa fat paa et omfattende arbeide i Indien, idet jeg tilbragte næsten fire maaneder paa reise i dette land.

Fra Indien tok jeg veien tilbake til Europa, med en ukes ophold i Kairo paa hjemveien." — —

Vi kan ikke følge Miss Spencer længer paa hendes færd, men man vil forstaa av dette, at hendes arbeide er fast knyttet til hendes reiseliv.

Naar hun nu lægger veien ogsaa om Kristiania, vil vi ønske hende hjertelig velkommen ogsaa hit og haape at U. K. K. F. ogsaa hos os maa faa gavn og glæde av hendes besøk.

Henny Dons.

Mrs Ella Flagg Young, som for halvandet aar siden blev valgt til overinspektør for folkeskolerne i *Chicago*, er nu gjenvalgt. Hun er den første kvinde som indehar denne høist indflydelsesrike og ansvarsfulde stilling. Det er stor glæde blandt kvindesakens og opdragelsens nner over gjenvalget.ve

Kvindestemmeretten i Sverige

Centralstyret for landsforeningen for svenske kvinders politiske stemmeret holdt sit aarsmøte i Stockholm 9. januar.

Her blev besluttet at sende en deputation til statsministeren for at faa hans uttalelse om regjeringens stilling til spørsmaalet om kvinders stemmeret.

Deputationens ordfører Lydia *Wahlstrøm* oplæste en skrivelse hvori møtet uttaler sit haap om at regjerengen vil fremsætte en proposition om *stemmeret og valgbarhet for kvinder paa samme vilkaar som for mænd.* Statsministeren meddelte at man var ifærd med at faa istand en utredning, og at denne maatte være meget alsidig og bygget paa statistik som endnu ikke var færdig. Derpaa uttalte statsministeren at han ikke fandt det vilde vidne om politisk ansvarsfølelse at fremsætte forslag om stemmeret for kvinder, før man hadde faat erfaring om virkningen av den nylig gjennemførte stemmeretsreform for mænd.

Derefter, skriver *Dagny*, gjorde statsministeren den bemerkning at damerne formodentlig ikke var tilfreds med hans uttalelse. Et enstemmig nei bekræftet denne formodning.

Madame Curie og L'institut de France

Som man av aviserne vil ha set, har Madame *Curie* stillet sig som kandidat til det franske videnskapsakademi.

Man skulde tro at dørene med engang vilde bli slaat aapne, og at den berømte professor vilde bli hilst velkommen med glæde.

Men nei, mange av de lærde herrer er fuld av bekymring, de ryster paa de vise hoder, skjælver ved tanken paa at faa kvinder inden sin kreds og søker at holde dørene vel stængt, mens de drøfter og drøfter spørsmaalet med al dypsindighet.

Det hadde været noet for Fader *Holberg!*

Forfatterstipendierne

er nu utdelt. Den sum som er stillet til raadighet for ældre forfattere er tildelt *Alvilde Prydz*, 500 kr. og Anna *Munch*, 500 kr.

De almindelige stipendier er utdelt saaledes: Johan *Falkberget* 1500 kr. Olav *Hoprekstad* 1500 kr. Herman *Wildenvey* 1000 kr. Regine *Norman Andersen* 500 kr. Matti *Aikio* 500 kr. De to første for at fortsætte sin literære utdannelse i utlandet.

Johan *Falkberget* uttaler til en interviewer fra Aftenposten: »Sæt endelig at jeg syntes, at Regine *Normann* skulde hat mit stipendium. Jeg kunde gjerne været villig til at ta et mindre. Hun fortjener og trænger er stort stipendium nu.«

Indiske kvindetyper

For de nye abonnenters skyld optrykker vi her fra forrige aargang begyndelsen til Indiske kvindetyper før vi forsætter.

Vi begynder med den indiske hustru. Er der noget andet sted end i Indien en saan opfatning av hustruens stilling. Prestinde for guddommen: hendes mand; at tjene og dyrke ham hendes religion, hendes lyst og glæde. Et med ham saalænge det gjælder den hjemlige økonomi, ganske vist; men i alle andre anliggender, religiøse sjælelige, sociale, bevæger hun sig paa et plan, som ligger dypt under ham, blid og tilbedende, men ute av stand til at delta i hans livs høiere interesser; ikke engang i hans fornøielser kan hun være med.

»Vi er rikere« — »vi er fattigere«. Det er fællesinteressernes grænser. At behage hans mor, hvis fornemste tjenerinde i huslige ting hun er. og at skjænke ham en søn, det er hendes ærgjerrighets to store maal, og især det sidste, for sin søns mor vil manden tilgi endog mangler paa det hnslige omraade.

Aa for en tilbedelse av guderne! for en raadspørgen av orakler! for en uavladelig benyttelse av tryllemidler til det formaal! Og hvis guderne er naadig, da er hun i sandhet stolt, den lille kvinde — et godt omen er hun, en som hilses velkommen til fester, og anropes av de børnløse. Hun er ikke længer en mislykket skapning; selv i enkestanden vil hun beholde den glorie — en søn værdig at utføre ofringer.

En saadan sindstilstand kan for den fremmede synes at være den rene ufornuft, men man maa erindre at i Østen betragtes ægteskapet kun som formaal til frembringelse av liv. Overenstemmelse i interesser, kameratskap! — det tages ikke med i beregningen. Det blir ikke saa underlig, naar man betænker hvor stor plads tanken paa livet maa ha hos et folk som tror paa reinkarnation. Som livbringer alene har kvinden en plads i den hinduiske filosofi. For liv og religion kan ikke utskilles i tidens væv — og i tænkningens verden har kvinden intet værd.

Se saa paa hende, vor lille hinduiske hnstru — blid, lydig, en fuldkommen husmor, som gaar stille omkring og virker i »kvindens sfære: det indre.« Oppe ved daggry. Saa bader hun og holder andagt, hun tilber sin egen specielle guddom og passer sin hellige plante, saa gaar hun til den gamle brønd, som er der fra fædrenes dage av, og heiser op vand til husbruk. Ingen huslig pligt forsømmer hun. Et tiltalende billede er hun, som hun staar der — de vakre røde draperier er sat op for ikke at skades, mens hun med smidig ynde drar i repet. Se paa hodets stilling, de smekre haandled, naar dagens første straaler faar den mystiske amulet og de juvelbesatte armbaand til at glitre og tindre. Videre huslige gjøremaal fylder dagen -- med kanske en liten sladder paa pladsen foran huset, før aftensmaaltidet igjen kalder paa den dygtige husmors arbeide. Hun opvarter sin husbond mens han spiser, taus i hans nærværelse med nedslagne blikke; at se ham i ansigtet vilde i sandhet være frækt. Kanske taler han til hende om landsby- eller familieinteresser, men hun synes ikke det er underlig om han undlater at gjøre det.

Sønnen! — Ja sønnen, han er et baand mellem dem. Opmuntret av sin mand vil hun fortælle ham om den lille gutten, anføre hans merkelige ord, rose hans indfald og paafund. Men der er ikke noet samlende liv om aftenen — som i landet der bortenfor havet. Efter at ha spist vil manden søke til sine mandlige venner, til deres selskap, deres passiar og spil. Og saa ser vi den lille frue vaske og rengjøre fater og kar og gaa tilsengs — tilfreds med dagen.

Ja, I maa ikke utmale jer hendes liv altfor mørkt. Ofte, og især naar der er kommet kjærlighet ind i forholdet, kan der hvile en tone som av en vakker dæmring over det hele. En hustru respekteret som en dygtig husmor, som raadgiver, som triumferende mor, som deler sin mands sorger og glæder, forsaavidt det angaar opfødningen av og vern for deres lille familie, som føler med sin mand i hans ærgjerrige planer, selv om han ikke forstaar dem, og lykkelig i deres fælles utøvelse av hvad der hører rettroenheten til — ortodoxien, dette ankerfæste for hendes konservative sjæl.

Se nu hvorledes I bør utstyre denne lille dame i eders billede. Bind hendes klær omkring hende efter den foreskrevne regel som gjælder faldet av hver enkel liten fold, sæt det røde merke paa hendes brede pande, som betegner hendes værdighet som hustru; olj haaret og klin der fast ned bak ørene, glem ikke smykkerne til næse og ører og fremfor alt, glem ikke den guld- og elfenbensstav med hendes »ægteskapslinjer«. Med hensyn til taa-ringer, saa behøves de ikke sættes paa, noen finder dem brysomme, mens ankelkjæden ringler lystig. Tyk og fet maa hun være, for hun har ikke hat nok av bevægelse til at faa dannet de rigtige linjer, hun har været saa hengiven at han ikke har faat tænke paa sig selv. Rolig er hun, aldrig heftig, undtagen naar det gjælder at forsvare sin ægtefælle eller sit avkom, men samtidig med en stiv haardnakkethet, som alle keiserrigets vilde hester ikke vil kunne rokke. Hun er fortidens trofaste beskytter, og uoplyst som hun er — den svorne fiende av fremskridt i Indien. Dette gjælder middelklassehustruen. Bondekonerne kan mer dele mandens arbeide ute i fri luft, og det skaper fælles samtaleemner. Og da han jo ikke har noen større oplysning, har han mindre fristelser end sine mer velstaaende brødre til at føre et individuelt liv.

Skal vi faa indtryk av den sørgeligste monotoni, saa maa vi gaa til hustruene av de »*England hjemvendte*«, som de kaldes.

La os se lidt paa denne kvinde. Hun kan tale sit eget bygdemaal, kanske skrive det med, men alle indflydelser fra vesten er glid hende forbi. Hun er meget dygtig i huslige gjøremaal. Hun har med ærefrygt set sin mand passere trinene ved stedets lokal-universitet — og saa er han seilet avsted, utenfor hendes synskreds, til det ukjendte land bortenfor adskillelsens sorte vande. Av og til som aarene gaar faar hun høre lidt fra ham, og en stor frygt hviler altid i hendes hjerte, naar hun tænker paa de kvinder han maa møte der i »de utilsløredes« land; men dette fortæller hun ikke til noen. Hvad forret kan hun ha til hans hengivenhet? Saa kommer han tilbake, han bærer en høirød skjorte, en engelsk høi hat og patent lædersko. Han kjører sin enspænder og deler sin tid mellem sit kontor og sin klub. Han spiser i engelske huse — ny frygt for at han skal bryte kastereglerne — — Men allikevel tilber hun ham. At tilkjøpe sig velsignelsen for ham, det kan hun endnu, og indiske ægteskaper har altid for hustruen været en skole i altruisme; men man vil forstaa for en disharmoni disse anakronismer maa skape inden familien.

Men det kan allikevel av og til se anderledes ut hos de fra England hjemvendte. Naturligvis kan en vis splittelse i interesser ikke undgaaes; men jeg har dog kjendt noen faa indiske hustruer, hvis engelsk paavirkede ægtemand har gjort sit bedste for at opdra dem, lede dem møiefuldt gjennem de nye ideer, undertiden føre dem over i et liv hvor reformer er trængt ind.

Jeg har ofte set paa disse forsøk som paa noet pinefuldt — forsøk paa »at gaa med ét ben« — »at klappe i hænderne med én haand«; men se paa den lille hustru, hun er straalende av taknemlighet over at han som har set verden endnu vil værdiges at ta sig av hende.

Det hænder jo ogsaa at hustruen selv har hat anledninn til at paavirkes av Vestens opdragelse. Jeg har truffet en eller to av disse i Bengalen og Madras og flere i Bombay. Hun har kanske passert stadiet noet flygtig, ihvertfald er hun kommet frelst igjennem det, har beholdt sin vakre nationaldragt og sit bygdemaal. En stor del av dagen maa nu igjen anvendes paa at komme igjennem den ortodoxe Hinduismes ceremonier som hun har forsømt, men noet godt har hun faat istedet, eftersom ingen indflydelser noensinde vil gjøre den hinduiske kvinde irreligiøs. Gnd være lovet.

Hun taler til dig om de store indiske reformatorers kampe, om *Ram Mohan Roy*, om *Chaitango*. Hun vil med stor tydelighet skille ut for dig symbolet fra aanden i hedensk filosofi. Jeg har endog fundet hende læsendc Jowetts Plato*), Emerson, Browning. »Min mand har anbefalet mig disse« forklarer hun. Sin mand ledsager hun likesaameget som noen Vestens hustru, spadserer med ham, kjører med ham og blir ikke bevogtet med hungrige og jalu blikke, saaledes som de nyfig »emanciperte« kvinder av andre indiske samfund, hvad vi har set exempler paa i utlandet naar de for første gang blander sig i forsamlinger hvor der er mænd og kvinder.

Kanske er hun ikke saa flink i huset som hendes oldemor var; men til saadant arbeide kan leies hjælp, og ihvertfald tar hun med interesse fat paa at lede sine barns opdragelse.

Saa meget har *Brahmoismen* (d. e. den Hinduiske Theisme) gjort for kvinden, og selv om der av og til gripes feil, er dette ikke litet for en nation i en overgangsfase.

Reaktionen mot en altfor servil efterligning av Vestens kultur vil bringe med et sundt element — saa der blir en blanding som virkelig kan vise sig nyttig for folkets fremskridt.

Jeg har endnu ikke omtalt den strengt tilslørede kvinde, Hindukvinden i paladser og fra visse dele av Indien, og den muhamedanske kvinde.

Som dronning er hun mangfoldig. Jeg har kjendt hende bitter med bevidstheten om den sig nærmende alderdom og ufrugtbarhet. Jeg har set hende benytte sin høiere rang til at nndertrykke sine yngre og skjønne rivalinder. Og jeg har set hende venlig mod sine medhustruer som var de høitelskede søstre, beundrende deres ynde levende sammen med dem i muntert kameratskap. Ja, jeg har set det som var endnu bedre. Jeg har set hende naa en saadan høide av hellig uselviskhet, at hun, skjønt hendes egne arme er tomme, vil be til guderne om at unde hendes rival moderglæden.

Undertiden er hun meget ung. Jeg husker et smukt barn paa sytten aar, som kom til denne særlige dronningværdighet fordi det lykkedes hendes husbond at finde en hvit paafugl. »Du kan faa hende til ægte« hadde kongen hendes far sagt til frieren, hvis du kan bringe mig en hvit paafugl. Han vidste ikke at der existerte saadanne, og da den beilende prins bragte ham en pletfri spøgelsesfugl maatte han for ikke at bryte sit ord, gi ham sin datter.

(Fortsættelse fra no. 23 1910.)

Hun var meget lykkelig i sit nye hjem. Tilfældigvis var hun hans eneste hustru og ikke en af en gruppe. Hun havde sine egne præktige værelser og opvartende kvinder. Hele dagen beskjæftiget hun sig med at beskue sine egne smykker og eiendele eller med at

*) En engelsk oversættelse av Plato.

lave amuletter mod det onde øie, eller lyttet til endeløse historier fra hofsladderen; og naar natten faldt paa, lekte hun gjemsel paa taket, hvorfra man havde utsigt til den have hvor paafuglen hadde sin æresplads. Undertiden avla hendes husbond hende en ceremoniel visit, og da sad hun med nedslagne øine og besvaret hans spørsmaal med enstavelsesord.

Undertiden besøkte hun sin svigermor, som hun hilste ved at synke ned for hendes føtter.

Jeg har set hende meget munter, naar denne ceremoni var overstaat. Disse visitter var de eneste avbrydelser i hendes ensformige liv. Og allikevel var hun ikke ulykkelig. Hun hadde ikke ventet sig noet andet, og der faldt mere lys og luft over hendes livsvei end mangen andens. Afspærringen er ofte saa streng at den er lidet bedre end livsvarig fangenskab.

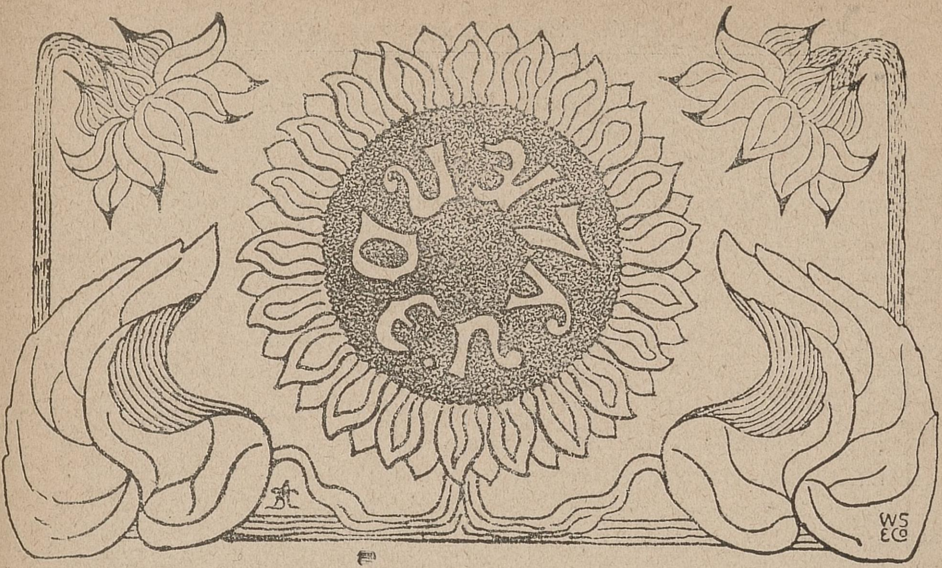
Ingen have at vandre i, ingen anledning til at komme i frisk luft, ingen interesse utenfor haremet og ingen bekjendtskaper. Men dog vilde kvinderne selv ikke takke dig hvis du foreslog en forandring. »Levet kanske vore oldemødre paa anden maate?« vilde de spørre.

Spørsmaalet er nu, i hvilken grad skal de oplyste samfundsmedlemmer søke at forbedre vilkaarene for kvinden bag Purdah'en. I ældre tider var disse vilkaar lettere. Du kan bare se paa de ældre byers bygningsmaate i Agra, i Jaipur, for at faa syn for det. Enhver gaardsplads hadde sine marmorgittere, fra hvilke damerne i huset, sikkert skjærmet, kunde være tilskuere ved bjørne- og tigerkampene, ved brytekampene, de gamle leke. De hadde sine egne haver og sine bad. De lange reiser i de lukkete bærestole bragte forandring og bevægelse i deres liv. Deres levemaate var mindre skadelig for helbreden end nu for tiden. I en by som Jaipur er hele bygningsmaaten et bevis paa disse bedre tilstande.

For den indespærrede kvinde var der bestandig kikhul ud til gaten med dens daglige processioner og dens spændende optrin. Den moderne husherre bygger kompakte mure i sin skinsyke besiddelsesmani. Er det noget under at racen degenererer? Overlatt til sig selv, berøvet luft baade for sjæl og legeme, — et under er det at kvinden bag Purdah'en er saa tiltalende som hun viser sig at være.

La os f. ex. ta et træk, hustruernes lojalitet overfor sine mænd.

Forts.

25de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG.
KRISTIANIA 1. februar 1911. | No 3

De kvindelige vælgere

Der er endnu ikke kommet noet indlæg ianledning hr. o.r.sakfører Thams' artikel: *Kvinderne i kommunen*, forrige hefte, hvor spørsmaalet: eget kvindeparti søkes sat under debat. Men der kan io endnu komme baade et og flere, det er et vanskelig emne, og grunden til tausheten kan være at en vil ha tid til eftertanke, før en kommer frem med sin opfatning.

Kanske kan ogsaa grunden søkes i at en ikke finder det er et aktuelt spørsmaal. En behøver ikke forkaste tanken i sig selv, fordi en mulig virkeliggjørelse av tanken hører fremtiden — og heller ikke den nærmeste fremtid — til.

Vi oplyste om at i endel valgkredser var der særskilte kvindelister ifjor. Det er os bekjendt at i enkelte byer hadde kvindeorganisationer, ved de tidligere kommunevalg, søkt at faa kvinder ind i bystyret gjennem partilister, men det var ikke lyktes. Ikke en eneste kvinde var kommet ind. Denne gang valgte de saa at prøve egen liste. Det gjorde de efter vor mening fuldstændig ret i. Ser en at kvinderne forurettes gjennem partierne, saa faar en se at finde nye veie.

Allikevel tror vi at denne taktik endnu bare undtagelsesvis vil bli brukt; og vi skulde tro den endnu ikke passer saa godt paa større steder som paa mindre. Vi er ogsaa enig med dem som mener den er lettere at praktisere ved de kommunale end ved de politiske valg.

Vi har ved flere anledninger fremholdt at stemmeretten er et *middel* som det er nødvendig for kvinderne at faa i sin haand. Vi har sagt at det hastet at faa den, for først gjennem besiddelsen blir de opdrat til at bruke den godt, og denne opdragelse vil ta sin tid.

Vi staar nu midt oppe i denne opdragelses- og utviklingstid. Hvad de politiske rettigheter angaar — saa er vi bare saavidt begyndt. De fleste kvinder i landet har først for nylig faat tak i de greier som hører til at utøve kunsten. Før de kan utrette større, maa de lære haandgrepene.

Det er da rimelig at de gaar i lære hos dem som har kyndigheten og øvelsen — partierne.

Derigjennem faar de kjendskap til hele maskineriet. Og den kritik som de da efter læretiden kommer til at utøve kan bli kyndig og retfærdig, og herigjennem kan de senere naa til større selvstændighet, overlegenhet, mesterskap.

At vi ikke herved mener foreløbig at anbefale blind underkastelse under partierne, er unødig at forsikre om. Vi har saa ofte hævdet vor opfatning av den moralske side av dette spørsmaal, at vi ikke behøver opta det emne i denne forbindelse.

Vi vet ogsaa at alt nu kan enkelte kvinder ved selvstændig syn hævde sig, og derved gagne baade det parti de slutter sig til, og andre partier. Men vort tema idag gjælder ikke hvorledes kvinderne kan være de politiske partier til nytte, men hvorledes de politiske partier kan være kvinderne til nytte.

Vi mener at helt praktisk set kan kvinderne foreløbig opnaa mer gjennem de nuværende partier, end ved at organisere et nyt særeget parti.

Kvinder av forskjellige partier kan bli enig om en sak, og kan hver inden sit parti søke den fremmet. De *kan* det hvis de vil det, og de skulde ogsaa kunne faa en fyldigere representation fra kvindernes avantgarde i de forskjellige borgerlige tillidshverv.

Men til dette formaal er det nødvendig at de først blir mer representeret i de politiske organisationers styrer og komiteer og ved deres møter, end nu. Langt mer. Der bør ikke bare sitte en enkelt kvinde, eller et par, for stas skyld eller i det hele for syns skyld,

men der skal være saamange at det blir et ordentlig samarbeide mellem kvinder og mænd. Sker ikke det, vil det bære galt avsted. Dette maa derfor kvinder av alle partier som slutter sig om vor fælles sak arbeide for.

Hvis de gjør det og partierne allikevel ikke vil gi plass for dem og fremme deres berettigede interesser — da er det paa tide at tænke paa et landsomfattende kvindeparti.

Endnu har imidlertid ikke kvinderne i det store tat kunnet lægge den kraft i arbeidet som trænges, endnu har de ikke lært det praktiske grep.

Men mens de tilegner sig denne erfaring inden partierne, gjælder det at de sig imellem, uanseet partier, arbeider for sine egne formaal. Nærmere og nærmere maa de komme hinanden; den kvindelige solidaritetsfølelse maa voxe. Endnu er den ikke stor, og saalænge den ikke faar kraftig vext, kan hverken vort arbeide i de bestaaende partier eller i et eventuelt nyt parti hjælpe.

Foregangskvinder

Til »Nylændes» redaktion.

I „Haugesunds avis“ for 14. januar staar en liten notis som vistnok vil ha interesse for Nylændes læsere.

Dampskibet „*Salus*“ er nu, efterat være overtat av det nye firma *med frk. Brummenæs som disponent*, omdøpt til Geira osv.

Frk. *Brummenæs* er medindehaver av firmaet *Brummenæs & Torgersen*.

Disse to Haugesunds damer anla som ganske unge en forretning, vel nærmest en landhandlerforretning paa *Vigsnæs*. Da kobberværket der blev nedlagt, overflyttet de sin forretning til *Haugesund*, hvor de nu har en, efter stedets forhold, stor og vel anset forretning.

I vinter har de for denne bygget et stort murhus i byens centrum.

For noen aar siden forsøkte de sig ogsaa paa skibsrederi, og har nu kjøpt det andet store dampskib, der altsaa disponeres av en av damerne selv.

Jeg fortalte en ældre skibsfører om disse to damer, som foruten en stor butikforretning — som bibeskjæftigelse disponerer 2 dampskibe. Han sa i den anl. at det at disponere 2 større dampskibe ellers ansees som nok arbeide for en mand.

H. P.

Det kommunale valg i Kristiania i 1910

I. Det samlede antal av *stemmeberettigede* og av personer, hvis stemmeret var suspendert, utgjorde efter mandtallet 100944

Av disse var 41200 mænd og 59744 kvinder.

Stemmeretten var *suspenderet* for 2682 mænd og 5975 kvinder.

Adgang til at stemme hadde saaledes 58518 mænd og 53769 kvinder.

(For 2624 mænd og 5944 kvinder var suspensionsgrunden fattigunderstøttelse.)

II. Ved valget blev der avgit stemme av ialt 28742 mænd og 32970 kvinder.

Av disse stemte:

a. *ved personlig fremmøte* 27779 mænd og 31230 kvinder

b. *ved forfaldsanmeldelse* 963 mænd og 1740 kvinder

(heri medregnet ogsaa forkastede forfaldsanmeldeiser og stemmesedler)

Av de indkomne forfaldsanmeldelser blev forkastet

99 fra mænd og 157 fra kvinder

Av de i urnerne nedlagte stemmer blev 128 forkastet.

Antal valgte representanter 75 mænd og 9 kvinder, tilsammen 84.

Antal valgte varamænd 48 mænd og 17 kvinder, tilsammen. 65.

Der var 5 *officielle valglister* (forholdsvalg) Høire, Venstre, Det norske arbeiderparti, Det frisindede venstre, Avholdspartiet. — Følgende kvinder blev valgt til *representanter*. Av *høire*: fru Caspara *Moestue*, frk. Fredrikke *Holm*, frk. Pauline *Bjørnstad*, fru Mariane *Nærup*. Av *venstre*: frk Othilie *Tonning*, Av *socialisterne*: fru Gunhild *Ziener*, fru Fernanda *Nissen*, fru Martha *Tynæs*, fru Elise *Viker*. Av frisindet v. og avholdspartiet ingen.

Suppleanter: frk. Marie *Østbye*, frk. Emma *Hauff*, fru Ingeborg *Steen*, fru Oline *Magnussen*, fru Anna *Holst*, frk. cand. theol. Valborg *Lerche*, fru handlende Louise *Legum* (h.) doktor Dagny *Bang*, (v.) fru Marie *Aslaksrud*, fru Helga *Nitteberg*, fru Mina *Haugen*, fru Josefine *Pedersen*, fru Sigrid *Thomassen*, fru Kristine *Hansen*, (s.) dr. phil Kristine *Bonnevie*, frk. Anna *Rogstad*, fru Thora *Lund*, (fr.)

I formandskapet er indvalgt fru *Nærup*, (h.) fru *Tynæs*, (s.) Suppleanter frk. *Bjørnstad*, (h.) frk. *Tonning*, (v.) fru *Nissen*. (s.)

L. K. S. F.s styre har sendt hilsen til staten Washingtons stemmeretsforening ianl. seiren.

Høirekvindernes klub i Kristiania, som tæller 400 medlemmer, har nu vedtat love og valgt bestyrelse. Formand er frk. Elise Heyerdahl.

Statens lærerindeskole paa Stabæk

Til „Nylændes" redaktør.

Jeg kommer idag frem med en sak som jeg haaper De vil ta Dem av.

Paa min lange ferietur i høst besøgte jeg baade høiskoler, tuberkulose sanatorier og forskjellige husmor- og lærerindeskoler for matlagning, deriblandt ogsaa „*Statens lærerindeskole i husstel paa Stabæk*". Det er om denne sidste jeg har lyst at sige et par ord. Det er en stor glæde og fornøielse at se stellet *indvendig* i huset og at samtale baade med lærerpersonalet og med eleverne, og at se disse sidste ved deres forskjellige arbeider. Den gir et godt haap for fremtiden og for at man rundt om i by og bygd skal faa mange dygtige husmødre og et godt hus- og gaardsstel.

Hvad der *ikke* gjorde noget godt indtryk paa den besøgende ved Stabæk, det var adkomsten til skolen. Vi blev mødt av en stank saa ubeskrivelig at jeg steilet og spurte: hvad betyr denne stank!? Er dette virkelig den rette adkomst til skolen?

Det blev mig fortalt at stanken skrev sig fra naboens svineopdrætteri, og at dette ikke kunde bli fjernet. — Hvis dette forholder sig saa, saa maa jeg si, at jeg ikke forstaar skolebestyrelse og departement som kjøpte en eiendom med et sligt „svinsk" naboskap. — Jeg kom uvilkaarlig at mindes vore besøk paa lignende skoler i Canada i 1909, paa den renlighet og orden der var overalt paa de mange opdrætningsanstalter og forsøgstationer baade for fir- og tobenede — alle like velstelte og efterlignelsesværdige. — Der var ingen steder man behøvde holde haanden for næsen og at føle kvalme paa grund av forholdene og omgivelserne. Det forekommer mig at være *en skam for nationen at en statens opdragelsesanstalt skal være lagt i et sligt naboskap.* — Hvad maa en utlænding tænke om sligt stel og styre? Jeg tænker med gru paa de mulig besøkende denne sommer — saavel fra Holland, som fra Storbritanien og Amerika — naar de kommer indom Kristiania paa sin tur til Stockholm og møterne der. Paa en eller anden maate maa vi paavirke skolens bestyrelse eller vedk. departement der har med skolen at gjøre, enten at kjøpe naboeiendommen og derved fjerne al uhumskheten eller ogsaa bruke naboers ret til klage likeoverfor ildelugtende bedrifter. Mig forekommer det at sundhetskommissionen der paa stedet straks maa forby denne bedrift.

Heldigst vilde det nu forresten være om skolen i praksis kunde oplære sine elever i utøvelsen av de forskjellige binæringer som biavl, fjærkræavl, svineopdrætteri *efter et tidsmæssigt renslig stel*, meieristel o.s.v. o.s.v., alt som ubetinget hører til husmorsskolens praktiske undervisning. Det er ikke bare det at lage mat efter alle kunstens regler, som eleverne paa denne skole bør lære, teorien kan være bra nok, men jeg holder nu paa at det praktiske maa være paa høide med teorien, og statens skole blir *ikke*, hvad den *bør* være, førend den blir en *mønsterskole* helt ut med rent stel og ren luft *utomhus* saavel som indenhus.

Jeg haaper De gjør hvad De kan. N. K. N.s styre maa vel ogsaa kunne gripe ind her og virke for bedre omgivelser for vor første kvindelige „høiskole", som den blev kaldt.

Deres

Amalia Hansen.

*

Vi kan ianl. ovenstaaende oplyse om at styret for statens lærerindeskole alt før sommerferierne har sat sig i bevægelse for at faa helseraadet til at gripe ind. Det har ogsaa henvendt sig til gaardbruker *Burum*, som er skolens nærmeste nabo, for at faa vite paa hvilke vilkaar han kunde være villig til at sælge den part av sin eiendom som støter umiddelbart op til lærerindeskolen. Efter at der var skapt et grundlag for forhandling, sendte styret derpaa en forestilling til landbruksdepartementet, hvori der fremholdes at naboeiendommen paa grund av griseholdet for tiden er et høist generende naboskap, men kan komme til at bli det enda mere, hvis den sælges til eiendomsspekulanter og utparcelleres, hvad der har gaat rygter om vilde ske. »Naar der« sies der tilsidst i forestillingen »formentlig om ikke lang tid vil bli tale om en utvidet ordning av skolens kurser, vil vistnok den utvidelse, som hr. Burums hovedbygning vil skaffe skolen være av endnu større betydning end nu.«

Styret henstiller derfor til departementet at indlede underhandlinger med hr. Burum om indkjøp av det omtalte stykke av hans eiendom til skolen.

I Stprp. nr. 1. Hovedpost VIII (kap 1. p. 81) uttaler Landbruksdepartementet ianl. denne sak bl. a. følgende:

»Som det av vedliggende kart vil sees, ligger naboeiendommens gaardsplads med huser like ind paa lærerindeskolens gaardsplads og allerede av den grund vilde det være ønskelig at faa grænsen noet flyttet. Men dertil

kommer at gaardens eier, der driver et stort grisehold har indrettet et kokeri for slagteriavfald o. l. i grisehuset. Dette kokeri utsender til sine tider en kvalm ækkel stank, som selv om dører og vinduer holdes lukket, trænger ind i værelserne paa skolen. Under specielle veirforholde kan eleverne, særlig de som bor i sidebygningen, paa grund av stanken ikke faa luftet sine værelser om dagen. Departementet har rettet henvendelse til Bærums helseraad i sakens anledning og har fra dette mottat meddelelse om at hr. Burum er paalagt at fremkomme med plan til ombyggelse av svinehuset. I modsat fald vil helseraadet gripe til effektive foranstaltninger.

Der er altsaa utsigt til at eieren blir nødt til at foreta saadanne forandringer med grisehuset, at man blir fri stanken, saa det skulde ikke være nødvendig at kjøpe sig fri for den.

Hovedsaken ved det foreslaaede kjøp er imidlertid at sikre skolen adgang til utvidelse, som visselig i en nær fremtid vil vise sig nødvendig. Allerede nu er det en betydelig ulempe for eleverne i skolekjøkkenavdelingen, at de maa bo utenfor skolen.«

Deptet henviser til en forestilling fra skolens bestyrerinde, trykt i propositionen, og fortsætter:

Nogen forøkelse av elevantallet eller av kursernes længde kan der heller ikke godt bli tale om uten yderligere nybygning. Men hertil egner den grund som skolen raader over sig meget litet paa grund av terrængets heldningsforhold.

Til kjøp av eiendommen, erstatning til den nuværende eier for husflytning, indgjærding m. m. istandsættelse av hovedbygningen til fremtidig bruk — maatte bevilges et beløp stort kr. 24750.00 sies der i prp. og videre:

Departementet skulde under hensyn til det foran anførte anse det meget ønskelig om skolen kunde erhverve omhandlede parcel, men det har ikke været mulig at finde plass paa budgettet til denne bevilgning iaar. Man finder ogsaa den godtgjørelse hr. Burum har forlangt for flytning av husene saa høi, at der ikke godt kan bli tale om noget kjøp, førend dette forlangende er betydelig redusert. —

Vi har optat saapas vidtløftig fra Landbruksdeptets indstilling, fordi vi tror disse oplysninger av forskjellige grunde vil vække almindelig interesse.*) *Red.*

---

*) De utenlandske damer vor indsender tænker paa, passerer Kristiania i anl. stemmeretsalliancens møte i Stockholm i juni maaned og det internationale raads møte sammesteds i september.

Fra tyske kvinders frihetskamp

Keisertalen i Kønigsberg

„Kvindeopdragelse og racehygiene"

Det har været almindelig at tale om den tyske „*Hausfrau*" og til dette begrep at henføre alt hvad der var gammeldags, indsnevret og underkuet, i motsætning til nyere og friere opfatninger av kvindens stilling og opgaver, hendes ret til erhverv og til den høieste aandsutdannelse.

Og det er ikke saa frit at man i andre land har overført disse forestillinger til den tyske kvinde i sin almindelighet; man mener hun er indhyllet i en sentimentalitetens taake, som gjør det usandsynlig at hun kan finde den vei som leder fremover.

Hun kan nok i sin tid ha hat en forholdsvis solid og omfattende opdragelse, men tiden er helt løpet fra hende — saa har dommene lydt.

Dette sidste kan ha hat sin sandhet. Det var saaledes en tid da de tyske lærerinder var anset som verdens bedste, de hadde flere kundskaper end vanlig for kvinderne i andre land, de blev søkt som lærerinder ogsaa utenlands. Det var saa, — og med det slog de sig tilro, indtil de en dag vaagnet op og saa at de var sakket agterut. De saa at kvinder i andre land hadde erhvervet sig universitetsdannelse og stilet frem mot høiderne.

Saa begyndte et ivrig arbeide paa opdragelsens og undervisningens omraade, som stadig fortsættes.

Om det saaledes kan ha hat sin sandhet, at tiden løper fra den tyske kvinde, saa har det det ikke længer. Eller la os for sikkerhets skyld si, denne paastand *faar* ikke længer sin gyldighet. Det vil neppe vare længe før den tyske kvindes reisning vil forbause verden likesaameget som for tiden den engelske kvindes reisning forbauser. Men det kan vi være sikre paa, den vil ytre sig paa en helt anden vis, og den vil bruke andre vaaben.

For to aar siden fik tyske kvinder ret til at delta i politiske møter og organisere sig politisk, tidligere var det forbudt. Vistnok var loven av en slik beskaffenhet at den paa flere omraader blev uten gyldighet, og politiet maatte ofte gaa med uforrettet sak, mens kvinderne sad og indsuget de farlige lærdomme. Men i høi grad

hemmende virket disse indskrænkninger allikevel og føltes mer og mer utaalelig for kvinderne. Og det er merkelig for en vækkelse, likeoverfor de samfundslige opgaver, er at spore siden den berygtede paragraf blev borttat.*)

Det er ogsaa et talende vidnesbyrd om fremskridtet at motstanden nu heller synes at stimulere end at kue dem.

De tyske fremskridtskvinder har været utsat for ikke saa faa heftige angrep i det sidste. Vi nævner her keisertalen i Kønigsberg som, vil man erindre, uttaler sig misbilligende likeoverfor kvindeorganisationerne; og professor Max v. *Grubers* brochure om „*kvindeopdragelse og racehygiene.*» I anl. den første utsendtes der fra tyske kvinders nationalraads landsmøte i Heidelberg i oktober maaned, efter en livfuld diskussion, en protest, som var antat med stor majoritet.

Der uttales at de med dyp beklagelse har læst indholdet av keisertalen, som røber saa stor mangel paa kjendskap saavel til kvindebevægelsens aarsaker som dens maal. Og, sies der:

»Vi behøver organiseret samvirke i foreninger og paa møter, for at utvide vore kundskaper og vore erfaringer og bli delagtig i de kulturgoder og fremme de interesser, som ikke kan naaes av de enkelte, som staar isoleret, men alene ved *arbeide i fællesskap.* Vi stræber ganske vist efter større rettigheter, men ikke alene for at sikre os selv større hensyntagen, ogsaa for at vi derved skal kunne gavne samfundet bedre end nu. Vi underkjender ikke betydningen av kvindernes opgaver i hjemmet, men vi vet at i selve *de moderne livsforhold, som tvinger 9½ million kvinder til arbeide utenfor hjemmet, ligger ogsaa den uavviselige nødvendighet: at gaa utenfor de opstukne grænser.* Vi *beklager* derfor *dypt* at vore anstrengelser for at gjøre kvinderne mer skikket for de nye livsforhold gjennem denne keiserlige uttalelse er kommet i *miskredit i kritikløse kredse.***)

Hvad professor *Max* v. *Grubers* angrep angaar, saa kom det saa meget mer uventet som han tidligere har været en ven av kvindesaken. I *Wien* hadde han saaledes været blandt indbyderne til at faa grundet *et gymnasium for kvinder.* Nu i sit skrift viser han med en gang alle kvinder tilbake til »teltet.« Der har i den anledning været møter, foranstaltet av kvindesaksledere baade i Tyskland og Østerrike, og i mange artikler i bladene er den lærde professors ulogiske bevisførelser plukket sønder og sammen. —

*) I Østerrike gjælder endnu et slikt forbud. Der kan av den grund ikke dannes en kvindestemmeretsforening med betalende medlemmer. Den kalder sig bare »stemmeretskomité.»

**) Uthævelserne i protesten.

En betragtning over disse begivenheter av *Käte Schirmacher* vil læses med interesse. Forfatterinden er vel kjendt i internationale kredse — ogsaa paa grund av sin tyske chauvinisme — og hun har altid været opfattet som tilhørende den mindst radikale gruppe blandt de internationale kvindesaksvenner. Hun har imidlertid omfattende kundskaper, og hendes arbeide med kjendsgjerninger har tydeligvis hvæsset hendes pen. Ingen skal kunne beskylde hendes betragtningsmaate for at lide av sentimentalitet. —

Artiklen findes i *Centralblatt des Bundes deutscher Frauenvereine* og har samme titel som M. v. Grubers skrift:

Kvindeopdragelse og racehygiene

»Over dette tema er der for en kvindeforsamling og senere for det læsende publikum fremkommet og søkt utbredt anskuelser som er likesaa bakstræverske som de er forvirrede og selvmotsigende. Tidligere hadde de kanske kunnet skade kvindebevægelsen. Nu behøver vi ikke frygte for det. Kvinderne staar idag altfor uavhængig i livet, eller rettere, der er nu saa mange kvinder som kjender livet av egen erfaring, at de ganske rolig kan skyve den slags mandfolkanskuelser, og overhodet de mandlige ledebaand, helt væk med et: Tak vi vet bedre, og dermed er vi færdig med de greier. De kan ikke engang længer føle indignation over denslags gamle kumpaner, likesaalitt som over *Schopenhauers* og *Nietzches* utfald, eller *Møbius'* og *Weinningers* forhaanelser eller over — *Käte Sturmfels*. Kjendsgjerningerne peker utover dem allesammen, og kjendsgjerningerne og utviklingen vil fordre og forlange, at hustruen faar fortjene sit brød utenfor hjemmet; de vil fordre og forlange at hustruen og moren skal være noet andet og mere end en paa en grøn eng græssende ko.

At opstille *egteskapet* som det ene saliggjørende for kvinden røber en saa forbløffende mangel paa selverkjendelse, at vi paa denne utfordring vel kan svare:

Betragt da Deres kjønsfæller noet nærmere, ærede hr. professor, forsøk at vurdere dem riktig. Statistisk set er de det alkoholiserte, det forbryderske, det mindre moralske, og, som De selv sier, mindre smukke kjøn.

Er da alt dette virkelig saa uendelig tillokkende for kvinderne? Er det tillokkende for dem som først og fremst søker aandelig fællesskap og sædelig renhet? — Statistikens tørre tal fremviser jo saa og saa mange tusen eller hundretusen mænd, som er belastet med ovennævnte attributer. Og disse alkoholikere, syfilitikere, forbrydere vil ogsaa gifte sig. Ikke bare Adonis og Achill staar paa ægteskapsmarkedet, men ogsaa Kaliban og Tersites.

Naar vi ser retsforhandlingerne, skandalprocesserne, naar vi læser avisernes blandede meddelelser — for en avgrund av retsløshet og raahet likeoverfor kvinder inden ægteskapet viser det ikke! De dannede kvinder har tidligere ikke visst dette, underklassens kvinder har ikke trod det lot sig ændre. Men i begge leire har kvindebevægelse og socialisme bragt et omsving. Mon ikke hovedmotstanden mot kvinders arbeide i sædelighetsspørsmaal, i retshjælp o. s. v. har sin grund i frygten for at vi kunde faa oplysning om den uret som netop i kjønslig henseende sker mot os? — Den dannede kvinde vet imidlertid idag ganske anderledes besked om egteskapet og dets farer end for et aar siden.

Egteskapet er i det hele det farligste levebrød for kvinden, ogsaa under normale forhold, fordi kvinden sætter sit eget liv paa spil, naar hun gir et barn liv, men dernæst resikerer hun — desværre altfor ofte! — venerisk smitte, ufrugtbarhet og uhelbredelig sygdom. Dette sker i tusen, titusen og hundredtusen tilfælde. Det maa altsaa tas med i betragtning. Og det er nu ingen ny lærdom at ingenlunde hver kvinde finder lykke i egteskapet. Det var aldrig et sikkert numer i lotteriet og er det heller ikke idag. Men egteskapet — man har gjentat og gjentat det, og allikevel synes mange mennesker endnu ikke at vite det — egteskapet er heller ikke noen sikker *økonomisk* forsørgelse og desuten: det er ikke tilgjængelig for alle kvinder.

Av alle disse grunde kan egteskapet ikke bli opstillet som det ene saliggjørende. Den som gjør det kjender ikke kjendsgjerningerne og vet ikke hvad han taler om. Det moderne egteskap er saaledes beskaffent at det alene kan gjælde *som et alternativ*, den som ønsker det og vil og kan — skal gifte sig. At dekretere det obligatoriske egteskap nutildags, det kan man bare ut fra det centrum hvor det ensidig mandlige syn raader. Den som nu vil drive pikebarn bort fra utdannelse til erhverv under forespeiling av egteskapsmulighet og egteskapslykke — handler uret likeoverfor den unge slegt. Ingen av erhvervene utenfor hjemmet utsætter kvinderne normalt set for død, og ingen gjør dem saa retsløs likeoverfor loven som egteskapet. Det erhverv hun kan faa, tilfredsstiller hende kanske ikke. Men *hvor mange kvinder føler sig helt tilfredsstillet i egteskapet?* Vi har idag i vort land likesaa mange erhvervskvinder som husmødre. Paa hvilken side finder vi den største elendighet og lidelse? Ganske vist inden egteskapet, for her er den forbundet med tap av den personlige frihet, og det er fremdeles lettere at hjælpe den trællende hjemmearbeiderske end den ulykkelige egtehustru. I bedste tilfælde staar lykkechanserne i egteskap og erhverv like. Men at erhvervsvirksomheten ikke har skadet kvindens sundhet og derigjen-

nem egteskapet fremgaar av følgende faktum: I de sidste 40 aar er den tyske kvindes levealder 12½ aar *forlænget*. Det høres som et eventyr, men er en dyrebar virkelighet. I denne tidsalder av intensivt erhvervsarbeide blandt kvinderne, har kvindekraften voxet i en saa stor maalestok.

Hvad skal vi da med flere argumenter? La ganske rolig din datter lære et erhverv. Da har hun en personlig livschance som ikke tapes — trods alle »det ene saliggjørendes« apostle. Under fuldt ansvar likeoverfor den unge slegt tør vi gi dette raad. For kjendsgjerningerne og utviklingen staar paa vor side.« —

Like efter at vi i forrige hefte hadde uttalt vor beklagelse over at ingen kvindelig representant vilde faa plass i Stortinget, kom budskapet om at stortingspresident *Bratlie* om en tid vilde søke permission; frk. Anna *Rogstad* vil da komme ind som representant. Selv om det blir en ganske kort tid, saa vil det ihvertfald bli et *historisk øieblik*, naar hun tar plass i salen.

Fredrikstad bystyre har 52 representanter. Derav er 22 høire og frisindede, 12 avholdsfolk, 9 venstre og 9 socialister. Av disse er 7 kvinder, 3 høire og frisindede, 3 venstre og 1 socialist. Avholdsgruppen har ingen kvindelig representant; men de 2 første suppleanter er kvinder. Likesaa er første suppleant i socialistgruppen en kvinde.

I formandskapet er indvalgt fru overlærer Hansen, (v.), (hun har været formandskapsmedlem i de to forrige perioder) og fru bankchef Berg (h.) Høire hadde ingen kvinde i formandskapet før. Socialisterne har en kvinde som suppleant til formandskapet.

Stof- og bundtmakerskene i Kristiania holdt mandag 23de et godt besøkt møte. *Fru Helga Nitteberg* holdt foredrag om organisationens nytte, hvorefter det enstemmig blev besluttet at danne en forening. De tilstedeværende tegnet sig som medlemmer, en komite paa 3 medlemmer blev nedsat, som skulde utarbeide forslag til love til forelæggelse paa en generalforsamling.

Kvindestemmeretsforeningens klub feiret 16. januar 20-aarsdagen for sin stiftelse med en belivet fest.

K. S, F. K. fortjener at faa sin historie skrevet, og det blir nok gjort — om ikke før saa til 25 aars jubilæet.

Frk. Inger Trøften fra *Nordre Odalen*, utexamineret husholdningslærerinde ved statens lærerindeskole paa Stabæk er, efter initiativ av den kvindelige fabrikinspektør, ansat som lærerinde i husstel i Sulitjelma, og har tilsyn med de arbeiderboliger som tilhører selskapet. Løn 1200 kr., samt frit hus.

Danske kvinder, som arbeider

Kvindelige sølvsmedarbeidere

De to unge damer som her presenteres har begge hat treaarig utdannelse og har begge faat sit svendebrev.

Bertha Henriksen

Natalie Hansen.

Fr. Olga *Hoffmann Häintz* fortæller om dem i Kv. & S. For at faa svendebrev er det først tegneprøven paa teknisk skole, hvor eleverne indenfor en bestemt tid — 4 dage — under en særskilt kommissions aarvaakne øie skal utarbeide en tegning til en gravørplate. Natalie *Hansen* valgte motivet til sit svendestykke: fisk mellem vandplanter og konkylier, frk. *Henriksens* opgave var et vaaben, monogramer og navnetræk.

Der fortælles videre at deres svendestykker: en flat visitkortskaal med stiliserede blomster (Henriksen) og en pokal (Hansen) har været utstillet i Industriforeningen i Kjøbenhavn, og at de unge piker har faat hver sin sølvmedalje. Nu agter de at fortsætte sin utdannelse i utlandet. Treaars læretid er forholdsvis kort — det almindelige er fem, men lysten har drevet verket.

Allikevel kan forældre synes tre aar er lang læretid, men de maa betænke at naar en tid er gaat faar lærlingerne en løn, saa den hele utdannelse falder ikke saa kostbar.

Og hvor lys og forholdsvis sikker, sier hun, er ikke de unge pikers fremtid, naar de har faat en ordentlig formaalstjenslig utdannelse og har vidnesbyrdet om det — »sit svendebrev i lommen«. Med energi og flid kan en dygtig haandværker altid komme frem baade ute og hjemme. — —

I Danmark tar kvinderne freidig fat med haandverk, baade det ene og det andet. De har alt længe vist sin dygtighet som snedkere, urmakere og bokbindere, der er ogsaa kvindelige skomakere, som vi vistnok endnu ikke har, der er sadelmakere og, som vi har hørt, malermestre.

Ogsaa vi har endel utdannede kvindelige haandverkere, men det er ikke en hurtig voxende skare. Det kan nok være at det er trangere og vanskeligere for dem i Norge end i Danmark. Men vanskeligheterne er, som vi vet, til for at de skal overvindes.

Indiske kvindetyper

(Fortsættelse fra nr. 2).

Alle som kjender den ortodoke *Hindu Zenana* vil ha rørende exempler paa en lojalitet som hele den kvindelige slegt kan være stolt av.

Men jeg vil haape at ikke ofte blir lojaliteten sat paa en saa alvorlig prøve som for den lille dame som jeg traf fængslet i en fæstning i det nordlige Indien.

Hendes historie var interessant. Hun var datter av en konge og hadde mer end almindelig go opdragelse. »Hun skal være som en søn for mig,« hadde hendes far sagt, og han lærte hende at læse og skrive og regne, og rygtet sa at det lokale magazin blev redigeret av denne kvinde bak Purdah'n. Da hun var i passende alder til at gifte sig, drog familiens prest ut paa reise for at søke hende en mand.

I Benares traf han en anden Raj's familieprest, som søkte efter en brud, og presterne besluttet at ende deres reiser og gjensidig imøtekomme hinanden. Men — brudgommens prest hadde ikke aabenbaret at hans herre var sindssyk, og heller ikke at hans ministre var i underhandling om en brud derfra.

Paa sin bryllupsdag lærte hun saa at hun var blit viet til en idiot, og at der var en medhustru.

Siden har hun fortalt at den første tid var hun næsten lykkelig, skjønt detre ikke gik op for hende før hun hadde kontrasten, av hvad der senere hændte, til at stille op til sammenligning. Hun fik en søn, de kvalte ham med tobaksrøk, hun fik en til, han blev ombragt paa en grusommere maate. Da hun skulde føde et barn til, bad hun om beskyttelse, hendes mand maatte en ikke gi skylden for hvad der var sket, for »Gud hadde gjort ham til idiot.« Hun fik

en fæstning i nærheten av hovedstaden at bo i. Der blev sat vagt ved døren. Alt dette skete ni aar før hjælpen naadde hende. Hele denne tid hadde den vagthavende mishandlet hende som fange.

Da stedet undersøktes fandtes levningerne av mat som blev bragt ind for ni aar siden, hun hadde ingen tjenere hun kunde stole paa, intet selskap. I ni aar hadde hun saa godt som ikke talt med noen.

Hendes far var død; alle forsøk som hendes gamle mor hadde gjort for at komme til hende var mislyktes. Tilsidst blev den gamle familieprest grepet av anger over det egteskap han hadde stiftet og førte hende til mig. Aldrig skal jeg glemme hvad jeg fandt da jeg kom frem efter den vanskelige reise ..... en fæstning i ruiner, et hjem for flaggermus, alt nedsunket i smuds. Den eneste rene plet var en liten takterrasse med en feltseng og et par fillete stoler. Her levet saa dronningen med sin søn. Han var ilive og sikker — det var hendes trøst, men mat-rationen var blit stadig reduceret, det var ikke let at forstaa hvorledes hun kunde holdt det ut.

Hun fortalte mig sin historie — med mange bønner om ikke at lægge skylden paa hendes mand; hvor kunde den stakkar, som Gud hadde merket, være ansvarlig? Men ministrene la skylden paa hende for at hendes medhustru fik døtre, altid bare døtre — endskjønt de hadde git den sidste navnet: *ikke mere av dette Kalidivi* — det hjalp ikke, der kom flere døtre. — Hun hadde set sin mand ja, engang var han paa jagt og fandt ind i fæstningen gjennem en privat port, han klatret op til terrassen og satte sig paa den usle seng og sa: »La mig gaa, ellers kunde jeg bli rørt til medlidenhet og hjælpe dig!« Og hun hadde hjulpet ham til at komme avsted, hemmelig og hurtig, som han var kommet.

Stakkars mand, hvad mer vidnesbyrd var nødig for at vise at skylden kunde ikke lægges paa ham. Gud hadde jo selv giort ham til idiot, hun skulde aldrig dadle ham. Men jeg saa at hun gjorde alt hvad der stod i hendes magt for at beskytte sønnen mot en lignende ulykke. Vi tok hendes tjenere og hendes saker og fik hende siden bragt i sikkerhet hos hendes mor. Idioten lever. Men medhustruen maa være død. For sidste gang jeg hørte om min lille dronning blev der fortalt to betydningsfulde ting om hende. Den ene var at hun utførte ofringen med et tomt lerkar, med venstre haand (det var for at vise foragt) og saa gav hun, for at beskytte sig, den første mundfuld av hvert maalid til en amulet som hang om halsen. Og begge disse ceremonier benyttes aldrig uten likeoverfor en medhustrus aand. —

En anden type er *kvinden som statsstyrer*, enten med egen ret, hvad vi har exempler paa, f. ex. *Begum* av *Bhopal*, eller som enkedronning.

Historien fortæller os om en saadan dame, som en keiser av Indien søkte raad hos paa grund av hendes statsmandskundskap. Kløgtig, vis, vidtskuende, sit ansvar bevisst. Purdah'n har ikke været en hindring for de kvinder som er født med stort herskertalent — skjønt ogsaa disse lider under den største fare ved avsondretheten, nemlig at de maa se livet gjennem en anden persons øine — deres hovedraadgiver. Hvor han er troløs, og kvinden er svak — vil faren være indlysende for alle.

I virkeligheten er det denne raadgiver som regjerer, som mangfoldiggjør hendes indtægter og omgir hende med skabninger som er knyttet til ham ved slegtskaps- eller avhængighetsbaand, vel er det om ikke ogsaa hendes aandelige lærer er valgt av ham, saa hun drives ind i en fælde, hvorfra det er saagodtsom umulig at undslippe.

Jeg har set hende kjæmpe for at bli fri og falde tilbake igjen hjælpeløs; men oftest er hun farlig ukjendt med alle de listige indvirkninger utenfra. Hun tilbringer dagen med at ligge støttet paa albuen mellem broderede puter, tyggende *betil*nøt, mens hendes piker vifter hende eller morer hende med fortællinger om hofsladder og intriger. Hendes premierminister bringer hende breve til underskrift, og hun hører kanske leilighetsvis paa en beretning om hvorledes han leder administrationen, men hun har ingen følelse av ansvar likeoverfor sit folk; ingen interesse for deres liv, ingen tanke paa deres velfærd. Raadgiveren finder det fordelagtigst for sig selv ikke at opmuntre den slags følelser, og hun har selv for liten omtanke til at bry sig om sine undersaatters ve og vel — naar hun ikke ser dem. (Forts.)

Læseforening for kvinder hadde mandag 23. januar sin første selskapelige sammenkomst iaar. Formanden frk. Cappelen oplyste om at hun igjen hadde en glædelig melding at gi: Læseforeningen var blit utvidet med et konversationsværelse. Ogsaa dette skyldtes fru Collett Børs.

Derefter fik Gina Krog ordet og fortalte fra sin reise i Tyskland m. m. for et talrig og interesseret publikum.

Læseforeningen er nu i alle maater saa godt utstyret at vi trygt tør anbefale Kristianias damer at indmelde sig i flok og følge.

25de aarg.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG.
KRISTIANIA 15. februar 1911.

No. 4.

Døtrenes fremtid

Hva skal hun bli?

Svendeprøve for syersker.

»Tiderne har forandret sig« — sier folk.

Før var det bare sønnerne en skulde skaffe opdragelse, med tanke paa levebrød. Nu gjælder dette ogsaa døtrene, ja ogsaa i de høieste samfundslag gjælder det at skaffe dem en utdannelse, saa de kan faa sig en post at falde tilbake paa.

Ja tiderne har forandret sig, og det sies, men efter hvad det ser ut til er det vist endnu ikke gaat op for folk at de har forandret sig, eller ihvertfald ikke hvor sterkt de har forandret sig. Var det det, vilde der sørges bedre for døtrenes fremtid end der nu vanligvis sker.

Det er nemlig ikke nok at en ung kvinde faar utdannelse til at komme ind i en post, som gir en midlertidig forsørgelse eller, om hun fortsætter der, en kummerlig forsørgelse. Ogsaa kvinderne maa utdannes saa at de kan voxe i og med sit arbeide, og i arbeidet ha utsigt til en betrygget fremtid.

Det fordrer de forandrede tider. Og sterkere og sterkere vil det fordres utigjennem tiderne og gjennem alle lag i vort land.

Og større og større vidnesbyrd faar en om at den samme tendens er der i alle civiliserte land, om forholdene forøvrig er forskjellige nok.

Se bare i artiklen *Indiske kvindetyper* idag. Ogsaa i det fjerne land, ogsaa under de eiendommelige forhold i den kvindeverden, lyder det tilslut: »de lærer at fortjene sit brød og velsigne verden med hæderlig arbeide.«

Og læg merke til i forrige hefte om Danmarks og Tysklands kvinder — samme slutningsakkord klinger.

»La din datter lære et erhverv,« lyder det fra Tyskland, — »Under fuldt ansvar likeoverfor den unge slegt tør vi gi dette raad. For kjendsgjerningerne og utviklingen staar paa vor side.«

Og fra Danmark, hvor der tales om kvindelige haandværkere heter det: la dem ta sin svendeprøve, da kan de trygt se fremover og opover i livet.

Og det er det vi nu vil sætte som løsenet: Svendeprøven. — d. v. s. en ordentlig grundig utdannelse i hvad fag det saa gjælder, vidnesbyrdet om at en vis høide er naad, hvorfra en kan naa videre op til mesterskapet.

Det vil saa let bli slet og undermaals arbeide, naar der ikke sættes et slikt maal — og det vil under livskampen bære nedover bakke, netop naar en skulde ta de sterkeste takene opover. Og først naar en er flere ifølge paa opveien, kan en faa banet de veie for kvinderne som vil lede dem ind i lysere forhold.

Men det er tydelig at da gjælder det at de unge vælger sit rette arbeide. Derfor faar forældre for alvor stille det spørsmaal:

Hva skal hun bli?

Det kan undertiden være let at svare paa, der kan være utprægede aandelige anlæg i en bestemt retning, da er ikke valget i og for sig vanskelig, om end hindringerne kan være svære og forholdene saa lite lagt tilrette at det umuliggjøres. Slikt har i fortiden hændt mange mænd og flere kvinder, og vil vedbli at hænde mange mennesker desværre — om vi end haaper paa at veien for undtagelserne, de utprægede begavelser, skal lettes mer og mer.

Men vi tænker her mest paa de mange og de mer almindelige arbeidsevner. Da er valget i og for sig ofte vanskelig nok. Da maa opdrageren være aarvaaken skal han forstaa.

Det er det med min datter — sies der av og til — hun har bare interesse for huslige ting. Men har hun ogsaa gode anlæg der, la hende saa bare lære at utvikle disse evner og drive det til noet — av det kan der bli et utmerket livserhverv, enten hun gifter sig eller ei. I dette fag har man ofte hjemmet til observationsfelt, saa der behøver en ikke saa let ta feil som paa andre felter. Der arbeider jo nu — vi tænker her mest paa byforholde — kvinder paa kontorer, i butiker, fabriker, som heller burde slaat sig paa et andet arbeide f. ex. søm, haandverk o. l. Og der er f. ex. lærerinder, som heller skulde været paa kontorer end ha med barn at gjøre, der er syersker som aldrig burde været det, som aldrig kan drive det til noe i det fag, og som bare fylder og overfylder rækkerne. I regelen, kan vi si, sker vist valget ikke efter evnerne og anlæggene og ikke efter lysten engang, men efter de tilfældige forhold og omgivelserne.

Hvad kan gjøres for at hjælpe de unge selv og deres forældre til at træffe det rette valg?

Dette er et spørsmaal som det er vel værd at overveie. Der er to institutioner som kan retlede gott i saa maate, sier erfarne og kyndige folk.

Den ene er *fortsættelsesskolerne.* Der faar en kikke ind gjennem flere døre og prøve sig litt frem i forskjellige retninger, saa en kan ha lettere for at bli klar over sin lyst og evne. — Gid vi bare hadde en mængde av dem! —

Den anden er *arbeidsstuerne for barn.* De kan fortælle om haandlaget er der eller ei, og i hvad specialitet det er fornuftig at arbeide.

Særlig blir det en go ledetraad til bedømmelse av om de kan due som

syersker.

Her staar vi ved et arbeide som beskjæftiger en mængde kvinder i vort land, men det at de er saa mange er ingen grund til at de skal gaa forutsætningsløst i vei med arbeidet, og at det skal vælges av dem som ikke har evne til at utføre det gott. Tvertimot — da det er et saa stort og alment arbeide, blir det desto mer magtpaaliggende at det føres ind paa det rette spor. Og hvad der itide gir veiledning om anlæg og evner hjælper ind paa sporet.

Men der maa samtidig tas fat fra en anden kant, fordringerne

til arbeidet maa skjærpes, og i forbindelse hermed maa der gis anledning til den bedste undervisning.

Hvorfor skal vi ikke fordre likesaa go garanti for kvinders som for mænds arbeide — begynder man at spørre, og hvorfor skal der ikke gis dem samme anledning som mænd til utdannelse i deres fag. Hvorfor ikke fordre *svendeprøve* av syersker og en bestemt læretid som kan føre op til dette trin paa stigen?

Vi har nævnt svendeprøver for kvinderne og tok ordet i overført, mer almen betydning. Men her er der ikke tale om symbolik, vi mener

svendeprøve

helt bokstavelig og ikke andet.

Hvorfor f. ex. ikke fordre svendeprøve av de kvindelige skræddere, som av andre haandværkere?

Vi vet det er kyndige og fremragende folk i faget, som nu sysler med den tanke, og den bør ikke slippes. —

Den indvending at bare forholdsvis faa vil underkaste sig den prøve, er ingen indvending. I begyndelsen vil det vistnok av mange grunde være faa, men om det er faa vil det sætte maalet høiere for den hele stand, en maalestok er fundet, garantierne for dygtighet vil fordres stærkere og stærkere, og derigjennem vil fler og fler arbeide sig opover.

At ikke ogsaa de ringere utdannede skulde kunne finde arbeide behøver en ikke frygte for, mange kan være dygtige til at utføre det arbeide som fordres av dem, om de end ikke kan fyldestgjøre de høieste fordringer. Saa gaar det jo i andre fag og paa andre felter, det ordner sig efter det praktiske behov.

Der er neppe tvil om at den almene dygtighet i faget vilde stige og respekten for standen økes ved en slik ordning.

Samtidig med at en optar et energisk arbeide mot sultelønnen og utsvedningssystemet bør en lægge kraft i arbeidet for at skaffe bedre utdannelse og større garantier for dueligheten.

Hvad der kan gjøres for at skaffe syersker bedre utdannelse, hvorledes undervisningen skulde ordnes m. m. — det er store kapitler for sig — hvortil dette bare er en kort indledning.

Titelspørsmaalet

Frue, frøken eller en ny fælles titel — eller ingen.

Der er kommet spørsmaal til redaktionen, fra nyere abonnenter, om ikke titelspørsmaalet skal diskuteres i Nylænde. Vi har svaret at spørsmaalet blev drøftet der for en del aar siden; det var noksaa brændende, og diskussionen varte ikke saa kort, saa nu kan vi ikke vente noen større interesse om vi tok det op. Det skulde da være om noen enkelte vil gjøre sig til ivrige apostler for reformer her, stadig virke for det, ofre sig for det — da kan det gaa.

I Finland er der dem som stadig virker for det i ord og daad. Dr. phil. Maikki Friberg arbeider saaledes for navnereform baade hjemme og ute, baade i praxis og teori, hun er ugift, men kalder sig frue, og flere finske damer er blit enig om det samme.

Den første som optok saken herhjemme var *Alvilde Prydz* — gjennem en artikel i Nylænde, hvor hun foreslaar, at man skal følge de finske damers exempel. Der kom mange indlæg i Nylænde, og hele navnespørsmaalet blev optat til diskussion i Kvindestemmeretsklubben — efter indledningsforedrag av Nylændes redaktør. Men det viste sig at man ikke fandt spørsmaalet saa enkelt. Især opponerte frøknerne mot at faa sin titel forandret til frue. Alle var enig om at det var en uting at der skulde være forskjellige titler for ugifte og gifte kvinder — men la os heller faa en ny fælles titel, sa de — kom med forslag! Og de kom — Aasta Hansteen foreslog saaledes *Frøya*. Stor latter! Mange vitser i aviserne dagen derpaa!

Men i vort blad fortsatte man ivrig diskussionen. Kunde vi ikke begynde med at bli kvit de værste latterligheter, blev der sagt f. ex. den at gifte kvinder utstafferer sig med sine mænds fornavne og med deres titler i hankjøn og hunkjøn („inde.") Det eneste praktiske resultat av diskussionen var at enkelte efter et forslag i „Nylænde" har optat at skrive Fr. paa breve og regninger til kvinder. Saa døde det hen, man var foreløbig færdig med det. Et vidnesbyrd fik man om dette i 1907 før N. K. N.s landsmøte i Trondhjem. Styret hadde ønsket at faa *navn og titler* som tema — men det var ikke mulig at finde en foredragsholder, det var ikke noet morsomt tema — blev der sagt.

Nu begynder som omtalt enkelte at vise interesse for det igjen. —

Indlæg i saken skal naturligvis faa en gjæstfri mottagelse, men vi har vore tvil om temperaturen vil bli synderlig høi.

I Danmark har spørsmaalet været brændende et aars tid — nu blafrer det bare her og der.

Men i Sverige brænder det for tiden, og der som her vil man finde en ny benævnelse. Bladet „Dagens Nyheter“ Stockholm har opsat en præmie, for den bedste. Der kom mange forslag og se! blandt dem var „Freia“! — Men ordet *Madam* vandt prisen.

I andre land ser en tegn til at det vil begynde at fænge.

Naar det paa den maate har gaat rundt i verden og principet er saa noenlunde gjennemdrøftet — saa kanske kunde en enes om en praktisk løsning, eller kanske kommer da løsningen av sig selv litt efter litt — tilsynelatende av sig selv.

Vilde ikke det vakreste i grunden være bare fornavn og familienavn og hverken fru eller frk. eller andet deslike? — Men det er ikke at vente at det blir løsningen. For da maatte, for harmoniens skyld, ogsaa alle „hr“erne tilintetgjøres — og det er vel for stor revolution? — — —

En skrækkelig tanke!

Ordensvæsenet.

Der har nylig været en voldsom ordensregn.

I den anledning, fortælles der, diskuteres spørsmaalet om ikke kvinder ogsaa bør dekoreres med Olavsordener. Det har regnet saalænge paa presterne at nu synes en det bør dryppe litt paa klokkerne med.

Men saa klokkeragtige er nu vel ikke norske kvinder — nu de er traatt virksomt ut i samfundslivet — at de skulde ville sanktionere en slik institution ved at aspirere til utmerkelsen.

Der er jo ogsaa mange mænd, som er motstandere av dette »væsen«; at de allikevel med resignation mottar hædersbevisningen, for ikke at gjøre for stort nummer av det — kan vi finde rimelig, systemet hører nu fra gammel tid til i mændenes samfund.

Men av os kvinder, som netop nu paa forskjellig vis skal indlede den nye æra — kan det ventes at vi peker i den rigtige retning. —

Danske kvinder, som arbeider

Dr. Eli Møllers kvindeklinik

Dr. Eli Møller

Dr. Eli Møller fik sin medicinske doktorgrad 9de mars 1906, da hun med hæder forsvarte sin avhandling om den kunstig fremkaldte fødsel.

Siden den tid har doktoren hat rik anledning til at anvende sine omfattende kundskaper og utvikle sine betydelige evner i den ansvarsfulde stilling: først som 2den og senere som 1ste reservelæge paa avdeling C paa Frederikshospital i Kjøbenhavn under professor Torkild Rovsing. Under professorens bortreise blev frk. Møller indsat og virket som overlæge i hans sted, først paa Frederikshospital og i sommer, efter overflytningen, paa det nye rigshospital.

Man forstaar dr. Eli Møller nyder tillid og vurderes høit. Og i høst overtok hun og aapnet paanyt en klinik for medicinsk og chirurgisk behandling av underlivssygdomme, som indtil da hadde været ledet av prof. le Maire og dr. med. Albeck.

Der er paa kliniken, Hauserplads 32, plass til 16, saa det blir ikke faa som i aarets løp kan optas paa kliniken, hvor dr. Eli Møller selv bor, saa hun altid kan være tilstede i vanskelige tilfælde. Her kan nu kvinder bli behandlet, opereret og pleiet utelukkende av kvinder.

Dr. Eli Møllers mor er Dansk kvindesamfunds æresformand, Jutta Boisen Møller, som med saa stor begeistring gjennem de mange aar har virket for kvindernes sak.

Nu har hun den glæde at se sin datter begynde denne store gjerning og gjøre det store løft tilbedste for sit lands kvinder.

Kv. &S. bringer et billede av kliniken og gir følgende beskrivelse:

Skjønt Hauserplads ligger midt i hovedstadens gamle og tætbebyggede del og ganske nær ved saadanne hovedfærdselsaarer som Købmagergade og Gothersgade, er den dog stille og fredelig med et næsten provincielt præg. Kliniken findes i et gammelt, fornemt og hyggelig hus, beliggende paa pladsens solside og med en stor og lys gaardsplads. En herskabelig og smukt istandsat hovedtrappe fører op til kliniken, der optar husets to øverste etager. Alt er her nymalet og frisk og gør med de lyse farver et venlig indtryk; værelserne er med ethvert skyldig hensyn til sundhed og renlighed hyggelig udstyret. En morsom idé er det, at vuggen til den nyfødte er ophængt ved fodenden, paa indsiden af moderens seng, saaledes at hun nemt kan holde øie med sit barn

Det er overflødig at bemerke, at badestue, fødestue og operationsstue er indrettet efter alle nutidens fordringer. Mere forbausende er det, at bagtrappen i bygningen er en levning af det forlængst forsvundne St. Gertruds Kloster, en rigtig gammel vindeltrappe af sten.

En af patienterne har den underholdning fra sin seng i speilet paa væggen at kunne iagtta de folk, som nyder udsigten fra Rundetaarn. Men de har alle den opmuntring, at solen, naar den da er paa himlen, sender sine straaler i rigelig maal ind i deres sygestue.

*

Mens de yngre kvinder som bryter nye baner og naar høit op hilses velkommen, glemmes ikke de gamle, som efter sin tids fordringer har utført gott arbeide til hjælp og trøst for en skare av sine medsøstre.

Ifjor høst bragte *Kvinden & Samfundet* dette billede av overjordmor *I. Wegener*, da hun fratraadte sin mangeaarige virksomhet paa den gamle fødselsstiftelse i Amaliegade.

Til billedet har jordmor fru Anna Hansen git texten — en liten historisk oversigt, som vi tror vil interessere ogsaa herhjemme.

Fru Jørgel Wegener tog jordmorexamen i 1866 i en alder av henved 27 aar og knyttedes strax efter til stiftelsen, idet hun ansattes som vikar for den daværende overjordmor, fru Welding i dennes fritid og under sygdomsforfald. Da fru Welding nogle aar senere af helbredshensyn maatte trække sig tilbage, blev fru Wegener udnævnt til hendes efterfølger og tiltraadte pladsen den 1. juli 1874. I fulde 36 aar har altsaa fru Wegener virket som overjordmor ved fødselsstiftelsen. Hvad dette vil sige, er der

meget faa utenfor jordmødrenes og lægernes kreds, der er i stand til at bedømme.

Indtil 1882, altsaa i otte aar, hadde overjordmoren ikke alene fødeavdelingen under sig, men førte ogsaa tilsyn med barselavdelingen, og paa den første maatte hun gjøre tjeneste dag og nat med én (1) ukentlig frieftermiddag. I disse, man tør vel nok sige umenneskelig store forpligtelser fik fru Wegener det nævnte aar en lettelse ved ansættelse av en reservejordmor og 2 aar senere ved oprettelsen av en pleiemorplass paa barselavdelingen, foranstaltninger, der satte fru W. i stand til at gjenvinde sin helbred, som var begyndt at vakle. Men de krav, som stilledes til overjordmoren, steg hurtig, efterhaanden som fødslernes antal tok til, og fordringerne i antiseptisk retning skjærpedes. I aaret 1900 var arbeidet atter saa overvældende, at det viste sig nødvendig at ansætte endnu en reservejordmor.

Overjordmor fru J. Wegener.

Paa en post som fru Wegeners maa man jo huske, at det ikke blot er det fysiske arbeide, men nok saa meget det store ansvar, der ofte virker tyngende og anstrengende. Dette har fru Wegener sikkert følt stærkest i de aar, da hun trolig stod ved professor Stadfeldts side ved indførelsen af antiseptiken.

Fru Anna Hansen taler derpaa om fru Wegeners store dygtighet og elskværdighet. Ved sin værdige og kvindelige optræden likeoverfor de unge jordmødre, ved sine formaninger til dem om at huske den ansvarsfulde stilling og ogsaa om at hævde sig selv — og i det hele ved det utmerkede exempel hun har git, har hun bidrat meget til at hæve jordmorstanden.

Hun har ogsaa i aarenes løp set mange beviser paa anerkjendelse og hengivenhet, saavel fra lægers som fra jordmødres side. — I aaret 1903 mottok hun fortjenstmedaljen i guld.

Protest

mot at kirkerne stænges for kvindelige forkyndere

Til kirke- og undervisningsdepartementet.

Under en samtale med kirkedepartementets chef har medlemmer av Norsk kvindesaksforenings styre faat bekræftelse paa bladenes meddelelse om at departementets negtelse av kirkens bruk for en kvindelig taler begrundes *i hensyn til konsekventserne og som stridende mot praxis.* At kirkedepartementet anser det for paakrævet at *fastslaa som princip* at kvinder ikke skal ha adgang til at tale i statens kirker, er skikket til at vække den største opmærksomhet landet over, hvilket da ogsaa allerede i tilstrækkelig grad har faat sit uttryk paa forskjellig maate. Det er selvsagt at der allermindst bør ties hertil fra kvindernes egen side.

Norsk kvindesaksforenings styre maa derfor uttrykke sin beklagelse over at et saa reaktionært forbud er fremkommet i vor socialt og politisk fremskredne tid — og netop som der er aapnet kvinder ret til at inta sæte i landets nationalforsamling.

Vi skal desuten fremhæve at der faktisk, gjennem en aarrække rundt i landets forskjellige byer og landdistrikter, av kirkernes eget styre, tilsyn og prester er git kvinder adgang til kirkerne som talere. Foruten at henvise til „*17de mai*" av 7 februar skal vi nævne de daglige morgenandagter, ledet av kvinder, som ved *Norske kvinders nationalraads* landsmøte i Trondhjem sommeren 1907 fandt sted i *Nidarosdomens kapitel.* Likesaa er det en kjendsgjerning, som departementet neppe er uvidende om, at ledende kvinder har talt i flere kirker i Tromsø stift. Adskillig flere tilfælde kunde videre fremføres, hvor de for *kirkens rette bruk ansvarlige mænd har* ment at kunne gi denne ret ogsaa til kvinder *uten at komme i strid med den departementale instrux, som ved kgl. resolution av 24. oktober 1906* er sendt rikets geistlighet som rundskrivelse.

Ved at gjennemlæse denne finder vi da heller *intetsomhelst punkt,* som er til hinder for at kirkerne aapnes for kvindelige talere, saafremt disse opfylder de i instruxen nærmere fremholdte betingelser. Det er derfor forbausende at det ærede departement vil opretholde et standpunkt, som i virkeligheten allerede er tilbakelagt, og som det neppe vil være mulig at faa knæsat i vore dage.

I Norsk kvindesaksforenings styre

februar 1911. Ærbødigst

Randi Blehr. Cecilie Krog. Aadel Lampe. Anna Hvoslef.

Anna Strøm. M. Keilhau-Svenningsen. Thea Holst.

Emily Arnesen. Marie Kjølseth. Pauline Horst.

Alette Ottesen.

Randi Blehr

60 aar 12te februar — det bud spredtes utover, for derpaa at samle en hel del bekjendte i hendes hjem.

Der indfandt sig ogsaa deputationer.

Norsk kvindesaksforenings styre møtte *in corpore*. Viceformanden Cecilie Krog overrakte fra foreningen en smuk krystalvase, fyldt av *Magnoliaer*. Paa kollegers vegne bragte hun formanden tak for alt samarbeide og al elskværdighet. Men ogsaa paa foreningens vegne og i kvindesakens navn maatte hun takkes hjertelig. Med aldrig svigtende interesse, og altid like glødende i aanden. arbeidet hun for at kvinderne skulde faa den plass som tilkom dem som mennesker og borgere i samfundet.

Ogsaa ved festlige anledninger var fru Blehr den livfulde leder, som bragte stemning og humør med sig. —

Hele styret for kvindernes fredsgruppe hadde ogsaa møtt. Viceformanden Pylle Horst overrakte en smuk serinbuket. Hun takket formanden for det arbeide hun hadde nedlagt i fredssakens tjeneste, takket for sympati og hjertelag og ønsket mange lykkelige arbeidsaar.

En deputation fra Norske Kvinders Nationalraad kom ogsaa med vakre blomster. Formanden Gina Krog takket for den gode hjælp Randi Blehr i spidsen for N. K. N. hadde git, da raadet skulde dannes, — hvor glad man var da pionerforeningen kom med i forbundet; hvor hyggelig samarbeidet med dens formand hadde været og altid vilde være!

Ogsaa som Nylændes redaktør overrakte Gina Krog blomster til jubilanten. Hun hadde været bladets flyvende korrespondent m. m. m.

Styreprincipet var utmerket, saa de største flyveseire hadde hun vist endnu til gode. —

Randi Blehr gav svar til alle deputationer, livfuldt og varmt.

Stortingsmand Odmund *Vik* gjorde sig til mændenes tolk. Ogsaa de forstod at værdsætte hendes norske sindelag og alt det arbeide hun hadde ydet saa mangen go sak. Fru Blehr vidste at finde de rette vendinger og finde veien til hjerterne.

Fru Blehr svarte i anslaaende ord med en skaal for fru Vik, formand for Stavanger kvinderaad, og for Stavanger by, hvor saamange av de tilstedeværende hadde været gjæster sidste sommer. —

Der holdtes flere taler, deriblandt en av fru Blehr til den eneste utenlandske gjæst som var tilstede *Hermione Ramsden.*

Og fra den tidlige morgen til den sene kveld kom der blomster og

breve — og telegramer i mængdevis, blandt dem et fra statsministeren og frue fra Stavanger kvinderaad, fra Bergens kvindesaksforening og mange personlige venner i Bergen. Fra Sverige kom der mange festlige hilsener. Av svenske organisationer som sendte telegram nævner vi; Landsforbundet for kvindestemmeret, Kvinnoklubben, kvindernes fredsforening, Internationale Concordia. — Jubilantens hjem tok sig endnu smukkere ut end vanlig med rikt lys over alle de herlige blomster.

Overretssakfører Elise Sem

har for høiesterets skranke tilendebragt proceduren i sin første civile prøvesak. Prøven omfatter ialt fire saker — to civile og to kriminelle — saa det vil endnu vare en tid før frk. Sem har tilendebragt sin prøve.

En kvinde har tidligere procederet sin egen sak — men o.r.sakfører Sem er den første kvinde i landet som fører sak for andre for høiesteret.

Anna Bugge Wicksell

har nylig med hæder tat sin juridiske embedsexamen ved Lunds universitet.

I den anledning bringer »Dagny« hendes portræt med text av Ann Margret Holmgren. Fru Holmgren uttaler i varme uttryk sin beundring for kandidaten, som har fuldført sin examen med saa fuldt av andre gjøremaal omkring sig og i saa moden en alder. Den megen tale om kvindens svakhet, sier hun, maa forstumme likeoverfor disse kjendsgjerninger.*)

Efter I. C. W.s møte i Stockholm 6—12 september kommer flere av styrets og de internationale komiteers medlemmer til Kristiania.

Et offentlig møte vil da bli holdt, hvor man haaper presidenten Lady Aberdeen vil tale om kvindernes verdensforbund.

Kristiania kvinderaad holdt møte 8. februar. Formanden fru Cecilie Krog gav beretning om N. K. N.s landsmøte i Stavanger. N. K. N.s formand fortalte om sin reise i Tyskland, Østerrike, Ungarn.

Paa den utstilling som til høsten skal holdes i Rom ianl. av kongeriket Italiens 50 aars bestaaen — har kvinderne faat sig overlatt en avdeling for *social hygiene* hvor de vil demonstrere hvad kvinder har utført paa dette omraade. Der vil komme indbydelse ogsaa til norske institutioner og personer.

---

*) Av *Randi Blehr*, *Elise Sem* og *Anna Bugge Wicksell* har Nylænde tidligere bragt billeder ledsaget av biografiske oplysninger.

To digte av Heinrich Heine

Oversat ved Fr. Døcker Smith

I.

Se Lotusblomsten ængstes
for Solens gyldne Væld.
I Drøm, med sænket Hode,
den længtende stunder mot Kvæld.

Dens Elsker kjær er Maanen.
Hans Sølversmil vækker den,
Sit yndige Blomsteraasyn
avslører den blyg for sin Ven.

Den blomstrer, gløder, skinner,
og skuer mot oven tyst,
Den dufter, den græder, den skjælver
i Kjærligheds Ve og Lyst.

II.

I Nord en Gran staar enlig
i Slummer paa Kollen bar;
mens Vinterens isnende Tæppe
saa tæt den omhyllet har.

Den drømmer om en Palme,
som fjernt i Morgenland
stille og ensom sørger
i glødende Ørkenbrand.

Ved kvindestemmeretsalliancens møte i Stockholm, som holdes de første dage av juni, vil *Foreningen for kvinders stemmeret* overrække alliancen en fane. Det blev paa kongressen i Amsterdam 1908 besluttet at alliancen skulde ha et slikt merke, og næste aar paa Londonkongressen blev den svenske tegning til en saadan tilkjendt prisen.

Den fremstiller en opgaaende sol, broderet i guld paa hvit bund, nederst ordet *Justice*, øverst i guldbokstaver: *International Women's Suffrage Alliance.*

Nu har, sier »Dagny« frk. *Lotten von Kræmer* lovet at skjænke foreningen en saadan fane, som altsaa ogsaa blir tilvirket i Sverige. Hendes navn vil til tak indarbeides i fanen.

Indiske kvindetyper

(Fortsættelse fra nr. 3).

Men ikke alle Indiens enker regjerer stater. Og hvorledes gaar det alle de andre? Alle de almindelige enker av høi kaste, for ex. den store gruppe kvinder som i ældre dage vilde blit et rov for baalets flammer, mens hun stod bundet fast til mandens lik? Hvorledes gaar det dem nutildags?

Som oftest lever hun villig et trælleliv i sin svigermors hus. For det er bare paa den vis, som en av dem sa til mig, at vi kan arbeide for vor herres frelse.

Aldrig skal jeg glemme denne lille dames fortvilelse da hun blev sendt hjem til sin egen mor for at leve et liv i luxus, og ikke fik trælle uavladelig og offervillig.

Det er ikke formeget at si at den ortodoxe hinduiske enke bærer sin lod med selvopgivelsens fanatisme, med martyrskapets exalterte nydelse. Men ingenting kan mildne det frygtelige ved deres skjæbne. Hvad der saa sker: en enke er »en ulykkebringer« og maa forbandes endog av dem som elsker hende. At hun bøier sig for denne kjendsgjerning gjør det ikke mindre til en tung ulykke. For synder begaat i en tidligere tilværelse har guderne berøvet hende hendes mand. Hvad har hun saa andet at gjøre her end at arbeide for hans »frelse,« med sine bønner og ofringer at vinde ham en bedre plass i livet i næste gjenfødelse. Saa er paa en vis endog forbandelserne over hende en tilfredsstillelse. De hjælper hende til at betale sin gjæld til *skjæbnen.*

Og for svigermoren blir der da ogsaa en pligt at forbande, det blir som en indkrævning av gjælden.

Var det ikke for denne ulykkeliges skyld, saa kunde hendes søn kanske endnu være i de levendes land.

Hvorledes skal jeg saa faa gjort det klart at der ikke er noen fiendtlighet eller ondskap i en slik opførsel fra hendes side. Den person som forbander er likesaavel et *skjæbnens* redskap som den som blir forbandet.

Er vi ikke alle som straa blæst av skjæbnens vind og av vore tidligere livs handlinger? Der er liten plass i den hinduiske etik for personlig ansvarsfølelse for hvad galt en gjør.

Og enker blir da ofte, mest naar hun rykker op i aarene, og naar hun er i sin egen mors hus elsket tilttaads for sine ulykke

bringende egenskaper. Hun fylder en god hjemmedatters plass og hjælper og tjener alle fra den ældste til den yngste. Ofte ofrer hun sig for religionen er from og hengiven og holdes oppe og finder trøst i sin tro. Og ved anledninger hvor der hersker fest og glæde kan hun selv si: »La ingen se mig, for jeg kan bringe ulykke.«

Og det staar visselig ikke til at negte at den sum av ædel selvopofrelse som hun representerer er en skat for nationen — en surdeig som gjennemsyrer. Vi kan forstaa at enkebrændingen hjalp til at opretholde dette altruismens høie ideal hos hinduerne, saa det blev forholdsvis let at lide denne sidste smerte som ledet over i ærens glans. Men i vore dage, og under en svigermors smaalige tyranni — blir den lille enkes altruisme mer og mer tyndslitt.

Det kan være vel nok at fremsætte i teori, at du ikke behøver føle personlig fiendtlighet mot den du anser det for din religiøse pligt at forbande og bebyrde med de ubehageligste pligter som tænkes kan. Din metode kommer allikevel til at virke uheldig.

Selv hinduenker er ikke mer end mennesker, og efter et helt liv under en saan behandling i barmhjertighetens navn blir de liggende igjen saaret og nedtrampet.

Men nu under moderne tiders større slaphet og frafald fra ortodoxien, kan der hos disse, de dypest lidende, dukke op et spørsmaal om det virkelig er saa at hun paa denne maate kan være sin husbonds stedfortræder, om det virkelig er til hans aandelige frelse. Og den bittre bevisthet at hun betragtes som noet ondt nager hende. Kommer tvilen ind, saa jages evnen til at bære byrderne ut, med den kommer utilfredsheten, bevistheten av lidelse og slet behandling.

Trods alt dette tyrranni har nu tiden og dens løp bragt denne tvil til den hinduiske kvinde. Der er tragedien. Hvad grunden nu end er, saa mister hun troen paa sit livslange offer, paa sin opgave i livet. Og en maa ha medlidenhet med hende som aldrig før.

Og ingenting kan hindre at antallet paa dem som føler slik økes daglig. Tiden gaar fremad mot altid større personlig og individuel værdighet, og de gamle idealer om stedfortrædere som frelsere av de ugjenfødte er blet drevet mot bakgrunden.

De fleste lider i taushet, noen kjæmper ærefuldt, andre er bare oprørske og ulykkelige. Noen falder i hænderne paa »komiteen for enkers gjengifte«, og blir gift. Den utenforstaaende kan ikke uttale sig om hvorvidt dette er en heldig løsning. Men noen faa av dem har nu begyndt at forstaa at livet har bruk for en ugift kvinde, ja ogsaa for hende.

De lærer at fortjene sit brød og velsigne verden med hæderlig arbeide. Hun hæver forbandelsen, denne enke som arbeider, paa en maate som visselig vil bevare for nationen meget av den selvopofrelse som blev fordret av enken som lot sig brænde og paa samme tid gjøre langt mer direkte gagn. Som doktor, lærer, sykepleier, og i beskednere stillinger ser vi hende, og hver en som kjender det moderne. Indien har ogsaa kjendt og velsignet den arbeidende hinduiske enke.

Og for første gang siden den Vediske æra finder vi nu i Indien ugifte kvinder som er over ti aar gamle. Disse er de som kommer nærmest begrepet »gamle piker« i Østen, og »den gamle pike« — hun er dog endnu sjelden at træffe — er nesten altid et menneske med respekt for sig selv og som selv tjener sit brød.

Jeg har sagt at tidens retning gaar mot individernes frigjørelse og ret. Hvorledes kan vi saa holde hindukvinderne utenfor denne sterke strøm.

Den tid da et folk kunde ha nytte av en krypende kvindeslegt hvis der noensinde har været en slik tid — er forbi.

En kvindes plass i nationens liv fyldes nu bedst ved at hun realiserer sig selv. Hun maa voxe op til sin fulde høide, og ta i eie sin del av Guds lys og luft og av moder jords gaver.

Hun behøver ikke at miste noen av de egenskaper som gjorde hende elsket i de gamle mythologiske tider, i Vedaernes tider og gjennem vor hele historie.

Indiens kvinder har det i sin magt at vise verden at kvindelig blidhet og ynde ikke er uforenelig med fuld uavhængighet.

For en velsignelse — efter hin forbandelse over enken, for en hevn over *tiden*, hvis enkerne nu selv tar den første plass i denne gjenfødelse av Indiens kvindeslegt.

Idet heftet gaar i pressen.

Stortinget 14. februar.

Egede-Nissen henleder administrationens opmerksomhet paa nødvendigheten av at skaffe jordmødrene paa fødselsstiftelsen fyldigere undervisning særlig i anatomi og fødselshjælp. Læredøtrene har nu for meget at gjøre med tjenestepikearbeide, nattevagt paa den gynækologiske avdeling med mere. Jordmødrene mener ogsaa, at læredøtrene ikke bør ha befatning med de gynækologiske syke.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG.
KRISTIANIA 1. mars 1911.

25de aarg. No. 5.

De danske kvinder

og

fabriklovens revision

Det længe ventede regeringsforslag til fabriklovens revision blev forelagt i landstinget af indenrigsminister *Jensen-Sønderup* den 8. februar, men er endnu ikke naaet til behandling, da disse linjer skrives. Forslaget var imødeset med spænding i interesserede kvindekredse, bl. a. fordi man vidste, at regeringen ved Danmarks tiltrædelse af Bernerkonventionen i 1906 var forpligtet til at forelægge

Forslag om forbud mod kvinders natarbeide.

Men *hvor* vidtrækkende vilde dette forslag blive? Desuden havde Dansk kvindesamfund gjennem et nedsat udvalg gjennemgaaet de punkter i loven, der omfatter kvinder og børn, og havde indsendt et motiveret andragende om forskellige ændringer. Dette andragende, der aftrykkes som bilag til lovforslaget, er paa forskellige punkter bleven imødekommet, dog ikke m. h. t. natarbeidsspørgsmaalet, hvor ministeren som sagt var bunden; men det turde maaske

have udøvet den virkning, at natarbejdsforbuddet er foreslaaet i sin mildeste form, nemlig fra 10 aften til 5 morgen. Ved fabriklovens sidste revision 1899—1900 havde man foreslaaet et forbud fra kl. 8 aften til 6 morgen.

Et andet lyspunkt var ministerens bemærkning ved forelæggelsen af loven, at han *havde sine betænkeligheder ved et natarbejdsforbud for kvinder alene.* Man tør saaledes gaa ud fra, at han ikke vil være uvillig til at modtage et ændringsforslag, der stryger forbuddet, hvis et saadant ændringsforslag fremkommer.

Spørgsmaalet om forbud mod kvinders natarbeide har allerede en historie i Danmark. Som ovenfor nævnt stilledes der forslag derom i 1899, men dengang rejste der sig en storm mod et *særforbud.* Arbejderkvinder og kvindesagskvinder holdt store offentlige møder og indsendte resolutioner til Rigsdagen, og efter en haard kamp lykkedes det *at forhindre forbuddets vedtagelse.*

Denne gang er kvinderne forberedte. Der er, foruden i det omtalte andragende, gjennem en resolution, vedtaget paa Dansk kvindesamfunds aarlige landsmøde i 1909, paa forhaand protesteret til regeringen imod, at Bernerkonventionens forbud gennemføres. Desuden har bl. a. den der skriver disse linjer paa møder i socialdemokratiske fagforeninger og i socialdemokratisk kvindeforening talt mod forbuddet og manet arbejderkvinderne til at tage stilling derimod itide. Overalt har der blandt arbejderskerne været enighed om, at man ikke ønskede et særforbud, ligesom adskillige mandlige socialdemokrater har udtalt at de indsaa det uretfærdige i et saadant. »Men hvad skal vi gjøre, det staar nu engang paa partiets program!« Ikke desmindre bragte den socialdemokratiske borgerrepræsentant, trykkeriarbejderske frk. *Henriette Crone*, natarbejdsspørgsmaalet frem til diskussion paa den internationale, socialdemokratiske kvindekonference i Kbhvn i sommeren 1910 — forøvrigt vistnok imod ledernes ønske. Efter en dygtig dokumentation fra frk. Crone af det uretfærdige i et særforbud, hvori hun støttedes fra svensk side, stemte de danske delegerede — med undtagelse av et par, der ikke var arbeidersker — mod et saadant. De udenlandske delegerede viste sig derimod mere disciplinerede overfor partiprogrammet.

Det vil nu vise sig, om de socialdemokratiske ledere under behandlingen i Rigsdagen vil haandhæve programmet paa trods af arbejderskernes bestemt udtalte ønske, eller om man vil give spørgsmaalet fri. De samvirkende fagforbund har under revisionsforslagets

forberedelse udtalt: »— — at vi er tilbøjelige til at anse det for heldigst, om man undlod at konstatere kvindernes ligeberettigelse med mændene ved at opretholde ligeberettigelse paa natarbejdets omraade.«

Natarbejdsspørgsmaalet vil antagelig blive det eneste stridsspørsmaal, i hvilket kvinderne bliver interesserede, idet striden om *barselparagraffen* udkæmpedes for 11 aar siden. Dengang fik kvinderne ved ihærdig agitation sat igjennem, at der til gengæld for den tvungne barselhvile paa 4 uger, om nødvendigt skulde ydes moderen hjælp av det offentlige, uden at denne hjælp faar fattighjælps virkninger. Medens man i Norge har indsat en bestemmelse om, at opholdskommunen, der udreder denne understøttelse, har ret til refusion hos barnets forældre, indeholder den danske lov intet herom. Det er desuden lykkedes i revisionsforslaget at faa indsat den bestemmelse, at hjælpen for fremtiden kan udbetales gennem arbejdsløshedskasserne istedetfor som hidtil gennem fattigvæsenet, og derved bortfalder det *skær* af fattigunderstøttelse, der hidtil har hvilet over den.

Børnearbeidet foreslaas fuldstændig forbudt skolepligtige børn, mens det hidtil kun har omfattet børn under 12 aar. Det forbydes ogsaa børn *paa landet* at arbeide ved maskiner, der kan medføre fare for liv og helbred (tærskemaskiner, hakkelsmaskiner etc).

Hjemmearbeiderne faar nogen beskyttelse derigjennem, at det paabydes arbejdsgiveren (eller mellemmanden mellem denne og hjemmearbejderen) ved opslag eller paa anden fyldestgørende maade at give arbejderne oplysning om de for arbejdet gældende lønsatser. Herved sikres hjemmearbejderne mod udbytning af mellemmænd (de saakaldte »udsvedere«). Endvidere paalægges der arbejdsgiverne anmeldelsespligt til fabriktilsynet af de af dem beskæftigede hjemmearbejdere.

Loven vil sikkert ikke blive færdig behandlet i denne samling; den mest interessante del af behandlingen — nemlig i Folketinget — finder næppe sted før efteraaret 1911. Kvinderne vil med aarvaagenhed følge dennes forløb.

København den 21 februar 1911

Louise Neergaard.

I artikler av danske forfattere bibeholdes, naar undtages store begyndelsesbogstaver, nøiagtig forfatternes retskrivning.

„Kvinder i kommunen"

Et indlæg i anledning hr. o.r. sakfører Thams' artikkel i Nylænde nr. 2 kunde det nok være fristende for nogen hver at komme med; men hr. o.r. sagførerens artikkel er ligesom saa vanskelig at faa tag paa, en ved ikke rigtig, hvor en skal begynde, synes jeg.

„Eget kvindeparti," ja det høres jo maaske saa letvindt ud saadan i forbigaaende; men skal man saa til at tænke nøjere over, hvorledes det skulde lade sig udføre, hvad saa? Hvordan i alverden mon den sag skulde se ud, som kunde samle alle kvinder om sig! Dersom hr. Thams har dannet sig nogen tanke om en saadan sags beskaffenhed, saa maa vi kvinder rigtig indtrængende bede ham om at vise os den. Kvindernes egen sag, den sag der arbeider for at hjælpe særlig kvinderne, kan jo saa langt fra samle dem alle. Hvor mange kvinder sidder endnu ikke igjen bortover i landet og raaber ak og vé over kvindesagen, kvindelige læger, kvindelige sagførere, kvindelige præster — nej bevare os vel! de vilde aldrig bruge dem, aldrig ha tillid til dem. Og naar kvindernes egen sag ikke engang har kunnet samle alle kvinder, saa er der vel nok endnu mindre haab om, at nogen anden sag kan gjøre det.

„Kvinderne danne sit eget parti", nei det blir de nok aldrig enige om, nei *heldigvis*! for heldigt vilde det nok ikke være, om vi kunde bli enige om noget saa absurd.

Hvorledes mon det hjem vilde komme til at se ud, hvor mor og døtre holdt sammen i strid med far og sønner, det vilde nok blive det hus, der er splidagtig med sig sig selv og ikke kan bestaa.

Men hvad hjemmet er i det smaa, det bør kommune og stat vel være for os i større maalestok, baade mænd og kvinder bør vel føle sig som sønner og døtre i det store hjem, staten, og ikke trække hver sin vei.

I et godt hjem mødes mandens og kvindens tanker og arbeide, den ene udfylder den anden og hjælper hinanden til at se og rette paa, hvad snart den ene med sine spesielt mandlige, snart den anden med sine spesielt kvindelige evner opdager, der bør rettes paa. I et *godt* hjem ja; men skal stat og kommune blive et *godt* samfund for alle landets sønner og døtre, saa maa ogsaa der spe-

sielt mandlige og spesielt kvindelige evner hjælpes ad paa bedste maade. — Heri er netop kernen og berettigelsen for al kvindesag, saavelsom kvindesagens maal. Og saasandt som historien viser os, at humanitetsfølelsen dog altid gaar fremover, saa gaar nok ogsaa kvindernes sag fremad, selvom vi ogsaa nu har maattet nøies med faa repræsentanter i stat og kommune.

Alting maa ha sin tid, historien har aldrig hastværk, og kvinderne har nok mindst af alt tænkt at lægge sig til at sove, fordi om vi ikke forcerer os frem.

Bjørnsons ord:

„Begynder som en susen i kornet sommerdag,
og voxer til en brusen gjennem skogenes tag —"

passer udmærket paa kvindesagen, man behøver blot at følge lidt med i arbeidet i „International Council of Women" for at se, at rækkerne vokser dag for dag udover landene, og selvom ingen nulevende faar se det, saa naar kvindesagen nok sit maal. Den dag, da der ikke mere er tale om kvindesag eller mandssag, men kun om menneskeret, den dag, da der ikke mere er nogen kvindesag, da er maalet naat.

Veiene til et maal kan ganske vist være mange og vanskelige, det er sandt, og man behøver maaske at gaa genveje for at naa det; men afveie bør man undgaa. At kvinderne paa nogle steder maaske maa behøve at danne egne partier, opstille egne lister o. lign. for at komme med i arbeidet, det maa nærmest kunne betragtes som en ligeovervei for hurtigere at naa mod maalet; men hvis vi alle skulde danne et stort parti — hvis en saadan tanke overhovedet var mulig — det vilde være at slaa ind paa en afvei, der kun kunde føre ubehjælpelig bort fra maalet.

Louise Riis Bøhn.

I **„Læseforening for kvinder"** holdt dr. phil. *Emily Arnesen* tirsdag 21 foredrag om *Cicely Hamiltons* bok *„Mariage as a trade"* (Egteskapet som erhverv) Dr. Arnesen har for ikke længe siden anmeldt boken i Nylænde, her kom den samme fremstilling i bredere form, — Der fulgte en diskussion, hvori i ikke saa mange deltok, men som allikevel tilslut blev ganske livlig — takket være især frk. Therese Bertheau's indlæg.

Læseforeningens saloner var overfyldt av et meget interesseret publikum.

Den voxende samfølelse blandt kvinder som arbeider

vier Cicely Hamilton et kapitel i sin bok „*Marriage as a Trade*“ Hendes skildring viser at de engelske kvinder staar langt fremme i gelederne. Vi bringer dette kapitel i oversættelse her.

Hvis opbrudet fra hjemmet*) og de uundgaaelige følger av denne arbeidets deling ikke hadde gjort andet for os, end at ha lært os at værdsætte vor helbred og git os agtelse for vore evner — saa hadde vi allikevel go grund til at velsigne utvandringen fra denne overvurderede institution.

Men i virkeligheten vinder vi langt mer end dette ved at komme ut i verden med dens store horisont. Det anspænder vore kræfter i nye retninger, det bringer nye interesser ind i vort liv; det lærer os hvor lik vi er vore brødre, naar vi kommer under de samme forhold og omgivelser; og — hvad der er det vigtigste av alt, det feier bort, stadig og uavladelig, mistilliten og uvidenheten kvinderne indbyrdes: dette som har været vor forbandelse, det naturlige resultat av aarelang isolering i hjemmet og evindelig opøvning i at tjene — ikke hinanden indbyrdes, men vore herrer.

Det kan være sandt at kvinder før i tiden i almindelighet ikke likte hinanden og skammelig foragtet hinanden. Ihvertfald har mænd ønsket at det skulde være saa; da det var kvindens livsopgave at tilfredsstille hans ønsker, maatte en slik indbyrdes uvilje og foragt uten tvil opelskes og praktiseres av hende.

Men om det engang var sandt, saa er det ikke sandt nu længer, undtagen kanske i gruppen: »de tossede engler« — en klasse som mam sjeldnere og sjeldnere træffer paa, saa der er haap om dens snarlige forsvinden. Den arbeidende kvinde, kvinden med videre interesse end hendes mors, lærer at respektere sig selv, og derigjennem lærer hun at respektere de menneskelige væsener som er hende lik, og som under de samme misforhold kjæmper den samme kamp som hun selv. Og eftersom hun erkjender vanskeligheten, og uretfærdigheten ved disse misforhold, erkjender hun de fælles interessers baand som knytter hende til hendes søstre. For første gang i historien er hun blit sig dette bevidst.

Vi kan tale best om det som vi har set med vore egne øine og hørt med vore egne ører; derfor behøver jeg ikke gjøre noen undskyldning for at jeg kommer frem med mine personlige erfaringer i denne forbindelse.

*) Forfatteren har i de foregaaende kapitler skildret de industrielle forhold som har forringet husarbeidet og dets værd og tvunget kvinderne ut i konkurrancen paa det almene arbeidsmarked, — forhold og tilstande som oftere har været behandlet i vort blad.

I en række av aar var de kvinder som jeg nærmest og mest intimt omgikkes, paa faa undtagelser, kvinder som arbeidet: kunstnere journalister, maskinskrivere, modehandlere, dameskræddere, butik- og kontordamer, — alle var de avhængige av eget arbeide og praktisk set var de alle fattige — noen av dem ynkelig fattige. Og den klasse har jeg, grundet paa mit nøie kjendskap til den, lært at høiagte.

Det er en klasse som har faa fornøielser i livet, fordi de har saa lite penge at spendere paa dem; som — som regel — arbeider haardere end mænd i de samme stillinger vilde arbeide, fordi de faar mindre betaling; som ofte er utsat for fristelser, men mener at fristelser maa man staa imot; men som allikevel er overbærende likeoverfor dem som falder, fordi de forstaar at der er det som undskylder. De kvinder som tilhører denne klasse vender sig ikke med avsky bort fra synderinden som gaar paa gaten med malet ansigt; hun husker paa at selv var hun voxet op med den tro, at veien for hende frem i livet avhang av hendes kjønslige tiltrækning, og hun vet, at hvis hun ikke hadde kastet den tro fra sig, saa kunde hun ogsaa, naar nøden indfandt sig, gaat ut paa gaten for at sælge sig. Istedetfor at dømme sier hun til sig selv: — »Der gaar jeg — hadde ikke Gud naadig hjulpet mig.«

Hun har lært manden at kjende som den beskyttede kvinde sjelden kjender ham, lært at kjende mer av hans gode og mer av hans slette sider; hun møtes med og taler med ham uten komplimenter og uten ceremonier, mottar ordre og blir irettesat av ham. Hun har været hans medarbeider og undertiden hans ven, og har ogsaa undertiden møtt og maattet kjæmpe med dyret i ham.

Paa samme maate har hun arbeidet med kvinder og lært at kjende dem, og resultatet av hendes erfaring er at hun er blit fri al mistillit til sit eget kjøn, som hun tidligere kan ha hatt; og hun stoler paa hos sine egne kjønsfæller at finde den hjælp hun selv er villig til at gi i følelsen av fælles interesse. Erkjendelsen av fælles vanskeligheter har bragt hende kameratskapsfølelsen, klassebevisstheten. Jeg kjender mange kvinder av den type jeg har beskrevet — kvinder som har været i trædemøllen, noen gifte andre ugifte. Men av dem alle kjender jeg neppe en, hvis liv ikke er blit paavirket i betydelig grad ved den søsterlige samholdsfølelse.

Gjennemsnitsmanden har, ifølge min erfaring, vanskelig for at forstaa hvor sterk denne følelse av samhørighet, av solidaritet, kan være i os. Han har forklaret bort dens ytringer ved at forutsætte andre motiver.

En av mine venner (som vil tilgi mig at jeg her gjør bruk av hendes betroelse) fortalte mig forleden dag om en hændelse i sit liv, som jeg

mener netop illustrerer denne vækkelse av samfølelsen blandt kvinder. Det var noen ord som blev henvendt til hende, mens hun endnu var ganske ung. Det var en henslængt ytring av en mand, der gik ut paa at alle kvinder over femti aar burde skytes. Ordene var nok ment som en kompliment til hendes friske ungdom, og der var ingen tanke paa at de skulde indeholde en fornærmelse mot hende.

Men hun følte det som en krænkelse, ytringen vakte i hendes sind en dyp indignation, hun reiste sig i harme over den opfatning som laa bak, at hun og hendes like bare existerte, saalænge de var saa tiltrækkende at de vakte kjønslig behag. Hun tok ordene som en fornærmelse mot hende selv, fordi det var en fornærmelse mot kvinder i almindelighet, og saa tankeløst ordene end gled over mandens læber, saa gjorde de paa hende saa sterkt indtryk, at de hjalp hende til at forme hendes liv.

Jeg meddeler min vens erfaring, fordi jeg synes den er typisk, og fordi jeg kjender flere kvinder av min egen klasse, som har følt den samme vredesbølge stige i sig, naar de har møtt lignende opførsel mot det kjøn de tilhører; som har raset i sit indre, naar de har maattet erkjende at karakter, fortjenester, intelligens blev anset som uten værd for kvinden, at ingenting gjaldt hos hende uten dette ene: evnen til at vække behag og begjær.

Dette er en opfatning som vi, som er vaagnet til bevidsthet, hader av hele vor sjæl, fordi vi ser, at det er denne opfatning hos mændene, og godkjendelsen av denne opfatning blandt kvinderne, vi skylder vor nedværdigelse som kjøn.

Det mest betydningsfulde av alt er dog at kjendskapet til hinanden, og vanen og nødvendigheten av at arbeide, side om side i store grupper, bringer med sig bevidstheten om en ny evne, evnen til organisation. Det er en evne som vi hittil har manglet, ikke fordi vi ikke var født med anlæg til det, men fordi vort indgjærdede, isolerte liv har git liten anledning for spiren til at voxe og utvikle sig. Og det er en evne som vi nu tilegner os, fordi vi har været tvunget til at erkjende nødvendigheten av den, fordi vi ikke længer kan komme frem uten den. Hvis vor løn skal stige over hvad der gaar til det nødtørftigste ophold, hvis vi skal bli noet mer end »vedhuggere og vandbærere» og tankeløse fortsættere av slegten — saa maa vi staa sammen. Hvis vi vil ha noen del i den verden, vi er født i, hvis vor rolle i den skal bli noet mer end at staa som tiggere med utstrakte hænder og vente paa de smuler som falder fra andres bord — da maa vi arbeide sammen. Og det er arbeidet i fabriken og paa kontoret, som lærer os noet av almen aand, av forbund til et fælles formaal — en lærdom som aldrig blev lært os i det hjem, hvor vi engang levet et liv i sneverhet og fjernhet.

„Divided skirt"

De sidste søndage er merkedage i dragtreformbevægelsens annaler. Paa skifelterne om Kristiania ser man dragter av façoner man her ser.

Og mens damer som optræder i delt skjørt i Paris og Madrid, faar pøbelsværme efter sig, og maa søke skjul for at redde sit liv, og mens paven utslynger banstraaler mot øst og vest over slik formastelighet, gaar de norske unge damer fredelig og uantastet med sine nye dragter, som er likesaa formastelige.

Dragtreformbevægelsen er nu omkr. 60 aar gammel i verden. Den begyndte i Amerika med *Bloomer*dragten i 1850 aarene.

Det blev et martyrium for dem som gik med den. Og saa rede pionererne end var til at ofre sig for kvindeslegtens vel, maatte forsøket opgis dengang. Men ønsket om en frigjørelse ogsaa paa dette felt er aldrig sluknet.

Her i landet har vi ogsaa hat dragtreformbevægelse. Den begyndte naturligvis i 80 aarene den med, som saa mangt andet. Vi hadde møter, og den blev drøftet i pressen, ikke mindst i Nylænde.

De færreste gik imidlertid saavidt som til at ville tvedelt dragt, en av

dem som optraadte mest energisk for dette i Nylænde var dr. phil Mathilde Wergeland, nu professor ved Laramie universitet i Wyoming. De fleste hævdet mest de hygieniske principer i dragtreformen, og en og anden dame begyndte at gaa med reformdragt. Moterne dengang var saa ubekvemme, saa stive og uskjønne at en opposition mot dem var velgjørende.

Efterhvert er moterne blit mer mangfoldige og haandterlige og, tiltrods for extravaganser — som man kan la falde — mer praktiske, saa en motedragt ofte kan være vel saa bekvem som de forskjellige reformdragttyper fra 80, 90 aarene — naar man forstaar at benytte moten uten at la sig for sterkt beherske av den.

At kvindedragten i det store tat er hindrende for fri bevægelse maa imidlertid alle indrømme. Men pionererne slog sig til ro, da de forutsaa hvad vei reformen vilde komme. Den vil komme gjennem *arbeidet* og gjennem *sporten*. Saa mægtig moten end er — tilsidst vil ogsaa den maatte bøie sig for den kvindeemancipation som betegnes gjennem arbeide og sport

Dragttype II, som er skidragt, er meget lik en dragt som flere fabrikarbeidersker i Finland bruker under sit arbeide.*) Engelske damer har brukt skøitedragter som er langt mer outreret, og de mest fashionable damer idedragter er herredragt med et slag over. Saa fra flere kanter bærer det sammen.

Og mens motens ledere kanske maa opgi sine forsøk paa nu at faa indført en tvedelt hus- gade- og festdragt — saa opgir nok ikke skiløperskerne sine bekvemme dragter, og derfra kan der let tages skridt til en arbeidsdragt for dem, hvis arbeide kræver frit bruk av lemmerne. — Man er da i et sundt spor, og efterhvert vil, haaper vi, dragten vinde i stilfuldhet og skjønhet.

*) Den finske arbeidsdragt var dog ifølge tegningen nettere og kjækkere end denne

Bøker

Jacoa B. Bull: **Ole Pedersen Høyland**

Steen'ske Forlag.

Ole Høyland! Ja hvem kjender ikke Ole Høyland, mestertyven som stjal sig »ind« og brøt sig ut i ustanselig rækkefølge livet igjennem, fra han som 18—19 aars gut begyndte sin »løpebane«, og til han i femtiaarsalderen fandt døden for egen haand i Kronprinsens krudttaarn paa Akershus gamle fæstning.

Hvad han evnet synes komplet utrolig, fængsel holdt ham ikke, lænker bandt ham ikke. Norges banks metertykke mure stængte ham ikke ute, der hentet han sig en mørk nytaarsnat 60,000 spd.

Intet under at hans personlighet har faat magt over sindene og har beskjæftiget flere end hans samtidige. Fortællinger om ham har levet som sagn i folket nedigjennem tiden. Det er ikke formeget at si at der stod glans om hans navn. For det var jo det, at han altid tok fra de rike »av deres overflod« og strødde kongelig omkring sig til dem som paa skyggesiden var. — Selv var han aristokrat, vilde være standsmæssig, drak mest malaga — den faktiske eiendomsret var jo ikke værdimaal for ham — behovet bestemte hans fordelingsprincip.

Ole Høylands tanker hadde altid gaat sine egne veier. De kunde ikke forme sig efter det som var blit fortalt fra prækestol og kateter.

Han holdt av sine forældre og søsken, som var magre og graa, og syntes ikke det var i sin orden at de bare skulde spise vasvelling, og at saa mange folk skulde sulte, mens presten Lassen og statsraad Hegermann og Gabriel Kirsebom hadde guld og sølv og satte blanke daler i banken.

Og han hævder sine meninger med stor »slagfærdighet i debatten«; som da han for presten forsvarer sit ran fra de rike som en go gjerning, — han skaffer dem jo av med noet av den ballast som vil gjøre det vanskelig for dem at komme »gjennem naaleøiet«.

Selv kom han sig ofte frem hvor der ikke engang syntes at være et naaleøie at gaa igjennem. Fantasien og den skarpe intelligens hjalp ham at finde utvei; hans behændighet og snedighet, naar det gjaldt »at faa sig ut igjen«, var fænomenal.

Ole Høyland var en av de faa utvalgte i begavelse. Under en organiseret socialisme var han formodentlig blit en berømt leder, i revolutionstider en banebrytende ideers mand — og saa blev han ved skjæbnens ironi stillet saa at hans originalitet og trods bare fandt tyveri at henvise ham til. Og

saa livsvarig fængsel! En tragisk skikkelse. Livet hadde ikke bruk for ham, og han ikke for livet.

Bull gir med støtte i omhyggelige arkivstudier, og i romanens form, et overordentlig livagtig indtryk av denne merkværdige mand. Et interessant billede av ham gir brevvexlingen med de to prester, Schydtz og Lassen, som ogsaa røber datidens tænkesæt og talestil paa kostelig vis. Hvor nært i tid vi her i Norge lever barbariske tilstande paatvinges man pinlig erkjendelse av gjennem kommandant Ferdinand Wedels behandling av fangerne.

Bulls arbeide er et verk som gir Ole Høyland fortjent plads ogsaa utenfor folkets overlevninger, — som den usædvanlige mand, — lad saa være, hans liv forfeilet den storhet, han syntes bestemt til efter sine evner.

M. A.

I Østerrike

er det som omtalt ifølge en lovparagraf (§ 30) forbudt kvinder at delta i politiske møter og danne politiske foreninger. Til politiske foreninger regnes ogsaa kvindestemmeretsforeninger, som optrær offentlig. Man er nødt til at arbeide i komiteer av mer privat karakter.

Tænkende kvinder i landet er oprørt over denne paragraf. Da jeg holdt foredrag i Wien om »den norske kvindebevægelse i liv og literatur« fik jeg vidnesbyrd om det. I diskussionen kom der sterke indlæg, og der blev tilslut fattet en resolution om avskaffelse av § 30.

Der er nu forslag inde for Riksraadet om ophævelse av paragrafen. Kvinderne arbeider ivrig og har haap om at det skal gaa.

G. K.

Fra Lillehammer

Av de 28 representanter har vi nu 4 kvinder. Dette er jo egentlig ikke noget at skryte av, naar vi tar i betragtning kvindernes utmerkede fremmøte og deres anselige tal uti vælgerflokken. Men vi kom allikevel et langt stykke frem. En av de fire, fru Margrethe Grundtvig, blev valgt ind i formandskapet.

Samtlige fire repræsentanter tilhører høire og frisindede venstre. Venstre hadde opstillet en kvinde, som vistnok var sikret valg, om hun *ikke* av helbredshensyn hadde trukket sig tilbake. Socialisterne hadde ingen at stille, de var foreløbig fornøiet med at faa en kvindelig representant i skolestyret.

G. B.

Kvindelig politi

I Norsk politiblad no. 3 staar som første artikel et utmerket indlæg om kvindelig politi av statsadvokat *Fridtjov Hegge.* Vi optar mer av artikelen senere, her anfører vi slutningsordene:

Mange vanskeligheter vil visselig møte under organisationen av kvindelig politi. Først og fremst vanskeligheten ved at finde kvinder, som er skikket til polititjeneste, som har fornøden skoleutdannelse og fornøden helse til at kunne paata sig en politimands byrdefulde og ansvarsfulde hverv. Dernæst vanskeligheten ved at skaffe dem den fornødne politimæssige utdannelse. Men disse vanskeligheter er ikke større end at de med tiden vil kunne overvindes hos os, som de er overvundet andre steder.

Nogen let opgave faar de første kvindelige politikonstabler ikke. Mange øine kommer til at hvile paa dem og deres gjerning, og skaansomt blir visselig ikke kritikken over de feilgrep, som de maatte komme til at gjøre. Men megen støtte vil de her kunne faa av sine mandlige kolleger og meget vilde her være vundet om de fra første stund av møtes med tillid og velvilje av dem. Jeg tillater mig at benytte anledningen til at rette en indtrængende henvendele til Kristiania politikorps funktionærer om at motta de kvindelige kolleger med velvilje og at hjælpe dem med raad og daad under deres vanskelige gjerning. Da vil mange av vanskeligheterne undgaaes og, om de møtes, være lettere at løse.

De kvindelige politifunktionærer kommer ikke for at trænge sig ind paa et omraade, som burde være manden forbeholdt. De kommer heller ikke for ved billigere arbeidshjælp at gjøre de økonomiske kaar vanskeligere for deres mandlige kolleger. Men de kommer som representanter for en ny tid, som kræver plass ogsaa for kvindelig indsigt og arbeidskraft i det store, samfundsgavnlige og nødvendige arbeide, som et moderne organisert politi altid vil ha at utføre.

Transport av kvindelige fanger

J april 1909 indleverte frk. Dorothea Schjoldager til justisdepartementet en motiveret ansøkning om at der ved fangetransporten inden de forskjellige steder i landet for *kvinders* vedkommende skulde være *kvindelig* transportfører eller medfølge en *kvindelig assistent.*

Fængsselstyrelsen har i et brev av *21 februar 1911* til stiftamtmanden i Kr.a meddelt, at man længe har været opmerksom paa dette spørsmaal, og at man paa enkelte ruter har gjennemført regler i den antydede retning. En almindelig gjennemførelse av den av frk. Schjoldager foreslaaede ordning er imidlertid forbundet med store vanskeligheter, og vil neppe kunne ske uten i forbindelse med den revision av vort transportvæsen som det er meningen at sætte igang, saasnart forholdene tillater det. Styrelsen vil i mellemtiden fremdeles være opmerksom paa saken og træffe de forføininger som der aapnes adgang til.

Et indlæg i titelspørsmaalet

Jeg har hørt, at ogsaa ugifte engelske kvinder i lighed med enkelte finske skal bruge titelen «frue» (Mrs.), naar de ikke længer er unge. »Frau» bruges overalt i Tyskland om de gifte, og betyder som bekjendt »kvinde». Det er »kjøns»-betegnelse, man har brug for — contra mændenes »hr.« Om kvinden er gift eller ugift, ung eller gammel, behøves ikke at finde udtryk i den kvindelige titel mere end i mændenes »hr.» Om man i overgangstiden vilde kvi sig for at anvende betegnelsen «frue« paa ganske unge kvinder, kunde de blot nævnes ved sine respektive navne eller ogsaa betitles »ungfru».

I Jakob Badens ordbog (trykt 1824) staar der: »Efter Freia har de fornemme koner den danske æretitel »fruer». »Frue» er saaledes fra gammel tid en æretitel. Jomfru Maria kaldes »Vor frue». Fru Inger til Østraat vilde tabe noget af sin nimbus om hun skulde kaldes madam Inger til Østraat. »Madam« kom rimeligvis ind i sproget, dengang »de talte med fruerne fransk og tysk med sin hund». Men den titel nød vist ikke lang popularitet. For alt i min barndom — for henved 60 aar siden — sang vi: »Nu vil ingen kaldes mer madam, frøken, frue — andet er en skam.» Saa mener ogsaa folk nutildags.

»Frue» forekommer derfor mig at være den eneste rimelige titel. — Og væk med alle de andre!

D. M.

Idet heftet gaar i pressen

Lørdag 25. april 1911

I dagens statsraad er fremsat kgl. proposition til en lov om adgang til at ansætte kvinder i statens tjeneste.

Det fremsatte forslag gaar ut paa at kvinder under de samme betingelser som mænd skal kunne ansættes i statens embeder med undtagelse av embederne som:

1. Medlemmer av kongens raad,
2. de geistlige embeder i statskirken,
3. diplomatiske embeder og konsulembeder
4. militære og civilmilitære embeder.

Et fremskridt siden sidst (1903—1904) men ingenlunde tilfredsstillende.

*

I samme statsraad er det besluttet at fremsætte *kgl. proposition til en lov tilsigtende at gi adgang for kvinder til at være værger for andre.*

Særlig *Norske kvinders nationalraads medlemmer* vil glæde sig ved at erfare dette. Paa landsmøterne i 1907 og 1910 har styret redegjort for sin henvendelse til justitsdeptet i denne saks anledning og om de løfter om sakens fremme som er git.

Indiske kvindetyper

(Fortsættelse fra nr. 4).

Kvindelige prester er der — men ikke som en almindeling institution inden *Purdah*. Ifald man gaar ut fra at avsondringssystemet er blit ansporet og fremmet av presterne for at opretholde mandsherredømmet — saa er grundene til det nævnte forhold let at forstaa.

Man ser ogsaa at naar undtages de som med medfødt evne er utvalgte hellige, eller de som utmerker sig ved sjelden religiøs lærdom — saa vælger den kvindelige prest den ydmygere stilling at tjene en *Guru* (leder og lærer) og overlater ledelsen til sin mandlige kollega. Men der er undtagelser, og idetmindste én fortryllende ung kvindelig prest har jeg kjendt, som drog folk til sig uten at det skyldtes hellig lærdom eller profetisk evne. Hun var fra norden og viste sig pludselig et aar i pilgrimstiden i nærheten av *Nasek* i det vestlige Indien. Høi og smuk var hun, og av stor værdighet. Hun bar røde draperier, tætklippet haar. Ansigtsfarven var forvandlet av opiumsrøken — den var skinnende kobberfarvet. — Saaledes saa hun ut, da hun stod ved veikanten med pilgrimsflagget i haanden og bad en fremmed som gik forbi om beskyttelse. Merkelig vilde hun været at se til i hvilkensomhelst dragt, men som hun stod der mot solnedgangens glød — blev man slagen av synet.

Og hendes historie? — Den var patetisk nok. Hun og en yngre bror blev tidlig forældreløse og var overladt til en onkels omsorg. Broren skulde ha eiendommen, med hende som arving. Broren døde før han var voxen, han blev hjulpet ut av livet — forstod hun da hun blev gammel nok til at forstaa slike ting — og eiendommen var hendes, og hun skulde ægte sin fætter. Hun hadde elsket sin bror inderlig — lidenskabelig, det kunde du læst i hendes øine. Selv var hun et billed paa den følelse, som hun stred og kjæmpet for at holde døden borte fra ham. »Klap en flekket ko» — det var den sidste recept hun fik av den gamle prestinde, som sat i den nærmeste skog, og barnet førte den gamle ko ind i værelset, hvor hun ikke fandt broren. Saa sprang hun i fortvilelse til den gamle igjen. »Klip av mig haaret» sa hun, hun var bare ti aar gammel — og indvi mig. Kanske vil det være Guderne behagelig, saa hans liv kan reddes.» Og den gamle prestinde, som var indsat som forhandler av Gudernes naadegaver indviet barnet — hun var ikke uvidende om hendes stilling og utsigter.

Men da den elskede bror døde, og onkelen vilde faa barnet til

sig, negtet hun at komme, heller ikke kunde hun nu hun var indviet prestinde bli sin fætters brud. Saa skaffet en bestikkelse til opiumsæteren taushet og disciplen hendes frihet.

Det blev et omflakkende liv — snart i skoger, snart i huler, paa leirplass paa fjeldet — den unge prest sat over opiumsilden, med hodet hvilende paa en bønnestav, grublende — mens hendes gamle lærerinde raket i offerilden. En bønnestav er saaledes formet — T, og hodet hviler paa armen som er strakt bortover tverstangen, mens røken fra opiumsilden gjør døsig, drømmende. Men dette liv i bønnen, meditationen i brorens navn, blev det virkelige liv for barneprestinden, og som hun voxte og hendes gamle kvindelige Guru brukte hende til at dra andægtige til alteret — blev der megen snak frem og tilbake om hvad der var hendes retmæssige stilling, indtil man fandt det mest hensigtssvarende at fastslaa at hun var hellig — det blev dog i længden den bedsre angel.

Hun var vel omtrent tyve aar gammel da hun gjorde pilgrimsreisen til Nasek; og her møtte den gamle kvinde sin egen fordums *Guru*, og han gjorde fordring paa den smukke grandlærlings bønnestav som en *talisman*. Kanske fordret han mer til, vi fik ikke vite det — men der blev et avslag og et brud, og det bragte hende dit til veikanten, hvor hun bad om de fremmedes beskyttelse.

Hun var vidunderlig lærenem likeoverfor civilisationens forskrifter, hun kastet sin opiumspipe og begyndte at arbeide tappert med glemte erindringer om læsning og skrivning; men helst vilde hun sitte sammenbøiet i skumringen og fortælle om sine vandringer.

Og for historier hun kunde fortælle! — Jeg hører hende endnu: «I hvert hus er der en far, i hvert hus er der en mor» — var yndlingsindledningen.

Men vandrelysten blev snart for sterk igjen. Veien kaldte paa hende, og hun gik — hun kom og hun svandt som en komet. Dette er nu mange aar siden, men endnu haaper jeg at jeg skal faa se det kortklippede kobberhode paa bønnestaven igjen.

Engang trodde jeg at ha opdaget hende paa et pilgrimssted i selskap med en hellig kvinde, som hadde vundet sit ry for hellighet paa en usædvanlig maate. Hun var en ulært matematiker, sat ved indgangen til en hule og tegnet geometriske figurer i sandet, og løste for sig selv problemer, hvis løsning i den lærde verden forlængst er merket med andre navne. Pilgrimerne trodde trianglerne og de andre tegninger var magiske tegn og bøiet sine hoder over matematikerens arbeide, de var tilfreds hvis hun, efter sine cabalistiske funderinger — som ingenting hadde med deres ve og vel at gjøre — forkyndte spørgeren at det vilde bli et godt aar, eller at hans søn vilde dø og hans fiende bli fornedret i næste gjenfødelse.

Om det virkelig var min komet, hvis kobberhode hvilte paa en bønnestav bak matematikeren — det fik jeg ikke anledning til at undersøke dengang. Men jeg kan ikke la være at tro at en dag vil jeg igjen faa se hende staa som en bronsesøile i solnedgangens lys og vente paa mig ved pilgrimsveien.

Nylænde

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG.
KRISTIANIA 15. mars 1911.

25de aarg. | No. 6.

Carrie Chapman Catt

Carrie Chapman Catt

den internationale kvindestemmeretsalliances president — kommer til Kristiania 27de mars og vil opholde sig her et par dage, før hun reiser til Stockholm, hvor hun skal forberede den internationale kvindestemmeretskongres, som holdes 12.—17. juni.

Vi behøver bare at melde dette — saa vet vi mange av vor saks venner vil flokke sig om hende, lytte til hendes ord, hædre hende.

Siden Mrs. Chapman Catt sidst var i Europa har hun gjennemgaat en svær sykdom, været like ind i døden.

Hun var dog alt i vinter saa bra igjen at hun kunde opta sit arbeide i New York, *Elisabet Lange-Aus* skrev om dette:

»Heldigvis er Mrs. Catt meget bedre nu efter sin farlige sygdom. Hun er en enestaaende leder, hvis dygtighet og uegennyttighet alle anerkjender. Hun fik ogsaa en øredøvende mottagelse — der blev klappet for hende mange minuter, da hun for første gang efter sin sygdom optraadte som dirigent av vor 2den aarlige convention, med delegerede fra de forskjellige valgdistrikter i *Greater New York.*«

*

Alliancens president overtar nu ogsaa helt sit internationale lederarbeide. Vi haaper inderlig at det er med helt gjenvunden helbred,*) og vi vet at hun ved gjensynet med alle sine arbeidsfæller, venner og beundrere vil hilses hjerteligere end nogensinde før.

Litt valgresultater

Ifølge foreløbig opgave over kommunevalget i 1910 er der i kommunestyrerne i byerne:

ialt indvalgt 166 kvindelige representanter og 201 kv. varamænd,

i bygderne:

» « 44 « « « 178 « «

altsaa tilsammen 210 « « « 379 « «

I det hele betydelig fremgang siden 1907 — som naturlig er naar vi har faat almindelig kommunal stemmeret.

---

*) Vi har netop faat en efterretning som bestyrker os i dette haap. Mrs. Ch. Catt har sammen med dr. Aletta H. Jacobs planlagt en reise paa et aar, eller længer, i forskjellige land. Efter Stockholmskongressen skal denne reise »verden rundt« foregaa.

Indbydelse

til

Den internationale kvinde-stemmerets alliances 6te kongres

der holdes i Stockholm 12. til 17 juni 1911. De i alliancen indmeldte landskvindestemmeretsforeninger har ret til at sende hver tolv delegerede. Disse lande er: Australien, Belgien, Bulgarien, Bøhmen, Canada, Danmark, Finland, De forenede Stater, Frankrige, Holland, Island, Italien, Norge, Rusland, Schweitz, Serbien, Storbrittannien, Sverige, Sydafrika, Tyskland, Ungarn, Østerrige, altsaa

delegerede for 22 lande.

En speciel invitation til at sende en officiel delegeret er blit utstedt til alle lande hvor kvinder stemmer

Alle landsorganisationer der sympatiserer med denne bevægelse, indbydes til at sende »fraternal delegates». Alle der mener, at den kvindelige borger har ret til at varetage sine interesser i samfundet ved hjælp af stemmesedde-len, inviteres til at være tilstede ved kongressen, uanset race, nationalitet eller religionsbekjendelse.

Et seierens aar.

Kvindestemmeretsbevægelsen har gjort saadanne fremskridt i de sidst forløbne aar, at ved hver eneste af de tidligere 5 internationale kongresser har der været en stor seier at feire. Denne kongres blir ingen undtagelse, da Norge har faat almindelig kommunal stemmeret, og Washington er blevet føiet til listen over stemmerets staterne i Amerika.

Av stor betydning for hele verden.

Paa grund af det dygtige arbeide, som den svenske landsforening for kvinders statsborgelige stemmeret har udført, har den svenske regjering nu spørsmaalet under overveielse. En talrig besøgt kongres med beretninger fra alle dele af verden om stemmeretsbevægelsens vækst, og med offentlige udtalelser om kvindestemmerettens gavnlighed fra de lande, hvor den er indført, og allerede er en af livets realiteter, — vil have blivende værd for den hele stemmerets-bevægelse.

Alle alliancens led anmodes derfor om at sende en fuld delegation. Hver nation, som vindes, er en vinding for vor fælles sag og giver et fremstød til arbeidet i alle stater og nationer, hvor man kjæmper for stemmeretten.

Vi sender herved en hjertelig indbydelse til stemmerettens venner overalt i verden om at komme til kongressen i Stockholm.

I styret for den Internationale kvinde-stemmerets-alliance.

Carrie Chapman Catt,
pres dent.

Millicent Garret Fawcett, *Annie Furuhielm,*
1ste vicepresident. *2den vicepresident.*

Martina Kramers, *Anna Lindemann,* *Signe Bergman,*
sekretærer.

Adela Stanton Coit,
kasserer.

Kvinderne og valgene

Længe har jeg ventet paa fra de ledende kvinders hold at faa høre en uttalelse om hvor kvinderne nu staar med hensyn til deres deltagelse i det offentlige liv. — Helt siden sidste kommunevalgs beskjæmmende resultat har jeg ventet paa et litet ord i den anledning, og nu er det da endelig kommet. Karakteristisk nok er det en mand, som først slaar til lyd, hr. overretssakfører M. Thams, der nu som tidligere altid er vaaken, naar det gjælder kvinderne, — han spør tilslut: hvor er *stemmeretsforeningerne* og hvad er det disse anser som sin nærmeste opgave? Dette spørsmaal er der endnu ikke kommet svar paa. Det vilde ogsaa interessere mig meget at faa vite det. Nylændes redaktion gaar i no. 3 ikke videre ind paa saken, der hævdes dog at tiden neppe er inde til at danne eget kvindeparti over hele linjen.

I sidste no. av Nylænde er der en kvinde som steiler over muligheten: „eget kvindeparti", hun ser allerede i aanden hjemmene splittet, husets herrer paa den ene side av bordet, damerne paa den anden i vild uenighet — over skattepaalæggene formodentlig. — Værst er det imidlertid at forf. fru Riis Bøhn ikke „i al verden kan forstaa, hvorledes den sak skulde se ut, som kunde samle alle kvinder om sig," og hun anmoder hr. M. Thams om at nævne nogle slike *kvindesaker*. Her rører fru Riis Bøhn efter min opfatning like ved bylden: for det første er det netop den sørgelige mangel paa evne hos kvinderne til at kunne samle sig om en eller flere saker, til at kunne organisere sig og staa solidariske, hvor det gjælder, — som har gjort, at vi mere eller mindre blinde har kastet os i armene paa de politiske partier. For det andet er det den misopfatning, som ligger bak ordet *kvindesaker*. Det gjælder ikke hovedsagelig for kvinderne nu at samle sig om vore kvindesaker, nu er det *samfundet* det gjælder. Og at vi her har mange og omfattende vigtige saker liggende og vente paa os, det kan vist alle se. Skulde alle disse ting nævnes og omtales vilde det føre for vidt, i korthet kan man uttrykke det saa, lik socialismen: „Bedst mulige sociale forholde for de flest mulige mennesker." Men det ideelle er at arbeide for dette program uten at gjøre det til en politisk partisak, og i dette arbeide kan saavel mænd som kvinder ventes at ville delta; kvinderne

burde det ligge nærmere at opta dette som en hovedsak og overlate det politiske kjevl til mændene.

Nylændes red. uttaler i no. 3, at „kvinderne av forskjellige partier kan bli enig om en sak, og kan hver inden sit parti søke den fremmet“. Det er ganske sandt, anledningen er der, men jeg tror som regel den lades ubenyttet, og likeledes er kvinderne endnu for faa til at kunne øve nogen merkbar indflydelse.

Vil kvinderne sikre sig indflydelse paa de saker, de interesserer sig for, bør de vistnok uten opsættelse gaa igang med at organisere og samle kvinderne — ikke *imot* mændene — men *om* de ting, som er vigtigere for samfundet end opsummeringen av socialisternes og høires stemmeantal.

Den lærdom kvinderne nu har høstet ved at fylke sig om de politiske partier bør de snarere omsætte i handling. Man kan ogsaa lære ved praktisk at ta til med alle sine evner og kræfter, og man lærer derved bl. a. ikke at gjøre samme feil opigjen, ti feilgrep maa vi naturligvis være forberedt paa.

De største vanskeligheter ved at organisere et kvindeparti vil vistnok møte os inden kvindernes egen leir. Hvorledes de skal overvindes, kan jeg desværre ikke gi raad om; her maa de kvinder som i aarrækker har arbeidet for kvinderne fremdeles stille sig til disposition og komme med sin erfaring. Men vi maa arbeide energisk og ihærdig paa at faa alle kvinder med os; baade de som trofast følger sine mænd eller andre, uten selv at opgjøre sig sin mening, og likeledes alle de, som hverken tænker paa stemmeret eller stemmepligt. Jo større vanskelighederne er, desto større er seieren. Lad os bare ikke se os blinde paa vanskeligheterne og av den grund opsætte til imorgen, hvad vi bør gjøre idag.

Agnes Martens Sparre.

Landskvindestemmeretsforeningen

I april afholdes landsmødet i Kristiania, hvortil medlemmerne indbydes. Før snarest at kunne opsætte programmet for mødet, anmodes de, som ønsker at holde foredrag, om snarest at melde sig og opgive sit emne. Flere foredrag er allerede anmeldt angaaende aktuelle emner.

Gjævran 5—3—11. For hovedstyret *F. M. Qvam.*

Vor kvindelige fabrikinspektør

fru Betzy Kjelsberg, er i uavladelig virksomhet. Og det er ikke saa frit at vi begynder at se gavnlige spor av den.

Vi meldte at en dame frk. Inger Trøften er ansat som skolekjøkkenlærerinde ved Sulitjelma aktiebolags gruber, dette er sket paa initiativ av fru Kjelsberg, efterat hun har besøkt stedet. Skolekjøkkenlærerindens væsentlige opgave vil bli at søke opnaad bedre matstel for arbeiderne. Størsteparten av dem er ugifte, de slaar sig oftest sammen i lag paa 6, 8 eller fler og leier en »kokke« som skal stelle for dem, men stellet er i regelen meget daarlig og uøkonomisk. Den nye lærerinde skal vel ogsaa ha indseende med hvorledes de bor og indretter sig, og er boligsaken et brændende spørsmaal overalt nu, saa er den det nok ikke mindst ved indretninger som disse.

Et arbeiderblad »Fremtiden» har en meget rosende artikel om fru Kjelsberg. Det fortæller bl. a.: vi har paa flere steder merket at hun har været paa inspektion og git paalæg som har skaffet lysere forhold i fabrikerne — hun har tat kraftig fat for at hævde renslighet, hvad selvfølgelig er av største betydning for arbeiderne — hun er sent og tidlig tilstede og optrær med en bestemthet som skaffer respekt«.

Fru Kjelsberg blir under reiserne vel kjendt i landet. Av og til ser hun sig tid til at holde foredrag om flere saker som ligger hendes interesse nær. Men mest blir det om *kvinder i industrien*. Om dette emne holdt hun nylig foredrag i Trondhjem. Det blev efterfulgt av lysbilleder fra forskjellige arbeiderstrøk i Norge og Sverige. Hendes foredrag roses i de varmeste ordelag i »Nidaros». I referatet sies der: «Taleren fortalte endel smaatræk fra sine oplevelser som fabrikinspektør, som viste hvilke vanskeligheter hun hadde at kjæmpe med. Hun paaviste nødvendigheten av, at der ved fabriker hvor kvinder var beskjæftiget, burde være kvindelige formænd».

La fru Kjelsberg nu virke videre, og la hende saa faa kvindelige kolleger — om ikke faa aar vil en da undre sig høilig over at der var en tid da man kunde være uten *kvindelig fabrikinspektion*.

Fra Fredriksstad

Frisindet kvindesaksforening hadde generalforsamling 7de februar. De uttrædende styremedlemmer fru Thora Hansen og frk. Larssen gjenvalgtes. Sidstnævnte gjenvalgtes til formand. Styret bestaar av 5 medl., hvorav de 4 er medl. av bystyret. Tre er indvalgt av venstre og en av arbeiderpartiet. Foreningen har et medlemsantal av ca. 100. Fra 1911 er den indmeldt som led av Norsk forening for socialt arbeide. I 1910 deltok foreningen med iver og interesse i arbeide for den statistik over hjemmearbeiderskernes lønskaar, som er utarbeidet av prof Ryg m. fl. Omtr. 50 schemaer er utfyldt av Fris. kvindesaksf.s medl. Professor Rygg og fru Helga Nitteberg har holdt foredrag om saken, og den har været livlig diskuteret paa møterne. En ansøkning fra foreningen til magistrat og formandskap om kv. assistent ved arbeidskontoret blev ikke indvilget, men fik 20 st. i bystyret. I 1910 er holdt i alt 13 møter, hvorav 3 med off.

foredrag. Desuten styremøter. Møterne har været meget godt besøkte. Aarsfesten 21. febr. hadde som vanlig samlet fuldt hus. Efter en versificeret velkomsthilsen av formanden gik man tilbords. Siden var der optog; »Tolv med posten« — frit efter H. C. Andersens eventyr — meget fornøielig. Litt musik og dans, og saa kom »De piger tre fra Lee« — oversat fra engelsk.

Ved desserten fik mændene sin tale — av en kvinde, og kvinderne sin sang — av en mand. Det var »Et hjertesuk fra skapningens herre,« og kom som en glædelig overraskelse. Hele aftenen gik i den mest straalende festsstemning til samtlige deltageres udelte tilfredshet. —

Den kvindelige fagskole, som er oprettet efter initiativ av Frisindet kvindesaksf., kan nu snart avslutte sit andet aarskursus. Der undervises i kjolesøm og linsøm 2 timer hver aften de 5 dage i uken. Elevernes arbeider utstilles omkr. midten av april. Skolen er kommunal med statsunderstøttelse og tilknyttet den tekniske aftenskole. For tiden kan den kun opta 12 elever, men da der stadig melder sig flere, blir skolens utvidelse bare et tidsspørsmaal.

Om jordmødrenes undervisning

Da hr. *Egede Nissen* i Stortinget henledet administrationens opmerksomhet paa nødvendigheten av at skaffe jordmødrene paa fødselsstiftelsen fyldigere undervisning, støttet han det paa uttalelser fra jordmødrene selv.

Den norske jordmorforening har nemlig under 20. januar rettet en henvendelse til justisdepartementet med anmodning om at der maa gjøres de fornødne skridt til at skaffe jordmorskolens elever anledning til at erhverve sig større kundskapsfylde.

I denne henvendelse fremholdes at særlig undervisningen i anatomi ved jordmorskolen er helt utilstrækkelig naar hensyn tas til deres senere praxis.

Der omtales derpaa hvorledes tid kunde vindes til en fyldigere teoretisk undervisning i dette og andre fag. Man kan uten skade for deres utdannelse som jordemødre frita dem for den befatning som de nu har med den gynækologiske hospitalsavdeling. For undervisningen i fødselshjælp er elevernes arbeide som tjenestepiker, sykepleiersker og vaskekoner ved den gynækologiske avdeling uten værd, og det optar tid som kunde anvendes til den egentlige jordmorundervisning. Vistnok følger der nattevaaken med en jordmors virke, og eleverne maa ogsaa finde sig i at vaake hos de fødende, i hvis pleie under fødselen de maa delta forat utdanne sig i sit fag, men det vil indrømmes at nattevaaken hos andre end fødende — er et for elevens utdannelse til jordmor unyttig spild av kræfter, som gjør hende litet skikket til at delta i undervisningen den følgende dag.

Styret for jordmødrenes landsforening anholder derfor ogsaa om at den gynækologiske hospitalsavdeling maa utstyres med saa tilstrækkelig underordnet betjening, at jordmoreleverne kan fritas for enhver tjenestegjøring ved denne avdeling.

Det samme som er anført om ønskeligheten av en fyldigere undervisning i anatomi gjælder ogsaa skolen i Bergen.

Jutta Bojsen-Møller

Vi har hørt en fugl synge om at vi ogsaa med det første skal faa besøk av *Dansk kvindesamfunds æresformand.*

Vi skynder os derfor at bringe hendes billede. Og skulde der end ikke bli noet av besøket, saa er det ihvertfald paatide at vore læsere faar lære fru Jutta Bojsen-Møller at kjende.

Hendes slegt er gott kjendt i Norge. Hendes far var F. E. Bojsen, præst i *Vilstrup i Sønderjylland*, ogsaa kaldet *Budstikke Bojsen.* Da hun var knap 20 aar gammel blev hun gift med præsten *Møller* i Sejling. Han var en ven av digteren *Hostrup*, dengang prest i Silkeborg, en halv milsvei fra Sejling. Til deres bryllup digtet Hostrup en av sine bedste bryllupssange: «Se hvor Sejling prestegaard«. — Hun blev fortrolig ven baade med digteren og hans prægtige hustru *Elisabet Hauch.* Av disse to, lærte hun at forstaa kvindesaken, og paa disses initiativ fik hun i 1894 da Kristine Fredriksen vilde gaa av, opfordring til at overta hvervet som

Dansk kvindesamfunds formand. Fru Møller hadde store betænkeligheter, hun trodde ikke hun dudde, ikke var praktisk nok til at staa som leder av saa stor bevægelse, men man lovet hende go hjælp, og det gik utmerket. Saa ivrig har fru Møller været for at virke for saken utover landet, og saa store strabadser har hun hat for at faa dannet nye kredse og vinde tilhængere, at hendes datter lægen (se hefte 4) ofte har rystet paa hode over mors letsindighet, men gott er det gaat. Ved hendes 70 aarsdag 17 mars 1907 blev hun hyldet av danske kvinder og fik mange vidnesbyrd om at hun hadde duet storartet. Hendes kjærlige sind, hendes rike gemyt og straalende humør har baaret hende over alle vanskeligheter. I 1910 5. juni ved Dansk kvindesamfunds fællesmøte i Silkeborg, efter at hun hadde trukket sig tilbake som formand, blev hun utnævnt til *æresformand*, og der blev overrakt hende som gave et maleri av professor Godfred Christensen, et parti av Himmelbjerget.

Ved det møte mindedes fru Bojsen Møller de avdøde i ordelag, som vistnok er karakteristiske for hende. Hun uttalte »nogle dybtbevægede ord om de to mænd, hvis død i det forløbne aar har været saa smertelige tab for kvindesagen: *Bjørnstjerne Bjørnson*, der som en gammel eg skyggede over vor sag og *Svend Høgsbro*, vor ven, vor forbundsfælle, som altid satte mod i os. Naar vi saaledes har mistet vore støtter, »saa sker det blot, fordi vi godt kan gaa foruden krykker« og vi maa nu sætte vort haab til, at »hvor de gamle faldt, kommer ny overalt.« — —

Danske kvinders politiske stemmeret

Som det vil være bekjendt, foreligger der for den nu forsamlede rigsdag forslag til ændring i den danske grundlov av 5te juni 1849.

Det er klart at denne gang, naar et saa stort skridt skal foretas, kan man ikke komme forbi kvinderne. Og efter hvad jeg kan forstaa, staar deres sak godt — ialfald i folketinget.

Jeg skal her referere forslaget til de paragraffer i den eventuelt nye grundlov, som kan ha særlig interesse for kvinders stemmeret.

Efter den nugjældende grundlov er *valgretten* for mænd sat til 30 aar, mens *valgbarheten* gjælder fra deres fyldte 25 aar. Her i Danmark kan det altsaa hænde at en mand i 5 aar kan sitte som rigsdagsmand uten at ha stemmeret!

Samtidig med at man i det nye grundlovsforslag vil ha forandring heri, gaar forslaget ut paa overalt hvor der tidligere kun

har staat „mænd“, ogsaa at faa tilføiet ordet *kvinde*. — § 30 i grundloven skulde da efter forslaget komme til at lyde:

»Valgret til Folketinget har enhver uberygtet Mand og Kvinde, som har Indfødsret, som har fyldt sit 25de Aar. og som har fast Ophold i Valgkredsen paa den Tid valget foregaar, medmindre vedkommende

a) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt.

b) er ude af Raadighed over sit Bo.

Mandens Raadighed over Fællesboet bringer ikke Hustruen ind under foranstaaende Litra b.«

§ 31.

»Valgbar til Folketinget er enhver som har Valgret til samme.

§ 32.

«Tallet af Folketingets Medlemmer fastsættes ved Valgloven, men maa ikke overstige 132*)

Valgene foregaa i Valgkredse der fordeles med omtrent samme Størrelse paa Grundlag af Indbyggerantal, under Hensyntagen til Vælgertal og Befolkningstæthed. Kredsinddelingen og Valgmaaden bestemmes ved Valgloven.«

„Til Grundlovens § 37 (som indeholder regler om valgene for landstinget) føies som nyt punktum:

Gifte Kvinder kunne ikke komme i Betragtning *som umiddelbare Vælgere.*«**)

I grundlovens § 39 1ste stykke, 1ste punktum ændres følgende:

Efter Ordet »mænd« tilføies »eller kvinder«.

Paragraffen gjælder de saakaldte „kongevalgte“ landstingsmænd. Mens valgene til folketinget foregaar umiddelbart, er landstingsvalgene dels middelbare dels umiddelbare. De største skatteydere i hver landstingskreds trær nemlig sammen og avgir sin stemme umiddelbart. De har altsaa priviligeret valgret.

Grunden til at man i lovforslaget ikke vil ha de gifte kvinder med her, er nærmest den at dette vilde være i strid med de demokratiske principer, hvorpaa hele forslaget hviler. De største skatteydere er jo nemlig de store godseiere, som man mener ikke at kunne eller burde gi større indflydelse paa valgene end de allerede har gjennem sin egen umiddelbare stemmegivning. Det forutsættes vel ogsaa — med rette eller urette, det faar staa hen — av venstrepartiet, som har bragt forslaget frem, at om man her tok de gifte kvinder med, vilde der tilføres landstinget en ganske betydelig konservativ styrke. Helt ut retfærdig er vel ikke dette synspunkt for dem som mener at kvinde-

*) Hittil haa deres antal forsaavidt været ubegrænset som der for hver 16000 indvaaner har været 1 medlem. *F. M.*

**) Uthævet av mig. *F. M.*

stemmeretten er en retfærdighetssak. — Konsejlspræsidenten uttalte under sakens første behandling i folketinget, at hvis kvinder, som var gift med umiddelbare vælgere, selv ogsaa blev umiddelbar vælger, vilde disses antal fordobles i hvert hjem, hvor der fandtes mand og hustru, til skade for dem der staar længer nede paa valglisten. *Medlemmer* av landstinget, saavel almindelige som kongevalgte, kan derimot ogsaa gifte kvinder bli.

Hele lovforslaget er fremsat av forhenværende konsejlspræsident *I. C. Christensen* og antat av den nuværende regjering.

Det falder i 2 dele. Første del gaar ut paa at kvinder og tyende (som ifølge den nuværende grundlov er utelukket) skal ha valgret, og at valgretsalderen nedsættes til 25 aar for begge kjøn. Paa denne maate vil man faa skapt et sterkt folketing som hviler paa et bredere grundlag, idet det fyldigere vil repræsentere hele folket. Dernæst skulde man ta fat med det andet punkt: omformning av landstinget og ophævelsen av den priviligerede valgret.

Som sagt, man er saa temmelig sikker paa folketinget, idet de forskjellige partiers første mænd har uttalt sig til gunst for forslaget. Men til syvende og sidst vil det avhænge av landstinget, der jo skal gi sit samtykke til ændringen. Landstinget bestaar av mange konservative elementer i forskjellige avskygninger, og er disse enige, saa er sakens skjæbne saa godt som avgjort. Man antar at medlemmerne av dette ting vil forlange indførelse av forholdstalsvalgmaate til folketinget samtidig med utvidelsen av valgretten til dette ting, samt ordning med hensyn til landstinget.

Slik staar saken paa dette tidspunkt. Og det endelige resultat imøtesees med stor spænding, ikke mindst inden kvindeverdenen hernede.

Kjøbenhavn 21de februar 1911.

Fr. Mørck.

*

Saken var fremme 2. mars til anden behandling i Folketinget. 6. mars vedtokes ogsaa ved tredie behandling regjeringsforslaget om grundlovsændring med 89 mot 7 st., hvorefter forslaget oversendtes Landstinget, som dog ikke ventes at behandle det færdig i indeværende samling, men atter faa det forelagt til efteraaret.

Red.

De kvindelige politifunktionærers virkefelt

1) De skal være tilstede ved fremstillingen av kvindelige arrestanter om morgenen. Derved skal de lære dette klientel av ulykkelige, mer eller mindre prostituerte kvinder, av alkoholiserte kvinder og løsgjængersker at kjende. De skal undersøke deres boligforhold, deres arbeidsforhold, — i det hele søke at hjælpe dem tilrette, saa godt som gjøres kan. Mange av dem som arresteres, er jo ikke saa dypt faldne, at de ikke ved nænsom hjælp kan reddes ind for samfundet. At her er en stor social opgave at løse for politiet og at dette arbeide bedst utføres av kvindelig politi, er vel ikke tvilsomt. Saaledes har man ogsaa indrettet sig i utlandet. I *Dresden*, som fik kvindelig politiassistent i 1908, bestemtes samtidig, at alle kvinder, som arrestertes for forbrydelser, drukkenskap eller gatetrafik, for fremtiden skulde bringes til hovedstationen og fremstilles for den kvindelige politiassistent. Dresdens exempel er senere fulgt av *Leipzig*, *Nürnberg* og *Mainz*.

2) De skal overta examinationen av kvinder og barn under efterforskning angaaende sædelighetsforbrydelser, utført mot kvinder eller barn. Særlig hvor det gjælder barn, anser jeg kvindelig politiassistanse overmaade paakrævet. Alle mænd som har befattet sig endel med straffesakers behandling er vel enige om, at ingen examination er vanskeligere og pinligere end examination av barn, som har været gjenstand for sædelighetsforbrydelser. At examinere barnet saaledes, at man faar sandheten frem og helt frem, uten at gi barnet viden om og indblik i felter av kjønslivet, som det efter sin alder endnu ikke bør kjende eller behøver at kjende til, og uten at begivenheten kommer til at fæste sig mer end nødvendig i dets hukommelse og derved sætte dets fantasi i svingning, — det er en av strafferetspleiens vanskeligste opgaver. At kvinder her maa ha lettere for at vinde barnets fortrolighet og lettere for at finde de uttryk, som skal gi sandheten uten at løfte for meget av det slør, som endnu for barnet dækker forskjellen paa godt og ondt, — det synes mig efter min erfaring fra aars arbeide i strafferetspleien aldeles utvilsomt.

Ogsaa hvor det gjælder examination av voxne kvinder i sædelighetssaker maa det jo ansees som en stor fordel, ialfald for de kvinder som skal avgi forklaring, at faa avgi den for kvinder istedetfor mænd. Det vil visselig bidra til, ialfald i saker av særlig pinlig art, at man allerede paa tidligste stadium faar fyldigere forklaringer end man nu undertiden faar.

3) De skal utføre de undersøkelser av hjem, som værgeraadet kræver. Disse undersøkelser som er betydelige i antal, utføres nu gjennem ordenspolitiet, — i almindelighet distriktsbetjentene. Disse undersøkelser er efter min mening meget vanskelige og kræver adskillig erfaring. I et fattig hjem at avgjøre, om barnas elendige forhold skyldes fattigdom eller vanrøgt, er meget vanskelig. Men det maa avgjøres. Er det fattigdommen, som er aarsaken, blir det fattigvæsenets sak at gripe ind. Alene mot vanrøgten skal værgeraadet gripe ind. Avgjørelsen av hvor aarsaken maa søkes, er som sagt vanskelig og kræver erfaring fra en række av tilfælder. At kvindelige politifunktionærer her maa ha lettere for at kunne danne sig en be-

grundet mening end mandlige, anser jeg for utvilsomt. Det vil ogsaa være en fordel, at disse undersøkelser som skal danne grundlaget for saa alvorlige avgjørelser, som fratagelse av forældres myndighet over deres egne barn, i størst mulig utstrækning utføres av de samme funktionærer over den hele by. Derved vil deres erfaring bli rikere, deres dom sikrere og deres arbeide mere værdifuldt. Dette kan opnaaes ved at henlægge disse undersøkelser fortrinsvis under de kvindelige funktionærer.

4) I forbindelse med disse undersøkelser kan ogsaa nævnes undersøkelse av hjem, hvor mand eller hustru forsømmer sine pligter mot ægtefælle eller barn i den grad, at der blir spørsmaal om anvendelse av straffelovens § 219 eller løsgjængerloven.

5) Siden vil der nok være bruk for dem paa lekepladse, sportspladse, i parker og paa gater, hvor barn er utsat for efterstræbelse i usædelig hensigt. Det vil ogsaa ofte være heldig at kunne utsætte kvindelig politi i strøk, hvor kvinder er utsat for efterstræbelser i utugtig øiemed enten av mere almindelig eller speciel art. Hvad særlig det sidste angaar, vil man derved ogsaa komme over de vanskeligheter, som bevisførselen nu ofte frembyr, idet anstændige damer kvier sig for at være vidner i den slags saker og derfor foretrækker at undlate anmeldelse. En pervers mandsperson kan derfor i forholdsvis lang tid faa anledning til at gjøre et strøk utrykt for kvinder og barn.

6) Endelig vil det vel ogsaa være nyttig at kunne utsætte kvindelig politi til tjeneste i motemagasiner og lignende forretninger, hvor kvindelige butiktyver driver sin trafik. —

Fridtjov Hegge,
(i »Norsk Politiblad)

Indiske kvindetyper

(Slutning).

Den viseste av alle vise fortæller mig mange historier — mens vi sitter paa taket i skumringstimen. Men hendes egen historie er en av mine yndlingshistorier. Hun er i sandhet en hellig kvinde. Ved hendes fødsel, som ligger saa langt tilbake at hendes disciple kommer med tidsangivelser som betegner at hun er hundred aar gammel — blev det spaad, at hun skulde bli »*en hellig*« og hendes far bygget et alter for hende og lærte hende ting som bare presterne skal kjende. Hun kjender alle de veie som fører opad og kan læse ens tanker i alle sprog. Uttrykket i hendes ansigt er som hos den som har naad frem, og en værdighet og selvfølelse som hendes har jeg aldrig set maken til. Hun klær sig underlig — for hos en hellig maa ikke dragten betegne kjønnet, den nederste del er som mandsklær d. v. s. løst hvit draperi omkring benene og en lang kappe. Haaret er rullet

sammen paa toppen av hodet, og rundt halsen hænger hellige perler, og *Kalis* kravehalssmykke i guld og emalje. For hende har symbolet ingen gru. Kali, vil hun fortælle dig, var Guds magt — »gudernes energi» og dødningehodene representerer de ondskapens kjæmper gudinden har dræpt.

Hun er merkelig i sin optræden, — saa snar til at skjelne sandt fra falskt, saa frygtløs i at avsløre hykleri, skjønt hun altid er høflig av væsen.

Jeg elsker at sitte hos hende, naar pilgrimene kommer, pilgrimer fra alle kanter, fra hele landet, som kaster sig for hendes føtter og saa gaar til andre altere, eller venter i den ydre gaard, for muligens at faa et ord, utlæggelsen av en text, raad ianl. familie og kasteforviklinger eller opdukkende vanskeligheter om ogsaa av rent fysisk og verdslig art, — alt bringer de til hende, for hun omfatter alt og er kløgtig naar det angaar andres saker. Jeg har ogsaa set hende vise bort en pilgrim. Hun syntes at forstaa hans slette motiver ved et eneste blik. Til en som bare kom av nysgjerrighet, skjønt han lot som det var av interesse for en sanskrittext, sa hun, mens hun rolig saa ham ind i øinene, og han stammet over sine løgne. «Nei du skal ikke faa vite hvor jeg er kommet fra eller noet andet om mig.»

Alt i 1857 var hun berømt sanskritist, saa mægtig at hendes indflydelse, som alene var religiøs, blev tat for politisk. Hun blev mistænkt for at staa i forbund med oprørerne, og en militærvagt blev stillet omkring hendes celle og tempel. Da landet blev rolig igjen, vandret hun til pilgrimsstedene rundt i Indien, under bøn og meditation. Overalt, paa hvert hellig sted har hun været, og som gammel kvinde, med svækket syn og indsunkne kinder av bøn og faste har hun slaat sig ned i *Bengalén* og ofrer sig for menighetens religiøse opdragelse. »Jeg har levet et liv i bøn, og nu er jeg rede til at arbeide» sier hun. Men hun er ikke færdig med bønnen.

Fra 5 til 9 morgen er hun inde i sit Gudshus, og ingen tør forstyrre hende der. Her i Indien, hvor der er mange altere, og hvor der ingen falsk skam hviler over det at gaa ind og bede — mens dørene staar aapne — ja hvor gudebilleder er opstillet ved veikanten, og hvor man hyppig ser en kvinde staa paa landeveien med panden mot en ydre tempelmur — den øieblikkelige berøring er en bøn — eller bøie sig til jorden midt paa en befærdet vei — er det underlig at ingen av hendes disciple eller venner har kjendskap til hvad der er inden hendes Gudshus, om det er tomt eller om hele symbolrækken

er der. Men alle — troesfæller, disciple og pilgrime, har set hendes ansigt naar hun forlater templet efter sin andagt i evighetens favn og — — er der ikke en fortælling om *Forklarelsens Bjerg?*

Hun kurerte sig selv av en alvorlig sygdom, som hun trodde (og kanske hadde isinde) skulde bli hendes sidste, hun hadde kaldt til sig ved sin telepatiske kraft de trofaste fra alle kanter av det nordlige Indien. Jeg sier hadde »isinde« fordi jeg maa tro at den hinduiske kvinde som har trænet sin vilje kan dø hvis hun vil, hun kan vanskeligere leve paa sin viljes bud. Det sidste er vel sjeldnere, fordi hun, stakkar, har saa langt større opfordring til at dø end at leve.

Naa — denne gang hadde min Viseste av alle Vise allikevel valgt at leve. Dette hendes valg var ikke i strid med hendes tro paa en Gud som holder Livets og Dødens nøkler. Det var saa, at da der var git hende fri vilje, var det i hendes magt at stjæle nøklerne til Dødens Hus.

«Har det hændt at noen har stjaalet nøklerne til Livets hus?« — spurte jeg.

»Jeg vet ikke om noen som har gjort det» — var visdommens forsigtige svar.

Jeg sa: »Fortæl mig, moder, om Liv og Død. Hvad er Livet?» Hun sa: »En drøm i hjertet av en drøm . . . . Det er som om en sov og sovende drømte en var død. Den drøm i drømmen er det menneskene kalder Livet.»

»Og hvad er Døden?»

»Morgendagens drøm. Det næste hus. En leieboer er jeg i det hus jeg bor i. Min eiendom er det ikke. Jeg forlater det naar Gud kalder, Døden er det næste hus jeg bor i. Og efter det igjen det næste hus.»

Jeg tror det maa forstaaes saa: Døden er at bytte bolig, vi kan ha undlatt at sætte istand vor nuværende bolig, eller den er blit for trang for os, eller vore omgivelser passer os ikke — saa faar vi adgang til en anden bolig, og efter det kanske til nok en og saa videre — gjennem alle de liv, som er os tildelt. Men vor personlighet forblir. Den kan vi ikke gjøre ende paa.

Engang til talte hun om Døden, som den inderste drøm — »men vi skal vaagne«. Enden paa Dødens drøm er søvnen alene, det er Livet: og naar vi vaagner fra livet, er det *Evighetens Liv.*

»Og hvad er det?«

»Hvile — i den fuldkomne opnaaelse av al sandhet, av al kundskap og av al virkelighet«.

Jeg opfatter det saa: Legemet er en fornedrelse for sjælen. Ethvert hus er paa en maate fornedrelse idet det hører til fremskridtets stadium. Tilsidst skal vi bli fri alle boliger. Vi skal tape os i den *Store Sjæl*. Det er Dæmringen. Foreningens stund for hver individuel sjæl.

»Da skal Døden ikke være mer« . . . .

Hun holdt op at tale — min Viseste av alle Vise, og der faldt taushet mellem os, mens vi sat sammen og saa paa den døende sol.

Paa det graa, det sølverne graa vand.

Aa det syn — himlen og vandet! det flytende, tindrende, flygtende guld paa himlen og vandet . . . .

»Dødens konge det er den første solnedgang«.

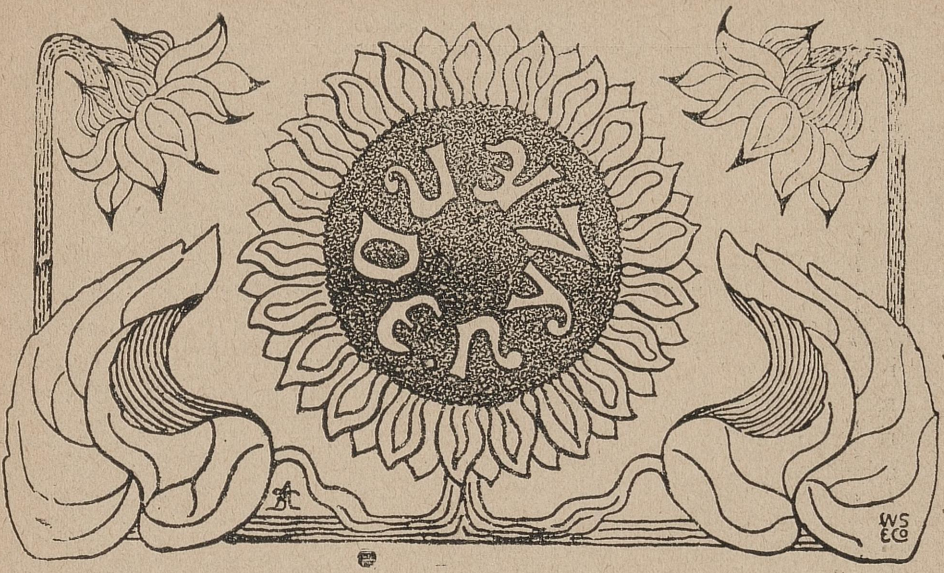
*

Siden dette blev skrevet er min Viseste av alle Vise naad til solnedgangens time. Hendes avsked var enkel og meget skjøn: Kort før hendes time kom, forlot hun byen hvor hun bodde for at gaa til Dødens hellige stad. Hun var hverken værre eller bedre end hun hadde været før, men hun vidste hva der skulde komme. Om morgenen sa hun ganske rolig til sine disciple efter ceremonien med bad og med bøn var over: Dette er sidste gang jeg holder andagt i dette hus (i dette legeme) la os ikke ødsle tiden til sorg, la os tale om ting som vi siden kunde sørge over der ikke var talt om«. . . . Og hele dagen samlet de trofaste sig om hende, og hun utla skrifterne med en indsigt og visdom, som var uovertruffen endog av hende selv. Hun vilde ikke spise. Hvorfor fylde det hus som falder sammen, sa hun.

Og om kvelden ba hun om at bli ført til den Hellige Flod — en Hindu dør med føtterne i vandet; og der sat hun mellem sine venner paa landingsstedets stentrin, ba ikke om støtte eller legemlig husvalelse. Snart sat hun stille, og snart igjen bar hun frem skjønne tanker i ord som altid vil leve i hjerterne hos dem som elsket hende . . . . og saa — netop da den graa hemmelighetsfulde skumring kom — »Ja det er ret,« sa hun og faldt tilbake . . . De la hende i baaten og tok hende over til landingsstedet for »Sjælenes reise«, og her slap de hende i strømmen. . . . . . . for deri bestaar hele begravelsesceremonien for den som er hellig.

Senere kom hendes disciple til mig med straalende ansigter. »Hun er naadd frem« sa de. Ja, sa den Hellige mand, Sandhet kaldet, hun er naad frem, fordi hun hadde valgt ikke at naa« og saa fortalte de mig, at mens hun hadde sat den nat under stjernerne paa den dunkle himmel ved Dødens Flod, hadde en sagt til hende: Salig er du, du har naad frem.« Og hun svarte: Ja det var git mig, at naa, men jeg skjøv det tilside, jeg ønsket gjenfødsel endnu en gang for det arbeides skyld som jeg har lagt min haand paa — her iblandt eder.

Og et menneskes fremtid er som hans ønsker er. Det er den sande sandhet, Miss Sahib!« sa den vise mand.

25de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. KRISTIANIA 1. april 1911.	No. 7.

Nylænde

Der er gjentagende og fra flere kanter rettet anmodning til os om at utvide Nylænde.

Vi har fundet at tiden nu er inde til at imøtekomme dette ønske.

Den sandhet at kvindespørsmaalet er et dyptgaaende og centralt spørsmaal begynder at dæmre ogsaa for den almene bevissthet, og jo mer den store betydning av kvindernes sak erkjendes, desfler enkeltspørsmaal og forskjelligartede emner vil der trænge sig frem paa dens grund — de vil kræve sin løsning der, eller de vil ihvertfald sees i belysning av den sak.

Endel av kvindesakens praktiske maal er nu naad, den store reform: statsborgerlig stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd, — kan vi saaledes sikkert haape vil bli gjennemført inden dette Storting gaar fra hinanden.

Kvinderne har derved det bedste middel i sin haand til at naa frem til de maal de vil stille sig.

Saalænge vi ikke var naad til denne høide, har det for vort blad gjældt at koncentrere sig og ikke tape sig i mangfoldigheten. Men ta sikkert fotfæste, dra op konturerne skarpt og klart, indprente ved gjentagelse, vinde kraft gjennem forenkling. Og vi har stadig faat vidnesbyrd om at netop ved denne koncentration har vi utrettet mest.

Den »ensidighet« man har beskyldt bladet for har saaledes været *bevisst* og *villet.* Om vi end har maattet beklage, at vi ikke har hat magt til at efterkomme opfordringen om utvidelse i rent ydre henseende, saa har vi hitindtil ikke villet lytte til de opfordringer som er kommet frem om en utvidelse i betydning av en ændret arbeidsplan.

Skal en alene opover hvor vei ikke har gaat før, hvor det er tungt og brat, saa faar en ikke trække med større bagage end høist fornødent.

Men nu aapner der sig nye utsigter. Det tilfælde ser livagtig ut som en tanke, at med det samme vi skal begynde at utføre vor plan, kommer budet om at Stortinget for første gang aapnes for kvinder. Det staar som en varde, hvorfra det falder naturlig at ta et rundskue.

En ny tid — det lyder overalt, en læser det, hører det — — ser det ogsaa her og der. Det er mer end en frase. En ny tid i landet. Og gjælder det i sin almindelighet, saa gjælder det endmere for kvinderne, *de norske kvinder.*

Nu har de faat verktøiet i sin haand, saa gjælder det at bruke det ret. Handlingens tid er inde.

Nye former er der, nu skal de fyldes med liv. Et virvar av linjer og billeder viser sig, der høres høie rop og løfter, mange veivisere byr sig frem.

I hvad *retning* skal en gaa? Der maa vælges. Og valget kan falde svært.

Det tiaar vi nu er gaat ind i kan kanske for norske kvinder bli det mest avgjørende som er levet.

At vort arbeide nu maa bli mer omfattende — sier sig selv. Der maa kastes lys over større strøk, flere punkter maa faa en særlig, ofte fagmæssig, behandling i vort blad. Som man ser vil en række utmerkede medarbeidere yde os sin hjælp til opgavens løsning.

Vi nævnte at erkjendelsen av kvindesakens betydning er i voxende. Den kommer folk nærmere og nærmere ind paa livet. I saa gott som hver samfundssak de optar møter de kvindespørsmaalet.

Dagspressen tar fat i den som aldrig før Den flytter fra causerierne og de særlige kjældere og spalter, ofret damerne og deres verden, frem paa første plass. Den faar bedste utstyr og straaler i politiske ledere.

Det er langt fra at dette forhold gjør betydningen av kvindesakens organ mindre end før. Naar de politiske partier nu tar fat i kvindernes sak, hver paa sin kant, da har det ledende organ, som staar og altid har staat for saken, uavhængig av partier, sin opgave som aldrig før.

Vi gir os freidig i kast med de nye opgaver. Vi gaar frem i gjævt følge som vil øke.

Men dem som ytrer frygt for de bekvemme, folksomme veie, hvor sindet kan spredes og slappes, og det store det gjælder kan gaa i glemme — beroliger vi med, at vor videre færd ikke blir let. Fra vidden vi er naad til løfter sig fjeld paa fjeld, det er tungt opover, her trænges go hjælp skal byrderne bæres.

Og videre utover lyser tinderækker — det har ingen nød, der er ingen fare for at de store maal skal tapes avsyne.

Kommunevalgene

Statistik

I rikets byer:

1907.	Ialt avgivne stemmer:	mænd	77 246	kvinder	56 642
,,	Antal valgte representanter:	,,	1 858	,,	122
,,	,, ,, varamænd:	,,	1 407	,,	128
1910.	Ialt avgivne stemmer:	,,	83 905	,,	92 256
,,	Antal valgte representanter,	,,	1 814	,,	166
,,	,, ,, varamænd:	,,	1 576	,,	201

I rikets bygder:

1907.	Ialt avgivne stemmer:	mænd	156 765	kvinder	33 964
,,	Antal valgte representanter:	,,	10 856	,,	20
,,	,, ,, varamænd:	,,	9 727	,,	96
1910.	Ialt avgivne stemmer:	,,	183 598	,,	89 385
,,	Antal valgte representanter:	,,	11 092	,,	44
,,	,, ,, varamænd:	,,	10 140	,,	178

Antal valgsogn hvori ingen kvinde stemte: i **1907** 186, i **1910** 55.

Den første kvindelige representant i Norges storting

— — — — — — — — —
Aabnet har sig Thingets Hal

Henrik Wergeland

»Ærede representanter!

Denne dag — den 17. mars 1911 — vil bli en merkedag i vort lands historie, fordi det idag er første gang at en kvinde fremmøter her i stortinget som en av dets representanter, en begivenhet som utvilsomt vil vække opmerksomhet viden om.

Om tidspunktet var inde for den reforms vedtagelse som denne begivenhet skyldes, har der været delte meninger inden vor nation. Men jeg føler mig overtydet om, at man i kommende tider i stedse øket grad vil faa forstaaelsen av, at reformen har været av den art, at den har bragt vort land hæder og ære, og at den har virket og end mere vil komme til at virke i politisk henseende fordelagtig for vort lands utvikling.«

Alle representanter reiste sig og paahørte disse stortingspresidentens ord staaende. —

En høitidsstund, et stolt øieblik! — — —

Og idet debatten begynder, tar tankerne fart og tegner lyse billeder av Norges fremtid.

Saa gaar flugten likesaa fort ind i fortiden. En tænker paa hvor ustanselig der i 25 aar er banket paa Stortingets dør, og nu er den aapnet! Der er ingen tvil længer, for se der sitter jo ***Anna Rogstad*** paa Kristianiabænken, og representanterne flokker sig om hendes plass, for at ønske den første kvinde i Stortinget velkommen.

Om frk. Rogstads liv og arbeide er der, naar dette læses, for længe siden bragt bud viden om, og hilsener er utvexlet indenlands og utenlands. I vort blad har vi ogsaa tidligere hat billede og biografiske oplysninger.

Men hvad vi her vil ha den glæde at fremhæve er at Anna Rogstad var med i stemmeretsarbeidet fra første stund av. Hun var med da kvindestemmeretsforeningen blev stiftet, hun var en av den første lille skare av forkyndere, som drog omkring for at vække kvinderne og skaffe navne til den petition som blev overrakt Stortinget ved første kvindestemmeretsforhandling i 1890.

*

Frk. Rogstad har talt et par gange. Under debatten om hærbudgettet søkte hun at forklare sit standpunkt: at hun, skjønt fredsven, maatte stemme for den foreslaaede bevilgning til militære rustninger. Og senere har hun hat et par repliker ianl. offentlige skoler for døve. Men ingen kvindesak har været fremme i frk. Rogstads korte stortingstid.*) Forsaavidt har vi ikke været heldige.

Anna Rogstad

Hvis bare hr. president Bratlie vilde glimret ved sin fraværelse noen uker længer — saa kunde vi hat en representant, naar *kvinders adgang til statens embeder* kom frem til behandling. Anna Rogstad vilde da kunnet minde om, hvor litet stemmende med parlamentarisk statsskik det er, at man kan være medlem av Stortinget og ikke kan bli medlem av kongens raad. Og vor representant vilde naturligvis slaat et slag for at de geistlige embeder aapnes for kvinder. Skulde man, antar vi hun vilde sagt, ha stanset op med at fremme reformer hvergang der hadde været frygt for at de vilde „vække uvilje og støte manges følelse“ hvad kirkedepartementet frygter — da var man ikke kommet langt. —

*

Men vil president Bratlie staa i straaleglans i vort minde, da maa han søke permission endnu engang, den uke nemlig da saken almindelig statsborgerlig kvindestemmeret skal op.

Vi trænger en kvinde i Stortinget da, som kan hjælpe frem den reform. En reform som forhaapentlig vil ha tilfølge, at vi, naar det nye Storting aapnes i 1913, kan hilse velkommen ikke bare

*) Den er forbi inden dette hefte utkommer.

én valgt kvindelig vararepresentant, som en liten stund faar lov at være med, men flere valgte kvindelige representanter, som har ret til at være med i Stortingets arbeide fra første til sidste stund, den hele treaarsperiode igjennem.

Bautasten over Viggo Ullmann

Undertegnede indbyder til tegning av bidrag til at reise en bautasten over Viggo Ullmann og til at danne et fond, som skal bære hans navn og brukes til at gi uformuende gutter og jenter økonomisk støtte til at bli elever ved en av landets folkehøiskoler.

Bautastenen reises i høiskolegaardens have paa Utgarden i Seljord, hvor urnen med Viggo Ullmanns støv — efter indhentet kongelig resolution — vil bli gravlagt.

Viggo Ullmanns arbeide i sit folk satte merker efter sig paa mange omraader, først og fremst derved, at han i troskap mot sine ungdomsidealer forkyndte sin tro paa menneskelivets aandelige værdier.

Vi føler os visse paa, at tusinder av norske kvinder og mænd i taknemlighet erkjender betydningen av Viggo Ullmanns arbeide for det norske folks reisning aandelig og materielt. I tillid til dette er det, at vi her indbyder til tegning av bidrag til disse formaal. Av den sum, som blir tilovers naar utgifterne til bautastenen er avholdt, dannes det nævnte fond, som bestyres efter regler, som maa bli vedtat senere og godkjendes av kirkedepartementet.

(Underskrifter)

Bidragene bedes sendt til kjøpmand *Kr. Torp Hansen*, Kvitseid.

*

I disse dage, da vi ser resultater av det arbeide som blev grundlagt for mer end 25 aar siden, maa norske kvinder mindst av alt glemme *Viggo Ullmanns* navn. Til ham var det vi henvendte os, da forslaget om stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd skulde ind for stortinget. Han var hovedtaleren paa vor side i den mindeværdige principdebat i 1890, som har hat saa avgjørende betydning og mægtig hjulpet frem til seir.

Red.

Kvindelig politi i Kristiania

I det statsadvokat Hegge for en tid siden avsluttet sin skriftvexel i „Aftenposten" med politiinspektør Sørensen om „politikvinder" sier han: „Jeg avventer nu hvad politikamret foretar sig. Naar saken igjen forelægges kommunestyret, skal De finde mig paa post."

Og hr. Hegge har holdt ord, han har staat paa post og ført saken frem gjennem alle skjær.

Saavel politikamret som formandskap har sluttet sig til hans opfatning.

Man vil ha set at formandskapets beslutning om forutsætningen for de to kvindelige politifunktionærers ansættelse var enstemmig.

Kvinderne skal likesom de mandlige konstabelaspiranter gjennemgaa politiets konstabelskole og skal i denne tid ha samme lærelønning som de mandlige. Efter sin ansættelse i politiet skal de ha almindelig konstabelløn. De bør i den utstrækning, som det er mulig, benyttes hvor vergeraadet begjærer politiets hjælp til undersøkelse av forholdene i daarlige hjem.

De to politikvinder, som nu blir ansat, faar tjeneste ved sedelighetsavdelingen, hvorfra de dog kan avgives til arbeide ogsaa ved de andre avdelinger.*)

Danske kvinder og natarbeidsforbudet

Paa et møte, sammenkaldt af »Dansk kvindsamfund«, »Kvindelig arbeiderforbund« og »De kvindelige trykkeriarbeidere«, som nylig avholdtes i Kjøbenhavn, protesterede forsamlingen mod vedtagelsen af den indskrænkning i kvindernes erhversfrihet, som er foreslaat i det forelagte fabriklovforslags paragraf 25.

Samfundsforholdene har medført, heter det i protesten, at kvinder i stigende grad tvinges til at ernære sig selv og andre ved sit arbeide. Det er ikke mulig ved særforbud at beskytte hende mod misbruk af hendes arbeidskraft. Indskrænkning af hendes arbeidsfelt vil kun bevirke, at hun tvinges til at sælge sin arbeidskraft billigere.

Blandt de 6 kvindelige talere som optraadte paa møtet, var ogsaa to socialdemokrater, som talte mod forslaget, skjønt dette anbefales af det socialdemokratiske parti.

---

*) Det nærmere se annoncen omslagets anden side.

Valgresultater

Paa et andet sted i vort blad har vi git et litet utdrag av den statistik som nu foreligger over kommunevalgene i 1910, og en sammenligning med valgene i 1907.

Det er, mener vi, for de kvindelige vælgeres vedkommende stort set ganske bra resultater. Det viser i flere tilfælde at ikke bare den utvidede stemmeret har øket tallene, men at den stigende interesse i og for sig maa ha været en faktor.

Paa landet er saaledes antallet av de fremmøtte kvinder, saavelsom antallet av kvindelige kommunerepresentanter, skjønt litet nok, mer end fordoblet siden 1907.

Og om det end er sørgelig at se, at der endnu er 55 valgsogn hvor ingen kvindelig vælger møter, saa er det allikevel et stort fremskridt fra 1910, da der var 186 valgsogn hvor ingen kvinde møtte.

Naturligvis maa de resultater vi ser anspore til større arbeide for at oplyse de stemmebetettigede kvinder i by og bygd.

Men ikke destomindre blir denne statistik et gott dokument at lægge frem, naar spørsmaalet om almindelig statsborgerlig kvindestemmeret skal avgjøres.

Den peker som omtalt paa voxende interesse landet utover, og den peker paa *jevnt* fremskridt.

Der er saa vist ikke noet pludselig og revolutionært ved bevægelsen, og statistiken kan ikke gi sakens motstandere stof til deklamationer om den faretruende kvindelige majoritet.

Fra Kongsvinger skriver man til os at egen kvindeliste ved kommunevalget har hat gott utfald, idet 3 kvinder er indvalgt, hvorav den ene er kommet i formandskapet.

Kongens fortjenstmedalje i guld er i forrige maaned tildelt:
Fru Ragna Wettergren ved hendes 25 aars jubilæum.
Frk. Elisabeth Pettersen for 25 aars virksomhet for arbeidsstuer for barn.
Fru F. M. Ovam for hendes fortjenester bl. a. av tuberkolosesaken.
Fru Ellen Gulbranson.

De østerrigske kvinder har nu ved energisk arbeide faat væk den paragraf som forbød dem at være medlemmer av politiske foreninger.

Omkring problemerne

Bøker av Charlotte Perkins Gilman, Cicely Hamilton, Olive Schreiner.

Av *Ch. Perkins Gilmans* tidligere verker kjender man herhjemme *Women and Economics*, men endnu langt bedre den populært avfattede „*The Home*", „Hjemmet", som jo ogsaa er kommet i norsk oversættelse. Hendes sisst utgivne bok har ikke det praktiske tilsnit som denne. Den kan ikke paaregne det samme store publikum, men hvor den faar indgang vil den uten tvil sætte sterke spor.

Den heter saa meget som: „*The manmade world of our androcentric culture*". Det lar sig vanskelig oversætte ordret i en smakfuld titel. Det betyr: den verden som er fremgaat av en kultur hvor manden er centrum. Meget frit oversat: „pebersvendsamfundet!"

Forf's sidste bok viser, at hun ingenlunde har forlatt sine tidligere anskuelser, der er flere av de samme ledemotiver, men denne hendes studie har et videre omfang, og dens specielle gjenstand blir, som titelen antyder: *manden* og den *kultur* som er blit til under hans herredømme. Den verden som er præget av denne kultur er, mener forf., ikke helt lystelig. Tingene er i mange maater sat helt paa hode. Og vi er blit sørgelig langt tilbake i menneskelig utvikling.

Hun kommer med sin vanlige dristighet med uttalelser som vil virke forbløffende paa den almindelige læser, hvad der ikke vil si det samme som at de ikke har sandheten paa sin side. Adskillig av det hun kommer frem med har mange tænkt før, og enkelte sagt før, om end paa helt anden vis. Ved flere uttalelser mindes man saaledes Camilla Collett — — to saa forskjellig prægede forkyndere! Og dog er der tilknytningspunkter.

*

Naar en læser *Cicely Hamiltons* bok: *Marriage as a trade*, mindes en gang paa gang Mrs. Gilmans skrifter. Hvormed vi ikke

vil si at hun har laant sine anskuelser derfra. De samme tanker dukker jo for tiden op uavladelig i os og omkring os. Og interessant er det at se hvor fremstilling og metode er forskjellig hos de to forfattere. Mens Mrs. Gilman gaar fjernt og viden om m. h. t. tid og sted og tar naturen og videnskapen til hjælp i utstrakt maalestok, tumler med teorier og procederer vældig for sine meninger — tar Miss Hamilton tingen ganske konkret, hun fortæller fordringsløst og enkelt fra sin erfaring, det hele faar et personlig præg av det oplevede og kommer os ganske nær ind paa livet. Uten at stille forslag om positive reformer blir hendes skildring en sterkt overbevisende tale om hvor haardt visse reformer trænges.

*

Olive Schreiner, som saa mange gange har git glimrende indlæg til belysning av de samme problemer, er som forfatter av en helt anden type. Skarp iagttager ogsaa hun, men mer digter. I poetisk og filosofisk klædebon kommer sandheter frem. Vi har i vort blad oversat flere av hendes skjønne „Drømme i ørkenen" — kvindesaksallegorier.

Men vi har ogsaa aar tilbake citeret hendes ord direkte i debatten. Ingen har nemlig bedre end Olive Schreiner kunnet belyse saken: den stadig paagaaende indsnevring av kvindens tidligere arbeidsfelt; storindustriens indtrængen paa hjemarbeidets omraade, det vil med andre ord si: mænds erobring av kvinders arbeide. Hendes sidste bok: „Kvinden og arbeidet" saavelsom Mrs. Gilman's ovennævnte bok, skal vi senere gjøre grundigere rede for. C. Hamiltons bok har vi alt anmeldt.

*

Naar vi her har omtalt den amerikanske, den engelske og den sydafrikanske forfatterinde samtidig, da er det fordi de alle tre staar helt fremme i første række, og fordi vi ønsker at fæste opmerksomheten paa den kjendsgjerning, at de samme tanker som begynder at beskjæftige sindene hjemme, det samme praktiske spørsmaal som vi sent og tidlig tar frem i vort blad — det debatteres paa det ivrigste ute i den ganske verden. Og saa forskjellig som sted, forhold og personligheter end er, og saa indbyrdes uenig en i mangt kan være, saa pekes der dog med større og større bestemthet i samme retning og mot det samme spørsmaal:

Spørsmaalet: *Hvorledes skal vi bedst kunne gjennemføre kvindernes økonomiske frigjørelse?*

Hvad kan der gjøres for at hjælpe de unge til at træffe det rette valg av livsstilling og erhverv?

Saaledes lød jo et spørsmaal, Nylænde nylig gav sine læsere.

Som gode hjælpemidler i denne henseende peger redaktionen paa fortsættelsesskolen og arbeidsstuerne.

Hvorledes fortsættelsesskolen er anlagt andetsteds ved jeg ikke noget om, men saadan som den er anlagt her i Bergen tror jeg hverken forældre eller børn skal høste synderlig større visdom til at træffe det rette valg.

Fortsættelsesskolen for gutter arbeider hovedsagelig med teoretiske fag — med tegning som *eneste* manuelle fag, for piker med teoretiske fag og valg mellem skolekjøkkenarbeide og søm.

Og saa er der den ting at fortsættelsesskolen bare rækker et faatal af eleverne og kun kan hjælpe dem som har gjennemgaaet alle folkeskolens 7 klasser.

Ved Bergens folkeskoler var det i aaret 1908—09 1271 elever i 6te klasserne. Af dem naadde bare ca. 950 (28 klasser à 30—35 elever) op i 7de klasserne i 1909—10. Nu i 1910—11 er der i 8de klasserne (fortsættelsesskolen) 158 elever.

D. v. s. at af dette kuld kom bare 12.4 % af 6te klassens elever til at nyde godt af fortsættelsesskolen.

Som man ser er det altsaa ikke saa ret mange, som blir hjulpet ad denne vei, og dette forhold vil ganske vist vedvare saalænge fortsættelsesskolen er fri — af den simple grund, at for de allerfleste hjem falder det altfor tungt eller umuligt at la børnene være saalænge uten erhvervsarbeide.

Man kan gjøre fortsættelsesskolen obligatorisk — ja.

Men det forekommer mig af samme grund at være en høist tvilsom affære.

Foruten 8de klasserne er her 4 aftenklasser med ca. 120 elever — anlagt i det væsentlige som fortsættelsesskolen.

Da er der mere hjælp i arbeidsstuerne, baade fordi de arbeider med manuelle fag som skolen saagodtsom ikke har, og fordi børnene allerede fra 10 aarsalderen der kan faa prøve og vise, hvad de i disse retninger duer til.

Men skulde arbeidsstuerne gjøre sin fulde nytte, maatte de være obligatoriske.

Bergens folkeskole begyndte aaret 1910—11 med *6639* elever i alderen fra 10 aar og opover (3—7de klasse). De to ældre arbeidsstuer her er, arbeider hver med noget over 100 barn. Kan man gaa ut fra at en netop oprettet har samme antal, blir det høit sagt 350 af disse 6639 elever, som for tiden faar godt af arbeidsstuerne d. v. s. 5¼ % af det samlede antal folkeskolebørn i den alder.

Og saa de høiere skolers børn?

Er det nu af stor betydning for os forældre, ogsaa at lære at kjende de sider ved vore børns anlæg, som bedst kommer tilsyne og til utvikling gjennem de manuelle fag, og er det af mindst ligesaa stor betydning for børnene selv baade at lære disse evner at kjende, og at faa den sum af utvikling som kan tilføres dem gjennem de manuelle fag — skulde det da ikke være det eneste rigtige og naturlige at foreta *en hel revision af barneskolens plan* med sigte paa ogsaa at faa med denne vigtige side af opdragelsen?

Dette er et spørgsmaal, som stærkt beskjæftiger en hel del af de yngre blandt pædagoger og pædagogisk interesserede mennesker, baade herhjemme og ute i verden,*) men før disse yngre blir de ældre, som kan forme skolen efter *sit* syn, er der vistnok liten hjælp at haape paa fra den kant.

Skulde ikke vi mødre kunne være med at tage et løft her?

Helga Eide Parr.

Fru Thora Hansson.

Teaterchef ved Trondhjems faste teater.

Fra en indsender A. H. har vi mottat en artikel ianl. Ibsenaftenen paa Nationalteatret, da *Gjengangere* blev opført med Thora Hansson som fru Alving. Vi har desværre ikke plass her til artiklen i sin helhet, men vil for anledningen indta dens sidste del. Efter at ha sammenlignet med de to tidligere indehavere av rollen paa Nationalteatret, gir indsenderen fru Thora Hansson prisen og slutter saa:

Hendes spil steg til større og større styrke i den store kamp tilslut. Hun kjæmper sig til forstaaelse av det ogsaa, at hun maa ta sin eneste elskede søns liv, hun som har git ham livet, der ikke var til at bære. Hun tar giften for at række ham den, men saa reiser hele hendes væsen sig i et stort nei — et stort fortvilet skrik. Den lille fru Alving, der til en begyn-

---

*) Jeg vil her henvise til 2 meget interessante danske bøger, som er kommet ut i de sidste aar: Edv. Lehmann: »Opdragelse til arbeide» og Vilhelm Rasmussen «Samfundsskolen.»

delse syntes saa myg, hun reiser sig i vælde. Det er den stigning som i al sin naturlige enkelhet river tilskuerne helt med. Som motto over fru Thora Hanssons kunst kunde man sætte den »enkle naturlighet.« Det lover gott for det nye teater i Trondhjem og for de unge mennesker der faar arbeide under hendes forstaaelsesfulde menneskelige instruktion. —

I andre blade har vi set fru Thora Hansson rost for hendes kyndighet, energi, utholdenhet og humør — saa det spaar gott for Trondhjems faste scene.

Literatur og reklame

„Den farlige alder"

Karen Michaëlis' bok: I tysk oversættelse 70000 expl. En østerrigsk kvindelig læges uttalelse. Kritik over foredragene i Tyskland.

Man kjender paastanden om at menneskeslegten, baade mænd og kvinder, er *oversexed**), kjønslig belastet gjennem nedarving og paa grund av forhold som hænger sammen med kvindernes underkuelse, især kvindernes økonomiske stilling. Men for hver dag som gaar voxer kvinderne ut av trællestanden,og derved kan vi ogsaa efterhvert vente bedring i denne slegtens sykelige tilstand.

Den danske forfatterinde *Karen Michaëlis* synes at ha sat sig til opgave at paavise de slemmere tilfælde av den kjønslige belastning. I hendes forrige bok »Tro som Guld« er det mænd hun gjør til gjenstand for studium — i den nye bok »Den farlige alder« er det de kjønslig belastede kvinder som føres frem og vækker medynk.

Karen Michaëlis er en ganske talentfuld forfatterinde. Hendes pen er hende lydig, naar hun i causerimæssig form gir sine meninger skikkelse og uttryk. Vi har set norske og svenske forfatterinder begi sig ind paa det samme felt som fru Michaëlis, men den danske forfatterinde slaar rekorden, og skriver bedst.

Karen Michaëlis er imidlertid ikke en forfatter av betydelige dimensioner, og naar hendes sisste bok har faat saa stor utbredelse, saa er grunden saa vist ikke at den er noet kunstverk av rang. Sukcesen skyldes den pikante titel, reklamen og nysgjerrigheten hos publikum.

Vi har set lignende før. Der utkom i Danmark for en tid siden en bok »Kvindehjerter». Den blev smart reklameret, den utsendtes anonymt, der kom gjætninger i pressen paa hvem forfatterne, de to forfattere, var.

---

*) Sterkest fremhævet av Mrs. Gilman, hvis portræt man idag finder i Nylænde side 105.

Der var som en duft av skandale. Man fik indtryk av pikante avsløringer. Den gik som varmt brød, kom i oplag paa oplag. Kvindehjerter i 6, 7 oplag! — det burde vække mistillid, kunde man synes, men nei, der kom flere til. Boken selv bragte nok mange skuffelse. Den var ikke svært morsom, og en almindelig fransk roman kunde næret sansen for avsløringer likesaa godt.

Det ser imidlertid ut som »Kvindehjerter«s laurbær ikke har latt Karen Michaëlis sove. Ogsaa her en pikant titel, ogsaa her dagboks- og brevformen — ogsaa her avsløringstaktiken, og se — ogsaa her kom reklamen og sukcesen. —

Og nu er »Den elskede Eva«, av Agnes Henningsen kommet reisende hitop. Ogsaa hun skal vel paa reklamens vinger sydover og forsøke at erobre Tyskland?

*

»Den farlige alders« heltinde Elsie Lindtner er 43 aar gammel. Hun har været gift i 22 aar, hun tok sin mand for penge og har aldrig elsket ham — har bare den hele tid hyklet elskov for ham. Det gjælder for et mønsterværdig ægteskap. Men nu er hun træt av samlivet. Hun har ingen barn. Hun vil skilles. Hun har latt sig bygge »en hvit villa« paa en ø. Hun tar med sig en husholderske og en kammerpike og flytter ind dit. Den unge arkitekt som har bygget og indrettet villaen, uten at vite det er til hende, har hun elsket i 10 aar — det var gjensidig kjærlighet ved første blik. Men han er mange aar yngre end hende, hun vet hvor slemt dette blir eftersom hun ældes. Hun vil ingen elsker ha. Hun vil være alene.

Her fra ensomheten skriver hun breve til sin mand og andre venner og veninder. Hun skriver ogsaa dagbok. Og den gir sterkere og sterkere uttryk for hendes utilfredshet, — ulykke — kval. Hun jager sig op. Hun skriver til den unge arkitekt han skal komme. Han kommer, men han elsker hende ikke mer og reiser. Det blir værre og værre med hende. Hun skriver til sin mand at hun vil komme tilbake til ham. Han svarer at han elsker en ung pike, som han haaper vil bli hans hustru. Saa reiser Elsie Lindtner til utlandet.

»Hvis mænd anede, hvordan det saa ut inde i os kvinder, naar vi er over de fyrre, de vilde fly os som pesten eller slaa os ned som gale hunde«.

Dette er en av blomsterne fra Elsie Lindtners dagbok, der er flere lignende — der er »altfor mange blomster«.

Der utkommer i mængdevis av romaner av mænd, baade i fremmed og hjemlig literatur, som er fulde av kvindeforagt og fremstiller kvinders følelser

og lidenskaper ublut og forvrængt, men kvinder finder det ikke umaken værdt, eller de anser det for faafængt, at ta notis av det. Men naar kvinder skriver om kvinder paa slik vis, hænder det man tar til gjenmæle. Vi har saaledes set *Laura Kieler* utsende en kraftig protest mot denne bok.

Man kunde si — la den i ro, den er ikke betydelig nok til at foreta rustninger imot. Indtil et vist stadium kan det være den bedste taktik. Hvis »Den farlige alder« var faldt i hænderne paa et almindelig literært interesseret publikum, før sensationen hadde faat virke — saa vilde den med alle sine fortegninger ikke gjort synderlig skade.

Det smidige causeri vilde interesseret en stund, — saa vilde en følt væmmelse, tilsidst vilde en kjedet sig over de øde og tomme trakter og lagt boken hen noksaa rolig — enkelte kanske med et respektløst: »for en jaale« om bokens hovedperson, andre med et skuldertræk og et »skade« — om bokens forfatterinde, skade at hun med sit talent uavladelig maa surre rundt i en slik monomaniens bakevje.

Nei, uten sensationen var boken ikke kommet langt, men med den er den ført sydover, og ved en baade snedig og brutal reklame i tyske aviser er den nu i tysk oversættelse utbredt i 60.000, seksti tusen — exemplarer.

Paa fem uker 60.000 exemplarer!*) Da kan den ikke ties ihjel, og da maa der protesteres mot den — mener dr. Dora *Teleky*, kvindelæge i Wien.

Hun mener den utbreder falske lærdomme blandt et ukyndig publikum, derfor vil hun bidra sin skjærv til at hindre at den gjør større skade end den alt har gjort.

Elsie Lindtner er en representant for en bestemt gruppe kvinder, som man kjender gott nok. Men opfatningen blir den grundfalske at hun er *kvinden*. Fru Michaëlis har erklæret at hun som kunstner bare har villet skildre et individ, et enkelt tilfælde, men — undskyld, sier den kvindelige læge, vi tror ikke fru Michaëlis her. Hvis saa var — hvorfor da la sin heltinde filosofere saa meget over den farlige alder. Hvis hun ikke mente tilfældet skulde almindeliggjøres, hvorfor da omgi hende med en slik skare av veninder og lidelsesfæller, som hver for sig illustrerer denne alders farer: *Margarete* som blir morfinist, *Magna*, den sørgende enke med fem barn og mange flere elskere, *Adelheid* som tar gift for sin røde næses skyld, osv.

Doktoren sætter op mot bokens tendens hvad hendes videnskap og hendes erfaring har lært hende. For enkelte sykelig disponerte individer, belastet med arvelige anlæg, og som bærer sindssygdom som melankoli o. a. latent i sig, kan man se den bryte ut i 40—50 aars alderen, men det gjælder baade mænd og kvinder.

---

*) Ifølge senere efterretning: 70.000

For kvinder i almindelighet, — sunde normale kvinder, er alderen ingenlunde farlig. I lægmandskredse tillægger man i det hele denne overgangsalder mer betydning end man gjør inden lægekyndige kredse. —

For hysteriske med sin pirrelige følsomhet overfor ethvert ubehag, enhver smerte, kan denne alder imidlertid ha sin vanskelighet.

Nu koketterer Elsie Lindtner med sin hysteri: »Jeg er hysterisk, Gud skal vide jeg er det i samme grad som alle andre, men jeg forstaar at skjule det, saa kun én, kun jeg selv lider derunder.«

Men denne uttalelse gir heller vidnesbyrd om at hun ikke er hysterisk, en saa'n indsigt staar i direkte motsætning til hysteriens væsen. Nei, denne dame er ikke hysterisk, hun er slet ikke syk, og fortjener forsaavidt ikke vor medlidenhet.

Hvad er hun? — Hun er intet andet end den almindelige sørgelige type: den aldrende verdensdame. Hun har glimret i festsalene, nu vil det snart glippe, hun har ingen gjerning, ingen dypere interese, — forfængelighet, tomhet, hulhet! Hun har bare dyrket sit legeme, bare ydersiden, og hun ser med fortvilelse at alderen vil sætte sit merke. Ny sensation maa findes, saa griper hun til øtilværelsen. Hun føler sig ikke lykkelig! Nei hvilken salonskjønhet i 43 aarsalderen vilde i hendes sted være lykkelig. Sig selv vil hun dog ikke dømme som den skyldige. Saa maa hun gjøre hysterien til syndebuk og endmer: *den farlige alder.*

Hvem av os har ikke truffet en Elsie Lindtner? Og om ikke vi kjender hende, saa kjender vore mænd og brødre hende desto bedre. Ganske vist, hun bærer ikkke alene skylden for sin skjæbne, hun representerer jo en type, der som enhver anden er det nødvendige produkt av den givne kultur, tid og samfundsforhold. Men denne litet lystelige types trofaste historieskriver skulde vel vogte sig for at fremstille hende som en type paa *vor tids kvinde,* vogte sig for at forsyne enhver ung laban av et mandfolk med slagord, som de vil bruke mot sin mor og mot de kvinder der staar midt i sin gjerning, i fuld kraft, i skapende virke.

Alle de kvinder som staar saaledes — glade midt i det virksomme liv, med interesser som spænder vidt og ikke bare omkredser sit eget jeg, kvinder som stolt er sig bevidst sit eget værd og er sikre paa ogsaa at bli elsket, naar de graa haar kommer, og som vet at ingen alder er dem farlig — alle disse kan naturligvis bare smile av angrepene paa dem selv.

Men av mange grunde maa der dog ikke ties. Slike utvexter paa literaturen og den offentlige mening maa ikke lades uænset, her er det ikke nok at gaa forbi i stum foragt, her kræves høilydt, offentlig protest. —

Dette er i kort utdrag indholdet av dr. Dora Telekys artikel i *Neues Frauenleben.*

Idet vi slutter ovenstaaende, kommer sisste no. av *Centralblatt* des Bundes deutscher Frauenvereine med en artikel av Frau Stritt over det samme emne. Fru Stritt øver alvorlig kritik ikke over boken, men over publikum og presse som har vakt sensationen.

At mange, sier hun, av vor saks motstandere hylder forfatterinden, fordi hun hadde »mot« at komme med »skaanselløse sandheter« er rimelig nok. Vi husker denne vise saa godt, helt fra de Laura Marholmske kapselteoriers tid av, og da klang det jo i endnu høiere kor, for da gjaldt endnu saagottsom ubestritt dogmet: *kvinden*, det er *kjønnet*. I mellemtiden er ogsaa den dogmetro blit vaklende. Men ogsaa fru Michaëlis' satser — (her kommer en blomsterbuket fra dagboken) — finder naturligvis endnu idag i visse kredse et taknemlig publikum; og at dette søker at vække sensation, er rimelig nok.

Merkeligere er det at man likeoverfor et, ifølge den almindelige dom, fuldstændig mislykket produkt, likeoverfor en taapelig og usand, literært værdiløs og igrunden inderlig kjedelig bok tar saa alvorlig fat med gransk-ning og motbevis og endog med motskrifter, hvorav enkelte paa sin side er helt forkastelige, om end aldrig saa velmente, — alt dette kan ikke saameget bebreides *predikanten* selv — for ogsaa en begavet forfatter kan jo komme til at utsende et mislykket arbeide — derimot maa bebreidelsen rettes mot *menigheten*, som uavladelig skyter paa spurver med kanoner, og derved gjør en slik ubetydelighet, som kunde avvises med et skuldertræk, til en *cause celèbre*. Denne gripes saa av de forretningsdrivende, »det største oplag« blir resultatet, og forfatterinden utnyttes videre ved de »forsvarsforedrag« hvormed de tyske større byer i de sidste uker er blit lyksaliggjort. Saa trær autoriteterne i München til og forbyr herrer adgang til hendes foredrag der, og i Frankfurt a/ Main, gjør man hende den ære helt ut at forby hende at optræ.

Fru Stritt betragter det som en skam for de tyske kvinder, at denne bok trods alle forhaanelser paa denne maate har gaat sin seiersgang gjennem det ganske rike. Og end mer skammelig er det blit ved dette saa gott iscenesatte efterspil, ganske overordentlig beskjæmmende ved den kjendsgjerning at hendes publikum ved denne anledning overveiende bestod av kvinder. Endskjønt deres kjøn paa en uhørt maate blev forhaanet i boken, — saa flokket kvinderne sig om forfatterindens talerstol (og der var hundreder som ikke fik plass, berettet bladene) der sat de og lyttet taalmodig — hvis de da ikke sovnet, til de langsommelige, barnslig hjælpeløse forsøk fra talerens side paa at faa væltet av sig skylden for at ha sigtet til almene tilstande, naar hun har skildret sin uappetitelige heltinde Elsie Lindtners psychisk-fysiske

tilstand. Forsøk som ifølge samstemmende vidnesbyrd i hovedsaken løp ut i, at hun kom med rene mordhistorier om likesaa sykelig belastede kvinder av sin — ihvertfald høist besynderlige — bekjendtskapskreds (deriblandt ogsaa tilfælde fra baade før og efter den farlige alder). Og at hun saa tilslut appelerte til de tilstedeværende, og ikke tilstedeværende, mænds *ridderlige overbærenhet* og *medlidenhet* med disse sine kjønsfæller, som en stor del av sit liv var legemlig invalide og aandelig abnorme. Og om nu end mange kvinder møtte hende med latter og protester, saa har de dog været med paa at støtte den skammelige reklame — sier artiklens forfatter.

Hvorledes er nu den kjendsgjerning at forklare, at der til hendes foredrag ogsaa møtte mange brave familiemødre, flittige forretningsdamer, socialt arbeidende kvinder, som virker i stik motsat retning?

Fru Stritt forklarer det ved at der hos nutidens kvinder er en sterk bestræbelse efter at være objektive, de vil se en sak fra alle sider før de dømmer — saalænge har de hørt beskyldning for ikke at kunne være saklige og objektive nok (i sin generalisering en uretfærdig beskyldning) at de nu ofte lægger altfor megen vind paa at være objektiv. Her er objektiviteten en misforstaaelse og en taktisk feil.

La os tænke os om: hvilken mand, han være aldrig saa objektiv, vilde i et tilfælde som dette gaa og høre en anden mand forhaane sit kjøn — høre det fremstillet som ynkelig og abnormt, høre paa en appel til det andet kjøn om overbærenhet og medlidenhet. Han vilde, alt efter temperament og opdragelse, komme med mer og mindre kraftige utrop — (tull og tøv! f. ex.) og dermed vilde han la det passere. At ta det alvorlig, — nei sandelig, det har han ikke nødig.

Nei, sier fru Stritt tilsisst, for vor menneskelige, for vor kvindelige værdighets skyld kan vi ikke gjøre noet bedre end til rette tid at ta det likesaa *subjektivt* som han. Vi kan saa meget lettere gjøre det, som vi, Gud være lovet, ikke længer behøver at indlate os alvorlig med enhver taapelig paastand om »*kvinden*».

*

De to kritikere er ikke helt enige m. h. t. literær bedømmelse, taktik m. v. men det er de enige om, at der alment set maa herske en glubsk nysgjerrighet likeoverfor alt som angaar det sexual-fysiologiske og patologiske. Man behøver, sier dr. Dora Teleky, i den anl. ikke bare tænke paa den pornografiske underholdningsliteratur, ogsaa ganske alvorlig mente bøker, som i den bedste hensigt er skrevet av alvorlige videnskapsmænd, deler skjæbne med dem. Ta f. ex. bare *Psychopathia sexualis* av *Krafft-Ebing*, ikke alene i *universitetsbibliotekerne* hører exemplarerne av den til de mest slitte

mest utlaante bøker — men den blir ogsaa, sier bokhandlerne, solgt i massevis til lægfolk.« —

Og det maa begge anmeldere og vi med dem være enige om at *reklamen*, paa dette felt, den blir snedigere og frækkere for hver dag — ja man kan si for hver time som gaar.

Læg disse to fænomener sammen, — saa maa vi si at alvorlige farer truer slegten, en voldsom smittefare. Den gaar fra land til land.

Hvem nævner de bedste midler mot den? — — —

Gina Krog.

Kvinderne og den sociale fred.

Verkstedskonflikten.

Efter initiativ av styret for kvindernes fredsgruppe holdtes der igaar et møde, hvortil representanter for endel kvindelige organisationer var tilkaldt for at drøfte, om der kunde gjøres noet for at paaskynde mægling i den paagaaende arbeidstvist

Under møtet kom efteretning om at der var tat initiativ til dette blandt stortingets medlemmer.

Man enedes da om at sende følgende adresse til d'hrr. stortingspresidenter *Halvorsen* og *Bratlie* og representanterne W. *Konov* og Alfred *Eriksen*:

«Under følelsen av den ulykke, en kamp mellem arbeidsgiverne og arbeiderne i jern- og metalindustrien vilde føre over vort land, fremfører vi representanter for kvindelige organisationer vor varmeste tak for det tagne initiativ til mægling i tvisten, idet vi samtidig uttaler vort inderligste haab om, at saken ikke maa opgis, før der er opnaadd overenskomst mellem parterne.»

Kristiania, 31te mars 1911.

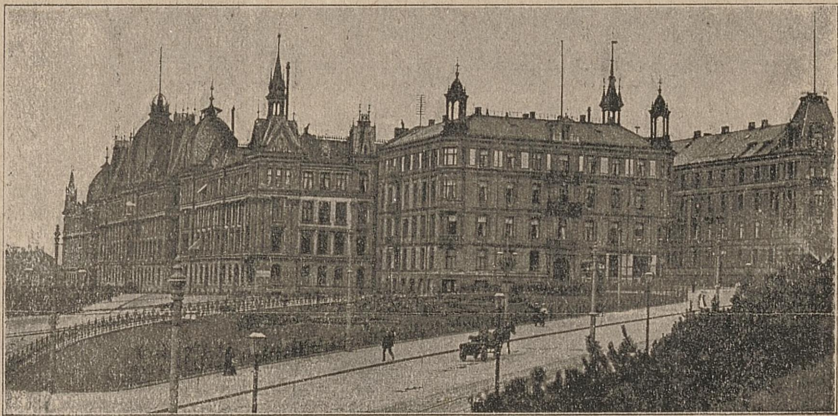
Emily Arnesen, Randi Blehr, Elise Heyerdahl, Pauline Horst, Johanne Horn, Anne Holsen, Thea Holst, Anna Hvoslef, Louise Keilhau, Marie S. Kjennerud, Marie Kjølseth, Gina Krog, Cecilie Krog, Helene Lassen, Aadel Lampe, Thora Lund, f. Heyerdahl, Marta Mathisen, F. M. Qvam, Anna Rogstad, Emma Ree, Helene Smedal, Anna Strøm, M. Keilhau Svenningsen, Lulla Uchermann.

Mrs. Chapman Catts reise er blit utsat, og det er uvist naar hun kommer hit.

Idet heftet gaar i pressen holder *dr. phil. Emily Arnesen* foredrag for N. K. F.s medlemmer om *Centralkjøkkenhus.*

Som føljeton i Nylænde paabegyndes i næste hefte en fortælling: *Klarsyn* av den bekjendte amerikanske forfatterinde *Edith Wharton.*

Abonner paa **Nylænde!**

Victoria Terrasse 5 II. Kristiania.

Utbred Nylænde!

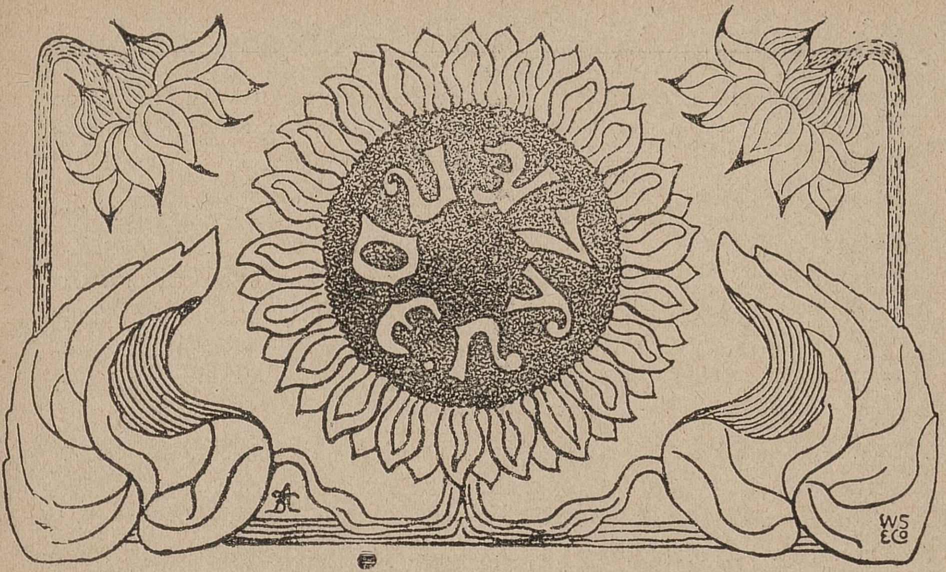
Naar vi idag gaar ivei med at utvide Nylænde, naar vi tar et løft for at kunne tilfredsstille de krav nye forhold skaper — da haaper vi ogsaa nye skarer vil slutte sig til, saa bladet kan vinde stadig større utbredelse utover det hele land.

De venner Nylænde har idag, kan mægtig hjælpe til dette. Hvis hver og en av dem vilde bringe en liten flok med sig — da skulde det ikke vare længe før vi fik magt til yderligere utvidelse.

Saa stoler vi paa at faa kraftig støtte, naar vi lægger vor bedste evne i at

den norske kvindesaks ledende organ

kan faa fylde sin opgave, til fremgang for kvinder og for mænd, og til gavn og ære for landet.

25de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. **KRISTIANIA 15. april 1911.** | No. 8.

Kvinders adgang til ansættelse i statens embeder

Saken kvinders adgang til ansættelse i statens embeder er ingen ny sak. Like siden 1901 har der været forslag fremme om at faa embederne aapnet for kvinder.

Endnu er vi ikke kommet videre end til at skolens embeder er aapnet for dem.

Trods indhentninger av uttalelser, propositioner, komitéindstillinger, oversendelser o. a. d. er der ikke kommet mer utav det. De kvindelige organisationer har hat møter ved flere av disse anledninger, og Nylænde har gjentagende hat saken fremme.

Hva vi idag har at si er ikke noet nyt. Vi har sagt det saa titt.

Vi sammenfatter det ved at anføre følgende linjer av en uttalelse som blev fattet paa et av N. K. F. foranstaltet, meget vellykket, møte 8. mai 1905:

— Forsamlingen mener at *alle statens* embeder bør aapnes for kvinderne. Enhver indskrænkning vil enten være unødig eller skadelig. Konkurrencen

og de praktiske forhold vil hindre ansættelsen av dem i embeder, hvortil de ikke er skikket. Ingen har kompetence til paa forhaand at træffe noen avgjørelse herom. Heller ikke har noen ret til at hindre staten i at dra nytte av sine kvindelige borgeres evner og dygtighet. — —

Der fremkom paa møtet protest mot den fremsatte odelstingspropositions § 2, som foreslaar en hel række — 12 — undtagelser fra den principielle regel i § 1, at kvinder under de samme betingelser som mænd ansættes i statens embeder, — mot stortingets justiskomite som i sin indstilling hævder end mere omfattende undtagelser — samt mot odelstingets beslutning om ikke at ta saken under behandling.

Som den væsentlige grund til utsættelsen blev anført at begreperne trængte at klarnes mer.

Iaar er der forelagt Odelstinget kgl. proposition ang. samme sak. (O. t. prp. nr. 18.) Tyder den saa paa at begreperne er klarnet?

Relativt set ja, klarning er der. — Men desværre blir det nok ikke ordentlig klarveir av det.

Paa enkelte steder i justisdepartementets motivering bryter formelig lysstraaler igjennem:

En saadan ordning (adgang aapnet til at ansætte kvinder i alle embeder uten undtagelse) vilde vistnok være den enkleste og fremby den fordel, at man undgik de tvil, som opstillelsen av undtagelser altid vil kunne medføre, likesom den ogsaa kunde synes at være en naturlig konsekvens av den opfatning departementet ovenfor har fremholdt.

Ja vel — det kunde den synes — men saa kommer taaken igjen:

Naar man allikevel har fundet at burde foreslaa enkelte undtagelser fra regelen om kvinders adgang til embeder, beror dette derpaa at der er visse klasser av embeder, for hvis vedkommende der gjør sig gjældende betænkeligheter, som staar i forbindelse med selve kjønsforskjellen, saaledes at det uten hensyn til kvindernes evne til at utføre de embederne tilliggende forretninger ialfald for tiden maa ansees mindre heldig at ansætte kvinder i dem.

Her er uttalelserne saa dunkle, at det løper ut i mystik.

Det klarner:

Vistnok vilde ogsaa for disse embeders vedkommende den mulighet staa aapen at overlate til administrationen i hvert enkelt tilfælde at bedømme, hvorvidt embedet forsvarlig kunde betroes en kvinde — —

Men — — — saa kommer tankemasserne rullende igjen.

*

Vi har her git en liten prøve paa hvorledes lys og skygge er fordelt i indstillingens motivering. Tidligere har vi refereret lovutkastets paragrafer. Vi har fremholdt som de værste punkter: at norske kvinder vises bort fra embederne som medlemmer av kongens raad og fra de geistlige embeder i statskirken. Vi kommer rimeligvis nærmere ind paa det ved en senere anledning.

Moderne husførsel

Tjenestepikespørsmaalet. Centralkjøkkenhus.

Selv om den nye tjenestepikeorganisation ikke faar utrettet andet end at opsætte sine programer og stille sine fordringer, saa har den allikevel gjort noet gott. Det har virket vækkende at den er der. Den har tvunget familierne, særlig husmødrene, til at tænke grundigere over hjemmenes stilling. Vi mener ikke de velhjulpne husmødre, som bare viser det hele fra sig som unødig opvigleri og uforskammet fordringsfuldhet, men de husmødre som ser litt videre end sine egne fire vægge.

I de punkter som opstilles fra organisationen pekes der ogsaa paa reformer som vilde være til gagn for alle, for arbeiderne som for arbeidsgivere. Vi tænker paa kravet om bedre pikekamrer og paa bestemmelsen om at lønnen skal avhænge av utdannelsen. Kanske kan der nu bli utsigt til at faa det længe nærede ønske om tjenestepike-fagskoler realiseret.

At pikerne maa ha ferier og fritid, en bestemt fritid, de med, er et rimelig krav. Men hvorledes det skal ordnes med denne fritid og med arbeidet se det maa bli gjenstand for overlægninger, gjensidige overlægninger mener vi.

Naar hjemmet faar ordnet sit forhold til sine tjenestepiker, faar gode pikekamre og fremforalt faar fagutdannede folk — da er meget vundet for husførslen.

Men — det er et stort men — da blir det ogsaa dyrere at føre hus, endnu dyrere end det er idag. Et gott ordentlig værelse øker husleien, og utdannelse faaes ikke for ingenting, faglærte folk maa ha løn derefter.

Det synes alt nu uforstaaelig hvorledes mange familier med smaa indtægter kan ha raad til at holde pike, endsige naar disse reformer skal gjennemføres.

Hvad skal man saa gripe til? Med engang vinder den tanke, som har ligget og ventet, raaderum: Der maa kunne gjøres noet for at forenkle husførslen, for at faa den over i mer moderne spor. Sammenslutning maa kunne utrette noet ogsaa her. Hvorfor skal bare husmødrenes virkefelt bli liggende igjen forglemt av utviklingen? Slap man de mange enkeltkjøkkener, saa kunde meget

tjenerhjælp spares, husmorens arbeidskraft kunde frigjøres — det maatte kunne bli til stor økonomisk vinding. —

Hvor sterkt denne tanke netop i disse dage har grepet om sig fik man et levende indtryk av ved N. K. F's møte 4 april, hvor dr. Emily Arnesen talte om centralkjøkken-hus. Ikke bare foreningens medlemmer, men hver og en av de fremmøtte, gav planen sin tilslutning. Den 24de holdes et større møte om samme sak i Nobelgaarden. —

Fredssøndag

Autoriteterne stiller sig avvisende

I en skrivelse av 27. mai 1910 androg *Norske kvinders nationalraad* Kirkedepartementet om, at det maatte bli paalagt presterne paa en bestemt dag i kirkeaaret, hvis text særlig maatte egne sig dertil, at omtale fredssaken, dens religiøse utspring, saavelsom dens mellemfolkelige betydning.

Kirkedepartementet har i en skrivelse av 27. mars 1911 svaret herpaa bl. a følgende:

Likesom departementet tidligere — efterat ha konfereret med rikets biskoper om saken — ikke har fundet at kunne imøtekomme lignende fra Norges fredsforening og fra den norske avdeling av kvindernes verdensfredsforbund mottagne andragender, saaledes har heller ikke den ovennævnte seneste henvendelse kunnet gi anledning til nogen forføining fra departementets side.

Drammens tjenestepikeforening

er indmeldt i Drammens kvinderaad. Den blir saaledes med i *Norske kvinders nationalraad.*

Norsk husstelsforenings første landsmøte vil søkes avholdt i siste halvdel av august maaned d. a.

»*Maal Og Minne*» 3. hefte. Utgit av bymaalslaget ved *Magnus Olsen.*

Carrie Chapman Catt se billede og artikel i Nylænde nr. 6.

De kvindelige vælgere

Diskussion

De bestaaende partier? Nyt upolitisk parti? Eget kvindeparti?

Fællessak: En forandret valgordning

I.

Svar til fru A. M. Sparre

Nei, kjære frue! jeg har aldrig næret nogen frygt for at nogen kvindesag skulde splitte hjemmene. Jeg tror netop at kvindesaken trives rigtig godt sammen med hjemmene. De maa gjøre mig den tjeneste, at læse min artikkel igjennem en gang til, saa vil De nok se, at jeg nævnte hjemmet som et billede paa samfundet. Og ligesaa lidt som jeg frygter for at kvindesagen skal splitte hjemmene, ligesaa lidt frygter jeg for, at den skal virke splittende paa samfundet.

Hvad De skriver om et bord og nogle skattepaalæg hører jo ikke hjemme i min artikel.

Forøvrigt er vi vist ikke saa helt uenige om mangt og meget.

De skriver: »Det gjælder ikke hovedsagelig for kvinderne nu at samle sig om vore kvindesager, nu er det samfundet det gjælder« ganske samme tanke, som naar jeg i Nylænde nr. 5 skrev: »Den dag, da der ikke mere er tale om kvindesag eller mandssag, men om menneskeret.« Eller naar De skriver: »I dette arbejde kan saavel mænd som kvinder ventes at ville delta,« da passer det udmærket til hvad jeg skrev: at mænds og kvinders tanker og arbeide burde mødes og hjælpe hinanden,« og senere, hvor De taler om at organisere og samle kvinderne »ikke *imod* mændene,« da er vi jo atter inde paa aldeles den samme advarsel.

Forresten er vi nok endnu ikke saa helt færdige med vore spesielle kvindesager, de 4 undtagelser i den kgl. proposition ang. kvinder i statens embeder fortæller os, at vi endnu har et godt løft at ta. — Og fremdeles har vi da stadig den foreteelse, at hvor en mand og en kvinde ansøger om dem samme post, blir manden foretrukket, hvis da kvindens arbeide ikke er at faa for billigere priser.

Men — tilbage til Deres artikkel — naar De nu er saa sikker paa, at der bør gjøres et forsøg paa at samle alle kvinder til et eget parti, og at dette overhovedet lader sig gjøre, hvorfor saa læsse ogsaa dette arbejde over paa de kvinder, der — som De selv siger har arbejdet for kvinderne allerede i aarrækker? Hvorfor saa ikke gjøre forsøget selv? Vore kvindelige

førere har jo allerede arbeidet os saa mange fordele i hænderne, for jeg mener nu, at det hovedsagelig er dem vi kan takke for, at vi fik vor stemmeret tidligere end kvinderne i mange andre lande, samt for, at vi nu allerede er kommen saa langt, som vi er. Kvinderne her i landet har ikke saaledes arbejdet med i flok og følge som f. ex. i England og tildels i Danmark. At de nu er kommen med i mængdevis er jo en anden sag. Vore kvindelige førere har forresten altid hævdet: »Samme ret og pligt for kvinder som for mænd:« og ære være dem for det; men mændene er aldrig bleven tilpligtet, at de alle skulde samle sig i et stort parti, og efter min mening er det utenfor kvindesagens ramme, nu at tilpligte kvinderne at gjøre det.

Nuvel, tiden vil jo vise os, om der kommer istand et eget kvindeparti, og hvorledes det vil virke.

Louise Riis Bøhn.

II.

Kvinderne i kommunen

Det er et mærkeligt og trist faktum, at livet efterhaanden berøver en saa mange haab, saa megen tro paa livet selv og dets muligheter, — skal jeg nu miste ogsaa troen paa kvindernes vilje og evne til at fornye og omskape samfundet, som holder paa at overleve sig selv, en tro, som jeg har levet i snart i 30 aar, miste den, netop da jeg trodde, tiden var kommen til at faa se den realiseret i handling av dem, som alene formaar det, — kvinderne selv!

Store resultater hadde jeg vel ikke ventet av mit lille oprop, men sikkert ikke heller at støte paa en saa forsiktig ængstelighet som hos »Nylænde» eller en slik selvopgivelse som i Louise Riis Bøhns artikel.

»Forsiktighet duer til ingenting, hvis man ikke bruker den», sa en gammel onkel af mig bestandig, og sikkert er det, at *u*forsiktighet ikke er av det gode, men man kan faa formeget av det gode ogsaa, og skal kvinderne være saa forsiktige, at de for at ta fat paa sin opgave som samfundsborgere først skal «gaa i lære» hos *partierne* for at lære »haandgrepene», — jo, da har jeg været saare naiv i min tro paa kvindernes vilje og evne til at reformere, da har mit glade haab til virkningen av kvindernes stemmeret vist sig at være en smuk illusion.

Det trodde jeg, alle var enig om, som hadde syn for vort nuværende samfunds mangler — og det har idetmindste tidligere ikke været vanskelig at faa høre kvindesakskvinderne laste »mandssamfundet»! —, at den største av dem er den herskende klasse og partikamp, i kommunen væsentlig i det

økonomiske, i staten baade økonomisk og politisk, *overalt kamp for makt og indflydelse, ikke for ret og retfærdighet.* Her er den første og største opgave for den, som vil reformere samfundet, og det har jeg været naiv nok til at tro, at ihvertfald de kvinder, som gik i spissen for den saakaldte kvindesak, saa og hadde til maal for sit virke, naar de hadde faat *midlet* til effektivt arbeide ɔ: stemmeret, den aktive borgerret i kommune og stat. Nu har de faat dette middel, og nu — henvises de til at gaa ind i partierne, de bestaaende partier, for at lære »kunsten«, «haandgrepene«!

Hvilken »kunst«, hvilke »haandgrep»? Den »kunst«, som har vendt alles haand imot alle, de »haandgrep», som stadig nærer klassernes egoistiske kamp om makten slik, at samfundet for hver dag knaker mere i sine sammenføininger og med sikkerhet kan forutsees at styrte sammen? Ja er *det* maalet, saa beklager jeg først og fremst kvinderne selv og dernæst samfundet, som istedenfor foryngelse ved de nye kræfter, alene har faat trukket ogsaa den halvdel av menneskeslækten, som hittil stod noenlunde utenfor interesse og klassekampene, med ind i dem.

Men selv om dette ikke er maalet — og jeg tror i hvert fald ikke, dette er »Nylændes» —, selv om maalet er, at kvinderne inden partierne skal virke reformerende først paa disse, derefter i videre kredse, ser man da ikke, vet man ikke av gammel erfaring, hvor haabløs umulig en slik tanke er, naar de først er gaat ind og op i partierne og partikjævlet, har faat partiinteresserne, har lært »kunsten» og »haandgrepene»? Er man naiv nok til at tro, at den nye vin kan bli ædel paa gamle krukker?

Samfundets behov er samfundsarbeidet, ikke arbeide for klasse eller partiinteresserne, det er dette siste, som har bragt os dit, vi nu staar. Ser kvinderne dette og ønsker de en forandring heri, saa gaar de *ikke* ind i de bestaaende partier, saa ønsker de *ikke* at gaa i lære hos dem for at opta »kunsten» og «haandgrepene», men de danner hvad jeg vil kalde »samfundspartiet«, som egentlig kun blir et »parti» p. g. a. sin motsætning til alle nu bestaaende særpartier, og hvis hensikt er at opta kræfter fra alle andre partier, de bedste kræfter, fordi man uten egoistiske hensyn arbeider for det hele samfunds beste. Et slikt parti vilde hverken drive «kvindesak» eller »mandssak», hverken »høiresak» eller »venstresak» eller »socialistsak», det vilde bli den generalnævner, hvori alle «saker« og «partier» kunde gaa op, fordi det fra ethvert parti vilde opta de saker, som var gode, ikke for partiet men for *samfundet.* For *det* »parti» tror jeg ikke engang fru Riis Bøhn behøvede at frygte.

Jeg vet ikke, om et slikt parti vilde kunne samle alle kvinder, men jeg vet, at det vilde samle mange mænd baade fra andre partier og fra dem,

som ikke tilhører noe parti, for der er fuldt op av mænd baade i og utenfor de bestaaende partier, som erkjender manglerne og partiernes uformuenhet til at raade bod paa dem, og som vilde hilse kvindernes »samfundsparti» med glæde. Og jeg vet, at kvinderne *kunde* danne et slikt parti nu, fordi de kommer til samfundsarbeidet med friske kræfter og med uhildet syn og vilje, men jeg vet ogsaa, at de *aldrig* vil kunne realisere det efterat ha gaat ind i de bestaaende partier, selv om det fra først av er skeet i den smukke tanke senere at reformere dem, »kunsten» og «haandgrepene» slipper ikke let dem, som de engang har faat tak i.

Tror ikke fru Riis Bøhn, at et slikt program var værdigt til og evnede at samle, ikke alle kvinder, det venter ingen, men tilstrækkelig mange til i forening med de partitrætte mænd at danne en kjærne, hvorom snart vælgerne vilde samle sig saaledes, at der kom til at staa respekt av det? Jeg tror det, for der findes blandt os en stadig økende lede ved partivæsenet, et stadig voxende behov for frugtbart samfundsarbeide, — husk glæden over »den nye arbeidsdag», som skulde begynde efter 1905, og den dype skuffelse, da det viste sig, at det gamle partivæsen var altfor indgroet til, at det kunde bli andet end »det samme paa en anden maate,» skal det gaa paa samme vis nu?

Jeg har troet, at der blandt kvindesakens ledere hertillands var kvinder som saa og mente, hvad jeg her har antydet, og at de vilde virke i den retning, naar tiden kom, — *nu* er den der som aldrig før og aldrig senere, hvor blir der da av dem, hvor er kvinden med høvdingstanken?

Har jeg ogsaa her levet i en smuk illusion og skal se den briste?

13/2—1911 *Morten Thams.*

E. S.

Efterat ovenstaaende var sendt »Nylænde« har jeg i bladets siste hefte læst fru Sparres artikel og maa faa lov til at uttrykke min glæde over, at der er kvinder, som har gaaet i samme tro og forventning som jeg. Det maatte vel ogsaa være saa, for kvindesaken er baaret frem paa ædlere motiver end det, at kvinderne skulde faa gang og værdighet sammen med de mandlige partitravere. *S. O.*

17/3 1911

Hvis hr. Thams's »tro paa livet og dets muligheter — hans tro paa kvindernes vilje og evne til at fornye og omskape samfundet, en tro som han har levet i snart i 30 aar« holder paa at gaa tapt ved uttalelserne i vor artikel *De kvindelige vælgere* — og ved fru Riis Bøhn's artikel — saa kan hr. Thams's tro ikke være meget sterk. Men vi er sikker paa hr. Thams ved nærmere eftertanke vil se at han gjør sin tro uret, naar han mener den er i fare, fordi der

fra kvindernes side ytres tvil om den vei han raader de kvindelige vælgere at slaa ind paa, er den ene rette.

At hr. Thams finder saa megen »forsigtig ængstelighet« i vor artikel har ogsaa sin grund i, at han ser den av ham foreslaaede fremgangsmaate som den eneste der kan være tale om. Ser en den eneste vei til maalet like for sig og nøler med at gaa løs paa det, kan det være forsigtig ængstelighet, derimot er uttrykket ytterst malplaceret, naar opgaven er at orientere om forskjellige veie — og finde ut hvilke der bedst fører frem.

Og det er det vi gjør. Vi diskuterer saken, og har ikke endnu fundet anledning til at vise hverken ængstelighet eller dumdristighet.

I det vi uttalte den sandhet at kvinderne staar midt oppe i sin politiske opdragelsestid, brukte vi ensteds uttrykkene »utøve kunsten« og »lære haandgrepene«.

Hr. Thams har isoleret kunsten og haandgrepene, han farer voldsomt frem og turnerer ordene saalænge, at det ser helt uhyggelig ut, næsten som der skulde staat »kunster og knep«. Naturligvis har ikke hr. Thams villet lægge noensomhelst underfundig betydning i vore ord. Men manøvren er uheldig, det tar sig stygt ut. Saa vi vet ikke bedre end at henvise til angjældende artikel selv og be den læst i sammenhæng. (Se Nylænde nr 3 1. artikel.)

Det er partierne som underkastes kritik. Det er gott. Der er meget at kritisere. Ingenting er lettere at se end de mørke sider ved hvad man kalder partivæsenet. Desuagtet er det bra at der altid paanyt pekes paa det. Desmer almen blir erkjendelsen, og uten erkjendelse kan ikke det vrange rettes. Og bestræbelserne maa gaa ut paa at rette og bedre. For man kan nu engang ikke bli kvit partierne.

I og for sig er de da heller ikke noet nødvendig *onde*. Ingenting er naturligere end at slutte sig sammen med meningsfæller for at faa magt til at fremme hvad en ser som det bedste.

Og partierne kan være en mægtig løftestang. Under den civilisation vi lever kan vi overhodet vanskelig tænke os socialt fremskridt uten dem.

Men partierne skulde mer og mer lære at kjende sin begrænsning. De skal ikke herske hvor de er sat til at tjene, ikke søke at lægge i sine lænker hvad der som aandsmagt kræver at utfolde sig længt utover de cirkler de drar. Og de skal ikke med sine par-

teringer skjære saa dypt ned, at de skader hvad der er menneskelig, ødelægger de ædlere dele. Heller ikke skal de søke at løfte sine bannere høiere end landets flag.

De største minder fra 1905 var netop de øieblikke da en fik se alle partier sænke sine faner for Norges navn.

Men hvem kunde tro det dermed skulde være forbi med partiinddelinger.

Da en tok fat med de indre samfundsanliggender, maatte partierne naturligvis igjen se hver til sin kant, for at fremme det arbeide de hver for sig hadde som opgave.

Som hjælp likeoverfor partivæsenets onder foreslaar hr. Thams dannelsen av et nyt parti: samfundspartiet, hvor kvinder og partitrætte mænd skulde møtes. Det skulde sætte samfundets beste som sit ideal, sin store opgave.

Men er det da ikke den samme opgave de bestaaende partier har sat sig? Hvor litet de end kan synes at nærme sig sit ideal, hvor megen magtsyke og egoisme der end kan vise sig — saa er vi da pliktig at tro at de er grundlagt paa, at de ser som sit maal, at arbeide for samfundets bedste *hver efter sit syn*, sit meget forskjellige syn paa hvad der er til samfundets beste.

Og det nye parti, d. v. s. den nye magtgruppe, den som kun vil existere i kraft av sin motsætning til alle de andre partier, hvordan skulde den, om den end bestod av de ædleste mennesker, kunne holde sig utenfor partikampen og »partikjævlet?«

Det er i kommunen man først skal gaa ivei med dette parti, sies der — senere kan det ogsaa bli i staten. Men vet da ikke hr. Thams at experimentet med et slikt samlingsparti alt er gjort for længe siden?

I Kristiania i 1901, første gang kvinderne gik til valg, tok flere kvinder initiativ til en upolitisk liste. Efter valgene 1904 blev planen opgit. Man fik nemlig ingen kvinde ind. Derimot en (partitræt?) mand.

Vi kan ikke anbefale et forslag som dette. Eller rettere, det hører ikke hjemme at diskutere det fra kvindesaksstandpunkt. Der kan naturligvis komme til at danne sig baade det ene og det andet nye parti med kvinder og mænd som medlemmer. Men netop fordi vi ser vor sak som staaende over partierne, netop fordi vi vil hævde dens uavhængighet av partierne har vi ikke ret til at ta parti hverken for de nye eller de gamle av mænd og kvinder bestaaende maktgrupper, undtagen forsaavidt at vi kan klandre eller rose de forskjellige partiers ord og gjerninger ifølge deres stilling til kvindernes sak.

Helt anderledes hvis der blir tale om et kvindeparti. For dets formaal maa være at fremme kvindernes sak. Selvfølgelig maa det det. Enten ved at skaffe kvindelige representanter ind eller ved at sætte kvindesaksposter paa programet, eller ved at samle sig om reformer som de ifølge sit særegne kvindelige syn finder magtpaaliggende. Enten eller, eller baade og.

Men derfor behøver man ikke strides om navnet kvindesak eller samfundssak. Se f. ex. opgaven: bedring av kvindernes økonomiske forhold — en større samfundssak findes ikke. For kvindernes økonomiske avhængighet og hjælpeløshet er en dyp, kanske den dypeste samfundsulykke. Man tænker ikke langt før man ser at talen: nu er vi færdig med kvindesaken, er den rene ufornuft.

Vi gjentar: nu skal vi for alvor begynde.

Og meget avhænger av, hvorledes vi begynder. Ogsaa med hensyn til det rent taktiske, hvad vi jo nærmest diskuterer her, er det av stor betydning. Vi er derfor hr. Thams taknemlig, fordi han har vakt diskussion og de to indsendere, fordi de har fortsat den.*) Vi haaper der kommer flere indlæg og mange oplysninger om hvorledes kvinderne i sin almindelighet staar til saken.

Paa enkelte steder hvor man ved siste kommunevalg har prøvet særegne kvindelister, for overhodet at faa kvinderne representeret — er man tilfreds med utfaldet. Det maa gi et opmuntrende exempel overalt hvor kvinderne har følt sig narret eller skubbet tilside, naar det gjaldt plassene i kommunestyret.

Naar fru Sparre taler om »siste kommunevalgs beskjæmmende resultat» — tænker hun vistnok nærmest paa Kristiania — hvad ogsaa hr. Thams gaar ut fra i sin første artikel — og fru Sparre mener da, ser det ut til, at man først og fremst bør organisere et særeget kvindeparti i Kristiania med næste kommunevalg i sigte. Fru Sparre fremhæver i den anl. at en ogsaa kan vinde lærdomme av at ta fat, gjøre feilgrep og saa — gjøre det bedre næste gang. Og det er ogsaa sandt. —

Vi tror det vil være forbundet med særlige vanskeligheter at faa egen kvindeliste i Kristiania. Men la os diskutere ogsaa det. Som omfattende tema foreslaar vi: ad hvad vei skal vi best kunne faa en kraftig representation av selvstændige kvinder i Kr.a kommunestyre. De

*) Hr. Thams' første artikel 2. hefte. Fru Riis Bøhns 5. h. fru Sparres 6. h. De to indlæg idag har maattet vente over et hefte.

har en stor opgave at løse der. Det er en grundig diskussion værdt, og vi har heldigvis tiden for os.

Forholdene er naturligvis saa ulike i de forskjellige kommuner at det maa avgjøres paa hvert sted hvad program kvinderne skal sætte op inden eventuelt eget parti eller inden de bestaaende partier. Det kan ingen leder utenifra bestemme.

Mens vore indsendere mest har tat sigte paa kommunevalgene — har vi med vore uttalelser nærmest hat de politiske valg og spørsmaalet om et landsomfattende kvindeparti for øie. Naar vi fraraader foreløbig at gjøre forsøk paa at danne et politisk kvindeparti landet over, da er det ikke mindst ut fra den erfaring vi alt har høstet.

Ved det politiske valg vi har hat saa vi at kvinderne fulgte partierne lydig — efter vor mening saa altfor lydig. Vi saa at mangesteds gjaldt deres egen sak litet for dem, sammenlignet med partiets; hos flere som vi mente hadde hjerte for kvindesaken syntes den helt at være gaat i glemme. Paa samme tid har vi oplevet det glædelige at mænd av alle partier hat talt vor sak i Stortinget.

Vi er derfor sikker paa at det vilde være at spilde kræfter nu at søke at danne et politisk landsomfattende kvindeparti.

Vi faar vore saker lettest frem gjennem partierne. Vi har alt hat exempler paa at der har været kvindesaksposter paa flere av de bestaaende partiers programer, baade ved de politiske og de kommunale valg.*)

Men saa maa der, vi gjentar det, arbeides energisk for at faa kvinderne fyldigere representeret i de politiske organisationers styrer, komitéer og ved de politiske møter end nu.

I en valgkreds (i Skien) blev der ved sidste stortingsvalg dannet et kvindeparti. Det er mulig man vil gjøre forsøk med det paa flere steder ved næste valg — mens et landsomfattende kvindeparti faar staa som en fremtidstanke. Vi vil ikke si som et fremtids*ideal*, det var vakrest om mænd og kvinder kunde staa sammen.

Men man vet ikke hvorledes forholdene kan utvikle sig. I længden kan kvinderne ikke være tjent med bare at faa vararepresentanter valgt til Stortinget, der kunde jo i det hele indtræffe det som bragte dem til at slutte sig sammen til et parti.

*) Saaledes hadde det lyktes kvinderne inden et par partier at faa op kvindesaksposter paa sit partis program ved sidste kommunevalg i Kristiania. Det var de to mindste partier, men næste gang kan de andre partier ville følge exemplet.

Naar vi finder at kvinderne har vist for liten selvstændighet, for ukritisk har git sig partilederne i vold, saa nedslaar dette ikke i ringeste maate vor tro paa at kvindernes indflydelse i politiken i fremtiden skal bli gavnlig og skal bli stor, og at deres indsats skal bli »for ret og retfærdighet.« Det opgir vi ingenlunde troen paa, selv om de idag skulde komme til at gripe feil m. h. t. taktik.

Al begyndelse er svær. Forvirring er ikke til at undgaa saalænge en mangler kundskap. Men la dem faa kjendskap til det politiske maskineri, sa vi, »og den kritik som de da efter læretiden kommer til at utøve kan bli kyndig og retfærdig, og herigjennem kan de senere naa til større selvstændighet, overlegenhet, mesterskap«.

Det er dette hr. Thams synes er saa daarlig et raad. Hr Thams, som tror saa stort om kvindernes mission, har ikke stor tillit til kvinderne selv, han mener de er fortapt naar de kommer inden de politiske partier.

Om det nu gik ganske anderledes. Om de kom til at se — ikke sort, som de partitrætte mænd, men — klart med »uhildet syn« — saa de kunde skjelne det mindre fra det større og reise kamp for at faa den mørkeste plet væk, som ikke er kjævlet, hvor kjedelig det end ofte kan være, men forvrængningen, *løgnen.*

Kvinderne, har vi sagt, bør samle sig om en *sak.* Og det kan de gjøre alt idag.

Som en fællessak vi bør kjæmpe frem foreslaar vi:

En forandret politisk valgordning.

Det er en kvindesak, for kvinderne, de nye vælgere, har meget vanskelig for at bli valgt til representanter som ordningen nu er med enmandskredse og bostedsbaand.

Og det er en samfundssak, en landssak av allerstørste betydning.

Ordningen som den er maa fremelske en nærsynthetens, smaalighetens, egennyttens aand i vort politiske liv. De vidtskuende politikere blir der snart ikke plass for. Endnu er ordningen ikke gammel i landet, la os faa den avløst før den gjør altfor stor skade. Naturligvis mener vi at direkte valg maa opretholdes. Saken skal bli nærmere utredet i Nylænde.

Landskvindestemmeretsforeningen skal snart ha sit landsmøte i Kristiania. Vi henstiller til møtet at opta denne sak til drøftelse. Og saa bør der handles hurtig, før der »gaar politik i det.«

Red.

Opdragelse til arbeide

Fru Helga Eide Parr spør i sidste nr. av „Nylænde“, om ikke *mødre* skulde kunne være med at ta et løft for at hjælpe de unge til at træffe det rette valg av livsstilling og erhverv. Jeg er ikke i tvil om, at mødrene kan og bør ta skridt for at faa „*en hel revision av barneskolens plan*“ og derved fremme opdragelse til arbeide. Det er nødvendig baade for barnenes utvikling og for vort praktiske erhvervsliv.

Mødrene bør efter min mening overalt stille krav om:

1. Mere lek og Frøbelarbeide i smaaskolen;
2. Sløid om vinteren og havestel om sommeren for gutter.
3. Indførelse av huslig økonomi som *tvunget* fag i 6te og 7de pikeklasse i folkeskolen, samt i middelskole og fortsættelsesskole.

I de fleste folkeskoler er skolekjøkkenundervisningen endnu frivillig og middelskolens piker har oftest ingen anledning til at delta i dette fag, endda det er optat som frivillig fag i loven om de høiere almenskoler av 1896. I enkelte byer arbeider middelskolens piker sammen med folkeskolens barn i folkeskolens kjøkkener. I Kjøbenhavn faar iaar 6 middelskoleklasser undervisning i folkeskolekjøkkenerne, og mange pikeskoler har indført en undervisning i husstel i likhet med folkeskolens, altsaa *4 timer* pr. uke — ikke bare 2 timer, som i pikeskoler hos os.

Forældrene har nu sine repræsentanter i alle skolestyrer. Mødrene bør paavirke saavel disse som lærere og lærerinder for at faa skolen omformet efter vor tids krav. Men likesaa nødvendig, som det er, at faa en revision av barneskolen, likesaa nødvendig er det at faa en revision av *lærerskolen.* Uten det nytter arbeidet med barneskolen litet. Vor hele lærer- og lærerindeutdannelse for den lavere og høiere skole maa bli anderledes end nu, lægges i en mere praktisk, pædagogisk retning

Helga Helgesen.

Frk. Marie Høeg omtales med stor anerkjendelse av *Hortens avis* for sit energiske sociale arbeide. Det skyldtes saaledes hendes initiativ, sies der, at Norske kvinders sanitetsforening optok arbeidet mot tuberkulosen. Hun utarbeidet den første plan med forslag til grundlæggelse av arbeidet.

Hos
Marie Hauge

»Det er vist noet tøv, dette med bolignøden», tænkte jeg, da jeg kom ind til Marie Hauge, »her sitter dette enslige menneske med tre værelser og kjøkken midt paa Drammensveien, og endda klager hun ikke over husleien.

Men da jeg skulde se til, saa var det igrunden bare ét værelse altsammen; der fandtes ialfald ikke en dør i hele leiligheten. Men der var endel forhæng, og der var et stykke skillevæg — det virket som den rene dekoration, mens det helt ligetil skilte stue fra kjøkken og entré og skilte spisestue fra soveværelse.

Det er altsaa saadan en skal indrette sig for at ha et hjem og ikke en hybel. —

Jeg synker behagelig ned mellem hynder — mens Marie Hauge »gaar paa golve og steller«.

— Saa vakkert og saa hyggelig! — og nu skal De reise fra det. De ser ikke lei ut over det forresten!

Nei sier hun og straaler. Det er et par aar siden jeg var ute nu.

— Til Italien? — —

Ja til Florents — senere indom Rom, jeg har et billede paa utstillingen der.

— Er det et av dem De nylig utstilte her?

Nei, det er et billede, *Ved middagsbordet*, som for et par aar siden var paa statens utstilling. Jeg anser det for mit bedste arbeide.

— Hvad anser De for det bedste paa Deres utstilling i Kunstnerforbundet? — (da hun venter med at svare) folk syntes portrættet av Erik Lie var bedst.

Det er en skisse — ikke færdig — men den virker derfor raskt og friskt kanske — — —

— Hvorfor saa ikke la det bli med det — slik skisseagtig maling er paa mote!

Det vilde ikke tilfredsstille mig. Men det gjør det nu ikke saa ofte naar arbeidet er færdig heller. En hadde tænkt sig noet mer og bedre. Undertiden kan det forresten ta sig op mot slutten, en er fortvilelsen nær, — saa en morgen en gaar til arbeidet lysner det.

— De fik høre meget gott i pressen iaar.

Aa begge dele, ondt og gott.

— Men aviserne gav sig alvorlig ikast med Dem — det er altid en tilfredsstillelse.

Ikke alle, et par gik flot forbi og kastet bare et nedladende blik paa mig.

— Bakfischmanerer! — Si mig frk. Hauge, lærer dere kunstnere noen gang noet av kritiken?

Lære — nei da, lo hun — kritiken den er vel mest for publikums skyld — — og for vor skyld, fordi den er midler mellem publikum og os. Men det er ikke greit for publikum heller; naar de f. ex. læser hvad en av Kristianiaavisernes faste kritikere skrev: »dette er ting som kun kan forstaaes av dem som forstaar dem!«

— Nei da saa!

Der findes jo ogsaa kyndig kritik — av folk som føler ansvaret — og den kan jo gi vink nu og da. Men i det hele — *nei* jeg har ikke lært noet av avisernes kritik.

— Hvem har De saa lært av? La os ta det systematisk, hvor gik De i lære?

Hos Harriet Backer, og det var en lærer det! sa frk. Hauge med varme, hun underviser paa en interessantere maate end noen jeg vet om.

— Men efter De kom ut av læren — hvem har De saa lært av? Er det av de moderne utenlandske eller av vore kunstnere herhjemme?

Av utenlandske, men ikke saa meget av de moderne — av de gamle —

— Av dem der syd hvor De reiser hen?

Ja renæssancens mestere. Herhjemme advares der jo formelig mot at fordype sig i dem, men der er uendelig meget at lære, — jeg kan ikke for det, aldrig blir en færdig med dem, synes jeg.

Pause.

Marie Hauge har nu sat sig likeoverfor mig og ser mig alvorlig ind i øinene. Da synes jeg tiden er kommet til at spørre:

Ved middagsbordet.

— Si mig føler De Dem hemmet paa Deres kunstnervei, fordi De er kvinde, blir De forbigaat — uretfærdig behandlet?

Nei — — — nei jeg kan ikke si det. Jeg har ikke merket noet til den mandlige herskesyke.

Jeg er altid blit møtt med kollegial velvilje. (Høiere og bestemtere:) Noen særstilling fordi vi er damer maa vi ikke kræve, ikke rotte os sammen og si vi er miskjendte, om vi ikke strax gjør lykke —

— Stop frk. Hauge, hvorledes kan De si slikt. De staar jo selv i spidsen for sammenrotningen, formand i malerindeforbundet! — sa jeg truende.

Jo paa den vis er det fornuftig at sammenrotte sig, lo hun. Vi vil ikke ha kvindelige separatutstillinger forresten. Men vi har hat en utstilling vi hadde ære av.

— Portrætutstillingen — ja, den var vellykket. Men programet forøvrig, er det økonomiske interesser?

Vi søker at faa kvinder ind i forskjellige styrer. Vi har f. ex. faat

frk. Tannæs ind i *Bildende kunstneres* styre, som har med legater og stipendier at gjøre.

— Saa det finder De nødvendig?

Det er nyttig, i flere maater. Vi maa jo ofte finde os i at staa tilbake, fordi vi ikke har øvelsen og selvtilliden. Den kan økes ved at vi slutter os sammen. Er det ikke saa med kvinderne overalt nu. De kan ikke vente med engang at være mestere paa alle disse nye felterne. Men tænk hvor herlig at vi kan træ ind i rækkerne blandt de arbeidende, træ ind der hvor vi selv ønsker det. Og tilslut gjælder det nu at hver enkel maa hævde sig selv og voxe paa det.

— Ja — og saa gjælder det for dere kunstnerinder at faa mer av frækhetens naadegave. Joho da, det kan en leve høit paa — — De ser saa streng ut, tør altsaa ikke fortsætte der. De kan ogsaa faa vise mig ut, naar De har svaret paa et spørsmaal til. Hvorledes kan De som er saa ivrig for deres kunst allikevel faa tid til saa meget andet? For det første laver De mat, go mat, og tyder ikke de saker som ligger der paa at De driver husflid? — —

Forbudte temaer. Jeg har faat høre saameget om den smule *huslig økonomi* jeg maa føre. Det kan da alle.

— Nei de kan ikke — og saa foreningsarbeide altsaa, og saa underviser De.

Ja jeg har hat flere elever i vinter.

— Naa ja, og naar der er tale om fest og arrangementer — ser jeg saa kanske ikke Deres navn — ofte i spidsen.

Aa ja litt strævsomt! Men saa'n morro at være sammen med sine venner og hjælpe dem.

— Og saa utstillingerne og reiserne — det er sandt jeg hadde nær glemt det vigtigste Dem selv. Jeg skulde ha Deres fotografi til Nylænde.

Har ikke noet. — — Men nu skal De se. Her er et relief av mig selv, som jeg lovte Nylændes redaktør engang vi var sammen i Paris i 1906.

— Har hørt rygter fra de dage. Da var De ogsaa festarrangør. Berømt aften paa Deres eget skjønne atelier. Maikki Friberg var der.

Og Edvard Diriks og fru Diriks og Borghild Arnesen og flere norske— ja der var stemning!

— Nu faar vi vel snart høre om fester paa atelieret i Florents?

Marie Hauge ryster paa hodet.

— Saa vil ogsaa jeg advare mot de gamle der syd. Fordyp Dem ikke saa i dem, at de glemmer at komme snart tilbake. Vi kan ikke undvære Dem herhjemme. Vi trænger saa svært netop alt det som De bringer med Dem.

Mix.

Bøker

Ejlert Bjerke: *Fløitefærder*, Dikte.

Aschehoug & co.

Den tredje bok paa to aar — og inden forf.s fyldte 24de aar! Det er dennegang en samling digte, ungdomsstemninger av forskjellig indhold, der med sin malende friskhet virker velgjørende. Forf. bringer med disse en ny tone ind i vor lyrik, men bachfischernes hjerter vil neppe fornemme sødmen derved. Selve titelbladet antyder idéen deri: vaarens genius løper med den tændte fakkel gjennem skogene ut mot havet for at vække den slumrende natur. Det er slegtsfornemmelsen ved alt levende, jordtanken i sine mangfoldigste ytringer, broderskapets naturbegrundede idé, som gis uttryk i et sprog saa pragtfuldt at det undertiden virker blændende og med naturstemninger saa betagende fine, som man sjelden finder dem. Man læse f. ex. »Lydløst at vanke,« »Ocean,» »Hvite døgn« og »Syrin« og jeg tror man vil gi mig ret.

A. R.

Norske kvinders sanitetsforening

Maiblomstens skolehjem

Maridalens turisthotel er indkjøpt av »Maiblomsten,« Kristiania. Anlægget omfatter hovedbygning, sportshal og forskjellige mindre bygninger. Arealet er ca. 20 maal, hvoraf en væsentlig del er opdyrket til havebruk. Husenes brandtakst er ca. 55,000 kroner, værditakst er ca. 70.000 kroner.

Det er meningen at benytte stedet til skolehjem for helsesvage, underernærede barn, som ikke egner sig til undervisning i skolerne. Denne form for tuberkulosearbeidet er ny her i landet, men har i utlandet faat stor utbredelse. Slige helsesvage barn er nemlig i særlig grad disponeret for tuberkulose, og det gjælder derfor at gjøre dem motstandsdygtige gjennem kraftig kost samt ophold og bevægelse i frisk luft i forbindelse med skoleundervisningen.

I lignende retning gaar Maiblomstens friluftskoloni i Bergen, som ifjor i mai—juni (før skoleferien) anbragte 76 barn paa et barnesanatorium.

Norsk kvindesaksforenings husstelskole begynder august sit 23de kursus. Ved høstkurset gives ogsaa fuldstændig undervisning i syltning, vinlægning og hermetisk nedlægning av frugt og grøntsaker. Undervisningen omfatter følgende fag: Næringsmiddellære 2 timer ug. kemi 1 time, sundhetslære 1 time, Huslig økonomi: Indkjøp, regnskap, varekundskap, beregning av matens kostende, finere og simplere matlavning, syltning, hermetisk nedlægning, borddækning, servietlægning, servering, strikning av strømper, praktisk kjole- og linsøm, vask, strykning og rengjøring.

Skolens lærerkræfter er: Bestyrerinden, fru Johanne Mohn, som er hjemmets husmor, og som underviser i søm, 2 kjøkkenlærerinder, 1 lærerinde i vask og strykning, 2 lærerinder i kemi og sundhetslære — frk. cand. real. Marie Geelmuyden og frk. dr. Marie Kjølseth.

Til redaktionen av „Nylænde".

I »Aftenposten« nr. 162 stod en artikel, *Kvindesaken* av dr. *Sigurd Ibsen*.

Man tar vel ikke meget feil i, at den gir uttryk for en opfatning som man skulde tro nu var ute av de fleste sind, den opfatning, at kvinderne, naar alt kommer til alt, allikevel er en underlegen race, som ikke bør gi sig ut i samfundet og opta en konkurrance med mændene.

Men se om artiklen ikke er blit staaende uimotsagt! Jeg har forgjæves set efter i samme blad og andre blade, og nu stod mit haap til sidste nr. av Nylænde, men ved gjennemlæsningen av det forøvrig meget interessante hefte, blev jeg ogsaa der skuffet. Intet om Ibsens artikel. Da man vet den har vakt opmerksomhet paa forskjellige hold tillater man sig at henstille til redaktionen at opta den til behandling. *D. A.*

Vi skal imøtekomme anmodningen, men finder ikke plass i dette hefte.

Red.

Føljetonen, som blev lovet fik desværre ikke plass i dette hefte. Der skal komme desto mer av den i næste.

Program
for
Landskvindestemmeretsforeningens landsmøte
28. og 29 april 1911.

Fredag kl. 10 fm. præcis:

1. Navneoprop med fremlæggelse av fuldmagter.
2. Aarsberetning. Regnskap. Valg.
3. Indberetning om leddenes virksomhet ved en av deres repre-sentanter.

Kl. 5 eftm.:

1. Fru Bie, Drammen: Litt om kvindernes stilling og deres deltagelse i det kommende stortingsvalg. Diskussion.
2. Doktor Regine Stang, Kristiania: Kvinders arbeide og helse.
3. Stud. med. Folkestad, —„— : Trænger vi tvungen hus-holdningsundervisning.

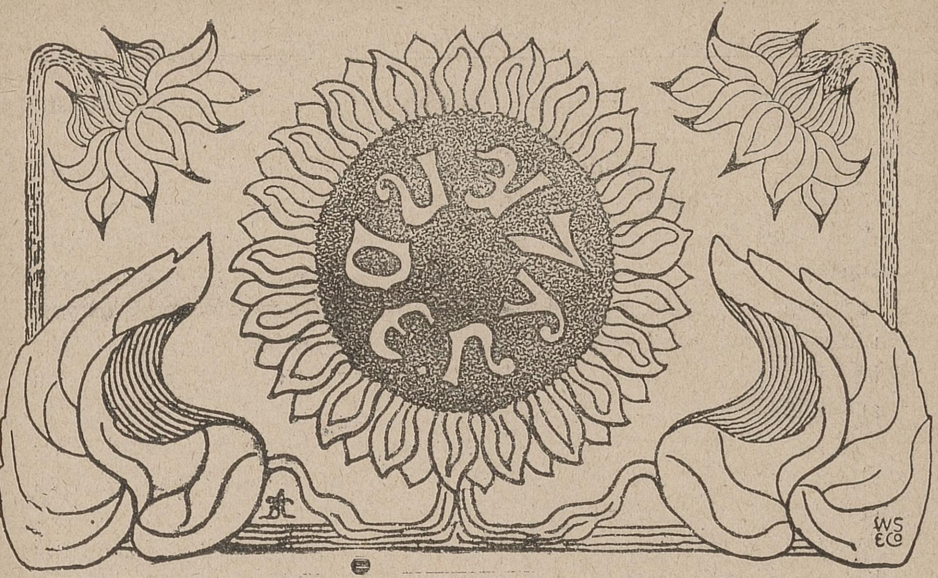
Lørdag kl. 9.:

1. Stud. med. Folkestad, Kristiania: Hvordan faar god kunst sin rette plass i samfundet.
2. Fru F. M. Qvam: Fremtidige opgaver for L. K. S. F. Diskussion.
3. „ Gina Borchgrevink, Lillehammer: Direkte handel. Diskussion.

Kl. 5 eftm.:

1. Fabrikinspektør Betzy Kjelsberg, Drammen: Kvinder i industrien.

Kl. 8: Avslutningsfest.

25de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. **KRISTIANIA 1. mai 1911.**	**No. 9.**

En livlig uke

Mrs. Chapman Catt. Landskvindestemmeretsforeningens møte. Fru Boysen-Møller. Husmormøter. Norske kvinders sanitetsforening. I. C. W. og Høirekvinders klub Centralkjøkkenhusmøte.

Slag i slag er det gaat i den forløpne uke, og det ser ut til at skulle fortsætte, idet bladet maa sendes ut og bare kan gi noen korte notiser om det altsammen.

Ved slike begivenheter, som det her er tale om, er jo ogsaa dagspressen livlig paafærde og gir beretninger om vore saker, eftersom de kommer op, og tar paa den maate pligter fra vore skuldre.

Men om vi paa det vis befries fra pligten, kan lysten drive verket, saa om vi nu maa fatte os i stor korthet, kommer vi antagelig til at opta enkelte punkter og beretninger mer nøiagtig senere.

Mandag 24. april aften kom Mrs. Chapman Catt til Kristiania og blev mottat av den komite som var nedsat for anledningen.

Mange blev gla da de næste morgen vaagnet i straalende vaarveir — for en tur til Voxenkollen var planlagt. Og takket være vei-

ret og selskapet og, sidst ikke mindst, turens leder frk. Thea Holst blev den overmaate vellykket.

Ved lunchen hadde Mrs. Catt statsminister Gunnar Knudsen tilbords, som i hjertelige ord ønsket de amerikanske damer, Mrs. Catt og hendes ledsager Miss Hay, velkommen til Norge. I Mrs. Catts svartale rettet hun en varm tak til statsministeren, fordi han hadde sørget for at faa Norge representeret ved alliancens stemmeretsmøte i Amsterdam 1908, og i London 1910, hun ønsket han kunde ha hørt de smukke uttalelser som blev knyttet til hans navn i den anledning.

Da vi meldte om Mrs. Catts besøk (se Nylænde 6) uttalte vi: vi vet mange av vor saks venner vil flokke sig om hende, lytte til hendes ord, hædre hende. Og saa er sket.

Om aftenen samme dag som Voxenkolturen talte Mrs. Catt i Læseforening for kvinder, formanden frk. Cappelen og viceformanden fru Irgens hilste velkommen. Der var stor stemning omkring hædersgjæsten. Saa kom næste dag hendes foredrag i Universitetets festsal om kvindestemmerettens historie, hvor en stor skare fulgte hendes ord i lyttende stilhet, avbrutt av kraftig bifald. Efter at L. K S. F.'s. formand fru Qvam hadde oplæst og overrakt hende en adresse fra foreningen, blev hun paanyt hyldet av publikum.

Og det steg til begeistring paa den smukke fest paa Grand like efter, hvor statsminister Konow holdt talen for Mrs. Catt og hilste hende som den internationale leder av den bevægelse som vi i Norge er stolt av at ha fremmet. I sin livlige svartale konkluderte Mrs. Catt med at hun gjerne vilde der skulde ropes et tre gange tre hurra for de norske mænd. —

Næste aften talte vor gjæst efter indbydelse av *Unge venstre*, i Studentersamfundet, om det sande demokrati. Her var det ungdommen som flokket sig om hende og hyldet hende med glade smil og straalende øine og, da kand. økon. Keilhau hadde takket — med rungende hurraer. Men endnu var den internationale presidents mission i Norge ikke færdig. Hun indfandt sig fredag 28. paa Landskvindestemmeretsforeningens møte og talte til de delegerede. At ogsaa der hun og hendes ord gjorde indtryk fik man se næste dag, da forsamlingen *sans phrase* sløifet eftermiddagsmøtet og drog ned paa jernbanen med blomster i favn for at si hende farvel. Saa hun kunde i sandhet reise med indtryk av at vi flokket os om hende og hædret hende. Ogsaa Miss Hay gjorde lykke da hun talte i Læseforeningen og end mer i L. K. S. F.

Da vi interviewet Mrs. Catt reisedagen, sa hun smilende: jeg vil gaa til bekjendelse, jeg har sagt til Kongen at jeg ved mit besøk her har været mest interesseret for de norske mænd, hvad sier De til det? »Vi lyt taale det, mente vi, og skal med glæde istemme hurraerne for dem, hvis vi nu faar almindelig stemmeret og alle embeder aapnet for kvindene, — for det maa De ikke tro vi har endnu. Vi er ikke kommet saa langt som i Amerika. Nu faar vi se!« — —

At det blev saa smukt og festlig et samvær skyldes, foruten vore utenlandske venner selv, vor presse, som har kommet dem imøte med stor interesse og sympati, og komiteen som hadde ordnet alt utmerket — især enkelte av dens medlemmer, vi har alt nævnt frk. Thea *Holst*, vi nævner her — foruten L. K. S. F's viceformand fru *Keilhau* — fru *Randi Blehr* og fru *Pylle Horst*. —

Fra L. K. S. F.s møte har vi først og fremst den glæde at melde, at vort forslag om *en forandret politisk valgordning* blev optat til drøftelse med det resultat at man enstemmig vedtok en beslutning om, at L. K. S. F. skulde arbeide for ophævelse av enmandskredse og bostedsbaand, og en komite blev nedsat for at ta sig av det nærmere.

Der blev fra møtet sendt en henstilling til Stortinget om snarest at gjennemføre de foreliggende forslag om almindelig stemmeret for kvinder, og efter forslag av L. K. S. F.s formand blev der besluttet at søke samlet til et fond for at faa oprettet stipendier for bedre videnskapelig og praktisk utdannelse for kvinder. —

Foredragene blev paahørt med stor interesse og møtet sluttet med en stemningsfuld fest, hvor fru Boysen Møller*) fra Danmark var tilstede. Tirsdag 2 mai fortæller fru Boysen Møller i Kvindestemmeretsforeningens klub om kvindesaken i Danmark.

Baade først og sidst i uken har der været avholdt store husmormøter, og man er nu ifærd med at stifte et husmorforbund. Møterne har været meget kritiseret: der har trods enkelte lederes dygtighet været sørgelig mangel paa disciplin, det er blit betegnet som en skam for kvinderne o. l.

Vi kan ikke finde at dette er saa farlig en affære, slikt hænder ogsaa i forsamlinger av mænd, som gjennem aar har hat øvelse i

---

*) Se billede og artikel i Nylænde no. 6.

offentlig optræden — og pudsig nok hadde man et exempel paa det netop i de samme dage. Flere av de talere som optraatte var vel uøvede debattanter — men det er bare bra de tar fat, øvelsen vil sætte sit merke før man vet ordet av det.

Hvis det bare saa sandt er bra det som det har resulteret i. Det hele er os endnu for ufærdig og uklart til at vi kan fælde noen dom om det.

Efter vor mening gjorde husmødrene rettest i at *grundlægge* sit forbund alene paa det at være et vern for hjemmene — saa har man frie hænder til at fatte hvad beslutninger man vil og faar en langt mer overlegen stilling, end om man vil konstituere det som et kampforbund mot en anden organisation.

At tjenestepikerne organiserer sig burde ikke klandres — en ganske anden sak er hvorledes man vil kunne møte de enkelte specielle krav.

Av andre møter i uken nævner vi N. K. sanitetsforenings landsmøte i Kristiania. Den vigtigste beslutning her var at Kristiania kreds, som før har hat styre sammen med landsorganisationen, ifølge de vedtagne love nu skal ha eget styre. Til formand for dette valgtes fru Maria *Dehli*. Det blev ogsaa besluttet at Sanitetsforeningen skulde melde sig ind i Nationalforeningen til kamp mot tuberkulosen, saafremt denne gaar ind paa de av Sanitetsforeningen opstillede betingelser. —

Det fortjener ogsaa at omtales at formanden for Norske kvinders nationalraad frk. Krog, efter opfordring, har holdt foredrag om det internationale kvinderaad i Høirekvinders klub. Der var fuldt hus og stor interesse. Klubbens formand frk. Elise *Heyerdahl* foreslog at klubben skulde søke optagelse i Kristiania kvinderaad, andre nævnte direkte i N. K. N. Utfaldet blev, at saken blev utsat til et senere møte. I tilfælde blir det den første organisation av politisk farve som søker optagelse i Norske Kvinders Nationalraad — som er upolitisk i den forstand at det optar foreninger av alle politiske partier.

Foredraget om Centralkjøkkenhuset blev utsat til første uke i mai og er holdt, naar dette hefte kommer læserne ihænde.

Til Stortinget

I det foreliggende utkast til lov om adgang til at ansætte kvinder i statens embeder (Ot. prp. 18) opstilles i § 2 fem undtagelser fra den i første del av § 1 opstillede hovedregel: «Kvinder kan under samme betingelser som mænd ansættes i statens embeder.«

Paa norske kvinders vegne retter Norske Kvinders Nationalraads styre en indstændig anmodning til Stortinget om, i den eventuelle lov, at la denne regel gjælde uten undtagelser.

Ogsaa ved tidligere anledninger har norske kvinder gjennem sine organisationer anmodet om, at alle statens embeder maa aapnes for kvinder paa samme vilkaar som for mænd, idet de har anset enhver indskrænkning for at være enten unødig eller skadelig.

De har hævdet dette senest i 1905 før de endnu var i besiddelse av statsborgerlige rettigheter. Hvormeget sterkere maa da kvinderne ikke nu føle krænkelsen ved, at de ved lov vises bort fra statens embeder — nu efter at Stortingets dør er aapnet for dem.

Inkonsekvensen ved denne bortvisning blir ikke mindre om undtagelserne denne gang er indskrænket til 5 imot tidligere 12. Blandt disse 5 er der embeder som kvinder muligens kan være særlig skikket for.

Denne opfatning kommer ogsaa tilorde i indstillingens motivering. Hvad der har været det bestemmende ved undtagelsernes fastsættelse synes at være indvendinger av formel natur og hensyntagen til herskende fordomme.

Vi retter en indtrængende opfordring til Stortinget om at se bort fra disse bihensyn og, ogsaa ved behandlingen av denne vigtige sak, at la retfærdigheten ske fyldest og vise kvinderne tillit.

Kristiania 27de april 1911.

I styret for Norske Kvinders Nationalraad

Ærbødigst

Gina Krog

formand.

Sign.

F. M. Qvam. Betzy Kjelsberg. Thea Holst. Ellen Schiøtz.

Henny Dons. Elise Heyerdahl.

„Sparebøssen"

av

Carl Stousland.

»Sparebøssen« er en liten datter av »Bien». Begge foreninger har hat til maal at være til nytte for sine medlemmer, og i det lange løp ogsaa for nasionen.»

En gang for længe siden stod jeg i embeds medfør paa stortingets kontor. Jeg skulde ha et gammelt dokument, og det faldt lettere at la landets mest tjenstvillige kontor finde dokumentet end selv at lete efter det.

Mens jeg ventet, kom der ind en mand med noget som lignet en bok under armen.

Han sa ingenting, men øieblikkelig reiste en av kontorets embedsmænd sig, tok frem sin tegnebok og leverte manden 10 kroner, idet han bare uttalte det ene ord: »værsgo.»

»Tak», sa manden og gik.

Andet og mer end disse to ord blev der ikke talt, og det hele blev ordnet i et minut eller to.

I stortingsbygningen er man jo ikke saa sparsom med ordene, og paa stortingets kontor er man heller ikke døvstum, saa det ga et nyt indtryk dette med de to ord og tikronen.

Hvad var det? — spurte jeg embedsmanden.

»Det er til at betale skatten min med», svarte han og viste mig den lille papplaten, han hadde git 10 kroner for.

Den var omtrent dobbelt saa stor som en jernbanebillet, og viste sig at være et slags kvittering for at eieren hadde betalt 10 kroner til »Spareforeningen Bien«, Kristiania.

Der gik aar og dag, og tiden var optat med mangt og meget, men jeg kunde ikke glemme den nye maaten at betale skat paa, som jeg hadde lært paa stortingets kontor. — Den fik snarere øket interesse for mig; ti kunde man betale sine skatter efter en ny metode, saa lot det sig vel gjøre at skaffe penge til andre utgifter paa samme vis.

Kanske kunde metoden gi penge til ferieophold, reiser, doktorregninger osv.osv.

Og saa stod jeg en vakker dag paa »Bien»s kontor i Kristiania. Jeg søkte og fik tale med chefen, hr. direktør Thive, som med den mest utsøkte elskværdighet ga mig alle oplysninger og det fornødne materiel til at søke oprettet en lignende forening i Skien.

Nu vil jeg gjerne be om plass i Nylænde for at fortælle litt om Spareforeningen «Bien»s lille datter «Sparebøssen» i Skien.

Vinteren 1905/6 henvendte jeg mig til lederne for *Skiens kvindestemmeretsforening* og fremholdt for dem ønskeligheten av at faa oprettet en liten spareforening i Skien og videre, at forslag herom av mange grunde helst burde utgaa fra kvinnerne.

Men da var det igjen ganske naturlig at den endnu helt unge *kvindestemmeretsforening* tok affære ved denne leilighet. Baade foreningens ledere og dens medlemmer var intelligente kvinner, som naturligvis straks forstod at tankens realisasion ikke alene vilde være av fremtrædende taktisk betydning for foreningen, men ogsaa især av uvurderlig fremtidig interesse for medlemmerne og derigjennem for samfundet.

Og den 24. januar 1906 holdt 16 indbydere møte til oprettelse av »en spareforening efter forbillede av »Bien» i Kristiania.

Enstemmig blev foreningen besluttet oprettet. Dens love, som ikke tæller mindre end 12 tildels lange paragrafer, blev vedtat. Direktion, repræsentantskap og sist men ikke mindst — *kasserer* — blev valgt.

Den samlede bestyrelse tæller 10 medlemmer, hvorav 3 direktører og 7 repræsentanter.

Da »Sparebøssen» er kvinnernes forening sier det sig selv, at disse er i avgjort flertal i styret.

Der er en mand i direktionen og en i repræsentantskapet; ti, sa en av damerne, »det er godt at ha noget valuta.»

Det hele blev ordnet og gjennemført i en fart. Den saakaldte »valuta» fik den ære dels at holde kontor etc., dels at være formand i direktion og repræsentantskap, mens det væsentligste arbeide, nemlig kasserer- og bokholderens, utførtes gratis af en dertil valgt dame.

De rene indtægter var naturligvis yderst beskedne, men foreningens utgifter blev dækket privat, saa det blev helt netto, det lille man tjente ved indskrivningspenge og renter.

Saaledes skaptes og startede »Sparebøssen« av Skiens kvindestemmeretsforening.

Det vil bli forlangt at gjengi »Sparebøssens» love; jeg skal derfor indskrænke mig til at nævne de ledende principer hos foreningen.

Dens formaal er at *fremme sparetanken* ved at *hente medlemmernes indskud hver maaned.*

Enhver kan bli medlem.

Det koster 50 øre at bli indmeldt.

Man *bestemmer selv* hvor stort beløp man hver maaned ønsker at sætte ind, og dette beløp lar foreningen hente hos alle sine medlemmer.

Budet kommer hver maaneds første virkedag, og da maa alle ha pengene færdig; i motsat fald kommer budet igjen inden 6 dage.

Ingen kan indskyte *mindre* end en krone hver maaned.

Indskuddene kan i almindelighet ikke uttas før i december maaned.

Sykdom og ekstraordinære forhold kan dog bevirke at pengene utbetales til andre tider.

Forskjellen mellem »Sparebøssen« og Sparebanken eller Sparebankens hjemmesparebøsser ligger i, at vi kommer hver maaned og henter beløpet, mens ingen sier noget, om man iblandt glemmer eller lar være at sætte i banken.

Videre kan man naarsomhelst faa sine penger tilbake i en sparebank. »Sparebøssen« derimot utbetaler bare hver 15 december.

Baade »Sparebøssen» og Sparebanken gir renter av indskuddene.

De indskytere som ikke tar ut sine penge den 15. december faar av »Sparebøssen» en bankbok for beløpet, og denne bankbok har vist sig at være en uvurderlig opmuntring til at spare videre.

Ti har man nu engang skrapet sammen til en liten sum paa bankboken, saa skal den økes.

Og saaledes blir nogen hver av os efterhvert i besiddelse av en pengesum uten at vi egentlig har merket det.

»Sparebøssen» tæller medlemmer fra alle samfundsklasser, ikke mindst av dem, som man tænker mindre behøver at spare.

Kanske har disse ogsaa gaat med for eksemplets skyld.

De mindste maanedlige indskud er 1 krone, de fleste er paa 5 kroner. Saa er der alle tal indtil 25 kroner, som hittil er det høieste beløp noget enkelt medlem betaler hver maaned i «Sparebøssen».

Det er mig en glæde at kunne meddele, at disse »Sparebøssepengene» efterhvert er gaat medlemmerne saa i blodet, at det første man gjør ved maanedsskiftet er at lægge bort til »bøssen». Naar budet kommer ligger pengene færdig, og de betales ikke med uvilje, — nei, man leverer dem gjerne, — ti de kommer igjen.

Der er eksempler paa at hele familien samt tjenerne er med, med forskjellige beløp, men 10 kroner for hver av forældrene og 5 kroner for hvert barn blir der noget av.

Som eksempel paa med hvilken interesse Sparebøssen omfattes kan jeg nævne, at da en av dens medlemmer nylig fik sin femte søn, ringte den lykkelige far straks op Sparebøssen og indmeldte »Lillemand«, idet han forbeholdt sig at opgi guttens egentlige navn, naar dette senere blir bestemt.

Sparebøssen arbeider under beskedne forhold naturligvis, den har ca. 160 medlemmer, som hver december maaned tilsammen *uttar* omkring 1500 kroner.

Altsaa leverer man ca. 1500 kroner til hver jul; gjennemsnitlig utgjør beløpene ca. 40 kroner for hver av dem, som tar sine penge ut.

Og for mange er en slik sum meget kjærkommen.

— «Det er jo som en gave«! —

ropes der ofte naar Sparebøssens bud kommer med pengene. Ti Sparebøssen ikke bare henter penge, men den *bringer* ogsaa pengene naar disse skal betales til medlemmerne.

I den korte tid »Sparebøssen» har virket, har den hat mange opmuntringer og mottat megen og opriktig tak for sit lille virke.

Den har kunnet hjælpe over en konfirmation, der findes baade hængelamper og skindbesætninger som eieren vilde været foruten, hvis »Sparebøssen» ikke hadde kommet hver maaned.

Sparebøssen kan peke paa virkningen av sanatorieophold, den kan minde om betalte klinikregninger, om ferieophold for ikke at tale om skatteerlæggelser og vekselordninger i ret tid, — og midt i sorgen har den lettet tilveiebringelsen av den hvite kiste.

Den kan ogsaa opvise Amerikabilletter, men det er heldigvis sjeldnere.

M. a. o. «Sparebøssen« er blit til en nyttig liten indretning, som nu ingen vil undvære, og som fler og fler blir medlemmer av.

Og dens medlemmer har foruten det som ovenfor et nævnt i al stilhet spart sammen over 6000 kroner som der er utstedt sparebøssebøker for.

Med disse erfaringer for ideens praktiske brukbarhet ogsaa under mindre forhold, anser jeg mig berettiget til at fremholde den til optagelse paa andre steder.

Særlig synes den at egne sig for kvindelige organisationer.

Jeg har hat den ære at fremholde »Sparebøsseideen» for fru Betzy Kjelsberg, Drammen, som jo i embeds medfør bedre end de fleste vil kunne uttale sig om spørsmaalet.

Og jeg vet at fruen interesserer sig for tanken, og at hun gjerne ønsker den realiseret andre steder — særlig kanske vil fruen søke slike foreninger oprettet blandt fabrikarbeiderskerne.

Nu tør jeg ikke opta mer av «Nylænde»s plass, jeg takker for opmerksomheten, idet jeg anbefaler Dem snarest mulig at bli medlem av »Bien« i Kristiania eller at oprette lignende foreninger paa Deres sted.

Dersom De ønsker nærmere oplysninger om saken, er jeg med glæde til tjeneste.

Tilslut en liten høflig anmodning:

Naar De er blit medlem av en slik spareforening, vær da litt venlig mot budet, — ialfald fra begyndelsen!

Polens første kvindesaksleder

Pauline Kuczalska Reinschmit feires den 6. og 7. mai i *Warschau* ianl. av at hun har staat 30 aar i arbeidet. Hun har, skriver man til os, været med at stifte de fleste større organisationer for kvindernes sak. Hun er redaktør av bladet »Ster« (roret) som har bragt lys og frihet rundt i Polens land. Det er vanskelig at arbeide i et undertrykt land, og allikevel kan hun se store frugter av sit verk.

Hun har arbeidet ustanselig og storartet og staar altid paa vagt og forsvarer vor ret.

Vi ønsker nu at gi uttryk for vor beundring og erkjendtlighet likeoverfor hende.

Vi holder fester ianl. hendes jubilæum og anmoder alle som arbeider under kvindesakens banner at være med ved delegerede eller paa anden maate.*)

„Kvennabladid“

i Reykjavik har i sit sidste no. en artikel: *Frå althingi*, som viser at kvindespørsmaalet er sterkt fremme paa Island, det meste herom er alt meldt gjennem telegramer i bladene.

Exminister H. Hafsteins forslag om at kvinder skal ha samme ret som mænd til at nyde undervisning og ta examener ved landets undervisningsanstalter, og samme ret til legater og stipendier og alle embeder i landet er gaat igjennem i nederste avdeling og oversendt til øverste avdeling. Her har den for anledningen nedsatte komité foreslaat endel mindre ændringer, og saken skal igjen oversendes nederste avdeling til behandling.

Fra H. Hafstein er ogsaa forslag inde om stemmeret for alle mænd og kvinder som har fyldt 25 aar. —

Indsendt til red.

Edouard Schure: Jesu Kristi mission i isoterisk belysning. Oversat av *Alfhild Taranger* Blytt & Lunds forlag.

Herlofsen's lille Havebibliothek. En kortfattet veiledning i planlægning av smaahaver. W. C. Fabritius & Sønner.

Sigurd Ibsen: Menneskelig Kvintessens (Gyldendalske forlag.)

---

*) Vi har tidligere latt dette bekjendtgjøre gjennem dagspressen.

Tyske kvinders sociale arbeide

I

Retsoplysningskontorer i Tyskland

(Av et foredrag av frk. Louise Wenzel i Køln)

For et par aartier siden begyndte man at føle trang til institutioner for retsoplysning. Og gjennem de stadig mer indviklede livs- og kommunikationsforholde blev ønsket om at faa dem sterkere og sterkere — ikke mindst paa grund av de talrike nye bestemmelser om arbeiderbeskyttelse, og paa grund av arbeiderforsikringslovene.

Der fandtes ganske enkelte retsoplysningsindretninger inden endel foreninger og anstalter, men foruten disse kun et uhyre stort antal av de saakaldte *Vinkelkonsulenter*, til hvem den ubemidlede maatte ta sin tilflugt, i regelen til skade for sin pung og sin sak. For om end staten tilstaar de ubemidlede fri retsførsel og i de høiere instanser ogsaa gratis sakfører, saa er denne indretning ikke kjendt av folket i sit omfang og i sin anvendelse — endskjønt de fleste vet at den existerer. Desuten er som regel saken ikke kommet saavidt at det behøver gaa til proces. Dette kan ofte hindres ved mellemkomst i tide. Eller der skal avsluttes kontrakter, og man er ikke klar over deres gyldighet eller deres bærevidde. Og saaledes gis der en mængde retssaker som den ubemidlede bare av mangel paa penge ikke optar og forfølger, en efterlatenhet som oftest fører med sig stort tap og skade for ham.

De første som satte sig i bevægelse for at faa oprettet retshjelpssteder i større stil var den sociale komite som nedsattes av den katholske forsamling i *Bockum*. Aar 1890 oprettedes i *Essen* det første katolske folkekontor, som i grundlæggelsesaaret alt gav 1538 personer raad.

Siden da er tanken: at skaffe den økonomisk svake anledning til at faa gratis retshjælp, spredt viden om, og har paa forskjellige kanter fundet en løsning gjennem konfessionelle organisationer, gjennem kvinde- og arbeiderforeninger og efter initiativ av kommune og stat.

Ifølge den siste statistik for aaret 1908 var der av katolske folkekontorer og katolske arbeidersekretariater 113, av evangeliske

folkekontorer og retsoplysningssteder 9, fra jødisk side var ét oprettet i Posen. Desuten 28 ukonfessionelle almennyttige retsoplysningssteder fler av disse grundet av forretningsdrivende som sakførere o. a. og 98 stats- og kommuneretsoplysningskontorer. Størst fart tok de av fagforeninger grundlagde arbeidersekretariater og oplysningskontorer. I 1908: 103 sekretariater og 157 oplysningskontorer.

Med kommune- og statsoplysningskontorer menes de som, efter henvendelse av handels- og indredepartementes chefer til regjeringspresidenten, blev oprettet i 1904 og i de følgende aar. Ifølge dette skulde der i alle kommuner med stor arbeiderbefolkning, og som regel i alle byer med mer end 100000 indbyggere, oprettes gratis almene ikke- politiske retsoplysningskontorer, som kulde ha støtte av almennyttige foreninger. Staten bevilget til dette formaal det ikke netop betydelige tilskud 30000 mark. Saa blev da ogsaa høsten 1905 i byen Køln oprettet det statsunderstøttede, almennyttige retsoplysningskontor, som nu arbeider med tre funktionærer og har stor søkning.

Imidlertid kom der ogsaa krav paa retsoplysninger *til kvinder ved kvinder*. For naar ogsaa mændene, som dog har selvstændig raadighet over sine fortjente penge, skyr at henvende sig til sakførere paa grund av de derved forbundne utgifter, hvormeget mer da kvinderne: mødrene, som ikke eier flere kontanter end det som gaar til det fornødne daglige, knappe underhold og fabrikarbeiderskerne, hvis fortjeneste hyppig gaar til underhold av forældre og smaa søskende. Og nu senere da fagforeningernes kontorer stod rede til at gi retsoplysninger — hvor vanskelig da at fatte beslutning om at henvende sig til en mand, naar det f. ex. gjaldt intime ægteskapsanliggender, og saa samtidig kanske at bli hvervet som medlem av en socialdemokratisk forening.

Heller end beslutte sig til et slikt skritt undlater mangen en kvinde at tale om den uret hun lider, og forsømmer derved ofte anledningen til ved de rette forholdsregler at gi sit arbeide det opsving det kunde faa. Her har kvindesaken grepet ind og ved socialpraktisk arbeide vist, at den ikke alene vil ta sig av den dannede kvindes anliggender, men at den ogsaa har varm interesse for arbeiderkvinderne.

(Forts.)

Fru Sophie Borchgrevink

Den kvindelige industriskole i Kristiania

Fru *Sophie Borchgrevink* fratræder ved dette skoleaars slutning sin post som bestyrerinde ved Den kvindelige industriskole i Kristiania Hendes helbred tillater hende ikke længer at utføre det vigtige og ansvarsfulde og ingenlunde lette hverv. Hun blev ansat i stillingen 1888.

Den kvindelige industriskole i Kristiania er oprettet 1875 av »Foreningen til fremme av kvindelig haandværksdrift«. I 1882 fik den sin egen bygning (Kort Adelersgate 33) kommunen skjænket grunden og gav paa anden vis støtte. Den overtokes av stat og kommune aar 1900.

Dens formaal er at utdanne kvinder i forskjellige slags haandgjerning og praktiske arbeider, skikket for selverhverv og til nytte for hjemmene, samt at utdanne lærerinder i de forskjellige praktiske fag hvori der undervises ved skolen. Der er 6 avdelinger ved skolen.

A. *En avdeling for praktisk vævning, vævteori og farvning.*

B. *En avdeling for linsøm, skræddersøm, tilskjæring og reparationsarbeider samt strykning.*

C *En avdeling for avholdelse av pædagogiske kurser for haandarbeidslærerinder.*

D. *En avdeling for finere textile haandarbeider og kunstvævning.*

E. *En avdeling bestaaende av en klasse for tegning og komposition av mønstre for dekorative arbeider, og en for kjolemodellering og dragttegning.*

F. *En avdeling for boklig undervisning, skrivning og tegning.* Adgang til denne undervisning er forbeholdt aarselever i avdelingerne A. og B.

Ved slutningen av hvert lærerindekursus og skoleaar finder en offentlig utstilling av elevarbeider sted i skolens lokale.

Vi har oftere hat anledning til at paapeke hvilke utmerkede resultater disse utstillinger bærer vidnesbyrd om.

Naar saa er, naar denne læreanstalt nu løser sin opgave saa gott, at der staar ros av det over det hele land, ja utover landets grænser — da skyldes det i første række det arbeide dens initiativrike, dygtige og elskværdige bestyrerinde fru *Sophie Borchgrevink* har ofret den.

Politiske kvindeklubber

I.

Til redaktøren av «Nylænde».

Det kunde kanske være av interesse for »Nylændes» læsere at høre lidt om en nystiftet politisk kvindeklub, som er startet her ute paa Nordstrand.

Resultatet av de sidste kommunevalg, hvor kvindernes repræsentanter blev kastet og kun opnaadde suppleantplasser, aapnet øinene paa mange kvinder, saa man begyndte at forstaa, at skulde man faa nogen indflytelse paa valget, i det hele tat delta med noget andet og mere end at møte op valgdagen og avgi sin stemme, ja, saa maatte man lære at staa sammen og arbeide sammen.

Høirekvinder og Frisindet venstre kvinder sluttet sig sammen, og under navn av »Samlingspartiets kvindeklub» dannedes saa foreningen. Dens formaal er et dobbelt: at samle kvinderne herute for at vække og nære deres interesse for politiske og sociale emner og derved utvikle følelsen av det ansvar og de forpligtelser stemmeretten gir, og at la medlemmerne faa anledning til gjennem foredrag om tidens aktuelle spørsmaal med dertil knyttet diskussion at øve sig op til deltagelse i offentlige forsamlinger — samt tillike ved selskabelig samvær med musikalsk underholdning at faa anledning til at stifte bekjendtskaper og utveksle meninger.

Foreningen tæller f. t. ca. 100 medlemmer. Bestyrelsen bestaar av følgende damer: fru professor Brøgger, fru overkontrollør Staff, fru pastor Tea Vold, skolebestyrerinde frøken Agnes Thorsen, viceformand og lærerinde frøken Mariane Mathiesen, formand. Frk. Mathiesen har været kvindernes eneste repræsentant i Akers herredsstyre de sidste to valgperioder.

Foreningen holdt sit første møte 31te jan. hvor frk. dr. phil. Kristine Bonnevie i et livfuldt og fængslende foredrag talte om kvindens opgaver i samfundslivet. Efter foredraget blev der musiceret og sunget, hvorefter der servertes te.

Tilslut stilledes 3 smukke, stilfulde tableauer av kvinden i fortid, nutid og fremtid, det sidste symbolsk fremstillet.

I det 2det møte 28de mars talte frøken Kaja Geelmuyden om kvindens stilling i det nuværende samfund og til socialismen. Det interessante vækkende foredrag vakte almindelig bifald og efterfulgtes av diskussion. Det hyggelige møte avsluttedes med sang og musik. Nye medlemmer indtegnedes, og det blev fremholdt et sterkt ønske om at faa endnu et møte før ferien. Der skal efter lovene avholdes mindst 4 møter aarlig.

Man har indtryk av, at klubbens dannelse har imøtekommet en trang

om samhold og samarbeide blandt kvinderne, og at den derfor har en opgave at utføre.

Nordstrand i april 1911. *M. M.*

*

Vi har sat I under politiske kvindeklubber, da vi antar at der vil stiftes flere. Vi tar gjerne imot korte beretninger som ovenstaaende fra kvinders eventuelle politiske organisationer av enhver farve.

Red.

Fra Fredriksstad

Til Nylændes redaktion.

I Fredriksstad og omegns Kvindesaksforening med dens 2 underavdelinger: Fredriksstad husholdningsskole og Mødremøteforeningen holdtes generalforsamling den 28. februar. Av kvindesaksforeningens aarsberetning fremgik at der i aarets løp har været avholdt 8 bestyrelsesmøter og 9 foreningsmøter. I 2 av disse har der været holdt foredrag, 2 har været selskabelige sammenkomster uten nogen diskussion.

Foredrag er holdt av fru Anna Backer: «Om socialismens historie og utvikling i Norge,» og av frk. dr. Emily Arnesen: »Om kvinders økonomiske stilling».

Efter initiativ av Kvindesaksforeningen har Det lokale raad sendt ansøkning til bystyret om oprettelse av en stilling for en kvindelig politibetjent i Fredriksstad. Dette emne drøftedes nemlig i møtet $^3/_5$—1910 efterat det av frk. Dorothea Schjoldager paa Tromsø avholdte foredrag herom var oplæst. Man blev da enige om at henstille til Det lokale raad at opta saken for at de forskjellige foreninger som dette bestaar av, samlet kunde henvende sig til bystyret. Saa blev ogsaa gjort, desværre foreløbig uten resultat.

I anledning kommunevalget har Kvindesaksforeningen efter anmodning git anslag paa de kvinder som ønskedes ind i bystyret. Av disse blev 2 valgt, den ene tillike i formandskapet.

Man har atter prøvet bestemte maanedlige møter, og de fleste har været meget godt besøkt.

I anledning av endel artikler i Kristiania aviser i forrige aar angaaende læsetiden i skolerne har man paa møtet drøftet dette spørsmaal. Der var indbudt lærerinder fra byens og nærmeste omegns skoler. Av uttalelserne fremgik at lærerinderne og forældrene fandt den nuværende læsetid passende.

Av bestyrelsen utgik efter tur fru Hoyer, frk. Christensen og fru Bjørneby, de 2 første gjenvalgtes enstemmig, mens fru Tillier valgtes (enstemmig) istedenfor fru Bjørneby som frabad sig gjenvalg. Til suppleant istedenfor fru Tillier valgtes enstemmig fru Blikstad. Fru Hoyer og frk. Lexow gjenvalgtes enst. til henholdsvis formand og viceformand. Frk. Christensen vedblir som kasserer og frk. Lexow som sekretær.

Bestyrelsen bestaar saaledes av:

Fru Sigrid Hoyer, formand. Frk. Mathilde Lexow, viceformand. Frk. Sigrid Kristensen, kasserer. Fru Elisabeth Vemmestad. Fru Kirsti Tillier.

Suppleanter:

Fru Jensine Cappelen. Fru Jenny Vogt. Fru Birgit Blikstad.

Klarsyn

I

Det var en uavladelig strømmende kilde til stolthet for byen at den eiet den store kunstners bedste verker. Det blev altid fortalt fremmede at *Hillbridge* hadde opdaget ham — *Keniston,* den store maler. Opdagelsen var gaat for sig paa en ganske likefrem og enkel maate. Professor *Driffert,* den bekjendte »samler» hadde en dag hængt en skisse op paa væggen i sin dagligstue, hvorefter Mrs. Drifferts gjæster (som altid var en smule nervøs under følelsen av at de var i et hjem, hvor en pludselig kunde faa til opgave at bestemme om det var et kobberstik eller en radering — om det var, en Raphael Mengs eller Raphael Sanzio o. l.) fik ikke saa sjelden det let henkastede spørsmaal — »det er sandt, har De set min Keniston?«

De imponerede besøkende pleiet da at trække sig tilbake i en vis kritisk avstand og fremmumle de sædvanlige noenlunde ansvarsløse almindeligheter, mens de forsøkte at indprente sig navnet, saa de senere kunde faa set efter i et konversationslexikon. Nei — navnet var ikke i konversationslexikonet, men saa kunde det til gjengjæld fortælles at manden selv var i Hillbridge. Saa eiet da Hillbridge en kunstner hvis berømthet taltes om som en selvsagt og anerkjendt ting. Opildnet ved denne kjendsgjerning gik saa en og anden hen og kjøpte en Keniston. Og da universitetets president næste aar feiret sit jubilæum fattet fakultetet enstemmig beslutning om at overrække ham en Keniston. To aar senere var der en Kenistonutstilling, der kom kunstkritikere fra New York og Boston, og ikke længe efter søgte en velkjendt Chicagosamler forgjæves at kjøpe professor Drifferts skisse, som kunstrevuerne utpeket som et sjeldent klart exempel paa malerens første metode — den »sølverne« metode. Paa slik vis voxte der op en liten gruppe av *connoisseurs* kjendt i kunstnerkredse som samlere av Kenistoner.

Professor Wildmarsh, formand i forbundet for kunst og archæologi, var den første kritiker, som fremkom med en detaljeret fremstilling av mesterens metoder og ideer. Artiklen var illustreret ved billeder, som — skjønt det hadde kostet magasinet en formue — av professor Wildmarsh blev erklæret for at gi bare et høist ufuldkomment begrep om originalernes dype betydning. Med en takt som fik hver av læserne til at føle sig tilhørende undtagelsernes kreds gik professoren derpaa over til at uttale, at Keniston's verker kun vilde kunne skattes tilbørlig av undtagelsesnaturer blandt menneskene, og han sluttet med den vanlige forsikring om at for at forstaa den fulde betydning av det »budskap» mesteren bragte, var det nødvendig at se ham i hans eget hjems omgivelser i Hillbridge.

En vaarkveld blev professor Wildmarsh's artikel læst av en ung dame som paa sin første reise østover var kommet til Hillbridge, og som allerede glødet i forutfølelse av de aandelige nydelser som ventet hende. I *Øst Onondaigua*, hvor hun bodde, blev Hillbridge set op til som et *Oxford*. Tidsskriftsforfattere betegnet, med amerikanernes frimodige bruk av superlativer, byen som »den ærværdige *Alma Mater*» — »det klassiske lærdomssæte» og *Claudia Day* var opdraget til at anse den som al kundskaps skatkammer, med det præg av det sjælelig distingerede som er meget mer end kundskap. En lidenskap for alt som saaledes var utmerket, fint og sjeldent hadde faat hende til at se op til Hillbridge som den rette jordbund for disse fine aandelige vexter, som hadde saa vanskelig for at voxe i Øst Onandaiguas tynde luft. Ved den første hentydning til et besøk i Hillbridge, — hvor hun kom paa indbydelse av en veninde, som — (aa utænkelige ære!) var blit gift med en av universitetets professorer, blev Claudia grepet av henrykkelse under følelsen av de muligheter som aapnet sig. Hun saa sig selv vandrende under »de historiske almetrær» henimot «det berømte bibliotek» — staaende henrykt overfor *Stuart Washington*, eller sittende i et dunkelt hjørne av en akademisk salon, lyttende til presidentens utlægninger om den store *Concord* gruppe — hun nød disse forespeilinger av hvad der ventet hende, saa hun næsten var gla over hver utsættelse som forlænget tiden, før de høitidelige øieblikke kom.

I en slik stemning var det hun aapnet revuen og fandt artiklen om Keniston. Hun kjendte hans navn — aa ja naturligvis; »hun fulgte med« endog mer end de fleste i Øst Onandaigua. Hun hadde læst om ham i revuerne, og paa et besøk i New York hadde hun truffet en herre som var samler av Kenistoner, og en fotogravure av en Keniston i en »artistisk« ramme hang over hendes skrivebord hjemme. Men professor Wildmarsh's artikel fik hende til at føle hvor litet hun virkelig visste om mesteren; og hun skalv ved tanken paa i hvilken tilstand av relativ uvitenhet hun, ifald hun ikke hadde kjøpt revuen itide, vilde gjort sit indtog i Hillbridge. Hun havde f. ex. slet ikke visst at Keniston alt hadde hat tre »metoder« og nu viste symptomer paa en fjerde. Likeledes var hun uvidende om den kjendsgjerning at han hadde grundlagt en skole og »skapt en formel«, og hun lærte med dyp bevægelse, at ingen kunde haape at forstaa ham, som ikke hadde set ham i hans atelier i Hillbridge, omgit av sine egne verker. »Manden og kunsten fortolker gjensidig hinanden» — erklærte kritikeren, og *Claudia Day*, som vendte lysende øine mot fremtiden, undret sig paa om hun noensinde skulde nyde privielegiet — at komme under denne dobbelte paavirkning.

Foruten sine andre distingerede egenskaper hadde Keniston den at være vanskelig at faa tak i og lære at kjende. Hans venner skyndte sig altid at meddele fremmede denne kjendsgjerning — og tilføiet saa efter en spændende pause, at »de skulde se hvad de kunde gjøre« Besøkende som han som en særegen gunst mottok blev altid i forveien gjort bekjendt med at han aldrig talte uten naar han var interesseret — saa de maatte ikke ta sig nær av om han tidde ganske stille under besøket. Det var under saadanne beroligende forhaandsuplysnlnger Claudia Day blev indført i mesterens atelier en otte dages tid efter sin ankomst til Hillbridge. Hun fandt en høi stille mand, en middelaldrende herre, tænkte hun, idet hun brugte sin egen ungdoms maalestok — som stod foran sine egne billeder med et vagt spørgende blik, mens han overlot deres fortolkning til den dame som modig hadde paatat sig at være visitens leder.

Til sin forbauselse saa Claudia at atelieret var tomt og usselt. Det dannet en fattigslig tilbygning til det lille tarvelige hus, hvor kunstneren levet med sin mor og en søster som var enke. For Claudia gav det forhøiet værd til hans berømmelse at han var fattig, og at hvad han tjente blev ofret til underhold for de stakkars to kvinder som dannet en graalig bakgrund for hans utprægede skikkelse. For hans malerier betaltes der — naturligvis! — høie priser, men han arbeidet langsomt, »smertefuldt» som hans tilbedere pleiet uttrykke det — med hyppige mellemrum av sykelighet og uvirksomhet, og Keniston *connaiseurernes* kreds var endnu like saa liten som den var fornem. I hendes sind blev han strax denne yndlingsfigur for en fantasifuld ungdom, kunstneren som heller vilde sulte ihjel end male kopper og kar. Det er nemlig forholdsvis faa som vet, at det at frembringe vellykkede kopper og kar er en vanskelig nok kunst i og for sig, og at saadanne opofrelser som Kenistons ikke altid er helt frivillige.

Ved denne hendes første visit sa kunstneren saa litt, at Claudia tilfulde maatte faa den nedtrykkende følelse av sin ubetydelighet. Hun undret sig ikke over at han ikke gad tale til hende, hvert ord hun sa hadde naturligvis faat ham til at tape lysten til at ytre sig. Hun hadde været konventionel, flat, triviel, paa engang snaksom og indholdsløs, ivrig og tvungen. Hun kunde føle han talte minuterne til visiten var over, og da døren tilsidst lukket sig for denne scene, hvor hendes nederlag var opført, delte hun næsten det haap som hun var sikker paa han næret — at de aldrig maatte sees igjen.

II.

Mrs. Davant saa sig omkring i atelieret, ærbødig, andagtsfuld. »Jeg har altid sagt, hvisket hun, at de burde sees i Europa.«

Mrs. Davant var ung, troende og begeistret; hun mindet Claudia om sit eget tidligere jeg — det *jeg* som for ti aar siden for første gang i dyp ærbødighet hadde sat sin fot paa den samme tærskel.

»Ikke for hans skyld« vedblev Mrs. Davant, »men for Europas.«

Claudia smilte. Hun var gla over at hendes mands malerier skulde utstilles i Paris. Hun var enig med Mrs. Davant i at det var en betydningsfuld begivenhet, men hun syntes hendes uttryk for anledningen var en smule overdrevet. De ti aar som Claudia nu hadde tilbragt i *Keniston*-dyrkelsens luft hadde utviklet hos hende en forkjærlighet for mere moderate uttryk.

Hun trodde paa sin mand naturligvis, at tro paa ham, med en stadig øket hengivelse og overbevisning, var blit en livsbetingelse for hende. Men hun trodde ikke paa hans beundrere. Deres tro paa ham var kanske likesaa ægte som hendes egen, men hun syntes ikke den forstod at gi noet ægte uttryk for det. Noen faa av hans beundrere maalte ham uten tvil med sin egen dom, men det var vanskelig at lukke øinene for at i den *Hillbridge* cirkel hvor begeistringen steg høiest, blev han vurderet efter hvad der i bedste tilfælde var en indirekte dom, og av og til fik hun en forskrækket tvil paa sin egen overbevisnings ægthet og uavhængighet.

Den medfødte sans for *relativitet* som selv Øst *Onandaiguas* luft ikke hadde kunnet ødelægge hos Claudia Day, tok vext i hende ved Hillbridges artistiske absoluthets dogme, og hun undret sig ofte over, at hendes mand kunde forholde sig saa ukritisk til arten av den beundring som blev ydet ham. At en kunstner skulde tro paa sin egen store evne, det gav det bedste incitament til hans produktion, paa samme tid som det, følte hun, bar vidnesbyrd om kræfter i hans evne; hun visste der ingen fremtid var for et forsagt og nølende talent.

Men hvad der forvirret hende var *Kenistons* stadige tilfredshet med det fuldførte verk. Hun hadde altid tænkt sig at den sande kunstner maatte finde sig selv at være en ufuldkommen bærer av den kosmiske følelse i ham selv, at for hver en vanskelighet som var overvundet lurte en ny, at synet utvidet sig, eftersom horisonten blev større.

At bli indviet i denne den skapende kunstners kamp, at kaste trøstende straaler av haap og mot paa hans vei, hadde forekommet hende som det største privilegium hendes ægteskap bragte med sig.

Men der er noet av unyttig ødselhet ved at tro paa en mand som saa aabenbart viser, at han kan overta den ting selv; og Claudias iver svækkedes litt efter litt ved at støte mot hans tilfredshets solide overflate. Hun maatte nu smile naar hun tænkte paa den indbildning hun hadde hat om et aande-

lig medarbeiderskap, som skulde lede ind til hans inderste inspiration. Hun hadde lært at forstaa at den skapende virksomhet sjelden er helt selvbevisst, og den uklarhet hun fandt hos Keniston nedstemte hende ikke længer. Men hvad hun ikke kunde bringe i harmoni var hendes egen erkjendelse av det evig opadstigende ved enhver høi stræben, og den tilfredse mine hvormed han gjorde færdig det ene arbeide efter det andet, som om han hver gang hadde git verden et nyt mesterverk.

Under den første følelse av svindende illussion, tillot hun sig endog at indrømme for sig selv, at hvis han arbeidet langsomt, saa var det ikke fordi han hadde mistillit til sin evne til at gi uttryk for hvad der bevæget ham, men fordi han hadde saa litet at gi uttryk.

»For Europas skyld« gjentok Mrs. Davant med sagte stemme, og Claudia la merke til at hun rødmende lot til at ville indskrive ordene i deres slitte gulvtæppes mønster med tippen av sin overelegante parasol.

»Det vil bli som en aabenbaring for dem der« fortsatte Mrs. Davant pligtskyldig, da Claudia hadde forsømt at si sin replik efter tur og derved hadde skapt en ubehagelig pause som maatte utfyldes.

(Forts.)

De to kvindelige politifunktionærer

i Kristiania blev: frk. *Eline Thorkildsrud* og fru *Louise Hougen*.

Den sidste er alt begyndt paa politikorpsets elevskole. Hun faar her paa et par maaneders kursus undervisning i hvad politifunktionærerne bør vite ang. lovgivningsspørsmaal, hun oplæres i instruktion, skrivning av rapporter o. l. Naar hun er færdig med kurset gaar fru Hougen over i aktiv tjeneste i Sædelighetsavdelingen under politifuldmægtig Grundts overopsyn.

Som L. K. S. F.s repræsentanter til stemmeretsalliancens møte i Stockholm valgtes fru *Qvam*, fru *Keilhau*, fru *Borchgrevink*, fru *Kjelsberg*, fru Marie *Eide*, fru *Stabel-Fredriksen*, fru *Bretteville-Jensen*, fru Cläre *Mjøen*, fru Kitty *Williamsen*, frk. dr. *Qvam*, fru *Magelssen* og frk. dr. *Kjølseth*.

Trykfeil

en av de meget meningsforvirrende har vi at rette.

I første artikel forrige hefte om kvinders adgang til statens embeder staar (side 118 7 linje fra neden) ianl. justisdepartementets indstilling: men — — saa kommer *tanke*masserne rullende igjen. Skal være *taake*masserne.

Nylænde

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. | UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. | No. 10.

KRISTIANIA 15. mai 1911.

Speeches

during

Mrs. Chapman Catt's Stay in Norway

During Mrs. Chapman Catt's stay in Norway, from the 24th to the 28th of April, she had the opportunity of meeting several of our most eminent politicians.

On the 25th she took part in an excursion to Voxenkollen, where our former Prime Minister, Gunnar Knudsen, proposed her health and that of her friend Miss Hay; adding a few words of hearty welcome to Norway.

Mrs. Catt replied by thanking Mr. Gunnar Knudsen and his ministry for having appointed ladies as government delegates at the meetings of the International Women's Suffrage Alliance at Amsterdam in 1908, and in London in 1910.

On the evening of the 26th a banquet was held in her honour at the Grand Hotel, at which our present Prime Minister, W. Konow, made the following speech:

Ladies and gentlemen!

I need not many words to interpret the strong and deep feeling of satisfaction and sympathy that fills our minds and hearts at having the distinguished President of the *International Women's Suffrage Alliance* in our midst as our honored guest.

Mrs. Chapman Catt, I have the honor in the name of the present company to address to you our hearty welcome to Norway.

We present our respectful homage to you as the representative of the mighty society across the ocean, to which we are bound by many ties of relationship, sympathy and gratitude, mainly because hundreds of thousands of our emigrated contrymen have found a new home for work, for welbeing, and happiness under its glorious banner.

We render homage to you as the distinguished representative and high model of the American woman, who for generations has shown to the world the perfect image of the highest and noblest human qualities.

Above all we render homage to you as the eminent representative and leader of the mighty movement and the mighty work, which now is spreading over the whole world with the view of bestowing full political and civic rights to women in the name of justice, freedom and progress.

We Norwegians consider it as an honor to have been in the front of the movement of giving political franchise to women. Votes for women is an established fact with us. Female suffrage is universal at the municipal elections. And it is only a question of time when women also will get rights equal with men at the general political elections.

If you ask me: What is your experience? And what are the results of the incorporation of female suffrage in the political institutions of Norway, I am glad to be able to answer:

Within all parties and all fractions with us there is an ovewhelming consensus of opinion, that *we have been right, that we have moved in the right direction.*

As to the ways of future development, we are all of us equally ignorant. But it is our confident hope, that in the high intelligence and ability, in the warm hearts and keen intuition of women we shall have the best means and the best assistance for realizing the highest and greatest end of society: justice, personal and social

liberty and human culture, while in the deeply rooted conscience and highly developed ethic sense of women we shall have the best guarantee for the preservation of the common goods of civilisation, and the best guarantee against the danger, lest the great work of society might be frustrated by exaggerations and biassed minds.

In deep and sincere conviction that the future may bring this hope to fulfilment, we beg to ask you Mrs. Chapman Catt, to take with you our best wishes for the progress and victory of the splendid program, whose most illustrious leader and spokesman you are.

Ladies and gentlemen. I have the honor to propose to add according to our national custom to our good wishes a strong Norwegian Hurra! —

Mrs. Chapman Catt replied in a short and bright speech, of which unfortunately we do not possess a copy, concluding with our three times three hurrahs for the Norwegian men.—

After the singing of the National song, »*Yes we love this country*» the President of the Norwegian National Counncil of Women, Gina Krog, gave the following speech:

Ladies and Gentlemen!

Mrs. Chapman Catt!

It is my privilege to-day to give a word of public welcome to you as the representative of your country and as a citizen of the great republic.

In trying to express in some poor words the gratitude we feel towards your people, you will not object to my mentioning suffrage and women first — will you?

Let me tell you: From no other conntry in the world have we received the inspiration in our work which we have received from the *United States* of *America*, and to no women in the world are we so much indebted.

I am sure we should not have had political women's suffrage to-day if it were not for your great and noble pioneers, and but for their glorious example we should not have taken up suffrage work in the way we did twenty-five years ago. — How they have inspired us and awakened our enthusiasm! Their patient work, year after year, how it has strengthened our hands!

And we know the sacred flame of liberty is burning in your hearts to day, as in the hearts of the American heroes of old. I have heard it, when you and your co-workers spoke. I have seen it — at the meeting at Seattle — in the women's shining eyes, it was as a foreboding of victory!

And how we rejoiced, when last year the victory came and the state of Washington gave women the suffrage.

May you live to see the women in the other states enfranchised! Live to put your own New York State as a shining star on the American Women's banner! — There where you are the head of so much excellent work and where you are so appreciated. — Yes, for so it is ladies and gentlemen, besides being a beloved international leader Mrs. Catt is at the same time a prophet in her own country. So you see the old rules are broken when it comes to her.

And now shan't we ask Mrs. Catt and the other Americans here present to take as a message to their country our heartfelt thanks for all the hospitality shown to us Norwegians. We who have been guests there can give proof of it and all those who build their homes there give, as our *Premier* has just said, a witness of what attraction your country has for us. Your soil is only too

alluring. They remain there a lifetime. — We like to send our young men and women to you, but we want some of them home again, we want them to come back to us and teach us all the good things they have learnt in America.

So dear friends, if you would send some of them back to us, while they are still young so that they might teach us many of your excellent methods, it would make the bonds of union between us still stronger. That is what we are in need of. We want to strengthen the sympathy which already exists between us, and are trying to find the shortest and easiest way to you across the ocean.

We love to see the starspangled banner.

Long live our American guests and their country!

Long live the United States of America!

*

The band played the American National song.

Naar vi idag gir ikke alene taler, men ogsaa beretning, paa engelsk er det fordi vi, ianl. den internationale kvindestemmeretsalliances møte i Stockholm, ønsket at bringe en hilsen som vil kunne forstaaes av alle som er tilstede der.

Ogsaa til vore landsmænd i Amerika ønsket Nylænde at bringe en hilsen, som de hver paa sit sted vil kunne sende videre til bekjendte og venner, som ikke forstaar vort sprog.

Overhodet tror vi at vore utenlandske læsere, og venner av kvindesaken, vil glæde sig over at faa en artikel som denne paa engelsk, og vi stoler paa at vore norske læsere ikke tar det ilde op at vi tar os denne frihet. — Adskillig av hvad man her finder har tidligere været refereret i norske aviser, vi har derfor ikke villet bebyrde med noen ledsagende gjengivelse paa norsk. Men fremkommer ønske om at faa noet av det oversat, staar vi selvfølgelig til tjeneste.

Det var i Studenternes Venstreforening, ikke som i forrige hefte anført i *Unge Venstre* Mrs. *Catt* talte om *Det sande demokrati.*

Centralkjøkkengaarde

Møte i Norsk kvindesaksforening.

Foredrag av dr. Emily Arnesen. — Foredrag av arkitekt H. Hals.

Ideen om centralkjøkkenhuser er ganske vist en moderne ide, men saa helt ny er tanken ikke længer.

Heller ikke i »Nylænde» fremføres ideerne for første gang nu. Alt for en snes aar siden var den fremme her. Hvis de som har sine aargange opbevaret vil se efter i 1ste maihefte 1890 vil de finde som første artikel her *Ko-operative husholdninger* av *Mary Livermore*. Artiklen var oversat for Nylænde av fru S. Magelssen Groth og sendt os fra Amerika. Og det er av interesse at se at der i denne artikel pekes paa at ideen om videre kooperation paa dette felt alt da var sat ut i livet paa flere steder i Amerika, i *Guise* i Frankrige, og andetsteds.

Vi har ogsaa senere ved flere leiligheter hat spørsmaalet fremme væsentlig gjennem exempler fra andre land — og *tanken* om en dag at faa det realiseret paa en heldig maate ogsaa her hjemme ligger vistnok ikke vore læsere fjern.

Men bestemte planer med sigte paa løsningen herhjemme har vi ikke hat fremme. Og hvor meget man end kan tale om en reform, saa blir der ikke noet av den før en person — en eller flere — vil ta sig av den som sin egen sak og arbeide den frem. Dette er nu sket. Og hensigten med N. K. F.s møte, i Nobelgaarden 8. mai, var, foruten at bringe oplysning om saken, ogsaa at *faa folk til at slutte sig sammen* om at realisere et foretagende.

Dr. Arnesens forslag gik ut paa: Et centralkjøkkenhus, vestkanten, med smaaleiligheter paa 1—3 værelser. De som kunde tænke sig at ville gaa med paa et slikt fællesforetagende kan melde sig til dr. Emily Arnesen. Adr. Solliegaten 1, IV. De paa denne maate interesserte vil da senere bli sammenkaldt til et møte for at drøfte saken.

Vi er saa heldige at kunne bringe saavel dr. Arnesens som arkitekt Hals's foredrag efter forkortet referat, foretat av foredragsholderne selv.

Red.

Dr. Emily Arnesens foredrag

Enhver tid har sit system for husførsel. Det er klart vi lever i en overgangstid. Det nuværende system som i sin tid funktionerte udmerket, er begyndt at knirke, ja *har* længe knirket — og knirker for hver dag mere og mere. — Noe nyt er endnu ikke trængt igjennem.

Den *nuværende husførsel* er en *levning* fra en tid, der hadde sine rødder i et helt andet nationaløkonomisk princip, og som hvilte paa helt andre sociale forutsætninger end *vor* tid. Det skriver sig jo, som vi vet, fra den tid, da omtrent *hvert hjem var et lidet verksted* eller i alfald det sted hvor alle familiemedlemmer arbeidet sammen for sit brød. Det var smaabedrifternes tid. En familie paa den tid bestod som oftest ikke bare af mand kone og børn, men ogsaa slægtninge især ugifte kvinder, som skaffet sig livsophold ved at deltage i husarbeidet eller i familiens erhvervsarbeide sammen med den leiede fremmedhjelp, — og alle disse mennesker hadde som regel

kost og logi i huset. Det blev derfor et stort hus at føre, og det var helt naturligt, at et saadant hus holdt sin egen private menage. Desuden — arbeidskraft var der ikke mangel paa; thi husarbeide — i sin videste betydning ogsaa iberegnet meget af det, vi nu kalder industri — var jo det eneste arbeide, som stod aabent for kvinder.

Det var dengang. Men hvordan er det nu?

Jo — omveltning i de industrielle forhold har fremkaldt store forandringer paa alle felter.

Først og fremst en *reduktion af alt husarbeide.* Det meste af det som før regnedes som husarbeide udføres nu af specialister. Det væsentlige som er blit igjen i hjemmene er matlavning og rengjøring. Ja, selv her har jo specialister erobret felter.

Men dernæst er jo som følge af reduktionen af husarbeidet ogsaa *familien blit reducert* (til mand kone og børn — familie i sin egentlige betydning). Videre har den industrielle omvæltning fremkaldt *mangel paa dygtige husarbeidere* (til at udføre det vi nutildags forstaar ved husarbeidet). Tjenestepikespørgsmaalet er jo blit et socialt spørgsmaal af betydning i alle lande med fremskreden civilisation. Dette kan ikke være anderledes. Det er en naturlig følge af udviklingen. Thi da det arbeide, som kvinderne før hadde gjort i hjemmet, strax det kom udenfor dette, blev specialiseret og reguleret, saa strømmet hovedmassen af den kvindelige arbeidskraft hid, ogsaa fordi de ved dette specialiserte og regulerte arbeide kunde tjene sit brød uden at miste sin personlige frihed — noget de jo til en vis grad altid vil gjøre i et privat hus, selv om husfruen er aldrig saa liberal.

Og endelig har den industrielle omvæltning ført til *en centralisation af arbeidskraften i egne lokaler.*

Vi vet, da rokken, væven og naalen gik ud af hjemmet, fulgte kvinderne efter og satte sig der, hvor mændene stillet op de maskiner, de hadde opfundet — og de spandt og vævet og sydde med det nye verktøi paa det nye sted. Ligedan gik det med en hel del andet arbeide, ja ved hjælp af de nye maskiner blev de ogsaa istand til at overta det arbeide, mænd tidligere hadde udført. Men dette at arbeidet ikke længer kunde udføres i hjemmene, gik især ud over de gifte kvinder, eller i det hele kvinder med børn som maatte søke erhversarbeide udenfor hjemmet. Nu kunde de ikke længer fordele sin tid, eftersom det var bekvemt mellem husholdningsarbeide og barnepleie paa den ene side og erhvervsarbeidet paa den anden side slik som før. Enhver kjender de sociale misforhold som følger deraf. Det er forhold som har vakt socialpolitikeres bekymring og har for endel ialfald hat indflydelse paa de mandlige arbeideres lønningspolitik, hvis ønsker og bestræbelser jo gaar ud paa

at indskrænke kvindearbeidet for, som de mener, derved at søke at opnaa en hel familieløn for sig. Det forekommer mig imidlertid naivt at tro, at det noen gang skulde bli muligt, at alle mænd skulde komme til at tjene saa meget, at ingen hustruer behøvet at arbeide udenfor hjemmet. Det er naivt, thi utviklingen viser, at erhvervslivet kræver stadig større og større mængder af kvindekraft. Jeg støtter mig her til statistiske udtalelser angaaende tyske forhold af Albert Jakoby, som sier: »Saa megen mandlig arbeidskraft, som det tyske erhvervsliv for tiden behøver, findes ikke, det behøver altsaa de kvindelige kræfter skal det holde sig paa sin nuværende høide.»*)

Jeg har villet fremhæve denne side saa sterkt for at man skal være fuldt paa det rene med, at her er en bestemt tendens i udviklingen, som ikke er til at komme forbi — men som vi maa indrette os efter.

Dette er de forhold vi nu lever under.

Vi ser altsaa, mens alt andet har forandret sig, har vort husvæsen ikke forandret sig i samklang med de nye forhold. I vort husholdningsarbeide bygger vi saaledes endnu paa detailprincipet — mens dette forlængst er forladt som irrationelt ved omtrent alt andet arbeide. Men ikke nok med det. Vi arbeider i vore hjem end mere i detail end vi nogensinde før har gjort — idet som sagt familien er blit reduceret fra en arbeidsgruppe til familie i snevreste betydning. Og dette gjør vi endogsaa tiltrods for den voksende mangel paa dygtig hushjælp. Og tiltrods for de stigende krav til kvindernes delagtighet i erhvervslivet og det sociale liv. Det er rimeligt, her maa opstaa konflikter, naar vi indretter os saa bakvendt.

Hvordan skal vi saa indrette os for at komme i harmoni med de nye sociale og økonomiske forhold og med den moderne kvindes ønsker og idealer? Jo de nye industrielle og økonomiske forhold er fremgaat av sammenslutning og *kræver* sammenslutning.

Vi har derfor intet andet at gjøre end at slutte os sammen for paa en rationel maate at faa utført vort vigtigste husarbeide (matlavning og rengjøring) — og centralisere dette paa samme maate, som det er gjort med det meste andet arbeide. Det er det eneste økonomisk rationelle, og som vil hjælpe til at løse de øvrige konflikter.

Vi maa med andre ord faa væk smaakjøknerne — og faa et *eneste stort fælleskjøkken* i huset, hvor maten laves av ordentlig fagutdannede folk og indkjøpene kan ske engros. Og i forbindelse med centralkjøkkenet ogsaa et central-renhold og anden betjening.

*) Det kan være av interesse at lægge merke til hvad forf. sier videre i samme forbindelse: »Den paastand — sier han — at den arbeidende kvinde berøver manden hans erhverv holder derfor ikke stik.«

Istedenfor nu i fantasien at utmale et saadant centralkjøkkenhus vil jeg la virkeligheten tale.

Som bekjendt findes saadanne bygninger i flere større byer i Europa og Amerika: i Kjøbenhavn, Stockholm, Berlin, Helsingfors, (i London og Paris av noget anden type).

Det første hus som blev bygget i Europa med det formaal for øie at bevare hjemmets hele private karakter og allikevel nyde de fordele, som en sammenslutning gav, var i Kjøbenhavn av skoledirektør Fick 1905. Komplekset bestaar av 3 huse i Forchhammervei (nr. 4. 6. 8.) og indeholder 24 leiligheter paa 3—5 værelser foruten anretning og duschrum. Her er kun kjøkkenet fælles, og maten blir bragt op i leiligheten i heis. Rengjøring av leiligheterne derimot besørges av leieboerne selv. Forøvrigt er det utstyret med alle moderne indretninger. (Centralopvarmning, varmt og- koldtvandsledninger, vandklosetter, elektrisk lys etc. —)

1906 fik Stockholm sit første kompleks «Hemgaarden« efter Ficks mønster. Senere har det faat ét til »Hemtrefnaden» et helt igjennem kooperativt foretagende, mens det første var et spekulationsforetagende. «Hemtrefnaden« indeholder 45 enværelses-leiligheter 20—25 2-værelses- og 4 3-værelses-leiligheter.

Men typen i sin mest fremskredne form findes i Berlin. Her dannedes 1907—08 2 store byggeselskaper. Det ene selskap (Zentralstelle für Einküchenhäuser) har overtaget bebyggelsen i selve Berlin og aabnet i juli 1908 3 store komplekser i Charlottenburg, Wilmersdorf og Schlachtensee. Det andet selskap (Einküchenhaus-Gesellschaft der Berliner Vororte) hvis leder er socialøkonomen dr. Robert Kock bygger i forstæderne og aapnet i april 1909—1910 flere store komplekser i Friedenau og Gross Lichterfelde West. Disse huse indeholder optil 5værelsesleiligheter og er beregnet paa den velstillede middelstand. Vi vil omtale litt nærmere, hvordan et saadant hus af Berliner Vororte typen er indrettet, og hvordan man kan leve der. Det er selvfølgelig overflødig at si, der findes alle de indretninger som den moderne teknik har kunnet tilveiebringe for at lette en husførsel og skabe komfort. (Centralopvarmning, varmtvandsledninger, bad, elektrisk lys, gas, vacuumcleaner vandklosetter, elektriske heiser, og i kjøkkenet selvfølgelig arbeidssparende maskiner.) Paa taget er indrettet tagterrasser for solbad med tilhørende duschrum til fri avbenyttelse for leieboerne, som selvfølgelig desuten har sit eget ordentlige bad i sin egen leilighed. Desuden findes fælles gymnastiksal, mørkekammer for amatørfotografer, velocipedstalde, mølkamre etc. Om sommeraftenen kan man faa sin mat bragt op i en beplantet tagterrasse. Endelig findes der ved anlægget en barnehave, ledet af første rangs pædagogiske kræf-

ter, hvor mødrene kan sende sine børn for kortere eller længere tid. Dette byggeselskab, das Einküchenhaus der Berliner Vororte, staar nemlig i forbindelse med et andet selskab, *Gesellschaft für Neue Heim-Kultur zur Reform des Wohnungs, Haushaltungs- und Erziehungswesens.* Og det er dette som er den ideale bærer af denne husreformbevægelse, mens byggeselskaberne er de praktiske udførere. Det er jo meget heldigt, at det er ideelt anlagte mennesker, som har tat ledelsen, og som ser paa det som en social opgave og ikke ret og slet som en speculation.

Vi ser her, hvorledes man ved en sammenslutning kan opnaa goder, som den enkelte aldrig turde drømme om engang, med mindre man er rig. Og en saadan sammenslutning vil ikke berøve hjemmet noe af dets private karakter; thi man bor like isoleret som nu i sine egne leiligheder. Kun har man ikke noe kjøkken. Bare et anretningsrum, hvor maten bringes ind pr. heis, og hvor der findes et gasapparat saa man selv kan tilberede de smaatterier man behøver. Hovedmaaltiderne maa bestilles i forveien eller man kan træffe en aftale engang for alle.

Spiseseddelen er fyldig og portionernes størrelse kan graderes efter ønske. Man kan faa sykekost og barnekost. Kort og godt det hele er meget elastisk indrettet, saa de forskjelligste individuelle behov og ønsker kan tilfredsstilles og afpasses efter enhvers indtægter. Endogsaa gjæster kan man ta med uanmeldt. De faar da af dagens kost. For anmeldte gjester kan man faa særskilt arrangement. Ja man kan faa ordnet hele store selskaber til den pris man ønsker, enten i sin private leilighed eller i kompleksets festsaloner.

Det var ordningen af maten.

Hvad betjeningen angaar, saa kan man faa den i den udstrækning man ønsker. Selvfølgelig først og fremst rengjøring af leiligheden og børstning af sko og klær. Dette gaar for sig paa den maate, at man stiller tingene ind i et skab i væggen. Dette aabnes fra den anden side udenfor leiligheten af betjeningen. Og om morgenen aabner man atter skabet, og alt staar der færdig pudset. Klædesvask og reparation af tøi besørges i komplekset. Erind kan man faa udført gjennem besked i hustelefonen, som om dagen staar i forbindelse med kjøkkenet og om natten med portneren. Dette er en nøktern beskrivelse af et kompleks i Berlin.

*

Det kan kanske være af interesse at faa høre lidt om fælleskjøkkenhus ideens udvikling i Tyskland. Den første som bragte tanken frem for offentligheten var den bekjendte socialreformator og forfatterinde *Lily Braun*, som i en artikel i «Zukunft» 1901 slog til lyd herfor. Kort efter stiftet hun et kooperativt byggeselskab. Men tanken var endnu ikke moden til at realiseres,

og hun fik meget modbør af et spottende og uforstaaende publikum. Først de to tidligere omtalte byggeselskaber 1907—08 fik sat tanken ud i livet.

Tilslut kan det kanske være lærerigt at se, hvordan man har grebet saken an i Finland. Her har man foruden at der er bygget to større huse fra nyt af med centralkjøkken (i Helsingfors) indrettet sig saa godt man har kunnet i de gamle. Min hjemmelsmand beretter herom følgende:

> De allra flesta centralköken i Helsingfors äro af en mycket enkel organisation, en omständighet, som emellertid just varit anledning till att de fått sådan snabb spridning. I de allra flesta fall är det familjer, boende naturligtvis i samma hus, och hvilkas familjemödrar äro tvungna att genom arbete, oftast såsom lärarinnor, utomhus bidrager till familljens utkomst, som af denna anledning funnit det klokast att helt enkelt inreda något kök i huset till centralkök och anställa en särskild tjänstpersonal för detta. Nästan alltid hålla de enskilda familjerna sjölfva sig med brød, smør, mjølk, kaffe o. d., medan endast den kokade maten tages från centralköket. Af flera bekanta har jag hört uppgifvas, att de i detta fall beräkna, att dylika af dem sjölfa anskaffede matvaror stiga till samma pris pr. månad som utgifterna för den kokade maten till centralkøket. Den goda framgången af dessa enkla organisationer (billigare lefnadskostnader, inbesparing af en tjänarinna, användandet af domestikrummet för familjens behof, har sedermera värkat, att flera hus i Helsingfors genast vid byggandet indredts med stora centralkök, förvaringsrum för detta o. s. v., ehuru man dock icke med tanke på eventuellt fiasco vågat utesluta köken från de enskilda våningarna. Dock hafva, så vidt jag kännar, äfven 2 alldes speciellt för fullständigt genomförande af centralköksidén inredda hus blifvit byggda. I dem finnas sålunda inga enskilda kök alls.

Vi ser af dette lille overblik, hvordan centralkjøkkenidéen har skudt vekst rundt omkring os, og helt naturligt fremgaat af forholdenes egen udvikling.

Og der kan vel neppe være tvil om, at indførelsen af denne hustype vil være et skridt i rigtig retning, naar det gjælder at bringe vort husvæsen i overensstemmelse med de forandrede sociale og økonomiske forhold. Ja jeg anser indførelsen deraf for en stor reform — og det likemeget, enten man ser det rent samfundsmæssigt (udelukkende nationaløkonomisk eller mere kulturelt) eller man ser det som en sak, der særlig vedkommer kvinderne. Thi det kan jo ikke negtes, det er dem, hvem spørgsmaalet først og fremst direkte berører. Det er jo om reformer paa deres traditionelle arbeidsfelt det dreier sig. Men ikke nok dermed. Det vil ogsaa komme til at faa indflydelse paa *deres stilling i det hele.* Thi hvad vil ikke det bety af fremskridt for hele kvindeverdenen, om de kræfter som nu sløses bort til at udføre et rigtignok for hjemmene nødvendigt, men for den enkelte ofte lidet tiltalende arbeide, fordi man mangler anlæg og uddannelse for det — om alle de kræfter kunde bli fri til erhvervs- eller kulturelt arbeide *og husarbeidet udføres af forholdsvis faa specialister.*

Jeg anser en saadan reform af vort husvæsen ligetil som en nødvendig betingelse om vi kvinder skal kunne hævde os i samfunds- og arbeidslivet. Sikkert vil den ialfald jevne veien for løsningen af *kvindearbeidsspørgsmaalet*. som jo nu mere og mere tiltvinger sig vor opmerksomhed. Det er selvfølgelig set fra et saadant synspunkt, at Norsk kvindesaksforening har slaat til lyd for denne sak, i haab om at faa en sammenslutning af kvinder som vil bryde overtvert med den gamle praksis i vort husvæsen og arbeide paa at komme ind i bedre forhold. —

Arkitekt H. Hals's foredrag

De kooperative gaarde er baseret paa det samme grundprincip som det boligsystem, vi gjennem aartier fortrinsvis har opretholdt hos os: leiegaardssystemet; det er paa principet om besparelser gjennem samarbeide, sambeboelse. Fælleskjøkkengaardene er en videre utvikling herav. Naar vi ikke her likesom i de fleste større utenlandske byer har faat disse, maa grunden være av psykologisk natur, ikke praktisk, og søkes i vor noget træge tilegnelse av alt nyt, vor avsmak paa at ha andre folk nær paa livet, og en fremtrædende mangel paa evne til at enes.

I Danmark kom ideen, med den slags gaarde her er tale om, først til utførelse men den har fundet sin største utbredelse, og kanske ogsaa sin største utvikling i Amerika. Naturlig nok, da manglen paa stadige, paalidelige tjenestefolk der er i stedse tiltagende, og derhos det forhold er almindeligt, at saavel hustru som mand bidrar til familiens underhold ved arbeide utenfor hjemmet. Endelig begynder befolkningen alt i meget unge aar at sætte sine besparinger i grundværdier og byggeforetagender, og det staar for den som et naturligt maal efterhaanden at erhverve eiendomsretten til det hus, eller i hvert fald til den bekvemmelighet, hvori man bor.

De kooperative gaarde er herigjennem blit almindelige, og der er adskillige betydelige entreprenør-firmaer, hvis eneste geschæft er opførelsen av saanne. De første gaarde er kooperative blot med hensyn paa besiddelsen. Senere enes man om et fælles kjøkkendepartement, ved matheiser, forbundet med de særskilte leiligheter, i smak med de Fick'ske gaarde i Kjøbenhavn. Nogle steder gaar man videre og har ogsaa spisestue, læserum og stue fælles. I England opstaar endog den tanke, at arrangere hele villakolonier, eller kvarterer derav omkring et centralt anlagt kjøkkenhus. Ett er dog fælles for alle typer; det er, at alt arbeide, som paahviler den leiede hjælp, besørges gjennem centraladministrationen.

Disse gaarde opvarmes somoftest ved centralopvarmning, rengjøres ved vacuumpumper. Skopudsning, klædesbørstning, vask, etc. etc. besørges uten besvær for beboerne.

Jeg saa i Amerika et karakteristisk anlæg av denne art. Anlagt omkring en parklignende plass, uten gaardsrum, bygget av ildsikker konstruktion. I denne gaard var fælleskjøkkenet forlagt til loftsetagen, hvorved det fik fortrinlig lys, og man undgik al fare for at mat-os skulde trænge ut i bygningen. I forbindelse med dette stod bakeri, bryggerhus, rulle, tørkerum etc. Paa samme etage, loftsetagen, fandtes en børnehave, en gang i uken, inspiceret af læge, hvor mødrene, naar de selv gik til arbeide kunde sætte sine smaa under paalideligt opsyn. En større beplantet lekeplas var arrangeret i sammenhæng hermed ute paa det flate tak.

Fra anretningsrummet fører matheise til alle de nedenfor liggende leiligheter. Disse varierer i størrelse, men er for det meste paa to a tre rum samt et litet »kitchenette«, hvori heisen aapner ut, forsynet med elektriske kokeindretninger for lette maaltider, samt de nødvendigste hylder og skaper for en smule privat servis. For hver femte eller sjette leilighet findes desuten en iskasse, opdelt i smaa uavhængige avdelinger, hvortil hver leilighet har sin nøgel. Iskassen avkjøles gjennem kjølerør fra fryseaparatet i kjælderen, og har en kran med filtreret isvand. Alle bekvemmeligheter har vandkloset, og de fleste eget bad med varmt og koldt vand aaret rundt.

Da de enkelte bekvemmeligheter er planlagt just saa store som de trænges for daglig bruk, og ikke større, gis der, for det tilfælde større festligheter skulde ønskes avholdt, en suite av selskapsrum, der kan benyttes mot avgift til det fælles driftsfond. Likesaa et læserum, hvori er utlagt de blade og tidsskrifter, beboerne er enedes om i fællesskap at holde.

Disse kooperative gaarde bestyres av en administration, valgt av og blandt aktionær-beboerne. Inden sin midte vælger direktørerne en administrationskomite, som bestyrer anlægget, til- og avsætter den fornødne hjælp, forestaar reparations- og oppudsningsarbeide, og gjør indkjøp i en saa utstrakt grad, som selskapet ved sine love maatte bestemme. Til bestyrelse av kjøkkendepartementet ansættes en professionel kok, som — selv avlønnet med fast gage — baserer sit arbeide paa et av administrationen opgjort budget.

Fælleskjøkkengaardene kan arrangeres efter mange forskjellige systemer; men det er vistnok en livsbetingelse for dem, at beboerne er personlig direkte intresserte i deres vel. Først derved opnaaes et virkelig samarbeide. Og det er just i dette samarbeide, en betragtelig del av os, kanske den største, maa søke løsningen av det saa vanskelige boligproblem.

*

Begge foredrag mottokes med livlig bifald av den fuldtallige forsamling.
Fru Aadel Lampe takket foredragsholderne og anbefalte saken.
En pakke schemaer, som var lagt frem for mulige deltagere i eventuelle planer, blev revet bort paa et par minuter.

Kvinder i polititjeneste.

De av „Nylændes" læsere som har fulgt med i dette blads og dagbladenes forskjellige indlæg om kvinder i polititjenesten vil erindre at „Aftenposten" for kort tid fortalte sine læsere at man i Stockholm hadde forutsagt institutionen der en kort levetid. En norsk politimand herfra, het det, hadde hos en av Stockholms høieste politiembedsmænd faat denne meddelelse, likesaa at resultatet av de stockholmske politi-kvinders 2½ aars virksomhet ikke hadde været særlig opmuntrende.

„Dagens Nyheter" av 6—4—11 imøtegaar sterkt denne udtalelse og kan fortælle at baade politimesteren og detektivchefen i Stockholm efterat ha prøvet institutionen 1½ aar uttalte sin største tilfredsstillelse med kvindernes arbeide inden etaten.

Paa foranledning av „Dagens Nyheter" *nu* om hvorvidt politimesteren mulig kunde ha ændret sin opfatning i det sidste aar svarer han imidlertid: „Jag har inte haft någon anledning att ändra uppfattning i denna sak, och jag anser alltså fortfarande att kvinnornas verksomhet vid polisen bör utvidgas, liksom jag håller fast vid min tanke att få till stånd en särskild station för anhålna kvinnor med endast kvinnlig personal."

Saavidt Stockholms politimester til „Dagens Nyheter" i april iaar. Om en eller anden av politiets mange funktionærer i Stockholm *personlig* ikke finder at kvindernes arbeide har git det resultat *han* ventet, og har uttalt dette til en av „Aftenpostens" medarbeidere, saa har dette dog liten vegt naar politiets øverste embedsmand uttaler sig som ovenfor citert.

Kr.ania 11/5—11. *Dorothea Schjoldager.*

Røros sanitetsforening som blev stiftet 1901 feiret den 10de april sit 10 aars jubilæum paa en smuk og festlig maate.

Sanitetsforeningen er som bekjendt inddelt i kredse, og Røros tilhører Trondhjems kreds. Her i Trondhjems kreds er fru *Elisabeth Jahn* formand, og der var stor glæde ved festen over at fru Jahn var tilstede blandt dem. Hun blev ved festmiddagen hyldet med taler og holdt om aftenen et utmerket foredrag om tuberkulosen og dens herjinger.

Til kvindestemmeretskongressen i Stockholm, den 6te verdenskongres for politisk stemmeret, er der nu utsendt indbydelse med program. Den holdes som bekjendt fra 12—18 juni. Mrs. Catt og dr. Lydia Wahlstrøm taler ved aapningshøitideligheten. De følgende hverdage holdes forretningsmøter hver formiddag. Ved siden herav er der sørget storartet for gjæsternes underholdning ved fester, utflugter o. a.

Reverend Anna Shaw

kommer til Kristiania omkring den 5te juni. Hun har været her før, og er vel kjendt for Nylændes publikum.

Saa vi vil bare her gi uttryk for vor glæde over at faa se hende hos os igjen.

Og en ting til. Vi maa uttale haapet om at vi maa faa høre hende holde en pinsepræken i en av vore kirker.

Dagen før kongressen i Stockholm aapnes, 11. juni, skal hun tale i Gustav Vasakyrkan i Stockholm. Og hun vil vist gjerne imøtekomme ønsket om at tale her.

Og vore autoriteter vil indse at det ikke gaar an at lukke vore kirker for hende.

Kvindelige prester?

Justiskomiteens indstilling til lov om adgang til at ansætte kvinder som embedsmænd

foreligger nu.

Flertallet, 6 medlemmer — henholder sig væsentlig til propositionen. Mindretallet (*Sælen*) optar forslag til lov om adgang for kvinder til at ansættes i forskjellige embeder. (9 embeder eller grupper av embeder opregnes). Et medlem av komiteen mener at det enkleste, rigtigste og retfærdigste vilde være at stille kvinder helt like med mænd og la livet selv regulere forholdet — men, skal der være undtagelser, slutter han sig til flertallet.

En flerhet av komiteens medlemmer er rent personlig av den mening, at kvinder vilde være særdeles godt skikket til ansættelse i de geistlige embeder i statskirken, men av hensyn til de grunde, som er fremført af landets biskoper og kirkedepartementet, finder flertallet av disse medlemmer det rigtigst ikke at fremsætte noet forslag i den retning eller stemme derfor. *Grindland* og *Liestøl* forbeholder sig dog at stemme for, at kvinder faar adgang til ogsaa at ansættes i geistlige embeder. —

Efter dette kan der vel være haap om at faa statskirkens geistlige embeder aapnet for kvinderne.

Da det blev negtet en kvinde at tale i Bergens domkirke vakte det misbilligelse paa mange hold — vi vet ogsaa blandt prester.

Vil ingen av disse nu træ frem og lægge et myndig ord i vegtskaalen?

Er der ingen geistlige embedsmænd som føler det som en skam, at de ved lov skal beskyttes mot kvindernes konkurrance?

Forandret valgordning

Vi nævnte at vort forslag om at kvinderne bør opta som fællessak arbeidet for en forandret valgordning, (ophævelse av enmandskredse og bostedsbaand) enstemmig blev vedtat paa L. K. S. F.s landsmøte, og komite blev nedsat.

Flere aviser har uttalt sig i overensstemmelse med vort forslag bl. a. »Tidens Tegn« og »Bergens Tidende« Det siste blad bringer en hel række artikler om saken. — Og i et foredrag i Studenternes venstreforening har stortingsmand Bryggesaa uttalt, at indførelse av flermandskredse med forholdstalsvalg bør drøftes. Han henstiller ogsaa til sit parti at sørge for at tinget blir et virkelig uttryk for folkeviljen ved at faa reformen, *stemmeret for alle myndige norske borgere, gjennemført.*

Psychisk forskning

Under titel *Personlighetens liv efter døden* har fru Ella Anker nylig holdt to foredrag, som blev paahørt med den største interesse. I det første gav hun en beretning om det engelske selskap for psychisk forskning i London og dets virksomhet i de 30 aar det har bestaat.

Selskapet foretar sine undersøkelser under den skarpeste videnskapelige kontrol, og blandt dets stiftere og ledere er ogsaa navne paa flere av Englands mest berømte videnskapsmænd.

I enkelte henseender er man kommet til resultater. Saaledes maa telepatien, (fjernvirkningen, overføring av tanker, billeder, følelser,) betragtes som en videnskapelig kjendsgjerning.

Flere anser nu dette fænomen som forklaringsgrund til alt det som fremkommer f. ex. gjennem mediernes clairvoyance — det er isaafald saa mægtig en kraft at det maa være av høieste interesse at studere det. Men andre tror paa at de virkelig gjennem medierne kan komme i forbindelse med aandeverdenen og sine avdøde kjære. At foredragsholderen selv har en fast tro paa dette kom især sterkt frem i hendes andet foredrag, hvor hun fortalte om det av William Stead ledede „Julia's Bureau“ i London, og de merkelige ting hun selv hadde oplevet der. Men under alt hvad taleren fremførte, gjorde hun klart rede for hvor det faktiske og sikre ophørte, og hvor hypoteserne begyndte — skilte hvad der var objektivt konstateret fra hvad var subjektivt og personlig tro. Foredragene blev ogsaa derved høist tiltalende.

*

I vort blad er der tidligere gjort rede for dette engelske *Society for Psychical Research* ved *Hermione Ramsden*, som samtidig gav beretning om sine telepatiske experimenter (ogsaa beskrevet i Selskapets haandbok). Men i det store tat er man her hjemme litet

orienteret paa dette omraade. Man kjender ikke nok til at det er videnskapelig experimentel metode som benyttes likeoverfor de uopklarede fænomener, og at alt foregaar under streng kritik.

Der existerer i Kristiania en læsering, hvor der cirkulerer bøker og skrifter som behandler disse fænomener og de resultater man kommer til. — Miss Ramsden har foræret et grundlag til et bibliotek. Naar det er blit omtalt har folk sagt: Saa er det teosofi. Nei, det er ikke teosofi, er der svaret. Saa er det spiritisme. Nei det er ikke spiritisme. Hvad er det saa? Det er psychisk forskning, undersøkelser over sjælelivets dunkle strøk — med resultater som dannede mennesker bør kjende. Frk. Kaja Geelmuyden er læseforeningens sekretær, de som vil være med kan melde sig hos hende. Adr. Parkveien 31 I.

G. K.

Landsforeningen til utnyttelse av vore nyttevexter

Norsk kvindesaksforening har sat sig i forbindelse med *Nyttevextforeningen*, i forstaaelse av den betydning det har nattionaløkonomisk seet at landets kvinder er med om at gi denne sak et fremstøt.

Paa *husstelskolen* er der saaledes holdt foredrag om saken, likesom skolens elever i vinter var tilstede ved et offentlig møte i universitetet, hvor hr. sekretær *Selau* holdt et foredrag, ledsaget av lysbilleder. — Man fik her et klart begrep om den store betydning nyttevextsaken har for landets fremtid. Efter foredraget pekte N. K. F.s formand paa den opgave som her ligger til rette for *de kvindelige organisationer* særlig i landdistrikterne, hvorfor hun henstillet til nyttevextforeningens tilstedeværende styresmedlemmer at indvælge kvinder i styret. Ved at komme i forbindelse med *de lokale raad* og eventuelt bli optat i *Norske kvinders nationalraad* , vilde der med *et slag* kunne skapes en bevægelse for saken av uberegnelige værdier.

Ved nyttevextforeningens generalforsamling blev der ogsaa strax indvalgt kvindelige medlemmer — fruerne Emma Rée og Randi Blehr — og der er samtidig sendt henvendelse til *Romerikes og Odalens* lokale kvinderaad om at tilkalde sekretær Selau, som just nu bereiser distriktet paa en foredragsturné.

Klevstuen paa Sjursøen, privatlærerindernes vakre, hyggelige sommerhjem, er nu aapnet. I sommerens løp blir plads for 20—30 lærerinder. Der betales 40 kr. pr. maaned. Men der blir endel hele og halve fripladse.

Hjemmearbeidsutstillingen

holder en alvorlig præken om kvinders arbeidskaar. Den er ikke stor, men den er stor nok til at illustrere under hvad nød og savn mange kvinder maa arbeide. Den viser at det betalte hjemmearbeide ikke er forkastelig i og for sig, for man ser ogsaa exempler paa at kvinder i sit hjem kan tjene sig en bra dagløn, — men den viser fler exempler paa hvor sørgelig kvinders kraft kan utnyttes av arbeidsgivere og mellemhandlere.

Utstillingen har været forberedt et aars tid. Foreningen for socialt arbeide satte sig i forbindelse med flere av vore mest kjendte kvindeorganisationer, der blev nedsat et utvalg, og 35 personer paatok sig at indsamle oplysninger, ialt indkom skemaer fra 247 personer i Kristiania; Frisindet Kvindesaksforening i Fr.stad paatok sig, som tidligere omtalt her i bladet, arbeidet der paa stedet, og har indsendt 42 skemaer. Fra Drammen er ogsaa kommet noen skemaer. Gjennem dette faar man oplysninger, saa man kan sammenligne arbeidspris og salgspris m. m. Stortinget har ydet 1000 kroner. — —

Formanden for den sociale forening hr. professor Rygg aapnet utstillingen med et foredrag, ledsaget av lysbilleder. Han uttalte her at formaalet med utstillingen først og fremst var at vække almindelig interesse og forstaaelse av de høist utilfredsstillende krav paa hjemmeindustriens arbeide.

Som botemiddel pekte foredragsholderen paa lovregler efter mønster fra England, fastsættelse av en minimumspris o. a. En stor del av de fremmøtte underskrev en fremlagt henvendelse til statsmagterne „om at vedta lovregler, som tar sigte paa at fjerne de misbruk som forekommer i hjemmeindustrien“.

Foredragsholderen nævnte ogsaa at organisation blandt disse kvinder kunde være til hjælp, men fremhævet at det vilde være meget vanskelig. Derfor maatte lovgivningen gripe ind paa det forsømte omraade.

Ganske vist er det meget vanskelig — men det bør ikke opgives at faa flere grupper av syersker organiseret.

Hjælpen ligger for arbeidende kvinder, som for arbeidende mænd, i fagutdannelse, organisation, lovgivning.

Der blir ikke hjelp før de faar evne til at beskytte sig selv. De lovregler som skal gripe ordnende ind bør helst komme istand gjennem bevisst medvirkning av dem som blir nødt til at indordne sig under dem.

Organisation gjælder det derfor først og fremst, om det er aldrig saa vanskelig. Vi vet at vore kvindeorganisationer vil gjøre alt hvad de formaar for at træ hjælpende til her. —

Alle som har anledning til det maa gaa ned i Ynglingeforeningens lokale og se utstillingen. Vi haaper den vil virke til at mange

kommer til eftertanke, at manges øine aapnes — saa mange vil hjælpe.

Men saa gjælder det ogsaa for dem som vil gripe ind ikke at gjøre det haardhændt. Det er sagt at flere av syerskene var ræd for at gi oplysninger. Ja, det er vel ikke saa underlig. De skjælver ved tanken paa kanske at miste sit arbeide, sit eneste levebrød — er det end aldrig saa daarlig. En faar gaa varsomt frem, naar en vil paata sig at stelle med deres livskaar.

Og ikke mindst gjælder dette for eventuelle lovreglers vedkommende.

At skape lovregler som passer ind i disse forhold her hjemme, saa de ikke gjør skade, er vanskelig nok.

Hvis utstillingen faar skapt en *opinion* — saa har den opfyldt sin mission. Jo flere interesserte der blir, desflere gode forslag kan der komme frem, til veiledning for statsmyndigheterne og de andre som arbeider med saken.

Fra Fredriksstad og omegns kvindesaksforening

Av aarsberetningen i husholdningsskolen hitsættes:

Skolen har været besøkt av 28 elever væsentlig i 5 mdrs. kurser. Eftermiddagskurset for arbeiderkvinder har været besøkt av 10. Skolen har hat kommunebidrag til de billige efterm.kurser. Den har ogsaa iaar hat statsbidrag paa kr. 1000.—, hvorav kr. 500. efter betingelse er anvendt til fripladser for 5 elever.

Smaalenenes havebruksforening har i aaret paa skolen avholdt et 6 dages kursus i anvendelse av frugt og grønsaker. Det var besøkt av 20 elever. Skolens elever hadde gratis adgang til at delta i kurset.

I husholdningsskolens best. utgik efter tur: Fru Bjørneby og frk. Legaard. Den sidste frabad sig gjenvalg. Bestyrelsen bestaar saaledes av: Fru Alfild Bjørneby, formand (enstemmig gjenvalgt) fru Linda Fuglesang, viceformand fru Karen Møller, fru Alma Block.

De ifjor begyndte mødremøter har vundet megen tilslutning. Antallet av besøgende har stadig steget. Besøget har været fra 100 til 360. Gjennemsnitlig 160.

Foredrag har været holdt paa alle møter av:

Fru Anna Backer om: «Enkelte punkter av vore døtres opdragelse.» Fru Krosby, Fr.hald: «Høflighet.» Frk. Natvig: Fr.hald «Forholdet mellem skole og hjem.» Fru Olga Thinn: «Mor.» Fru Welhaven-Gunnerson: «Vore gutter.« Fru Marie Michelet: «Løgn og sandhet.» Frk. Olsen: «Demonstration blodpudding og brødbakning.» Fru Roll: «Den hvite slavehandel.»

Man har nu maattet leie et større lokale, da Ynglingeforeningen har vist sig altfor liten. Flere av byens damer har velvillig assistert med sang og musik, som altid er blit mottat med taknemlighet.

Av bestyrelsen utgik efter tur tre som alle enstemmig gjenvalgtes.

Sigrid Hoyer. *formand.* — *Mathilde Lexow.* *sekretær.*

Onsdag 31. mai kl. 1 foregaar avsløringen av Camilla Collett-monumentet.

Den første kvindelige viceordfører i landet er internatbestyrer frk. *Karen Olsen* i Kautokeino. Hun valgtes efter nyt kommunevalg der i møte 15. april.

Ifølge forslag av justissekretær Holst har Stortinget bifaldt at det tilstedes kvindelige betjente ved byretten at konkurrere om ledige protokolførerstillinger. Og fra 1ste mai er frk. *Aslaug Fougner* ansat som protokolfører ved retterne.

Norske Kvinders Nationalraad har sendt telegrafisk hilsen til *Pauline Kuczalska Reinschmit*, Warschau, ianl. hendes jubilæum.

Frk. Elise Heyerdahl blir Norske Kvinders Nationalraads representant »Fraternal delegate« ved alliancens møte i Stockholm.

Fabrikinspektør Betzy Kjelsberg fremholdt under sit foredrag, i *Folkets hus*, om *kvinder i industrien*, at der burde være kvindelige arbeidsformænd.

Doktor Marie Kjølseth er av Landbruksdepartementet opnævnt som lærer i fysiologi ved *Statens lærerindeskole i husstel.*

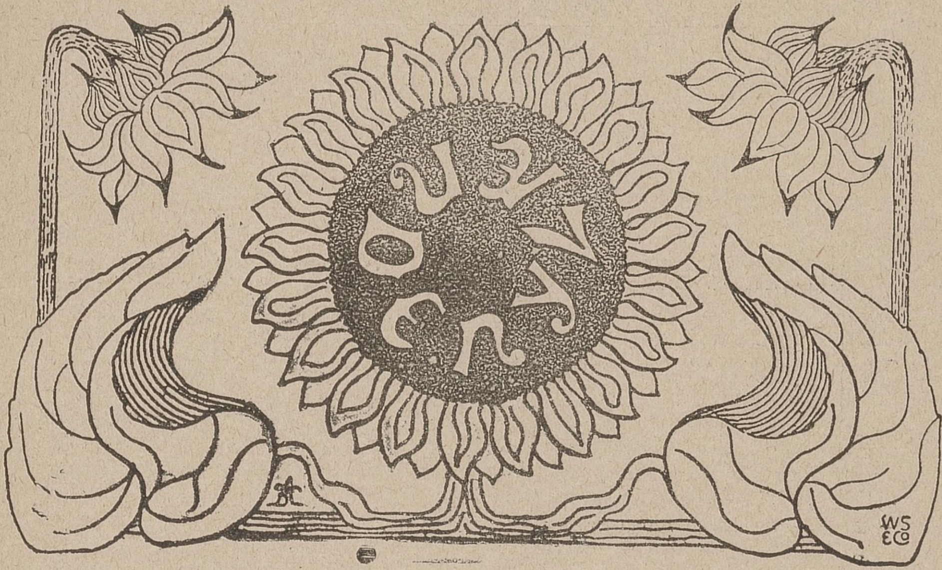
Skolekjøkkenlærerinde frøken Marie Aarøe er opnævnt som medlem av styret for statens lærerindeskole i husstel efter fru Sofie Sønderaal.

Forslaget om politisk stemmeret for alle islandske mænd og kvinder som har fyldt 25 aar er gaat igennem i Althingets nederste avdeling, og man har haap om at det ikke vil vare længe før det er lov.

Det engelske kvindestemmeretsforslag er gaat igjennem ved anden behandling i Underhuset. Det er flere gange tidligere sket, saa i og for sig betyr det ikke stort. Men det er gaat igjennem med endnu større majoritet end før. Og dette er et forslag som ikke støter demokraterne ved for sterk indskrænkning, saa der paastaaes flere inden regjeringen er nu for det — deriblandt Lloyd George. Isaafald betyr det meget.

I New York var der 6te mai vældige kvindedemonstrationer.

Føljeton og artikler ligger færdig sat, og flere manuskripter, som burde ind, ligger og venter. Der foregaar saameget nu for tiden paa vort felt, saa bare at melde om det altsammen tar en hel del plass.

25 aarg. KRISTIANIA 1. juni 1911. No. 11.

Camilla Collett

Camilla Collett

foredrag

av

Gina Krog

Nedenstaaende foredrag har jeg holdt paa mange steder her i landet, og desuten i Sverige, Danmark og Finland. Langt oppe i bygderne har jeg holdt det og for hovedstadspublikum, i avsluttede klubber og paa store ungdomsmøter og friluftsstevner — og overalt har beretningen om Camilla Colletts liv og kamp og arbeide formaad at bevæge sindene.

Ofte har jeg faat opfordring til at utgi foredraget, men eftersom der ogsaa stadig er kommet anmodning til mig om at faa høre det — har jeg ventet med at la det trykke.

Det er mindst 12 aar mellem første og sidste gang jeg holdt det. Endel forandret er det blit i tidens løp, mest i form av tillæg og utvidelser, saa det tilsidst blev langt.

Nu, da Camilla Colletts monument reises, finder jeg øieblikket er kommet til at begynde offentliggjørelsen av det.

Kristiania i mai 1911. **G. K.**

Mot en dunkel bakgrund stiger *Camilla Colletts* billed frem, naar vi ser os tilbake i tiden. — Ingen skikkelse betegner mer end hendes et skille mellem før og nu i vort land.

Hun fik denne plass i historien paa grund av sin evne og sin personlighet, men hun fik den ogsaa paa grund af sin skjæbne og sine omgivelser, og hun fik den paa grund av sin tid. Hun sa det ofte selv: Det maatte komme det jeg hadde at føre frem. Hadde ikke jeg været, saa var en anden kommet som den første, for nu var tiden der. Men vi sier, en lykke at hun var der, da tiden var der.

For vel var den kommet til vort land, den mægtige kulturbølge, kvindebevægelsen, og en yngre slegt hadde optat arbeidet ogsaa uten hende, men at det har faat det indhold, den personlighetens glød og magt som den trods alt har, det skyldes først og fremst hende. Det ene menneske har git en stor arv til hele den nye tids arbeide i vort land — for kvindernes reisning betegner den nye tid mer end alt andet — en skat har hun git os sakens arbeidere, en tradition av sanddruhet, troskap, sjælfuldhet — gid vi altid maa føle hvor det forplikter, ogsaa naar strømmen maa bre sig utover og overskylle felter hun fra først av ikke hadde tænkt sig.

Det er gjennem den sidste del av Camilla Colletts forfatterskap det tydelig kan paavises, at likesom hun bærer frem tidens tanker, saa bærer tiden hende frem. Og ved det direkte forhold hun i den sidste del av sit liv er kommet til kvindefrigjørelsens ideer utenfra

og til kvindesaksarbeidet hjemme, har ogsaa hendes første arbeider faat sin forklaring, og større betydning og større indflytelse paa efterslegten.

Camilla Colletts, hvad man kan regne for, mer skjønliterære forfatterskap: »Amtmandens Døtre«, »I de lange Nætter.« »Fortællinger« og smaaskisser, er merkelig nok, epokegjørende nok — men man tænke sig hende stanset her, man tænke sig hendes *strids*skrifter borte, hun vilde faat en iøinefaldende plass i *literaturen*, men hun hadde ikke kommet til direkte at ta den plass i folkets liv, i nutid og fremtid, som hun har. Da Camilla Collett i mismod sætter titelen, *Sidste Blade* paa den bok hun sender ut, da utfolder de første blade sig av dette avsnit av hendes liv, som skulde faa saa stor tilbakevirkende og fremadvirkende evne.

Og hun har merket selv at hun ikke er færdig, for der kommer *Sidste Blade*, anden, tredie, fjerde, femte række — men hendes skrifter skal vi først se paa, naar vi har hørt mer om hendes tid, hendes liv, hendes skjæbne.

Hendes tid — ja hendes ungdomstid falder jo sammen med vort gjenreiste folks første ungdom. Likesom maidagen i 1814 er det *tidspunkt* som lyser os imøte, strax vi ser os tilbake, saa er 30 aarene fremover det lysende *tidsrum*. En vaarfrembruddets tid, en digtningens og en kampens tid.

»Og tidens digtere sprang som vildt stormende kongsemner frem paa scenen, omtumlet av en tvilende, truende eller hyldende mængde«, det er Camilla Collett som skriver dette — »Det var en kamp som konsumeret mere vid aand og galde end der ellers konsumeres i et halvt aarhundrede.«

Selv stod Camilla Wergeland, netop da hun skulde begynde livet, nær de kjæmpende og saa til. En slank, fin pikeskikkelse, sky, bævende, alvorlig. Og, sier hun videre, »slaget stod, og det lynede fra begge sider og dæmringen faldt over kampen, og det var en prægtig og morsom kamp, og alle saa til, men blodet det flød, og de kvæstede de agtede man ikke paa.«

Selv var hun blandt de værst saarede, for han, den ene, den vældigste af de to, vor unge selvstændighets representant Henrik Wergeland, han var jo hendes bror — og han, den anden, satirikeren, han den skjønne med den sterke personligheds magt, Welhaven — han stod hende nær og blev hende kjær.

Selv beskrives Camilla Wergeland fra den tid af en av hendes samtidige fru Vilhelmine Ullmann, født Dunker:

»Hendes skikkelse var saa skjøn, saa eiendommelig, at det maa regnes for et tab at kunsten ikke har grebet den i rette tid og git den en uforgjængelig form. Høi og stille som en statue minded hun ved sin fremtræden om et natursyn, om lette morgentaager glidende henad fjeldet, om maaneskin sagte spillende paa vandet.«*)

Saa *stilner kampen*, et nyt billed viser sig, Henrik Wergeland er død, og hans død har kastet en skjønhetens glans over landet.

Og Welhaven, han har vist, at under hans negative kritik laa en skat av poesi gjemt, og han har set at ogsaa i landet ligger skatte skjult, som han skal være med at løfte. Den norske romantiks tid. Vi kjender navnene inden den fylking som da samlet sig.

Ogsaa her Camilla Collett midt i centret. Hun er gift med en av de mest fremragende av Welhavens parti, er med i den kreds hvor aand og interesser samler sig. Hun staar stille iagttagende ved sin mands side og sætter sig saa ned og tegner tidens billed, men ikke den aandsforjættende med fremtiden i skjødet, nei, tiden med arv fra fortiden, landet, hjemmene, kvinderne — baksiden av medaljen.

Og tidens store linjer taper sig. En henvisningens tid. Men i grunden spirer det tæt og kraftig. Der gaar aar, og det samler sig igjen i en kampens og digtningens tid. En stor varmebølge ruller ind. En rikere blomstring end noensinde før i landet.

Da ser vi igjen hendes billed. Digterne har lyttet til hendes ord — kvinder peker paa hende. Det er kvindefrigjørelsens første gjennembrudstid i landet. 80-aarene. Men nu er hun ikke taakeskikkelsen. Fast, klar, ubøiet, ildfuld staar hun, med et langt liv i kamp og smerte bak sig. Hun staar igjen ved skillet mellem gammelt og nyt.

De ydre tildragelser i Camilla Colletts liv er saa kjendt at de bare behøver at mindes om.

Hun er født i Kristianssand 23 januar 1813. Hendes far presten Nicolay Wergeland, — hvem vi fra vor historie kjender som politisk forfatter, som medlem av riksforsamlingen paa Eidsvold, forkjæmper for norsk universitet m. m. — er av gammel norsk æt. Familien skriver sig fra gaarden Verkland i Sogn.

Hendes mor Alette Dorothea Thaulow var et skud av to utenlandske slegter, en tysk og en skotsk, men som i mer end en menneskealder hadde bodd i landet.

*) Nylænde 1ste januar hefte 1888.

Da Nicolay Wergeland var ved riksforsamlingen paa Eidsvold i 1814, forelsket han sig i den Eidsvoldske natur, og da prestekaldet der blev ledig, søkte han det og fik det. I 1817, da Camilla var 4 aar gammel, flyttet de dit op. — For forældrene blev det til skuffelse og brutte illusioner. For sønnen Henrik Wergeland blev det av betydning fra sit 9de aar at voxe op paa det sted som gjemte minderne om grundloven og riksforsamlingen. For Camilla Wergeland blev det naturensomheten. Man faar huske, det var før jernbanens tid. Reisen ind til Kristiania tok dengang ofte flere dage paa de daarlige veier. Bare flytningen ditop fra Kristianssand tok 14 dage.

Her lever hun sin barndomstid. Hun deltar i det praktiske liv inde i huset og læser endel med underlige skruer av huslærere — det var jo originalernes tid. Men synes at være meget overlatt til sig selv. Hun voxet op »som et pileskud om vaaren« Da hun var 14 aar gammel blir hun sendt til en opdragelsesanstalt i Kristiansfeldt. Hun kom to aar efter, fraregnet lidt skolekundskap — »likesaa klog derfra som hun havde betraadt det, med et ord: fuldkommen uskikket til at begynde livets realitet.« Hendes ensomhet paa Eidsvold blir nu oftere avbrutt, idet der i julen og sommerferien samler sig et muntert selskap av søskende og venner paa Eidsvolds prestegaard.

Da hun er omkr. 18 aar gammel reiser hun ind til Kristiania paa besøk og opholder sig der i længere tid. Hun foretok ogsaa reiser til utlandet, opholdt sig i Hamburg, Paris, Kjøbenhavn o. fl. st.

Hun blir forlovet i 1839, gift i 41 med lektor, senere professor, juris Collett og bor i Kristiania. 10 aar senere er hun enke med 4 sønner.

Moren er død i 43, broren i 45, faren i 48, manden i 51.

»Ser I ikke jeg har ført eder mellem grave« sier hun i sin bok: »I de lange Nætter« — (som disse oplysninger er hentet fra) Der har hun fortalt om, hvor hun er voxet op mellem jettesterke personligheter, faren og broren.

Men der er to andre mænd, som fik den aller største indflytelse paa hendes liv, dem har hun ikke skildret, bare avskeden fra dem, skilsmissen, har hun sat to skjønne, og i al sin enkelhet, gripende mindesmerker, idet hun fortæller om de to gjennemvaakede nætter, som følger paa de dage der efterlater en paa valen sanseløs av skræk. — Sine erfaringer som enke har hun senere skildret, og om

sine smaagutter fortæller hun i en elskværdig skisse: »Engle og Drenge». Da sønnerne voxer mere til, begynder hun et omflakkende reiseliv. Bor avvexlende i Berlin, Dresden, München, Paris, Rom. Men i de sidste aar blir kredsen mindre. De tre stationer blir Kjøbenhavn, Modum bad, Kristiania. Her døde hun 6te mars 1895. 82 aar gammel.

Det var i de sidste 11 aar av hendes liv jeg lærte *Camilla Collett* at kjende. Jeg hadde nok i min tidligste ungdom truffet hende i hendes slægtnings (amtmand Colletts) hjem, men jeg var da alt for knuget av min egen ungdommelighet og hendes værdighet til at der kunde bli noet nærmere bekjendtskap.

Saa det blev først da hun var over 70 aar jeg blev kjendt med hende.

Naar en træffer saa gamle mennesker, saa er der enkelte, som en ikke kan tænke sig har været unge noengang — fantasien gjør oprør naar en vil tænke sig dem som andet end gamle — der er andre, hvis ungdomsbillede en kan faa opkonstrueret, naar en lægger litt reflektion til — men saa er der ogsaa dem som alderen falder av med en gang. Man føler dem som unge. En av disse var Camilla Collett, idetmindste virked hun saa paa mig. Det var vel hendes kraft og friskhed i følelsen, hendes vare følsomhet, hendes aapne interesse for alt hvad der eied liv som gjorde det, — men ogsaa helt til det ydre kunde denne ungdommelighet forplante sig.

Som paa en tur vi hadde sammen.

Camilla Collett fik høre om at jeg skulde op og besøke noen venner paa Eidsvold. Da vil jeg være med, sa hun — la os reise op sammen, jeg bor paa hotel, mens De er hos Deres venner, men saa møtes vi, jeg maa vise Dem de gamle stederne der. Det blev

avtalt, men jeg undret mig, for nylig hadde hun skrevet med stor bitterhet om hvor sørgelig forandret der var, og hvor pinlig det var at se mange av de gamle steder igjen.

Men nu drog vi omkring sammen deroppe, vi var indom flere steder og hilste paa folk, ogsaa paa gaarden *Mork*, scenen for hendes fortælling *Kongsgaard*. Der traf vi eierens svigermor, en gammel gaardmandskone som i sin ungdom hadde set hende. Jo, det skulde jeg mene, jeg husker Camilla Wergeland, sa hun, jeg saa Dem naar De red langt opover veiene »De hadde endda en lysegraa ridekjole, som klædte Dem saa gott.« »Vet De, sa Camilla Collett da vi gik tilbake, den kjolen hadde jeg baade spundet og vævet. De maa ikke tro jeg var saa upraktisk og uduelig i alt saa'nt, som folk nu finder paa og sier. Jeg saamen baade klippet og sydde dragter til mine gutter.« I glimrende humør var hun.

Og da vi kom til prestegaarden næsten sprang hun opover de tunge lerbakkerne, i sin iver for at vise mig utsigterne og de kjendte steder.

Efterpaa — en middag i hendes hotel for os to, hvor det gik helt festlig til. Der fortalte hun om ungdomsoplevelser, muntre fortællinger, lystige historier.

Men ikke altid var det de lyse minder hun søkte frem — ikke i regelen. Jeg har været hos hende, da hun var mørk i sind. De kaar som et kvindelig forfatterskap maatte lide i vort land, hvor hun skildret det: *utpekelsen* og *forglemmelsen*. Saa krænket, saa bittert krænket hun var. Folk sa, at Camilla Collett *altid* klaget. Nei ikke altid, men hvor hun *kunde* klage. Aldrig har jeg hørt noen kunne klage som hun, omkring det saare punkt kunde hun kredse og virre og flakse som en fuglemor over sit rede. Jeg tror nok Camilla Collett kan ha gjort en og anden uret, i anledning de forurettelser hun hadde lidt, der var misforstaaelser, som kunde været opklaret og utjevnet. Men hun lukket for det, hun veg bort, laaste sig inde i sin bitre krænkelse. Men i regelen og i større ting hadde hun ret, merkværdig ret, ofte har jeg erkjendt det jeg fra først av syntes var overdrivelse helt at stemme med de virkelige forhold. Og fra egen forurettelse steg det saa til klage over den uret og raahet som vistes andre kvinder. Og da var det som tid og rum ikke var til. Hun kunde lide med det fjerneste som om det var nær, og ved fortidens minder som om det skete i nuet. Naar hun fortalte om alle de skrækkelige familietragedier hun hadde set eller hørt berette om i sin ungdom — dirrende, bævende, fortalte hun det. I fortalen

til »Amtmandens Døtre« sier hun, at de smaabidrag hun meddeler i boken til en »fædrelandsk kvindehjertes historie« er gjengit med al moderation, med al nødvendig hensynsfuldhet. Ja det tror vi nok. Ja — og i den store anklage der hadde hun da ret, evig ret. Og netop hendes følsomhet lot den komme saa mangfoldig sterk igjen.

Kunde hun saa faa klage ut for en forstaaelsesfuld tilhører, saa blev det bedre med hende, saa kunde det gaa over til lettere og lysere ting. Hun kunde mitt under sit omflakkerliv vise den elskværdigste gjæstfrihet, mer end en aften har jeg tilbragt i hendes pensionat eller hotel og gaat fra hende i en stormende løftet følelse, en forutfølelse av den aandens seir vi engang skal vinde.

Jeg har set det fremstillet som om Camilla Collett i henseende til vor sak var en mildhetens genius, en utjevnende indflytelse, det er blit fremhævet som en maning til senere forkjæmpere. Ingenting kan være usandere. Hun var djærv, utpræget djærv, uforsonlig, naar det gjaldt sak, *æggende* kan jeg si hun var. Jeg husker flere smaatræk. Der var en forfatter som hadde skrevet mot *Laura Marholm* i »Nylænde«. Vi var begge enig om det var for litet hvast. »Jeg sitter og venter paa slaget, hvorfor slaar hun ikke?« Det var indignationens nerve hun syntes kvinderne manglet, den nerve hun selv aldrig blev lammet paa.

Der er undertiden kommet beskyldning for mandshat til senere forkjæmpere, og man har som motsætning pekt paa Camilla Collett, men hun blev i sin tid beskyldt for det samme bl. a. av Georg Brandes, som hun selv imøtegaar baade med skarphet og værdighet. Der var da like litet, eller om man vil, like meget i beskyldningen mot den ene som mot den anden. Folk er jo ikke fine i distinktionerne, ikke engang den literære kritiks spidser er det altid, og naar de hører anklager mot de magthavendes magtmisbruk, saa tror de det er personerne, kjønnet, det gjælder. Men Camilla Collett kunde gi dette sit saakaldte mandshat et rent epigrammatisk djervt uttryk. Jeg husker engang der var fore i Stortinget om bevilgning til fødselsstiftelse, og saken var faldt, Camilla Collett var i oprør:

»De herrer skulde forstaa, at det skulde være landets første stiftelse — hvis de herrer mænd da forøvrig ønsker at komme til verden.«

Det som voldte hende den mest intense smerte var den maate hvorpaa kvindeligheten uærbødig blev undersøgt, aandelig dissekeret i literatur, i kunst. Hun paastod det var gourmanden som altid vilde ha mer pirrende stimulanser, og netop denne blottelse av kvalens

nerver gjorde dem iskold for lidelsen i virkeligheten. »Husk nu paa det,» sa hun til mig engang, mens hun gik heftig op og ned paa gulvet, »nu er det mændenes tur at komme paa dissektionsbordet og under kniven.»

Hvad Camilla Collett mest reagerte mot, naar hun traf det hos mænd, var hensynsløshet, overmot og kulde. Ingenting kunde forsone hende med det. Den største genialitet blev for hende ingen formildende omstændighet. En Goethe, en Byron bekjæmper hun likesaa vel som en middelmaadighetens bedsteborger, naar de piner og saarer kvinder. »Gamle umættelige pascha Wolfgang!» sier hun om Goethe i Weimar i de unge pikers kreds. Det er slikt som fornærmer den gjennemsnits literaturtraver, men som for andre virker saa forfriskende opi al den kvalmende røkelse i heltedyrkningslauget. Mænd som hadde et mildt sind og ridderlighet kunde vinde hendes trofaste venskap, om de ikke var saa aandsoverlegne. Men dette hendes hat til den mandlige haardhet og kulde og overmot hadde da livet utviklet i hende, det hang sammen med hendes eget livs tragedie.

Saa enig jeg kunde være med Camilla Collett i hendes vurdering i sin helhet — saa syntes jeg, at hendes fordring til den fuldt færdige ytringsform kunde gjøre hende for blind for andre værdier. Men dette krav var da i samklang med hendes hele kunst- og literaturopfatning og — med dens begrænsning. Det overvættes rike og frugtbare, som skyter frodig og hensynsløst frem og bryter formen eller skaper sig sin egen form i øieblikkets glød er ikke for hende.

Men hun taalte gott andre opfatninger, interesserte sig for andres dom, baade naar det gjaldt literære og andre emner, hendes respekt for individualiteten var fin og skjøn, hun bekjæmper alt det husbagte filisteragtige i dom, middelmaadigheten, som ikke tillater mennesker at være forskjellige. Ingen har talt hvassere ord end hende om middelmaadighetens uutgrundelige overlegenhet.

Men *hendes* smak krævet som sagt modenhet. Heller, sier hun, »modne pærer end sure ferskener, helst modne ferskener». Jeg tror nok hun syntes Welhavens digte var deilige modne ferskener, og at meget av hendes brors digtning var altfor umodent til at læses. Men kom det til de to personer selv, saa blev det anderledes. Henrik, sa hun, hadde et fond av ærbødighet og ømhet, hos Welhaven var hjertelivet udyrket.

Men det brusende vældige i *digtningen*, og hvad der ikke hadde helt utformet sig, det interesserte hende ikke. Selv har hun jo ikke

lyrisk bredde. Man kan ikke kalde hende en rik fantasifuld digternatur. Nei, slankt og fint skyter hendes talent op, som hun selv, sitrende, smidig — en psycheskikkelse.

Saa som Camilla Collett elsket skjønhet og kunst, og saa meget kunstnerisk arbeide hun end la i sit forfatterskap, saa var hun meget langt fra at være æstetiker, naard ermed menes en som har en æstetisk livsanskuelse. Nei, like det modsatte. Det var hjertet som vurderte alt, det var følelsens ægthet hun krævet og virkelighetens varme. I virkelighetens verden kjæmpet hun for det sjæleliges, det menneskeliges ret. Her laa hendes genialeste evne, en moralsk intuitiv evne, en saare skjøn og sjelden gave. Og kom man hende nær, da merket man, hvad ægthet, sanddruhet og urokkelig troskap der var i hendes karakter. Alt det man har hat at si paa hende, hendes vanskelighet og fordringsfuldhet, rastløshet, urimelighet, heftighet, — hvor smelter det ikke alt hen i forstaaelsens sol. Men der var noet sky og sart ved Camilla Collett. Mange kunde lære hende overfladisk at kjende, men alt det som kom frem i sympatisk samvær, alle de smaa fine træk — det er det som danner det rørende billede, ja rørende, hun hadde saa meget av barnet i sig.

Camilla Collett er saa subjektiv i sin digtning og saa personlig i sit væsen, hun var det personligste jeg har kjendt; og har man desuten en nøkkel til forstaaelse, saa stiger hendes billed klarere og klarere frem, eftersom man læser. Og naar jeg nu efter hendes død læser: »I de lange Nætter« er det med den dypeste vemod. Og det billed av hende jeg da ser klarest er ikke det stilfærdige og samtidig livlige barn, som farer omkring ved elvebredder, eller som sitter bortgjemt med hodet ned i alle de spændende romaner, eller som klær sig ut og gir teaterforestillinger med lidenskapelig begeistring. Heller ikke ser jeg hende som den drømmende idealistiske unge pike, som sværmer omkring alene i naturen eller som er sammen med brødre og søstre, venner og veninder paa landturer og glade utflugter.

Nei, jeg ser hende efter forandringen er foregaat med hende. Jeg ser hende ride gjennem skogen i sin lyse ridekjole. Om munden det smertefulde drag hun fik for livet, øine med lidelsens kloke blik. Først rider hun langsomt, hensunken i sig selv, saa hurtigere med blikket stivt fæstet frem, fortere og fortere, frem paa veiene, gjennem skogen, forbi vandene — jagende urolig i større og større kredse, og tilsidst utvider scenen sig for ens indre øie, det blir Europas lande hun jager igjennem, flagrende urolig, søkende hjem for at finde fred,

ut for at finde lise. Og hesten vil ikke stanse, — — — før der samler sig folk omkring.

I «I de lange Nætter« fortæller hun om den begivenhet som bragte forandringen.

Hun sitter alene ute i vaaren. »Ja, min sjæl var rik og fuld dengang, den var tung av haab og livets hele sødme. Da kom der et brev, det var endda rosenrødt, som man dengang ofte brugte brevpapir. Da jeg havde læst det, og det var gledet ned paa sandet, saa det saa uskyldigt ud, som om det var et blad faldt ned av træet med de andre blomsterblade. Og det havde dog været vegtigt nok det lille blad til at knuse et haab for denne verden — — — — —

I den time brast et baand mellem naturen og mig, som aldrig skulde heles, og jeg elsket den ikke som før.» — Hvor sandt, det følte man. Et baand var brustet. Hun var en stor beundrer av skjøn natur, men aldrig kunde hun fordype sig i den, finde lykke og hvile ved at være alene med den. Det blev det tragiske, hun var ikke glad i ensomheten, hun tydde til mennesker, men blev henvist til ensomheten, fordi der var saa faa mennesker, som delte hendes syn, hendes sympatier.

Ja der var en krise i hendes liv, som med engang forandret alt. Hun elsket og blev skuffet. En gammel historie, sier man — ja men en ny historie begynder — gudskelov.

For denne smerte blev indvielsen til hendes liv, denne saa dypt lidelsesfulde oplevelse, den samme som rev hende ut av sin barndoms paradis, av sin drømmeverden, som saaret hendes stolte unge hjerte saa dypt — uten den hadde vi ikke hat Camilla Collett. Kanske nok hadde vi hat hende i litteraturen, men aldrig som den apostel for hjertets liv, for følelsens ret, for kvindernes sak hun blev. Der fører mange veie til det centrum, en føres ved smertens, en ved glædens overflod, en gjennem ensomheten og en gjennem samvær med mennesker og under kjærlig varetægt.

Og den nye historie er det, at det som blev til saa dyp græmmelse for livet, det blev ogsaa til livets ophøielse, til evners vext og utfoldelse. Jeg vet det sikkert, at det samme som tok livsens sødme fra hendes ungdom, det steg frem som sødme og klang i hendes digtning, som mot og marg i hendes kamp. Slikt har en ofte hørt om mænd før, at for dem blev en stor følelse indvielse — men for kvinder? til død, til resignation til et farveløst eller et hæslig liv — ja læs «Amtmandens Døtre.»

Det er vel kjendt at det er Welhaven, som var Camilla Colletts ungdomselskede, og saa meget er nu kommet frem om det, at jeg synes der fordres mer. Jeg har i mit eie avskrift av et brev til hendes gamle veninde *Thora Hansteen*, hvor hun selv har git hvad hun kalder »en saa sammentrængt som mulig gjengivelse av de vigtigste momenter i denne min ungdomstragedie.» Foranledningen var en artikel av fru *Ullmann* i Nylænde*) hvor hun omtaler endel digte av Welhaven, som fru Collett har noet nærmere at si om. Jeg anfører bare det som er nødvendigst til forstaaelse av forholdet, og som kan belyse de breve fra Welhaven til Camilla Collett, som er fremkommet i »Samtiden.«**)

I snart 60 aar har gravens taushet ruget derover. Jeg har i disse dage overvundet mig til at læse noget derav,†) det skal ske fra det rolige ubestikkelige klarsynets standpunkt, som man mer og mer tilvinder sig, naar man selv nærmer sig graven, vent derfor ingen sentimental fortolkning derav. Har jeg før syntes det var en umulighed at nævne denne sag, vil jeg nu føle en lettelse ved at omtale den til en gammel trofast veninde der kjender begge parter.

Welhaven og jeg saaes første gang i 1831. Han var da huslærer i den familie hvor vi siden uundgaaelig maatte mødes, Herres familie.

Der gik 4 aar hen, inden jeg modtog det første brev der skulde bryde isen, for desto uryggeligere at fæstne den igjen. *Han trængte maaske dengang til en gjenstand for den erotiske side av sin digtning* (neppe den sterkeste!) *og han valgte mig ulykkelige.*

Hvad jeg har lidt i disse kampens og kvælningens aar, vil den kun ret forstaa, som kjender lidt til den følelsens dybde og seige udholdenhed der ligger til min slegt. (Camilla Collett nævner her en nær slegtning, som var blit ulykkelig, og fortsætter) — jeg kom hjem fra institutet i Kristiansfeldt, nu skulde jeg begynde, og jeg tog det ikke mindre grundig — om jeg end ikke kastede mig ned av laavebroen som Henrik. Jeg var omtrent døende da far tog mig med til Paris for der at raadspørge læger. Det var i sommeren 34. Styrket paa legem og sjæl efter besøg i Amsterdam, Hamburg, Kjøbenhavn kom jeg hjem for at begynde kampen igjen med den mand, av

*) I artiklen: Mer huslighet no. 19 2 aarg. 1888.

**) Brevene offentliggjordes i ›Samtiden‹ i 12 aargang 1901 tidlig paa vaaren. I mai maaned 1901 holdt jeg ovenstaaeede foredrag i Kristiania og tok da for første gang frem av fru Colletts brev. Det er her yderligere beskaaret. *G. K.*

†) Hendes optegnelser fra ungdommen.

hvem fru Ullmann har git en saa træffende skildring i »Nylænde«, det genialeste der nogensinde er sagt om ham —, begynde kampen *med mig selv.*

Og undgaaes kunde den ikke. Ingen av os var endnu ret optaget i vor bys høiere selskabelighed, som vi senere blev det — mødtes altsaa saa godt som alene i Herres lidt stivt formede familiekreds.

(via Günthers kafé, Kirkegaden, nu helt ombygget, hele nederste etage).

Imidiertid havde den stakkels Bernhard fattet denne lidenskab for den unge gjest fra landet, der skulde blive saa skjebnesvanger for denne, en slags forgudelse, der da den jo ikke kunde føre til noget for ham selv, formede sig i et ligesaa lidenskabeligt ønske at forene de to, han satte høiest i verden.

I april 35, (jeg hadde dengang overført mine bybesøg til den Dirikske familie,) modtog jeg efter min hjemkomst fra et saadant, et brev fra denne selvbestaltede mellemmand, hvori han utbreder sig om de følelser der besjælede Welhaven, idet han citerer flere ytringer derav.

Svaret kan De nok tænke Dem Thora: reserveret, avværgende, rigtig et diplomatisk mesterstykke.

Nu kom Welhavens brev. Hovedindtrykket derav var at min tilbageholdenhed mishagede ham. Han karakteriserer enhver sand følelses fortielse som en ynkelig avhængighed af formerne af et jammerligt samfunds smaalig despotiske forskrifter og lære, dette tilsat med nogle gaadefulde hentydninger til sine egne over al saadan smaalighed ophøiede følelser.

Hvad tror De Thora en stakkels uerfaren ung pige, lige overflyttet fra søsterhuset i Kristiansfeldt til den Eidsvoldske naturensomhed, der endnu vilde *alt* idealt, der havde taget sig selv i ed paa at være *sand*, sand i alt hvad det end skulde koste, hvad tror De hun kunde gjøre ved en slig opfordring til at være det? og hjertet skriger tal!

Svaret var en tilstaaelse, men kun det. Jeg skildrede ham, hvad ogsaa jeg havde tænkt og følt hvor jeg mangengang maatte synes kold og udeltagende. Det var en tilstaaelse, ikke en *erklæring.* Den aandede hverken haab eller glæde.

Welhavens svar var et langt, meget langt brev.

Mere utprægede tilstaaelser av hvad *han* havde følt *dengang* og *dengang* — ganske i en elskers tone. Vi har jo ikke talt sammen alle disse aar, undertiden var De mig en fuldstændig gaade. — Men nu skulle vi det, nu skulle vore sjele feire sin forening. Bernhard er os tro, han vil sørge for uforstyrrede *møder og sammenkomster* — vi skal vise verden, at vi kan sætte os ud over dens elendige sneverhjertede former etc. etc. »Men vi vide jo begge, at hverken De eller jeg er skikkede til at optage det med virkeligheden« (nei jeg vidste det virkelig ikke) det praktiske livs opgaver ligger ikke for os etc.

Dette var omtrent indholdet rigelig tilsat med bitre udfald mod mine egne. Feiden var da for alvor begyndt, og han følte sig naturligvis den eneste forurettede i denne.

Jeg besvarede ikke dette brev. Hvad skulde jeg svare? Man kunde maaske synes jeg skulde modigt stillet min opfatning av kjærlighedens væsen op mod hans, forfegtet at den sande følelse skyr intet, dens maal og med er *i livet for og med hinanden*, hvordan det saa end gaar — Kort her hadde anledningen været til at give et stakkels forpint hjerte luft.

Men jeg gjorde det ikke. Jeg lod ham gjennem Bernhard vide at jeg kunde ikke gaa ind paa et forhold, som det han foreslaar og bad ham lade mig i fred.

Kom saa ikke og sig at jeg har været den *forsmaaede* ligeoverfor denne mand. Jeg har tilbagevist *hans* forslag, jeg har aldrig gjort *ham* noget.

Og dog, med den almindelige begrebsforvirring tilsat med den feige blinde forgudelse, hvormed familierne i vor by omfattede ham og tog ubetinget parti for ham i hver strid med mine, vil der vist ikke have manglet paa hin udtydning af mit forhold til ham. Ligeoverfor Welhaven havde Christiania by havt en stor, en smuk mission at opfylde, familierne her kunde virket meget til at faa hans gode sider frem, men jeg tror før de virkede til det modsatte.

Forfølgelserne av mig blev ved. Jeg modtog, det var i løbet af 1835, breve av den besynderligste beskaffenhed.

Han omtalte i et av disse en baadfart en deilig sommeraften aaret før sammen med fader og mig. Vi havde avlagt Herres, der den sommer boede derude, en avskedsvisit før vor avreise til Paris, der skulde gaa for sig dagen efter med »*Haabet*« der ligger for anker »— saa hedte skuden ganske rigtig (hun henviser her til digtet »Marie«) og vi havde til min overraskelse truffet W. derude. Han skildrer deri den dumpe knugende stemning, der rugede over denne baadfart. »De var bleg og taus, jeg stod og betragtede Dem — jeg kunde have grebet Dem i mine arme og styrtet mig i dybet med Dem.«

Et andet brev fra Kjøbenhavn indeholdt hint digt der ligesaalidt passede til den virkelige situation. (Første brev i »Samtiden«, fru Collett citerer digtet indtil dette vers)

»Paa Dagen fulgte en dunkel Kvel,
Med Stjerners Slør om Panden,
Da tog de et smerteligt ømt Farvel,
Og skimtede knap hinanden«.

Et andet saadant brev sluttede saaledes.

»Camilla! naar bladene falder av træerne, da er det tid at skilles!«

Ja herregud! jeg forlangte aldrig noget *andet!* Men naar jeg modtog slige breve oppe i mit ensomme hjem, bad jeg Gud bevare min forstand.

Det var ikke til at holde ud. — — — — — — Den eneste opmuntring i mit ensomme liv hjemme, besøgene i byen, blev da ogsaa forbitret mig, nu traf jeg ham overalt ude.

Da derfor opfordringen fra mine venner i Hamburg til at komme derned fornyede sig, gav fader sit minde til at jeg »flygtede» derned. Det var i august 1836. — —

Her blev Camilla Wergeland i tre fjerdingaar. Der bødes hende mer end en hædrende anledning til at blive fast borgerinde inden deres kreds men, fortsætter hun:

Jeg forblev i mit indre *trist og længtende* kunde ikke beslutte mig til at gribe denne udvei.

Jeg skrev ham til og bad ham tilgive om jeg havde skuffet ham i noget, afstanden, der nu var indtraadt mellem os, gjorde det venskabsforhold han havde foreslaat muligere at gjennemføre — foreslog ham at korrespondere, jeg skulde være ham en trofast søster.

Svaret*) var holdt noksaa gemytlig. Men en vis spottende underklang kunde ikke undgaa mig. Han kalder mig en *kjær syster*. Der maatte mere til og det kom.

Hun fortæller om en oplevelse i Hamburg som blev til sladderhistorier hjemme, og om meget saarende uttryk fra Welhaven i den anledning.

Da brast den sidste streng, der med næsten dæmonisk magt havde knyttet mig til dette menneske, en ubeskrivelig foragt fyldte mit hele sind, det var som jeg befriedes fra en knugende lænke. — — —

Saaledes kom jeg hjem sommeren 37. To dage efter bragte Bernhard Herre mig et brev fra ham som jeg trods overbringerens indstændige bønner sendte uaabnet tilbage. Stakkels Bernhard han kunde ikke slippe sit haab at se disse to forenet. — — — — —

Da Camilla Wergeland i 1839 forlovet sig, søgte hun et møte med Welhaven for at faa forsoning — men det fik et uheldigt utfald. »Han havde ikke villet give hendes følelse ly i et trofast forhold« men taalte heller ikke den fandt ly hos en anden — den sterkeste jalousi uten kjærlighet. Hun tar skræk efter dette — og der gaar tyve aar hvor, sier hun, de knapt

*) Optat i »Samtiden.»

møtes. Da de saa møttes, var han gift og hun enke, hans hustru, som var blit fru Colletts veninde, bragte dem sammen og der blir forsoning. »Hvilken usigelig fred laa der over disse møter.»

I den fredens tid var det hun sendte et litet utdrag av sine optegnelser til Welhaven og fik det brev til svar som er offentliggjort i «Samtiden». Det lød saa:

22de juni 1859.

Læsningen tilendebragt, og jeg sidder endnu hensunken i erindringen. Ak hvor uerfarne og raadvilde vare vi begge.

Indtrykket er saa smerteligt; jeg kunde hverken slippe Dem eller holde Dem fast. Mit liv var dengang idel anstrengelse i savn og slid: jeg kjæmpede for min udvikling og var dertil daglig som det jagede vildt. Saa fristede jeg da livet ved den tanke at jeg dog var elsket. Men først nu ser jeg hvorledes De har elsket mig. Ak, dermed er alt forklaret, ogsaa dette: at jeg higede efter forstaaelsen og kunde ikke slippe Dem, naar De vilde vige tilbage. Forunderlig mægtigt som til et gaadefuldt fjerne, har jeg følt mig hendraget til Dem, og De var jo fjærn altid, fraværende, paa flugt i selve nærheden og trods vore sjæles samklang.

O tilgiv, tilgiv fremfor alt, at jeg nogensinde har kunnet dømme Dem haardt, fornegtet Dem, thi De skulde stedse have været mig hellig, saavist som De er det nu. Tilgiv mig ganske, fordi jeg angrer af hjertet, og fordi erindringen har ladet os ene med hinanden midt i den vrimmel, der omgiver os.«

Jeg vet dette brev var Camilla Collett meget dyrebart, men hun slutter sit brev til Thora Hansteen med disse ord:

I en dagbog ført igjennem hine ungdomsaar har jeg indlagt min kjærligheds skriftemaal. Den ligger der endnu den dag idag, urørt som eventyrets skat i hulen, intet menneskeligt øie har nogensinde skuet den. Han vidste om skatten han drømte om den, besang den i smukke vers, men han var ingen Alladin til at hæve den.

*

Det fredelige samvær blev avbrutt paa nyt, men uten fiendtlighet.

Merkeligt er det hvor ofte smerten har brutt op i hende paa nyt, og herjet hende — og paa en eller anden maate befatter hun sig med hans personlighet hele sit liv. Da jeg kjendte hende, tok hun revanche, hun saa det hele fra et høiere stade — talte nok fremdeles med beundring om ham, men paaviste samtidig aarsakerne til hans feil.

Hvis Camilla Colletts ungdomsoptegnelser blir utgit, blir det av stor interesse at sammenligne dem med det brev jeg her har oplæst av.

Ja hun hadde troskap i følelsen og dybde i smerten, men hun hadde ogsaa en umaadelig livsevne, og hun kom efter denne krise ikke til at vælge det, som hun hadde i tanke, men som for kvinder i de dage, ifølge hendes erfaring, var døden eller værre end døden, den ugifte kvindes lod i vort land. Hun skildrer det i „Amtmandens Døtre.“ Der er gifte kvinder som er grænseløst ulykkelige, nedværdigede, og som visner hen og dør — men representanten for de ugifte slaar dog rekorden, hun som skriver breve og river itu, strikker strømper og rækker op igjen. Det saa imidlertid farlig nok ut, syntes hendes mor, naar hun avslog alle de gode tilbud, men tilsidst drev hendes instinkt hende til at vælge den mand, som virkelig hendes følelse kunde finde ly hos. Den ædleste ven,

den ridderligste som findes kunde. De skjønneste ord uttaler Camilla Collett om ham. Deres forhold aabenbaret dem hvor enige de var i alt, og hvor uenige med verden utenom. Men deres egteskap varte bare i 10 aar. Saa kom den gjennemvaakede nat efter den frygtelige dag, — to eneste paa en ø midt i det store øde hav — den ene blir igjen, hvorledes kan man ogsaa fatte det? — Men mens de hadde været sammen, hadde han vakt tillive i en forkuet sjæl hvad der ellers maaske vilde ligget evig begravet, det var han som gav støtet til at hun blev forfatter. Likesom hendes ungdoms sorg hadde lagt sæden i jordbunden, saa fik senere livets varme det til at spire op.

Det første Camilla Collett utgir paa tilskyndelse av sin mand er en del skisser, deriblandt „Strikketøisbetragtninger" i dagbladet: Den Konstitutionelle 1841. Senere kom de ypperlige fortællinger „Kongsgaard" og „Et Gjensyn." De som lægger den snevert artistiske maalestok paa digtningen, vil vist anse disse for det ypperste hun har skrevet, idet de store ledende ideer og den mer utprægede tendens her ikke viser sig synderlig. Efter dette kommer hendes hovedverk fra den periode, *Amtmandens Døtre.* Første del blev planlagt sammen med hendes mand som medarbeider, men blev først færdig skrevet efter hans død i 53. Den vakte en uhyre opsikt. Anden del er skrevet raskere, dikteret fra et sykeleie, færdig 55. De to dele utkom hver for sig og, som det tidligere, anonymt.

Der kunde trænges mindst *et* særskilt foredrag for at faa skildret denne merkelige boks stilling i vor literatur og forhold til vort aandsliv. La os erindre, at den første tid efter adskillelsen fra Danmark var meget fattig i literær henseende. De interesserede levet paa den nye danske literatur, som netop da hadde sin guldalder. Men paa fortællingens og romanens felt var ikke stort at hente derfra heller. Naar man hadde sat tillivs Mauritz Hansens skildringer fra smaabylivet, saa grep man til de importerede sterkt taarepressende romaner, som, sier Camilla Collett, man i slitte bind og i en forfærdelig oversættelse kunde finde paa næsten hvert familiebord. I disse var folks beholdning av smukke og ømme følelser flygtet over fra virkeligheten.

Saa kommer — i et naturlig, levende, gratiøst sprog — en kunstnerisk beaandet fortælling om livet selv, om virkelige menneskeskjæbner, fortalt med alvor, finhet og humør. Og det om men-

nesker, som er folk like ind paa livet i eget land. Det er umulig at beskrive, sier Camilla Collett, den forundring det vakte „dette blik ind av vore egne vinduer.“ Endnu inden anden del av boken utkom, hadde personerne og deres skjæbner vakt den vidunderligste deltagelse. Hvorledes vil det gaa de unge? Vel ikke for slemt? Jo, efter folks smak gik det dem for slemt. Anden del likte man ikke saa godt. Men senere slegter har forstaat bedre. Boken har en merkelig evne til at holde sig frisk og ny gjennem tidsperioderne. Da den realistiske digtning, problemdigtningen, utvikler sig i vort land, ser man med studsen, at vi der midt i romantiken har virkelighetsskildringen. Da løsenet blir den psychologiske roman ser man at der er den psychologiske roman. Og endnu den dag idag synes mange unge piker, at det er en morsom og deilig bok, og de som har samlet livets erfaring læser den omigjen med ny beundring. Naturligvis kommer adskillig at virke mer og mer gammeldags i sprogdragt, i konstruktion og anordning.

Naar der f. ex. sies om helten: „Vi forlader ham her rolig en stund, og i det vi foregriber de iagttagelser, som han selv først efter længere tid med sikkerhed kunde anstille — vil vi gjøre læseren kjendt med et par individer“ o. s. v. — nu saa er dette saant som nutidsforfattere ikke skriver. Men saa er ogsaa boken nu naadd frem til det klasiske stade, da det gammeldags klædebon bare gir forhøiet charme. Det er vor sociale roman i større og dypere forstand end noen av Lies og Kjellands skildringer.

Bokens problem, dens spørsmaal, er efter forfatterindens egen forklaring*) dette:

Kvinderne henvises til følelsen som det eneste. Nu vel, hva gjør man saa med denne følelse man til stadighet besynger.

Hvad betydning har hendes sterkeste sjælekraft for samfundet? Hvilken øm agtelse vises denne skat? Bokens personer gir svaret. Den foragtes, forhaanes, hun plyndres for den, eller den dreies om til løgn og forvirring i hende, hun utsuges av den og visner hen, og de ædleste mænd tar skade paa sin sjæl med det samme.

I bokens heltinde Sofie har fru Collett git meget av sit eget portræt, der er adskillig i billedet jeg kjender igjen, selv den eiendommelige hurtige, flyvende gang. Men hendes egen skjæbne er det bare momentvis. I den mand Sofie elsker, Kold, har forfat-

---

*) I fortalen til Amtmandens Døtre, Samlede verker.

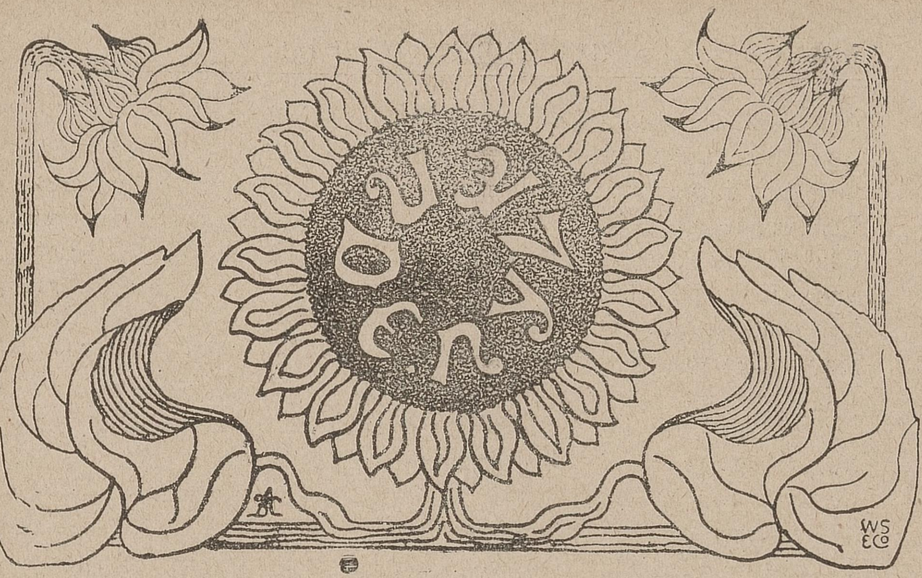
terinden skildret sit mandlige ideal. En fribaaren human personlighet med dannelse i vuggegave, som har den største ærbødighet for den kvinde han elsker, for hendes følelse i sin ægthet og sanddruhet, som har en ny, mere saliggjørende ide om det kvindelige, og det ikke bare i teori. Hvorfor finder saa han og Sofie ikke frem til hinanden? Et usselt slumpetræf kommer imellem. Camilla Collett forklarer selv: netop dette er fortællingens tragiske hovednerve. Hun mener at under det tryk som var lagt over kvinden: taushetens, resignationens, underkastelsens er hendes lykke ikke sikrere end det er at vinde et enkelt lod i det store garanterede statslotteri. Og ganske vist blir den hele bok, saaledes som temaet kjærlighet varieres der, sjælfuldt, tungsindig, i stadig ny belysning, et overbevisende anklagedokument mot samfundet — en fædrelandsk kvindehjertets historie i hele sin sandhet. Men i forholdet Sofie og Kold er der vel noet mer omfattende end en fædrelandsk historie. Det er som hun sig selv ubevisst har rørt ved selve elskovsfølelsens drama eller tragedie, som om der skimtes litt av de underliggende love, som lar den kjærlighetsfølelse som har for stort vingefang fly bort fra lykken — kanske for at tjene større formaal.

I boken er som bekjendt indlagt et avsnit: „Margrethes Dagbog.“ Her er mer av hendes egen *skjæbne*. I Margrethes dagbog spøger de igjen, disse en bitter livserfarings triste indtryk — sier hun i det omtalte brev.

Men Camilla Collett er allikevel ikke Margrethe. Den døende Margrethe er en fortidens representant, Camilla Collett en fremtidens. Hos hende utslukkes ikke livet ved den store følelse, det blusser sterkere av den.

Men i lange passager i boken er det Camilla Colletts egne meninger som kommer direkte frem f. ex. da hun taler om den uegte kjærlighet hos kvinder, drivhusfølelsen, *tilfældighetens* umodne frugt, den matte reflex av mandens begjær, der opstaar av et sammenspil av smigret forfængelighet, fornuftig beregning og en nedarvet underkastelsesvane. — Det er denne manden tar tiltakke med, han forlanger ingen bedre og erobrer han den ovenikjøpet med litt møie, er han stolt som en Gud.

(Fortsættes.)

25de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. KRISTIANIA 15. juni 1911.	No. 12.

Camilla Collett

foredrag

av

Gina Krog

(Slutning fra no. 11.)

„Naar det var mulig burde mændene aldeles ikke vælge. De vælger mest efter sanselige indskydelser; de sætter besiddelse over alt. — Kvinderne burde heller ikke vælge, de er saa lidet utviklede, at de ikke engang kan vælge fornuftig av fornuft, man vilde forfærdes ved at se de motiver, der ofte bevæger dem til at tage imod et tilbud. De saakaldte stiftede partier indeholder derfor ofte en større betryggelse for den gjensidige lykke end man tror, man skal ikke foragte dem.“ — —

Selv vil hun at den kvindelige følelse skal være den ledende, det gaar som en hovednerve gjennem hendes lære. Hun kommer stadig tilbake til det. Hun har den mest ubetingede tro paa denne helligdom i den unge pikes bryst, den stolte, sky, hengivelsesfulde følelse, hun er forvisset om, at fik den de rette vilkaar, vilde

den gaa som en riktbefruktende strøm gjennem livet. Og ikke bare den unge kjærlighet — nei kvindefølelsen i sin omfattende mening maa ta ledelsen, skal samfundet ikke forkomme. Den værste usædelighets aarsak er at den ringeagtes. Og da senere i hendes liv ropet fra en leir lyder til kvinderne: Vær fri og elsk som frie mænd elsker — da ryster hun paa hodet av de sødt klingende fraser. Og hendes raad kan sammenfattes saa: Vogt jer for den følelse, som bare er en avglans, en kopi. Vogt jer, at I ikke paa nyt gaar ind i trældom hvor det bedste kvæles og tilintetgjøres. Gaa ind i eders *egen* helligdom, lyt til det *oprindelige*, *ukaldede*, føl det sjælsbeaandedes hele forrang. Vogt jer for hydraen, den løsslupne styrke — ti det bærer i avgrunden. Og da hun oplever, at kvinder gjør sig til apostle for begjærets avglans, da smerter og harmer det hende dypt, men ikke den mindste revne slaar det i hendes geniale tryghet og tillit, hun forstaar aarsaken, at ogsaa dette er følge av uthungring og trældom. Og hun inspireres paa nyt av sin store tro.

Ikke før i 60-aarene utkommer nye skisser: „Forskjellige glæder“ og „Oktoberfantasier,“ det sidste et varmt indlæg mot dømmesyke og sladder, især kvinderne indbyrdes. Hun kommer tilbake til dette ofte: kvindernes behandling av hverandre. Hun sier ensteds at de insekter som heter Marihøner minder om kvinderne under vore hjemlige breddegrader, naar der ikke er larver nok til næring, tærer de paa hinanden indbyrdes. Og ensteds taler hun om, at underkuelsen har hat den allersørgeligste virkning paa kvinderne, ringeagt for sit eget kjøn og servil respekt for magten. Deraf det fænomen, at bestræbelserne for at hæve og forbedre hendes kaar møter ofte den lidenskapeligste motstand hos kvinder selv. Ja, dette sier hun mange aar efter op i kampen — ved den tid jeg taler om er hendes meninger endnu hyllet i digtningens klædebon.

I 1863 utkommer *I de lange Nætter* — like beundringsværdig ved sit indhold som ved sin form, et memoire bind uten et dødt punkt. Det ser ut som hendes prosastil ikke kan naa høiere i elegance og ynde, men den skal tilegne sig nye kraftige egenskaper. „*Sidste Blade*“, Erindringer og Bekjendelser, kommer saa. Det handler om løst og fast — mest reisebeskrivelser, men man føler det nærmer sig noet væsentlig. I „Anden Række“ har vi det, det er ***kvindens stilling***. Det er et merkelig genialt, indholdsmættet litet bind. Camilla Collett fortalte mig at det var det

Henrik Ibsen var mest paavirket av. Dette er daarlig økonomi fru Collett, sa han til hende, her er jo tanker nok til mange bøker.

Ja, sa Camilla Collett, det er nu *min* kunst.

Og interessant er det at se, hvordan hun forholdt sig til sin kunst. Hendes indtryk er absolut umiddelbare og helt hendes egne, de kom ikke ved reflektion, men ved følelse og sjælelig fornemmelse, hendes blik er skarpt, hendes domme hurtige. Men hvis man tror hun arbeidet hurtig, tar man feil. For i sproget, som bragte indtrykkene frem, var lagt et omhyggelig arbeide — her var kunstneren fremme, stilkunstneren. Det gjaldt at faa uttrykket saa indholdsmættet og knapt og smidig som mulig. Alt paahæng maa bort. Og ordene hvæsses og slipes og veies og maales. Selv om det bare gjaldt smaa-artikler til aviser, har jeg været vidne til hvor møisommelig hun har spekuleret paa ord og smaavendinger. Men denne stræben har da ogsaa i Camilla Colletts bedste polemiske skrifter gjort ordene sikkert rammende, sætningerne falder rent som sværdhug og kaardestøt. Og hvor tunge og rike paa indhold uttrykkene. Som modne skinnende frugter i løvet hænger de.

Erindringer og Bekjendelser omfatter tidsrummet 68—73.*) Det er tydelig at den fremadskridende kvindebevægelse og vore digteres arbeider gir hende haap og mot. Hun faar luft under vingerne, hun faar stort overblik. „En umaadelig fremtid ligger for kvinderne, en fremtid der vil give verden en anden skikkelse.“ Hun gjentar: „En umaadelig fremtid ligger for kvinderne. Hos os har man begyndt at give os ret til arbeide, lønnen vil følge efter.“ Men eftersom hun stirrer utover blir skyggerne sterkere og truende igjen. Hvad nytter de ytre reformer, hvad nytter det at bygge paa moradsig grund. „Det er for nøden i dybet vore øine trænger at oplades, og den virkelige, den dybeste nød er det som ligger moralsk nedbrudt og trænger til at reises.“

Det er i sin sterke bok *Fra de Stummes Leir* hun taler saa. Hun studerer menneskelige dokumenter, gammel literatur og ny og stiller spørsmaalet: Hvad er I værd, hvad sier I om kvinden? En ensidig bedømmelse vil man si. Nuvel, literært set er det ensidig, men se hvad denne uavladelige boring fra én side har hentet op fra bunden av falske domme, uægte værdier, grusomme kjendsgjerninger, og hvad dette uavladelig skarpe lys fra samme kant

*) I »Samlede Verker« er titlen »Sidste Blade« tat væk.

har vist av forskyvninger i den hele samfundsbygning. Og se om man ikke maa sande hendes ord: Der *er* en verdenhistorisk uret at sone.

I næste bok *Mod Strømmen* holder hun sig paa samme oparbeidede grund. Med den er hun naad frem til 80 aarene. Hvad hun senere har skrevet, spredt i pressen, vilde samlet gi det interessanteste vidnesbyrd om, hvor ivrig hun arbeider med kvindesak i helt moderne forstand: økonomisk, moralsk, socialt, politisk.

Hendes sidste artikel sendte hun Nylænde fra dødsleiet.*)

Her er den:

En sen, men fornøden redegjørelse.

I den af min søn bureauchef Collett udgivne beretning om festen den 23. jan. 93, omtales ogsaa den stilling, jeg skulde have indtaget i den Welhaven-Wergelandske feide. Alle beretninger hentede fra blade og hvorsomhelst fra er enige om, at jeg med liv og sjæl havde sluttet mig til modstanden, det Wergelandsfienske parti, eller som det etsteds heder «med varmeste sympathi» skulde jeg have sluttet mig til dette.

Dette beror paa en fuldstændig feiltagelse, der vel nærmest er bevirket ved, at jeg senere ægtede et medlem af partiet. I stridens mest brændende tid sluttede jeg mig som naturligt er til den sag, som var bleven en familiesag, og den skaanselløse maade, hvorpaa modpartiet førte den, skulde ikke lokke mig over i den anden leir. Personlige grunde skulde heller ikke virke dertil, da jeg dengang havde liden berøring med hovedstaden.

Striden var imidlertid betydelig afdæmpet, da jeg i 1839 forlovede mig med Collett. Han var ikke den mand, som skulde skræmme fra en saadan forbindelse. En eneste gang mente jeg have grund til frygt, hvilket havde tilfølge, at jeg i en udførligere skrivelse foreslog ham at bryde vor forbindelse. De breve, der omhandler dette, bevarer jeg endnu.

Der var dog ikke nogen grund til frygt. Ved vort giftermaal i 1841 var feiden saagodtsom forstummet. Vore drabelige partiførere fra 30aarene havde forvandlet sig til hyggelige selskabsmænd, gjæstfri værter for deres gjæster, hvem disse saa var, der spurgtes ikke om, til hvilket parti de hørte eller havde hørt.

Og Henrik var flyttet til byen som værdig ægtemand. Ja Henrik! Det smerteligste for mig var, at han delte misforstaaelsen. Vistnok lod han mig

---

*) Artiklen var dikteret; det sidste hun offentliggjorde, skrevet med hendes egen haand, er antagelig en hilsen til Aasta Hansteen ianl. dennes 70 aars fødselsdag. Facsimile i Nylænde no. 3 1896.

aldrig paa nogen saarende maade føle det, men som en frafalden stod jeg dog for ham, og ligeoverfor ham var jo ingen forklaring mulig. Faktum var der: et ægteskab med en modstander.

Ak, min broder, her i livet var ingen forstaaelse mulig, men jeg skal gjøre alt — alt — for at afsone den sorg, jeg har forvoldt Dig.

16—2—95.

Camilla Collett.

I 1882 sender fru Collett en skisse av sit liv til en fransk forfatter, som har anmodet hende om det. Den slutter saa:

»Jeg er bleven gammel og træt og staar nu pludselig ved maalet. Jeg er hverken misnøiet eller glad, jeg er bare træt. Jeg angrer intet av hvad jeg har skrevet, en senere slegt faar dømme det.»

Jeg synes det er noksaa underlig, at det er efter den tid jeg lærte fru Collett at kjende.

I 1884 skrev jeg i »Nyt Tidsskrift» noen artikler om »Kvindesakens stilling og nærmeste opgaver i vort land», hvor jeg søker at trække op linjerne for det arbeide som bør sættes igang. Jeg viser hvad der har forberedt jordbunden og nævner Camilla Collett baade først og sidst. Strax kom der bud fra hende. Hun var glad og taknemlig for hvad jeg havde skrevet, varm i sin ros. Selv var hun træt og færdig, sa hun da ogsaa til mig. Hun talte dengang om det med vemod og uten bitterhet. Fik hun nu bare ordnet sine papirer, saa hun rolig kunde gaa bort. Men hun var ikke legemlig frisk dengang.

Men trætheten var om ikke længe blæst bort fra hende. Hendes aktivitet vaagnet igjen. Det var ogsaa meget stimulerende luft. Kvindesaksideerne begyndte nu at søke sig praktisk utslag. En forening, Norsk kvindesaksforening, blev stiftet. Camilla Collett blev valgt til æresmedlem.

Folk har hat det travelt med at snakke om, at kvindesaksforeningen senere ikke tok op Camilla Colletts arbeide, og at hun ikke sympatiseret med vort arbeide. Intet kan i og for sig være usandere. Men allikevel var der paa en vis grunde til at de rygter kom ut. Der kom adskillig frem i pressen som nok kunde saare hende, og flere sammenstøtende begivenheter like efter kvindesaksforeningens stiftelse virket uheldig. Saa fik fru Collett det indtryk, at baade foreningen og publikum i det hele nu var færdig med hende, syntes hun var et tilbakelagt stadium. Fra de aar skriver sig flere av hendes bitre uttalelser i breve og samtaler og ogsaa paa tryk, at man syntes

man var kommet forbi hende, skjønt man ikke var naad hvor hun stod, at de ytre reformer hadde man forset sig paa og glemt det væsentlige. Ogsaa jeg har triste breve fra hende fra den tid. Det var da »Nylænde» skulde utkomme, og jeg hadde skrevet til hende om bidrag og medarbeiderskap.

Det var bitre ord hun svaret: «Nei«, sier hun, «jeg er færdig og afskediget, jeg kan just ikke sige i naade. De har fremtiden for Dem. Ved at optræde i Deres blad vilde jeg tage mig ud som en uhyggelig gjenganger» o.s.v. Men det varte ikke længer end til jeg fik sendt hende det første hefte, saa kom ogsaa hendes sympati, som siden aldrig forlot det. Det er den aller bedste ven bladet har hat. Naturligvis hadde de yngre meget at lære og erkjende. Og ogsaa Camilla Collett hadde noget at erkjende og lære at forstaa. Det gjør hende jo bare større, at hun i den alder hadde den utviklingsevne. Og følgen var at vi møttes i det inderligste møte.

Vi hadde jo hørt »ropet over murene» — og derfor besluttet: murene skal nedrives og de fangne utfries. Da maa en ogsaa begynde utenifra. — Og snart viste det sig at vi bare hadde fundet nye utgangspunkter og veie ind til det væsentlige. Ja, Camilla Collett blev med i alt, hun skrev indlæg for kvindestemmeret og andre praktiske reformer baade i »Nylænde» og dagspressen. Og mer og mer fik hun da ogsaa føle, at vi ikke var færdig med hende.

Og den fest som gaves for hende paa hendes ottiaarsdag 1893 blev for hende en straalende begivenhet. Hendes taknemlighet, især mot prof. Dietrichson, som hadde faat den istand — var umaadelig. Hun talte mest om hvor festen vilde ha betydning for sakens vext. Her overvurderet hun. Og hun syntes nok senere at stemninger og begivenheter efter festen ikke svarte til den. Ak nei, mange hadde samlet sig, som naar festdagen var over hadde glemt det hele eller endog gjerne begyndte stenkastningen igjen efter hendes og vort arbeide.

Prof. Dietrichson har skrevet en vakker karakteristik som avslutter Camilla Colletts samlede verker. Men han slutter med en paastand som efter min mening er vildledende. Han taler ogsaa om det ytre og indre arbeide, han mener Camilla Collett tok feil dengang hun sa, at det ytre og indre arbeide ikke hadde gaat haand i haand, og forsaavidt er jeg enig. Men han fordeler det saaledes: de andre holder paa med alt det ytre arbeide, som endnu ikke er avsluttet, men fru Collett har alene utført alt arbeidet indenfra. Nei, kunde hun blit færdig med det, saa hadde hun ikke været den personlighet

hun var, saa hadde det ikke været saa stort det hun var gaat ivei med. Nei, hun begyndte, vi fortsætter møisommelig dette arbeide, saa tungt gaar det at smelte hjerternes haardhet. I forhold til det er fremgangen i de ytre reformer, saa smaat det kan synes, dog betydelig.

I kortelig repetition er Camilla Colletts forhold til saken dette: Helt fra det første hun skriver ser vi hendes kvindesaksarbeide i spire. Det er forholdet mellem mand og kvinde hendes tanke sysler med, det erotiske forhold, forholdene i hjemmet. Det utvider sig mer og mer, hun ser det efter i samfundet, hun ser der trænges reformer. Hun har fra begyndelsen ikke tænkt sig en kvindereisning i den forstand den blev. Hun har som flere andre menneskevenner ment at de herskendes, mændenes, sind skulde bløtgjøres, saa de gjorde livet mer omhegnet og lykkelig og lyst for kvinderne, derved vilde kvindernes evner komme bedre til sin ret, deres bedste egenskaper, under en høiere kulturs varme, slaa ut i blomst til lykke for det hele. Da kvinderne selv reiser sig ute i verden, ser hun paa det med opmerksomhet, med en vis forstaaelse, ikke *helt* med sympati, hun *undskylder* det som blev regnet for utvexter og excesser paa de amerikanske kvindemøter, hun forstaar grundene, men hun ser ikke hjælpen der. Ulykken er at det er tvunget ind i kvindehænder, sier hun. Men hun lærer snart at forstaa hvor litet der er at vente fra den kant hun har set. Hun forstaar bedre det ensidig mandsstyrede samfunds *fordærvelse*. Hun ser kvindeforfølgelsen, kvindenedrakkelsen i literatur og liv. Hun ser skjændelsesinstitutionerne. Og i sit brev til den store sædelighetsforkjæmper Josephine Butler. »Ekko i ørkenen« 1879, uttaler hun disse ord: Det maa føre til opløsning, til afgrunden, hvis ikke en almindelig energisk reisning fra de undertryktes side kan forebygge det. Hvorledes skal redningen komme? »Ved at befordre kvindernes frigjørelse helt og holdent. Ved at lade hende skrive sine egne æreslove, ved at lade hende tage ansvaret ligeoverfor sin egen moralske bevidsthed.« Og videre og videre gaar hun i at mane kvinderne. Men hun gaar træt, ti kvinderne mangler indignationen, den hellige vrede. »*Den allerstørste nød er at bevidstheten om den største nød mangler.*« Da møter hun den yngre slegt hjemme — hvad der før er talt om.

Men den røde traad som gaar igjennem det hele og aldrig avskjæres, det er: plads for følelsen, respekt for følelsen, ærbødighet for følelsen. Hendes følelse var sterk av naturen baade i personlig

fordring og i uendelig medfølelse. Hun og Henrik Wergeland var ikke for ingenting bror og søster. Hun kan ikke taale at se en blomst plukket istykker, et dyr plaget, og menneskelidelse og kvindelidelse — hendes fortvilelse er, at man er avstumpet for den. Og hendes skjæbne uddypet denne side af hendes natur. Men det stolteste det er, at denne skjæbne gav hende kraft til at bli den kvindelige følelses tolk, følelsen i sit *inderste væsen*, og indblæse den mot.

Der reises mange mindesmerker nu i Norge. Om en tid*) vil man reise et prægtig monument for Abel, det matematiske geni, representanten for den menneskelige tanke. Og man gjør ret. Men naar norske kvinder en dag faar reist sit friluftsmonument for Camilla Collett, da vil hele folket kunne se hende, og de vil forstaa: — Der staar monumentet for den menneskelige følelse.

Camilla Colletts minde

Camilla Collett døde onsdag 6. mars 1895.

Bisættelsen fandt sted mandag 11. mars i kapellet paa Vor Frelsers gravlund under stor deltagelse og høitidelighet. Fra Norsk kvindesaksforening, hvis første æresmedlem fru Collett var, lagdes først krans, derpaa fulgte en række kvindeorganisationer. Ogsaa langveis fra var kommet representanter, de la blomster paa kisten og sa et sidste farvel. Kunstnere, forfattere, Studentersamfundet, Foreningen til dyrenes beskyttelse m. fl. var representeret og nedla kranser. Forut var lagt flere kranser, deriblandt fra H. M. Dronningen og fra Henrik Ibsen, som selv var tilstede, en laurbærkrans. Som marskalker fungerte sanitetsgeneral Thaulow og professor L. Dietrichson.

*

Efter den avdødes ønske blev hendes lik brændt. Det foregik i Stockholms krematorium 14. mars; og efter tilstedeværendes vidnesbyrd paa en særdeles smuk og høitidelig maate.

*

Strax efter Camilla Colletts død stillet fru Hildur Schirmer, dengang medlem av Norsk kvindesaksforenings styre, et forslag om at styret skulde sætte sig i spidsen for en indbydelse til at reise Camilla Collett et mindes-

*) Man vil erindre at foredraget ligger aar tilbake, hvad det jo paa flere steder bærer spor av.

merke. Det vedtokes enstemmig, men det blev det nye styre som strax efter sammentraadte (med Randi Blehr som formand, tidligere formand Ragna Nielsen) som fik at gjøre det første skritt i den anledning.

De som dengang var i styret har senere fungeret som monumentkomité. Det er: fru Blehr, fru Qvam, fru Schirmer (formand i monumentkomiteen) fru Aadel Lampe, frk. Valborg Hovind, frk. Kitty Kielland, frk. Alette Ottesen.*)

Styret henvendte sig til kvinder som kunde tænkes interesseret. Omtrent 40 damer møtte, som besluttet at sende indbydelse landet rundt for at faa indbyderkollegiet utvidet og derpaa stille opfordring videre.

Aaret efter, mens indsamlingen foregik, kom der fra endel bidragsydere paastand om at formen for mindesmerket ikke var fastslaat, og der kom frem forskjellige forslag, saaledes om at oprette et legat til kvinders utvikling og utdannelse, som skulde bære Camilla Colletts navn, om en kvindernes bygning, en hall hvor Camilla Colletts byste skulde staa — om et mindesmerke i fri luft, men bare en portrætbyste, saa det kunde gaa raskt med at faa reist den o. s. v.

Flere aargange av »Nylænde« bærer merke av den ivrige diskussion som stod om dette. Alle indlæg fik plass, men redaktionen hævdet altid friluftsmonumentet. Og paa det nordiske kvindesaksmøte i Kristiania 7. juli, 1902 blev saken drøftet.

Nylændes beretning**) om dette lyder saa:

»*Camilla Colletts mindesmerke* var sat som sidste sak; den blev indledet av fru Hildur Schirmer, og om dette stemte blot indbyderne. Men før avstemningen gik en diskussion med fart og festivitas. Man nedrev kvindernes bygning, strødde legater for vindene, knuste portrætbyster for at reise Camilla Collett et stort friluftsmonument i Norges hovedstad. Naar? 1914 blev nævnt, men om det vet man intet. Det blev anbefalet gjennem utkast at faa fæstnet hendes træk, mens der endnu var dem ilive som kjendte hende, og at ha i tanke plassen for monumentet.«

Hvad der senere er sked er for vidtløftig at referere her, men det vigtigste vil være i erindring. Juryen som blev nedsat, utkastene som blev utstillet, — hvor Ingebrigt Vik vandt første præmie, de senere forhandlinger, nye utkast og det endelige resultat: Gustav Vigelands statue.

---

*) Foreningens sekretær gjennem mange aar.

**) 1ste augusthefte 1902.

Camilla Collett monumentets avsløring

kl. 2 onsdag 31. mai 1911.

En forsommerdag i al sin lyse rike pragt. Og alt var ordnet paa det smukkeste.

Omkring monumentet dannet kvindelige studenter æresvakt. I stor kreds utenom hadde de indbudne faat sæde. Kongen og dronningen med følge var tilstede, statsministeren og flere medlemmer av regjeringen. Medlemmer av legationen, universitetets rektor og flere professorer, mange andre autoriteter og representanter for kunst og literatur. Kvindeorganisationernes formænd og styrer. Av Camilla Colletts nærmeste slegt var tilstede hendes sønner professor Robert Collett, expeditionschef Alf Collett og frue, og hendes svigerdatter enkefru Andrea Collett med søn og datter. Flere fjernere slegtninge var ogsaa møtt. Og utenfor de reserverede plasse samlet der sig en stor skare.

Et kor av kvindelige og mandlige studenter under ledelse av kand. theol. Russ istemte kantaten, musik av fru Olga *Bjelke-Andersen,* text av fru Olaug *Løken.*

Kor:

Mellem slegtens millioner,
Som i verdensrummet stiger
Og som atter synker, viger
Uten glans og uten toner,
Skinner hist og her en stjerne
Stor og stille, straalerik.

Blandt de mange, som i spindelvævet
Av det usle hylles
Og som kvæles under aaget,
Lagt av andre eller eget,
Indtil aandens liv er slukket,
Løfter sig de faa og stærke,
De som ser og de som ofrer.

Sopran solo:

En vi nævner,
En vi finder
Blandt de mange,
Mange kvinder,
Som var kuede og tause,
Som var stumme i sit aag,
En som talte
Sandheds stærke,
Skjønne sprog.

Frem hun steg,
Camilla Collett,
Præstedatren,
Skjøn og bly
Som den saarbare
Mimosa;
Fin og følsom,
Var og sky,
Modig likevel
Til døden.

Baryton solo:

Som skogens sanger,
Naar i bur den stænges,
Altid maa hige,
Altid maa længes,
Vingen vildt
Mot buret slaa i sin smerte,
Saa har hun kjæmpet og stridt.

Men foruten
Glæde stred hun,

Tvunget av
Sit væsens evne
Til medlidenhet,
Tvunget av
Sin stærke fordring:
Fuld retfærdighet paa jord!

Kor:

Derfor led hun,
Altid led hun.
Aldrig veg hun,
Altid steg hun
Uten vaklen
Frem i kampen,
Altid for „de lovløst krænkte“,
Altid for det høiest tænkte,
Finest følte,
Var hun værn.

Derpaa traadte Gina Krog frem og holdt følgende tale:

Norges frihetsdag har vi nylig feiret. Igjen er tankerne gaat til Eidsvold, til 1814, til grundloven. Aar efter aar tar vi minderne frem om Eidsvoldsmændene, om vore fædre. Aldrig synes vi, at vi kan faa fuldtakket dem for den arv de ga os.

Mændene, fædrene! — Men kvinderne, mødrene? Hvorfor fortæller historien os ingenting om dem? Hadde de ikke et eneste ord at si, ikke et indvielsens ord over verket?

Nei, ikke et ord hører vi.

Men vor frihet, den fødtes i smerte, den døptes i lidelsens daap. Uaar, krig hadde det været, sult og nød var i landet. Det er jo netop eventyret det, at med slike kaar i landet, og med de mægtiges øine truende rettet mot os — fik vi allikevel lykke til at grundlægge verket. — —

Men det vet vi, at naar sorg og savn og nød er i landet, saa lider kvinderne som værst — da er det mødrene, som bærer de tyngste byrder. Og om der ikke er en vakker prinsesse i eventyret at fortælle om — hører vi saa ikke et nødrop fra kvinder, en klagende bøn?

Nei, ikke en klage, ikke et suk naar til os.

Men da vaar igjen kom i landet — da det spiret og brøt sig frem i digtning og lysende kamp: 30-aarene, med høvdingnavnene Wergeland, Welhaven — blander der sig da ikke kvinderøster med i koret?

Nei, — taust, stille, stumt som før.

Men i det dæmrende lys ser vi omridsene av en skikkelse. En høi, slank, fin kvindeskikkelse. Bævende, alvorlig staar hun og ser paa kampen. Det er den unge *Camilla Wergeland* fra Eidsvold.

Saa taus og saa stille, ogsaa hun.

Men da hun senere, efter aar, brøt tausheten, da fortæller hun: Det var en prægtig og morsom kamp, og alle saa til, men blodet det flød, og de kvæstede de agtede man ikke paa.

Selv var hun den værst saarede. For de stridende høvdinger — begge stod de hende nær, og begge var de hende kjær.

Da hun brøt tausheten! Vi vet, hvad der fulgte. Nye strenge rørtes. Vor literatur fik nye skatte at gjemme, og ordene tonet, uten rim og rytmer, med ukjendt velklang i vore ører.

Men spør hende selv — da hun brøt tausheten? — Et *skrik* var det som undslap mig, sier hun. Fangen var hun, som med sit blod optegner sine bekjendelser paa en strimmel tøi. „Jeg sad dog længe, længe i den varetægtscelle, som kaldes *kvinde*, før det faldt mig ind at skrive paa lappen.“ — —

Ja, da ropet *endelig* naar utover murene, da forstaar en. I fangenskap var de kvinderne i landet — derfor saa tyst og stille — — —

Hun friddes ut. Det var hendes bedste ven, hendes mand — „min husbond kjær“, sier hun, som hjalp hende. Siden kom de lange, tunge aar, men da hun har vundet lidelsens mot, træer hun ensom ut i kampen, og da lyder det:

„Men *tale* vil jeg nu, kunde mine ord som lyn der splitter falde ned i alle stumme sjele, fortrykte som min engang var det, kvalte som min.“

Hun talte — *det var aarhundreders taushet hun brøt.* Det var tusener og atter tusener af kvinder, som talte gjennem hendes mund. Deres kval gav hun mæle. — —

Og *saa* vilde folk, at Camilla Collett ikke skulde klage. Ikke over egne sorger og forurettelser i det mindste skulde hun faa klage.

Skulde hun ikke? *Hun*, som vidste hun var befrieren, som talte med indvielsens myndighet, som kom med personlighetens

egte guld i gave. Og som saa, at alt det halvveis og lunkne og middels og godtkjøps, det tok op plassen og trak folk til, mens hun fik — „udpegelsen og forglemmelsen“ og de taapelige domme og de nedladende raad.

Det er sandt, hun kunde bøie sig dypt over egen smerte, — — men derfra steg det saa til klage over den uret, som *andre* kvinder led, og da var det som tid og rum ikke var til. Hun kunde lide med det fjerneste, som om det var nær, og ved fortidens minder, som om det skede i nuet.

Der er dem, som kan hærde sig, saa de ikke faar saar. Er det en vinding? Jeg vet det ikke, men jeg vet, at hun kunde det ikke. Og jeg tror, det var godt for os hun ikke kunde.

„Noen,“ sier Bjørnstjerne Bjørnson, „har en tilværelse, som er aandigere, finere, end andres, fordi deres hud er nænsommere. Det er dette, som ligner svakhet. Men just disse drar med tusen rodtraader kraft til sig av dypere lag og staar med frisk, rik krone, naar de andres tørker, og med smidig styrke, naar de andres knækker.“

Hvor det passet paa Camilla Collett, vet de som kjendte hende i hendes høie alder. Et barns aapne sind, saa taknemlig for hver lysstraale, med saa frisk og sterk følelse og interesse for alt som eiet liv.

Her paa disse veiene har hun gaat, baade naar hun var glad og bedrøvet. Helst under de gamle lindetrærne derborte. Under deres skygger har hun talt om fortidens kaar og om sin tro paa fremtiden.

„En umaadelig fremtid ligger for kvinderne, de vil en dag give verden en anden skikkelse“. Saa sikkert trodde hun, det gav trøsten, naar det gjaldt vor sak.

Men personlig kunde hun ikka finde trøst i det fjerne, i æren, i eftermælet, nei, hun trængte næring for sit sind, forstaaelse og en sympati som ikke bare gav sig uttryk i en festens stund. Efter „hjertets daglige brød“ hungret hun.

Og hun sa: Jeg vet det vil komme altsammen — engang, naar jeg er gaat bort, men da kan en jo saa inderlig godt undvære det . . .

Ja, hun kan undvære det, men vi kan ikke undvære hende. *Vi hylder hende vor høvding, vor første.*

Hadde ikke jeg været, saa var en anden kommet som den

første, sa hun, for nu var tiden der. Men vi sier: en lykke at hun var der da tiden var der. *Hun* med den store moralsk intuitive evne, med den flammende hellige vrede, med den bævende medfølelse. Hun med sin sjælfuldhet, sin sanddruhet, sin urokkelige troskap.

For en arv hun har git os, og hvor det forpligter!

Kvinder av alle slegtled hylder hende idag. Fru Vilhelmine Ullmann, født Dunker, har sendt mig et brev. Det er hende en sorg ikke at være tilstede ved Camilla Colletts monument idag, men, sier hun, „her i min ensomhed, hvor lyset snart slukkes, takker jeg hende i mit hjerte, fordi hun med dristighed og ynde brød veien frem til en tid da menneskeofre ikke mer kræves“.

Saa taler hendes samtidige, mens de unge staar vagt om hendes minde. — —

Camilla Collett hadde ikke fra begyndelsen tænkt sig en kvindereisning, som den blev. Hun hadde ikke ment at kvinderne selv skulde kjæmpe saa haardt for sin sak. Men hun forstaar snart at det trænges. Hun speider og finder — kvindemishandlingen, kvindeforagten, kvindenedrakkelsen i liv og i literatur; hun ser *skjændselsinstitutionerne*. Da sier hun: „det maa føre til opløsning, til avgrunden, hvis ikke en almindelig energisk reisning fra de undertryktes side kan forebygge det. Hvorledes skal redningen komme? Ved at befordre kvindens frigjørelse helt og holdent, ved at lade hende skrive sine egne æreslove, ved at lade hende ta ansvaret likeoverfor sin egen moralske bevidsthed.

Det er den kvindelige følelse hun vil fri av fangenskap og gi mot. Ikke den som er lavet efter opskrift, for at danne en pikant motsætning til mandens natur, heller ikke den, som er „en afglans af mandens begjær,“ en kopi. Nei ikke det, som kaldes, men det som *er* kvindelighet, det som hviler dypt i kvinders eget væsen vil hun skal træ frem og — naar nøden er størst — ta ledelsen i samfundet, der hvor det sjælelige, det rent menneskelige ikke kan holde skritt med al den anden utvikling som gaar med sterkere og sterkere fart. — — —

Og hvor langt er vi saa kommet paa veien mot det fuldkommenhetens maal, hun tok sigte paa — hvor langt i frigjørelsens arbeid? — — —

Mure har vi set falde. Stumme er de ikke længer alle kvinderne i landet, kvælningens død slipper vi nok, Gud være lovet! Stemme har vi faat mange av os.

Og *den* erkjendelse har vi set voxe, at saalænge kvinderne er i trældom, saalænge er Norge ikke frit og kan ikke opfylde sin mission blandt folkene.

For friheten og retfærdigheten maa vi arbeide og ofre — hver dag som gaar. Mænd og kvinder sammen maa rydde grunden.

Under dette rydningsarbeide er det vi ser, at om de ytre murene er faldt, saa er der fler igjen, og at varetægtscellen endnu lukker for kvinders sjæleliv. Derfor vet vi, at for hvert skritt vi gaar fremover lurer nye farer, og ny kamp venter os.

Men ikke tar det motet fra os. Nei. Med et levende haap mot fremtidens dag reiser kvinder dette minde!

Det er vort Eidsvoldsmonument.

Fra det skal tankerne, aar efter aar, gaa tilbake til vore fædre, med tak for den arv, *de* gav os: Frihetsverkets begyndelse.

Og naar dækket falder, staar hun og viser vei fremover. For denne slegt og for de slegter som kommer, altid længer *indover og fremover* mot frihetsverkets fuldendelse.

Dækket faldt, alle reiste sig. Mændene blottet sine hoder, og musiken faldt ind.

Slutningskor:

Brustet er baandet,
Som din sjæl holdt fangen,
Fangen til jorden,
Lidelsernes rige;
Fri kan den flagre
Til de lyse lande,
Did, hvor dens længsel den drog.

Takfyldte tanker
Samles om dit minde,
Varsomt vi sanker,
Hvad du vilde binde,
Bygger det videre,
Fører det fremad,
Værner i troskap dit værk.

Monumentkomiteens formand fru Hildur Schirmer traadte derpaa frem og overleverte monumentet til den norske stat med følgende ord:

Deres majestæter! Mine herrer og damer!

Paa komiteens vegne vil jeg faa lov til at uttale en tak til alle dem, som har ydet sin hjelp til reisningen av dette monument.

At det fik staa paa denne grund, i disse skjønne omgivelser, for dette bringer vi Deres majestæter vor dypt ærbødige tak!

At den norske stat viser kvinderne den ære, at ville ta imot deres gave, at ville værne og vedlikeholde den for fremtiden, dette gjør os tryg og glad i erkjendtlighet av vort finansdepartements imøtekommenhet og forstaaelse.

Den store, glædelige vishet, at vi kunde gaa igang med dette formaal, var jo, at der fandtes saa mange norske kvinder, der med begeistring optok ideen om at reise et mindesmerke for vor store søster.

Det er altsaa vore ærede bidragsydere helt fra for 14 aar tilbake, som vi maa mindes særlig, alle de mange kvinder fra hele Norges land, som forenedes i den tanke saaledes at hædre Camilla Collett, hædre hende som en skikkelse, der staar som en straalerik stjerne paa skillet av gammel og ny tid. Komiteen takker ogsaa *Benneches* legats bestyrelse og hr. professor *Dietrichson* forbindtligst for et stort bidrag, saavel som den kreds av kvinder, der har skjænket os gitteret.

Dernæst skal jeg med taknemlighet nævne vor kunstnerjury, der har støttet og raadet os.

Saa blev det da Gustav *Vigeland*, som skulde skape det verk til stolthet og glæde for samtidige og fremtidige slegter.

Vi uttaler vor beundring og vor ærbødigste tak for hr. Gustav Vigelands kunst og vil ønske ham helbred, kraft og lykke til de mange store opgaver som endnu venter paa ham.

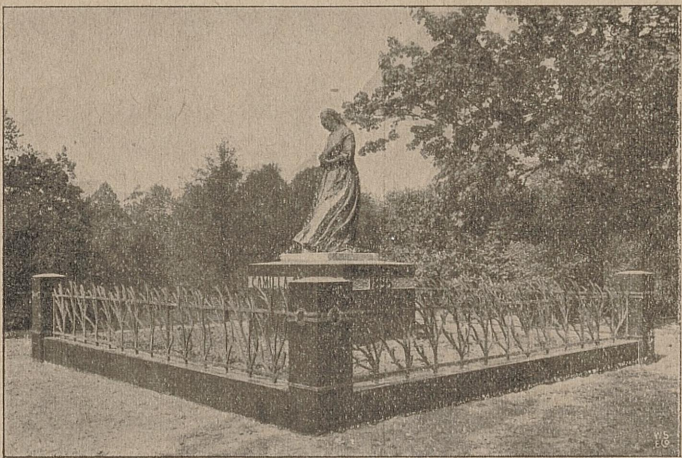
Tilslut maa vi faa lov til at takke vor digterinde fru Olaug *Løken* og komponistinden fru Olga *Bjelke-Andersen* for deres fine og værdifulde ydelser til forskjønnelse og minde om denne stund, og tillike vore kjære sangere og sangerinder for deres sympatiske tolkning.

Hr. statsraad *Berge*, hermed har jeg den ære som komiteens formand, at overgive Camilla Collett-monumentet til den norske stat.

Længe leve Camilla Colletts aand iblandt os.

Camilla Colletts sønner traadte frem og la en pragtfuld krans av roser ved foten av monumentet. Saa kom flere og nedla blomster med smukke hilsener, som vi beklager ikke at kunne gi in extenso. Fra Forfatterforeningen la fru Nini Anker en krans »til hende som ga os det fuldgyldigste kunstneriske uttryk for kvinders tanker og følelser.»

Formanden i Kristiania kunstnerforening hr. Sigurd Bødtker uttalte idet han nedla kransen: Camilla Collett har vist at der er magt i kunst, det har alle, ikke mindst vore autoriteter, gott av at huske.

Fra Norske Kvinders Nationalraad og fra Landskvindestemmeretsforeningen nedla fru Qvam blomster med dyp tak for hendes virke for kvindesaken.

Fra Riksmaalsforbundet ved fru Ragna Nielsen som fremhævet fru Colletts glimrende stil og fuldendte sprog.

Fru *Jutta Boysen Møller* kom med blomster og hilsen fra Dansk kvindesamfund. Hun vilde gjenta de ord som Grundtvig hadde brukt om den første danske banebryter:

»Hun tændte baunen paa høien, og jeg haaber ikke den skal slukkes, før kvinden har seier vundet i lighed med alle mænd, for kvindeærens, kvindelykkens, Guds riges og folkets skyld.»

Fru *Nico Hambro* var kommet direkte fra Bergen for at bringe blomster og hilsen fra Bergens kvindesaksforening — som hun overbragte i vakre og varme ord.

Fra Læseforening for kvinder bragte frk. Sophie Cappelen blomster og hilsen, fra N. K. sanitetsforening fru Marie Dehli, fra Kvindelig handelsstandsforening frk. Mathiesen. Ogsaa fra Kvindernes fredsgruppe og fra Høirekvinders klub blev nedlagt kranser.

Slegtninge og venner kom senere og la blomster, saa det straalte i farver. Tidligere hadde fire foreninger L. K. S. F., K. S. F., Kvindestemmeretsklubben og Kristiania kvinderaad prydet grønsværet indenfor gitteret med pragtfulde hortensiar, hensat i de fire hjørner.

Hver paa sin maate hadde bidrat til den store mindefest, alle navne har vi ikke kunnet faa med. Men nævner endnu frk. Agnes *Hansen* og hr. *Berg-Hansen* som utførte solopartierne i kantaten — der ved et samvirke av kræfter gav øket stemning til den uforglemmelige stund.

Til Camilla Colletts minde

gav professor Robert Collett samme dag en fest.

Til middag paa Holmenkollens turisthotel kl. 7 var indbudt medlemmer av familien Collett og Wergeland, monumentkomiteen, kvindesaksforeningens styre og andre som hadde staat Camilla Collett nær.

Professor Collett takket varmt alle dem som hadde bidraget til at hædre hans mors minde, og uttalte bl. a. »vi tør vel si det er en merkedag idag, da den første statue av en kvinde er blit reist i Norges land.«

Expeditionschef Alf Collett sa i sin tale: »Idag kom hyldningen fra et helt folk. Idag kom den fulde opreisning for den som selv hadde kjæmpet for menneskehetens opreisning, idet hun kjæmpet for sit kjøns opreisning og frigjørelse. Idag staar hendes skikkelse der meislet i malm paa en ærefuld plet og for evige tider. Idag vilde hun været glad.» Sluttet med at erindre fru Vilhelmine Ullmann og fru amtmandinde Collett som begge var bundet til sykeleiet, men hvis tanker var med os.

Ragna Nielsen holdt i vakre ord aftenens hovedtale til Camilla Colletts minde. Hun sa tilslut: »Jeg vet ikke bedre maate at hylde hendes minde paa, end at enhver av mine damer, naar de løfter Deres glas, i Deres stille sind betragter det som et Bragebæger ved hvilket vi avlægger løftet om i vort liv og vort arbeide at fortsætte Camilla Colletts gode gjerning.» — Flere Bragebægere blev drukket, ogsaa paa det at gjøre Kristiania til en vakker by!! Det var dr. Andreas Aubert som talte om fru Colletts fremsyn, da hun sørget over Frognerkilens ødelæggelse ved jernbanen, og Randi Blehr som uttalte sin glæde over den vakre monumentlund vi nu hadde at værne — den skulde mane os til altid mer omfattende arbeide for skjønhet. — Fru Boysen Møller talte om den vækkende indflytelse Camilla Collett og hendes aandelige arvtagere hadde i Danmark. Fru Hambro dvælte ved mindet om hvor stærkt Camilla Colletts ord hadde indvirket paa hende i ungdommen. Dr. Kristine Bonnevie skildret hvor stor glæde de kvindelige studenter hadde følt ved at synge ved monumentet, og kand. Jonas Collett bragte en tak fra den yngre til den ældre generation.

Professor L. Dietrichson og frue blev hilset med tak fordi de var kommet like fra sin Italiareise og hadde indfundet sig ved festen.

Senere paa aftenen oplæste expeditionschef Collett endel breve som var vexlet mellem Camilla Collett og professor Jonas Collett i deres forlovelsesdage. De paahørtes med intens opmerksomhet.

Den stemning som hvilte over den skjønne fest lar sig ikke beskrive.

Nylænde

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 13.

KRISTIANIA 1. juli 1911.

Besøk av det internationale kvinderaad

i Kristiania 14—15 september

Presidenten Lady Aberdeen holder foredrag om Kvindernes verdensforbund: I. C. W.

Hvert femte aar holder I. C. W. sine store generalforsamlinger, som varer en uke og efterfølges av en kongres, som ogsaa pleier vare en uke eller mer.

Sidste gang var i 1909 i Canada. Som det vil erindres hadde Stortinget ved den anledning ydet bidrag til dækkelse av reiseutgifter for den norske representation.

Kongressen holdtes i Toronto, men for flere av deltagerne — deriblandt for fire norske — strakte den sig utover hele Canada fra Atlanterhavet til det Stille Hav.

Om den gjæstfrihet som vistes fra statens, kommunernes og privates side vet man ikke hvad uttryk man skal bruke. Den var likesaa smuk og hjertelig, som den var kolossal. For en del skyldtes det den omstændighet at I. C. W.s formand hadde bodd i Canada,

— hvor hendes mand, jarlen av Aberdeen, den nuværende vicekonge (viceroy) av Irland, var generalguvernør i en række av aar — at mottagelsen der endog overgik hvad man var vant til fra femaarsmøterne tidligere, i London og Berlin, hvor den ogsaa var imponerende.

Paa møtet i Canada bestemtes hvor næste femaarsmøte skulde være; der forelaa flere indbydelser og ogsaa fra Norge. Det kunde synes dristig, dumdristig av os — men det er jo i 1914 den skal holdes, og Norske Kvinders Nationalraad tænkte som saa: enten da eller aldrig. Det aar hadde vi jo noet at by paa, og hvis en hadde tat fat strax med at forberede og ogsaa her faat stat, kommuner og private til at yde gjæstfrihed — saa kunde det vel blit bra, om end selvfølgelig ikke saa storartet som i de andre land. Ved omvalg mellem Norge og Italien fik Rom et par stemmer mer end Kristiania, og dermed forstod de norske delegerte, som var tilstede, at saa blev ikke I. C. W.s generalforsamling holdt i Norge i deres levetid.

Indimellem de store femaarsmøter blir der imidlertid holdt to mindre møter av den saakaldte *Executive Committee*, væsentlig til forberedelse av sakerne, saaledes nu i 1911 og i 1913. Til 1911 var indbydelse fra Sverige, som enstemmig blev mottat, og til 1913 fra Holland, som ogsaa enstemmig blev mottat. Dette er møter, hvor man ikke sender delegerte, og hvor bare I. C. W.s 7 styremedlemmer, formændene for hvert av nationalraadene og formændene for hver av de 9 internationale komiteer — har stemmeret.

Men er det ikke saa stort, saa er det overordentlig representativt.

Møtet holdes iaar i Stockholm fra 6—12 september. Fra Norge møter N. K. N.s formand og, haaper man, en representant for hver av komiteerne, om ikke alle de 9 ifjor ved N. K. N.s landsmøte valgte, saa stedfortrædere for dem. Andre kan ogsaa delta ved kongressen, hvor der blir flere offentlige møter og desuten selskapelighet. Men bare formanden har stemme.

Igjen en kvindekongres i Stockholm! sier mange — hvorfor ikke slaa den sammen med kongressen i juni maaned? Nei, man kunde ikke slaa den sammen med kvindestemmeretsalliancens kongres, for det internationale kvinderaad er ganske anderledes omfattende end alliancen. Den har ikke alene stemmeret, men en hel del andet arbeide, paa sit program: fred og voldgift, opdragelse, folkehelse, kamp mot kvindehandel, osv. osv. Det er den største og mest omfattende og mest representative kvindeorganisation verden har set, med sin mængde avdelinger og underavdelinger. Men om organisationen selv

er større, saa blir som sagt det møte som nu skal holdes mindre, det er igrunden bare et utvidet styremøte for det vældige forbund.

Sammen med alliancen kunde det saaledes ikke været holdt, men man hadde hat haap om at de to møter kunde været holdt i flugt med hinanden, det hadde været behagelig for mange av deltagerne, om juni maaned var valgt. Men kroningen i England bragte forvirring i disse planer. Lady Aberdeen maatte være tilstede der i juni maaned. Og av enkelte grunde kan det kanske være heldig møtet blev paa en anden tid. Det er alt nu saare vanskelig at faa folk til at holde greie paa mer end én av vore internationale organisationer, saa hadde to av dem samlet sig i samme by, i samme maaned, var de vel blit haapløst blandet sammen.

Mænd har lov til at organisere sig i det uendelige og holde et utal av kongresser og internationale møter og fester, og man holder ganske gott greie paa dem alle, men *kvinder*, synes folk, skal bare bruke de mest primitive og enkleste organisationsapparater, ellers gaar det surr for folk — sier de. Rent surr!

Naa ja — saa indprenter vi: Det internationale kvinderaad I. C. W. skal den 6—12 september holde et mindre møte (Executive committeemøte) i Stockholm.

Flere av dette møtes utenlandske deltagere vil den 4 og 5 september besøke Kjøbenhavn og, som vi tidligere har meldt, endel vil komme til Kristiania 14—15 september.

Man mener vi kan gjøre regning paa en 50—60 utenlandske gjæster. Selvfølgelig vil ogsaa mange av N. K. N.s medlemmer komme til Kristiania for anledningen, saa det blir en hel liten kongres.

Vort forbunds president Lady Aberdeen vil her holde offentlig foredrag om det internationale kvinderaad. Ogsaa flere av I. C. W.s styres medlemmer vil tale. N. K. N. vil holde en banket, hvor de forskjellige nationalraads representanter vil overbringe hilsener. Hvorledes de to dage forøvrigt vil tilbringes, kan vi foreløbig ikke fortælle noet om. Vi skal kun minde om at her er en sjelden anledning for os til at vise gjæstfrihet, en anledning som ikke vil komme igjen paa mange aar. De kvinder som kommer er ikke de som vanlig kommer til de utallige kongresser som mænds slegtninge og ledsagersker, de kommer selv, ikraft av sit eget direkte arbeide og drevet av sine egne selvstændige interesser.

De som vet hvorledes vore representanter i det internationale kvinderaad er blit møtt ved utlandets kongresser, ønsker med os at vore utenlandske gjæster maa faa indtryk av at de er hjertelig velkomne.

Hvem skulde trodd det?

Reverend Shaw, kirkedepartementet og regjeringen.

Interpellation i Stortinget.

Norske kvinder og de geistlige embeder.

Da vi i Nylænde no. 10 meldte om Miss Shaw's besøk her, var vi høflig nok mot vore autoriteter til at uttale:

»Og vore autoriteter vil indse at det ikke gaar an at lukke vore kirker for hende.«

Men se om de indsaa det! Vi oplevet at se kirkedørene i Norges land bli lukket fast i for vor utmerkede gjæst. Mens man i vort naboland slaar dem helt op for hende. Hvem skulde nu trodd det. Hvor længe mon det er siden det berømmelige stiftsmøte, hvor Sara strengt henvistes til teltet? Hvor befriende lød ikke dengang latteren landet rundt. Og hvor vel trodde vi ikke de meninger døde og begravne.

Det er ogsaa længe siden biskop Heuchs tid nu. Og hvor ypperlige vaaben gav han os ikke ved de ord hvormed han bortviste kvinderne fra statens enemerker. Latterlig og paradoxalt har man fundet det ene som det andet.

Og den ene kvinde efter den anden har talt i den ene kirke efter den anden, og ingen har fundet det andet end høist naturlig og rimelig og gott at saa er skedd.

Indtil en dag kirkedepartementets chef, efter at ha bladet i sin bog omhyggelig, finder intet der for sig om lægkvinder, bare om »lægmænd» og viser de kvindelige forkyndere ut av kirkerne og lukker Sara ind i kirkedepartementets telt, mens biskoperne — de fordums? nei, de som lever med os paa en dag — gir sin betænkning og utsteder utvisningsordrer. Det vil si fire av landets biskoper. De to sitter kanske endnu og betænker sig.

Der har været talt om hvorledes disse forhold herhjemme maa ta sig ut for andre. Og der er fra enkelte fremhævet at det ikke gaar an at bruke ordet *skam* — det er hysteri. Men at si at det ikke er til ære for os — kan vel ikke betegnes som hysteri. Heller ikke at si at der for utenverdenen saa smaat begynder at sprede sig et vist skjær av komik over vore kulturforhold. Et øieblik fortoner de sig som helteskikkelser, de mænd som raader i Norge, i det næste ser man i dem riddere av bedrøvelige skikkelser.

Ogsaa indenlands tillater man sig at le — men denne gang er det ingen befriende latter.

En faar ikke undre sig over om der blander sig bitterhet med ind, naar de varmest interesserte kvinder spør: Er der da, blandt dem som er sat til at styre, mænd som ingen anelse har om hvad der er foregaat inden den norske kvindeverden i de sidste snes aar? Har de slet ingen fornemmelse av utviklingen og retningen?

*

Vi skal minde om de vigtigste begivenheter i denne sak. Da det blev negtet Mrs. *Bramwell Booth* at tale i Bergens domkirke, rettet Norsk kvindesaksforening i februar maaned en henvendelse til kirkedepartementet.

Det forlød da at saken om kvinders adgang til at tale i kirker var under overveielse av landets biskoper og det teologiske fakultet.

Da den kvindelige prest Reverend Anna Howard Shaw blev ventet hit ved pinsetider iaar, sendte Landskvindestemmeretsforeningens styre en ansøkning til kirkedepartementet om at der maatte gis Miss Shaw tillatelse til at tale i Vor Frelsers kirke i Kristiania. Denne tillatelse blev ikke git.

Norsk kvindesaksforenings styre henvendte sig da ved en deputation til Stortingets presidentskap og overrakte en henvendelse, underskrevet av medlemmerne av N. K. F.s styre og endel andre kvinder av forskjellige politiske partier. Den indeholdt en anmodning til Stortinget om at ta sig av saken.

Man henvendte sig ogsaa til stortingsrepresentanter av forskjellige politiske partier og grupper for at finde støtte. Imidlertid kom der oplysninger som gav haap om at en interpellation var unødig. L. K. S. F.s styre hadde henvendt sig til regjeringen med anmodning om at den vilde behandle saken. Det blev meldt at saa skulde ske. Vi gik da ut fra at tillatelsen vilde bli git — at man ikke vilde holde regjeringsmøte for at bekræfte negtelsen. Men saa skede. De fleste av regjeringens medlemmer sluttet sig til kirkedepartementets chef Qvigstad, nemlig utenriksminister Irgens, statsraaderne Scheel, Brænne, Holtsmark, mens bare en minoritet paa tre: statsminister Konow og statsraadene Berge og Darre-Jensen uttalte sig for at gi tillatelsen.

Efter dette bebudet Konow (H) en interpallation i Stortinget, den fandt sted den 9de juni eftermiddag. Presidenten oplæste N. K. F.s henvendelse og Konow stillet følgende spørsmaal:

»Er kirkedepartementets negtelse av Landskvindestemmeretsforeningens

ansøkning om tilladelse for Miss Anna Shaw til at tale i Vor Frelsers kirke begrundet i, at kvinder ikke ansees skikket eller værdige til at tale i kirkerne. Deler regjeringen denne opfatning.»

Konow (H) reserverte sig strax mot at interpellationen skulde opfattes som noensomhelst politisk demonstration likeoverfor regjeringen. Det gjaldt denne sak og intet andet. Det viste sig ogsaa under debatten, at det ikke var partigrænserne som skilte. Høiremanden Hagerup Bull uttalte sig saaledes væsentlig enig med Konow (H) om han end vilde hat en anden form, og mens socialdemokraten Egede Nissen stod helt paa vor side, overfaldt socialdemokraten Alfred Eriksen Norsk kvindesaksforening. Eftersom vi forstod statsministerens svar gik det ut paa at der intet kunde sies av regjeringen om selve principet — det var hensigtsmæssighetshensyn, hvorom medlemmerne hadde forskjellig mening, som hadde dikteret svaret.

Konow (H) fremsatte derpaa følgende forslag:

Regjeringen anmodes om at foranledige fjernet de hindringer, som i nugjældende bestemmelser maatte være tilstede, for at gi kvinder samme adgang til at tale i kirkerne som mænd.

Jeg forutsætter at dette forslag blir utlagt for at behandles senere.

Formen for interpellationen, som enkelte klandret — finder vi god. Den peker utover øieblikket og det snevert opportune. Større avgjørelser paa dette felt staar for døren: Spørsmaalet om kvinders adgang til de geistlige embeder.

Skulde ikke hvad der er passeret kunne samle kvinder til et saa indtrængende krav paa at faa denne reform gjennemført at dørene aapnes.*) Alle funderinger over lægkvinder o. a. d. blev da unødig. Og denne ubehagelige sak vilde bringes ut av verden og enighet opnaaes paa de bedste betingelser.

Under stortingspresident Bratlies fravær ianl. festligheterne i *Rouen* er Anna Rogstad indkaldt som stortingsrepresentant.

Frk. Marit Blehr har, efter et studieophold ved den bekjendte bibliotekskole i Albany — og efter et aar at ha praktiseret ved forskjellige avdelinger i biblioteker i Amerika —, nu faat ansættelse i gott lønnet post ved barneavdelingen i det nyoprettede store offentlige bibliotek i New York.

---

*) Dagen efter denne debat sendte endel kjendte, kirkelig interesserte, kvinder et andragende til Stortinget. De ber om at hvad end fakultetets og biskopernes uttalelser vil bli, saa maa avgjørelsen bli at kirkerne aapnes for kvindelige forkyndere.

Vi har ikke plass at indta noen av henvendelserne til Storting og regjering i dette hefte. Haaper det kan ske senere.

Fremgangsmaaten ved regjeringens valg av delegeret til Kvindestemmeretsalliancens møte i Stockholm

Siden norske kvinder erholdt politisk stemmeret, 1907, har den norske regjering sendt representant til den internationale kvindestemmeretsalliances kongresser, efter derom stillet anmodning av alliancens formand Mrs. Chapman Catt. Saaledes 1908 til Amsterdam, 1910 til London og nu i 1911 til Stockholm.

Ved denne anledning er der brukt en anden fremgangsmaate end tidligere. Regjeringen har nemlig valgt baade en representant og en suppleant for denne. Frk. Anna Rogstad representant og dr. Kristine Bonnevie suppleant. Frk. Rogstad mottok ikke valget, men suppleanten var villig.

I dagspressen er der fremkommet kritik over at den norske regjering derved blev representeret ved en dame som har staat helt utenfor norske kvinders stemmeretsarbeide. Se i Norske Intelligensedler for 11te juni en artikel undertegnet Marie Høgh, formand i Kr.a led av L. K. S. F.*)

Frk. Høgh omtaler ogsaa kortelig en anden ny metode som denne gang er blit benyttet, nemlig at regjeringen har anmodet fem kvindesaksorganisationer om hver at foreslaa tre kvinder som man ansaa skikket for hvervet.

Det er ianl. denne fremgangsmaate jeg her tar ordet.

Først fik Landskvindestemmeretsforeningens, Norsk kvindesaksforenings, Kvindestemmeretsforeningens, Kvindestemmeretsforeningens klubs respektive styrer opfordring til at fremkomme med sine forslag.

Efterat disse hadde indsendt sine indstillinger, henvender statsministeren sig i skrivelse av 24. mai, til mig med anmodning om at Norske Kvinders Nationalraads styre maa fremkomme med forslag.

Det er slet ikke saa liketil at faa et styremøte i en landsorganisation som N. K. N. istand med kort varsel. Det er forbundet baade med bryderi og utgifter for organisationen. Styremedlem-

---

*) Frk. Høgh slutter sin artikel saa:
Vi kjender frk. Bonnevie som en kundskapsrik og dygtig dame, men det er jo et fuldstændig nyt og ukjendt navn i stemmeretsbevægelsen. Det er ikke godt at forstaa hvilken grund regjeringen kan ha til at ignorere foreningernes indstilling og vælge som sin representant ved en international stemmeretsalliance netop denne dame, som aldrig har vist stemmeretssaken nogen særlig interesse — ja ikke engang er medlem av nogen av de foreninger som arbeider for denne sak.

merne bor ikke alle i Kristiania. Det var ogsaa en usædvanlig travl tid.

Men vi fandt allikevel at maatte efterkomme statsministerens anmodning. Og det lyktes at faa et beslutningsdygtig styremøte 30. mai til behandling alene av denne sak.

Vor indstilling maatte bare styrke de andre foreningers, idet den dame som alt hadde faat majoritet blev indstillet som nr. én av vort styre.

Som frk. Høgh alt har oplyst om tok regjeringen ikke hensyn til foreningernes indstilling. Dette har vakt en for regjeringen litet smigrende opmerksomhet inden foreningerne.

Regjeringen ønsket at bli representeret ved en av de nævnte damer. Nuvel, men hvorfor da det anstaltmakeri at la 5, fem, kvindeorganisationers styrer fremkomme med indstillinger. Man spør: brukes denne fremgangsmaate ogsaa naar der vælges mandlige regjeringsdelegerte?

Specielt har Norske Kvinders Nationalraad grund til at be om oplysninger. Hvorfor først stille anmodning til den efterat de fire foreninger, som er led av vort raad, hadde avgit sine stemmer?

Den eneste forklaringsgrund mente vi maatte være at man vilde tillægge dets mening vegt.

Saa er ikke skedd.

Og spørsmaalet blir da:

Hvad grund har regjeringen til at vise Norske Kvinders Nationalraad en slik ringeagt?

Gina Krog.
Formand for Norske Kvinders Nationalraad.

En kvindelig fattigforstander

hadde vi haap om at faa i Kristiania. To poster var ledige, en i Pipervikens og én i Kampens kreds. Begge søktes av fru Aadel Lampe, en dame som vilde været ganske overordentlig skikket for hvervet. Hun er siden 1901 assistent i Kr.a. helseraad, ved pleiebarnsavdelingen. Hun var den eneste kvinde og den bedst anbefalte av de 41 ansøkere.

Men hun fik ingen av posterne. Den indvending som fremholdtes var at hun var 54 aar, det var for høi en alder. Naar man staar midt i sit kraftigste virke, som fru Aadel Lampe, burde det ikke være noen indvending. Det forefaldne maner kvinderne til at ta fat i ung alder og skape sig en stilling i tide.

Den internationale kvindestemmeretsalliances kongres i Stockholm 12—18 juni 1911

Aviserne har bragt lange telegramer og nøiagtige skildringer om kvindestemmeretsalliancens kongres, det er den korte avstand fra begivenhetens centrum dennegang som medfører dette heldige forhold. — En længere almindelig beskrivelse her vilde i meget bli gjentagelser.

Senere kan det nok hænde vi kan faa frem enkeltskildringer av interesse, — men for øieblikket ikke.

En ny kongres staar jo ogsaa for døren, efter hvad man vil se av Nylændes første artikel.

»Kongen er død — kongen leve!« Det gjælder nu mer at faa vendt blikket fremover mot den, end tilbake mot det som alt hører fortiden til. —

Vi skal dog straks opsummere endel av de mest betydningsfulde fakta fra stemmeretskongressen og kaste et blik paa dens mest fremragende personligheter. —

Mrs. *Chapman Catt*, presidenten, kjender vore læsere saa gott fra før baade gjennem billeder og artikler i Nylænde — at vi bare behøver at nævne hendes navn. Selvfølgelig blev hun storlig hyldet i Stockholm. Første vicepresident Mrs. Millicent Fawcett kunde ikke møte denne gang. Hun er for strengt optat med begivenheterne i England. Hun er — ikke suffragetternes, men suffragisternes leder gjennem mer end 40 aar — den mets centrale skikkelse i stemmeretsbevægelsen der, om end hendes navn for tiden ikke er saa fremme i publikums bevissthet som Mrs. Pankhursts.*)

Anden vicepresident var derimot tilstede, det er vor finske bekjendt Annie Furuhjelm, hvis billede vi bragte i 1909, da hun traatte av som redaktør av »Nutid».

Det nordiske element i alliancens styre er forholdsvis sterkt representeret, idet ogsaa frk. Signe Bergmann, Stockholm, er med.

Sekretæren Martina Kramers *Jus Sufragiis* redaktør er ogsaa Nylændes gode bekjendt. Av andre kjendte hollandske kvinder, som var tilstede, nævner vi dr. Aletha Jacobs, av tyske Frau Stritt og dr.

*) Man vil forstaa, naar man læser næste artikel hvorfor vi griper leiligheten nu til at bringe Mrs. Fawcetts billede. Mrs. Pankhursts vil man erindre.

Anita Augspurg, av engelske Mrs. Snowden og Miss Mac. Millan, av ungarske Rosika Schwimmer, av danske fru Johanne Münter, av amerikanske Reverend Shaw, som talte i Gustav Vasa kyrkjan søndag den 11te for en stor forsamling.

Der var ogsaa representanter fra Sydafrika, Australien og andre fjerne steder. Man regnet der var 1100 deltagere. Alle som har berettet til os er enig om at kongressen var en stor succes. At de svenske hadde arrangeret det paa en glimrende maate og var storartede vertsfolk. —

Strax de delegertes navne oplæstes, lød der bifald ved enkeltes. Saaledes ved de 10 mandlige delegertes, ved de engelske suffragetters representanter, ved de tre finske kvindelige landtdagskvinders og ved den norske regjerings delegeret. Dr. Kristine Bonnevie's beretning om de sidste aars stemmeretsutvidelser blev ogsaa paahørt med interesse, og der faldt bifald da hun sluttet med at det ikke vilde vare længe, før vi har faat almindelig kvindestemmeret.

Reverend Shaw blev hilset mer demonstrativt end ved noen tidligere kongres — har vi herhjemme kanske en del av æren for det?

Der blev paa møtet besluttet at oprette et permanent kontor i London for Alliancen. Og der blev dannet en international liga blandt mænd for kvinders stemmeret. Tidligere er der saadanne foreninger i Holland, England, Amerika, Ungarn, nu blev der ogsaa besluttet at danne en svensk forening, foruten den internationale.

Frøken Anna Whitlock anbefalte at faa dannet en sammenslutning av riksdagsmænd, og frk. Signe Bergmann blandt fredsforkjæmpere. Av andre svenske representanter som var i ilden nævner vi Ann Margret Holmgren og Anna Bugge Wicksell, den sidste redegjorde for de ændringer i organisationen og representantskapsformen som var besluttet ved Londonmøtet 1910. Men den som tok den største begeistring og blev sterkest hyldet blandt alle talere, svenske som utenlandske, var Selma Lagerløf. Det var paa møtet i den store opera, det mest glimrende møte. Selma Lagerløf talte paa svensk om hvorfor kvinder skulde ha stemmeret. Vi har læst referat av den hele tale, oversat til norsk, hvad hun sier er ikke nyt, heller ikke dypt, men hun sier det paa en enkel, direkte, hjertelig maate. Betegnende er det at der sies i flere referater at ogsaa de fremmede, som ikke forstod et ord, blev begeistret. La være at man helt fra begyndelsen blev suggerert av det berømte navn, saa maa der allikevel ha været noet ved Selma Lagerløfs stemme, fremtræden, personlighet som har virket betagende.

Vi har tidligere nævnt hvilke norske var med. Litt forandring i listen blev der, men de mere kjendte av L. K. S. F.s delegerte kom med. For-

manden fru Qvam talte ved en av festerne, mens fru Betzy Kjelsberg og fru Keilhau holdt saklige foredrag, den første paa engelsk, den sidste paa fransk. Fru Keilhau deltok oftere i diskussionen, hvad ogsaa dr. Louise Qvam gjorde ved et par anledninger. Fru Hanna Isaachsen talte ved et friluftsmøte. Og fru Gina Borchgrevink holdt foredrag for et stort publikum efter at det forretningsmæssige ved kongressen var over.

Fra Norske Kvinders Nationalraad var frk. Elise Heyerdahl (1ste suppleant i dets styre) delegeret (fraternal, uten stemmeret). Hun skriver til os at hun fik anledning til at overbringe hilsen, hvad ikke alle foreningers delegerte fik, da programet var overlæsset. Hun blev senere anmodet om at tale paa et møte paa *Skansen*. Hun bragte ogsaa der hilsen fra N. K. N. og de norske kvinder paa norsk, og det lot til at slaa an. »Mine ord var kun en draape i det veltalenhetens hav som i de dage skyllet over Stockholm.»

N. K. F. sendte en hilsen, som blev oplæst av dr. Marie Kjølseth.

Kvindernes kroningsprocession

London 17. juni 1911.

Lørdag 17. juni gik den største politiske procession verden noensinde har set fra *Thames Enbankment* til *Albert Hall*. Det vældige tog forlangte stemmeret for kvinder.

Vi har hat processioner før paa 10.000, men da gik vi hver for os, suffragister og suffragetter, »det konstitutionelle parti« og det oprørske (»the militants«); iaar forenet vi vore kræfter, og idet vi det gjorde firedoblet vi antallet. I dette aars procession deltok 40.000.

For at faa en ide om togets længde kan man tænke sig kvinder ordnet, fem i række, i en længde som naar fra Kristiania til Ljan. Toget var syv engelske mil langt, mens den strækning de gik bare var tre mil, saa den første halvdel av processionen alt sat gott placeret i *Albert Hall*, førend den sidste avdeling startet.

Det blev en lang og trættende ventetid; samlingstiden var sat til 4,30, men ikke før 5.30 var lederne for Kvindernes Sociale og Politiske Forbunds avmarschtid, paa minutet startet de. Vor tur (forfatterindernes) kom ikke før kl. 7, og den siste avdeling satte sig ikke i bevægelse før 7.30. Klokken var over 9 før processionen var slut.

Efterpaa blev der holdt to store møter, foruten det ene i *Albert Hall*,

men de kunde allikevel ikke rumme alle, og mange gik hjem, da toget var slut, i følelse av at ha gjort sin pligt.

Mængden i gaterne lar sig ikke beskrive. London var fuldpakket ianl. den forestaaende kroning, det var som hele verden var møtt op for at se paa os.

I en lang strækning var vor marschlinje den samme som kroningsruten, og tilskuerplassene, som var gjort istand til tilskuere kroningsdagen, var overfyldt med et likeoverfor os sympatisk publikum, for ikke at tale om de masser som fyldte enhver tænkelig plass, mængden var saa tæt at det var umulig for os, paa de dele av veien vi kjørte, at holde os fem i række.

Der er bare den mangel naar en deltar i et slikt tog at en faar se saa litet av det selv.

37 forskjellige selskaper var representeret, deriblandt tre av mænds foreninger for kvinders stemmeret. Hvert selskap hadde mange faner og mange underavdelinger. Landsorganisationen for kvinders stemmeret indeslutter saaledes ikke mindre end 250 mindre foreninger.

Det var Kvinders sociale og politiske forbund som hadde organiseret det hele. De hadde arrangeret flere meget maleriske optog fremstillende Jeanne d'Arc, gruppen *nye* korsdragere, borgernes optog, keiserdømmets, dronningernes og det historiske optog.

Det siste var anlagt paa at være instruktivt, dets formaal var at erindre om hvor høie politiske værdigheter og embeder britiske kvinder hadde beklædt i tidligere dage: Kvinder som var herskere og vogtere av slotter og borge, overdommere og fredsdommere. Blandt disse var fremstillet abedisse Hilda, Alice de Bigad, som sendte to stedfortrædere i parlamentet i Edward 1's regjering (1272—1307). Tre *peeresses* som blev indkaldt til parlamentet i 1362 osv. osv.

Saa kom den nyere tids stemmeretsløse av menneskehetens velgjørere, som Florence Nightingale, Josephine Butler og andre, hvis navne altid vil mindes i Englands historie. Tilsidst kom de som har stemmeret, under Ny Zeelands, Australiens, Norges og Finlands flag.

Det var en glædens dag, for om morgenen var offentliggjort det første bestemte løfte man har opnaad av statsministeren, et løfte som gik ut paa at berede veien for vort stemmeretsforslag i næste session, og om at den fastsatte tid for behandlingen ikke skal indskrænkes til en uke. Endelig er vi i rolig farvand, men, som Mrs. How Martin med rette sa, la os passe gott paa, der kan endnu være rivende stryk hvor vi skal frem.

*

Fra det ophøiede til det latterlige er der som bekjendt bare et skritt,

og enhver beretning om dagen vilde være ufuldstændig som ikke tar med den lille demonstration som vore motstandere (Antisuffragisterne) hadde sat i scene til vor forlystelse. Rygtet vil vite at Lord *Curzon* var opfinderen, hvis saa fortjener han vor hjertelige tak for dagens mest fornøielige optrin.

Netop som toget forlot »*The Embankment*» kom tolv smaa mænd gaaende som viste frem bretter*) med følgende trykte inskription:

„Kvinderne vil ikke ha stemmeret"

Og saa igjen — der hvor vort seirende tog nærmet sig sin avslutning, saa man tolv smaa mænd til med samme slags bretter passere *Albert Hall* under den godmodige mængdes muntre tilrop.

Et par minuter senere saa man dem igjen, men da var bretterne vendt, saa inskriptionerne stod paa hode, og bærerne selv viste sig i besiddelse av nok humør til at delta hjertelig i mængdens latter.

Hermione Ramsden.

Kvinderne i kommunen.

»Nylændes« bemærkninger til mine artikler kunde gi anledning til et langt svar fra min side, men jeg skal søke at være kort, baade fordi vore meninger, saavidt jeg kan se, er saa grundforskjellige, at enighet neppe er at opnaa, og fordi det ikke kan ha noen interesse at søke denne forskjel utdypet.

Saalænge kvinderne stod utenfor, mens mændene alene hadde ret til samfundsarbeidet, fandtes der en *kvindesak* ɔ: en for alle kvinder som saadanne fællessak, men efterat kvinderne nu hos os er kommet med i dette arbeide i det væsentlige paa linje med mændene, findes den sak ikke mere, — der er nok kvinde*saker*, saker, som kvinderne efter sit særegne kvindelige syn eller behov kan finde magtpaaliggende og værdt at arbeide for, men der er ikke længer noen *kvindesak*. *Kvindens sak* er blit *samfundets sak*, saasandt kvinderne har hat og har et høiere maal og videre syn end for det *særegne kvindelige*. Og samfundets sak er i særegen grad blit kvindernes sak, fordi en av de kraftigste argumenter for kvindesaken var, at mændene hadde stelt saa slet med samfundet, at det nu var baade gott og nødvendigt at slippe kvinderne til. Kvindesakens forkjæmpere, særlig de kvindelige, har her paadraget kvinderne en forpliktelse, som jeg har trodd, de var likesaa villige som skyldige til at indfri.

---

*) »Sandwichmen.« Til saadanne annoncebærere brukes bare skrøpelige folk som ikke kan arbeide.

Det er, fordi ord og gjerninger synes vise, at kvinderne ikke har øie for, at *deres sak* nu er blit en anden og større end før, men at de fremdeles finder sin opgave i, hvad de kalder »kvindernes sak,« hvilket i virkeligheten kun er endel saker, som de »ifølge sit særegne kvindelige syn finder magtpaaliggende,« at min tro paa kvindernes vilje og evne til at fornye og omskape samfundet begynder at svikte, — min tro paa livet og dets muligheter forresten avhænger jo heldigvis ikke av kvinderne alene.

Jeg er ikke saa sikker som »Nylænde« paa, at man ikke praktisk talt skulde kunne bli kvit partierne, maalet maa i hvert fald være at bli kvit dem mest mulig, for er det saa, at *partierne* er en mægtig løftestang, saa maa vel magten være størst, naar der kun er *et parti* ɔ: naar der ikke længer findes partier.

Det er sandt, at enighet gjør stærk, det er dette, som er partivæsenets styrke og svakhet, alt efter de maal, »*partiet*« har sat sig. Men hvem vil paastaa, at partierne, slik som vi i vore dage kjender dem i stat og kommune, er av det gode?

Som de fleste andre sosiale fænomener har ogsaa det *politiske* partivæsen hat sin berettigelse og opgave, har det maaske tildels endnu skjønt stadig mindre med den stigende kultur og økende forstaaelse av de politiske opgaver saavel nationalt som internationalt betraktet. De politiske partier har nemlig i regelen hat en viss ideel basis, idet skillet stort seet har været liberale mot konservative prinsiper, særlig hos os hadde jo delingen i »høire« og »venstre« sin spesielle betydning indtil 1905. Imidlertid har partierne i det siste næsten overalt og ikke minst hos os undergaaet en væsentlig og stadig økende forandring, idet striden i virkeligheten ikke længer staar mellem de mere ideelle prinsiper, liberale mot konservative, men *mellem de forskjellige klasser inden samfundet.* Den i det ideelle livssyn begrundede strid er med andre ord efterhaanden avløst og avløses stadig mere av de stridende *klasseinteresser*, og overalt og ikke minst hos os ser man, at forskjellen mellem »høire« og »venstre« mere og mere utjævnes og gir plas for den sosiale klassekamp, socialisterne mot de saakaldte »borgerlige partier«. Derfor er partivæsenet og partikampene nu blit væsensforskjellige fra tidligere tiders og har antat en tidligere ukjendt intensitet og bitterhet, som efter min mening inden en noksaa overskuelig fremtid vil medføre det nuværnnde samfunds ruin. Før kjæmpet man paa samme platform til *reform* av det bestaaende samfund, nu gjælder kampen bevisst selve dette samfunds bestaaen eller undergang.

Denne forandring beror paa en utvikling, som vil gaa sin gang, hvis den ikke kan ledes ind i et naturligere og sundere spor. For mig staar

det som utvilsomt, at likesom liberalismen hos os har beseiret konservatismen, fordi den var i pakt med utviklingen, saaledes vil socialismen beseire »de borgerlige partier,« thi som kampen nu staar og føres, er det hin, som betegner fremskridt for de mange, bedring av deres kaar. Men dette vet vi betyr det nuværende samfunds undergang, hvilken jeg fra mit standpunkt finder vilde være beklageligt. Thi vel er vort nuværende samfund belastet med saa mange og store feil, at det ikke bør vække forundring, at de, som lider under dem, bekjæmper feilene med ethvert middel uten ønske om at bevare det samfund som har skapt og næret dem. Men der findes utvilsomt ogsaa inden dette samfund ting av stor og blivende værdi for slækten, ting som vilde gaa idetminste foreløbig tapt, hvis socialisternes samfundsideal blir realiseret. *Foreløbig*, for jeg er vis paa, at heller ikke sosialismen vil bringe det endelige, det tusenaarige rike, men den kan kaste os op i en reaktion, en middelalder, som kan bety lange tiders stagnation i utviklingen.

Ut fra dette syn paa vort nuværende partivæsen og vore partier vil det forstaaes, at jeg anser dem som absolut forkastelige og skadelige baade for samfundet og utviklingen. Naar jeg da samtidig ser, hvorledes denne moloch sluker mændene, eftersom de træder ind i samfundsarbeidet, uten at avle andet end stadig bitrere kamp og fiendskap, saa bør det ikke forundre, at jeg har sat mit haab om noe andet og bedre til kvindernes deltagelse i arbeidet, at det vækker sorg og skuffelse hos mig at se dem samle sig under de gamle ulykkebringende faner, og at jeg forsøker at si et manende og vækkende ord om, at de for sin egen, for vore efterkommeres, for *samfundets* skyld har plikt som ret til at bryte nye baner. Og dette saa meget mere, som jeg ogsaa rent taktisk anser det for snart sagt den eneste maate. hvorpaa kvinderne inden en overskuelig fremtid praktisk talt kan gjøre sig gjældende. Kan være, at min røst som saa mange andres vil svinde som et rop i ørkenen, men saa kan jeg da i hvert fald søke en omend fattig trøst i »dixi et liberavi animam meam« det var *min* pligt og ret, og jeg er »Nylænde« taknemlig før, at det har git mig anledning dertil.

27/5—11 *Morten Thams.*

Av de to ansatte kvindelige politikonstabler har den ene: Frk. *Thorkildsrud*, efter avsluttet kursus ved konstabelskolen, tiltraatt sin tjeneste ved sædelighetspolitiet. — Den anden av de ansatte, fru *Hougen*, har erklæret, at hun ikke ønsker at motta ansættelsen.

---

*) Ovenstaaenpe artikel har desværre maattet vente længe paa plass.
I 15de aprilhefte har Nylænde gjort rede for sit standpunkt i en længere artikel, vi henviser til den

Bestyrelsesvalg, mænd, kvinder.

Nu har der atter været et av disse *bestyrelsesvalg* som vi kvinder maa faa lov at sætte spørsmaalstegn ved. Det gjælder »Kvindehjemmet paa Grini.« Man skulde tro at der i en bestyrelse for et *kvinde*-hjem skulde være bruk for *kvinder*.

La den hele bestyrelse være saa utmerket og bra som man kan ønske den — det er anerkjendte mænd alle — men en kvindes forstaaelse av *kvindens* sorg og skam, fristelser og kampe, nederlag og seier, *kan* mænd efter mit skjøn ikke ha. Vi skal erindre hvilke kvinder her er tale om; samfundets forkomne, ulykkeligste og hjemløse — de vindes helst ved at de faar betro sig helt til en eller anden kvinde, som forstaar dem og kjender dem. Mon non kunde tænke sig — under ellers like forhold — at vælge utelukkende kvinder i en bestyrelse for et *mands*hjem?

Imidlertid er det ikke meningen med disse linjer at nævne alene ovennævnte kvindehjem — det er bare et av mange ekspl. Jeg har i de par sidste aar notert en del andre foreninger, hjem og institutioner hvor man kunde formode at arbeidet og ansvaret under disse absolut maatte deles mellem mænd og kvinder, men finder alene mænd som de styrende:

»*Marie Plathes minde*«, Bærum sykehus, (kvinder benyttes som sykepleiersker); »*Toftes gave*« *skolehjem*; baade direktionen og repræsentantskapet tæller mænd alene; »*Byens vel*« likesaa; endvidere »*Selskapet for Norges vel*« (har virkelig ingen kvinder hjerte eller interesse for sin by og sit fædreland?) »*Inspektion av Oslo hospital*;« (saavidt jeg vet er der ogsaa kvindelige patienter); *Eksamenskommissionen*«; »*Undervisningsraadet*«; «*Kristiania bad*« for mænd og kvinder. »*Alders hvile*« for mænd og kvinder.«

»*Den norske Nationalforening mot tuberkulosen*«, som forrige aar utsendte et varmhjertet oprop om tilslutning av »alle, kvinder og mænd, gamle og unge —« har dog ikke iblandt de *indbydende 9* styresmedlemmer hat plads for en eneste kvinde.

»*Et fællesutvalg for oprettelse av gamlehjem*« indbyr i disse dage *alle* til at ofre i kirken eller paa anden maate til saken — de 9 indbydere er mænd, heller ikke der var plads for kvinder, skjønt ogsaa gamle kvinder skal faa plads paa gamlehjemmet.

Eksemplerne kan forfleres; man læser ofte nok i aviserne valgets utfald

efter generalforsamlinger her og der; men de ovennævnte vil være nok til at peke paa noget av hvad der ofte mangler mange av vore mest varmhjertede, offervillige mænd: forstaaelse av at der ogsaa findes likesindede kvinder, der har trang til at dele ansvaret av de sociale opgaver i samfundet.

Der vilde bli et gjensidig tillitsforhold likeoverfor den anden parts indsats i arbeidet for andre og den rette vurdering av hverandres hjælp i fælles sak — — —

Der har saa ofte kvinder imellem været drøftet aarsaken til disse valg, og vi maa altid indrømme at de valgte mænd er dygtige og passende for det arbeide de er valgte til at lede, det er ikke *andre* mænd man altid vil ha, men *ogsaa kvinder.* Personlig skulde jeg anse det heldigst at der i alle bestyrelser — hvor det ikke gjælder de saker som er absolut specielle for enten mænd eller kvinder — valgtes et omtrent like antal mænd og kvinder, naar vedkommende forening eller institution hadde baade mandlige og kvindelige medlemmer.

Den dag vi naar saalangt kan der *bli samarbeide* og tales om *samarbeide i samfundet.*

Kristiania 2den pinsedag 1911.

Dorothea Schjoldager.

Klarsyn

(Fortsat fra nr. 9.)

Claudia fik en pludselig følelse av at hendes gjæst hadde noet at meddele som krævet forstaaelsesfuld sympati fra hendes side; men hvad dette noet var kunde hun ikke gripe. Hun var sandt at si litt kjed av Mrs. Davant, som var Kenistons nyeste ildtilbeder, som bestilte billeder med letsindig overdaadighet, som regelmæssig betalte for dem forut, og hvis galleri figurlig talt var overfyldt med kunstnerens vordende mesterverker. Claudias utaalmodighet var blandet med en urolig følelse av at Mrs. Davant, altfor ung, altfor rik, altfor uerfaren som hun var, burde advares, men mot hvad? Mot muligheten av at enkelte av de bestilte arbeider aldrig vilde bli utført? Neppe — for Keniston var samvittighetsfuld i forretningsaffærer, man kunde stole paa han ikke vilde dra noen slik fordel av den tillit som vistes ham. Saa vedblev Claudias underlige intuitive følelse at være uklar for hende. Hun følte at hun gjerne vilde hjælpe Mrs. Davant, men visste ikke hvorledes.

»Kommer De til at være der og se dem« — spurgte hun, da hendes gjæst nølet med at ta avsked.

»I Paris?» En dyp rødme steg op i Mrs. Davant's ansigt. »Der maa vi alle være sammen.«

Claudia smilte. »Min mand og jeg har nok tænkt paa at reise til utlandet engang — men foreløbig ser jeg ingen utvei til det.»

»Men han maa reise, dere maa begge reise sammen!« — paastod Mrs. Davant. »Jeg vet at professor Wildmarsch og professor Driffert og alle de andre kritikere synes at det at Mr. Keniston aldrig har været i Europa har git hans arbeide meget av det vidunderlig personlige, av dets særprægede stemning — men nu da hans talent er formet, nu da han har fuldt herredømme over sine virkemidler (Claudia gjenkjendte en av professor Drifferts yndlingsfraser) nu mener de alle at han burde se de *andre* store mesteres verker — at han burde gjæste sine forfædres hjem, som professor Wildmarsh sier!» Hun strakte ut sin haand til Claudia, bedende. »De skulde la ham reise Mrs. Keniston».

Claudia tok imot paalægget med den filosofiske resignation som en hustru som er vant til at ta imot raad om hvorledes hendes mand skal behandles, maa vænne sig til. »Jeg skal ikke sætte mig imot det,« sa hun, og Mrs. Davant slog armene om hende med et utrop: »Aa hvor snilt av Dem at si det!« Og dermed gik hun og overlot Claudia til sine egne underlige betragtninger. Et øieblik efter kom Keniston. Den som søkte efter kombinationer kunde let falde paa, at han hadde truffet Mrs. Davant med det samme hun gik ut. I én forstand var hans hustru likeglad om han hadde møtt femti Mrs. Davanter paa veien ut. Det var længe siden Claudia hadde hat den opfriskende følelse av uro ved saadanne hændelser. Men nu tænkte hun paa om ikke hendes mands første ord kanske kunde forklare Mrs. Davant's siste, og hun vilde la ham tale først.

Han stanset med hænderne i lommen foran et ufuldendt billede paa staffeli, saa begyndte han, som han pleied, at gaa med lange turistskritt fra lærred til lærred, og stanse foran hvert av dem i en extatisk beskuen, som intet fornyet eftersyn syntes at forstyrre. Hendes blik gik sammen med hans i denne beskuende undersøkelse. Gud være lovet, om hans malerier kunde der ikke herske tvil! Hun var hvad hun altid hadde drømt at være — en stor kunstners hustru. Keniston slang sig i en lænestol og stoppet pipen. »Hvordan vilde du like at reise til Europa?« spurgte han.

Hans hustru saa op hurtig med et: »Naar?«

»Nu — — til vaaren, mener jeg. Jeg vilde gjerne være der naar alt dette blir utstillet der.«

Claudia sat eftertænksom.

»Hvad synes du?« gjentok han efter en pause.

»Hvorledes kan vi ha raad til det?« spurgte hun.

Keniston hadde altid samvittighetsfuldt opfyldt sin pligt mot moren og søsteren, som ved hans giftermaal var kommet ut av sin stilling i hjemmet, og Claudia, som hadde det ømme sindelag som søker at betale for hver lykke ved at gjøre den til en kilde til nye forpligtelser, hadde helt fra begyndelsen erkjendt disse hans baand som sine egne med en inderlighet indtil overdrivelse. Enhver hensynsløshet likeoverfor disse krav vilde forsimple hendes bedste glæder; og hendes mands finfølelse paa dette felt var som en erstatning for den artistiske tykhudethet, som ofte forekom hende som en mangel paa moralsk sans.

Hans lojalitet likeoverfor de hverdagslige kvinder, som var avhængig av ham, var, naar det kom til stykket, sammensat av finere elementer end noensomhelst følsomhet likeoverfor ideale fordringer.

»Hvorfor skulde vi ikke kunne det« svarte han. »Jeg er sikker paa vi skal klare det.«

«Paa Mrs. Davant's bekostning?« brast det ut av Claudia. Hun visste ikke hvorfor hun hadde sagt det — det var som en indre sluse som sprængtes under et tryk av forvirrede følelser.

Han saa op paa hende med utilsløret forundring. »Ja det er sandt hun har været storartet, det har hun, hun har en vidunderlig følelse for kunst, — sterkere end jeg har fundet den hos noen kvinde.« Claudia smilte umerkelig. Hun vil betale mig forskud for de fire vægmalerier hun har bestilt for *Memorial* biblioteket. Det vil gi os rikelig penge til turen, og det at jeg skal gjøre de vægmalerierne er en grund mer for at jeg gjerne vil til utlandet nu.

»En grund mer?«

»Ja; jeg har aldrig arbeidet i saa store former. Jeg vilde gjerne se hvorledes de gamle fyrene klarte den historie; jeg føler trang til at maale mig selv med de store derover. En kunstner bør gjøre det, engang i sit liv.«

Hun gav ham et undrende blik. Ordene indeholdt likesom en dæmrende følelse av en mulig begrænsning; men den lette tone syntes at ta tilbake den indrømmelse som laa i ordene. Hvad han virkelig længtet efter var ny næring for sin selvtilfredshet; han var som en hær som rykker videre efter at ha uttømt landets kræfter.

Mrs. Keniston skyndte sig at forlate det almindelige utsyn over stillingen for at opta et enkelt punkt.

»Er du sikker paa du kan magte en slik opgave?« spurgte hun.

»Hvad slags opgave?«

»Vægmalerierne.«

Han saa paa hende med et overbærende blik, hans selvtillit var altfor ugjennemtrængelig til at føle odden av en slik tvil.

»Absolut sikker« sa han smilende.

»Og har du ikke noet imot at ta saa mange penge av hende paa forhaand?«

»Hvorfor skulde jeg det? Hun vil faa det tilbake med renter!« Han lo og drog røken av pipen. »Det vil bli en usædvanlig interessant erfaring Det kan nok hænde det vil friske mig op.«

Igjen saa hun paa ham. Dette nye glimt av en mulig sviktende selvtillit slog hende som tegn paa en nyvakt følsomhet. Hvad om han tilsist allikevel begyndte at bli litt misfornøiet med sit verk? Tanken fyldte hende med en forfriskende følelse av at han holdt maal.

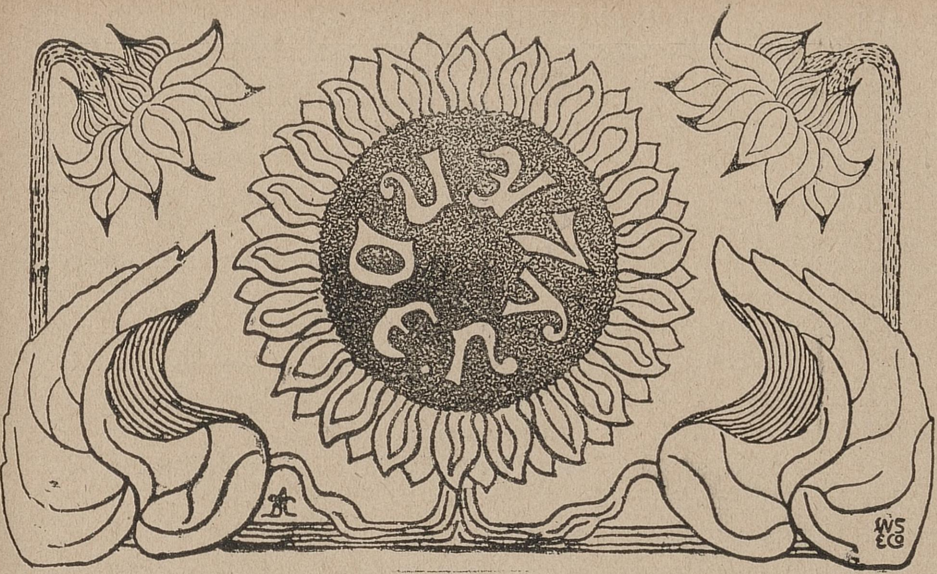
III.

De stanset i London for at se *The National Gallery*. Slik var det de i sin mangel paa erfaring hadde avgrænset det; og nu saa de virkeligheten. Hver sten i gaterne, hvert skjær i luften bar et budskap som forbauset og næsten forvirret dem under deres følsomme mottagelighet. Malerierne blev bare som en sum og en tolkning av det samlede indtryk av en ny, hittil ukjendt og utænkt verden; og det forekom Claudia at længe før hun naadde galleriets dør, hadde hun en intuitiv aabenbaring av hvad der ventet hende indenfor.

De gik fra værelse til værelse uten at vexle et ord. De uhyre stille rum syntes dog fyldt av lyd, som bruset av en fjern mængde, som bare opfattes av ens indre. Hvis det kunde git sig uttryk i ord, vilde dette sprog dog været uforstaaelig; og selv den fjerne hvisken av en slags mening gav et utaalelig tryk til Claudias spændte nerver. — Keniston mottok støtet uten noet ydre tegn paa forvirring. Nu og da stanset han foran et lærred eller sat paa en av bænkene og forlænget sin stille betragtning av et vidunder av linjer og farver; men han hverken saa paa sin hustru eller talte til hende. Han syntes at ha glemt hendes nærværelse.

(Forts.)

De som itide melder sig som abonnenter fra 1ste juli faar de to *Camilla Collett* hefter gratis. Likesaa de hefter som danner begyndelse til hvad der fortsættes i det kommende halvaar.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. | UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. | No. 14.

KRISTIANIA 15. juli 1911.

Lov og ret

Kvinden som dræpte sine tre barn. — Barnenes far.

Moralsk lynchjustis.

For endel aar siden saa det ut som der var vext i bevægelsen for barnets ret, alle barns ret, ogsaa de utenfor ægteskap føtte og for retfærdighet mot mødrene, ogsaa de ugifte mødre.

Men det slappet av. Ikke saa at forstaa at barmhjertighetsgjerningerne stanset, tvertimot, nye og stadig bedre tilflugtssteder for hjemløse mødre er kommet i virksomhet, og nye indretninger til vern og hjælp for barn hører vi stadig om.

Men likeoverfor det retslige slog man sig til ro med at vor nye kriminallov var utmerket, og fra enkelte hold blev der fremholdt, at der alt var reformeret saa meget, at de uægte barns stakkers fædre ikke maatte behandles strengere.

Den dypere erkjendelse av ondets væsen, som syntes at dæmre for mer end én — taptes igjen. Og som tiden gik befandt man sig vel paa overflaten. Vi er praktiske folk blev der sagt. Idealisterne — hør ikke paa dem. De tar ikke de virkelige forhold nok i betragtning.

Indtil en dag virkeligheten viser frem et aasyn saa hæslig at alle farer op.

Den er kjendt over hele landet historien om piken som tjente hos kafévert Lars Isaksen og fik tre barn med ham, og som dræpte alle tre barn.

Lagretten erklærte hende for skyldig. Men den fandt meget formildende omstændigheter. Den mildeste dom som kunde gis for de gjentagne forbrydelser blev git, sies der.

Og nu sitter hun i Landsfængslet for kvinder, hvor hun skal bli sittende i 15 aar og utsone sin straf.

Og manden? — — Han er fri og frank.

Kan dette gaa an, spørres der, skal han ikke under tiltale, skal han ikke dømmes?

Nei, sier retfærdighetens haandhævere.

Men denne gang reiser publikum sig, og med en sjelden enstemmighet stevner de ham, uttaler dommen over ham.

Fra mænd som kvinder, fra unge og gamle, fra alle leire, i aviser av alle farver lyder det: **en oprørende uretfærdighet!**

Og jo mer en hører om hans færd, des stærkere stemples han, des strengere dømmes han.

Den arme forbryderske er i al sin abnormitet et helstøpt exemplar av en av de kvindetyper tidernes kultur har fremdrevet — tidernes ukultur.

Hun var hans træl og slave, uendelig hengiven. Kom efter den blodige gjerning altid tilbake til ham, ydmyg og elskende. Den unaturlige mor, »den fuldkomne elskerinde«.

Naar hun skulde føde deres barn, la hun sig ind paa fødselsstiftelsen, naar hun forlot den tok hun barnet med og dræpte det. Gik saa hjem til manden og meldte efter sigende at det var dødfødt.

Saa mente hun var det ham til behag — — —

Han betalte omkostningerne for hende ved fødselsstiftelsen, men viste forøvrig total likegyldighet for hende og barnet hun skulde føde. Og naar hun kom tilbake i hans tjeneste, *trak han det utlagte av i hendes løn.* —

Men da hun tredie gang meldte ham at hun var med barn, opførte han sig saa mot hende at hun endelig forlot ham. Hun tok arbeide paa en systue, og da hun senere forlot fødselsstiftelsen med barnet, vanket hun om i fortvilelse, lette efter et sted hvor hun kunde faa det anbragt, men fandt det ikke, og saa blev det

til mord dengang med. Men saa ulykkelig var hun da, at hun fandt det som en lise, da rettens folk kom. —

*

Der er kommet forslag frem om at faa saken gjenoptat, om henvendelser til autoriteter o. s. v. Norsk kvindesaksforening, som har faat flere skrivelser for anledningen, har konferert med jurister, som har sagt at der ingenting er at gjøre med det foreliggende tilfælde. Og i det dette skrives, meldes fra N, K. F. at den har til hensigt at faa frem et forslag om ændring av, eller et tillæg til, angjældende paragrafer.

For ikke-jurister synes det underlig at ordene og formerne skal kunne lægge sig saa rent paatvers for ret- og retfærdighet, samtidig som paragrafernes tendens er paa rette vei.

En moralsk lynchjustis er det eneste publikum har kunnet gripe til.

Vi haaper den skal ha betydning for fremtiden. Trangen til at forsvare og verne barnene, og til at komme ulykkelige mødre til hjælp, er lykkeligvis ikke i avtagende. Denne følelse er tvertimot i sterk vext, det ser vi mange beviser paa. Men hvad der har været ulykken er reaktionen likeoverfor gjennemgripende lovreformer paa dette felt. Lovene baade fra ældre og nyere tid paa dette omraade kræver en grundig revision. Enkelte av de nyere bestemmelser om barnefarens underholdningspligt gjør det f. ex. vanskeligere for moren at faa ind bidragene end før — sier folk som har med det herhenhørende praktiske arbeide at gjøre. Læs bare i aarsberetningerne fra hjem hvor der er ugifte mødre for en forsvindende liten del av barnefædrene man kan faa bidrag fra. —

Dette er vidnesbyrd helt ute i det enkelte og iøinefaldende, men det nytter ikke at ville stanse med de enkelte tilfælde og rette paa det alene. Det er vist heller ikke N. K. F.'s mening at ville stanse med det. Baade den og andre organisationer haaper vi tar grundig fat.

Det var at ønske at alle som har følt uhyggen ved det passerte og smerte og vrede over uretten — vilde bli enige om at slaa et ordentlig slag for en høiere moral i landet og lægge energi i arbeidet for at faa lov og ret til at gaa sammen. —

Friluftsskolen Rønningen i Maridalen

Et nyt led i N. K. Sanitetsforenings arbeide. „Maiblomstkomiteen" overgir friluftsskolen til Kristiania kreds av N. K. S.

Mandag 8de drog en skare paa 32 smaapiker ind paa Rønningen i Maridalen. Der skal de lykkelige ungerne holde til hele sommeren utover i lek og moro. Det er helsesvake barn, men lykkelig kan en allikevel være tryg for de er over friluftslivet som venter dem, og styrket vil de bli av sol og luft og bad og kraftig mat og godt stel i alle maater.

Av billedet ser man at de ogsaa faar go hvile i sine flugtstoler.

For sommeren blir det som en feriekoloni, men saa er det meningen det skal bli en skole, hvor barn, som er for svakelige til at følge med paa folkeskolen, kan faa en undervisning som er avpasset efter deres kræfter. Det blir nu det allerinteressanteste at se resultaterne av den slags skolegang.

Friluftsprincipet er for længe siden knæsat mangesteds utenlands, ogsaa herhjemme trænger det sig frem paa de forskjelligste felter, neppe noensteds kan det faa saa heldig anvendelse som likeoverfor vore folkeskolers svakelige, blodfattige barn. Det er et led av Norske kvinders sanitetsforenings arbeide, hvorved den vil vinde ny sympati.

Frilufusskolens bygninger er opført tidligere til et andet formaal:

Maridalens turisthotel, og ombygget, indredet og sat istand til dette bruk paa utrolig kort tid. Men penge har det kostet.

Og hvorledes har man faat midler til at faa det tiltalende komplex i orden, og det hele færdig til at motta sine beboere?

Hvem har git pengene?

Jo det har »*Maiblomsten*« gjort. De smaa røde, hvite og blaa blomster vi alle har kjøpt har skapt den.

Alt dette fik vi høre om paa den enkle og vakre indvielsesfest søndag 9de juli formiddag.

Der var møtt frem en kreds av interesserte. Først blev en salme sunget, saa holdt pastor Godal en kort tale, derpaa igjen en salme; førsteborgermester Arctander, formand i »Maiblomsten», talte anslaaende om den plet som her var ryddet for velsignelsesrikt virke, gav derpaa en oversigt over Maiblomstkomiteens virksomhet og overgav tilsidst Rønningen til N. K. S. Kr.a kreds.

Viceformand i Kr.a kreds fru Birgit Pettersen overtok saa skolen med en hjertelig tak til Maiblomstkomitéen. Hun oplæste breve og telegramer fra N. K. S. formand fru Qvam og fra Kristianiakredsens formand fru Dehli, som desværre begge var forhindret fra at være tilstede.

De som her skal føre arbeidet videre faar vel ikke saa let opgave. Det var vistnok betryggende for dem at høre hr. Arctanders ord om at «Maiblomsten« fremdeles økonomisk set vilde føle forpligtelser mot den. Der skal adskillig penge til driften, skal den holde frem som den stevner. Men den vil nok dra hjerterne til sig, og mange hjem vil gi den sin støtte. I bedre hænder end den nu er, kan den ikke komme. I den nydannede Kristianakreds er de samme damer, med fru Dehli i spidsen, som før var den Kristianiakomite som har hat med ledelsen av Grefsen Folkesanatorium, det som er saa stor en succes ogsaa økonomisk set. Der oplystes saaledes om at de 20000 kroner som sanatoriet hadde laant av »Maiblomsten« allerede nu var tilbakebetalt.

Ved siden av N. K. S.s formand og hovedstyre og »Maiblomsten« skyldes det i første række hr. direktør Jordan at »Friluftsskolen« saa hurtig er kommet istand. Han har ordnet med kjøpet og faat arbeidet drevet frem.

Den arbeidskomite som forøvrig har ordnet med og utstyret friluftsskolen bestaar av frk. Sophie Møller, fru Dahl og fru Dawes.

Skolens bestyrerinde er frk. Yggeset, og sykepleierske søster Gunhild Huseby skal ha tilsyn med barnene.

Byggeplaner

Bygmestere har vi lyst til at være noen hver nutildags baade kvinder og mænd.

Det kribler rent i fingrene paa os som bor her i hovedstaden.

Men hos de fleste av os er det kanske bare tegn paa nedbrytende lyster. Rive og rasere vilde vi om vi kunde. Naar en tænker paa hvad denne byen kunde været, og saa hvad den er — naar en ser hvad naturen har git og hvad menneskene har ødelagt — saa synes en det vilde være en befrielse bare at se store strøk uten et hus, med utsigten til at der kunde reguleres og bygges nyt paa den gamle grund av dem som forstaar at gjøre det vakkert.

Det er dette haap som altid dukker op igjen efter skuffelserne, at der endelig engang skal komme dem som forstaar at gjøre det vakkert omkring en.

Og det er den voxende trang efter hjem for *mennesker*: ordentlige, bekvemme, renslige lyse hjem istedetfor de uhumske reder som folk er puttet hen i og som betales i dyre domme.

Og saa spirer der byggeplaner hos noen hver, selv om en har til hensigt at overlate utførelsen til arkitekterne og bygmesterne av fag.

I slike byggeplaner er ikke kvinderne de mindst interesserte. Møterne om fælleskjøkkenhuset i N. K. F. og dr. Emily Arnesens senere komiteer er f. ex. vidnesbyrd om det.

Derimot har vi endnu ikke mange kvinder i landet som er utlærte i faget. Men enkelte av de faa vi har begynder at træ mer i forgrunden. Med interesse læser vi i dagens aviser:

»Byggeselskapet av 1910 har indkjøpt en tomt paa vel 4000 kvadratmeter i Thomas Heftyes gate i heldingen ned mot Bygdø Allé. For en tid siden blev der holdt en engere arkitektkonkurrance for at vinde klarhet over, hvordan tomten best kunde utnyttes og for at finde den mest tilfredsstillende hustype. Arkitekterne Morgenstierne og Eide fandt den bedste løsning hvad utnyttelsen av tomten angaar, medens juryen foretrak arkitekt Lilla Hansens boligtype som den bedste og fordelagtigste ogsaa i økonomisk henseende. Præmien blev derfor delt mellem Morgenstierne og Eide og arkitekt Lilla Hansen, og den siste fik i opdrag at indpasse sine planer i den ramme for utnyttelse av tomten, som da blev optrukket av direktionen.

Byggeselskapets representantskap har nu besluttet, at tomten skal be-

bygges efter arkitekt Lilla Hansens omarbeidede planer. Arbeidet skal paabegyndes snarest mulig og hele komplexet skal være færdig til oktober flyttetid næste aar.

Av tomten blir 1765 kvadratmeter bebygget i fire etager. Der blir ialt 30 leiligheter til utleie med fire, fem, sex, syv og otte værelser. Utstyret blir tidsmæssig i enhver henseende. Hvad huset vil koste, kan endnu ikke sies.«

Der er ingen tvil om at det er hjem for mennesker arkitekt Lilla Hansen har git planer til, hensynet til skjønhet, harmoni, bekvemhet er visselig ikke skutt tilside.

Nylændes læsere har stadig for øie en av frk. Lilla Hansens hænders gjerninger, idet hun, da bladets utvidelse skulde foregaa, var saa elskværdig at gi os tegningen til titelsiden.

G. K.

Landslærermøtet

Lærere og lærerinder

Ifølge de love, for Norges lærerforening som gjaldt før landsmøtet 4—8 juli i Kristiania bestod fællesstyret av 7 personer, hvorav de 3 skulde være kvinder og de 3 mænd. Ifølge fællesstyrets forslag skulde styremedlemmernes tal økes til 11 personer, og det skulde fastsættes at vælge 5 kvinder og 5 mænd. Et forslag fra hr. Kirkehusmo gik derimot ut paa at mænd og kvinder skulde vælges i forhold til deres antal i organisationen, hvor der er 4000 lærere og 2400 lærerinder.

Dette forslag blev ivrig bekjæmpet av frk. Anna Rogstad, m. fl., som fremholdt at *standens* fællesinteresse krævet at mænd og kvinder var like representeret i styret. Mens frk. Tora Larssen fra Fredrikstad m. fl. fandt det rigtig at der var forholdsvalg og pekte paa at likevegten kunde skapes ved at flere lærerinder meldte sig ind. Utfaldet blev at sidstnævnte forslag gik igjennem med 193 stemmer mot 84.

Da dette resultat blev kjendt, erklærte frk. Rogstad paa Kristiania lærerindeforenings vegne, at dens delegerte vilde forlate møtet, hvor valg skulde foregaa, det samme erklærte frk. Figenbaum for Trondhjems og frk. Thygesen for Bergens lærerindeforening. Vedkommende delegerte forlot salen og holdt andetsteds et møte, hvor omkring 100 lærerinder var tilstede.

Mange spør med bekymring hvorledes det nu vil gaa? Det blev uttalt at folkeskolelærerinderne nok kunde ha magt til at danne en egen lands-

forening av betydning. Ogsaa flere mænd av det motsatte parti fandt dette vilde være heldig, men andre ser med sorg paa splittelsen.

Den avgaaede formand overlærer Raabe uttalte ved festen, at han følte det som et stort nederlag efter 19 aars arbeide for samhold.

At splittelsen ogsaa er mellem lærerinderne indbyrdes gav sig sterkt uttryk paa møtet. I det nye styre er fire kvinder indvalgt, nemlig fru Sivertsen, (Bærum) (viceformand) frk. Elle (Stavanger), frk. Haug (Stange) frk. Thora Larssen (Fr.stad), den sidste valgtes ind i styrets arbeidsvalg.

Paa møtets sidste dag indledet frk. Tørresen, Skien, medlem av oppositionen, om *skoleraad*. Hun foreslog oprettelse av folkeskoleraad bestaaende av lærere og lærerinder i praktisk virksomhet. Det blev vedtat med et tillæg av lærer Randmæl.

Overlærer Raabe, som fratraadte som formand efter at ha indehavt plassen i 19 aar, blev sterkt hyldet ved festen og senere, og der blev overrakt ham en gave (et maleri av Axel Ender) fra lærere og lærerinder. Den nye formand i *Norges lærerlag* — saa blev det besluttet at kalde organisationen — er overlærer Hoversholm.

Det var det femte landsmøte som avholdtes, og det var over 1000 deltagere. Vi haaper at det, om det end maa avle strid, vil bære frugt i hvad der er til fremskritt for lærerinder og lærere og den store gjerning de har at utføre i landet.

Det har været møternes tid. — Der kommer bud snart fra den ene snart fra den anden by, hvor de har været holdt. Men *Stavanger* slaar rekorden. Ikke mindre end 6 store møter har der været — deriblandt Sædelighetsforeningernes og Norges studerende ungdoms avholdsforbunds. Og den Stavangerske gjæstfrihet, som Norske kvinders nationalraad fik saa glimrende vidnesbyrd om ifjor, har ikke fornegtet sig iaar. Den har slaat til for alle 6 møter.

I Kristianssand har *Norske Kvinders Totalavholdsselskap* holdt landsmøte.

Aapningstalen holdtes av presten Grimnes. Der var fremmøtt 66 delegerte. Formanden, provstinde Hirsch, hilste de fremmødte velkommen. Hun fremholdt nødvendigheten av kvindernes sammenslutning til vern om hjemmet. Ifølge aarsberetntngen har selskapet nu 48 foreninger med 4000 medlemmer og 13 barneforeninger med 724 medlemmer. Budgettet balanserer med 39,000 kroner.

Styret for Norsk forening for socialt arbeide har paa grundlag av erfaringerne ved den avholdte hjemmearbeidsutstilling sendt Stortinget og regjeringen en anmodning om snart at vedta en lov, som tar sigte paa at fjerne de misbruk som nu forekommer i hjemmeindustrien.

Fru Estrid Hein

Øienlæge — Formand i Kjøbenhavns kreds av Dansk Kvindesamfund.

Blandt de mange nye kræfter som i det sidste decennium er kommet med, og som nu tar aktiv del i arbeidet for kvinders sak, er der en som straks vækker opmerksomhet i møterne hernede. Ikke fordi hun optrær som taler eller deltar ivrig i diskussionen, men fordi hendes sympatiske personlighet, hendes kloke blik og hendes behagelige væsen øieblikkelig fængsler en. Det er *øienlæge Estrid Hein.* Saavidt jeg vet den eneste kvindelige specialist i Norden paa dette omraade.

Jeg opsøkte fru Hein forleden dag for at faa hende til at fortælle litt om sig selv og saa derefter faa lov til at presentere hende for »Nylændes« læsere.

I det smukke hus paa Gammeltorv, som hendes mand, ingeniør Hein, har bygget, mottok hun mig i sin koselige dagligstue, hvor hendes lille søn lekte »zoologisk have« med en masse utstoppede dyr.

Fru Hein begyndte med at fortælle mig om sit hjem og sine forældre. Hendes far var den bekjendte landstingsmand Octavius Hansen, der tilhørte det radikale venstreparti. Som den socialinteresserte mand han var, arbeidet han i sin rigsdagstid for at faa forbedret retspleien og faa den ind i humanere spor. Fru Heins mor, der lever endnu, er et overordentlig dygtig og energisk menneske, utfører de fineste haandarbeider i uld og silkesøm, især er hun en mester i at sy blomster efter naturen. Hun maa ha en kjæmpehelbred, for fru Hein fortalte mig, at hendes mor hver eneste dag, ogsaa om vinteren, tar sit bad i Øresund tiltrods for sine 65 aar!

Fru Heins barndomshjem var overordentlig gjestfrit og interessant. Det var midtpunkt for datidens første politikere. Bjørnstjerne Bjørnson, som var en ungdomsven av huset, besøkte det ofte, naar han opholdt sig i Kjøbenhavn.

Sine sterkt sociale interesser har fru Hein arvet fra sin far, og sin arbeidskraft og utholdenhet fra moren. Interesserne later til at være vaagnet tidlig og med kraft, for allerede før hun hadde fyldt sit 17de aar, tok Estrid Hansen artium, og da hun var 22 aar blev hun medecinsk kandidat med bedste karakter. Samme aar — 1896 — giftet hun sig og drog saa paa

studiereise til Frankrige, hvor hun i 1½ aar arbeidet under professor Tscherning. Det var ophtalmologien fru Hein fra første stund av gjorde til sit specialstudium. De rationelle videnskaper har altid øvet størst tiltrækning paa hende. Senere studerte fru Hein ogsaa i Østerrike, Holland, Tyskland og Skotland, overalt hvor der var noget specielt at se og lære.

Ved sin hjemkomst fra utlandet arbeidet fru Hein som assistent hos sin onkel, den bekjendte øienlæge, professor Edmund Hansen Grut. I 1906 oprettet hun sin egen klinik og aapnet selvstændig praksis. Fru Hein har ogsaa været ansat ved hospitalet. Patienter har fortalt om hvor morsomt de syntes det var at se hende i spidsen for de unge mandlige studenter, som fulgte hendes demonstrationer.

At komme i direkte personlig berøring med sine medmennesker, at faa tak i det rent menneskelige i dem, har altid staat for Estrid Hein som noget av det største og vigtigste. Derfor foretrækker hun sin private praksis, hvor hun kan komme i et slags personlig forhold til patienterne, fremfor at skulle behandle dem paa de store kliniker. Som det gode varmhjertede menneske hun er, gir hun hver dag 1 time gratis-behandling for ubemidlede mænd og kvinder. Og stor er søkningen. Med det kjendskap jeg har til doktor Hein, føler jeg mig overbevist om at det ikke alene er sine patienters øine hun tar sig av i denne konsultationstime, hun har det i sit væsen som faar dem til at tale om sine personlige forholde, til at betro hende sine menneskelige lidelser. Og jeg er likesaa sikker paa at patienterne ikke gaar fra hende uten at de føler sig opmuntret og trøstet ved den varme som ligger i doktorens vakre øine, og det lys som straaler i det smukke smil. Fru Heins overordentlig vakre talestemme synes jeg ogsaa maa øve sin indflydelse paa menneskene, saa visst som jeg tror at skjønhet i enhver form og til enhver tid, uvilkaarlig influerer paa dem der lider og har det ondt. Blomster i massevis er den form i hvilken patienterne ofte bruker at vise hende sin tak, blomster, hentet fra deres egne smaa kolonihaver. Fru Hein elsker denne gren av sit arbeide og synes at det tildels tilfredsstiller hendes længsel efter at løfte en liten sten av deres hjerte der lever paa den mørke side av tilværelsen. Ogsaa de mange heldigere stillede patienter, der strømmer til for at konsultere hende, priser hendes dygtighet og hendes elskværdige personlighet.

Interesse for kvindesaken har Estrid Hein altid hat, og længe gik hun og næret platonisk kjærlighet til kvindesaksorganisationerne. Hendes tid tillot hende ikke at ta nogen aktiv del i arbeidet for kvinders sak. Men i 1909 mottok hun efter indtrængende anmodning, trods sin store praksis, valget til formand i Kjøbenhavns kreds av Dansk Kvindesamfund. Fru Hein er i

besiddelse av en stor arbeidskraft og har sin hele dag fuldt besat fra morgen til kveld, og maa naturligvis føle det hvilende som et tryk paa sig oftere at skulle ha møter og være borte fra sit hjem og sin lille gut. Men hun finder kvindesaksarbeidet morsomt og har lovet at bli staaende endda et aar som formand i nævnte forening.

Det er især kvinders politiske stemmeret hun interesserer sig for, idet hun mener at kvinderne først gjennem den kan komme til at øve pression paa de sociale forholde. Hvis det stod til hende, vilde hun foretrække at gaa mere agitatorisk tilverks. Men alt agitationsarbeide hemmes ved mangel paa penge. »Og der er saa mange økonomiske forholde som venter paa sin løsning gjennem kvinderne,« sier fru Hein. »Nu har vi tænkt paa i likhet med »Frelsens hær« at indføre en forsakelsesuke for medlemmerne for at skaffe os penge«, fortsætter hun. »Naar et middel er godt, skal man bruke det, selv om det ikke er originalt, men laanes fra andre. Jeg har ogsaa tænkt at vi skulde utarbeide matsedler for forsakelsesuken,« fortæller hun mig med et smil. »De er saa lunkne i rigsdagen at det er en gru! Noget maa vi gjøre nu. Jeg tror det vil vare noksaa længe med den politiske valgret for kvinder, for landstinget er jo saa kontrært!« Til syvende og sidst er det nok I. C. Christensen som holder den hele sak i sin haand, og han er virkelig interesseret. Og han driver det forhaapentlig igjennem!

Fru Hein er i besiddelse av en klar, nøgtern forstand, og dette i forbindelse med hendes store ro og sindighet gjør hende til en god og behagelig arbeidskamerat. Hun liker ikke at optræ offentlig og tale, synes bedst om at høre paa andre, men hun dirigerer møterne i Dansk Kvindesamfund med en sjelden takt og ynde. Ved festen for Mrs. Chapman Catt her i Kjøbenhavn nu den 21de april holdt Estrid Hein en vakker tale til Alliancens præsident, en tale som jeg tror alle de tilstedeværende nød, saavel paa grund av dens indhold og form, som paa grund av maaten hvorpaa den blev fremført.

I sine ledige stunder sysler fru Hein i sit hjem og leker med sin lille søn; og hun elsker naturen, holder av at rote i jorden i sin deilige have i Rungsted, hvor hun eier en smuk villa.

Det radikale venstreparti opstillet i 1908 fru Hein som en av sine kandidater ved kommunevalgene, men hun naadde ikke frem, da partiet er i minoritet her i Kjøbenhavn.

Det var at ønske at Kbvn's kreds av Dansk Kvindesamfund længe maatte faa beholde sin dygtige og sympatiske formand, og endda mere vil jeg ønske at den tid ikke maa være langt borte, da det danske samfund

faar bruk for en saa klok, nobel og dygtig personlighet som fru doktor Estrid Hein.

p. t. Kjøbenhavn 17de mai 1911.

Fr. Mørck.

Landsforeningen til utnyttelse av vore nyttevexter har rettet en henvendelse til landets skoledirektører om velvillig at opta tilvirkning av *emballage* som et led i sløidundervisningen i folkeskolen i landdistrikterne.

Efter løfte bringer vi her følgende henvendelser.

Til Stortinget.

Netop som der paa statens grund reises et mindesmerke for Norges første kvindesakskvinde — netop som vi har set den første kvindelige representant indta sæte i landets nationalforsamling, faar vort land besøk av en fremragende kvindelig taler og prest fra den anden side Atlanteren. Hun ønsker at tale her i en av kirkerne. Men i *det frie Norge* negtes dette hende. I lande hvor kvinderne endnu mangler stemmeretten, Holland, England, Danmark er kirkerne stillet til bruk for hende. I Stockholm vil under kongressen hendes forkyndelse tillates fra prækestolen i en av byens største kirker. Dommen fra utenverdenen vil dennegang ikke bli av smigrende art. I det land hvis mænd har indrømmet kvinder medborgerskap og valgbarhet til nationalforsamlingen — i det samme land sættes stængsel for kirkens døre, naar det gjælder ordets forkyndelse gjennem kvinders mund.

I sammenhæng med vort lands sociale og kulturelle fremskridt paa andre omraader blir denne krænkelse mot kvinder tillike en krænkelse mot det fremmede kirkesamfund, i hvis ordning kvindelige og mandlige forkyndere indtar likestilling og en dobbelt krænkelse blir det, naar det bringes i erfaring, at for mænd — ogsaa for lægmænd — har den samme norske kirke intet saadant stængsel i sine forordninger.

Norsk kvindesaksforening har nylig ved en lignende anledning i skrivelse til Kirkedepartementet uttalt sin beklagelse over de kirkelige myndigheters reaktionære holdning. Man finder, at gjentagelsen denne gang er saa langt mere opsigtsvækkende, at det foranlediger en henvendelse til Norges Storting.

Vi tillater os derfor i ærbødighet at anmode vor nationalforsamling om at ta saken op ved dette tilfælde, idet vi protesterer mot at et for kirken og for vor etiske kultur saa skadeligt forhold faar slaa dypere røtter.

I Norsk kvindesaksforenings styre 2den juli 1911.

Randi Blehr — *formand.*
Cecilie Krog — *viceformand.*

Aadel Lampe. *Anna Hvoslef.* *Thea Holst.*
M. Keilhau Svenningsen. *Anna Strøm.*

Suppleanter: *Emily Arnesen.* *Marie Kjølseth.* *Pauline Horst.*

Med tilslutning fra:

Gina Krog
æresmedlem av kvindesaksforeningen, redaktør av »Nylænde».

Anna Rogstad
For Kr.a lærerindeforening.

Anne Holsen.
For Kvindernes stemmeretsforening.

Betzy Kjelsberg.
For Drammens kvinderaad.

Fernanda Nissen.
Fov redaktionen av »Kvinden».

Til Norges Storting

Det viser sig, at de to seneste regjeringsbeslutninger angaaende kvinders adgang til at tale i kirkerne stænger veien for en praxis, hvorefter kvinder i længere tid har kunnet benyttes som talere ved møter, hvor de lokale forhold har gjort det ønskeligt at avholde disse i kirken.

Undertegnede kvinder, der paa forskjellig maate er knyttet til kristeligt arbeide inden vor kirke, tillater sig derfor at henlede Stortingets opmerksomhet paa dette forhold og andrage om: At der gives kvinderne adgang til benyttelse av menighetens kirker paa samme vilkaar, som det i loven hjemles den læge mand.

Vi er opmerksom paa, at der vel vanskelig kan træffes nogen avgjørelse i denne sak, før de forlangte uttalelser fra biskoper og det theologiske fakultet foreligger. Men vi andrager om, at naar saa sker, maa statsmyndigheterne varetage ogsaa den kristne kvindes indflydelse indenfor vort lands kirke — hvad saa end disse uttalelser kommer til at gaa ut paa.

Ærbødigst

Marie Anker. **Henny Dons.** **Marie Michelet.**

Dorothea Schjoldager. **Marie Sinding.** **Ida Welhaven.**

Programet

for det Internationale kvinderaads Executive møte Stockholm 6—12 september er nu fastsat.

De to første dage ofres væsentlig de internationale komiteer. Dog saaledes at der onsdag den 6te om aftenen kl. 8 er et stort velkomstmøte i Grand hotel. Formanden for det svenske kvinderaad vil her først tale, derpaa svarer I. C. W.s president og øvrige styremedlemmer og formændene for Nationalraadene.

De fire næste dage holder Executivkomiteen sine forretningsmøter, mens der to aftener er offentlige møter, det første av disse fredag 8. september kl. 8 med foredrag og diskussion over emnet: Veiledning for vore gutter og piker naar de forlater skolerne.

Næste offentlige møte holdes 11te sept. kl. 8 aften om kvinders erhverv. 1. Utdannelsen. 2. De økonomiske vilkaar.

Samme dag kl. 5 holdes for alle medlemmer av raadet et større fællesmøte til diskussion om kvindehandel. — Vi bringer nærmere oplysning senere.

Otto Treiders handelsskole avsluttet 4. juli sit 29. skoleaar. *952 elever* har i dette aar frekventeret skolen; derav 81 i det etaarige, 232 i det halvaarige og 639 i det tremaanedlige kursus.

De utexaminerte elever har i dette skoleaar fundet ansættelse hurtigere end noget andet aar, og av dette sidste examenskuld har allerede nu en stor del faat post.

Det nye skoleaar begynder 1. september.

Randi Blehrs velkomsttale

til de russiske folkeskolelærere og lærerinder i Nobelsalen onsdag 12/7

Ærede russiske gjæster. —

I anledning av Eders møte her i Nobelsalen idag har jeg bedt om lov til at hilse Jer velkommen til vort land. Som representant for *den norske gruppe* av et internationalt *fredsforbund* gjør jeg det — og samtidig som formand i *Norsk kvindesaksforening.* —

Faa av os kjender Eders mægtige land personlig. Det er væsentlig gjennem Eders store digtere vi har lært at forstaa det russiske folk og faa det kjært. Den *russiske folkesjæl* taler gjennem Eders bedste digtere et sprog som gaar os til hjertet. Og jeg vil her i dette fredens hus særlig nævne *Leo Tolstoi*, han ved hvis baare det russiske folk nylig stod bøiet i sorg — en sorg som det norske folk deler med Jer.

Og vi norske glæder os over at ogsaa *vore* digtere har trængt ind til Jer og har bevæget Jer.

Et personlig sammentræf som dette idag vil derfor ha sin store betydning. At I som kommer er *folkets lærere* er os særlig kjært. Og da det er kvinderne som er i majoritet i Eders selskap, gir dette mig retten til sammen med andre norske kvinder at hilse Jer idag. —

Henrik Ibsen sa engang i en stor stund til os kvinder: Det er kvinderne som skal løfte folket i kultur og disciplin. Han saa i kvindernes indflydelse i hjem, skole og samfund den mægtigste løftestang til kultur inden nationen. I folkelærere vil forstaa disse ord, idet I føler at det russiske folks kulturelle fremtid for en meget stor del avhænger av Jer — kvinder som mænd.

I sit digt „*Fred*“ lar vor anden store digter Bjørnstjerne Bjørnson — Tolstois ven — kvinderne rope ut: kvinder alle — over hav og landegrænser, vi maa samles — vi maa samles! Ogsaa dette rop søker vi at følge gjennem vore søsterlige verdensforbund.

Naar I nu gaar utfærd til andre land for fredelig erobrings skyld gir vi Eder haanden til velkomst og haaper at I maa finde Eder vel her imellem Norges folk som imellem en samling av venner! Hjertelig velkommen til vort land og vort folk!

*

Talen blev oversat til russisk af journalist *Lewin* og blev mottat med levende bifald.

Tyske kvinders sociale arbeide

I

Retsoplysningskontorer i Tyskland

(Av et foredrag av frk. Louise Wenzel i Køln)

Forts. fra no. 9.

Gjennem Schweitzerjuristen fru dr. *Kempins* foredrag kom der liv i bevægelsen, og i januar 1894 blev det første retsoplysningskontor av denne art oprettet i *Dresden* av fru Stritt. Dette var altsaa 10 aar *før* de omtalte preussisk ministerielle forføininger. Efter forbillede av kontoret i Dresden, blev der paa kort tid over hele Tyskland et net av den slags retsoplysningssteder for kvinder. I 1908 var der, naar man medregner de fem som er oprettet i Wien og Brünn over 80.

Som hr. overborgermester Ebeling i Dessau alt betonte i sit foredrag paa representantmøtet i provinsen Sachsen i 1905 er disse retsoplysningssteder en banebrytende institution skapt av *tyske* kvinder alene.

I ingen anden kulturstat har der tidligere været retsoplysningskontorer for kvinder.

I 1904 blev fra Dresden besluttet at forbinde disse kontorer og selskaper i et retsbeskyttelsesforbund under forsæde av fru justisraad *Halle*. Forbundet har et særskilt organ i „Meddelelser om retsoplysninger“.

Jeg vil tilføie at som følge av et flyveblad, utgit av forbundet (ogsaa paa engelsk og fransk) er der blit grundlagt retsoplysningskontorer i Italien, Holland, England, Amerika. Takket være et foredrag av *Käthe Schirmacher* i Petersburg er ogsaa der paa stedet dannet et saant oplysningskontor inden den tyske hjælpeforening.

Neppe noen anden gren av vort arbeide har som disse institutioner erobret sig plass inden alle retninger av kvindebevægelsen.

Den almindelige tyske kvindeforening, det tysk evangeliske kvindeforbund, det katolske kvindeforbund, Fremskrittskvindeforeningernes forbund og den fædrelandske kvindeforening av det Røde kors — alle har de grundlagt retsbeskyttelseskontorer, og næsten alle har sluttet sig til det store forbund. Det tysk evangeliske kvindeforbund har 7 steder.

Den 21. februar 1901 konstituerte *Foreningen for retsbeskyttelsessteder for kvinder* sig her i Køln som selvstændig forening. Det var den første i Rhinlandene og Westfalen. — Med tvil kom man denne, endnu ganske fremmede, kvindevirksomhet imøte, her ikke saa meget fra herrernes side, især ikke fra sakførernes, men fra damerne, som — jeg maa bekjende det *oftere* var og endnu *er* større fiender av kvindebestræbelser end mændene. Men med fuld tillit kom de kvinder som trængte hjælp til os. Alt ved første konferance (taletime) møtte 10. —

M. h. t. vanskeligheten: kontorværelser, saa blev den strax lettet for os ved imøtekommenhet fra en arbeidsgiver. I firmaet *Gebr. Stollwerks* arbeiderspisehus, i den larmende fabrik, avholdt vi i fire aar engang ukentlig vor taletime. En anden taletime holdtes et aar i et stort klasseværelse i Folkeskolen i Machabäergaten. Da saa i 1905 det omtalte byen Kølns retsoplysningssted under Goldschmidt blev oprettet i en av kommunens bygninger, erholdt vi ved kommunestyrets imøtekommenhet og efter anmodning to stille værelser i samme hus, dertil opvarmning og lys, en kvindelig hjælpesekretær under vore konferancer, hele utstyret — og desuten sæte og stemme i styret for det kommunale retsoplysningskontor. Siden oktober 1908 har vi igjen flyttet sammen med det kommunale kontor til Heumarkt 46—50, det tidligere hotel *Victoria*.

Eftersom vore værelser blev større tiltok ogsaa den aarlige søkning til vore taletimer, som nu holdes fire gange ukentlig. I 9 aar har vi hat søkning av 15000 kvinder.

Ogsaa i andre byer som Halle, Dortmund, Danzig, Düsseldorf, Braunschweig, Essen etc. traadte retsoplysningsstederne for kvinder i forbindelse med de kommunale. Trods de utvilsomt gode virkninger av dette — om end ikke meget omfattende — samarbeide er der endnu mange pessimister, især blandt de paa de kommunale kontorer ansatte funktionærer — som i det hele ikke vil anerkjende det gode ved lægmands- og kvindearbeide naar det gjælder retshjælp. Men langt hyppigere ydes der anerkjendelse og ros til begge grupper, og det ikke mindst fra faglig side.

Og i virkeligheten lærer utviklingen av de almennyttige retshjælpssteder os, at forholdsmæssig faa av disse kontorer ledes av jurister, ogsaa faa av de kommunale, og at de av andre organisa-

tioner oprettede steder — saaledes ogsaa de som er grundlagt av kvinder — holder sig godt oppe, idet *hvert* av dem imødekommer forskjellige *bestemte* krav — de har saaledes vist de har livsbetingelser.

Hr. dr. *Marr*, sekretær for *Hamburgs* folkehjem, gav ved generalforsamlingen for de tyske almennyttige og upolitiske retsoplysningssteder i Køln (2. nov. 1901) klart og varmt uttryk for dette i følgende ord:

Forskjellen paa »retsoplysningskontorer« og kvindernes retsvernskontorer er efter mit skjøn, at de etiske betingelser for vore specielle sociale opgaver er langt sterkere betonet i de siste end i de førstnævnte. Og jeg har en følelse av at de *ydre* fremskritt ved vor retsoplysningsbevægelse, økningen av vore tal og vore kontorer let faar os til at undervurdere betydningen av en moralsk fordypelse i arbeidet. Jeg for min del kan alene se en isandhet social opfatning av enhver art av almennyttig virksomhet virkeliggjort hvor mennesker hengir sig til en saa'n opgave *ikke* bare som ansatte funktionærer men *frivillig* som mennesker. Og saa er tilfælde med retsvernskontorerne.«

»En ansat betjent, var han end det dygtigste menneske vil aldrig *alene* og *bare henvist til sig selv* kunne være de mangfoldige opgaver paa et slikt sted voxen. Derfor maa ogsaa i vor bevægelse den opfatning bli levende, som er raadende i Englands sociale bestræbelser, den opfatning at enhver almennyttig opgave appelerer til de dannedes og bedrestilledes *personlige* ansvarsfølelse og fordrer deres umiddelbare *frivillige* medvirken. Mine femaarige erfaringer for *Folkehjemmets* oplysningskontor, som ideelt hviler paa denne opfatning, har lært mig at i det levende liv, i praxis, kommer sjelden en klient til os med et juridisk avgrænset retsspørsmaal.

Han vil nok oftest forebringe sit anliggende i den form, men hans retsbesværing er kanske bare et enkelt symptom paa hans hele, paa andre grunde hvilende, nødstilstand, og jeg faar da bare tak i en ofte mindre væsentlig virkning av denne, derimot ikke i *aarsaken* selv, saalænge jeg, — om ogsaa bevæbnet med de bedste juridiske kunskaper — bare stiller hans besværinger op som et retsspørsmaal og bare gir svar paa det. Der indtræffer tilfælde — og det meget hyppigere end vi formoder — som ikke kan løses paa anden maate end ved raadgiverens rent menneskelige omsorg ogsaa utenom lovene og utenfor kontoret. Og dette kan en enkelt funktionær paa det bedste kontor ikke yde. »At kvindernes retsvernssteder netop lar sig lede av denne indsigt, deri ser jeg deres største fortrin. Og det skal vi huske at i den tyske retsvernsbevægelse er det kvinderne som fra først av har hævdet dette høiere standpunkt og kanske — saa paradoxalt det end

kan lyde netop som følge av deres mangel paa speciel juridisk utdannelse. Her i Tyskland har vi det altfor meget med strax at paakalde myndigheter, love, funktionærer, kontorer og formularer mot sociale misbruk og ulykker og er altfor litet vant til at appelere til den enkeltes samvittighet og ansvarsfølelse. Ut fra dette synspunkt vilde en sammenslutning av retsoplysnings- og kvinderetsvernsstederne — saafremt den ikke bare finder sted i de ydre former, men i indhold — faa betydniug for hele denne bevægelse som en *principiel* ny ordning og en høinen av dens maal i retning av etisk social pligtopfyldelse.»

Til det omtalte forbund, som hovedsagelig bestaar av kommunale retsoplysningssteder, sluttet sig ogsaa kvindernes retsoplysningsforbund, dettes formand er medlem av styret.

Spør man mig nu: Hvorledes arbeider De saa paa retsvernskontorerne? — saa kan jeg peke paa det jeg her har oplæst. Vi søker at trænge ind i den foreliggende sak. De omstændigheter under hvilke den, for hver enkelt spørgers vedkommende, er fremkommet cg fortsætter at existere, maa vi søke at komme bedst mulig tilbunds i, for at kunne gi de raad som passer bedst for de særegne tilfælde.

(Forts.)

Klarsyn

(Fortsat fra nr. 13.)

Claudia holdt ham bevisst under opsyn nu og da, men indtrykkets totalsum var negativt. Hun husket at hun, da hun først møtte ham, hadde syntes at hans ansigt var næsten uttryksløst; og han hadde jo til vane slike stunder av selvoptagethet.

Om aftenen paa hotellet talte de hele tiden om London, og han forbauset hende ved en iagttagelsens skarphet som hun ofte hemmelig hadde beskyldt ham for at mangle. Han syntes at ha set alt, at ha undersøkt, følt, sammenlignet med nerver som var likesaa fint stemt som hendes egne, men han talte ikke om billederne. Næste dag var de igjen i Nationalgalleriet, og han begyndte at undersøke malerierne mer detaljmæssig, utpeket forskjellig teknik, analyserte og kritiserte, men endnu uten at samle det til noen konklusion. Han syntes at ha en vis provinsmæssig frygt for at vise sig for imponeret. Claudias egne følelser var for sammensatte, for overvældende til at hun kunde bringe dem i system. Da hun manglet utførerens instinkt, som gir støtte, følte hun at hun rent tapte fotefæste under de

uopklarede indtryks strøm. Et undgik hun med bevissthet, og det var at sammenligne sin mands arbeide med hvad hun daglig saa. Kunst, sa hun til sig selv, er altfor forskjelligartet, altfor sammensat, er avhængig av altfor meget samspil av følelser og omgivelser, til at tillate at en skulde dømme den ved noen færdig doktrin eller forutfattet mening.

Ogsaa teknikens finesser maa ændre sig efter kunstnerens ændrede intention, og denne paavirkes igjen ofte av helt ubevisste indflytelser. Hvorledes skulde da en ukyndigs evne kunne bedømme saa forskjelligartede gjenspeilinger av flygtige visioner? Hun søkte tilflukt i en lidenskapelig overdrivelse av sin egen uvidenhet og udygtighet.

*

Efter en uke i London reiste de til Paris, Kenistons maleriutstilling var blit aapnet noen dage tidligere; og da de kjørte gjennem gaterne saa de en impressionistisk plakat her og der, som indbød dem til at ta den amerikanske kunstners verker i øiesyn. Mrs Davant, som hadde været i Paris til aapningen, hadde alt skrevet henrykt om det indtryk den hadde gjort, og lagt ind noen anbefalende notiser fra en eller to aviser. Hun skrev at der hadde været en mængde paa aapningsdagen, og at kritikerne hadde været »umaadelig interessert.«

Keniston kom om aftenen, og næste morgen spurgte Claudia hvad tid han vilde gaa og se paa malerierne.

Han saa op fra sin reisehaandbok med et fraværende uttryk.

»Hvilke malerier«?

»Hvilke? — Dine naturligvis« — sa hun forundret.

»Aa, det har ingen hast« — og han tilføiet med en smule forlegen latter. »Vi vil se litt paa de andre fyrene først.« Saa la han haandboken ned og foreslog hende at gaa med i *Louvre.*

De tilbragte morgenen der, tok lunch paa en restaurant like ved og vendte tilbake til galleriet om eftermiddagen. Keniston var nu gaat over fra stumhet til ivrig snakkesalighet. Det var tydelig at han begyndte at ordne sine indtryk, og finde vei i et hjørne av dette store skapte univers.

Han syntes overordentlig rede til at meddele sine opdagelser; og Claudia forstod at hendes uvidenhet var ham en bekvem avleder under den frygtelige besættelse av nye følelser og fornemmelser.

Paa veien hjem spurgte hun, naar han vilde gaa til Mrs. Davant.

Hans svar forbauset hende. »Vet hun at vi er her?«

»Ikke — hvis du ikke har underrettet hende« sa Claudia med en smule harmløs ironi.

»Det er heldig,« sa han likefrem, »jeg vil gjerne vente og se mig om

en dag eller to længer. Hun vilde ellers ha mig til at gaa omkring med sig; og jeg vil helst være alene om mine indtryk.«

De følgende to dage gjaldt det da at undgaa Mrs. Davant. Under almindelige omstændigheter vilde Claudia hat skrupler for at være med i denne noksaa tarvelige sammensværgelse; men hun befandt sig i en tilstand hvor personlig kritik var drevet i bakgrunden, og hendes mands behandling av Mrs Davant blev hende bare som en hjælp til at bringe lys over større strøk.

De hadde været fire dage i Paris, da Claudia en eftermiddag hun kom hjem fra en kort tur til Rue de la Paix, blev stanset paa tærskelen av en bebreidende skikkelse — — deres velgjørerindes. Mrs. Davant's bebreidelser var imidlertid ikke rettet mot hende. Keniston hadde mottat det første støt, saa det ut til, for han stod og lænnet sig til kamingesimsen i deres lille *salon* i den tilstand av overbevist tilsynelatende likegyldighet, hvori om noensinde en mand er gla ved at søke tilflugt bak sin hustru.

Claudia hadde imidlertid foreløbig ikke til hensigt at yde ham ly. Hun vilde heller iagtta og vente.

»Nei han er virkelig helt umulig!« ropte Mrs. Davant og fik hende med engang ind i sin anklages centrum.

Claudia saa fra den ene til den anden.

»Fordi han ikke har indfundet sig hos Dem?«

»Fordi han ikke har indfundet sig hos sine egne billeder!« var hendes selvfornegtende svar.

Claudia rødmet, og Keniston syntes litt urolig; han byttet stilling.

»Jeg kan ikke faa hende til at forstaa det« sa han vendt mot sin hustru.

«Jeg bryr mig slet ikke om mig selv!« avbrøt Mrs. Davant.

»Men det gjør jeg« opponerte han hurtig, »det er det eneste ved affæren jeg bryr mig om.«

»Jeg vilde ha gaat til Dem strax — eller skrevet —, Claudia vilde ogsaa gaat, men jeg hindret hende.« Han saa sig hjælpeløs omkring i det pene med røde forhæng prydede værelse, som brændte sig ind i Claudias bevissthet som synlig vidnesbyrd om Mrs Davants fordringer paa dem.

»Jeg kan ikke forklare det« brøt han av. (Forts.)

Nylænde

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 15.

KRISTIANIA 1. august 1911.

Under Lockouten

Hvem lider mest?

I det dette skrives nedsætter Stortinget sin 7 mandskomité til behandling av spørsmaalet om mægling og voldgift i arbeidstvistigheter.

Der maa komme noet utav det til bilæggelse ogsaa av den nuværende strid. Vi tror det. De utaalelige tilstande som raader kan ikke, *maa* ikke vare.

Naar naturulykker indtræffer, stimler folk sammen til hjælp, privatfolk, kommuner og stat gjør de offere de formaar, for at gripe ind til bedste for dem som lider og for at indskrænke skaden, stanse ulykken, forvinde følgerne for samfundets borgere, for landet.

Og saa skulde der ikke kunne findes utvei til at gripe ind under det som er frygteligere i sine virkninger for det hele land end noen naturulykke i mandsminde; den sociale krig vi nu har, *borgerkrigen.*

Vi har ved tidligere leiligheter uttalt os for nødvendigheten av en lovgivning som kan gi vern mot de landsulykker, med følger utover en uoverskuelig fremtid, som arbeidskrigene skaper. Disse krige som

er en følge av skjævheten i hele vort samfundsstel, og som gir store skarer av mennesker ulægelige saar.

Kunde den overskues den ulykke som nu raader, kunde en faa forstaaelse av lidelsen, saa vilde der strax kunne bli en løsning. Men det værste er det som gjemmer sig. -- De største lidelser hvor finder man dem?

Kan der være tvil om at den findes i de stummes leir? At det er hustruerne, familierne, kvinderne som bærer de tyngste byrder?

Disse tapre, taalmodige kvinder i leiren — de kunde vidne om de vilde.

Der er neppe tvil om at mængden av de organiserte arbeideres hustruer, likesom arbeidsgivernes hustruer, er enig i mændenes taktik, og at de er med dem i kravene og ikke vil holde dem tilbake.

Men selvfølgelig maa ogsaa der findes opposition, der inden familierne. Og hustruernes avhængighet, deres dobbelte haapløse økonomiske avhængighet øker ulykken, deres sterke følelse av den kan drive ind i fortvilelse,

Det skal ogsaa denne landsulykke lære os: at sætte kraft paa arbeidet for hustruernes større økonomiske uavhængighet, ogsaa her maa vi ha bedre, langt bedre love. —

Men om en end kan dra aldrig saa stor lærdom av ulykken — saa se at faa ende paa den, saa snart ske kan!

Og mens den staar paa, la ingen lukke sit hjerte likeoverfor den lidelse som følger med, enten den er hvad man kalder forskyldt eller uforskyldt. —

26/7 11.

Vi hadde haapet at grundlovsforslaget om *almindelig stemmeret for kvinder* var kommet frem til debat i Stortinget saa tidlig, at vi kunde meldt utfaldet i dette hefte. Men idet heftet gaar i pressen er det endnu ikke opslaat til behandling.

For alle tilfældes skyld har Landskvindestemmeretsforeningen indsendt nyt forslag for næste stortingsperiode.

Interpellation i Stortinget

angaaende barnefarens ansvar

»Agter regjeringen i anledning av de forhold, som er oplyst under den nylig paadømte barnedrapssak ved Oslo Lagmandsret, at opta til overveielse spørsmaalet om mulige forandringer i den borgerlige straffelov i hensigt at skjærpe barnefarens ansvar?«

Denne interpellation saa vi til vor glæde bebudet endnu før vi hadde faat omsendt forrige hefte.

Det glædelige og det betydningsfulde er at Stortinger selv optar saken, og uten paatryk fra kvindesakshold*)

Det viser vi hadde ret i hvad vi sa at følelsen dennegang var sterk og almen.

Mandag 24. eftermiddag kom saken frem i Stortinget og blev av president *Bratlie* begrundet saaledes:**)

Den for kort tid siden avsagte dom ved Oslo Lagmandsret har vakt opmerksomhet i vide kredse. Det var en ulykkelig pike, som for barnedrap blev dømt til 15 aars fængsel. Det var ikke dommen over hende som man fæstet sig ved. Det var jo en graverende forbrydelse hun hadde gjort sig skyldig i. Men det vakte, efter det oplyste, opsigt, at barnefaren gik helt fri. Det maa nemlig være utvilsomt, at barnefaren bærer en stor del av ansvaret for de drap, som er begaat. Jeg ser av aviserne, at saken har været forelagt riksadvokaten, som ikke fandt, at de gjældende love var saaledes, at barnefaren kunde rammes. Jeg føler mig overbevist om, at den ærede justisminister er opmerksom paa denne sak, som paa ethvert andet forhold i det praktiske liv, som bør fremkalde ændringer i vor straffelovgivning. Men jeg tror, at det vil være heldig om den ærede justisminister her vil uttale sig om saken.

Statsraad Scheel oplæste de gjældende lovbestemmelser om barnefarens ansvar. Disse kom, uttalte han, ind i lovgivningen i 1892 efter et privat forslag, som i det væsentlige stemte med et forslag av riksadvokat Getz. De laa ogsaa nær op til bestemmelser i den finske straffelov. De norske og finske straffelove er saavidt jeg vet de

---

*) Den henvendelse fra L. K. S. F. som vi tar ind paa et andet sted i bladet, var, som man vil se, stilet til justisdepartementet; den oversendtes like efter at interpellationen var meldt, men var selvfølgelig besluttet og redigeret uavhængig av dette.

**) Vi henholder os væsentlig til Morgenbladets referat.

eneste som har særlige bestemmelser om barnefarens ansvar for forbrydelser som begaaes av barnemoren. Det vil her være meget vanskelig at lave en lov, som samtidig vil sikre en effektiv ilæggelse av straf uten at komme til at ramme, hvor den ikke burde. De nugjældende bestemmelser rammer væsentlig det forhold, at barnefaren ved sin optræden fremkalder forbrydelsen. Den tanke, som gjør sig gjældende i det foreliggende tilfælde er, at man bør ramme barnefaren, hvor denne ved et hjerteløst forhold er skyld i forbrydelsen uten dog direkte at ha fremkaldt den. Desuten har man vel villet faa loven ændret slik, at barnefaren skal kunne straffes, ikke alene hvor han er vidende om svangerskapet, men ogsaa hvor han burde ha mistanke om det. Jeg vil derfor ta under overveielse om der kan avfattes lovbestemmelser, som kan imøtekomme disse krav, saaledes at man rammer moralsk forkastelig optræden, uten dog at bestemmelsen blir slik at folk kan rammes paa bare løse formodninger.

Bratlie: Det vil vække tilfredshet at statsraaden har under overveielse at faa revidert vore straffebestemmelser saaledes, at aapenbart moralsk forkastelige handlinger kan bli rammet. Statsraaden talte om utenlandsk ret. Jeg vil si, at jeg tror ikke, at vi paa dette omraade bør søke vore forbilleder i utlandet. Der hersker tildels en ganske anden opfatning av disse ting end hos os. Og jeg tror, at retsutviklingen her i vort land er inde paa de rette baner.

Amundsen vilde henlede opmerksomheten paa en anden side av saken end at faa straffebestemmelserne skjærpet nemlig at faa skarpere regler for barnefarens underholdningspligt. Den forrige regjerings proposition hadde her en bestemmelse om, at moren skulde kunne søke økonomisk støtte hos faren ogsaa før nedkomsten. Propositionen blev imidlertid tilbakekaldt av den nuværende regjering, formentlig paa grund av dens bestemmelser om uegte barns arveret.

Statsraad *Scheel*: Jeg er enig med advokat Amundsen i at det av ham nævnte spørsmaal staar i den nøieste forbindelse med denne sak. Det er imidlertid ikke rigtig, at den nuværende regjering tilbakekaldte den forriges proposition. Den undlot kun at ta den op. Men det er mit haap til næste aar at kunne fremlægge en proposition om barnefarens ansvar.

Nogle ord i anledning af en navnesag og en drabssag

Det var her paa forsommeren en gang, at der faldt en dom i en navnesag. Det var en ganske almindelig sag, som ingen opmerksomhed vakte, og som det ikke blev talt om.

Det hele var:

Medlemmer af familien Ecks var blevet opmerksom paa, at en dem ubekjendt mand førte navnet. Ved nærmere undersøgelse viste det sig, at vedkommende mente at være søn av en afdød hr. Ecks, født udenfor egteskab, og ansaa sig for at have en vis berettigelse til at kalde sig Ecks. Sagen kom for retten og blev paadømt saaledes:

»Afdøde hr. Ecks betalte i sin tid de lovbestemte opfostringsbidrag og har saaledes vedstaat paterniteten. Imidlertid kunde det tydeligvis ikke have været hans vilje at *anerkjende* sigtede som sin søn, da han i saa fald vilde have lyst ham i kuld og kjøn.

Da saadan lovlig tillysning ikke har fundet sted, fradømmes sigtede enhver ret til at føre familienavnet Ecks.«

Den legitime familie vandt saaledes seir med bravour. Det var ikke tvil om, at den var i sin gode ret. Det hele var saa ordinært, at ingen forundret sig derover. Bare nogle ganske faa var en smule forbauset over Ecks'erne, — at det virkelig kunde være denne families medlemmer saa meget om at gjøre, at faa fradømt broren, fætteren, den kjødelige slegtning denne ret, — nogle faa, som tænkte, at de vandt igrunden ikke stor æren ved den seir.

Dommen kunde ikke være anderledes Paa dette punkt er loven klar, og der er ingen vei udenom den, naar det forlanges, at den skal træde i kraft.

Men hvorledes maatte vel denne mand — sigtede — og den kvinde; der en gang fødte ham til verden — hvorledes maatte denne retfærdighedens afgjørelse vel føles for dem? Kommer der da aldrig en ny tid med mindre sneversyn og mere egte æresfølelse?

Naar man en sjelden gang, — saa uhyre sjelden — hører om, at en mand tar sig av sit naturlige barn, — naar vi hører, at han *anerkjender* det, gir det sit navn, sørger for det som en far ellers gjør det for sit barn, da har alle mennesker kun *en* dom over denne mand. Vi siger: Det er bra gjort. Det er en mand med æresfølelse og retsfølelse. — Den mand, der gjør det, — mon han taber paa det?

Men naar vi alle mener, at dette er ret, — hvorfor er vi saa enige

om at knæsætte uretten? Er det, fordi det er saa faa, som *har* denne æresfølelse? Paa den maade faar de den *aldrig*.

Hvor skulde ogsaa gjennemsnitsmanden faa disse høiere æresbegreber fra? Hvorledes skulde han opdrages hertil? Hvor mange kvinder træffer han vel af en saa stor godhed, at de vil tage hans barns parti? kanske allermindst den kvinde, der maatte komme til at staa ved hans side gjennem livet, og som skulde hjælpe ham paa veien. — —

For kvindernes største last er deres store ubarmhjertighed mod hinanden. De allerfleste stiller sig solidarisk med gjennemsnitsmanden i hans ubegribelige mangel paa hjerte, æresfølelse og ansvar. Taushedens og skjulthedens kaabe lægges over og dæmper og dækker. Og dukker der en gang op en bror eller en søster, som tausheden hidtil har gjemt, da undser man sig ikke for at trække dem for domstolene og fradømme dem enhver ret ved hjælp av love, som man en gang langt henne i fremtiden vil finde uhyrlige og barbariske, saaledes som vi nu selv dømmer den Napoleonske sentens: *La recherche de la paternité est interdite.* (Det forbydes at efterspore barnefaren.) Ser vi da ikke at vi selv lever under den samme lov. Dens aand trives og blomstrer og sætter friske frugter; i disse dage dømmes en søn fra sin fars navn.

Denne far er vel kanske ikke altid saa meget værd, at hans navn er noget at tragte efter, — vil man kanske sige, — og vistnok vil mange forladte kvinder, især de, der er blevet styggest mishandlet, foretrække at give barnet sit eget navn. Men der ligger en underkjendelse af barnet fra farens side og en anonymitetens beskyttelse for ham deri, at barnet ikke har *ret* til at tage navn efter ham. Hvorfor ikke lige saa godt farens navn som morens? Hvem skulde ville fradømme ham det, naar man lod sin retsfølelse raade.

Under disse love forbedres aldrig gjennemsnitsmandens tænkemaade paa dette punkt. Fra det første, han kommer til forstaaelse, og fra det første han kastes ud i livet, ved han, at han er tryg. Han opdrages derved til den grusomste egoisme og den forfærdeligste lavhed i erotiske forhold, — i absolut ansvarsløshed for, hvad han giør; det er overladt til hans forgodtbefindende, om han vil anerkjende sit eget barn, eller om han slet ikke vil kjendes ved det, og næsten altid finder han det bekvemmest ikke at kjendes ved det. Ligeoverfor den kvinde, han vil overlade til sin skjæbne, — og i almindelighed ikke nogen lys skjæbne, — gjælder bare mottoet: Ve de overvundne.

Ja, ve den der er overladt til gjennemsnitsmandens ædelmodighed. Naar det for ham ubehagelige indtræffer, at en kvinde er med barn ved

ham, — ja, hvor er da ømheden, kjærligheden, de gode ord og den sterke arm, der skulde støttet hende og holdt hende oppe ligeoverfor hende selv og andre, — hende der foruden den vanskelige sociale stilling ogsaa rent legemlig har et besværlig svangerskab og en pinefuld fødsel at gjennemgaa, — hende, der er saa hjælpeløs stedt, at det maatte paakalde alle en mands fineste og bedste instinkter. En opmerksom iagttager vil have seet, hvorledes det gang paa gang viser sig, at ligeoverfor hende har han, netop i svangerskabets tid, — paa grund af det for ham kjedelige, muligens en smule latterlige ved situationen, — i bedste tilfælde kun den koldeste ligegyldighed, hvis han da ikke direkte er grusom og brutal, væbnet til tænderne er han med alle sine foragteligste egenskaber. Ingen faar vel se saa dybt ned i afgrundene i en mands karakter som den kvinde, der er bleven ham besværlig, og som han ønsker at blive kvit. Da er han i sin egoisme, i sin lille sjæls naive egoisme, som et barn, — ikke et godt og troskyldig barn, — men som et af disse forfærdelige barn, som plyndrer fuglereder og spidder sommerfugle og tramper ned blomsterbed og er en rædsel for mennesker og dyr.

Endog blandt grove forbrydere gjælder det dog for en usselhed, at den ene frir sig ved at lade den anden undgjælde. Men i et erotisk forhold, — ved den høit lovpriste elskov, — der er dette gjængs skik. Er da ikke begge lige skyldige? I de fleste tilfælde formodentlig manden mere end kvinden. Agtelse skulde han have for den kvinde, der bærer hans barn, og for barnet selv, før og efter det er født. Han maa faa andre begreber om, hvad der tjener ham til ære og hvad der er ham en skam. Men disse begreber faar han sikkerlig ikke, ved at tausheden og skjulthedens dækkende kaabe bredes over hans barn og dets mor.

I folkesproget, hvor der saa ofte findes træffende udtryk, skjelner man mellem en »far« og en »barnefar«. Ak Gud, for en forskjel. Hvilken sum af kjærlighed og opofrelse, af godhed og ømhed ligger der ikke i ordet »far.« Og hvor megen haardhed i den anden betegnelse! Ordsammenstillingen er nok. »Barnefar« hvad skulde han ellers være far til, om det ikke var til sit barn.

Vi har intet tilsvarende, der heder »barnemor.« Men vi har aarlig, — mange gange om aaret, — noget, der heder »barnemorderske.« Men medens udtrykket barnefar indebærer alverdens kulde, betyder »barnemorderske« et udbrud af alverdens fortvilelse.

Hvad finder disse stakkars, stygt behandlede kvinder ikke paa? Man finder de smaa børn i søppelkasser og paa banelinjen, kastet ud af kupévinduer. Aa, — disse »fødsler i dølgsmaal,« — er det ikke indbegrebet af hvad der kan eksistere af menneskelig fortvilelse og menneskelig lidelse?

I disse dage har vi den celebre sag med pigen og de 3 børn, — hun, som fik de 15 aars strafarbeide.

Om denne sag har der været talt nok. Vanskelig er det at dømme i den, og de som dømte har sikkerlig kun fulgt loven, saaledes som de maatte. Men hvilke lidelser har hun dog ikke gjennemgaaet, dette stakkars, halvt imbecile væsen, der laa saa fuldstændig under, — inden hun gik ind til de 15 aars strafarbeide. Kafévert Lars Isaksen kan loven ikke ramme. Og hvorledes skulde en lov være affattet, der kunde ramme en mand for hans hjertes haardhed? Nei, — lovene maa være saaledes, at de kan indvirke paa gjennemsnitsmandens hele tænkemaade, saaledes at alle Lars Isaksener inden de dannede og udannede klasser maatte blive en nmulighed.

Men saadan som det nu er: Finder de en druknet ung kvinde i Akerselven, — *cherchez l'homme*, et barn i en søppelkasse, — *cherchez l'homme*? et barn kastet ud igjennem et kupévindu, — *cherchez l'homme!*

Dyret i manden er det vore love opdrager.

Karen Hanssen.

Den henvendelse som blev rettet til justisdepartementet fra L. K. S. F. underskrevet av formand og sekretær, lød saa:

Til justisdepartementet!

Landskvindestemmeretsforeningens styre tillader sig herved at paakalde departementets bistand i anledning den nylig afsluttede straffesak mot en 26-aarig kvinde, som blev idømt 15 aars fængsel for at ha dræbt sine 3 børn. Samtidig har børnenes far i sit forhold utvist en oprørende hjerteløshet. Under omstændigheter, da en kvinde har særlig krav paa omhu og venlighet, har han møtt hende med vrede og brutalitet. Utgifterne ved nedkomsten har hun alene maattet bære, idet han hver gang har krevet sine utlæg tilbagebetalt, og likeoverfor sine børns skjæbne har han vist den største likegyldighet. Skjønt han saaledes har været medvirkende aarsak i forbrydelsen, har han ikke kunnet rammes av de nugjældende straffebestemmelser. Denne ulikhet i bedømmelsen av parternes skyld, som er foranlediget ved mangler i loven, har virket krænkende paa den almene retsbevidsthet. Vi henstiller derfor i ærbødighet til departementet snarest at søke utvirket en forandring, saaledet at en lignende uretfærdighet i fremtiden kan undgaaes.

---

*) Søk efter manden.

Kvinderne og valgene

»Nylændes« redaktion opstiller i nr. 8 som diskussionstema: »Ad hvad vei skal vi bedst kunne faa en kraftig representation av selvstændige kvinder i Kr.a kommunestyre.«

Jeg skal faa lov til ganske kort at pointere den vei, jeg mener, kvinderne bør slaa ind paa for at kunne gjøre sin indflydelse gjældende, baade i Kr.a og andre kommuner. I mit første opsæt uttalte jeg, at de kvinder som hittil har arbeidet for kvindernes sak fremdeles maa stille sig til disposition, og dette er ogsaa idag min mening. Det forekommer mig, at der er svært liten grund til at stifte noget *nyt parti*, aldenstund vi har i arbeide, i fuld aktivitet ikke mindre end *4 kvindelige organisationer*, som med sine lokale organisationer arbeider baade i by og i bygd. Vi har *Norsk kvindesagsforening*, *Kvindestemmeretsforeningen*, *Landskvindestemmeretsforeningen* og *Norske Kvinders nationalraad*. Alle disse organisationer har den særlige opgave at arbeide for kvindernes oplysning, utvikling, for deres dygtiggjørelse til at forstaa og utføre de pligter, som paahviler dem socialt og politisk. N. K. N. for eksempel har som sin anden programpost: *Oplysningsarbeide* — — »ved, med andre midler end at besvare spørsmaal, at *oplyse* norske kvinder om deres vundne rettigheter og *dygtiggjøre* dem til at opfylde de krav og utøve de plikter, som ved lovgivningen er paalagt dem og — eftersom utviklingen skrider frem — vil paalægges dem paa det sociale, kirkelige, kommunale og politiske omraade.« — Organisationer har vi forsaavitt nok av, det er bare det, at farten og retningen ikke er ganske upaaklagelig. — De kvinder som har staat i spidsen for disse foreninger har været litt for forsigtige, har ikke hat det tilstrækkelig klare overblik over forholdene, ikke lagt sit arbeide tilstrækkelig bredt an. Vi maa erindre, at kommunalt ialfald utgjør kvinderne den talrigste del av vælgermassen, og hvor finder vi da den største del av denne igjen? Ikke blandt overklassens kvinder, men blandt de arbeidende klasser. Og hvad har disse foreninger gjort for at samle, eller oplyse disse kvinder? Her hadde efter min mening disse foreninger en stor opgave som de, saavitt jeg har kunnet følge med, fuldstændig har overseet: den nemlig at hjælpe de arbeidende kvinder i de forskjellige fag, først og fremst med at organisere sig i snevrere fagforbund, derefter med at hjælpe dem videre frem i deres sociale og kulturelle utvikling. — Denne opgave har kvindernes organisationer latt ligge og derfor ser vi at mængden av de lavest lønnede og daarligst stillede arbeidende kvinder idag er indrulleret under socialismens faner, — og derfor foreløbig ialfald er havnet i partipolitiken.

Men der er endnu store felter igjen av denne opgave for kvinderne, men for at de skal kunne bearbeides med gode resultater for øie, bør de forskjellige foreninger *arbeide sammen*. Vi maa ha en *fællesorganisation*. De foreninger vi har maatte kunne nedsætte f. eks. en fælles arbeidskomite, med repræsentanter fra de forskjellige foreninger. Denne arbeidskomite eller utvalg burde ha det specielle hverv at sætte sig i forbindelse med *alle*

kvindelige organisationer, fagforeninger etc.; den maatte hjælpe de kvindelige arbeidere som ikke er organiseret til at gjøre dette; jeg tænker her særlig paa de store skarer av butikdamer, sydamer m. m. fl. Og saa maa hovedarbeidet lægges an paa ved off. foredrag og foredrag i de forskjellige fagforeninger, ved diskussioner, brochurer at oparbeide forstaaelsen av, at kvinderne *maa* staa sammen, at de vokser baade i styrke og modenhet ved at staa solidarisk overfor hinanden. Der kan selvfølgelig intet være til hinder for, at kvinder av de forskjelligste politiske farver maatte kunne arbeide sammen paa denne maate. En saadan komite maatte ogsaa i tilfælde kunne fungere som forberedende valgkomite, om saa maatte ansees ønskelig. Og da melder sig det store spørsmaal: skal kvinderne gjennem sin organisation slutte sig tættere om de politiske partier eller skal de gjennem denne organisation, som med lethet kan utvides til en landsorganisation, slutte sig om enkelte programposter som f. eks. den av Nylændes red i nr. 8 nævnte politiske post: »Ophævelse av enmandskredsene,« eller sociale reformer. — Dette spørsmaal vil ha lettere for at finde sin besvarelse, naar vi har gjennemført vor paakrævede organisation, men i denne maa vi ha *alle* kvinder med. I og med denne har vi baade by- og landsorganisation. Jeg undervurderer absolut ikke vanskeligheterne, og jeg kan ikke forstaa, at en saadan samling av kvinderne skulde være nogen samling mot mændene.

Er det ikke paatide, at kvinderne faar øinene op for, at hvis de venter at skulle opnaa noget i retning av bedre, lykkeligere, retfærdigere samfundsforholde, de da maa ta saken i sin egen haand og ikke vente paa at utviklingen av sig selv skal medføre forandringerne. Har vi ikke i den senere tid daglige vidnesbyrd om hvor raatne vore offentlige moralske begreper er. Læs i aviserne om de næsten daglig forekommende barnemord. Kan kvinderne, mødrene, være i tvil om at den nødvendige reform av lovgivningen paa dette punkt burde komme fra kvinderne, og *dette*: Lovmæssig betryggende ordning av det økonomiske forhold mellem far, mor og barn, enten forældrene er gifte eller ikke, det burde efter manges mening være kvindernes *første* programsak for sit samfund.

Agnes Martens Sparre.

Et par ord til orientering ianl. de nævnte organisationer maa vi gi ovenstaaende artikel med paa veien. De to ældste foreninger N. K. F. (1884) og K. S. F. (1885) har ikke led utover landet, de har sin største styrke i Kristiania og har medlemmer ogsaa andetsteds. Men de yngre organisationer L. K. S. F. (1898) og N. K. N. (1904) har led utover landet og bare centralstyre i Kristiania. Hvis det gjælder et *kommunevalg* i *Kristiania* kan derfor disse centralstyrer ikke ta affære, det kan derimod Kristiania led av L. K. S. F. og Kristiania kvinderaad, led av N. K. N.

Endvidere oplyser vi om at da Nationalraadet, efter forslag fra dets styre, optok den omtalte oplysningspost paa sit program paa første landsmøte

1907 i Trondhjem, fik det enstemmig tilslutning under forutsætning av at styret foreløbig skulde begrænse sit *direkte* arbeide til oplysningskontoret, og forøvrig virke gjennem sine *led*. Det er ogsaa skedd. Der er indunder valgene sendt opfordringer til samtlige led om at sætte oplysningsarbeide igang. Og der har ogsaa stadig været aktivitet i den retning, kurser, foredrag m. m. m.

Norske Kvinders Nationalraad omslutter de tre førnævnte organisationer og mange fler. Der er nu 40 landsorganisationer og lokalforbund inden dets kreds.

Indsenderen omtaler Nylændes forslag om at sætte som politisk fællesprogram for kvinderne »ophævelse av enmandskredsene« m. v. Vi minder om at vi i anl. dette henvendte os under adresse: landsmøtet for L. K. S. F. baade fordi det skulde samles like efter artiklen blev skrevet, og fordi vi synes denne opgave ligger nærmest for Landskvindestemmeretsforeningen. Paa landsmøtet blev der ogsaa *nedsat en komite* med dette som eneste formaal. Og der indsendes nu forslag. Men det sier sig selv at der maa komme hjælp fra alle kanter, skal vi faa agitationen op og kvinderne til at samle sig om denne sak.

Men er Landskvindestemmeretsforeningen det rette forum for den programpost, som angaar stemmeretten, saa er N. K. N. det rette centrum for de andre samfundsreformer og bestræbelser indsenderen nævner. Paa N. K. N.s andet landsmøte i Stavanger ifjor sommer var der fremme i foredrag og diskussion netop av de saker som nævnes — organisation blandt arbeidende kvinder var saaledes et av de opsatte emner. Og den samstemmighet som kom frem blandt medlemmerne av forskjellige politiske partier, og den stemning som raadet paa dette »kvindernes storting« betegner dettes fælles styre som den rette fælleskomite, eller i hvert fald kjernen til en eventuel komite for fremtidig omfattende handling.

Andre komiteer sammensat av representanter for de forskjellige kvindelige organisationer, omfattende alle politiske partier, har der i Kristiania været experimenteret med indunder kommunevalgene, saaledes i 1907, men experimenterne har ikke git lyst til at fortsætte med disse arrangementer.

*

Dette for at orientere, — ikke for at forsvare de omtalte organisationer mot angrep.

De trænger ikke forsvar. Vi er kommet kort — nuvel, men derfor bærer ikke kvindesaksarbeiderne skylden, men den store skare av kvinder, og ogsaa mænd, som kan hjælpe og støtte og ikke gjør det. De som træn-

ger forsvar er de som stiller sig utenfor, smaalig kritiserende, uforstaaende, eller som viger og falder fra, troløst og feigt, ved første leilighet.

Ingen som har arbeidet for kvindesaken tror paa alle kvinders sammenslutning. Men paa sakens vext tror vi.

Vi tror at gjennem ustanselig arbeide skal fler og fler komme til forstaaelse av hvad det gjælder.

Men selvfølgelig avhænger meget av de midler som vælges, og det har derfor stor betydning at mange er med om at drøfte saken.

Red.

Opdragelse til arbeide

Naar jeg atter tar ordet, er det for at støtte frk. Helgesens uttalelse om at vi mødre baade „kan og bør ta skridt" for at faa en ændring i barneskolens fagplan.

De ydre hindringer for vor indgriben i ordningen af skolen er jo fjernet, idet vi baade kan la os indvælge i skolestyrerne og ved vor stemmegivning kan indvirke paa disses sammensætning forøvrigt, ligesom paa lovgivningsarbeidet.

De værste hindringer for mødrenes aktive deltagelse er vel nu mest af indre art og bestaar kanske for en ikke uvæsentlig del i mangel paa selvtillid — mangel paa tillid til at vi mødre har ialfald ligesaagode betingelser for at forstaa os paa *børnenes* tarv, som de, der har sin hovedbeskjæftigelse ved *skolen*, og til hvem vi hidtil har overlat vore børn, uten at forsøge at øve nogen indflydelse paa skolens ordning eller dens arbeidsmaate.

Det er — saavidt jeg har forstaaet — et almindelig anerkjendt faktum, at en lærer blir dygtigere til sin skolegjerning, naar han selv faar børn. Dette skulde vel bl. a. tyde paa, at den intimere friere omgang med børnene i hjemmet, maa være en ikke uvæsentlig betingelse for ogsaa at forstaa børnenes tarv i skolen.

Jeg har havt anledning til at diskutere spørsmaalet om haandens arbeide i skolen med mange mødre og lærerinder, og har herigjennem faat et bestemt indtryk af, at gjennemgaaende staar mødrene i *dette* spørsmaal ialfald mest i kontakt med tiden — selv om der jo findes undtagelser paa begge sider.

Og hvorledes skulde det ogsaa kunne være anderledes?

Tidens pædagogiske reformbestræbelser gaar jo netop ud paa, at hævde de krav, som er dikteret af børnenes egen indre natur,

mot de fordringer som er stillet til dem utenfra af de voksne gjennem skolen.

Rigtignok har skolens folk et større antal børn at arbeide med, men til gjengjæld faar vi mødre vort kjendskab til børnene gjennem den del af børnenes liv, da de friest faar utfolde sin natur, da de i barnekammeret eller i det frie kan vælge de beskjæftigelser, de har mest lyst paa, og som man derfor maa anta stemmer bedst med deres *egen* natur, mens skolefolks kjendskab til børnene væsentlig skriver sig fra skolebænken, hvor alt maa gaa efter regler og forskrifter, og hvor børnenes beskjæftigelser dikteres dem efter en plan, som slet ikke er bygget paa et indgaaende studium af og kjendskab til børnenes natur og med det maal for øie at hjælpe børnene til den høiest mulige *utvikling*.

De nuværende barneskoleplaner er vel i første række baseret paa de fordringer, man mener at burde stille til et samfunds voksne medlemmer, og med det maal for øie at *uddanne* børnene til saadanne voksne, som kan tilfredsstille disse mere eller mindre vilkaarligt opstillede fordringer.

Spørsmaalet om hvorvidt en barneskoleplan lagt paa denne basis og med dette maal for øie ogsaa virkelig stemmer med barnenaturen og gir den de bedst mulige *udviklings*betingelser er neppe kommet saa høit som i anden række — om det overhodet er kommet med.

Og barnenaturens yttrigsformer under saadanne forhold gir alt i alt neppe saa dybt indblik i børnenes natur, som dens yttringsformer under den større frihed hjemmet vel som regel gir dem.

Barnepsykologien som videnskabeligt studium er ikke saa ret gammelt, og det ser ut til at jo længere man kommer i dette studium, desto stærkere blir kravet om reformen i barneskolen netop fra hold, som driver disse studier.

Betegnende i saa henseende kan det kanske være, at de Forenede stater i Nord Amerika, som, saavidt vides, er det sted hvor de barnepsykologiske studier er drevet med størst ihærdighed, er ogsaa det sted hvor skolen er kommen længst i den her omtalte retning, og at en af lederne for det tyske „Bund für Schulreform“ prof. E. Meumann ogsaa er leder af Leipzigs universitets institut for experimentel pædagogik og pædagogisk psykologi.

Naar jeg derfor vil støtte frk. Helga Helgesens opfordring til mødre om at samle sig om kravet paa reformer i barneskolen er

det i fuld forvisning om at *netop* vort liv som mor gir os rig anledning til at ha en vel begrundet mening om disse spørsmaal.

Den første post i det af frk. Helgesen opsatte program: „Mere lek og haandens arbeide i smaaskolen“ maatte man ialfald let kunne enes om.

Naar jeg foretrækker denne form for frk. Helgesens: „Mere lek og *Frøbelarbeide* i smaaskolen“ er det paa grund af min smule kjendskab til Frøbels metoder. Dette refererer sig rigtignok i det væsentlige til gjennemsyn af fru von Marenholz-Bülows fremstilling af saken, men denne er fra autoritativt hold bleven mig anbefalet som den bedste og den, som staar Frøbel selv nærmest. Der er blandt praktiske arbeider for børnene opført ikke saa ganske lidet, som forekommer mig at være dels for indviklet, dels for kunstigt opkonstrueret til at jeg kan være med paa ubetinget at forlange „mere Frøbelarbeide“ i smaaskolen, selv om man maa basere arbeidet paa Frøbelske principer.

Om de to andre programposter frk. Helgesen opstiller kan jeg for tiden ikke udtale mig nærmere.

Kun vil jeg sige at det forekommer mig ikke heldigt at negte smaapigerne adgang til ogsaa at faa deltage i et saa sundt, og i mange henseender utviklende og interessant, fag som skolehavearbeidet.

Og saa staar det for mig som en fremtidstanke at skaffe ogsaa gutterne endel øvelse i de saakaldte kvindelige haandarbeider f. eks. strikning og især søm. Saapas øvelse ialfald, at de ved istandsættelse af sit eget tøi kan være uafhængige af om de i sin nærhed har en kvinde, som kan besørge dette for dem. Det at *maatte* beskjæftige sig endel med saadant tror jeg desuten vil bibringe de vordende mænd mere respekt for kvinders arbeide (kvindfolkarbeide) og derigjennem mere respekt for og forstaaelse af kvinders liv.

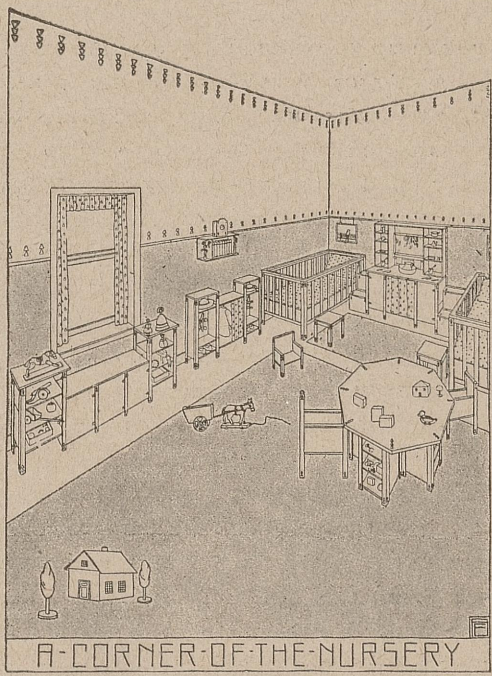
Skolen burde jo være en skole for livet, og livet er ikke bare erhvervsliv, eller samfundsliv, men ogsaa hjemmets liv. Denne side af livet er vel endog den stærkeste kilde til den personlige lykkefølelse vi alle stræber efter at naa, og jo mere gjensidig respekt og forstaaelse mellem kjønnene, desto flere betingelser er der vel ogsaa for opnaaelsen af den personlige lykkefølelse ved livet.

Med frk. Helgesen er jeg fuldt enig i, at en forandret barneskole nødvendiggjør en forandret lærerutdannelse, hvorfor vi maa ha vor opmerksomeet rettet ogsaa paa denne side af saken.

Helga Eide Parr.

Louise Brigham: Box Furniture

The Century Co. New York 1909.

Et hjørne av et barnekammer

Det er en umulighet at se denne bok uten levende at mindes forfatterinden, som nærværende anmelder har hatt den fornøielse at være sammen med mange gange. Boken taler jo for sig selv eller rettere sagt: den taler endnu bedre i lys av forfatterindens personlighet. Hun staar for en som et vidunderlig væsen, for hvem tid, rum og andre smaahindringer ikke eksisterer. Om natten paa et rulllende tog, om dagen rundt i sine forskjellige gjøremaal, altid like utrættelig, fra land til land, fra by til by, man kunde fristes til at si: „*Perpetuum mobile!*“ Bedst man tror hende vel forvaret i Amerika, dukker hun pludselig op i Leyden, hvor hun gir kurser i kurvarbeide, et øieblik senere hjælper hun i Kjøbenhavn til med at forarbeide møblement til „*Fredriksberg oplysningsselskap*“, og straks efter har hun slaatt sig ned paa Spitsbergen. Miss Brigham er med andre ord en temmelig vidtløftig dame. I Amerika har hun git sig ikke saa litet av med filantropiske gjøremaal og har stiftet og i flere aar arbeidet med den saakaldte „*Sunshine Cottage*“, et samlingssted for fattig ungdom i eftermiddags- og aftentimerne. Senere har hun besøkt Europa, — som et lyn har hun slaatt ned her og der, det har gjældt at utdanne sig videre i sit fag: alslags husflid og samtidig samle allehaande modeller i denne branche for store amerikanske firmaer. I Norge har hun bl. a. lært at spinde og farve.

De amerikanske arbeiderhjem, som Miss Brigham kom i berø-

ring med, var som oftest baade smakløst og upraktisk indredet, de iforveien ikke store værelser var gjerne aldeles opfyldt av det altfor store bohave. I „The Sunshine Cottage“ var alle møbler smaa og hensigtssvarende, alt var meget enkelt og kunstnerisk smakfuldt indrettet. Miss Brigham har gjort *Ruskins* ord til sine: La der ikke være noet smukt i dit hus, uten at det tillike er nyttig (d. v. s. hensigtssvarende), og intet nyttig, uten at det tillike er smukt.“ Sædvanligvis blev den besøkende staaende maalløs den første gang han kom ind. „Men dette er jo et rent palads!“ „Well, du kan selv faa det like pent i dit hjem, kom bare og se!“ Og ved nærmere eftersyn viste det sig, at det meste av bohavet kan forfærdiges av vedkommende selv uten dyre remedier. Det var nemlig hovedsagelig lavet av kasser og andre kasserte ting. Gardiner og draperier er ophængt paa kosteskaft, en gammel dørramme omdannet til kjøkkenhylder o.s.v. Og den besøkende indvies i farvernes harmoni. Den første regel for harmoni i et hjem er, at møbel- og vægfarve stemmer overens.

Paa Spitsbergen, hvor Miss Brigham har opholdt sig i to somre som Mr. *Munroes* gjæst, har hun forsynet et helt litet hus med møbler, som hun selv utelukkende lavet av kasser.

Box Furniture er saaledes fremstaat som et resultat av hendes virksomme livs rike erfaringer, i forbindelse med hele hendes fint utviklede smaksretning. Den behøver ikke mange ord. Miss Brigham ønsker at vise at enhver letvindt og billig selv kan skaffe sig smukt og praktisk møblement av — — — kasser. Men ak, Miss Brigham er verdens mest praktiske og hændigste menneskebarn, og kasser gror blot paa træer i — Amerika, d. v. s. der faar man sig alle sine pakker tilsendt i kasser. Kasser er saa at si den eneste anstændige emballage derover. Anderledes her hvor almindelige mennesker maa kjøpe sig kasser, hvis de vil ha noen, og da nærer vi en lumsk tvil om, hvorvidt de ikke likesaa billig kan kjøpe sig bord. Imidlertid, det være hermed som det vil, saa tror vi, at boken sikkert vil være av stor nytte for noenlunde hændige personer med lyst og anlæg for snedkeri. Ikke alene for den klare og greie praktiske veiledning den gir, men ogsaa for sin rigdom paa initiativ. Boken beskriver alt verktøi som skal til, og kasserne, samt gaar derpaa trinvis fremover i utviklingen av alle en kasses muligheter, stadig rigt illustreret. Al slags møblement beskrives likefra barnekammer og kjøkken til salon,

bibliotek og klubværelse og alle slags gjenstande. Idéerne er muligens ikke altid like nye, men det er — saavidt vites — første gang de er sat i system. Hermed være *Box Furniture* paa det bedste anbefalet.

S. B—H.

Klarsyn

(Fortsat fra nr. 14.)

Mrs. Davant vendte sig igjen til Claudia.

»Folk synes det er saa underlig,« klaget hun. Mange av kunstnerne her vil saa gjerne træffe ham; de har været saa elskværdige i sin interesse for malerierne, og flere av vore amerikanske venner er kommet over fra London utelukkende for utstillingens skyld. Jeg sa til alle at han vilde være her ved aapningen — De vet utstillingen var først aapen for indbudne, — og de var *saa* skuffet, de vilde samlet git uttryk for sin beundring, ja jeg vidste ikke hvad jeg skulde si — —

Hvad *skal* jeg si?« spurgte hun.

»Der er nok ingenting at si,« svarte Keniston, han trak ordene langsomt.

»Men utstillingen lukker iovermorgen.«

»Men jeg lukker ikke — jeg blir her,« erklærte han med et forsøk paa spøk. »Hvis de endelig vil træffe mig alle de elskværdige folk, saa kunde der vel bli en leilighet til det?«

»Men jeg vilde de skulde se Dem omgit av Deres billeder, høre Dem tale om dem, forklare dem for dem paa den vidunderlige maate, De vet. Jeg vilde De og Deres verker gjensidig skulde fortolke hverandre, som professor Wildmarsh sier!«

»Aa — — pokker ta professor Wildmarsh!« sa Keniston — men mildnet sine uttryk med et smil. »Hvis mine malerier duer, saa skulde de ikke behøve noen forklaring.«

Mrs. Davant saa paa ham forbauset. »Jeg trodde det var det som gjorde dem saa interessante« sa hun.

Keniston saa bort. »Kanske det var« sa han med lav stemme.

Der blev en trykkende stilhet, som Claudia brøt ved at si, med et blik til sin mand: »Men hvis utstillingen endnu er aapen imorgen, kunde vi saa ikke møte Dig der? Og kanske Du da kunde sende bud til noen av vore venner.«

Det lyste op i Mrs. Davants ansigt, hun straalte som et barn, hvis brutte leketøi igjen er blit sat sammen.

»Aa ja, la ham komme« ba hun, saa vil jeg be dem komme imorgen eftermiddag — vi vil gjøre det til en liten te — *five o'clock*. Jeg vil strax sende bud til dem alle.«

Hun tok op sin boa og sin parasol og ordnet med sin fjerpynt, som en liten fugl som er kommet til ro igjen efter al angsten. »Det vil bli saa yndig« sluttet hun som for at trøste sig selv efter bekymringerne.

Men paa tærskelen fik hun et nyt anfald av tvil. »De vil ikke svigte mig« sa hun og vendte sig klagende til Keniston. De vil faa ham til at komme Mrs. Keniston?«

»Jeg skal ta ham med mig!« lovte Claudia.

IV.

Da hun næste morgen viste sig, utstyret til deres vanlige utfærd, forbauset hendes mand hende med at melde at han tænkte paa at bli hjemme.

»Tingen er at jeg igrunden er litt overernæret,« sa han smilende, »min appetit magter ikke mer av al den kraftige kost paa gallerierne. Jeg tror jeg heller vil skrive noen breve nu og møte Dig senere.«

Hun forstod han helst vilde være alene, og som vanlig fulgte hun strax vinket.

»Saa synker jeg ned til mit vanlige nivaa og kjøper mig en hat« sa hun.« Jeg har ikke hat tid til at tilfredsstille min appetit paa det felt.«

De avtalte at møtes paa hotel Cluny kl. 12 middag, og hun gik ut alene med en svak følelse av befrielse. Hverken hun eller Keniston hadde direkte talt om Mrs. Davants besøk; men dets virkning viste sig i deres gjensidige ønske om at undgaa hinanden.

Claudia fik fra sig noen indkjøp i den skjødesløshetens aand som endog berøver en ny hat dens charme; og da dette var gjort gik hun hensigtløs omkring i de indbydende, glimrende gater. Aldrig hadde hun følt sig mer alene mitt i denne ordnede skjønhet, som gir en slags social karakter selv til stenene og murene i Paris. Rundt omkring hende var der vidnesbyrd om en kunstnerisk følelse, som gjød sig over hver form av liv, det var som en nervestrøm i det store legeme — en følelse saa fin, aarvaaken og omfattende at der ikke syntes at være mulighet for vildfarelse eller sløvhet. I slikt et milieu maa evnen til plastisk uttryk utvikle sig likesaa ubevisst som et organ i sine normale omgivelser; at være artistisk maa ophøre at være som en forestilling, en optræden, og bli en naturlig funktion.

For Claudia var betydningen av den hele store aabenbarelse koncentreret i det lys den kastet over et litet punkt i hendes bevissthet — værdien av hendes mands verk. Der kan komme øieblikke for en søkende sjæl,

da verdens ophobede erfaringer bare blir som trin en finder ut, for at komme over personlig vanskelighet.

Hun stod og ventet paa et gatehjørne. Klokken var knap elleve, og hun hadde en time endnu før hun skulde være i hotel Cluny. Hun lot sit sind følge sin tilbøielighet, lot det flyte som det vilde paa de krydsende strømninger, som utgik fra den straalende scene foran hende. Men pludselig, som i lydighet mot en impuls som hun først blev sig bevisst da hun fulgte den, tok hun en drosche og kjørte til sin mands maleriutstilling.

En pragtfuld betjent i guldgalloneret uniform solgte hende billet og viste paa den tomme, med røde tæpper belagte, trappe. Nummer to betjent i anden etage rakte hende en katalog, med et uttryk som om han vidste hans tilbud var forgjæves, og et øieblik efter stod hun i det lange, stille rum fuldt av fløielsklædte divaner og exotiske planter. Det var tydelig at publikums iver, som Mrs. Davant hadde utbrett sig over, hadde utlatt sig tidligere i uken; for Claudia hadde dette luxuriøse værelse for sig selv.

Noet i dets utstyr, dets præg av en elegant privatbolig, dette eiendommelige skjær over det som er saa fjernt fra alle utstillingsrum i andre land — alt dette fremhævet dets nuværende tomhet desto eftertrykkeligere. Det var som om blomsterne, gulvtæppet, ottomanerne omgav den besøkendes ensomme optræden, med en stille forsikring om at de hadde gjort alt hvad de kunde for at faa en succes ut av det, og at hvis det ikke var lyktes, saa var det simpelthen av mangel paa medvirkning av kunstverkerne.

Hun blev staaende stille og se omkring sig. Malerierne virket med engang som underlige huller i den almindelige harmoni; det var tydelig, noet samvirke hadde der ikke været. Ikke saa at de virket paatrængende, brutale, skjærende — nei de simpelthen utslettet sig selv. Hun sendte et forfærdet blik fra det ene kjendte billede til det andet. Lærrederne var der og rammerne, men miraklet: livet, meningen — forsvundet var det som et luftsyn. Hvad var der hændt, og var det hændt *hende* noet — eller billederne? Hun søkte at samle sine angstfulde tanker, at føre dem, likesom narre dem ind i en slags motstand; men alle argumenter blev slaat til jorden med et eneste slag av hendes sikre overbevisning — overbevisningen om at malerierne var daarlige. Det nyttet ikke at gjøre motstand længer, det føltes som hun gik tilbunds.

Den hemmelige frygt, som hadde fulgt hende alle disse dagene, hadde faat overmagten. Den store aabenbarelse av skjønhet, hun hadde vandret omkring i som beruset, vendte sig nu mot hende som en broget skare av onde haanende skikkelser. Hun hatet fortiden; hun hatet dens pragt, dens magt, dens trolddomsagtige livskraft. Hun sank ned paa en stol og vedblev at stirre paa muren foran sig.

Eftersom hun stirret, steg der frem fra de stakkers ydmygede lærreder en mindelse av hvad hun engang hadde set i dem, som et spøkelsesagtig rop til hendes tro, om at *den* maatte kalde dem tilbake til livet. Hvad bevis hadde hun paa at hendes nuværende vurdering av dem var mindre subjektik end den tidligere? De forvirrede indtryk av de sidste faa dage kunde da ikke optræ som vidne som en gyldig kunstteori. Hvorledes kunde hun saa vite at malerierne var slette? Efter hvilken pludselig antat teknisk maalestok hadde hun uttalt dommen over dem? Det forekom hende som var det en dommer utenom hende selv, som om en tidligere ukjendt indre sans efterhvert gav hende bevisstheten om tilstedeværelsen i det tomme værelse av en kritisk intelligens, som gav tilkjende en dyp misbilligelse Denne forestilling blev saa levende, at hun, for at ryste den av sig, begyndte at gaa omkring i værelset igjen. Mitt i værelset stod en svær divan skygget av rike palmer og azalier. Da Claudias urolige vandring bragte hende rundt hjørnet av denne hvileplass, saa hun at bort i det andet hjørne sat der en herre, med hænderne hvilende paa sin stok og hodet bøiet over den. Der undslap hende et utrop, og hendes mand reiste sig og stod foran hende.

I samme øieblik blev tyngdepunktet i hendes bevissthet ændret, det gik op for hende at det ikke længer var billedernes værd det egentlig gjaldt længer. Det var hans mening om dem det gjaldt; hendes liv avhang, syntes hun, av utfaldet av det spørsmaal.

De saa paa hinanden et øieblik i taushet; saadanne sindsrystelser kan ikke gi sig uttryk i ord. Endelig brøt han tausheten, men sa bare: »Jeg visste ikke du skulde hit.«

Hun blev rød som om han hadde grepet hende i en underfundighet.

»Det var heller ikke meningen, stammet hun, men jeg fik tid tilovers — — — før vi skulde møtes —«

Hendes usikre ord kastet et skarpt lys over situationen. Ingen av dem saa paa billederne; men for Claudia syntes de ved sin stille tilstedeværelse at jage baade hende og ham og drive dem fra hinanden.

Keniston saa paa sit ur. »Klokken er tolv« sa han. »Skal vi gaa?«

(Sluttes)

Drammens kvinderaad

har paa lister og ved tilstelninger samlet 1200 kr. 35 trætte og anstrengte husmødre kan for denne sum komme paa landet og hvile.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 16.

KRISTIANIA 15. august 1911.

Statsborgerlig stemmeret for kvinder

i Stortinget 10 august 1911

Idag, i eftermiddagsmøtet, kom endelig grundlovsforslaget om almindelig stemmeret for kvinder frem til behandling.

Der naadde rygter til os om at det muligens vilde gaa igjennem; men denne gang var vi vantro. Der har været saa mangt reaktionært paafærde likeoverfor kvindernes ret i den sidste tid, og der har været saa meget sørgelig for landet. Under stemning av lockouten, som det gaar saa smaat med at faa hævet, skulde en saavist heller ikke faa lysere syn paa det.

Og saa var det komiteindstillingen. Majoriteten i komiteen venstrerepresentanterne: Bryggesaa, Grivi, Høstmark og Torsvik er ganske vist for, men en minoritet, høire og frisindede i komiteen: Hans Hansen (Trondhjem) Suhrke og Thallaug er imot, og regjeringspartiet, høire og frisindede, er som bekjendt det sterkeste i Stortinget. Alt beror i denne sak paa dette parti. Aa nei, vi faar ikke vor ret denne gang heller.

Men idet møtet aapnedes, og vi saa statsministeren og flere av regjeringen indta sine plasser, kom en straale av haap. Det kan gaa gott. Socialisterne og venstre (paa en principiel motstander nær) stemmer for — det gjælder at vinde noen og tyve stemmer av regjeringspartiet, og de kan vel vindes naar nu statsministeren lægger sit lod i vegtskaalen. Vi husket paa statsministerens tale til Mrs. Catt, og hvor bestemt uttryk regjeringen hadde git for, at den ønsket sig representeret av en partifælle ved kongressen i Stockholm i den internationale kvindestemmeretsalliance, i det forbund som har som sit uforanderlige program: *stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd.*

Jo vi kan ha godt haap! — —

Men som møtet gik frem, svandt haapet. Venstres representanter Bryggesaa, Eftestøl og Høstmark og socialisterne Chr. H. Knudsen, Foshaug, Buen, talte utmerket for komitéindstillingen, men ikke én av regjeringspartiet talte til fordel for den. Derimot talte flere imot, foruten komitemedlemmerne Suhrke cg Thallaug, høires fører president Bratlie og Hagerup Bull.

Den sidste var særlig uheldig, kom med taaket, bøiget, ulogisk tale. Som sit sterkeste punkt fremholdt representanten at politisk indsigt vindes alene ved politisk indflytelse, og at statens ror ikke maa lægges i uøvede hænder — og konklussionen blev: derfor maa ikke de 255,000 av utelukkede norske kvinder*) faa stemmeret nu, men i næste stortingsperiode, om et par aar, kan de faa den.

Men hvorledes gaar det saa med statens ror om et par aar? Det er de samme uøvede hænder det da skal lægges i, de utelukkede har jo ikke kunnet vinde indsigt, for man har ikke git dem politisk indflytelse.

Ogsaa hr. Bratlie, som pleier være grei og tydelig, var dunkel. Men det er ikke saa greit, naar man har paatat sig at lede den »saakaldte kvindesak« i rigtig retning. Bare av kjærlighet til saken naturligvis! Hr. Bratlie sa at netop fordi Norge var et foregangsland paa dette felt, skulde vi nu ikke la de utelukkede faa komme med, det vilde gavne vor stilling i verdens omdømme.

Vi tror vi uten ubeskedenhet kan sætte vor mening op mot hr. Bratlies, naar det gjælder denne saks forhold til vort land og i sammenhæng hermed verdens omdømme. Og vi kan bare uttale vor sorg over at vort lands flag nu inden tre aar skal tas bort fra sin hæders-

*) Det blev oplyst at saamange kvinder er utelukket.

plass, hvor et andet sættes istedet — vor sorg over at partilederne paa slik vis sælger vor førstefødselsret for — — ja for hvad? — — —

Men statsministeren? — — — statsministeren sa ikke et ord.

En person var det vi savnet: Hr. Malm. Hadde vi hat ham, eller en aandsfælle av ham til hjælp, saa hvem vet om vi ikke hadde vundet. For merkelig nok var det efter alt dette allikevel ikke mer end syv stemmer som skilte os fra seiren, den ²/₃ majoritet. Hadde en principmotstander traatt frem, saa var det blit friskere veir, og det kunde drevet andre talere av partiet frem til mer end vakre talemaater om sympati for vor sak og enighet o. a. d.

47 stemte mot forslaget om almindelig stemmeret, 73 for. De 73 var samtlige representanter av socialistpartiet, hele venstre, undtagen Aarnæs, og følgende av regjeringspartierne: Amundsen, With, Ulstrup, Sandnes, Grini, P. Pedersen, Dyrland, Meinich, Prydz, Martin Nielsen. Bernh. Hanssen, Hannevig, Austeen, Throne Holst, Thune og Natvig,

Fraværende: Holsen, Wergeland og Guldal.

10. august 1911.

I odelstingets møte ²⁹/₇ forelaa indstilling fra justiskomiteen om kvinders adgang til at bli ansat som embedsmænd, det blev efter forslag fra Lothe besluttet at utsætte saken.

Fra U. S. A.

I Wisconsin er forslaget om kvindestemmeret gaat igjennem representanternes hus og senatet og har faat guvernørens sanktion. Nu gaar det til folkeavstemning, d. v. s. til alle mænd til avgjørelse.

I *Kalifornien* har kvindestemmeretten paa samme maate vundet frem gjennem legislaturen. Der er stor glæde over dette. 10de oktober skal den saa frem til folkeavstemning. Da gjælder det.

Det gaar med økende fart nu i Amerika, men mangt lægger sig iveien, — la det ikke være de norske som hemmer!

Vi har faat opfordring fra Amerika om at hjælpe. Vi sender ropet over havet igjen:

Alle vore landsmænd derover maa hjælpe!

Norges første kvindelige politifunktionær

frk. *Mathilde Henriksen* blev ansat i Kristianssand i september md. 1910. Frk. Henriksen viser sig overmaade skikket til denne vanskelige stilling; hendes aarelange erfaring som bestyrerinde af flere redningshjem for unge piger kommer hende naturligvis til stor hjælp. I begyndelsen blev da det kvindelige politis gjøren og laden iagttaget fra alle hold med stor nysgjerrighet, hun var jo den første kvinde, som indehavde en saadan stilling i vort land. Nu har man vænnet sig til det, og alle — baade de overordnede, som optræder særdeles velvillig og forekommende, og andre er meget tilfreds med denne ansættelse. Den viser sig at være et stort gode for byen.

I en sjøby som Kr.sand er de unge piger meget udsat for fristelser af mange slags, og frk. Henriksens aarvaagne blik opdager mangt og meget, der blir undersøgt og rettet paa, og hvor kun en kvinde virkelig kan udføre noget.

Den kvindelige politifunktionær patruljerer hver aften mangengang til langt paa nat i gaderne, paa bryggerne og tvilsomme steder, hvor de unge nok kan trænge at faa et varsko om, at det er paatide at begive sig hjem.

Ved mange forskjellige tildragelser, hvor kvinderne desværre spiller en hovedrolle, og hvor undersøgelser, forhør og ofte straf trænges er det den kvindelige politifunktionærs pligt at arbeide med, og usædelighed og drikfældighed blandt kvinderne skaffer fuldt op av arbeide for hende. Frk. Henriksen selv mener at her i byen vilde være fuldt op af arbeide for 2 kvinder i politietaten.

Sekretæren i arbeidet mod den hvide slavehandel har overordentlig stor hjælp af frk. Henriksen. Her gjælder det somoftest at arbeide hurtig og energisk, derfor er det meget heldigt at kunne ty til en som har magten i ryggen.

Efter min mening og den erfaring vi har her i byen burde kvindeligt politi ikke mangle i nogen by. Men det bør ikke være nogen ungdom, det bør absolut være en kvinde med erfaring — og hjertet paa rette sted.

Kristianssand i juli 1911. *Z.*

I skrivelse til Kristiania formandskap uttaler *Norsk Politiforbund* sig meget skarpt *mot* det kvindelige politi. Kvindelige politifunktionærer vil ikke representere nogen forøkelse av politiets effektivitet — heter det. —

Frøken Sofie Pharo

der har arbeidet i telegrafvæsenets tjeneste i 40 aar, fratraadte sin stilling 31te juli.

Hendes kolleger ved rikstelegrafen og rikstelefonen hædrede hende i den anledning ved en liten fest.

Frk. Pharo har i disse mange aar omtrent hele tiden gjort tjeneste ved Kristiania telegrafkontor. Hun har i en række aar ledet gruppen for ankommende telegrammer, hvor hendes utmærkede sprogkundskaper, dygtighet, nidkjærhet og punktlighet har været av stor betydning, idet trafikken her har vokset voldsomt i disse aar.

Foruten dette betydelige arbeide har hun i flere aar fungeret som et slags „oldfrue" og paaset, at kontorerne har været iorden ved tjenestens begyndelse. Dette arbeide har gjort det nødvendig, at hun har maattet være tilstede ved syvtiden om morgenen.

Frk. Pharo har ved den elskværdige maate, hvorpaa hun altid har været beredt til at veilede de yngre kræfter blandt damerne, gjort sig almindelig avholdt. — Samtlige funktionærer ved rikstelegrafen og rikstelefonen i Kristiania har hædret hende ned en erindringsgave.

Den unge slegt

av kvinder begynder at optræ som forkyndere og ruster sig til fremtidens arbeide.

Med stor glæde har vi hørt at frk. *Aase Kristoffersen* fra Tromsø har holdt et foredrag i *Heidelberg* — om den norske kvindes sociale, retslige og politiske stilling — av stor virkning. Det holdtes for et journalistkursus (eller journalistisk seminiar) som ledes av professor Adolf Koch.

Det er fortjenestfuldt at paavirke de vordende kvindelige journalister, saa de bedre lærer at forstaa sakens betydning, og det trængtes nok der. En av dem sa efter foredraget: Før har jeg beklaget nordmændene paa grund av kvindernes optræden der, nu forstaar jeg at deres kravs gjennemførelse er *det eneste rigtige*, en anden sa: Det har jeg aldrig tænkt paa at de sociale spørsmaal blir ensidig belyst i et samfund, bare styret av mænd. Jeg forstaar nu at de ogsaa maa belyses fra *kvindernes* standpunkt for at kunne bli løst paa en tilfredsstillende maate» o. s. v.

Det er gott at faa flere forkyndere herhjemme — og vi ber de unge ruste sig og ta fat — men det trænges ikke mindre i *utlandet*. Der er uavladelig gjensidig paavirkning, og vi kan hemmes i et land av standpunkter i et andet. Da utenriksministeren fraraadet at kvinder skulde faa adgang til at ansættes i de diplomatiske og konsulembeder — paaberopte han sig saaledes *utlandets stemning*.

Fra Italien.

I Rom har der isommer været avholdt en kvindesakskongres.

Den blev ledet dygtig. Med stor kraft gik forslagsstillere og talere ind paa sine emner og utredet dem klart, og man fik en følelse av at en kraftigere sammenslutning er forestaaende. Men i pressen er der med en gang reist en ganske voldsom opposition.

Men dette, sier *Margarete Marrasse* i *Frauenbewegeung* er et høist glædeligt tegn paa fremskritt.

For tre aar siden holdtes som omtalt en international kvindekongres i Rom, da var pressen forekommende nok. Man tok ikke de elegante forkjæmpere for kvindeemancipationen alvorlig, hvad man la vegt paa i bladene var deres toiletter og fremtræden, og der blev serveret om deres privatforholde saklig set fandt man dem uskadelige.

Men nu ved denne indenlandske kongres veiret man fare. Nu saa man at hovedvægten blev lagt paa *lovreformer* — da maa de drives tilbake.

Forøvrig var det en svakhet ved kongressen at altfor mange emner var tat op. Sindene kom sterkt i oprør under diskussionen om avskaffelse, av religionsundervisning i skolen, og da skilsmisselovgivningen blev drøftet, fik man rigtig indtryk av hvor vanskelig reformen paa alle felter som angaar familien, blir at gjennemføre i Italien. Der er i det hele eiendommelige forhold, som fremmede ikke saa let forstaar.

Til vaaren skal der være en kvindekongres i *Turin*, og der vil man, kanske belært av det avsluttede møte, koncentrere sig om ét stort emne: *opdragelsen*.

Les documents du progrès Revue Internationale.

Dokumente des Forschritts Internationale Revue 2. jahr 7. heft. Georg Reimer, Berlin.

Lov

om kvinder som verger m. v.

§ 1. Kvinder kan under de samme betingelser som mænd være verger, kuratorer og overformyndere, likesom de kan utnævnes til at utføre de hverv, der omhandles i lov indeholdende forandring i reglene om bestyrelsen og behandlingen av umyndiges midler av 28 september 1857 § 3. Likesaa kan kvinder beskikkes til lagverger.

§ 2. Den ret til at være verge for en umyndig person, som ifølge Kristian den 5tes Norske lovs 3—19—2 efter farens død tilkommer andre mandlige slegtninger av den umyndige, ophæves.

Efter farens død er moren barnets verge; det samme gjælder i tilfælde av farens umyndiggjørelse eller forsvinden. — I tilfælde av skilsmisse eller ophævelse av det egteskapelige samliv ifølge bevilling er moren verge for barn, som ifølge overenskomst mellem forældrene eller ifølge bestemmelse av overøvrigheten skal forbli hos hende.

For barn utenfor egteskap er moren verge. Hvis barnets forsørgelse er overtat av faren i henhold til lov om underholdningsbidrag til barn, hvis forældre ikke har indgaat egteskap med hinanden, m. v. av 6 juli 1892 § 22, er han dets verge.

Lagverge for en kvinde, som efter nogen forskrift i denne paragraf er verge for sit barn, skal, naar hun ønsker det, raade og veilede hende ogsaa i barnets formuesanliggender.

§ 3. Istedenfor den av forældrene, hvem vergemaalet for et umyndig barn efter bestemmelserne i § 2 skulde tilkomme, blir en anden at beskikke til verge, naar hensynet til barnets tarv tilsiger det. Naar der for egtebarn utkræves beskikkelse av en verge istedenfor faren, bør moren fortrinsvis beskikkes, forsaavidt ikke særlige grunde taler derimot.

§ 4. Bestemmelserne i § 2 faar ikke anvendelse i tilfælde, hvor verge ved denne lovs ikrafttræden allerede er beskikket, uten forsaavidt vedkommende myndighet finder grund til forandring.

§ 5. Kristian den 5tes Norske lovs 3—19—14 til 19 ophæves.

Ved denne lov gjøres ingen forandring i de gjældende regler om, hvem der har at iagtta en sindssyk persons tarv, naar vedkommende ikke har verge.

Vi har ment det vil interessere at faa ovenstaaende lovs ordlyd. Det er en sak som *Norske Kvinders Nationalraad* har arbeidet for og hat fremme paa sine landsmøter. Efter henvendelsen til justisdepartementet fra formanden blev der fremlagt kgl. proposition, som blev vedtat ved Stortingsbeslutning av 21 juni 1911 og sanktioneret 29 juni.

En fællestitel for alle kvinder

Fru Stampe Feddersen om „Frue og Frøken"

Som vi har fortalt om tidligere har diskussionen om en fællestitel for kvinder, som vi herhjemme har ført livligst for flere aar siden, været sterkt oppe i diskussionen i Danmark de par sidste aar.

Efter at dr. phil. Maikki Friberg fra Helsingfors gav støtet til at saken blev reist inden kvindesaksinteresserte kredse ved artikler i «Kvinden og Samfundet« har adskillige ivrig forfegtet reformen at kvinderne skulde ha titlen frue, uanset om de var gift eller ei.

Naar her hjemme ogsaa ivrige kvindesakskvinder avviste dette, var det ikke fordi de syntes »frue« var for god titel, men fordi den ikke var god nok. Man vilde i tilfælde ha en ny fællestitel. Der er ingen vakker klang i ordet fru, og ved ofte at være sat i forbindelsen »fine fruer» o. l. ved at staa som en særtitel for matmødre likeoverfor tjenere, for »overklasse« likeoverfor »underklasse« er ordet slitt paa, saa der nu efter enkeltes opfatning følger med begrepet noet sneversindet, hoffærdig, spidst, koldt. Der kunde gott trænges en fornyelse.

Nu er der ikke stor stas ved »frøken«titelen heller, men at ordet oprindelig er et diminutiv av frue er saa helt forsvundet fra bevisstheten, at dette alene kan regnes for at ha filologisk interesse. Naar man i det hele ser hvor store betydningsovergange i tidernes løp en mængde ord har været utsat for, forstaar man at det vilde være spildt umake at søke sprogets ord rettet paa den basis. Vi har ogsaa paapeket at i Tyskland, hvor diminutivet endnu ligger like i dagen: *Frau-Fräulein*, og Frau betyr kvinde, der har flere ugifte kvinder i stilling meget imot at kaldes »Frau«. Især hvor de har lærde titler som *dr.* o. l. gir det anledning til den misforstaaelse at de er gift med en eller anden lærd dr. eller professor, har de derimot sit »Fräulein« er de reddet.

Nu slike vanskeligheter maatte jo kunne rettes paa i tilfælde ny navneskik og er for snever en indvending til at bygge motstand paa.

Ogsaa i Sverige synes det imidlertid som om man mer retter sine øine mot en ny fælles titel end mot »fru.«

Men i Danmark synes ikke disse tanker paa at »fru« ikke skulde være gjildt nok at ha git sig uttryk.

Mon der i Danmark endnu holder sig en vis poetisk klang i ordet frue? »Vor frue« og lignende mindelser? Idetmindste synes det der ikke at herske tvil om at samtlige frøkener vilde stige socialt ved at kaldes fruer.

Vi for vor del mener at baade fruer og frøkener vilde staa sig overordentlig paa at faa en *fællestitel* istedetfor det skillende merke paa gift og ugift, som man vel engang vil regne for en av de løierligste fortidsmindesmerker.

Vi synes idealet var en *ny* fællestitel, d. v. s. et nyt ord, helst grundet paa noet gammelt, — men hvis vi ser at frue blir det eneste praktiske, saa vil vi ikke hindre arbeidet for det. Endnu er ikke saken nok oparbeidet, men skulde det vise sig at vi ikke kan komme utenom, saa ber vi de oppositionelle frøkener at bite i det sure eple og la sig kalde frue, for dog at faa en reform.

Men før vi nu forlater temaet, vil vi igjen minde om at det smukkeste og værdigste er fornavn og familienavn uten baade fru og frøken. Og hvis noen faar se sin titel sløifet i Nylænde, faar man huske paa at det langt fra betegner mangel paa respekt.

Camilla Collett tar sig bedst ut uten »fru« for ikke at tale om Leonore Kristine Ulfeldt og Selma Lagerløf uten »frøken.«

Vi gir derpaa ordet til Fru Astrid *Stampe Feddersen* (i dette tilfælde har fruetitlen sin interesse), som har sendt os sin artikel fra den danske avis »Riget« for 31 juli.*) Alene en kort indledning er utelatt. Vi har iøvrig ikke villet forkorte noet. Ved at læses i sin helhet vil den gi et interessant indblik i danske forhold. Men dens største værd finder vi i den frihetens og retfærdighetens aand som besjæler den.

Paa Dansk kvindesamfunds store fællesmøde i aar i Nykøbing F. blev spørsmaalet om at nævne alle kvinder, baade gifte og ugifte, *Frue* bragt frem. Vort medlemsblad — »Kvinden og Samfundet« — har reist spørgsmaalet (eller egentlig dr. Maikki Friberg i medlemsbladet), men medlemmerne synes ikke at ville følge det. Paa mødet raadede en talsmand for landboerne os kvinder til at sysselsætte os med noget alvorligere end spørgsmaalet om »Frue« og »Frøken« og spurgte os, om vi ikke havde bedre at tage vare. Det er pudsigt nok at høre denne formaning fra landboerne. Disse har haft travlt nok med at slette *klasseskellet*. Samtidig med, at den danske bonde »rettede sin brede ryg« og blev en duelig foregangsmand paa landbrugets omraade, havde bondestanden uhyre travlt med at faa sine hustruer og døtre kaldt Fruer og Frøkener, gaa i hælene paa »de fine« og i modstrid med sin gode gamle skik kalde hustruen ved mandens efternavn, ja, det gaar saa vidt, at der ikke længere paa landet tales om en »mand« og »kvinde« og en »karl« og »pige«, men kun om en »herre« og »dame«. Dette viser, at en slig ændring i maaden at tiltale og omtale folk paa ikke tager saa megen tid, at der ikke tillige bliver tid til at *hæve og dueliggjøre*

*) Artiklens retskrivning bibeholdt med undt. de store bogstaver i substantiverne.

standen, men at naar en stand hæves, følger deraf ganske naturlig at slige ydre tegn paa gammel klasseforskel ogsaa maa falde bort.

Den *sociale ligestilling af den saakaldte »underklasse«* — bonden, husmanden, haandværkeren, arbeidsmanden i by og paa land — er nu en *fuldbragt kendsgerning.* Bondekonen nævnes ikke længere ved sit fornavn, haandværkerens kone kaldes ikke madam, og hvis nogen — i alt fald i København — vil bede en arbejdsmands kone komme og hjælpe sig i huset, skriver de *Frue* udenpaa brevet.

Men nu kræver de vaagne iblandt kvinderne, at deres *køn skal hæves socialt*, og ligesaa sikkert som underklassens sociale hævning er gaaet jævnsides med og har været en naturlig følge af hele klassens større anseelse paa grund af dens større duelighed, ligesaa sikkert vil ogsaa *kvindernes sociale hævning følge lige i sporene paa deres hele frigørelse fra det tunge aag, de nu saa smaat begynder at lette ved.*

Kvindernes store sociale underlegenhed giver sig vidnesbyrd i, at de er et *tilhæng til manden;* deres sociale stilling faar de kun igennem en mand, de gaar under hans navn og hans titel, og de nævnes forskellig, om de er gifte eller ej, fordi det er det afgørende for kvinden, om hun bliver gift og derigennem faar en social stilling — anden vej har der nemlig hidtil ikke været for kvinden til social stilling, og den stræber dog alle, mere eller mindre, efter at vinde. En af Danmarks betydeligste kvinder — Frøken Zahle — som paa en tid, da hverken den lærde skole eller realskolen havde aabnet sine døre for kvinderne, lagde grunden til sit store livsværk — Nathalie Zahles høiere pigeskole — der har givet tusinder af kvinder den oplysning, som er nødvendigt for at blive et dueligt menneske og opdraget kvindelige lærere, der drog ud i landet og skabte et net af læreanstalter for kvinder landet over — hun er kun Frøken, d. v. s. »lille Frue« (Frø = Frue, ken = chen, jævnfør Liebchen). Ganske vist har kongen hædret hende med «fortjenstmedaillen i guld«, men hendes lige af mandkøn vilde mindst være professor. Frøken Zahle kunde kun blive professor ved at blive *gift med en professor*, og saa vilde hun endda kun blive professor*inde* — denne gyselige tyske endelse, som føjes til mandens titel, naar den skal overføres paa hans hustru.

Og kommer Frøken Zahle til et festligt bord, hvor det gaar *strengt* efter rangen, vil hun muligvis komme til at sidde paa en af de lavere pladser, mens en af hendes unge elever, som intet havde udrettet selv, men hvis mand var i en anset stilling, vil faa hæderspladsen! Og hvor mange af os har ikke set graahærdede, veltjente, ugifte kvinder gaa bagefter ganske unge fruer! Det er ikke vidnesbyrd om sund beskedenhed at sige: «det er saamen lige meget, hvad de kalder mig, det er et underordnet spørgsmaal.« Det er en *prisværdig selvhævdelse at kræve den sociale plads, der tilkommer én.* —

Formanden for det sjællandske distrikt indledede forhandlingen om dette spørgsmaal paa aarsmødet og kom dér ind paa det forsvar for denne ændring, som er blevet fremført: at det er en uret mod den ugifte moder at gøre hende det svært at vedkende sig sit barn ved at kalde hende *frøken.* Hun fandt, at man kunde hjælpe og støtte sine ulykkelige søstre, der havde

faaet et barn uden at være gifte, men det var *falsk humanisme* at ville tage skammen bort. Det er sandt, det er *en meget stor brøde* at sætte et barn i verden uden at give det et hjem at vokse op i under forældrenes kærlighed. Men er brøden ikke ligesaa stor for faderen som for moderen? Hvorfor skal saa moderen alene bære straffen? Straffen falder allerede tungest paa kvinden, da hun bliver arbeidsuduelig i længere tid, maa sætte sit barn i verden med smerte og sørge for det efter fødslen. De mandlige lovgivere har ogsaa sørget for at *skammen* falder paa kvinden, idet hun skal give det barn, der er skam ved at vedkende sig, navn, medens manden kun giver sit navn til de børn, der er ære ved. Skulde vi kvinder ikke staa sammen som søstre og paa et punkt, hvor alt avhænger af sædvanen og der endnu ingen uretfærdig lov findes, hjælpe den smule, vi kan, til at udligne den store forskel i den maade, samfundet handler mod den kvinde og den mand, der faar et barn uden at være gifte. Vi bør ikke gøre dette for at lette det for kvinder at faa børn udenfor ægteskab, men *for at udjævne den store ulighed i mandens og kvindens sociale stilling*.

Kvinderne vil faa en haard kamp at udkæmpe, før de nogenlunde naar til samme samfundsstilling som mændene. Til den grad rodfæstet er den forestilling hos mændene, at det er dem, der har ret til alle mulige stillinger, at naar en kvinde bliver lærer, bogholder, bogbinder osv., kaldes de *lærerinde*, bogholder*ske*, bogbinder*ske* osv. og ødelægger sproget med disse hæslige tyske endelser. Jeg har endogsaa hørt en formand kaldt formand*inde*, ihvorvel mand paa oldnordisk betød *menneske*. Kvinderne har samme ret til disse stillinger som mændene, og hvor det kan være av betydning at tilkendegive, om det er en mand eller kvinde, der indtager stillingen, gøres dette let ved at sætte henholdsvis »Fru« eller Hr. for ved navn og stilling. Det er blevet foreslaaet for at lette overgangen udenpaa breve at forkorte Fru til Fr., ligesom man forkorter Herr til Hr. Der er spurgt om, hvorledes Fr. skal udtales. Selvfølgelig som Fru, av hvilket det er en forkortelse, ligesom Hr. er en forkortelse af Herr. Der er lavet mange vittigheder om, at man vil læse det som *Frederik* saa alle kvinder kommer til at hedde Frederik. Saa kan vi ligesaa godt læse Hr. som *Henrik*. Lad folk kun gøre sig vittige, det slaar ingen god sag ihjel. Forstandige kvinder vil tage sig en god latter over vittighederne — forudsat, at de er gode — ligesom jeg har taget mig én over en meget morsom revuevise om Frue og Frøken.

Men sagen i sig selv er alvor!

Det er det tilsidesatte køn, som kræver *social ligestilling* med det stærkere køn, der — uden at den enkelte har været sig det bevidst — har villet have kvinderne som et stumt tilhæng, der hverken krævede navn, stilling eller titel for sig selv, men levede af det genskin, der faldt paa dem fra manden. De værste modstandere mod denne reform vil findes iblandt kvinderne selv, men der skulde nødig findes for mange iblandt Dansk kvindesamfunds medlemmer!

Det blev paa aarsmødet vedtaget, at bladet i fremtiden skal holde den moderne skik og kalde kvinderne Frue og Frøken.

»Kvinden og Samfundet« led et nederlag, men det var maaske af den slags nederlag, som bærer spiren i sig til en seir! Dets arbeide for sagen

er ikke spildt, Det har reist sagen og sikkert vundet *nogle* af sine læsere, som er tilstrækkelig vidtseende til at se, at det, at kvinderne indtager en social sttilling uafhængig af mandens, er det *ydre vidnesbyrd om at kvindens frigørelse har fundet sted!*

Republiken Portugal og kvinderne

Dr. med. Caroline Beatriz Angelo

Det var umiddelbart før den sidste kvindestemmeretskongres i Stockholm at der kom et bud fra Portugal, et seiersbud, det lød: »Stemmeret for portugisiske kvinder paa samme betingelser som for mænd!« Det var ikke frit for at endel, ikke mindst de mest orienterede, stillet sig skeptisk likeover for meddelelsen. Man maatte ha nøiere besked. Nu har jeg paa »Nylændes« vegne undersøkt nærmere, det vil si, jeg har faat fat i papirer, som gir direkte og fuldstændige oplysninger, og kan efter dette bekræfte, at kvinderne i Portugal kan stemme paa samme betingelse som mændene.

Ifølge republiken Portugals grundlov har alle portugisere stemmeret og er valgbare, naar de har »naadd myndighetsalderen (21 aar), bor paa portugisisk jordbund, kan læse og skrive, og er familiens overhoaed.«

Paa grundlag av dette besluttet »Den portugisiske kvindesaksforening« at ansøke om at to av dens medlemmer skulde faa adgang til at stemme.

Disse to damer var *Anna de Castro Osorio* som er romanforfatter og journalist, samt *Caroline Beatriz Angelo.* Hun er født i Guarda, er 32 aar gammel, har tat den medecinske doktorgrad, er enke og bor i Lissabon, hvor hun praktiserer som læge.

Imidlertid blev den reviderede valglov publiceret. Revisionen var overdrad en av regjeringens medlemmer, dr. Antonio José d'Almeida, en mand som mere end noen anden hadde ansvar likeoverfor den portugisiske kvindestemmeret, idet det er ham som var med at grundlægge »Portugisiske kvinders republikanske liga.« Denne forening blev strax officielt anerkjendt av det republikanske parti, og er stadig blit indbudt til dets møter og kongresser. Det var derfor med forbauselse man læste valglovens ordlyd: »kvinder, underofficrrer og soldater (likesom idioter, ikke rehabiliterede fallenter og fremmede) cr utelukket fra at stemme.« Der kom protester, og regjeringen beslutet at gi stemmeret til underofficerer og soldater, men vedblev at negte kvinder den.

Paa grundlag av dette avslog valgstyret at indskrive de to kvinder, men oversendte deres skrivelser til regjeringen. Denne svarte at loven ikke anerkjendte kvinders stemmeret. Men *dr. Carolina Beatriz Angelo* lot

sig ikke skræmme. Hun appellerte til domstolene. Heldigvis faldt hendes sak i hænderne paa en dommer, »som sætter retfærdigheten i høisætet«, sier det portugisiske skrift, hvorfra jeg har mine oplysninger og som derfor »fortolket loven slik at portugisike kvinder fik sin ret, hvad der vil si en seier for kvindebevægelsen over hele verden.« Efter dette blev der besluttet at indvilge i hendes andragende.

I dette fremhævet dr. Carolina Angelo at hun er i besiddelse av alle de betingelser som fordres. »Hun er ikke alene portugiser, og kan læse og skrive, men hun er sin families overhoved, idet hun selv forsørger sin mindreaarige datter ved sin virksomhet som læge.«

Og saa mødte dr. Carolina Beatriz Angelo den 28de mai »under sterkt bifald fra de mandlige vælgere« frem ved valgurnen og la sin stemmeseddel. Dermed er principet stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd hævdet. Men som man vil forstaa er dermed ikke nogen faktisk *likestilling* gjennemført, det vil paa dette grundlag altid bli en minoritet av kvinder som har ret til at stemme.

Som man kanske vil ha hørt om fra Stockholmsmøtet er der dannet en portugisisk stemmeretskomite, som arbeider med at faa Portugal optat i alliancen.

Fredrikke Mørck.

Tyske kvinders sociale arbeide

I

Retsoplysningskontorer i Tyskland

(Av et foredrag av frk. Louise Wenzel i Køln)

(Slutning fra nr. 14.)

Et exempel: Der kommer en kvinde til os som klager over at hendes drukkenbolt av en mand har mishandlet hende, slaat møblerne i stykker og har jaget hende ut paa gaten mitt paa natten. Da er det ikke nok at si: De har ret at indsende klage og fordre skilsmisse. Nei, vi maa faa rede paa: hvorledes er manden blit dranker, underholder han familien naar han er ædru, vil han frivillig gaa ind i en drankerkuranstalt, hadde konen kanske alt været paa „tilsynskontoret" for drankere, for at faa ham examineret og advaret. Kan hun ernære sig alene med de barn hun har, hvis han blev sat fast, eller der blir skilsmisse, og manden, hvad der hyppigst sker — trods dommen undlader at opfylde sine forpligtelser til familiens underhold. Eller — hvad vil hun gjøre med sine barn, naar hun selv maa gaa fra hjemmet til arbeide eller for at lære et erhverv? Kjender hun de velgjørenhetsindretninger hun bør henvende sig til? Vil konen ha hjælp til at fordre manden umyndiggjort, saa han blir tvunget til at søke helbredelse, som muliggjør hans tilbakevenden og fredelige forhold i hjemmet. Alle disse punkter maa klargjøres, førend konens spørsmaal kan besvares.

Vi faar ogsaa mange skriftlige forespørsler fra utenbys eller fra syke kvinder, og paa grund av unøiagtige opgaver maa der saa en længere brevvexling til. Og ofte er det merkværdige spørsmaal vi maa svare paa, der spør f. ex. en pike hvor hun best kan faa utdanne sig til koristinde ved den herværende opera. Vi svarer paa det ved at gi hende adressen til Chorkapelmesteren, men raader hende samtidig til, før hun ofrer sig for denne stilling, at vende sig til arbeidsanvisningskontoret for kvinder, for at hun kan faa høre om andre erhverv.

Vor hovedvirksomhet er de mundtlige og skriftlige mæglingsforsøk mellem parterne. De er meget lønnende og har alt hindret mange processer og sparet sakførere for mange fattigprocesser. Det hænder ogsaa at vi med stor møie maa gjøre det klart for

kvinderne, at de ofte selv har uret og har ophidset motparten. I regelen har vi held med os. Eller vi foreholder dem at de, skjønt de ad lovlig vei kunde faa sin ret, dog bør avstaa fra at forfølge den, da de selv har paaført sig en stor moralsk skyld, hvorfor straffen ved siden av den skyldige hovedsakelig vilde træffe den uskyldige. Her et exempel:

En pike, som under en sygdom var blit pleiet med omhu av sin matmor, hadde indlatt sig i forhold med hendes mand og fik et barn med ham. Han var ansat ved jernbanen og har fra tid til anden hjulpet hende med pengebidrag trods stor familie og smaa indtægter. Imidlertid har piken lært at kjende en anden mand, som sitter i god stilling, og som gjerne vil gifte sig med hende trods det passerede, men ikke før barnets far har forpligtet sig til en regelmæssig betaling, og, i tilfælde ikke indvilgning, er blit dømt til at betale. Vi fik manden til at indfinde sig i taletimen og fik høre at han har en stor barneflok, og at hans hustru snart venter sig et barn til. Vi talte meget alvorlig med manden som — naturligvis — lægger al skyld paa piken, og han lover frivillig at betale til os av sin fortjeneste for overarbeide, da en klage mot ham kan skade ham meget i hans stilling. Men betalingen uteblir, hvad vi ikke var uforberett paa, og piken kommer i oprørt sindstilstand og ber os skrive klagen for hende. Nu er øieblikket kommet til at gjøre hende begripelig, at ogsaa hun har forsyndet sig, og først og fremst mot sin matmor, som altid hadde været god og hjælpsom mot hende, og at en klage nu mindst vilde træffe manden, og mest den av dem begge bedragne og helt skyldløse hustru og hendes barn. Hun hører paa os, føler sig truffet, brister i graat og lover, efter at ha tænkt sig om, at søke at paavirke sin tilkommende mand i den retning vi antydet.

Ikke altid opsætter vi skrivelser og andragender for vore klienter, men opfordrer dem, naar vi faar indtryk av at de er intelligente nok til det, til selv at gjøre det og saa forelægge os det til kritik. De er meget fornøiet naar vi har litet at rette og kan da næste gang bringe med sig en *færdig* skrivelse som vidnesbyrd om at de er blit selvstændigere.

Jeg kunde fortælle meget om vore mæglinger mellem tjenestefolk og herskaper, skrivelser til autoriteter, til sakførere, konsulater, læger, domstoler o. s. v., men man maa alt av det fortalte ha forstaat, at vort arbeide ingenlunde er færdig med de tre taletimer,

men at der ogsaa lægges fuldstændig beslag paa de følgende dage. Vi hadde i 1909 i 149 taletimer 2595 besøkende med 1784 saker, altsaa i hver taletime gjennemsnitlig 12 nye saker og 5 gjentagelser, altsaa 17 personer. Dette arbeide, som strækker sig utover hele aaret, kunde ikke blit utført, hvis vi ikke hadde en meget ivrig, av 11 medlemmer bestaaende, arbeidskomite, og hvis ikke et par mænd beredvillig ydet os retsbistand, en hjælp som vi tyr til hver eneste uke som gaar.

Man bør ogsaa lægge merke til at ved socialt arbeide av forskjellig slags, men især ved retsoplysningsarbeidet blir opmerksomheten henledet paa, og interessen vakt, for manglende velfærdsindretninger eller paa misbruk og daarlige tilstande i det hele. For kort tid siden er drankertilsynskontorer blit indrettet, ved hjælp av avholdsforeninger og fattigpleie, efter at vort retsoplysningskontor alt i flere aar hadde sat sig i forbindelse med disse foreninger og sendt mange drankeres hustruer til dem for at raadføre sig med dem.

Det er ogsaa lyktes os — ved paavisning av at der ikke her hos os findes noet alkoholfrit rekreationshjem — foreløbig at faa dannet en kvindegruppe inden „foreningen mot misbruk av spirituøse drikke" som bestemt har samlet sig om det nævnte formaal og faat sammen en liten kapital, vi faar haape at ogsaa det andet som skal til gaar iorden, ogsaa den store vanskelighet at finde et gott lokale.

Alt længe har vi søkt at faa fattigstyret til at sætte igang et centraloplysningskontor for velgjørenhetsindretninger, hitindtil desværre uten resultat. Vi har da søkt at raade bod paa det ved i 1905 at utgi en katalog over de herværende velfærdsindretninger. Forskjellige henvendelser til autoriteter, foredrag over aktuelle emner f. ex. i de sidste aar over sædelighetsproblemet, kommunal stemmeret for kvinder, trykning og spredning av flyveblade f. ex. ægteskapskontrakt — formularer, verge og formynder-reglementer, hvorav der altid forefindes nok til utdeling — alt dette hører til den virksomhet som naturlig forgrener sig ut fra det retsoplysningsarbeide jeg her har forsøkt at skildre.

Det vil kanske interessere at høre at ogsaa dommere nu grundig overveier, hvorledes de kan faa kvinders medvirkning, saaledes har hr. assessor Landsberg ved sit foredrag ved det Kvindelige fremskritts forbunds generalforsamling oktober 1909 optat spørsmaalet.*)

*) Vi har faat os tilsendt et utdrag av Landsbergs foredrag. Det er av interesse at se hvor bestemt han anviser kvinderne plass ved barnedomstolene og ogsaa som medlemmer av edsvorneretterne.

Vi selv og, det glæder os at kunne si, ogsaa vore autoriteter her i Køln, er da overbevist om at, især hvad familieretten angaar, kan de ubemidlede kvinder, sig selv kanske ubevisst, hente mer nytte og faa mer forstaaelse ved at raadføre sig med kvinder end med mænd. Og derfor er det nu vort formaal at gi dem anledning til at henvende sig til os kvinder ikke alene i de fire fem taletimer om uken, men hver eneste dag.

*

Foredragsholderen slutter med at opfordre sine tilhørere til at gjøre institutionen mer kjendt og derved hjælpe den kvindelige befolkning i staden Køln, hvorav der — merkelig nok — er en mængde som endnu ikke kjender det ringeste til institutionen.

Klarsyn

(Slutning fra nr. 15.)

V.

Han fik fat i en vogn og hjalp hende op i den; og derpaa tok han igjen langsomt op sit ur og sa saa hurtig: »Jeg tror jeg maa la Dig kjøre alene, men skal komme itide til lunchen.«

Hun tænkte et øieblik han vilde vende tilbake til galleriet, men da hun vendte sig om, idet vognen satte sig i bevægelsv, saa hun ham gaa fort avsted i motsat retning.

Kusken hadde kjørt hende halvveis til *hotel Cluny*, før hun la merke til hvor det bar hen, hun ropte til ham og ba ham vende og kjøre hende hjem. Der var en skjærende ironi i den mekaniske forlængelse av denne proces, med skjønheten ført som vidne. Hun hadde faat nok, faat altfor meget av den; hendes eneste ønske var at komme væk fra den, at gjemme sig bort fra det overstrømmende, ubarmhjertige lys fra den kant.

Da hun kom hjem og sat alene i sit værelse, kom der taarer som dæmpet det saare syn, men hendes sind var altfor oprørt til at kunne faa ro ved graat. Hele hendes væsen samlet sig om ønsket at vite hvad hendes mand mente og tænkte. Deres korte samtale hadde igrunden ikke sagt hende noet om det. Hun mente at ha sporet en vis utilfredshet over saa pludselig og uventet at se hende; men det kunde kanske komme av en dæmrende følelse fra hans side av at bli hemmelig iagttat og kritiseret. Hun hadde ofte tænkt paa, om han da slet ikke var sig bevisst at han blev

iagttat, hun syntes der var øieblikke da det maatte utstraale fra hende i synlige bølger. Kanske naar det kom til stykket at han var sig det bevisst og paa post imot det, som imot en lurende kniv bak sin selvtilfredshets tykke dække; og idag maatte han ha set det blinke i knivsbladet.

Claudia var endnu ikke naad til den alder da medlidenhet er den første følelse som bevæger en ved synet av et nederlag. Hendes store haap hadde været at Keniston skulde være klarøiet nok til at se sandheten. Hvad den saa var, vilde hun han skulde ha mot til at se den i øiet og maale sig med den. Men som hans billed kom frem for hende, begyndte hun at føle en halvt moderlig længsel efter at kaste sig mellem ham og hans vanskjæbne. Hendes iver efter at se ham sat paa prøve efter det indtrufne var det ikke lik en grusom videnskapelig nysgjerrighet? Hun saa som i et glimt med gjenvakt sympati at han vilde behøve hende mest, hvis ulykken traf ham.

Men han vendte ikke tilbake til lunch; og da hun efter sit ensomme maaltid gik op i salonen, var den endnu tom. Hun gav ikke plass for noen bestemt frygt, for hun kunde ikke, selv under tryk av nervøs ængstelighet, tænke sig at Keniston hadde git efter for noen impuls av tragisk art, men de langsomt skridende timer bragte en uro som gav næring til hendes medfølelse. Det var den tid nu, da de hadde lovet Mrs. Davant at møte i galleriet, det var nu »ovationerne« hun hadde talt om skulde kommet. Claudia reiste sig, gik til vinduet og søkte at faa et glimt av sin mand i den overfyldte gate. Kunde han ha glemt hende og gaat til galleriet uten hende? Eller var der hændt noet, det ubestemte noet, som i disse timer hadde draget indover grænserne av hendes sind.

Da hørte hun døren aapne sig og Keniston traadte ind. Da hun vendte sig til ham var det som hendes sjæl gled imot ham paa en stor medlidenhetens bølge; saa sikker var hun paa at nu maatte han forstaa.

Men han møtte hende med et straalende smil, som om han var sterkt optat av noet glædelig, hendes første indtryk var at aldrig hadde hun set ham saa straalende fornøiet. Trængte han hende nu, saa var det ikke for at hun skulde læge hans saar.

Han gav hende et smil som tydelig var et dvælende gjenskin av et indre lys. »Jeg hadde ikke trodd jeg skulde bli saa længe«, sa han og hev fra sig hatten og det lille røde hefte han hadde med til hjælp paa sine opdagelsesfærder. Men jeg gik ind i *Louvre* strax efter vi skiltes imorges, og jeg blev helt slukt, jeg kunde ikke rive mig løs. Ja — jeg blev der hele tiden.« Han kastet sig i en stol og saa sig om efter pipen.

»Det tar tid« sa han eftertænksomt at faa tak i dem, at finde ut hvad

de sier — de store der, mener jeg. De er just ikke meddelsomme. Længe kunde jeg ikke forstaa deres sprog — som var saa helt forskjellig fra mit. Men litt efter litt ved at faa et vink her og der og sætte dem sammen, begyndte jeg at forstaa, og idag fik jeg saa sandelig fat paa et par av de største fyrene, jeg tok tak med dem, grep dem i strupen — og saa maatte de ut med hvad de hadde inde. — Han gav hende et straalende blik. »Aa — det var storartet!«

Han hadde fundet pipen og stod nu eftertænksomt og fyldte den. Claudia sat stille og ventet paa hvad videre skulde komme.

»Først, sa han, var jeg ræd for at deres sprog var for vanskelig for mig, og at jeg aldrig skulde kunne finde ut den egentlige mening; og de syntes at se med foragt paa mig, som om de vilde lukke mig ute. Men jeg svor at jeg vilde ikke gi mig, og nu, idag« — han stanset et øieblik for at rive av en fyrstik —« da jeg gik hen og saa paa mine saker derborte slog det ned i mig som et lyn. Ja saa gjorde jeg et stort baal av dem, og det lyste mig paa vei.«

Hans hustru sat der og skalv som med en slags hellig gysen. Hun hadde ikke turdet be om lys for ham, og her stod han og kastet med fryd hele sin fortid paa baalet!

»Er der ingenting igjen,« sa hun dæmpet.

»Ingenting? — Alt er igjen,« ropte han. »Se her staa« jeg, og er ikke stort over 40 aar gammel, og jeg har fundet det ut — alt nu har jeg fundet det! Han reiste sig og begyndte at gaa op og ned paa gulvet urolig »Store Gud, tænk om jeg aldrig skulde forstaat det! Tænk om jeg hadde fortsat med at male den slags billeder hele mit liv! Aa jeg føler som de maa føle paa opbyggelsesmøterne, de som reiser sig og sier de er frelst! Vil ingen være saa snil at istemme en salme?«

Claudia fulgte ham skjælvende av glæde paa hans stærke følelses strømme; men de hadde ikke endnu revet hende saa med at hun tapte samlingen, pludselig følte hun fast bund under føtterne.

»Mrs. Davant« — ropte hun.

Han stirret paa hende som om han pludselig blev kaldt tilbake fra et fjerne.

»Mrs. Davant?«

»Vi skulde jo ha møtt hende ieftermiddag — nu —«

»I galleriet?« Ja det er rigtig men jeg fik stanset det; jeg gik op til hende efter vi skiltes, jeg forklarte hende det altsammen.«

»Alt?«

»Jeg sa at jeg maatte begynde paa nyt.«

Claudias hjerte svulmet, men saa sank det igjen — haapløst.

»Men vægmalerierne?«

»Det er ogsaa *all right*. Jeg talte med hende om vægmalerierne« sa han beroligende.

»Du sa hende —?«

»At jeg ikke kan male dem nu. Hun forstaar det naturligvis ikke, men hun er et prægtig menneske, og hun har tillit til mig.«

Hun kunde ha graatt av glæde over hans store freidighet. »Men dermed er det jo ikke gjort,« klaget hun. »Det hjælper ikke hvor meget Du har forklaret hende. Du faar ikke bort den kjendsgjerning at vi lever av de vægmalerierne.«

»Lever av dem?«

»Av de penge som hun betalte Dig for at male dem. Var det ikke det som bragte os hit? Og hvis Du nu mener at gjøre som Du sier at begynde helt paa nyt igjen — hvor i verden skal vi da noensinde faa betalt det tilbake?«

Hendes mand saa paa hende med et blik som inspirationen gav glans. »Der findes saavidt jeg kan skjønne bare en utvei,« erklæret han forstokket »og det er at bli her ute, indtil jeg har lært hvorledes de skal males.»

Vi begynder i næste hefte en ny fortælling av *Edith Wharton*.

Indsendt til red.

Vort Korstog. En kortfattet oversigt over Frelsesarmeens arbeide i aaret 1910 med statistik og regnskap. Frelsesarmeens trykkeri, Kr.a.

Beretning om Kristiania kunst-industrimuseums virksomhet i aaret 1910. Mallingske boktrykkeri.

Aarsberetning for Drammens kvindesaksforening for aaret 1910. Harald Lyche & Co. Drammen.

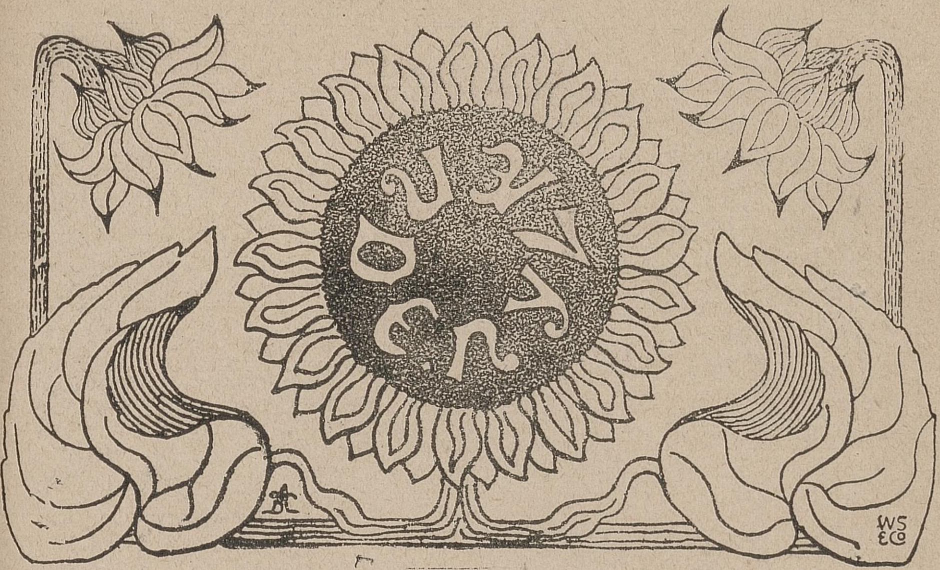
Aarsberetning for 1909 og 1910 fra Landskvindestemmeretsforeningen. Steenske boktrykkeri.

Selskapet for Christiania bys vel 1811—1911. Norges Sjøfartstidendes boktrykkeri.

Norges officielle statistik: Kommunevalgene 1910. Aschehoug & Co.

Frogner høiere almenskole: Aarsberetning 1907—1910. Oscar Andersens boktrykkeri.

Program for frugtutstillingen i Kristiania høsten 1911. Grøndahl & Søn.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. — UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. — No. 17.

KRISTIANIA 1. september 1911.

Universitetet

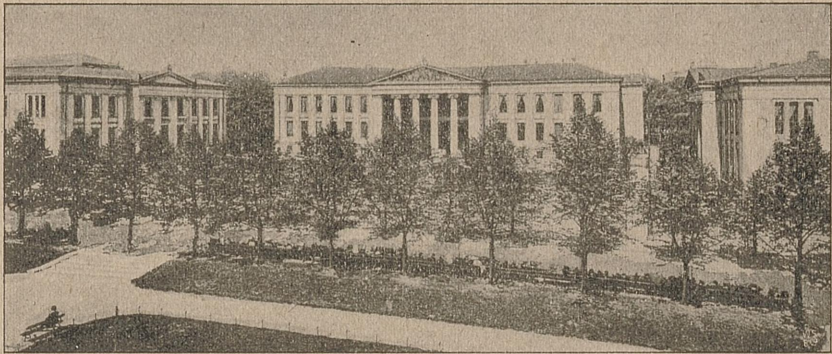
1811—1882—1911

Hvergang en i tankerne vender tilbake til vort universitets tilblivelseshistorie, føler en hjertet varmes, motet voxe, haapet stige. Det er saa skjønt et kapitel i Norges saga.

Det skaptes i trængselens aar utav en ildnende fædrelandsfølelse og utav en levende erkjendelse av, at friheten i landet hører sammen med aandskulturens vext — og den politiske frigjørelse fulgte.

Om hvad det har været i vort folk og for vort folk kommer der i dette aar, og særlig i disse dage, skildring paa skildring; ikke faar en allikevel skildret det nok, aldrig faar en talt ut, for dets indflytelse gaar dypt og brer sig saa vitt, forgrener sig saa fint at den blir usporlig.

Men dets laurbær faar en høre om, og manglerne — dem faar en tie med i disse festens dage. For vi vet jo det har sin store plass i nationens hjerte, og der lever overbevisningen om at dets evne til

vext er sterk, saa det til næste hundreaarsfest vil staa med end større palmer i hænde. —

*

Ogsaa vi vil idag minde om seire og fremskritt.

Vi gaar tilbake til de berømmelige 80 aarene, da skete noet merkelig ved Universitetet, noet som ingen en halv snes aar tidligere hadde drømt om, eller la os heller si tænkt sig, for en og anden kvinde kunde kanske drømt vilde drømme om det, ogsaa længer tilbake i tiden. Der gik jo frasagn om at *Mauritz Hansen* hadde villet hjælpe en av sine døtre frem til at ta artium — det gik endnu i 70 aarene igjen som en underlig fabel. Universitetet aapnet for kvinder! Det var utænkelig. Middelskoleeksamen? det kunde diskuteres. I 1876 blev der git kvinder anledning til at ta denne examen. Folk syntes det var en begivenhet av rang. Og det var det ogsaa. Fra den lille begyndelse er meget voxet ut.

I 1879 tog Cecilie Thoresen fra Eidsvold denne examen og gav sig saa til at studere til artium. Hendes far, distriktslæge Thoresen, skrev i 1880 til kirkedepartementet med forespørsel om der var adgang for kvinder til at underkaste sig examen artium. Det gik til det akademiske kollegium og det juridiske fakultet, svaret blev nei, der maatte lovforandring til.

Cecilie Thoresen henvendte sig da til H. E. Berner, som strax var villig til at ta sig av saken og fremsætte forslag om at kvinder skulde tilstedes adgang til at underkaste sig examen artium og philosophicum. Forslaget blev tiltraatt av rektor Steen.

Det vedtoges i odelstinget 23 mars 1882 mot 1 stemme (pastor Schiørn) og 21 april enstemmig i lagtinget.

Cecilie Thoresen tok nu sin examen — realartium, meget gott — saa skete det merkelige: 2 september 1882 aapnet universitetet sin festsals dør for en kvinde og gav hende det akademiske borgerbrev.

Camilla Collett hadde vi i litteraturen og Aasta Hansteen hadde optraatt paa talerstolen, men denne begivenhet hjalp mægtig til at bringe kvindesakens ideer over i livet. —

I 1884 kom der en lov som gav kvinderne adgang til at ta alle universitetets embedsexamener og alle akademiske grader, og til at nyde gott av de universitetet tillagte legater og stipendier i samme grad som de mandlige studenter. —

Siden har mange kvinder tat sin artium. De kvindelige studenters skare økes stadig.

Cecilie Thoresen Krog

I kvindelige studenters jubilæumsskrift 1907 skriver Karen Grude-Koht: »For de første studenter var artium bare en port ind til universitetet, de begyndte næsten alle paa et fagstudium — — Nu er artium blit avslutning paa den unge pikes almenutdannelse, saaledes som den saa ofte er det for den unge gut. En del, dog den allermindste, fortsætter sine studier ved Universitetet.« De øvrige slaar ind paa forskjellige arbeidsveie og stillinger som de gaar over i, og mange ofrer sig for hjemmets arbeide.

Den første som tok kandidatexamen var frk. Marie Geelmeyden, real kandidat 1890. Den første som blev læge Marie Spångberg 1893. Kvindesaksforeningen holdt i den anl. fest for hende. Den første filolog: Clara Holst 1896, første teolog Valborg Lerche 1899. Første jurist Kathrine Dahl 1890. Første som praktiserte som sakfører Elise Sem.

De kvindelige studenter ved det sproglig-historiske og det matematisk-naturvidenskapelige fakultet er de eneste som har adgang til

ansættelse som embedsmænd. Den første kvindelige embedsmand var Mathilde Schjøtt, adjunkt i Stavanger, den næste Antonie Tiberg adjunkt paa Hamar. Flere er der ikke. Og embedsmænd ved Universitetet kan de endnu ikke bli. Vi har endnu ikke kvindelige professorer, men kvindelige forelæsere og forfattere av videnskapelige arbeider har vi, og vi har kvindelige *doctores*.

Clara Holst er den første kvindelige doktor ved det norske universitet, hun tok 1903 den filosofiske doktorgrad paa sin avhandling: »Studier over middelnedertyske laaneord i dansk i det 14 og 15de aarhundrede.« Hun har senere været ansat ved Welsely College, samt været ansat som *Assistent Professor of Germanic Languages ved Kansas State University*.

Kristine Bonnevie tok sin doktorgrad i 1906, hun er konservator ved det anatomiske musæum. Emily Arnesen, konservator ved det zoologiske musæum tok sin doktorgrad i Zürich 1903. Her tok ogsaa Elisabeth Stephansen doktorgraden.

Som amanuensis ved det botaniske laboratorium er ansat kand. mag. Thekla Resvoll. —

Den første kvindelige student som fik stipendium var Kristine Bonnevie i 1894, hun har senere gjentagende hat stipendier saavel til studier hjemme som i utlandet.

Emily Arnesen har ogsaa hat stipendier til større studieophold i utlandet. Likesaa Thekla Resvoll, Clara Holst, Elisabeth Stephansen kand. med. Alette Schreiner f. Falch, — m. fl.

Ellen Gleditsch, amanuensis ved det kemiske laboratorium har erholdt *adjunktstipendium stort 2000 kroner*. Hun studerer som bekjendt i Paris under Madame Curie.

Ved Universitetet er der ogsaa legater, hvis renter utdeles som prisbelønninger for videnskapelige arbeider.

Marie Kjølseth har utgit et arbeide «Undersøkelser over deflorationens anatomiske tegn« som 2. september 1906 blev belønnet med professor Voss's legat, der hvert aar utdeles for de bedste retsmedicinske og anatomiske avhandlinger, som i det foregaaende aar er trykt i det norske sprog.

Og vi spaar at der iaar 2. september venter doktor Kjølseth en ny og større utmerkelse. Hun har nemlig indlevert til universitetet en besvarelse av prisopgaven for Schjelderups guldmedalje: »De tegn, hvorefter det nyfødte barns utviklingsgrad bestemmes.» Arbeidet er grundlagt paa undersøkelser, som omfatter vel 1100 barn, og som er

utført dels paa Fødselsstiftelsen, dels paa Rigshospitalets patologisk-anatomiske institut. Bedømmelseskomite er professorerne Brandt, Harbitz og Johannesen.

»Utfaldet? Nei om det kan endnu ingenting sies,« sa doktor Kjølseth, da hun gav os disse oplysninger. «Men De kan vel ikke ha noet imot gode spaadomme« svarte vi. Vi spaar gott fordi vi vet doktorKjølseth pleier magte de opgaver hun sætter sig. Hendes lyse intelligens, seige energi og kjærlighet til arbeidet fører hende til maalet. Det kan ihvertfald ikke skade at gi noen biografiske oplysninger ved denne anledning:

Doktor Marie Kjølseth

Marie Kjølseth er født paa Østre Toten 11te december 1870 av forældre: Gaardbruker Christian Kjølseth og Clara f. Kraby. Hun tok middelskolexamen i 1886 ved Hamar skole og artium i 1890 efter at ha gjennemgaat fru Nielsens realgymnasium; medicinsk embedsexamen julen 1897. I de følgende aar udførte hun kandidattjeneste ved Rigshospitalet og Fødselsstiftelsen og efter et studieophold i Berlin vinteren 1900 nedsatte hun sig som praktiserende læge i Kristiania.

Hun er medlem av kontrolkommissionen for Oslo sindsykeasyl.

Marie Kjølseth er en ivrig tilhænger av kvindesaken. En av dens sikreste og besste støtter. Siden 1905 er hun sekretær i Landskvindestemmeretsforeningen, vi føler os lykkelige ved at vite hende paa den post.

*

Det vil kanske interessere at høre at 2 september iaar skal vor første kvindelige students datter: *Inger Krog* immatrikuleres ved

Universitetet. Det er saavidt vites første gang vi kan peke paa kvindelige studenter i to slegtled ved vort universitet.

*

De høist ufuldstændige oplysninger vi har git om endel av Minervas norske døtre er bare som vink til forstaaelse av retningen og tendensen. Stadig og uavladelig og, vi kan gjerne si, i al stilhet, arbeider de sig opover. Det gir os forvisningen om at naar hundred aar er gaat vil de ha stormet høide paa høide.

2 september 2011, da, sa vi, har Det kongelige norske Frederiks Universitet i Kristiania vundet nye palmer, det kan ogsaa forutsies, at da har det efterkommere. Der blir fler universiteter i landet. Men ikke kan den følelse som da strømmer mot det, være inderligere end nu, da det er alene — og er

Universitetet.

Islands kvinder adgang til alle embeder i landet

Vi har tidligere omtalt at et lovutkast, som gik ut paa at skaffe alle kvinder samme ret som mænd til at nyde undervisning og ta examener ved landets undervisningsanstalter, og samme ret til legater og stipendier og alle embeder i landet, var gaat igjennem i Altingets nederste avdeling og sendt til øverste. Nu melder *Olafia Jøhannsdottir* os, at det er gaat igjennem i øverste avdeling og forslaget er blit lov.

Vi sender vore bedste lykønskninger til Islands kvinder!

Bryn Mawr College, det bekjendte amerikanske kvindeuniversitet, vil ved det norske universitets jubilæumsfestligheter la sig representere av dr. phil. Edward Raymond *Turner*, professor i engelsk og europæisk historie.

Universitetet, som ligger i Bryn Mawr, Pensylvania, blev grundlagt i 1880, er den eneste kvindelige læreanstalt i Amerika, som kan meddele sine studenter grad av doctor philosophiæ, og er ogsaa i andre henseender berettiget til at rangere først paa listen over colleges for kvinder i De forenede stater. Blandt de kvindelige studenter har stemmeretsbevægelsen gjort en hurtig fremgang.

Kvindestemmeretten

Nederlaget 10. august 1911

Den uheldige stemmeretsgrænse

1914 almindelig statsborgerlig stemmeret for kvinder!

Paa den vilkaarligste maate har en fraktion av dem som sitter inde med magten — en tilstrækkelig stor fraktion til at stanse fremskrittet i kvindestemmeretssaken — dikteret, at nu skal der gjøres holdt, nu skal der »pustes i bakken«.

Uten at komme med en eneste fornuftig indvending mot reformen, uten at anføre en eneste rimelig grund, gir man, under forsikringen om yndest og bevaagenhet, ordre til at en stor skare norske borgere skal behandles uretfærdig, de skal vedbli ved lov at være utskilt som en særskilt underklasse, naar det gjælder politiske valg.

De samme 255000 kvinder som man ifjor gav ret til at stemme ved de kommunale valg, og som bare fik høre gott om sin deltagelse i disse, de møtes nu med et: »holdt — ikke et skridt videre«!

Iaar var der 47 herrer som utstedte denne ordre, ifjor var der 17 som stemte mot almindelig kommunal stemmeret, flere end dette antal kan man da ikke tænke sig som *principielle* motstandere av stemmerettens almindeliggjørelse.

Hvorfor har saa 30 flere paabudt stansning iaar? frygt for radikalisme i og for sig kan det ikke være.

Der har jo ingen faretruende følger vist sig av utvidelsen ifjor, og som hr. Arctander, — reformens ivrige motstander — dengang med rette fremholdt, er almindeliggjørelsen av den kommunale stemmeret en reform av radikalere natur end almindeliggjørelsen av den statsborgerlige.

Naa — vi skal ikke spilde tid paa at granske motiverne, kanske er de mangfoldige og ligger dypt skjult. Et spørsmaal som interesserer os mer er: hvor længe skal saa de 255000 kvinder utestænges?

Desværre det kan komme til at vare længe, den pustingen i bakken, saa længe at vor fremskrittshær demoraliseres — det er et stygt ord, men likesaa gott at si det med éngang.

Vi har altid uttalt os mot systemet med den vilkaarlig valgte grænse, og om vi end med glæde mottok budskapet om at en stor

del av de norske kvinder hadde faat statsborgerlige rettigheter, fik det os ikke til at glemme farerne ved systemet.

Og det maa nu sies, at man har faat erfaring for at det virker uheldig i mange maater, og at den sterkt haltende gang, hvortil vort tog er dømt, tar sig stygt ut.

Det værste er de virkninger det avsætter blandt kvinderne — blandt dem som har faat rettigheterne, ja ogsaa hos endel av dem som har været med at kjæmpe for dem. Det ser ut som mange av dem er helt tilfreds og slaar sig til ro med at de selv har faat rettigheterne. De taler som om vi nu var helt ovenpaa med stemmeretten, og de som ser endnu mer smaat og trangt og uforstaaende synes dermed de er færdig med hele kvindesaken.

Vi har faat saa mange lærepenger i det sidste, at vi synes det skulde aapne øinene paa èn og hver for hvor kort vi er kommet, og hvor haardt der maa arbeides. Vi synes samfølelelsen endelig engang skulde vækkes, saa de høilytt kræve ret for de utestængte, saa de samler sig som aldrig før i en uimotstaaelig fylking og bringer seiren hjem.

For de kan det.

Vi sa det kunde vare længe før vi kom av pletten. Ja — men ikke længer end kvinderne selv vil. —

Vi nærmer os 1914, hundreaaret for Norges frihet.

La os avlægge det løfte at *da skal norske kvinders politiske frigjørelse være fuldbragt — eller den skal fuldbringes i det aar.*

Mrs. Chapman Catt's indtryk fra Norge

I den amerikanske „Woman's Journal" for 29. juli uttaler Mrs. Catt sig om sit besøk i de nordiske lande og sier bl. a.:

„Jeg hadde ogsaa den glæde at besøke Norge. Og jeg skulde ønske al verdens parlamenter vilde besøke det land, saa de vantro Thomaser kunde faa se hvad jeg saa i Norge. Det er vanskelig at beskrive. Man føler forskjellen mellem de land hvor kvinderne har stemmeret, og de hvor de ikke har den, mer i den aand som raader end i bestemte former. Den uvilje kjønnene imellem som findes overalt, — enten vi liker at indrømme det eller ei — den er borte, og i dens sted er kommet et kameratskap paa et høit moralsk plan. Det ytrer sig som den freds og befrielsesfølelse som

altid er der, naar en tilfredsstillende og retfærdig ordning vindes efter oprivende meningsulikhet og strid. Mændene har handlet ret mot kvinderne, og de er stolt av det, kvinderne har faat rettigheterne, og de er taknemlige. Under denne følelse av gjensidig tilfredshet lover mændene, at de vil ta bort indskrænkningen: skatteerlæggelse, og gi kvinderne stemmeretten paa samme betingelse som mænd d. v. s. almindelig stemmeret.

Den norske statsminister forsikret mig, at om end de fire politiske partier skilte sig sterkt i mange spørsmaal, saa var de helt enige naar det gjaldt at indvilge kvindestemmeret *(were quite of one mind in their approval of woman suffrage).*

Norge gir et ideelt exempel paa kvindestemmeret i praxis, og har naad et maal som vi roser os av, uten at der reiser sig spor av tvil. 210 kvinder med 397 suppleanter er indvalgt i by og herredsstyrer. Kvinder i forskjellige stillinger, kvinder som jurymedlemmer og vælgere arbeider for sit land med indsigt og patriotisme og paa værdig og kvindelig vis."

*

Det var heldig at Mrs. Catt ikke kom tilbake og var tilstede i stortingsmøtet torsdag eftermiddag 10. august. Den lyse stemning hun tok med fra vort land var da blit fordunklet. Hun vilde oplevet at av de fire partier, statsministeren talte om, var der bare to som gjennem sine representanter talte for almindelig politisk stemmeret for kvinder. Hun vilde med undren været vidne til, at nu, da avgjørelsen gjaldt: politisk stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd — nu var statsministeren taus, mens hans partifæller tidde eller talte imot, og vore motstandere beholdt valpladsen.

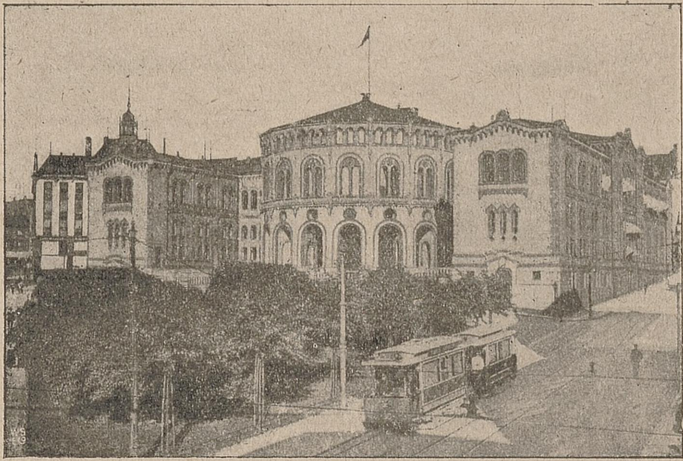
Den fredens og tilfredshetens stemning som Mrs. Catt taler om kan føles i en festlig stund, naar man utsteder vexler paa fremtiden.

I virkeligheten er den desværre endnu langt borte.

Red.

I næste hefte bringes utførlig program for det internationale møte i Kristiania torsdag 14 og fredag 15 september. Heftet utsendes derfor flere dage før sin dato.

Stortinget

Grundlovsforslag

Bryggesaa og *Eftestøl* har vedtat til fremsættelse paa nyt L. K. S. F.s forslag om *almindelig statsborgerlig stemmeret for kvinder.*

4 av de 16 representanter av høire og frisindede, som stemte for kvindestemmeret 10/8, *Meinich, P. Pedersen, Grini og Natvig*, har ogsaa fremsat forslag om almindelig statsborgerlig stemmeret for kvinder. Likesaa de socialistiske representanter.

Eftestøl har vedtat til fremsættelse L. K. S. F.s forslag om *ny valgordning*. Det lyder saa:

§ 59 skal herefter lyde:

Antallet af stortingsrepræsentanter for kjøbstæderne skal stedse forholde sig til antallet af stortingsrepræsentanterne for landdistrikterne som een til to.

Inddelingen samt reglerne om fremgangsmaaden ved valgene fastsættes ved lov. Herved bliver, foruden hvad grundloven forøvrigt bestemmer, følgende at iagttage:

a) Enhver kjøbstad og i landdistrikterne ethvert herred samt ethvert ladested med eget kommunestyre udgjør særskilt valgsogn.

Alt. I.

b. Valgtingene avholdes særskilt for hvert valgsogn. Paa valgtingene stemmes direkte paa det antal stortingsmænd med varamænd som valgdistriktet skal have. For at være valgt som repræsentant ved første valg maa

vedkommende have erholdt over halvdelen af samtlige i valgdistriktet afgivne og godkjendte stemmer. Er ikke samtlige repræsentantpladse besat efter denne regel, foretages omvalg. Ved dette valg stemmes direkte paa det manglende antal repræsentanter og paa samtlige varamænd for valgdistriktet. Valget afgjøres ved almindelig stemmeflerhet eller i tilfælde af stemmelighed ved lodtrækning. Ordenen mellem saavel repræsentanter som varamænd bestemmes af deres erholdte stemmetal eller hvor flere har erholdt lige mange stemmer ved lodtrækning.

Alt. II.

Som alternativ I med den forandring at 5te punktum i litera b. skal udgaa og erstattes med følgende:

Af dem som ved første valg erholdt de fleste stemmer til varamænd er et med de valgte repræsentanter lige antal valgt. I tilfælde stemmelighed mellem flere afgjøres valget ved lodtrækning. Ved omvalget stemmes der direkte paa det manglende antal repræsentanter for valgdistriktet med et tilsvarende antal varamænd.

§ 61 skal herefter lyde:

Ingen kan vælges til repræsentant med mindre han er 30 aar gammel og har i 10 aar opholdt sig i riget og er stemmeberettiget.

Arbeiderdemokraternes tingmænd og sorenskriver Castberg fremsætter ogsaa forslag om ny valgordning, men med flere alternativer, om flertalsvalg og forholdsvalg. Endelig fremsætter *Bratlie, Thallaug* m. fl. indførelse av forholdstalsvalg, flermandskredse og direkte valg.

*

I statsraad er det besluttet at fremsætte kgl. proposition om endel forandringer i grundloven: Av disse nævner vi: *Sidste led av § 12*, som nu lyder: „Far og søn eller to brødre maa ei paa samme tid ha sæte i statsraadet“ foreslaaes herefter at skulle lyde saa: „Ægtefæller, forældre og børn eller to søskende maa ikke paa samme tid ha sæte i statsraadet.“

Forslaget tilsigter at fjerne den hindring mot at der ved lov aapnes adgang til at ansætte kvinder som medlemmer av kongens raad, som nu antas at ligge i den citerte bestemmelse.

*

Som en av de sidste saker i Stortinget kom frem *Konows (H)* forslag om en anmodning til regjeringen om at foranledige fjernet den hindring, som i de nu gjældende bestemmelser maatte være tilstede for at gi kvinder den samme adgang til at tale i kirken

som mænd. *Tveiten* foreslog paa vegne av forslagsstilleren, som var sykmeldt, at saken blev utsat til næste aar. Dette vedtoges enstemmig.

*

Det var et stort øieblik i Stortinget da presidenten meldte at enighet var opnaad mellem forhandlerne i den største arbeidskonflikt vi har hat i landet. —

Og derved kunde Stortinget endelig faa sluttet sit arbeide, som har været hett nok.

Som det — da Stortinget traatte sammen — bare var mænd som hilste hinanden, saa er det nu alene mænd som tar avsked med hinanden. De gaar for at hvile paa de laurbærene de har været saa gjerrig paa, at de ikke har villet avse mer end et par kvister til kvinderne.

Ser vi os tilbake, stanser vi ved noen faa lyspunkter: den korte episode, da Stortinget aapnet sig for en kvinde, loven om kvinder som verger, interpellationen ianl. barnedrapssaken, ellers bare smaating.

Mørke punkter er der fler av. Vi behøver ikke illustrere.

Vi faar sætte vort haap til næste Storting, det vil si ikke til næste aar, men til næste periode. Til det Storting som vil utgaa av nye valg.

Det faar vi haape vil, saavitt det lar sig gjøre, rette paa hvad dette har gjort galt eller forsømt at gjøre. Det vil gjennemføre almindelig statsborgerlig stemmeret for alle landets borgere.

Vi har paa et andet sted i bladet nævnt at aar 1914 maa vi *ha* den eller *faa* den.

Men med den valgordning som endnu maa gjælde da, faar vi neppe se mange kvinder i Stortinget i 1914, kunde vi saa sandt bare faa én representant og ikke bare suppleanter.

Og kunde vi saa i den stortingsperiode faa vedtat en ny valgordning i fornuftige former, saa vil der kunne bli en virkelig representation av kvinderne i den næste periode igjen.

Vi bringer et billede av Stortinget, men en anden bygning indtar idag første plass.

Stortinget faar den ikke, før det har git landets kvinder samme ret som landets mænd til at vælge dets representanter.

Saasnart der kommer bud om det, skal vi ikke spare paa hædersplassen.

„En mer passende opgave for kvinderne kan vanskelig tænkes“ (!!)

— sier sekretæren for Norsk landmandsforbund Wm. *Dietrichson* i »Tidens Tegn« for 8 august — end at *indsamle gaver til bøndernes lotteri.* Artiklen er saa kostelig en prøve paa det syn mange mænd har paa de menneskebarn som kaldes kvinder, og den tone som benyttes likeoverfor dem, naar de mener at kunne dra nytte av deres arbeide, at vi vil forevige den i «Nylænde«.

Kvinderne maa bli med i arbeidet.

Av

Wm. Dietrichson,

forbundets sekretær.

Norsk landmandsforbunds love peker direkte paa at kvinderne maa bli med i forbundet og delta i dets virksomhet. Paa sidste landsmøte uttalte ogsaa formanden sin glæde over at se saavidt mange kvinder i salen. Det er iaar første gang der i nævneværdig grad har været kvinder tilstede under vore forhandlinger. Begyndelsen er altsaa gjort, men vi maa hurtig se til at komme videre. Kvinderne maa ikke alene overvære, men ogsaa delta i forhandlingerne, de maa være delegerte og saavidt mulig vælges ind i styrer og komiteer. Passende opgaver bør tildeles dem (!) og begyndelsen er nu gjort derved at kredsstyrerne er anmodet om at nedsætte damekomiteer til indsamling av gaver til bøndernes lotteri. Enkelte kredser har allerede fulgt opfordringen og andre kommer nok efter. Disse komiteer tænkes i regelen at bestaa av en kvinde fra hver bygd inden kredsen. Hun allierer sig saa igjen med damer inden bygden, saa vi paa den vis faar en hel del i virksomhet. Som komiteens sekretær fungerer kredssekretæren. Han overtar regnskapsførsel, korrespondance og andet, saa arbeidet derved i betydelig grad lettes. En mer passende opgave for kvinderne kan vanskelig tænkes.

Den er interessant, da det er et arbeide som skal gi forbundet den nødvendige økonomiske basis. Det vil bli kvindernes ære at ha gjort det stykke arbeide. Og ingen tviler paa at de med vanlig energi vil klare opgaven. —

Der er naturligvis ingenting at si paa at de kvindelige medlemmer er med i forbundets indsamlingsarbeide, men for at tale med sekretæren, vi maa hurtig se til at komme videre. Det skulde glæde os om deres deltagelse i Landmandsforbundets forhandlinger kunde lede til at alt det arbeide kvinderne utfører i vort landbruk blev mer vurderet end hitindtil. Og at der blev fundet nye veie til mer lønnende arbeide og til selvstændig livserhverv for dem paa dette felt.

Red.

Ianl. forsørgelsesspørsmaal

og sykeforsikring

Da vi for en tid siden hadde fremme spørsmaalet om forsørgelse og vurdering av kvinders forskjellige arbeide, fremhævet vi paa det sterkeste at principet *samme arbeide samme løn* maatte opretholdes. Hvis ikke var man inde paa feil spor, med følger som hele samfundet vilde lide under.

Men samtidig uttalte vi, maatte man være paa skarpt utkik efter veie hvorved forsørgernes, kvinders som mænds, byrder kunde lettes. Vi nævnte at gjennem skatteligningen kan der gjøres, og gjøres der alt, meget for dette, idet den i realiteten hævder en ungkarskat fra saavel kvinder som mænd. Størst beskatning av dem som har færrest at forsørge.

Vi pekte paa at dette maatte kunne føres videre gjennem de mange nye forsikringsindretninger og nævnte i den forbindelse de offentlige sykekasser.

Dette blev særdeles unaadig optat paa enkelte hold. Gjennem artikler i dagspressen blev vi snertet for saa underlige indfald.

Siden dette har *Lloyd George* lagt frem forslag til sykeforsikringslov i England, og med største interesse har vi set at den utjevnende retfærdighet er paa færde her.

Der er avsat et fond til moderskapsforsikring, saa at *alle* kvinder som enten selv er forsikret, eller hvis mænd er forsikret, faar 30 sh. av staten ved hver barnefødsel.

Det er jo ikke meget, man regner at utgifterne ved en barselseng i et fattig engelsk hjem stiger til det dobbelte av dette, men det er en begyndelse.

Men endnu betydningsfuldere er det at arbeiderhustruerne selv fordrer noet andet og mer. De hævder med rette at forsørgere, det er ikke alene de som nominelt staar i den rubrik, men alle de kvinder som arbeider i eller utenfor hjemmene for sin families underhold. De var ikke tilfreds med lovforslaget.

I en artikel i „Dagbl.“ for en tid siden gir Ella Anker interessante oplysninger om dette. Sykeforsikringen efter Lloyd George's plan omfatter mænd og kvinder under 160 £ indtægt om aaret. De forsikrede mænd faar, for sine 4 pence indskud, fri lægehjælp, sanatorieophold og lønserstatning, men deres hustruer — 6 millioner

arbeiderhustruer — faar intetsomhelst, naar de er syke. Det er bare de kvinder som tjener løn utenfor hjemmet som kan faa hjælp av sykeforsikringen.

Kvinder har henvendt sig direkte til autoriteterne ianl. dette. Der har indfundet sig en deputation fra forskjellige kvindeorganisationer, fra de arbeidende kvinders fagforening og fra arbeiderhustruernes forening: The Cooperative Guild. Den siste forening har ved en række møter vedtat en resolution, som sekretæren Miss Margaret Llewelyn Davies, har overrakt Lloyd George, Der foreslaas, at 6 millioner arbeiderhustruer skal ha sykehjælp like saa vel som de forsikrede mænd. De 4 pence, som mændene betaler i indskud, skal betragtes som familiens indskud og gi hende ret til sanatorium og sykehjælp, saa langt som statens tilskud 2 pence rækker. For hustruens vedkommende vil arbeidsgivernes 3 pence forsvinde.

Desuten kræves, at de daarligst lønnede kvinder maa undtas fra ethvert tvungent indskud, da deres lønning nu er „sweated labour“.

*

Som man ser hævdelse av et nyt princip — ved hjælp av sykeforsikringen. Hvorvidt det er et heldig system, og hvad konsekvenser det kan ha, skal vi her ikke uttale os om, saken maa sees i forbindelse med andre spørsmaal.

Men glædelig er det ihvertfald at se at arbeiderhustruerne samler sig og saa energisk fremkommer med krav paa bedre vilkaar for sig selv.

Ved I. C. W.s Executive møte i Stockholm 6—12 september møter N. K. N.s formand frk. Gina Krog.

Av de internationale komiteers norske representanter møter for:

Finanskomiteen: fru Anna Backer, for opdragelseskomiteen fru Marie Michelet, for ut- og indvandringskomiteen fru Nico Hambro.

De andre komiteers representanter er forhindret fra at møte, men har faat suppleanter i sit sted. For fredskomiteen kommer til at møte fru Ella Anker, for stemmeretskomiteen dr. Emily Arnesen, for pressekomiteen frk. Fredrikke Mørck, for folkehelsekomiteen fru Cläre Mjøen.

Til komiteerne mot kvindehandel og for retslig stilling har man desværre ikke faat suppleanter. Formanden paatar sig den første. Mulig findes i sidste øieblik en representant til retslig stilling komiteen.

Doktor Dagny Bang er blit hindret fra at reise. I hendes sted holder Emily Arnesen foredrag mandag 11 om kvinders erhverv.

Første dag onsdag 6. september overbringes hilsener fra samtlige nationalraads formænd.

De to kvindelige skibsredere i Haugesund frøknerne *Brummenæs & Torgersen* — har tidligere været omtalt i vort blad.

I en artikel i »Norges Sjøfartstidende« omtales deres arbeide med stor anerkjendelse av O. H.

Artiklen begynder saa: Kvindernes seierstog rykker frem paa alle omraader. Nu har vi dem altsaa ogsaa som skibsredere.

Og den slutter saa:

For kort tid siden er de flyttet ind i egne lokaler. Det kan trygt sies at være en av byens smukkeste forretningsgaarde. Her er firmaets butik og kontor. Frøken Torgersen leder helst butikforretningerne, mens frøken Brummenæs er sjælen i skibsrederiet. Det er saaledes den sidstnævnte som mest interesserer »Norges Sjøfartstidende«s læsere. Hvad der præger alle hendes dispositioner er den nøkterne beregning, klare oversigt og samtidig evnen til med en usedvanlig resoluthet at nytte de heldigere chanser.

For tiden disponerer firmaet to dampere »Goval« og »Geira«. Det har hittil gaat sjelden heldig. Antagelig varer det ikke længe, før de forøker sin tonnage med nok to dampere. Men frøken Brummenæs kjøper ikke alt, hvad der bydes hende. Hun forstaar baade at vælge og vrake og smekke til i rette øieblik. Disse to damer kunde vist i mangt og meget stilles op som et lysende eksempel for mange av sine mandlige kolleger. Og sikkert er det: blir vor skibsrederstand rekrutert av flere saa dygtige damer som frøknerne Brummenæs og Torgersen, er der al grund til at ønske dem et mere end almindelig hjertelig velkommen i bedriften.

Under artiklen tilføier redaktionen:

Vi tror den ærede forfatter tar feil, naar han kalder frøken Brummenæs for Norges første skibsreder. Der er flere damer her i landet, som disponerer skibe.

Axel Liljefalk: *Den hvide slavehandel.* E. Jespersens forlag Kjøbenhavn.

H. Misvær: *Om tillagning av bær og frugtsafter.* 2den omarbeidede og forøgede utgave. Steenske boktrykkeri og forlag, Kristiania.

Nyt praktisk undervisningsmateriel

Skrivemaskinen har allerede i nogle aar været benyttet ved handelsundervisningen; men noget nyt er det, naar Otto Treiders handelsskole, fra kommende skoleaars begyndelse indfører ved siden av de mest tidsmæssige skrivemaskiner tillige *regnemaskiner* for alle regningsarter. *Duplikatoren* (mangfoldiggjørelsesapparatet) av nyeste konstruktion, *apparatet for optagelse av diktat,* og som erstatter stenografien, samt *skrivemaskinen for bogholderiet.*

Billedet

I.

Da efterretningen om Mrs Grancy's død kom, virket det paa mig som et voldsomt brutalt slag, som en skjæbnens uoprettelige vandalisme. Det var, syntes jeg, som om fornyelsens kræfter var blit hemmet ved ødelæggelsen av det ene hjul. Ikke saa at forstaa at Mrs Grancy ved noen merkbar gjerning grep ind i det sociale maskineri; det eneste utprægede ved hendes virksomhet var at hun til fuldkommenhet fyldte sin valgte plass i verden. Der er saamange folk som virker som slet opsatte billedverker, de gaar utover nischen paa en kant og aabenbarer tomhet paa en anden kant. Nu var Mrs Grancy's nische hendes mands liv; og hvis man vil indvende at denne nische ikke var saa stor at dens tomhet blir iøinefaldende, saa kan jeg bare svare, at tilsisst maa slike forhold bestemmes ved finere instrumenter end den velkjendte nyttemaalestok. Ralph Grancy's liv var av rent ulegemlig nytte — en av disse opbyggende indflydelser, som istedetfor at krystalisere sig i bestemte former blev som et medium for klar tænkning og fin følelse. Han dyrket trofast sin egen begrænsede jordflek, han ledet livsens kilder ind der, og den frugtbare friskhet virket ogsaa utenfor grænserne. Og hvis, for at bli i lignelsen, denne dyrkede omhegnede plet var hans liv, saa var hans hustru den blomst han hadde faat plantet i dets midte, eller heller det skyggefulde træ, som gav ham ro og tryghet, naar han sat ved dets fot, mens drømmene lekte som vinden og bevæget dets grene.

Vi hadde alle, vi hans lille hengivne bande av tilhængere, — oplevet tider, da vi frygtet for at Grancy vilde svigte. Vi hadde set ham støte mot den ene dumme hindring efter den anden — sygdom, fattigdom, misforstaaelser, og hvad der var værst av alt for en personlighet av hans type, hans første hustrus blide snedige egoisme. Vi hadde set ham synke under hendes hengivenhets blytunge vegt, som en svømmer under en druknendes grep; men om vi opgav haapet, saa vi ham allikevel altid tilsisst komme op til overflaten, blindet, stønnende, men arbeidende sig voldsomt mot land. Da tilsisst hendes død befridde ham, blev spørsmaalet hvor meget av manden hun hadde tat med sig.

Da han var blit alene, kunde en se døde visnede pletter som paa et træ en parasit er blit tat væk fra. Men litt efter litt spiret der nye blade; og da han møtte den kvinde som skulde bli hans anden hustru, — hans eneste, hans virkelige hustru, sa hans venner — sprang det hele menneske ut i blomst.

Den anden Mrs. Grancy var over tredive da hun blev gift med ham, og det var tydelig at merke, at hun hadde høstet den dæmpede glæde, som har sin rot i ens ungdoms fortvilelse. Men om hun hadde mistet utsiden av de atten aar, saa hadde hun bevaret det indre lys; om hendes kinder manglet den første ungdoms glans, saa var hendes sind friskt med en halv livstids opsamlede ungdom. Grancy hadde først truffet hende ensteds i Østen, — jeg tror hun var søster til en av vore konsuler derute, og da han førte hende hjem til New York, kom hun som en fremmed iblandt os. Budskapet om Grancy's giftermaal virket som et shock paa os alle. Efter en slik forkalkningsproces vilde de fleste mænd holdt sig undav faren, men vi indrømmet at han var forut bestemt til feiltagelser paa følelsens omraade, og vi ventet med resignation paa at se hans sisste feiltagelse i levende skikkelse. Saa kom Mrs. Grancy — og vi forstod. Hun var selv den skjønneste og mest fuldkomne forklaring. Vore forutfornemmelser hadde lidt et nederlag, og vi bragte dem straks bort og gav dem en rask begravelse under en overflod av velkomsthilsener.

For første gang i mange aar blev vi fri vor frygt for Grancy. »Han vil bringe det til noet stort nu,« forutsa den mindst sangvinske av os. Men det sentimentale medlem av vor kreds sa: »saa er alt skedd — da han fik hende til hustru!»

Det var Claydon, portrætmaleren, som vovet denne sats, og som senere paa den lykkelige ægtemands anmodning beredte sig til at forsvare den ved at male sit portræt av Mrs. Grancy.

Vi var imidlertid alle — endog Claydon — rede til at indrømme at det sjeldne ved Mrs. Grancy til en vis grad var avhængig av omgivelserne. Utfoldelsen av hendes væsens skjønhet var betinget av en anden, som naar makens kaldende toner aabenbarer farvenuancerne under graa vinger.

Men om hun behøvet Grancy for at fortolke hende, hvor langt større tjeneste gjorde saa ikke hun ham. Claydon uttrykte det fagmæssig saa — hun er den rette ramme for ham; men det var langt mer. Hun ikke bare fremhævet ham, hun gjorde ham større, hun ikke bare gav det rette perspektiv, hun ryddet ny grund, aapnet nye utsigter, fik bragt hele strækninger som var lagt øde under savn og haarde vilkaar under ny virksomhet. Denne utvexling av sympatier var da ikke uten sit helt synlige uttryk. Claydon var ikke den eneste som fandt ut, at Grancy's nærvær — eller endog bare at hans navn blev nævnt — hadde en merkelig virkning paa hans hustrus utseende.

Det var som om et lys var blit flyttet, et forhæng dradd tilside, som om, for at bruke en anden av Claydon's metaforer: kjærligheten, den utrættelige kunstner altid hadde søkt mer gunstige »stillinger« for sin model. I dette stadig

paa nyt forklarende veltalende lys fik Mrs. Grancy den fortryllelse som kan gjøre kvinders ansigt lik en bok, hvor en aldrig naar frem til sisste side. Altid var der noet nyt at læse i hendes øine. Hvad Claydon læste der — eller idetmindste de glimt som naadde ham fra helligdommens indre, meddelte det færdige portræt senere til os. Da billedet blev utstillet, blev det strax erklæret for et mesterverk. Men folk som kjendte Mrs. Grancy smilte og sa det var flatteret. Claydon hadde imidlertid ikke villet male *deres* Mrs. Grancy, ikke engang vor — men Ralph's, og Ralph kjendte sin egen ved første blik. Han saa at Claydon hadde forstaat. Mrs. Grancy sa ikke noet om likheten, hun vendte sig bare fra det færdige billede til kunstneren og sa: »Aa De har latt mig se mot øst!«

Billedet syntes da med alt dets værd bare som en liten hændelse under utfoldelsen av deres gjensidige forhold — som en fotnote under deres livs skjønt illustrerte text. Det var først senere at det fik en betydning, som de sisste ord der sies paa den tærskel som ikke skal overskrides igjen.

Et aar efter deres ægteskap hadde Grancy opgit sit hus i byen og bragt sin lykke i forvaring en times vei derfra til et sted mellem fjeldene. Hans mange pligter og interesser bragte ham ofte til New-York, men vi saa ham naturligvis sjeldnere, end da hans hjem var et samlingssted for al vor fælles begeistring. Vi følte dette som sørgelig for os, men erkjendte ogsaa at han hadde ret til at faa sin længe opsparede lykke utbetalt, i hvad mynt han selv fandt besst. Og den avstand fra hvilken det lykkelige par utstraalte varme til os var ikke saa stor at venskap ikke kunde overvinde den. Og vor opfatning av en passende leilighet tok form av søndagene, som vi tilbragte i Grancy's bibliotek med den stille landlige utsigt og med Mrs Grancy's portræt straalende fra de »lærde« vægger. Maleriet tok sig netop ut i den indfatning, og vi pleiet beskylde Claydon for at besøke Mrs Grancy for at faa se paa hendes billede. Han svarte paa dette ved at erklære at portrætet *var* Mrs Grancy; og der var øieblikke da man ikke kunde finde noet at indvende mot denne paastand. En av os, jeg tror det var romanforfatteren, foreslog at Claydon var blit reddet fra forelskelse i Mrs Grancy ene og alene ved at forelske sig i sit portræt av hende, og det var let at se at han, for hvem det fuldførte billede var som førstegrøden av fremtidige verker, viste en stedseværende kjærlighet til dette arbeide. Vi smilte efterpaa, naar vi tænkte paa hvor ofte, mens Mrs Grancys nærværelse speilet sig i vor tale som en solsky i en ilende strøm, Claydon sat bortvendt fra den levende kvinde og likesom lyttet til billedet. Hans stilling da var bare som en liten del av disse maleriske aftenes vidunderlighet, da de mest vanlige tildragelser forvandlet sig som under et trylleskjær. Der findes menneske-

lykke, som er som en lukket fjeldsjø, men dette menneskepars lykke var som et aapent hav med en bølgende uendelig flate som bar livsfærdens vexlende interesser. Der var overflod paa plass paa de vande for hver enkelts daad og eventyr, og altid viste der sig efter solnedgang en speiling av de lyksaliges øer vi hadde sat kursen til.

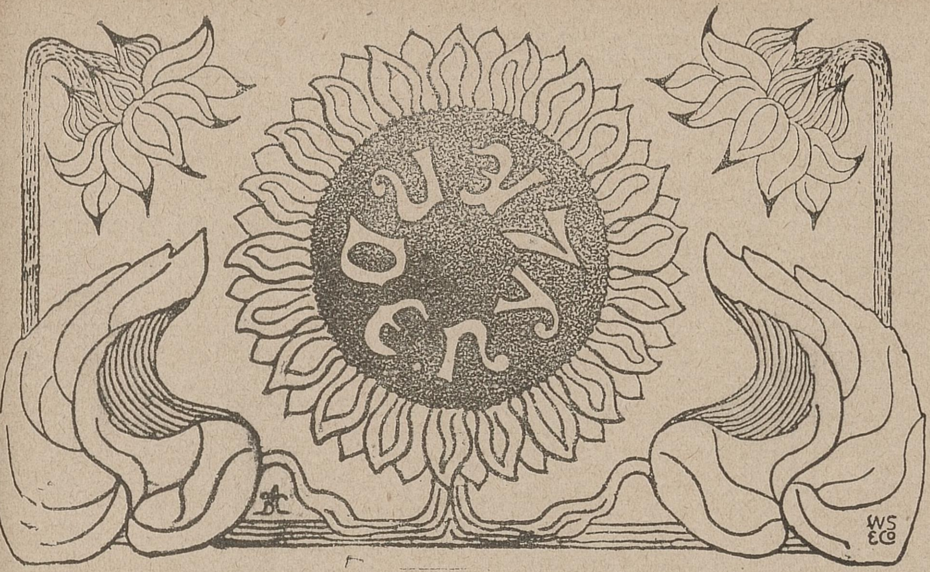
II.

Det var i Rom jeg tre aar senere fik høre om hendes død. Der blev sagt »pludselig« og det var gott, syntes jeg. Det var kanske ikke vakkert av mig, men jeg var ogsaa glad over at jeg ikke kunde være sammen med Grancy under omstændigheter, da taushet maatte synes sløvhet og tale en forhaanelse.

Jeg var endnu i Rom, da han noen maaneder senere kom dit. Han var blit utnævnt til legationssekretær i Constantinopel, og var paa veien dithen for at overta sin post. Han hadde tat plassen, sa han aapent, for at »komme bort.« Vort forhold til *Porten* dengang vilde gi indehaveren av denne stilling stritt arbeide, og det var netop hvad han maatte ha, sa han. Han kunde ikke slaa sig tiltaals med at sitte stille blandt ruinerne. Jeg saa at han, som de fleste av os gjør under sterk moralsk spænding, spilte en rolle, og opførte sig som han syntes det sømmet sig for en mand under skjæbnens slag. Den instinktive optræden under sorg er et forvirret kompromis mellem trods og nedbrutthet; og stoltheten anviser en til at indta den værdigste holdning likeoverfor en slik fiende. Grancy, som av naturen var reflektert og indadskuende, hadde valgt sin rolle som en handlingens mand, som gir slag igjen og møter skjæbnens angrep pansret, og fuldstændigheten i hans utrustning vidnet om den indre svakhet. Saa talte vi bare om det som vi ikke tænkte paa; og skiltes efter et par dage, med en følelse av befrielse, som viste hvor litet venskap under slike forhold formaar at overta den gjerning som traditionen har anvist det.

En tid efter kaldte mit eget arbeide mig hjem, men Grancy blev flere aar i Europa. De internationale diplomatiske affærer holdt sit løfte at gi ham nok at gjøre, og i det aar da han virket som *Chargé d'affaires* optraatte han under vanskelige forviklinger med raskhet og diskretion og fremragende dygtighet. Som følge av regjeringsskiftet kom han imidlertid ut av sin stilling, hvor han hadde vist sig saa nyttig for den avgaaende regjering, og følgende sommer hørte jeg at han var kommet hjem og bodde i sit hus paa landet.

Da jeg kom til New York skrev jeg til ham, og hans svar kom med næste post. (Forts.)

25de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG.
KRISTIANIA 15. september 1911. | No. 18.

Welcome

to

the President and Members of the International Council of Women on the occasion of their visit to the National Council of Women of Norway in Kristiania, on the 14th and 15th of September 1911

Our heartiest greetings to our dear and honored guests! We hope you will enjoy your stay in our country.

We thank you that you will give lectures here, though you come from a week full of Congresswork. You will, we are glad to say, find many who have knowledge of and fully appreciate the work of the International Council of Women, but when you tell them of your personal experience, your achivements and aspirations, it will kindle new enthusiasm and give a great deal of encouragement to the work we have taken up in our National Council of Women. —

We only regret that the time for your visit here is so short.

You come to us from afar, from the south, east and west of Europe, from America and Australia. How we wish you would have remained long enough for our country to reveal its beauty to you!

At this time of the year so much depends upon the weather. Surely we will study the meteorological aspects most eagerly as you approach. But whatever be the uncertainty of the winds and the weather, we know for certain you will feel that the atmosphere surrounding you is one of great sympathy.

Velkomsthilsen

til

formand og medlemmer av det Internationale Kvinderaad som gjæster Norske Kvinders Nationalraad i Kristiania, 14 og 15 september 1911

Vi hilser vore kjære og høitærede gjæster og haaper de vil føle sig vel i vort land.

Tak fordi I vil holde foredrag for os, skjønt I kommer like fra en travl kongresuke. I vil lykkeligvis træffe mange her som har kjendskap til, og forstaar at vurdere, det Internationale Raads arbeide i sin almindelighet; men naar I nu kommer og taler ut av eders personlige erfaring, fortæller om hvad I har opnaadd og tragter efter at opnaa, saa vil det vække nyt liv og ny begeistring og bli til stor opmuntring for vort arbeide i Norske Kvinders Nationalraad.

Vi beklager bare at eders besøk varer saa kort. I kommer til os langveis fra — fra syd, øst, vest i Europa, fra Amerika og Australien. Hvor vi skulde ønske I blev saa længe at I kunde faa et indtryk av vort lands naturskjønhet!

Paa denne tid av aaret er vi saa avhængig av veiret. Vi kommer nok til at anstille ivrige meteorologiske iagttagelser i de dage. Men hvor usikkert det end er med veir og vind, saa er det sikkert at fra den omgivende aandelige atmosfære vil en stor bølge av sympati strømme mot eder.

Ishbel Aberdeen

Lady Aberdeen

President for det

Internationale kvinderaad

International Conncil of Women

Det internationale kvinderaad I. C. W. blev, som ofte tidligere oplyst om, stiftet i Washington 1888 under en kvindesakskongres. Det blev grundlagt efter initiativ av den store kvindestemmeretspioner Susan B. Anthony og efter et utkast git av Mrs. *May Wrigth Sewall*, president i forbundet fra 1904—1909 og nu ærespresident med stemme i styret. Forbundet blev grundlagt paa principet: ingen speciel propaganda d. v. s. ikke for noen enkelt sak. Naar det er grundlagt, optar man paa programet de saker man blir enig om.

Der blev dengang valgt et internationalt styre med medlemmer fra forskjellige land. Men det blev med det. Man hørte intet videre til det i den første femaarsperiode. Først efter Chicagoutstillingen i 1893 kom der liv og vext i forbundet.

Det var selvfølgelig en meget heldig omstændighet, at der ved kvindesakskongressen, samlet under utstillingen, kunde møte representanter fra mange land*) og konferere og beslutte.

Allikevel er det tvilsomt hvorledes det var gaat med det hele, hvis man ikke hadde fundet den rette person til leder av forbundet.

Det var *Ishbel Aberdeen*. Hendes mand var dengang generalguvernør i Canada, og de hadde saaledes sit hjem i Ottawa, residensstaden. Det er jo ikke noen lang reise derfra til de Forenede staters store byer.

Det var vel kjendt at Lady Aberdeen under sit ophold i Canada hadde forstaat at stimulere kvinders interesse for sociale opgaver og organisation, og man henvendte sig derfor til hende med anmodning om at overta formandsstillingen, hvad hun efter en betænkningstid gik ind paa.

Lady Aberdeen har paa et av de internationale møter fortalt, under munterhet fra forsamlingen, at første gang hun hørte fortælle om det internationale kvinderaad hadde hun sagt — «hvad i al verden skal en slik organisation være til.« Hun fortalte det i anledning av

*) Norge hadde ingen representant der. Derfor kom vi senere med end de andre land i nord og vest Europa.

at man klaget over, at mange kvinder hadde liten forstaaelse av I. C. W's betydning. Vær overbærende med dem, sa hun, gi dem tid og kjendskap til det, saa kan de ende med at bli begeistret for vor organisation og dens idé — derpaa citerte hun sig selv i ovenstaaende uttalelse som exempel paa hvad uvidenhet kan føre til.

Efter som kjendskapet kom til hende, kom da ogsaa begeistringen. Og da hun blev formand, viste hun den største iver for arbeidet.

Nu var det selvfølgelig en overordentlig heldig omstændighet at hun hadde en saa indflydelsesrik stilling i Canada. Det lettet ogsaa arbeidet med at faa lokalraadene dannet der. Og disse smaa og store canadiske lokalraad blev utmerkede mønstre for organisationerne i andre land.*)

Det kan ikke negtes at det ogsaa var en særdeles heldig omstændighet, at formanden hadde raad til privat at engagere en reisesekretær, som drog til mange land og fik vakt interesse for raadet og dets ide.

Paa I. C. W.s kongres i London 1899 merket man, at der var kommet liv og fart i organisationsarbeidet; der var store vanskeligheter at overvinde, men da man skiltes var det under følelsen av: nu er kvindernes verdensforbund en virkelighet.

Dengang var der en bestemmelse i lovene, at samme person skulde ikke staa som formand i I. C. W. i to femaarsperioder i rad. Den var sat ind for at gi de forskjellige land chancen for at komme i spidsen. Lady Aberdeen gik da av, hun valgtes til første vicepresident og Mrs. May Wright Sewall til president.

Ogsaa i Mrs. Sewalls formandstid blev forbundet utvidet. Ved femaarskongressen i Berlin i 1904 blev Lady Aberdeen igjen valgt til president. Ved femaarsmøtet i Canada 1909 skulde hun ifølge de oprindelige love gaa av. Men inden den tid kom, hadde man fornuftigvis faat lovene forandret. Man hadde indset at det at finde en ny formand, og den rette formand, hvert femte aar — det gik ikke. Men at det gik saa glat for raadet at komme til den erkjendelse skyldtes vistnok den sympati Lady Aberdeen hadde vundet paa de allerfleste hold. Paa Torontomøtet blev hun gjenvalgt med overvældende majoritet.

Og nu skal vi ha den glæde at se vor president og mange av hendes medarbeidere. Inden hun kommer, vil man kanske gjerne høre lidt om hendes liv. Vi laaner til dette øiemed en revueartikel ianl. Londonkongressen 1899 av hendes beundrer *Sarah A. Tooley.*

---

*) Det var de smaa beretninger derfra som fik os til at holde fast paa at lægge arbeide i at faa dannet lokalraad her i landet.

Hun er fjeldenes datter; det var i *Guisachan*, i et ensomt hus i *Inverness-shire*'s ørkenagtige fjeldegn hun tilbragte sin barndom. Til erindring om dette elskede hjem kaldte Lady Aberdeen den farm, hendes mand kjøpte i British Columbia »Guisachan«. Store furuskoger strækker sig rundt, og i bakgrunden taarner fjeldene sig op og minder om barndomshjemmet. Hendes fædrenehjem utviklet netop Ishbel Marjoribanks' spænstige aand; friluftslivet gav hende den dristige uforfærdethet hun har utvist paa sine senere haarde reiser gjennem landets uigjennemtrængelige skoger. Men naturligvis — hun nedstammer jo fra Bruce! Lady Aberdeen var datter av den avdøde Sir Dudley Coutts Marjoribanks, hovedchef i *Coutts bank*, den senere baron Tweedmouth. Han var en tro frihetsven og forenet med stor forretningsdygtighet literære og kunstneriske interesser. Hans kone var en særdeles vakker og talentfuld kvinde, datter av Sir James Hogg. Det er ofte fortalt, hvorledes som barn Ishbell Majoribanks pleiet ledsage Mr. Gladstone paa hans rideturer, naar han besøgte hendes far, og med hvilken ungdommelig iver hun pleiet lytte til den store statsmands tale. Men en meget mere romantisk gjest kom til hendes høifjeldshjem.

En høstaften bad en jæger, der hadde gaat sig vild i fjeldene, om ly paa »Guisachan». Den fremmede viste sig at være den unge jarl av Aberdeen. Han fik ikke alene ly for natten, men blev paa »Guisachan« i noen dage. Dette var begyndelsen til det bekjendskap, der førte til ægteskap mellem lorden og Ishbel Marjoribanks. Hun var dengang en liten pike paa elleve aar. Tyve aar gammel 1877, blev hun Lady Aberdeen.

Ægteskapet har været ualmindelig lykkelig, »Jeg kunde aldrig ha gjennemført det arbeide, jeg har forsøgt at gjøre for andre,» sier Lady Aberdeen, »hvis det ikke hadde været for den sympati og hjælp, min mand har vist mig», og paa den anden side er Lord Aberdeen mere end villig til at anerkjende sin begavede og elskværdige hustrus store andel i det held, der uavbrutt har fulgt hans offentlige carriere.

Lykkelige i hinandens kjærlighet hadde de som nygifte alt hvad rikdom og fødsel kan gi. Hvor let hadde de ikke, som saa mange andre under lignende forhold, kunnet nyde sine goder uten at bry sig om sine mindre lykkelige medmennesker. De valgte en ædlere vei. Paa sin bryllupsreise i Ægypten møtte de general Gordon og lot sig av hans fremstilling bevæge til at undersøke slavehandelssystemet og gjøre noet for dets ophævelse. Lord og Lady Aberdeen grep saken an paa en meget praktisk maate; de befridde fire unge mænd, der var utstillet til salgs. Slavehandleren anmodedes om at bringe sin menneskelige vare ombord paa Lord Aberdeens *dahabeihah*. Han fulgte opfordringen, i den tro at han vilde finde en kjøper.

Men Lord Aberdeen pekte paa det britiske flag, som vaiet fra mastetoppen, og sa: »Disse unge mænd er frie; jeg kræver dem i dronningens navn.« Lorden gav slavehandleren en skadeserstatning og beholdt de fire gutter. Lady Aberdeen antok sig dem, samt en kristen gut der var fængslet for sin tros skyld.

Det er ganske morsomt, at den unge grevinde vendte tilbake fra bryllupsreisen med fem pleiebarn. Tre av dem døde senere; de to er hjulpne frem til gode stillinger i livet.

Paa det gamle slot *Haddo House* ikke langt fra granitbyen (Aberdeen) tok Lady Aberdeen fat med filantropisk og social virksomhet. Hun begyndte med tjenerspørsmaalet og blandt sine egne tjenere. Hun fik stiftet en tjenerklub, den er nu en mægtig forening med underavdelinger over hele landet. I denne forening har ogsaa hendes unge datter Lady Marjorie virket, hun er i det hele med i sin mors arbeide.*)

Lady Aberdeen var kun 24 aar, da hendes mands utnævnelse som *Lord High Commissioner* for Skotland gav hende en fremragende stilling som vertinde paa *Holyrood.* Her utviklet hun en gjestfrihet, som hører til det gamle slots glansperioder. Ogsaa hendes filantropiske arbeide blev rikere her. Efter fem aars forløp utnævntes hendes mand av Mr. Gladstone til vicepresident i Irland, og hun blev frue paa Dublin *Castle*, Lady Aberdeen elsket *Ould* Ireland og var stolt av at mindes sin nedstamnning fra O'Neil. »Irland for de irske« var hendes valgsprog, og hun begyndte at ophjælpe landets industri ved stiftelse av Det irske industriforbund.

Der var sorg blandt mange i Irland, da Lord Aberdeen ved Gladstones avtrædelse som minister 1886 maatte forlate sin post.

Lady Aberdeen ophører aldrig med at hjælpe frem en sak, som engang har avvundet hende sympati. Hun har aldrig glemt Irland. Det var hende, som ordnet og gav ideen til den irske landsby paa Chicago-utstillingen, noet av det mest bemærkelsesværdige ved hele utstillingen, og som skaffet den irske industri et stort opsving.

Lady Aberdeen har altid været en forkjæmper for kvindestemmeret, og har været med at stifte og lede politiske kvindeforeninger i England og Skotland.

Men i Canada er det hun har utviklet den største virksomhet. Efter forslag av hende blev dronningens jubilæum der feiret ved oprettelse av en sykepleieinstitution**) *Victoriaordenen.* De canadiske kvinders høiere ut-

*) Er for noen aar siden gift, og har ikke været at se paa kvindekongresserne i den senere tid.

**) Lady Aberdeen er formand for den internationale komite for folkehelse. Hun har arbeidet kraftig i tuberkulosesaken i Irland.

dannelse hadde altid en ven i hende. I disse de sociale problemers og nationale spørsmaals dage, sier hun, hvor tiden er fyldt av filantropiske bestræbelser, trænger kvinderne mer end ellers den utdannelse, som universiteterne gir». Da for to aar siden dronningens universitet, Kingston, feiret Hendes majestæts jubilæum og utnævnte Lady Aberdeen til *doctor juris*, følte enhver, hvor vel anbragt denne utmærkelse var, likeoverfor en, som ikke alene var statholderens hustru, men som personlig arbeidet for kvinders fremskritt hele verden over.

«Hvis du ønsker at vite noet om et land, dets skikke og folk», sa Lady Aberdeen, saa bosæt dig paa et typisk sted og studer folkets liv».

Lord og Lady Aberdeen har ikke alene gjort sine officielle hjem *Rideau Hall* i Ottawa og Citadellet i Quebec til midtpunktet for velgjørende indflydelse og venlig gjæstfrihet, de har ogsaa indrettet midlertidige hjem for sig over hele riket, i den hensigt at skaffe sig en fyldestgjørende kundskap om det nationale liv.

At reise er en av Lady Aberdeens passioner. Hun hadde været i Indien, Ceylon, Australien, Tasmanien og Ny Zeeland, før hun gjennemforsket Canada, som hun har bereist paa kryds og tvers. Strabadser og lange veie avskrækker hende ikke; hun har ikke imot smaa fataliteter. Hvis Lady Aberdeen var blet anderledes situeret i livet, kunde hun passet brilliant som nybyggerkone. Hun besidder den utmerkede egenskap at kunne gjøre noet av ufuldkomne midler og forstaar at finde sig tilrette i sine omgivelser, hvor nye de end er. Hun kan tilbringe en nat i en ensom nybyggerhytte med samme behag, som omgit av den største luxus. Hendes ukunstlede venlighet har gjort hende avholdt hos det canadiske folk; de føler alle, at hun har virkelig kjærlighet til dem og deres land. — — — — — — — — —

Den nationale sport finder en ivrig dyrker i Lady Aberdeen. Kjælkeakning ved fakkelskin er en av de store fornøielser paa *Rideau Hall*, hvor der findes en utmerket akebakke. Saa foretar hun lange slædefarter eller gaar paa ski sammen med sin familie. Iskarnevaler hører med til vinterglæderne.

Lady Aberdeen er en ivrig fotograf, som alle der har læst hendes henrivende bok «*Through Canada with a Kodak*», vil vite, hun har ogsaa gode skizzer.

Lord og Lady Aberdeens tid er utløpen i Canada; det var med inderlig sorg Canadierne saa hende reise. Der findes neppe et selskap eller filantropisk foretagende i hele det uhyre land, som ikke stod i forbindelse med dem paa en eller anden maate. — — —

Sir Wilfrid Laurier har ret, naar han sier: Hvorhen Lady Aberdeen

reiser og overalt, hvor officielle pligter kalder hende, vil hun bli del og part av det land hvor hun bor. —

Dette er bare et kort litet utdrag av Sarah Tooley's skildring av Lady Aberdeens ophold i Canada, som varte i fire aar. —

De erfaringer vi som var i Canada ved det store møte 1909 gjorde, stemmer med hendes skildring. Lady Aberdeen kom med likesaa sympatiske uttalelser om Canada som Canadierne om hende. Den gamle kjærlighet var ikke rustet. —

Det smukke forhold gav glans til møtet og kom os alle tilgode. Ogsaa da var hun vertinde i *Rideau Hall* og ved flere anledninger sammen med den daværende generalguvernør og med den populære premiermester Sir *Wilfred Laurier*.

Vi skiltes sommeren 1909 med vor president i glæde, men hun reiste hjem til sorg. Der var flere sørgelige begivenheter i familien, værst blev hun rammet ved sin søns død. En ung kjæk begavet mand, som netop skulde ta fat paa livet.

Men hverken sorg eller sygdom eller vanskeligheter faar bugt med hendes arbeidsiver. Hun er utholdende i en forbausende grad, bred og omfattende i sine sympatier og interesser, klok og hurtig orienteret likeoverfor indviklede spørsmaal, elskværdig, taktfuld og taalmodig som dirigent.

Som omtalt er hendes mand *viceroy* av Irland nu. Det er kanske under vanskeligere forhold end tidligere. Hendes stilling her paalægger hende forsigtighet. Og man kan vel forstaa at det ikke altid er at hvile paa roser, at være formand for det internationale kvinderaad. Der kan utvikle sig sterk elektricitet gjennem personlige og nationale avvigende opfatninger og sympatier, som kan gi støt til noen hver.

Lady Aberdeen søker under saadanne forhold at mildne og dæmpe og se sig om til alle sider. Hun vil gjerne ta alle hensyn og være retfærdig.

Vor presidents personlige elskværdighet og gjæstfrihet har jeg ikke ord til at skildre. Om der kan ha været meningsstrid paa saklig basis — aldrig faar det lov til at kaste noen skygge over det personlige samvær. Derfor drar hun mange til sig i sympati, og derfor har det let for at bli solskin over vore sammenkomster.

Gina Krog.

Stockholm 6 sept. 1911

I. C. W's møte aapnet.

Sol om dagen og maaneskin om kvelden, saa Stockholm tar sig deilig ut. Om alt andet i næste hefte. *G. K.*

Program

for

Det Internationale Raads (I. C. W.) besøk i Kristiania den 14de og 15de september 1911.

Torsdag 14de september.

Kl. ½11. Tur til Holmenkollen. The i Turisthotellet.

" 2. Lunch hos utenriksminister og fru Lilla Irgens, enkelt medlem av Norske Kvinders Nationalraad.

" 5. Møte i Universitetets gamle festsal. Foredrag:
Præsidenten, *Lady Aberdeen* taler om Det Internationale Kvinderaad. (I. C. W.) (engelsk)
Korresponderende sekretær i I. C. W. *Dr. Alice Salomon*: Det sociale arbeide i Tyskland. (tysk)
Formand i „Den internationale komite mot kvindehandel“ *Madame Avril de Sainte Croix* taler om dette emne. (fransk)

" ½8. Festforestilling i Nationalteatret: „Maria Stuart i Skotland“ av Bjørnstjerne Bjørnson.
Nationalteatret har indbudt de utenlandske gjester.

Fredag 15de september.

Kl. 10. Anledning til at bese musæer og lign. under kyndig veiledning.

" ½1. Kort fredsmøte i Nobelsalen. Hilsener utvexles.

" 2. Lunch hos generalkonsul og fru Hanna Butenschøn, enkeltmedlem av N. K. N.

" 8. Norske Kvinders Nationalraads middag i Grand hotel. N. K. N.s formand hilser gjesterne
Lady Aberdeen m. fl. taler. Sang av fru *Bergliot Ibsen.*

Oplysningskontor: Auditorium 3 Universitetet. Aabent onsdag 13 september kl. 5—9 efterm. Torsdag og fredag fra 9½—2 form.

Nærmere oplysninger om billetter m. m. vil bli bekjendtgjort i aviserne.

NB. Ret til forandringer i programet forbeholdes.

Korstoget mot tuberkulosen

I.

Den uke til kamp mot tuberkulosen som *Nationalforeningen til tuberkulosens bekjæmpelse* har foranstaltet i landets hovedstad, vil man ganske vist komme til at peke paa som epokegjørende i kampen mot den store fiende.

Uvidenheten er dens besste forbundsfælle, oplysning og kultur dens værste fiende stod over indgangen til den lille, men for menigmand høist lærerike utstilling i gymnastiksalen, Universitetet.

Den interesse den vakte viste tilfulde at folk gjerne vil ha oplysning, gjerne vil bli kvit uvidenheten paa dette omraade. Likesaa de fuldt besatte lokaler hvergang der holdtes foredrag om emnet.

Og hvad er det saa utstillingen og de gode foredrag er samstemmig om at lære os?

At de besste midler mot tuberkulosen er lys, luft, renslighet — at hvis sol, frisk luft fik naa ordentlig frem til folk, hvis rensligheten blev gjennemført overalt, saa var tuberkulosen knækket. Den lærte at kan vi faa bugt med uvanerne, saa er vi langt paa vei til at dræpe den.

Spyttingen, drikkingen, daarlig rengjøring av husene, daarlig opvask av kopper og kar — se der hvad der først og fremst maa kjæmpes mot.

Men naar saa er, forstaar en ogsaa at det ikke bare er uvidenhet en maa kjæmpe mot, men dovenskap, slendrian. —

Mot alkoholmisbruk er jo heldigvis mange paafærde, men folk har ikke faat nok øie for forbindelsen mellem disse to folkefiender: alkoholismen, tuberkolosen.

Og spyttingen! Hvor vi tok kraftige tak til kamp mot svineriet for en 10, 12 aar siden, og hvor gott det hjalp, men nu?

Nu vel, indendørs er der vel fremdeles bedring, i jernbaner og sporvogner er man paa vakt mot det, men utendørs, paa gaterne — — paa gaterne i landets hovedstad! — os forekommer det at det er værre end noensinde.

Der er byer hvor gatespyttere blir mulkteret — mon det vilde hjælpe her?

Før vi drøfter det — la os bruke frivillighetens vei helt ut. Pressen maa til som aldrig før, den har magten til det. Mot uvaner er ingenting som gjentagelser, og hvem uten pressen kan gjenta itide og utide og aldrig bli træt?

Faglig utdannelse i søm

Blandt kvindelige erhvervsgrene spiller *sømmen* en stor og vigtig rolle. Til sømmen tyr baade kyndige og ukyndige til alle tider og i alle aldre for at faa livsophold. Baade arbeidsgiver og arbeidssøker blir ogsaa tvungen av forholdene til at la spørsmaalet om faglig utdannelse ligge, eftersom der indtil den sidste tid omtrent intet er gjort fra det offentliges side for en skolemæssig utdannelse i denne store arbeidsgren. Vi maa snart kunne vente at man ved hjælp av kvindernes *bestemte krav* faar saken i et bedre spor.

Fra *Norsk kvindesaksforenings* side har man efter evne søkt at bøte paa det vrange ved i de sidste 15 aar at avholde kortere aftenkurser i søm, først under *Carla Meyer*, nu under *Johanne Young*.

Den kvindelige industriskole er den eneste offentlige skole som indtil den sidste tid har givet undervisning i søm. Og i denne undervisning har mærkbare fremskridt været at spore. Saaledes er det nu sidst tilkomne sømkursus skikket til at skape et større fagligt niveau for vore syersker. Jeg sigter til det 4 mdrs. kursus i »*skissering, modellering og søm af kjoler og dragter*» som begynder i september d. a. og som har existeret i de sidste par aar paa industriskolen. Denne undervisning er efter væsentlig belgisk mønster — fortæller fru Borckgrevinck os — og hun gir da tilbedste en meget fornøielig episode av sin søken i Paris efter en ung norsk dame som skulde kunne være skikket til at starte en slik undervisning herhjemme. At hun fandt den rette — (fru Marit Nørregaard, dengang frk. Tillier) — fremgaar av de to sidste aarsutstillinger. Andre kræfter har nu fortsat paa grundlag av den gode begyndelse — og det er sandelig interessant at faa tak i metoden. Det vil være synbart for de fleste at en slik metode har andre forutsætninger for at skape virkelige fagfolk end f. ex. bare tilskjæring efter maal eller mønster. — Man opøves til at se, ta helhets overblik, studere linje og form efter levende model, om det end maa begynde bare med skissering og modellering paa kunstig buste eller stativ. Dygtige systuechefer er allerede inde paa dette system hos os — og det vil bli interessant at følge hvad det kan utvikle sig til, hvis folkeskolens fortsættelsesklasser vilde forsøke at lægge sin undervisning op imot denne linje. Som mellemled vil kvindesakskurserne ypperlig kunne tjene, med en dertil bunden praktisk øvelse i systuer.

Vi faar se at faa istand møter og demonstrationer i saken, hvilket ogsaa N. K. F. allerede har tænkt paa — som det sig hør og bør. Det gjælder jo en av vore vigtigste kvindelige arbeidesgrene: beklædningsindustrien.

Randi Blehr.

Dr. Einarsens foredrag i Nobelhuset

Efter opfordring av *Kvindernes fredsgruppe* holdt dr. Einarsen ³¹/₈ foredrag om mægling og voldgift i arbeidstvistigheter.

Fredsgruppens formand fru Randi Blehr ønsket dr. Einarsen velkommen og oplyste om at mægling og voldgift i arbeidstvistigheter nu var optat paa fredsforeningens arbeidsprogram.

Den svenske lockout og generalstreik i 1909 hadde vakt forstaaelsen av, at det er like saa nødvendig at faa de sociale stridigheter bilagt ved fredelige retsmidler som konflikter mellem nationerne.

Fredsforeningen hadde dengang arrangeret et møte, hvor advokat Solnørdal talte om voldgift i arbeidskonflikter, et foredrag som siden holdtes i flere lokale fredsforeninger.

Da den store lockout brøt ut i sommer, henvendte formanden sig til lederne for arbeidsgiverne og for arbeiderne med tilbud om at arrangere mægling ved sagkyndige personer. Tilbudet blev mottat med megen velvilje men opgit som overflødig, da Stortinget i det øieblik grep ind i saken.

Dr. Einarsen holdt derpaa det oplysende og interessante foredrag hvis hovedpunkter vi her skal gjengi. Det begyndte med en oversigt over de forskjellige ordninger som har været gjennem tiderne mellem arbeidsgivere og arbeidere.

I det gamle laugsystem grep staten ind med sine bindende bestemmelser. Efter laugenes opløsning begyndte den fri konkurrances tid, som førte til streiker og voldelige sammenstøt, mest av demonstrerende art. I mange lande førte dette til koalitionsforbud, forbud mot fagforeningsdannelse for at hindre streiker. Arbeidsgiveren skulde kontrahere med hver arbeider særskilt.

Men disse forbud blev sprængt av den voxende arbeiderbevægelse og organisationsdannelser kan ikke længer stanses. Det er upraktisk politik at tænke paa at lede utviklingen tilbake til forbud mot organisationer.

Det blir tvertimot stadig mere anerkjendt at en altomfattende organisation er veien til lovlig ordnede forhold. I Østerrike er man kommet saa langt at organisation er paabudt, baade arbeidsgivere og arbeidere *maa* tilhøre en organisation.

De nuværende streiker er ikke lokale sammenstøt, men et samfundsfænomen, en fast institution. Virkningen av de nuværende »pene« streiker som ser saa fredelig ut er allikevel meget større end de gamle voldelige konflikter. De virker som en øieblikkelig lamlæggelse av industrien og

griper saa sterkt ind i hele samfundets interesser, at noet maa gjøres for at faa retslig avgjørelse istedetfor de nuværende magtmidler. Det nuværende europæiske system er frivillig mægling efter stridens utbrud, men det er aabenbart ufornuftig. Mæglingen bør foregaa før streiken. I Ny-Zeeland er tvungen mægling og voldgift gjennemført. Regjeringen opnævner en opmand mellem representanter for begge de stridende parter, og kjendelsen er bindende.

Den departementale komites forslag i Norge er tvungen mægling og voldgift i alle *rets*tvister.

I *interesse*tvister, som er de egentlige stridsspørsmaal — fastsættelsen av mindstelønnen — foreslaar flertallet at der oprettes en fast mæglingsinstitution. Lockout og streiker har ikke lov til at bryte ut, før saken har været forelagt mæglingsraadet.

Hvis mægling mislykkes, skal saken ind for voldgift med en av regjeringen opnævnt mand sammen med en representant fra hver av parterne. Hvis disse tre blir enige, skal voldgiftskjendelsen være bindende, hvis de ikke blir enige, er striden igjen overlatt til magtavgjørelse. Her foreslaaes altsaa ikke absolut tvungen voldgift, men dr. Einarsen mente, at opinionens tryk her vil fremkalde en enig voldgiftskjendelse.

Mindretallets forslag er tvungen mægling og fri voldgift. Hvis begge parter er enige om at søke voldgift, da skal den være bindende.

Fra formandskapsmøte i Kristianssand

Den kvindelige politibetjent

andrager om at faa lønstillæg. Hendes løn er nu kr. 1000 pr. aar.

Politikamret anbefaler lønsandragendet, idet det bl. a. uttaler: Det viste sig allerede noksaa snart efter frk. Henriksens tiltrædelse, at der ved politiet er flere ting, som en kvinde kan ordne mere tilfredsstillende end en mand. Ikke mindst gjælder dette politiets befatning med kvindelige løsgjængere og forsømte børn. I denne henseende blir her nu gjort meget, som kun kan utrettes ved kvindelig hjælp. Der er f. ex. ikke ganske faa utskeiende kvinder, som i den forløpne tid ad frivillighetens vei er anbragt i redningshjem eller paa anden hensigtsmæssig maate ved politikvindens hjælp. Det viser sig ogsaa mere og mere, at hun vil faa nok at gjøre.

Politikamret uttaler videre, at frk. Henriksen med stor dygtighet utfylder sin stilling.

Magistraten indstiller paa, efter at saken har været forelagt formandskap og politikammer, at frk. Henriksen faar 100 kr. i uniformsgodtgjørelse, 150 kr. i personligt tillæg og 100 kr. i alderstillæg efter 3 og 6 aars tjeneste. (Den kvindelige politibetjents uniform er av politikamret foreslaat saaledes: uniformslue

av mørkeblaat klæde med flat, litt fremspringende pul og nedadbøiet skygge, samt forøvrigt utstyret paa samme maate som politibetjentenes lue med kokarde, guldtresser, løveknapper og guldsnor.

Derhos en tætsluttende dragt av mørkeblaat tøi. Jakken skal være enkeltknappet og forsynet med løveknapper. Subsidiært en dobbeltspændt jakke med løveknapper.

Formandskapet indstiller:

For den kvindelige politifunktionær fastsættes uniform overensstemmende med politikamrets forslag, samt en uniformsgodtgjørelse av 100 kr. aarlig.

Lønnen fastsættes til kr. 1200 med alderstillæg kr. 100 efter 3 og yderligere 6 aars tjeneste. Uniformsgodtgjørelsen og lønsforhøielsen oppebæres fra 1ste januar 1912.

Kr. 1200 blev vedtaget med 10 mot 1 st. Fra 1ste januar 1912 vedtokes med 10 mot 1 st.

Billedet

II.

(Forts. fra no. 17.)

Han svarte med sin velkjendte stemme fra fordums dage og bad mig tilbringe næste søndag hos ham og ta med hvem jeg kunde træffe paa av den gamle garde.

Jeg syntes dette var et gott tegn, og allikevel, maa jeg bekjende, var jeg en smule skuffet. Vi har som en følelse av at vore venners sorger skulde staa som de historiske mindesmærker, som den omslyngende efeu bare tas bort fra til bestemte tider.

Samme aften støtte jeg paa Claydon i klubben. Jeg fortalte ham om Grancy's indbydelse og foreslog at vi skulde ta ut der sammen; men han var optat sa han, han kunde ikke. Det gjorde mig ondt, jeg hadde altid følt at han og jeg stod Ralph nærmere end de andre, og hvis de gamle søndager skulde optas igjen, vilde jeg helst vi to skulde være alene med ham første gang. Jeg sa dette til Claydon og tilbød mig at indrette min tid efter hans, men han avslog bestemt.

«Jeg ønsker ikke at besøke Grancy,» sa han.

Jeg ventet et øieblik, men der kom ingen nærmere forklaring.

»Du har møtt ham siden han kom hjem?» vovet jeg saa at si.

Claydon nikket.

»Har han det saa ondt?«

»Ondt han? Nei han har det bra.»

»Bra — hvorledes kan han ha det bra, hvis han ikke har forandret sig, saa han ikke er til at kjende igjen.«

»Aa, du vil kjende *ham* igjen,» sa Claydon med et underlig eftertryk paa det ene ord.

Hans gaadefulde tale blev mig ubehagelig, jeg følte mig lukket ute fra en kundskap, som jeg hadde likesaa stor ret til som han.

»Du har været derute før antagelig?»

»Ja jeg har været der.»

»Og dere er færdig med hinanden, det er forbi med kameratskapet?»

»Forbi, Gud gi det var forbi!» Han reiste sig og hev med en nervøs bevægelse fra sig den revue han hadde læst i, da jeg kom hen til ham. «Hør her» sa han »Ralph er den besste mand som findes, og der er ingenting i verden jeg ikke vilde gjøre for ham undtagen det at reise dit hen igjen.» Og med de ord gik han ut av værelset.

Dette var dunkelt, jeg prøvet et halvt snes forskjellige uttydninger av hans ord, men ingen av mine fortolkninger tilfredsstillet mig.

Jeg besluttet ikke at se mig videre om efter følge, og næste søndag reiste jeg alene ut til Grancy. Han møtte mig ved stationen, og jeg saa strax at han hadde forandret sig meget siden sisste møte. Dengang hadde han staat i kampstilling, men nu — hvis han og hans sorg endnu levet med hinanden, saa var det ikke længer som fiender. Fysisk var forandringen likesaa mærkbar, men mindre beroligende. Om aanden triumferte, saa viste legemet arrene. I en alder av fem og firti var han træt og bøiet med en gammel mands tunge gang. Hans ro var allikevel ikke alderens resignation. Jeg forstod at han ikke gjerne vilde ut av spillet.

Næsten strax begyndte han at tale om vore gamle interesser, ikke med anstrengelse som ved vort første møte, men enkelt og likefremt, i en normaltone som om livet var flytt tilbake i sine gamle kanaler. Jeg husket med et anstrøk av selvbebreidelse, hvorledes jeg hadde mistvilet om hans evne til at bygge sig op igjen, men min beundring for hans iboende styrke blev nu blandet med en følelse av at en lykke som hans allikevel burde være betalt indtil sisste hvid. Denne følelse voxte eftersom vi nærmet os huset, og jeg forstod hvor uløselig hans hustru, for mit minde, var knyttet til stedet, hvorledes alle omgivelser endnu var som besjælet av hendes levende nærvær.

Indendørs var ingenting forandret, det var som jeg ikke vilde følt spor av forundring, om hendes haand nu hadde grepet min til velkomst.

Det var lunchtid, og Grancy førte mig strax til spisestuen, hvor væggene, møblementet, glas og porcelæn syntes som et speil som netop hadde gjengit hendes billed. Jeg tænkte paa om Grancy under den gjenvundne ro i smilet gjemte den samme følelse av hendes nærvær og altid mellem sig selv og omgivelserne saa hendes lyse, levende skikkelse. Han talte et par gange om hende, let, tilfældig, og hendes navn syntes at bli igjen i luften, efterat han hadde uttalt det; som en streng som vedblev at bæve. Hvis

han følte hendes nærvær var det som om et omgivende medium, som den moralske luft han indaandet. Aldrig hadde jeg før forstaat hvor de døde kan leve.

Efter lunchen gik vi en lang tur i de høstlige skoger og marker, og det begyndte at skumre før vi kom tilbake. Grancy tok veien til biblioteket, hvor hans hustru altid hadde pleiet motta os, naar vi kom tilbake, med en frisk kaminild og en kop te. Værelset vendte mot vest og beholdt sit klare lys efter at resten av huset var lagt i mørke. Jeg husket hvor ung hun hadde set ut i dette bleke, gyldne lys, som skinnet over øinene og haaret, eller viste linjerne av hendes ungpikeagtige skikkelse, naar hun passerte forbi vinduerne. Av alle værelserne i huset var biblioteket netop hendes værelse, og her, følte jeg, maatte hendes nærhet næsten kunne ta synlig skikkelse. Men i samme øieblik Grancy aapnet døren svandt dette indtryk. Det var som noet vilde holde mig tilbake paa tærskelen. Hvad var det som hadde utslettet sporene av hendes nærvær? Her var jo ogsaa omgivelserne de gamle. Foten sank dypt ned i *Dagestan*-tæpperne, — bokhylderne mottok lyset over de samme rækker av bøker i rike dæmpede farvemættede bind, hendes lænestol stod paa sin gamle plass nær te-serveringsbordet, og fra den motsatte væg møtte hendes ansigt mig.

Hendes ansigt — men var det hendes? Jeg gik nærmere og stod og saa paa billedet. Grancy's blik hadde fulgt mit, og jeg hørte ham komme hen til mig.

»Du ser en forandring ved det?« sa han.

»Ja, hvad betyr det?«

»Det betyr at fem aar er gaat.»

»For hende?«

»Hvorfor ikke? Se paa mig!« Han pekte paa sit graa haar, sin furede pande. Hvad var det mener Du som holdt *hende* saa ung? Det var lykken. Men nu —» Han saa op paa hende med uendelig ømhet. Jeg synes det er bedre saa. Hun vilde ønsket det skulde være saa.

»Ønsket?

»At vi blev ældre sammen — begge — tror Du hun vilde ønsket at bli latt tilbake?«

Jeg stod maalløs, mit blik gik fra hans sorgfulde træk til maleriet deroppe. Ansigtet var ikke furet som hans, men aarene syntes at ha lagt sig over det som et slør. Det skjønne haar hadde mistet sin bløthet, kinderne sin klarhet, panden sit lys — hun var falmet.

Grancy la haanden paa min arm.

»Du liker det ikke?« sa han bedrøvet.

»Liker det — jeg har mistet hende« — brøt det ut av mig.

»Og jeg har fundet hende.«

»I det?« ropte jeg med slet skjult forargelse.

»Ja, i det.« Han vendte sig mot mig næsten med trods. »Det andet var blit et bedrag, en løgn! Saa vilde hun set ut, saa ser hun ut. Claydon maa vite det. Ikke sandt?»

Jeg vendte mig helt mot ham.

»Gjorde Claydon det der?«

Grancy nikket.

»Efter Du kom hjem?«

»Ja jeg sendte bud til ham, da jeg hadde været hjemme en uke.«

Han vendte sig og rørte op i de smuldrende glør. Jeg fulgte ham, glad over at faa vende øinene fra billedet. Grancy kastet sig i en stol ved kaminen, saa lyset faldt paa hans ansigt med det følsomme skiftende uttryk. Han lænet hodet tilbake, skygget for øinene med haanden og begyndte at tale.

III.

»Du og de andre kjendte saa meget til min tidligere historie, at dere kunde ane hvad mit andet ægteskap blev for mig. Jeg sier ane, for ingen kunde forstaa hvad det i virkeligheten var for mig. Jeg tror jeg altid har hat et kvindelig drag i mit sind — trangen til at et par øine skulde se med mig, en andens hjerte banke i takt med mit. Livet er en stor ting naturligvis, et glimrende skuespil; men jeg blev træt av at se paa det alene. Allikevel, det er gott at leve, og jeg hadde lykke nok — av den man spinder ut av sig selv. Men hvad jeg aldrig hadde smagt var den enkle uspørlige lykke en aander ind med luften.«

Saa traf jeg hende. Det var som at finde den luft, det klima mit liv trængte. Du vet hvad hun var — hvor herlig hun mangfoldiggjorde ens berøringspunkter med livet, hvor hun lyste op i mørke huler og kastet bro over av grundene. Jeg skal si dig — og noet av den slags følsomhet hadde vel været latent i mig, — at hvad jeg pleied at tænke paa paa veien hjem, naar arbeidstiden var over, var bare, at nu fik jeg se hende sitte der, naar jeg aapnet døren, med lampelyset faldende med et eget skjær over en liten krølle i nakken. — —

Da Claydon malte hende, fanget han netop det blik hun pleiet løfte mot mig, naar jeg kom ind — — jeg har ofte undret mig over at han kunde vite hvorledes hun saa ut, naar vi to var alene. Hvor jeg glædet mig over det billed. Jeg sa til hende: »Nu er Du min fange — jeg kan aldrig miste dig. Hvis du blir kjed av mig og forlater mig, beholder

jeg allikevel dit virkelige selv — der paa væggen! Det var et av vore spøkefulde temaer, at hun vilde bli kjed av mig.

Tre aar var det, og saa døde hun. Det var saa pludselig at der ikke var noen forandring, ingen nedadgaaen. Det var som hun med en gang var blit stanset og holdt fast — ubevægelig som hendes billed der — som om *tiden* var stanset likeoverfor hende i sin lykkeligste time, som Claydon da han la ned sin pensel en dag og sa: »Jeg kan ikke faa det bedre end det er nu.«

Jeg reiste bort som Du vet og blev ute i fem aar. Jeg arbeidet saa haardt jeg bare kunde, og efter de første sorte maaneder begyndte et litet lys at dæmre. Fra at tænke paa at hun vilde været interesseret i min gjerning, kom jeg til at føle at hun var interesseret — at hun var tilstede der, og at hun visste det. Jeg taler ikke efter de psychiske iagttagelsers opskrift. — — Jeg søker bare at gi uttryk for den følelse jeg hadde: at en indflytelse saa rik, saa dyp som hendes, den kunde ikke forsvinde som en vaarregn. Vi hadde levet saa inderlig i hinandens sind og hjerte, at bevisstheteten om hvad hun vilde ha tænkt og følt gjennemglødet alt hvad jeg gjorde. Først kom hun tilbake til mig, flygtig, famlende, som om hun ikke var sikker paa at finde mig, saa blev hun længer og længer hos mig, indtil hun igjen var som selve luften jeg indaandet. Der var nok triste stunder, da jeg trods nærheten hadde følelsen av at det ikke var den virkelige kvinde; men litt efter litt blev forskjellen paa de to utslettet, og selve tanken paa hende blev varm som kjød og blod.

Saa kom jeg hjem. Jeg kom om morgenen og tok like hit ut. Jeg var besat av tanken paa at se hendes billed, og mit hjerte banket som en elskers, da jeg aapnet biblioteksdøren. Det var om eftermiddagen og værelset var fyldt av lys. Det faldt paa hendes portræt — portrættet av en ung og straalende kvinde. Hun smilte koldt til mig over den avstand som skilte os. Jeg hadde en følelse av at hun ikke engang kjendte mig igjen.

Saa fik jeg se mig selv i speilet over der — en graahaaret nedbrutt mand, som hun aldrig hadde kjendt.

En uke levet vi sammen den fremmede kvinde og den fremmede mand. Jeg sat nat efter nat og sendte spørsmaal til det smilende ansigt, men intet svar kom. Hvad kjendte hun ogsaa til mig? Vi var uigjenkaldelig skilt ved de fem aars liv som laa mellem os. Undertiden som jeg sat der kom jeg næsten til at hate hende; for hendes nærvær hadde drevet bort den blide aand — den virkelige hustru som hadde graat og kjæmpet og var ældet sammen med mig i de frygtelige aar. — Det var den værste ensomhet jeg noengang har kjendt. Men litt efter litt begyndte jeg at se

et uttryk av sorg i billedets øine; et blik som syntes at si: »Ser Du ikke at ogsaa jeg er ensom?« Og med engang kom jeg til at tænke paa, hvor hun vilde ha været ulykkelig ved at bli latt tilbake! Jeg husket hun hadde sammenlignet livet med en tung bok, som en ikke kunde faa læst rigtig, naar der ikke var to mennesker sammen om at holde den; og jeg tænkte: hvor utaalmodig vilde ikke hendes hænder ha vendt de blade som skilte os! Saa kom jeg paa den tanke: Det er billedet som staar mellem os. At sitte i dette værelse var som at holde vakt over et lik. Som denne følelse voxte i mig blev billedet som et skjønt mausoleum, hvor hun var blit begravet levende; jeg kunde høre hende banke inden de malede murer og med svak stemme rope om hjælp.

Og saa en dag følte jeg at jeg ikke kunde holde det ut længer og sendte bud efter Claydon. Han kom hit og jeg fortalte ham hvad nød jeg var i, og hvad jeg ønsket han skulde gjøre. Først negtet han likeut at røre billedet. Næste morgen gik jeg ut en lang tur, og da jeg kom hjem, fandt jeg ham sittende her alene. Han saa skarpt paa mig et øieblik og sa saa — »jeg skal allikevel gjøre det.«

Jeg arrangerte et av nordværelserne som et atelier, og han lukket sig inde der saalænge det var dag og sendte saa bud efter mig. Billedet stod der, som Du ser det nu — det var som om hun hadde møtt mig paa tærskelen og slaat armene om mig! Jeg forsøkte at takke ham, at fortælle ham hvad dette betydde for mig, men han avbrøt mig kort.

»Der gaar et træn kl. 5, ikke sandt,« sa han. »Jeg har lovet mig bort til middag. Jeg faar bare saa vitt tid, naar jeg nu skynder mig til stationen, Du maa sende mine saker efter mig«. Jeg har ikke set ham siden.

Jeg forstaar hvad det kostet ham at lægge haand paa sit mesterverk; men saa var det nu bare et billede han mistet; for mig var det at vinde min hustru tilbake.« (Forts.)

Hilsener til Universitetet

Norske Kvinders Nationalraad sender sin ærbødige hilsen til vort lands universitet med tak for hvad dets fortid gav, med haap om en lysende fremtid.

Norsk Kvindesaksforening tillater sig at bringe det norske universitet en hjertelig lykønskning i anledning 100 aarsjubilæet. I dyp taknemlighet mindes vi at denne vor første vitenskapelige læreantalt allerede for snart 30 aar siden aapnet sine porte ogsaa for Norges kvinder. Vi betragter dette som et av de vigtigste fremstøt for kvindesakens sunde og harmoniske utvikling i vort land.

Nylænde

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 19.

KRISTIANIA 1. oktober 1911.

Det internationale kvinderaads besøk i Norge

14 og 15 september 1911

Det Internationale Kvinderaad og Norske Kvinders Nationalraad takker.

Vore gjæster kom til Kristiania, de fleste av dem onsdag 13de september om aftenen. Men endel av dem først med formiddagstoget den 14de september. Disse sisste kom ikke med til Holmenkollen, men de fleste av de andre fik ikke alene Holmenkollen, men for i biler indom Voxenkollen, og kom allikevel itide tilbake til de reserverte elektriske vogne.

Paa Holmenkollen blev man mottat av fruerne Blehr og Horst. Man drak en kop te, man fornyet og stiftet bekjendtskaper, hvorefter gjæsterne besaa bygningen — baade den og omgivelserne vakte deres store beundring.

Senere holdtes hele programet (se forrige hefte) paa en bekla-

gelig undtagelse nær. I. C. W.s president kunde ikke delta i N. K. N.s banket i Grand hotel. Hun reiste hjem med eftermiddagstoget samme dag.

Men de som visste hvor daarlig Lady Aberdeen hadde været i forveien var hjertelig gla over at vi overhodet fik hende op til os. Som man vil ha set, maatte hun helt opgi Kjøbenhavnerbesøket forut for *Executive møtet* i Stockholm. Dette blev et meget anstrengende møte, (hvorom senere) og hun maatte en dag stanse mitt i forretningsmøtet og overgi arbeidet til vicepresidenten. Det var samme dag N. K. N.s formand skulde reise hjem. Hun fik trods alt Lady Aberdeens løfte om at hun vilde komme til Kristiania. Jeg skal komme, sa hun, og saa faar jeg delta i hvad jeg formaar.

Hun kom hit den 14de om morgenen og deltok i alt med liv og lyst, men var næste formiddag temmelig daarlig. Skjønt hun blev bedre igjen, inden hun reiste, mente de som stod hende nærmest, at deltagelsen i en stor banket vilde været altfor resikabel for hende.

Skjønt det var i hele Nationalraadets, og især i alle de tilreisendes navn, anmodningen blev stillet om opsættelse av reisen — maatte man øieblikkelig holde inde, da dette blev fremstillet for os og bare bringe en hjertelig tak, fordi I. C. W.s president trods store vanskeligheter var kommet til os. De mest interesserte hadde selvfølgelig indfundet sig, da Lady Aberdeen talte paa møtet i Universitetet.

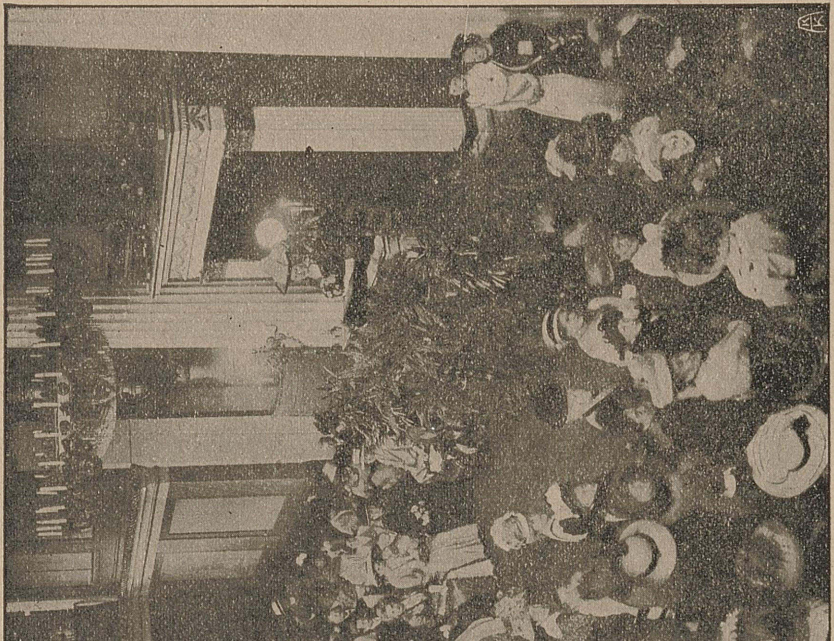
Dette møte var det mest centrale, det faste punkt under disse dages avvexlende og rike oplevelser. Og det gav, efter samtliges mening, stort utbytte, var smukt og vellykket fra først til sisst.

Den gamle universitetssal tok sig utmerket ut; ved arrangementskomiteens hjælp var den smakfuldt dekoreret med bregner og andre planter, og den var fyldt av et elite-publikum, d. v. s. et lysvaakent, intelligent, elskværdig publikum, som var i vidunderlig rapport med talerne, hvad sprog de saa talte paa. Det stod paa høide med de besste tilhørerkredse som det internationale kvinderaad har hat ved sine besøk paa forskjellige kanter av kloden.

N. K. N.s formand holdt først en kort tale paa norsk, men da hun derefter forestillet talerne, var det selvfølgelig i vedkommendes eget sprog.

Først presidenten med »millioner av kvinder bak». *Lady Aberdeen* traatte under livlig applaus op paa talerstolen, men fik ikke lov at begynde, før hun og den hele scene var foreviget (se billedet). Hendes tale kunde ikke være lang og indgaaende, men i den korte stund hun stod der, fik hun git et levende indtryk av sin glæde ved

Møtet i Universitetets gamle festsal 14 september 1911

at komme til Norge og møte medlemmer av vort nationalraad. Og fik git et utsyn over det internationale kvinderaads ide og arbeide. At alle nationalraadene — nu i 24 land — stod saa enig om at fremme alt det betydningsfulde arbeide de hadde optat paa programet, var en stor og glædelig kjendsgjerning. Landene kunde uavladelig lære av hinanden.

Hun talte om vore seire i kvindestemmeretten, der kom de andre for at lære av os, men hun la os varmt paa hjerte derfor ikke at sagtne i vor iver for det internationale raads samtlige opgaver.

En anden av I. C. W.s programsaker nævnte hun: folkehelsen, og herunder specielt tuberkulosesaken, hun visste hvor kraftig kampen mot den var reist i landet og takket for den hjælp det gav til andre land.*)

Hun takket ogsaa for den indbydelse til at holde femaarsmøtet her i landet i 1914 som man hadde mottat i Toronto. Det var Rom som dengang blev valgt, men det næste femaarsmøte, — hvis vi vilde indby til det, saa kom man. (Det vil isaafald si 1919!)

Hun sluttet med varme ord og ønsker for nationalraadet og landet.

De elskværdige ord og den vindende maate hvorpaa hun henvendte sig til publikum vakte levende sympati. Da N. K. N.s formand meldte at Lady Aberdeen efter endt tale vilde trække sig tilbake, og takket for hvad hun hadde git os, reiste hele forsamlingen sig under ovationer for I. C. W.s president.

Dr. Alice Salomon, det internationale kvinderaads korresponderende sekretær og lederen av *den sociale skole* for kvinder i Berlin, fik derpaa ordet. Hun slog like ned i det som er opgaverne ogsaa herhjemme, at faa den kvindelige ungdom samlet om vor saks opgaver og naa arbeiderklassens kvinder, hun skildret vanskeligheterne ved dette og de gjængse misforstaaelser, og hvor uretfærdig det var naar man slængte betegnelsen »damebevægelse« efter os. Hun mente at netop de heldigst stillede unge kvinder var de rette til at opta de store arbeiderspørsmaal og se dem i sammenhæng med vore bestræbelser.

Hun fremhævet, at det var berettiget naar vi søkte at faa del i hvad mændene hadde opnaadd i samfund og stat, at det var rimelig

*) Lady Aberdeen har i Irland utført et storartet organisationsarbeide for folkets helse, men det har været anstrengende. Det er nok det arbeide som mest har gaat utover hendes egen helse.

at utviklede kvinders og mænds syn paa de fleste felter blev det samme; men et stort omraade var der hvor kvinderne forstod de maatte skape et nyt syn, hvis det ikke skulde gaa nedover med samfundet og civilisationen, og det var paa det sædelige omraade, hvor dobbeltmoralen endnu var i fuld virksomhet; men tar man fat her, støter man igjen paa det økonomiske kvindespørsmaal.

Den næste taler var Mme *Avril de Sainte Croix*, formand for I. C. W.'s komite for: likhet i *moral og kamp mot kvindehandelen*.

N. K. N.'s formand omtalte, da hun forestilte hende, at det var gjennem det franske kvinderaads tillægsforslag til det norske kvinderaads forslag paa Berlinermøtet 1904, at komiteens navn var blit saa omfattende*) og at det var et stort held at Mme Avril de Ste. Croix, som hadde saa dyp forstaaelse og glødende iver for saken, var blit komiteens formand.

Mme Avril begyndte med at hilse det norske kvinderaad, som hadde faat programsaken op, og Norge, som hadde avskaffet prostitutionsreglementeringen, hun uttalte sin glæde over at hun fandt saamange tilknytningspunkter i dr. Salomons foredrag og gav derefter i veltalende ord en gripende skildring av hvor uretfærdig og skjændig store skarer av kvinder blev behandlet, hvor hjælpeløse de var, og hvor deres store fattigdom førte dem i ulykke.

Vi glæder os over eders stemmeret, men dermed er ikke alt opnaadd, saalænge en mand kan gaa med løftet hode og uten ansvar for den gjerning som ofte driver kvinder til forbrydelse og død — er vi ikke kommet langt.

Vi har at hjælpe de ulykkelige, men husk det er ikke filantropi vi her skal øve, men retfærdighet vi skal skaffe dem. —

Saavel dette som dr. Salomons foredrag blev ofte avbrutt av bifald, og da det var slut, blev talerne hyldet paa den livfuldeste maate.

Det var i sandhet merkelig at være vidne til hvor alle veie førte ind til samme punkt, ind til den store enighet om de opgaver som foreligger for kvinderne i de andre land som for os.

Saa stemningsfuldt end dette centrale møte var mitt i sit alvor, saa var det ikke det som først bragte stemningen op.

---

*) De franske bragte dengang ind forslag om programsak: den reglementerte prostitutions ophævelse. Betegnelsen »*Kvindehandel*« istedetfor »Hvit slavehandel« blev vedtat paa Torontomøtet.

Man hadde jo alt hat Holmenkolturen, hvor endel var tilstede, og utenriksministerens lunch hvor alle var tilstede.

Her navnene paa alle de fremmede deltagere:

Lady Aberdeen, president. Mrs. Ogilvie Gordon (Skotland) vicepresident. Dr. Alice Salomon (Tyskland) corr. sec. Mrs. Sanford (Canada) kasserer.

Fra *Danmark* møtte frk. Henny Forchhammer. Fra *England* Mrs. Edwin Gray, Sir Edwin Gray, Miss Olga Herz og Miss Bracket. Fra *Frankrige* Mme Avril de Ste. Croix og Mme Brochard. Fra *Tyskland* Frk. Kirsch, frk Paula Müller, frk. Pappenheim. Fra *Østerrike* Fru Daisy Minor. Fra *Ungarn* frk. Margit Krajner. Fra *Italien* Marchesa Bourbon del Monte. Signora Ribighini, Signora Bernocco og Signor Bernocco. Fra *Holland* frk. Baelde, frk. von Ewyck og frk. von Hoogendorph. Fra *Serbien* frk. Ellen Losanitch. Fra *Canada* Mrs. Riddell. Fra *Australien* Mrs. Dobson, Mrs. Tyser, Dr. Cooper, Miss Bedford, Mrs. Storston, Mrs. Bennison, Miss Sutherland.

Saavel disse som den norske komites damer var kjendelige paa et merke, en *solsikke*, som medlem av komiteen fru Goldschmidt elskværdig hadde skjænket. Fra Universitetets auditorium III, som fru Kjelsberg stod i spidsen for, og hvor endel kvindelige studenter hadde stillet sig til tjeneste (som *pages*) var saavel dette som det engelske og norske program m. m. sendt omkring iforveien.

Og utenriksministerens lunch var saa interessant, smuk og stilfuld, at den maatte bringe stemning til alle.

Utenriksminister Irgens holdt i anslaaende ord talen for de internationale kvinderaad og dets president. Han uttalte at han syntes hver regjering i hvert land maatte hilse det internationale kvinderaad med glæde for den indsats det gav i kulturarbeidet, og at særlig regjeringen i vort land gjorde det, her hvor man hadde git kvinderne andel i statens arbeide, ved at gi dem stemmeretten, en reform man ventet sig alt gott av. Ogsaa et andet punkt paa programet maatte han nævne, som altid var sikker paa sympati i landet, fred og voldgift.

Lady Aberdeen gav i hjertelige ord sin tak paa det internationale raads vegne. Hun syntes utenriksministeren var en modig mand, som saa bestemt uttalte slike anskuelser, men det hang sammen med den tillid og tro paa kvinderne, som man føler hersker i dette fremskridtsland, hvor der var saameget for andre at lære.

Tilslut bragte Gina Krog paa Norske Kvinders Nationalraads vegne

en tak til utenriksminister og fru Irgens, fordi landet gjennem dem saa smukt hadde hilst vore gjæster.

Universitetsmøtet som kom like efter varte fra kl. 5 til ½7, og hvad der fulgte efter dette skulde heller ikke nedslaa stemningen. Det var forestillingen i Nationalteatret, kl. ½8.

Meget omtænksomt hadde komiteen beregnet at foruten mat og bullion m. m. m. er raadet ingenting. Og fra kl. 7 av bød vor studentergarde alskens nette, nærende og læskende ting i foyeren. Og saa var man beredt til at møtes med *Maria Stuart i Skotland*. Et lykkelig møte.

I kongelogen sad kongen, dronningen, prinsesse Victoria og prins Christoforos fra Grækenland. Der var fuldt hus, festklætt publikum, og paa de første rader i frontlogen sat alle vore utenlandske gjæster — isprængt med norske.

Sproget forstod man jo ikke, men ukjendte personer er det ikke man træffer, Maria Stuart, Darnley, Rizzio, og de andre — i alle land er de kjendt, og det blev gott opfattet hvor god utførelse mange av rollerne fik av fremragende kunstnere. Den daarende musik spotter ogsaa landegrænser. Likesaa dansen. Den stilfulde, smukke iscenesættelse, de virkningsfulde optog kan ogsaa fremmede nyte helt ut, især naar man har et veiledningsprogram paa engelsk ved haanden, det samme som ved universitets-forestillingen. Det var rigtignok beregnet bare paa tre akter. Da forlot ogsaa de kongelige teatret. De norske veiledere sa til sine gjæster, at hvis de vilde, kunde de ogsaa faa lov at gaa nu, men nei tak sa de, de vilde heller bli. Lady Aberdeen var særlig interesseret i Knox, Lord Aberdeen er hans ætling. Ja, spurte N. K. N.s formand, kan man saa fordre mer, først saa fører vi baade presidenten og vicepresidenten til deres fædreland, Skotland, og saa presenterer vi familien. Nei, alle fordringer var opfyldt, hørte vi fra flere kanter, og en saadan elskværdighet fra en national skueplass' side var ikke møtt dem i noet land.

I en av mellemakterne var I. C. W.s president efter opfordring inde og hilste paa de kongelige i deres loge.

Dagen derpaa kjendte nok noen hver trætheten. Allikevel hadde ikke faa samlet sig i Kunstmuseet næste morgen, hvor direktør Thiis hjalp tilrette. I Kunstindustrimuseet direktør Grosch. Og faa av de fremmede undlot at se vikingskibene, hvor professor Gustavson var den velvillige cicerone.

Møtet i Nobelhuset blev en stille, enkel, smuk høitidelighet.

Fredsgruppens formand fru Randi Blehr hilste gjæsterne, nævnte at man ikke bare vilde kjæmpe for avskaffelse av krigen landene imellem, men ogsaa den sociale krig i landene.

Derpaa fik foreningens æresspresident fru Dikka Møller ordet. Hun uttalte sin beklagelse over at fredskomiteens formand Mrs. May Wright Sewall, var blit hindret fra at komme, talte saa i varme ord for sin livssak og sluttet med at anføre en strofe av Bjørnsons »Lyset«. Fru Ella Anker gjengav talen paa engelsk. Nobelkomiteens formand Løvland bragte paa engelsk en hilsen til kvinderne og ønsket dem velkommen til samvirke paa alle felter, og ikke mindst til fremhjælp av den erkjendelse, at det høieste mandsideal ikke var helten med det blodplettede skjold, men arbeideren i retfærdighetens og fredens tjeneste.

Mrs. Gordon holdt derpaa et kort foredrag, hvor hun fremholdt at fredens idealer ikke blev virkeliggjort før gjennem opdragelsen. Det passet gott for den forening som netop har som sit hovedprogram: *Fred gjennem opdragelse.*

Utenfor stod en række vogner, og saa gik det i fart ut til generalkonsul og fru Butenschøn paa Skøien. En oplivende tur ut til den elskværdigste vert og vertinde. Med tanke paa at I. C. W.'s president var træt, holdtes ingen tale; det smukke hjem, de herlige omgivelser det interessante selskap var talende nok, — og saa den nydelige lunch!

I straalende gott humør gik man omkring i have og park, hvor fotografiapparaterne, medført av gjæsterne, var i travl virksomhet. Lady Aberdeen var begyndt at fotografere dagen i forveien i utenriksministerens have, nu fortsatte hun, og flere hadde fulgt exemplet, kanske kan det komme »Nylænde« tilgode. — Men gik man ind, tonet musik en i møte, frk. Sandviks sang og Signora Bernoccos hilsen og tak til vert og vertinde paa sit lands skjønne sprog.

Det eneste triste punkt var avskeden med I. C W.'s president, som skulde like paa toget. Formiddagen hadde hun tilbragt i ro, naar undtages et kort besøk hos dronningen sammen med Mrs. Sanford. Lady Aberdeen overrakte ved den anledning dronningen et exemplar av sin bok: »International Council of Women«*) i utsøkt indbinding.

Om N. K. N.s banket paa Grand samme aften har bladene indeholdt saameget at vi kunde spare os referat — var det ikke fordi

---

*) Femaarsberetning, avsluttet med Canadamøtet.

Nylænde har forpligtelsen til her, som ved mange andre leiligheter, at faa alle punkter saa vidt mulig frem — til bruk ikke bare i øieblikket.

230 deltagere omtrent, sier de kyndige, mange hadde meldt sig i sisste øieblik, saa der skulde kunst til placeringen. Men om en stund var de virkelig alle tilsæte om de smakfuldt dekorerte borde. Der var store solsikker og andre herligheter. Ved hver av de utenlandske gjæsters kuvert laa bl. a. en sløife i vore flagfarver — til at ta med hjem. Et brusende liv, glade stemmers klang rundt omkring. Et orkester akkompagnerte sagte. Men der stiger tonerne kraftig frem — — det er *Ja vi elsker* som spilles, og alle reiser sig og synger,

Fru Randi Blehr, komiteens formand, hilser gjæsterne velkommen. vi synger — sier hun paa engelsk — at vi elsker vort land, og vi haaper vore gjæster vil like det. N. K. N.s formand overbringer hilsen fra Lady Aberdeen og fra et par til av gjæsterne, som desværre maatte forlate os — men lykkelig er vi ved dem vi har igjen. — Saa ingen taler ved bordet, før Mrs. Gordon, som nu var I. C. W.s fungerende president, reiste sig og i velvalgte ord takket.

Alle toger op i Rococosalen, faar et kort øieblik til kaffe og passiar, saa ordner man sig i stolrader, og fru Bergliot Ibsen trær frem paa den lille scene i fonden av salen.

Det blev en herlig koncert: sang av fru Ibsen, akkompagnement frk. Kloumann. Første avdeling: franske, tyske, italienske sange. Publikum fuld av beundring, og i anden avdeling, da den ene norske sang — Kjerulf, Grieg, Agathe Grøndahl, Nordraak — fulgte efter den anden — helt henrevet av den skjønne stemme, det sjælfulde foredrag. En kunstnydelse av høieste rang. Det fik da ogsaa sit uttryk, da de fremmede traatte frem og talte.

Eftersom sangen var delt i to avdelinger blev ogsaa talerne det. N. K. N.s formand hilste gjæsterne: Velkommen var det ord vi vilde si, og saa klang farvellet under, men vi vilde finde et bedre ord, og *paa gjensyn* blev sagt paa mange sprog. Forøvrig vilde hun bare bruke engelsk, vel hadde I. C. W. tre officielle sprog, men dets modersprog var engelsk, da raadet var en baby og begyndte at snakke var det paa engelsk. Og siden brukte vi altid det, naar vi snakket ut i øieblikket og uten eftertanke, og om det ikke altid var saa fuldendt — saa blev der ikke lagt bret paa det. Saa kom en hilsen til alle landenes representanter.

Mrs. Gordon svarte i en vegtig tale, endte med at hilse Norge som

det fremtidens land, hvor man forstod at ta de latente kræfter i besiddelse: vandfald — og kvinders aandskraft.

I næste avdeling kom hilsener fra land efter land. Der uttaltes i vakre ord beundring over hvad man hadde set og hørt, — det gav bud om landets høie kultur. Og indbydelser i mængdevis fik vi. I 1912 til Australien, i 1913 til Holland og Frankrig, i 1914 til Rom — tale paa italiensk av Signora Bernocco — til Canada naarsomhelst.

Alt var livfuldt og tiltalende, like fra Mrs. Gordons store tale indtil den lille hilsen fra det yngste kvinderaads unge representant Frk. Losanitch fra Serbien.

Tilsisst læste 2 viceformand fru Kjelsberg op de ankomne telegramer fra 1 viceformand fru Qvam, fra Trondhjems kvinderaad og fra N. K. N.'s yngste lokalraad, Lillehammer kvinderaad. Det sidste lød: *Our demands are many, but our united womanhood is as strong as light.**)

Det tok stort bifald, man syntes det var noet til *baby* av et kvinderaad som kunde sende det.

*

Straalende er det uttryk man mest har hørt om banketten, og mange bruker det om hele møtet.

I Nylændes velkomsthilsen het det at veiret kom det an paa — og det var *straalende* hele tiden; der var det ogsaa fremholdt som den eneste klage at tiden var for kort.

Om vi nu heller ikke har anden klage? Nei, det som kan klages over er indeholdt i det. Hadde tiden været længer, saa kunde en faat anledning til at bringe N. K. N.'s tilstedeværende medlemmer og I. C. W.'s mere sammen — særlig vilde det været av betydning at faa alle N. K. N.'s tilreisende medlemmer forestillet for de fremmede, saa bekjendtskap kunde grundlægges. Men der fandtes ikke en stund lang nok til det. Det maatte gaa med fart, fra det ene til det andet, saa vore gjæster om mulig, kunde faa et indtryk av landet og av vort forbund under ét syn. Og det fik de. Følgende brev fra I. C. W.s sekretær bærer vidnesbyrd om det.

---

*) Vore fordringer er mange, men vor kvindefylking er sterk som lyset.

Tak fra det Internationale Kvinderaad

23. sept. 1911

Kjære frøken Krog.

Det internationale kvinderaads president og medlemmer har indtrængende anmodet mig om endnu engang at overbringe deres tak — deres dyptfølte taknemlighet for den vidunderlige elskværdighet og gjæstfrihet De og det norske kvinderaad viste os. De dage som vi tilbragte iblandt medlemmerne av eders raad, i eders smukke by, blir for hver av os en erindring som aldrig kan utslettes. Vi føler at baandene mellem de norske kvinder og de andre medlemmer av vort raad er blit mangfoldig sterkere, saa det vil bli en stor hjælp til rik forstaaelse, at vi fik lov til at besøke eder og føle trylleriet ved at være sammen med de norske kvinder. — Det blev en herlig avslutning paa vort executivmøte; den sympatiske maate hvorpaa eders publikum hørte paa os, og den store gjæstfrihet som blev vist os paa saa elskværdig en maate, den skjønne natur som omgav os — alt fylder os med erindringen om noet som er altfor vakkert til at uttrykkes i ord. Men jeg haaper sikkert I alle følte hvor vi satte pris paa det altsammen.

Vil De nu være saa snil at overbringe vor hjerteligste tak til alle de medlemmer av raadet, og alle de andre som hjalp til med at gjøre vort besøk saa skjønt, og fortælle dem at alle vore medlemmer vil tænke paa Norge, ikke alene som det land hvor kvindestemmeretten er en kjendsgjerning — skjønt vi glæder os meget over at saa er — men ogsaa som et land hvor vi kjender mange kjære venner og medarbeidere, som vi vet er en hjælp og en støtte for vort raads idé. —

Deres hengivne.
Alice Salomon.

Denne tak fra I. C. W. overbringes gjennem Nylænde. Ogsaa en tak fra N. K. N. ber om plass.

Tak fra Norske Kvinders Nationalraad

Norske Kvinders Nationalraad retter en ærbødig tak til kongen og dronningen, som var tilstede ved forestillingen i Nationalteatret den 14 september. Vi takker Nationalteatret for den forestilling det gav for vore gjæster, Universitetet som gav os lokale til foredragsmøte og kontor, Holmenkolbanen som satte vogne til Majorstuen gratis til disposition. Vor hjertelige tak til utenriksminister og fru Irgens og til generalkonsul og fru Butenschøn som indbød vore gjæster, og til fru Bergliot Ibsen som sang for dem ved festen 15 september.

Men naar vi gaar utenfor programet, hvordan skal vi da faa takket alle som ydet sin hjælp?

Alle dem som gav av sin tid: komiteerne som ordnet alt saa vakkert, mottok gjæsterne og var paafærde overalt hvor det trængtes; de damer som gjorde tjeneste paa kontoret og retledet.

Vor tak til dem som mottok gjæster i sine hjem og til dem som satte vogne og automobiler til raadighet.

Tilsisst og ikke mindst takker vi alle dem som gav penge, saa rikelig at vi kunde by i rikt maal den gjæstfrihet som vore utenlandske venner efter deres egne uttalelser satte saa stor pris paa.

Paa styrets vegne
Gina Krog
Formand for Norske Kvinders Nationalraad.

Ved fru Marie Aslaksruds død

mister arbeiderpartiet en av sine besste støtter blandt kvinderne, og ogsaa kvindestemmeretssaken en god arbeider. Ved sisste stortingsvalg var hun stillet som varamand av det socialdemokratiske parti i Hammersborgs kreds. Ved kommunevalget sisste aar blev hun valgt til varamand i bystyret.

Hun var medlem av Kristiania skolestyre og av vergeraadet.

Da hun ogsaa fik assistentposten ved den kvindelige fabrikinspektion i landet, bragte Nylænde hendes billede med nøen ord, som vi henviser til (1ste januar 1910.)

Den 27de september foregik fru Aslaksruds bisættelse fra Vestre gravlunds krematorium under stor deltagelse. I følget saaes representanter for kommunestyre, vergeraad, skolestyre, arbeiderpartiet, dettes kvindeforeninger under floromvundne faner, og paa baaren nedlagdes kranser fra de mange institutioner avdøde var kommet i berøring med.

Folkeskolelærerinderne

vil nu danne egen landsforening. Vi redegjorde i sommer for splittelsen paa landslærermøtet (se Nylænde no. 14).

Som man vil erindre gik forslaget om like stor representation av lærere og lærerinder i Norges lærerlags styre ikke gjennem, det blev vedtat at styret skal sammensættes av lærere og lærerinder i forhold til medlemstallet.

Dette fandt flere av de delegerte blandt lærerinderne de ikke kunde være tjent med, de forlot møtet, da valg skulde foregaa, og samlet sig i et særmøte.

Bergens og Kristiania lærerindeforeninger har nu besluttet at melde sig ut av Norges lærerlag for sammen med andre lærerinder i landet at danne Norges lærerindeforening.

I. C. W's besøk dominerer baade forrige og dette hefte, men naar man hører det neppe vil gjenta sig før 1919, i besste tilfælde, vil man ikke bebreide os det. Vi skal forsøke at gjøre gott igjen hvad der er forsømt m. h. t. andet som skulde hatt plass i hefterne.

Trykfeil er der kommet ind i farten i forrige hefte. Det er ilde naar vore »achievements« (se første side) mangler en *e* -- men værre er det, naar I. C. W's president omdøpes til Ishael (se indholdsfortegnelsen først i bladet.)

I. C. W.s møte i Stockholm

6—12 september 1911

Der er andetsteds sagt, at I. C. W.'s møte i Stockholm var anstrengende. Der forelaa meget arbeide. De ni internationale komiteer holdt først flere møter. Der fremkom i hver av dem nye forslag, og i de fleste var der livlig diskussion.

Der møtte fem komiterepresentanter fra Norge, desværre ikke flere. I finanskomiteen fru Backer, i pressekomiteen frk. Mørck, i fredskomiteen fru Ella Anker, i helsekomiteen fru Mjøen, i ut- og indvandringskomiteen fru Hambro. Under møtet kom der melding fra fru Michelet, representant i opdragelseskomiteen, at hun var blit hindret fra at møte, og dr. Emily Arnesen som skulde møtt i stemmeretskomiteen, i doktor Bangs sted, meldte ogsaa forfald. Dr. Arnesen skulde ogsaa talt om *kvinders erhverv* paa det offentlige møte, som holdtes mandag 11te september. Exekutivstyret traadte sammen, og hadde hver dag lange møter, baade formiddag og eftermiddag. Da de vanlige forretningsanliggender var besørget, forela komiteformændene, hver efter tur, resultaterne fra sine komiteer. »Executive« har da at drøfte dem, at anta, anbefale, utsætte eller forkaste forslagene. Der var denne gang betydelige spørsmaal fremme, og det er da ikke saa let for representanterne at ta standpunkt paa sine respektive raads vegne. Tidligere har kritiken gaat i retning av, at der kom for mange smaating frem, men denne gang gjaldt det flere vigtige spørsmaal. Et vidnesbyrd om at interesserne utdypes. Men det øker arbeidet og ansvaret.

»*Executive*« er, som tidligere omtalt, raadets styre, hvor foruten de syv medlemmer fra det snevrere styre (»*the officers*») bare nationalraadenes og de internationale komiteers formænd har sæte og stemme. Ved dette møte fik samtlige medlemmer av komiteerne lov til at være tilstede i de senere møter, men de maa ikke delta i debatten.

Forhandlingerne er ikke offentlige, saa det er endnu ikke tillatt at referere fra møtet. Allikevel vover vi at røbe den hemmelighet at Finlands, Serbiens og Vestaustraliens nationalraad blev optat som led av I. C. W.

Der var én forsamling hvor alle møtets deltagere hadde adgang. Mme Avril talte her om kvindehandel.

Der holdtes tre *offentlige* møter. Det første var den vanlige presentation av hvert lands representant, hvorefter en kort tale av denne.

Men nyt var det at hvert lands nationalsang blev spillet av et orkester, naar dets representant traatte frem. Den replik som findes i avdelingen *Fra andre land*, blev saaledes fremført like efter *Ja vi elsker* hadde lydt.

Paa næste offentlige møte forhandlet man: *hvad kan gjøres for ungdommen, naar den forlater skolen.* Dr. Gordon fortalte om sin plan, som er praktiseret i Skotland og andetsteds: oprettelse av kontorer ved folkeskolerne, som retleder m. h. t. arbeide og erhverv. En anden taler som tok sterkt bifald var collegeprofessor Keyse fra Forenede stater. Hun

fortalte interessant om amerikansk aandsliv. De norske glædet sig da professor Keyse meldte sig som deltager i Kristianiaturen — men hun fik en efterretning fra sit hjem som tvang hende til at reise tilbake øieblikkelig. Saa fik vi denne gang ingen gjæst fra U. S. A.

Tredie offentlige møte gjaldt *kvinders erhverv*, og *utdannelse og vilkaar for dette*. Frk. Helene Lange fra Berlin var hovedtaleren og forkyndte ut fra sin livslange erfaring, at kvinden maatte ha samme utdannelse til samme arbeide som manden, og at ingen hindring skulde lægges i hendes vei. Videnskapen er én, og der findes ingen gjenvei til den som kvinder skal henvises til. — Frk. Axianne Thorstensen fortalte hvorledes saken stod i Sverige. Vor bekjendt doktor Cooper, en av Queenslands første læger, om Australien, Mme. Cruppi fortalte om de unge arbeidende franske kvinder. — Den selskapelige del av møtet var storartet. I Stockholm har man utmerkede hoteller, mange vakre og staselige lokaler baade til møter og fest — men end mer inponeret maatte en bli av de hjem man var indbutt til. Der var interiører som ved sine kunstsamlinger og sin pragt mindet om engelske rikmænds paladser.

Stor pris blev der sat paa indbydelsen til haveselskapet paa Stockholms slot, kronprinsen og kronprinsessen var tilstede og talte livlig med de delegerede som blev forestillet for dem. Kongefamilien viste megen interesse og sympati. Telegramer kom fra kongen og dronningen, baade idet møtet blev aapnet og senere. Avskedsfesten paa *Hotel Royal* tok sig glimrende ut. Den mauriske gaard og gallerier laa i straalende lys. Paa terassen sat styret, den svenske statsminister sat mellem Lady Aberdeen og fru Upmark, det svenske kvinderaads formand.

»Det var tilfredsstillende, skriver »Dagny« at se hans Exellence*) til stede ved en fest til ære for et forbund som har politisk stemmeret paa sit program.«

Mange smigrende ord lød fra de fremmede om Sverige og dets skjønne hovedstad, og mange taksigelser til det svenske kvinderaad for den storartede gjæstfrihet.

De norske delegerede hadde haapet at representanter fra det svenske kvinderaad vilde følge med til Kristiania. Men Stockholmsmøtet hadde været for anstrengende. Man formaadde ikke mer. Dette meddeltes i et telegram fra det svenske kvinderaads formand. I samme telegram uttaltes de besste ønsker for besøket i Kristiania. —

Det fik stor tilslutning, da N. K. N's formand paa vor banket, efter at ha meddelt dette, foreslog at et telegram skulde sendes til det svenske raads formand med hjertelige hilsener fra dem som hadde deltat i Stockholmsmøtet.

Det sveitsiske kvinderaad holder sit landsmøte i Neuchâtel 14 og 15 oktober og indbyr medlemmer av N. K. N. til at delta.

---

*) Altsaa den nu avgaaede høireminister Lindman.

Den tredie norske landsutstilling av Blindes arbeider

vil blive avholdt i Kristiania i begyndelsen av denne maaned. Utstillingen blir arrangeret av *Østlandske Blindeforbund*, og omkring 130 blinde fra landets forskjellige kanter har meldt sig som utstillere. Til lokale har man sikret sig *Ynglingeforeningens store sal.*

Formaalet for disse landsutstillinger er i første række at vække almenheten til forstaaelse av, at de blinde virkelig kan utføre baade pent og solid arbeide. I en tale ved den anden landsutstilling av Blindes arbeider i Trondhjem 1909 uttalte den da konstituerede biskop *Flood* omtrent følgende: »Vi er vant til at betragte de blinde som nogen hjælpeløse skabninger, vi skylder at vise medlidenhet; *men her møter vi dem som fuldt konkurrancedygtige haandverkere.*« At de allerfleste seende har saa liten tiltro til de blindes haandverksarbeider og derfor ofte unddrar dem sine bestillinger er selvfølgelig meget saarende for de blinde og gjør, at de ofte fristes til at tape troen paa sig selv og gi sig over. Fik de derimot en opmuntring eller en haandsrækning i rette tid, *vilde de jo faa anledning til at nyttiggjøre sig sin utdannelse og derved bli selvhjulpne mennesker.* Herpaa har vi flere glædelige exempler blandt blinde, som har været saa heldige at møte forstaaelse og velvilje; mange av disse er ikke alene blevet selvhjulpne, men agtede, ja anseede medlemmer av samfundet. *Det er blindesakens store maal, at saa mange som mulig av Norges blinde skal bli hjulpet frem til at naa en mere uavhængig og menneskeværdig stilling* derfor har de dannet sine forbund, derfor avholder de sine utstillinger og derfor opfordrer vi enhver som har hjertelag for de blinde, til at støtte deres sak. Saadan støtte vil der nu under den forestaaende utstilling blive god anledning til at yde baade ved at besøke den og ved at yde bidrag til omkostningerne ved arrangementet og ved kjøpet av en del præmier, som man gjerne vilde tildele de flinkeste utstillere til opmuntring.

*

Vi ber ovenstaaende læst grundig, vi haaper det som er fremhævet her ogsaa vil indprente sig i læsernes sind, — saa de ikke opsætter med at gi sin haandsrækning til det store formaal. —

(Hvem der anbefaler utstillingen se annonceavdelingen.)

Enhver av undertegnede *Udstillings-komite* modtar med taknemlighet bidrag.

Alf Arnesen, formand i Østlandske Blindeforbund.

H. M. Hauge, Bestyrer af Kristiania off. Blindeskole.

Frk. Julie Ouren, Bestyrerinde av Blindemissionen »Il«s arbeidsskole

Fru Hilda Schmelck

Lærerinde frk. Clara Skridshol, *Fru Marie Sommerfeldt*,

Frk. Sigrid Sverdrup, *Fru overretssagfører Søberg*,

Kjøbmand H. A. Wassberg

Fra andre land

Som man vil ha set indeholder vort blad til stadighet efterretninger fra utlandet og om utlandet, i form av længere skildringer, kortere artikler, notiser o. l.

Dette har imidlertid ikke været ordnet under noen særlig avdeling; nu vil dette ske for de kortere efterretningers vedkommende.

Endel av vore mest interesserte læsere har nemlig henvendt sig til os og uttalt ønsket om, at faa det slik ordnet, at de kan lære mest mulig av det — rigtig følge med i kvindebevægelsen og overhodet i fremskridtet i de forskjellige land.

Vi vil gjerne imøtekomme dette ønske, vil gjerne indføre en mer instruktiv metode.

Vi har tænkt os det saa, at vi tar hvert enkelt land og faar git en kort oversigt over retningen der, de vundne resultater, de ivrigste bestræbelser. Ved siden herav tar vi spredte notiser fra alle land. Efterhvert som vi gjennemgaar landene, haaper vi derved at skaffe et grundlag, som man selv kan bygge videre op paa, eftersom nyheterne indløper.

Men hvad der indgaar under denne avdeling — hvis overskrift altid blir: *Fra andre land,* vil være sammentrængt og kortfattet. Til længere skildringer fra utlandet gir vi fremdeles plass under særlige overskrifter andetsteds i bladet.

Red.

Fra Sverige.

Vi gaar først til vore nærmeste naboer og indvier vor staaende artikel, før vi tar det strengere metodisk — med gjenklangen fra en festlig begivenhet, idet vi bringer den replik som formanden for Norske Kvinders Nationalraad fremførte ved det svenske kvinderaads velkomsthøitidelighet for det internationale kvinderaad i Stockholm onsdag 6. september kl. 8. Alle hilsener var paa engelsk, tysk eller fransk. Denne er oversat fra engelsk.

»De norske representanter glæder sig over at det Internationale kvinderaads ledere har fundet vei saa langt op mot nord. Vi bringer de hjerteligste hilsener fra Norske kvinders nationalraad til vor ærede formand Lady Aberdeen, til alle medlemmer av det internationale raad og særlig til vore verter det svenske kvinderaad, som har forstaat at lokke eder alle hit op i vort nordiske klima.

Med den største interesse, det vet I, følger vi hjemme hos os fremskridtsarbeidet blandt svenske kvinder; vi glæder os over eders seire, og vi

er bedrøvet naar I ikke har held med eder. Og mer end en gang har vi faat vidnesbyrd om at svenske arbeidende kvinder følger vort arbeide med den samme interesse og sympati.

Det er rimelig nok at for saa nære frændefolk vil de opnaadde resultater oftest ligge i samme retning.

Men undertiden skilles linjerne, og da kan vi kanske gjensidig lære end mer av hinanden. Paa enkelte punkter har I opnaadd mer end vi, paa andre vi mer end I.

Til trods for et ypperlig organisations og propaganda arbeide, tilbedste for politisk stemmeret — den glimrende kongres i sommer har git fuldt op av vidnesbyrd — har de svenske kvinder endnu ikke faat politisk stemmeret; mens de fleste norske kvinder kan stemme ved de politiske valg — vi er imidlertid langtfra tilfreds, for siden sisst vi var sammen, har vi bare opnaadd stemmeret paa samme vilkaar som mænd — d. v. s. almindelig stemmeret — i kommunen ikke i staten.

Ikke destomindre har vi alt høstet litt erfaring, som jeg her meddeler. Vi ser klart at jo mer vi erholder av politiske rettigheter — som ret beset bare er midlerne til et maal — desto større betydning faar vort nationale kvinderaad. Jo mer partipolitiken skiller, desmer maa vor organisation samle kvinderne. Og derfor maa vort nationalraad, saa forholdsvis stort og representativt det end er, uavladelig voxe, hvis det skal kunne klare sin opgave: at fremme retfærdighet og frihet i dypeste og bredeste forstand.

Vi har erfaret: politisk likestilling uten samme moralske maalestok, tilfredsstiller os ikke; vi har set: frihet for kvinder uten økonomisk uavhængighet er i mange tilfælde en illusion.

Ut fra denne vor erfaring ønsker vi for vore svenske medarbeidere, som for eder alle, at I snart maa opnaa politisk stemmeret, som i sandhet er nødvendig at ha, og at eders nationalraad stadig maa voxe i omfang og betydning.«

*

I Sverige er kvindestemmeretsagitationen kommet ind i et nyt spor ianl. de nu paagaaende politiske valg.

Da venstre og det socialistiske parti optok politisk kvindestemmeret paa sit valgprogram — stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd — og det konservative parti negtet at gjøre det, har Landsforeningen for kvinders politiske stemmeret besluttet at støtte de to førstnævnte partier under valgkampen.*) Flere kvindestemmeretsforkjæmpere er i aktivitet som talere, de reiser rundt og anbefaler de partier som vil hjælpe kvindernes sak frem.

Flere kvinder, tilhørende konservative partier, misbilliger denne taktik, og den volder vanskeligheter inden kvindernes leir. Imidlertid tar, som man vil ha set, valgene i Sverige stærk retning bort fra det konservative parti — saa der er gode utsigter for reformens gjennemførelse ad den valgte vei.

I Sverige har en komite arbeidet med at undersøke prostitutionsspørsmaalet. Komiteen har anstillet undersøkelser angaaende de aarsaker som første gang bringer kvinder ind paa den bane. Efter den optagne statistik

*) In den heftet utgaar vil den være over.

viser det sig at av 800 kvinder, som har git sig hen til prostitutionen, har 346 gjort dette »for lettere at tjene penge«, 275 »av mangel paa arbeide», 62 »for at underholde sig selv og slippe at arbeide« 62 »for at kunne forsørge sine barn.« 37 »paa grund av sygdom, sorg og drikkesyke«, og 18 »av andre grunde« — Sammenligner man bevæggrundene ser man tydelig hvilken betydning det økonomiske spørsmaal spiller.

Den svenske politiassistent Ina Rokberg har utsendt en beretning om de kvindelige politibetjentes virksomhet. Ina Rokberg har foretat en studiereise i forskjellige land.

Den første kvindelige politibetjent blev ansat i Chikago i 1882. Hun lønnedes ved private midler. Men snart lyktes det at faa kommunen til selv at ansætte kvinder i politiets tjeneste. Og nu er der ialt ansat henimot 100 kvindelige politibetjente og assistenter. Deres fornemste arbeide er at dra omsorg for kvinder og barn. Især skal de ta sig av og søke at redde de kvinder som for første gang har forgaat sig mot straffeloven, eller som staar i begrep med at hjemfalde til prostitutionen. De fleste kvindelige politibetjente har ved deres politistationer et asyl for hjemløse kvinder og barn. —

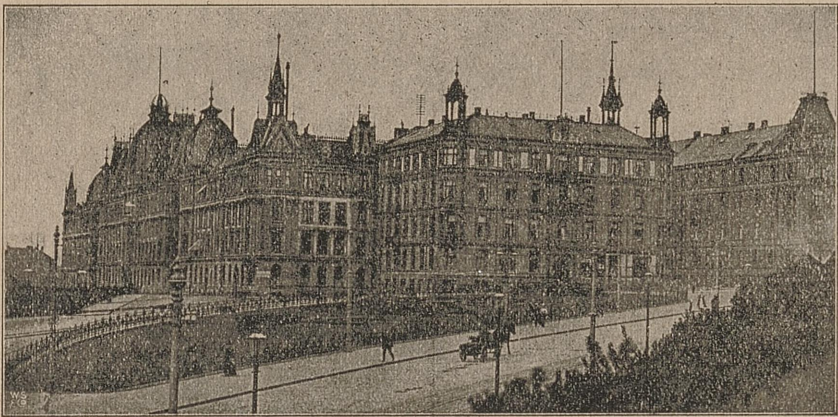
Ina Rokberg omtaler ogsaa Finland, Tyskland, Sverige og Norge som de land hvor der er kvinder i politiets tjeneste. Særskilt fremhæver hun at i utlandet indehar kvinder ogsaa de høiere stillinger i politietaten. I disse har de flere mandlige funktionærer som sine underordnede, og kvinderne har klaret sig gott som mændenes foresatte.

I Berlin er der stiftet en forening for at skaffe moderne boliger for kvinder. Den har til formaal for en rimelig pris at skaffe enslig stillede kvinder, som av en eller anden grund ikke kan eller vil bo i pension, eller har lyst til at leie et værelse i andres hjem, ikke alene et godt værelse, men anledning til at faa vælge hvem hun vil ha til sin nabo. 40 husverter har forpligtet sig til at utleie et og et værelse i alle etagerne bare til enslig stillede kvinder og eventuelt stille et fælles kjøkken til deres disposition. Hver enkelt av beboerne har ret til at indrette sig som de selv ønsker.

Foreningen vil oprette et «anvisningsbureau« og gi damerne anledning til at lære hverandre at kjende. En gruppe medlemmer som passer sammen hvad livsvaner, fordringer til livet og dannelsestrin angaar, kan slaa sig sammen og leie en hel etage. Ved dannelsen av slike grupper mener den nye organisation at kunne løse det vanskelige boligspørsmaal for enslig stillede kvinder. Aarsbidraget er sat til 1 mark = 90 øre aaret.

De japanske kvinder er nu ansat i alslags handel, de er journalister, forfattere og der findes ogsaa kvindelige typografer. De utgir tidsskrifter, holder foredrag, er lærere og bestyrere av skoler. Tvungen undervisning findes der i Japan baade for gutter og piker. Denne tingenes tilstand har bragt en fuldstændig revolution i de japanske kvinders sind, og det er derfor naturlig at de forener sig med Vestens kvinder i den store bevægelse som gaar ut paa frigjørelse fra aarhundreders undertrykkelse.

Abonner
paa
Nylænde
1. oktober 1911

Victoria Terrasse 5 II. Kristiania.

Telefon 9235 **Telefon 9235**

Vi indbyr til abonnement paa Nylænde fra 1ste oktober. Vent ikke til det nye aar, men ta »Nylænde« **nu strax**. Endr.u tør vi love dem som abonnerer strax de to Camilla Collett hefter gratis og flere hefter som har været særlig yndet. —

I det halvaar som er gaat har der været mange begivenheter utenfor som har optat interessen: jubilæer, fester, besøk m. m. m.

Vore store organisationer har været særlig optat hermed. Det har selvfølgelig sat sit spor i bladet. Som man vil se vil vi ikke forsømme utlandet for fremtiden heller; men hvad der nu maa lægges størst energi paa er arbeidet indad; der ligger store ting og venter, og *handling kræves* av kvinderne mer end før.

Nylænde vil derfor være til større hjælp end noensinde før. Ikke vil de angre paa det, de som nu abonnerer paa bladet.

Utbred Nylænde!

Enhver som har indsigt nok til at forstaa hvad det gjælder maa gjøre sit til at —

den norske kvindesaks ledende organ

kan faa fylde sin opgave, til fremgang for kvinder og for mænd, og til gagn og ære for landet.

Ved statens lærerindeskole i husstel,

Stabæk i Bærum,

begynder et kursus til utdannelse av 16 husholdningslærerinder den 8de januar 1912. Kurset slutter den 20de decbr. s. a. 1 maaneds sommerferie.

Optagelsesbetingelser er:

a) Alder 20 - 35 aar.
b) God helse, syn og hørsel.
c) At ha gjennemgaat idetmindste folkeskolen og desuten en ungdomsskole og en husholdningsskole av ikke under 5 maaneders varighet.
d) Øvelse og dygtighet i husstel.

Alt dette godtgjøres ved attester.

Undervisningen er fri. For kost og losji betales kr. 35,00 pr. maaned. Eleverne holder sig selv sengklær og haandklær. For ubemidlede er der bevilget et beløp til stipendier. Herom maa der i tilfælde sendes særskilt ansøkning med attest for trang og værdighet.

Der holdes en optagelsesprøve, hvor ansøkere skal godtgjøre: at de kan læse godt og kan uttrykke sig klart og greit mundtlig; at de kan besvare en skriftlig opgave av fortællende eller skildrende indhold i en tilfredsstillende sprogrigtig form; at de har sikker færdighet i regning, gode kundskaper i naturfag, og at de kan skrive en god haandskrift.

Styret har derhos adgang til med Landbruksdepartementets godkjendelse at tilstede optagelse av elever **fra fjernere liggende landsdeler** uten optagelsesprøve, naar ansøker andrar derom og fremlægger betryggende vidnesbyrd om forhold, kundskaper, modenhet, dygtighet m. v. Elev, som er optat uten prøve, er forpligtet til efter eksamen at ta ansættelse som husholdningslærerinde ved husmorskole i vedkommende landsdel efter amtmandens nærmere bestemmelse.

Egenhændig skrevet ansøkning med bekræftet avskrift av ovennævnte attester og med oplysning om ansøkeren ønsker optagelse, selvom stipendium ikke faaes, sendes til **bestyrerinden for Statens lærerindeskole i husstel, adr. Stabæk, inden 20de oktbr. 1911. Attester sendes ikke tilbake.**

Styret.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 20.

KRISTIANIA 15. oktober 1911.

Dr. Sigurd Ibsen om kvindesaken

I Nylænde nr. 8 iaar vil man finde en henvendelse til *redaktionen* saalydende:

I »Aftenposten« nr. 162 stod en artikel: *Kvindesaken* av dr. *Sigu'd Ibsen.**)

Man tar vel ikke meget feil i, at den gir uttryk for en opfatning som man skulde tro nu var ute av de fleste sind, den opfatning, at kvinderne, naar alt kommer til alt, allikevel er en underlegen race, som ikke bør gi sig ut i samfundet og opta en konkurrance med mændene.

Men se om artiklen ikke er blit staaende uimotsagt. Jeg har forgjæves set efter i samme blad og andre blade, og nu stod mit haap til sidste nr. av Nylænde, men ved gjennemlæsningen av det forøvrig meget interessante hefte, blev jeg ogsaa der skuffet. Intet om Ibsens artikel. Da man vet den har vakt opmerksomhet paa forskjellige hold, tillater man sig at henstille til redaktionen at opta den til behandling. *D. A.*

Vi delte ikke vor indsenders mening om at den omtalte artikel skulde ha en indflydelse, som gjorde det nærsagt til en pligt at opta den til behandling i bladet. Netop naar den var passeret uten kommentar av noen art, hverken tilslutning eller kritik, faldt det

*) »Aftenpostens« Kronik.

os ikke ind at den skulde ha længer liv i sindene end dagbladenes vanlige kroniker. Det saa imidlertid ut til at D. A. hadde gjort erfaringer i motsat retning, og da vi altid har god vilje til at imøtekomme opfordringer fra interesserte læsere, optok vi ovenstaaende og tilføiet, at der ikke var plass i heftet, men senere skulde vi staa til tjeneste.

Begivenheterne gik imidlertid slag i slag; mangfoldige ting krævet øieblikkelig behandling, og om vort løfte faldt os i tanke, trøstet vi os med: det kan vente. Om døgnflue eller ei, saa flyr dr. Ibsens artikel ihvertfald ikke fra os.

Ogsaa vor indsenders taalmodighet har imidlertid grænser, — begyndte ikke vort »senere» at nærme sig sterkt til aldrig? — blev der spurgt av D. A.

En yderligere paamindelse blev det for os at finde dr. Ibsens navn fremme paa første plass i hele vor presse, anledningen var foredraget 1905-politiken m. m.

Vi benytter øieblikket nu, før vintersæsonen er paa sin høide, til at opfylde vort løfte — og til erstatning for ventetiden ofres ogsaa vor første plass paa et indlæg som ikke har aktuel interesse.

Idet vi umiddelbart efter læsningen av referatet av det omtalte foredrag tar frem den artikel som her skal behandles — ser vi, at saa forskjellige ting de end berører er der i én henseende en karakteristisk likhet i dr. Ibsens to indlæg. Efter vor mening er der i begge en blanding av rigtig og galt; skarpsyn her, vrangsyn der — og i begge tilfælde gjælder det at den sterke islæt av sindrig tvundet garn, men i uheldig farvesammensætning, i høi grad skader det færdige produkts værdi.

Idet vi nu tar frem artiklen om kvindesaken, har vi først den fornøielse at notere at dr. Ibsen er av samme mening som vi om meget væsentlige ting.

Nutidens kvindesak er berettiget, sier forf., bare av den grund »at uten likestillingen kan man ikke faa vite, hvordan den rette arbeidsdeling mellem mand og kvinde vil arte sig i praxis» — Rigtig!

Og hvad vi endnu har naadd er »bare den formelle løsning av saken, realiteten staar igjen« — det stemmer med vort: nu er det vi skal begynde.

Endvidere peker dr. Ibsen paa at der kan bli en omvurdering av mange værdier, naar kvinderne faar gjort sig mer gjældende. — Enig!

Hvis vor indsender vil se nærmere til, er der ogsaa litet eller intet *direkte* og *personlig* uttalt om kvindernes underlegenhet. Det kommer frem gjennem andres uttalelser, som anføres, og gjennem sammenligninger fra andre omraader. Expl.: »Der er dem som vil indvende, at kvinden nu engang er *sexus sequior*, for meget kjønsvæsen til at være fribaaret individ — — — er mindre utpræget *menneske* end manden, at derfor en feminisering av kulturen vilde være ensbetydende med dens tilbakegang. Og om saa var? Maa feminiseringen av den grund nødvendigvis udeblive?«

Ensteds indføres negerracen til sammenligning, en likesaa ofte benyttet som litet forstandig sammenligning. Men denne forfatter tilføier forsigtig: »Nu er det vistnok vanskelig at avgjøre om kjønsforskjel behøver med hensyn til den sociale vurdering at være et likesaa dypt indgripende moment som raceforskjel« o. s. v.

Tilsisst hævder doktoren med filosofisk resignation at vi saagottsom intet vet: »Vi er som luftskipperen som havner paa en øde slette, dækket av taake, han øiner saa vitt et stykke av en landevei, kan bestemme dens retning et vist antal av skritt; men hvor den begynder, og hvor den ender, det aner han ikke.«

Nu vel — hvorfor saa ikke la filosofen paa landeveien i fred — spør man. Det gjør vi, filosofen lar vi ifred, men dr. Ibsen optrær ikke bare som filosof, han er ogsaa profet, han er mentor — naar vi ser vel til, saa mener forfatteren sig, i strid med filosofisk beskeden het, at vite en hel del. Og gjennem alt det hypotetiske, indrømmende, indirekte, vage beholder en tilsisst — det er vi fuldt enig med vor indsender i — det indtryk: her taler en tilhænger av den gamle underlegenhetslære.

Her litt om profetierne. Forfatteren er ikke blind for, at der kan være en endnu ubenævnt essens i den kvindelige natur som kan faa navn og rang ved siden av geniet. Det første man vil spørre om er: hvorfor saa ikke kalde denne essens geni; svaret ligger alt færdig, sætningen læst tilende lyder: »geniet, dette mandlige kraftutdrag.«

Ja, saa staar der — hvad synes man nu om den definition blandt de mange: geniet er det mandlige kraftutdrag, det er kjønnet som er det bestemmende. Der profeteres om at vurderingen kan forandres, men forfatteren selv synes ikke at ville gi det kommende hverken navn eller rang i høide med det nuværende, han supponerer heller saa smaat, — forf. sier det ikke, men han citerer »feminiseringen« som en »tilbakegang.«

Et andet sted former forfatteren sin spaadom fastere. Han tror ikke »at kvinden med utsigt til held kan rivalisere med manden om den aandelige palme: det høieste i kunst og videnskap, filosofi og politik, opdagelser og opfindelser vil vel altid blive præstert av mænd.«

Hvorfor det? — — Hvorfor ialverden skulde hun ikke naa saa høit? Naar vi ser, at der alt nu er kvinder som faar sig overrakt palmen, nu efter at de lange tiders suggestion ikke har gjort andet end at vise hende bort fra aandens veie, skulde vi da med perspektivet av en uendelig fremtid for os, ikke kunne tro paa at det høieste kan præsteres av kvinder.

For en magt samfundets suggestion utøver, synes dr. Ibsen, efter andre uttalelser i samme artikel at dømme, selv at ha erkjendelse av.

Men sæt at det er en feil at ta det altsammen i en klump. Sæt at kvinder kommer til at naa høiest i videnskap, mænd i kunst; kvinder i laboratoriets opdagelser, mænd i de praktiske opfindelser; kvinder i politik, mænd i filosofi.

Naa ja, vi er under spaadommenes tegn, saa vi kan gjerne foreslaa dette. Men om en anden vil sætte det omvendt, saa skal vi ikke trætte om det, og vi vil ihvertfald ikke fæste mindre lid til det end til dr. Ibsens spaadom.

Man kunde kanske bli enig om at peke paa som en sandsynlignet: kvinder som maa ofre megen kraft paa efterslegten vil ikke i saa store mængder kunne kappes om palmerne som mænd; de faar derved, naar det kommer til sammenligning, i almindelighet mindre chanser — men kvalitativt vil de allikevel kunne faa hævdet sig, naar frigjørelsen fuldbyrdes; og genier blandt kvinder som blandt mænd vil lyse baade over de kjendte aandens veie og over de nye som vil vise sig, naar den »feminisering« faar virke, som langt fra at være tilbakegang blir en *betingelse for kulturens fremgang.*

Som man vil ha forstaat, kan vi ikke række dr. Ibsen palmen i hans egenskap av profet. Men nu som mentor — for som nævnt optrær doktoren ogsaa i den egenskap.

Vi husker, da luftskipperen havnet paa en øde slette, dækket av taake, øiner han saavitt et stykke av en landevei, kan bestemme dens retning et vist antal av skritt. Det er idet dr. Ibsen vil bestemme retningen her, han har aabenbaret en opfatning som har bragt vor indsender til at anmode om en protest.

Men protesten er git mange gange, for opfatningen er den gamle kjønsbelastede som vil vise kvinderne bort fra det store fællesmenneskelige arbeidsomraade.

Dr. Ibsen fremhæver at det er hovedsagelig manden som har præget de værdier samfundet regner med, det er ham som har git arbeidet plan og maalestok. Ganske vist — mændene har hersket i verden og søkt at styre den ut fra sit magtcentrum.

At kvinderne vil delta i dette samfundsliv, at de vil opta konkurrancen med dem, at de vil »hamle op med mændene saa gott de formaar« finder dr. Ibsen bakvendt.

»Et faatal blandt kvinderne vil visselig kunne utfylde sin plass, nemlig de særmerkede som kun legemlig tilhører kvindekjønnet, men sjælelig nærmer sig den mandlige type.«

Der har vi ogsaa det gamle, og det for ræsonørerne meget bekvemme; kvinderne anbringes inde i en cirkel de ikke kan komme ut av: Kvinden kan ikke »hamle op med manden«, for hamler hun op med ham, er hun ikke kvinde. Paa den maate blir man kvit alle de ubeleilige »undtagelser«.

Hvor skal hun saa hen — dr. Ibsen peker paa familien, men har ikke manden hersket *der* og har paatrykt den sit stempel gjennem umindelige tider, har han ikke fortrinsretten der gjennem love og sædvaner? Der tales jo vakre ord om kvinderne som herskere i hjemmene, men altfor ofte er det det rene snak.

Og langt tilbake maa vi, helt op i primitive forhold, for at kunne finde hjemmene som tilstrækkelig arbeidsfelt for kvinderne.

Efterhvert, og tilsisst hovedsakelig gjennem storindustrien, har nemlig mændene plyndret dette arbeidsfelt, de har tilegnet sig det »kvindelige« arbeide, ført det ut paa samfundets store konkurrancefelt. Nu maa mange kvinder ut at hente det igjen, hvis de ikke skal leve som parasiter i familien.

Dr. Ibsen gaar i rette med kvindesakens forkjæmpere, fordi de ikke har tilstrækkelig øie for at mænd og kvinder ikke er skapt til at konkurrere.

Vil kvinden opta konkurrancen med manden paa de mandlige omraader, »vil resultatet være, at hun paa faa undtagelser nær blir en middelmaadig efterligner, en underlegen konkurrent og vedvarende betragtet som et menneskelig væsen av anden klasse.«

Forfatteren stiller kvinden valget mellem et av to. *Enten* vil hun paa denne maate konkurrere i den mandlige verden hun er kastet ind i, bestræbe sig for at hamle op med manden saa gott hun formaar, *eller* ogsaa vil hun, »belært av erfaring, omvendt søke at lempe denne verden efter sin natur, omdanne ialfald en del av

den i sit eget billede, faa istand en utskiftning og vælge sig de felter hvor *hun* kunde ha betingelser for at være den første, og saaledes dele med manden den fortrinsret, han hittil har været alene om i næsten alle samfundslivets strøk. Det vilde muligens føre til den jevnbyrdighet uten hvis opnaaelse den formelle likestilling kun er et mundsveir.«

Vi foreslaar at kvinderne gjør begge dele. Et baade-og istedetfor et enten-eller. At de ute paa arbeidsfeltet — hvor konkurrancens princip gjælder optar konkurrancen, men ikke som kjøn mot kjøn, men som individer likeoverfor individer; og at de søker frem til hvad de efter erfaring finder passer bedst for deres natur, og hvor de kan drive det længst baade inden familiens og i samfundets arbeidsliv. Resultatet vil bli en stadig voxende kvindelig indflydelse. Derigjennem kan der bli tilført kulturen nye impulser.

Men skal det ske, maa en bryte med de populære vildfarelser, først og fremst med den grundvildfarelse, at naar kvinderne gaar ut for at virke paa det store arbeidsfelt, saa er det *mandlig* arbeide de optar.

Der er litet arbeide som i og for sig kan karakteriseres som mandlig. Det faar søkes paa linjen: jagt, krig, det sterkeste muskelarbeide. Der er mer som i og for sig kan karakteriseres for kvindelig arbeide, linjen: barneomsorg. — Men det alt overveiende arbeide har ikke kjøn, det er menneskelig, det er fælles, det er i og for sig kvinders med samme ret som det er mænds.

At mænd har annekteret det, noet fra langt tilbake, noet i den allersisste tid og kaldt det mandlig, sat sit stempel paa det, kan forhøie vanskeligheterne for kvinderne, idet de skal faa del i det og gir sig ifærd med det; men det er ikke sagt der skal saa lang tid til at forandre præget; farven som er brukt er kanske ikke saa ægte. — Ihvertfald stanse hende kan det ikke.

Mænd og kvinder, sier dr. Ibsen, er saa forskjellig anlagt og utstyret, at de er skapt til at utfylde hinanden, ikke til at konkurrere, ergo skal ikke kvinderne søke ind paa de »mandlige« (d. e. de fællesmenneskelige) felter.

Som om de ikke skulde kunne utfylde hinanden ogsaa ved hinandens side, bøiet over det samme arbeide, som de individuelt har vundet sig i den almindelige konkurrance!

At sætte op mænd og kvinder som motsætninger paa arbeidets felt for utfyldningens skyld — det kan i høiden ta sig ut paa papiret.

I virkelighetens verden tar det sig ikke ut, og det peker ikke mot høiere kultur.

Men dette at kvinderne vedvarende skal bli de underlegne overalt i konkurrancen, er ikke det avskrækkende. Jo, — men hvem sier det?

Bare spaamænd.

Og kvinderne lar sig ikke stanse hverken av spaamænd eller skolemestere med de slitte, forældede lærdomme. Og om de vilde, de kunde ikke. Deres gamle arbeidsfelter lukker sig. Pligt og nødvendighet driver ind paa det fælles arbeidsfelt. Der er fare i at vente.

Derfor hører vi ogsaa, idet den nye tid aapner sig, de samme rop fra kvinders mund nær og fjern. Jo mer klartskuende de er, des sterkere ropet.

«Efter at ha set os omkring,» — sier *Olive Schreiner* i sin bok: *Woman and Labour* — »og gjort de mest upartiske undersøkelser over det hele felt av kvinders gamle og traditionelle arbeide, finder vi at *mindst tre fjerdedele av det er skrumpet sammen for altid, og at den gjenværende fjerdepart fremdeles har tendens til at formindskes.*

Derfor fordrer vi adgang til det store arbeidsmarked. Gi os arbeide og den utdannelse som gjør os skikket til det.« Hun sier videre:

»Vi tar al verdens arbeide i besiddelse: Dommerens, lovgiverens, statsmandens, kjøbmandens, videnskapsmandens — der er ingen stilling, ingen form av arbeide som vi ikke vil søke at forberede os til, og ingen lukket dør er der vi ikke vil ha aapnet, og der er ingen frugt i kundskapens have vi ikke har til hensigt at æte. Vi vet at naturen, arbeidende i os og gjennem os, ubarmhjertig vil vise os naar vi kommer tilkort paa det menneskelige arbeidsfelt, men ogsaa at den vil aabenbare os vore evner.

Og nu tar vi al verdens arbeide i besiddelse!«

I slutten av kapitlet: »Om kjønsforskjel« sier hun. Vi fordrer *al verdens arbeide som vor ret.* Baade de store felter hvor det synes som om kjønnet ikke spiller noensomhelst rolle, og de mindre felter hvor det spiller rolle. —

Og hun stiller horoskopet saa: Den nye mand og den nye kvinde er ikke som to personer som staar paa en slette og gaar ind paa hver sin vei, som altid maa føre dem længer fra hinanden; men de kan lignes med to mennesker som vil bestige et fjeld, de har begyndt fra forskjellige kanter, men jo høiere de stiger, des nærmere kommer de hinanden, og paa toppen møtes de.

Bolignøden

Der er *intet* andet effektivt botemiddel end at *kommuuen* selv tar sig av saken. Man kan ha hvilke meninger man vil om kommunal byggevirksomhet, det er ikke *det* principielle spørsmaal, hvorom der her er tale. Det er spørsmaalet om kommunen som representant for byens fællesinteresse ikke er forpligtet ti, med hvad middel den mægtig er, at avverge og avbøte følgerne av bolignøden. Var der tale om en truende ildebrand, eller om en truende korn- kjøt- eller kulmangel, saa vil neppe nogen være i tvil. Men boligmangelen er ikke mindre skjæbnesvanger. Og i vor tid turde det ikke gjøre saken mere tvilsom, at bolignøden efter sin art kun rammer de uheldigst stillede i samfundet. —

Ovenstaaende uttalelse av advokat Gustav Heiberg vil man finde i Nylændes første hefte for iaar. Det et slutsatsen av hans foredrag i N. K. F. om *Boligsaken og bolignøden.*

Dengang lød det: overdrivelser! Og litt efter litt kunde man i pressen støte paa: her er i virkeligheten ingen bolignød. Bare opvigleri.

Hvad sier man nu efter at Kr.a kommunes boligkontor har lagt frem saken. Jo det ser ut til at man overalt har faat troen ihænde.

Men saa?

Haster det ikke saa med at avvende faren?

Usselt var det om Kristiania kommunestyre av noet slags partihensyn skulde avholde sig fra at skride ind strax og paa den maate som er mest virkningsfuld.

Norsk kvindesaksforenings husmorskole begynder 10de januar 1912 sit 24de kursus. Ved høstkurset gives ogsaa fuldstændig undervisning i syltning, vinlægning og hermetisk nedlægning av frugt og grønsaker. Undervisningen omfatter følgende fag: Næringsmiddellære, 2 timer ug., kemi 1 time, sundhetslære 1 time. Huslig økonomi: Indkjøp, regnskap, varekundskap, beregning av matens kostende, finere og simplere matlavning, syltning, hermetisk nedlægning, borddækning, servietlægning, servering, strikning av strømper, praktisk kjole- og linsøm, vask, strykning og rengjøring.

Skolens lærerkræfter er: Bestyrerinden, fru Johanne Mohn, som er hjemmets husmor og som underviser i søm, 2 kjøkkenlærerinder 1 lærerinde i vask og strykning, 2 lærerinder i kemi og sundhetslære — frk. cand. real. Marie Geelmeyden og frk. dr. Marie Kjølseth.

Prestekonerne organiserer sig. Endel av dem danner et forbund, som foreløbig blot har til formaal at samle dem paa et aarlig diskussionsmøte. — I Danmark har man en slik organisation, som man synes har været til nytte og glæde.

Den nye læsesal for ungdom

paa Deichmanske bibliotek

er høist indbydende. Bokhylderne er grønne, likesaa bordene og stolene, væggene er gule, gardinerne i gult og i grønt, der er elektrisk lys og billeder paa væggene.

Salen, som er i 3die etage, har plass for 75 barn. Den deles i to ved de lange bokhylder. I den ene avdeling til venstre naar en kommer ind, med vinduer ut til Kristian IV gate, sitter den yngste ungdom, fra 9 aar og opover; til høire har vi den modnere ungdom op til 17 aar.

Der er en vask nederst i salen som betyr, du skal møte med rene hænder. *Stille*! lyser med store bokstaver naar en kommer ind, det betyr, du skal tænke paa andre. Men i hylderne er alle de morsomme bøkerne, de er for dig selv! Vær saa god. — Men ikke bare morro heller, her kan du ta fat med pligterne under de besste vilkaar, du kan besørge lektier, utarbeidelser — inspektøren og den assisterende dame vil hjælpe tilrette med bøker og referencer.

Kultur og disciplin, fryd og glæde! —

Storartet som dere har faat det til, sier vi til Nyhuus.

Ja, men, — — og han fortæller om alt det som skulde ske, hvis en hadde magt til det.

Penge? sier vi — de maa da vel kunne komme.

Det skulde bare mangle, at de ikke vilde indfinde sig i flok og følge i Deichmanske under dets utmerkede ledelse.*) —

Paa Halvorsen & Larsen Ld.s forlag er der utkommet et litet hefte, som har titelen »*Fæste og Kvitteringsbog for tjenere*« ved fru *Holmboe*.

Heftet er meget praktisk og ser godt ut. Vi tror det vil avhjælpe en mangel. Paa første side skal de gjensidige forpligtelser mellem husbond og tjener, eller matmor og pike utfyldes — noet som det er utmerket at ha skriftlig. Og paa de følgende 3 sider — der er nemlig bare 4 — er plass for kvittering for mottat løn. Svært praktisk og pent.

Vi anbefaler heftet til husbondsfolk og tjenere. Hele heftet koster 5 øre.

---

*) Det er paa tale at bygge nyt. Det er gott, men tar lang tid. Der er god bruk for penge til bedring av det nuværende lokale.

Kitty L. Kiellands utstilling

Utstillingen viser langt tilbake, i katalogen finder en aarstallet 1872, men kanske er der ældre billeder, og den fører frem til nu; mindst 40 aar ser vi utover. Og der er mangt. Der er fra utland og hjemme, der er haver og bygninger, der er interiører og stilleben, — men mest er der landskaper, vi føres til hav og fjord og høifjeld, og stanser op i beundring baade her og der. Men tilsisst gaar det til Jæderen, og der blir vi, vi fanges, har saa ondt for at gaa fra det, — den som kunde ta det billede, og det, og det med sig hjem, faa det paa sin væg, møte det hver dag. Den sommerkvelden, den himlen, den stranden, den heien, den knausen, den pytten — allerhelst den torvmyren; — — og der paa Jæderens torvmyrer møter vi Kitty Kielland, ansigt til ansigt, — lærer hende at kjende.

Der er ikke faa av vore malere som har git os Jædernaturen i vakre billeder, men det forekommer mig at den allikevel er Kitty Kiellands som en synderlig ting. Hun er voxet fast til den, og hun har selv voxet ved den. Der kan ha været noet tørt og haardt over et og andet billede, men som hun færdes paa Jæderen blir det anderledes. Saa bløt og fugtig den myren, — og som al naturen lever, aander.

Ingensteds er som der, saa dragende, saa stort, saa fint — synes ogsaa andre — men hun faar sagt det saa alvorlig og inderlig. Hun færdes overalt og viser os skat efter skat. Kanske har hun en ting tilgode at vise os: det letteste, lekende, lysestе der. Hvite maaker over kornakere, hvite sommerfugler over blomster, græs, siv, hvit myruld langt bortover. Fjeldene fjerne, lette dæmrende, skyerne svævende mot lysende blaa bund.

Som en ser paa utstillingen i sin helhet, fyldes en av tak til Kitty Kielland for hvad hun har git os gjennem det altsammen, og av glæde over at hendes navn vil leve i landet. Men sterkest vil det være knyttet til den del av landet, som er Jæderen.

Den danske hede dyrkes nu med slik flid og intensitet at den truer med at forsvinde. Saa faar mange flere munde brød, men en deilighet forsvinder fra verden. For at man i fremtiden skal faa litt ide om hvad det var, fredlyses en liten del av den mot dyrkning.

Paa Jæderen dyrker en ogsaa med flid. Havet og de store linjer vil holde sig, — men myrene og mer vil forandre skikkelse. Og de deilige brunlilla farverne vil tape sig.

Men ogsaa vi kan vise fremtiden en skjøn fredlyst plet. I Kitty Kiellands billeder, der er den.

Vestlænding.

Husflidsforeningen

har i disse dage sin utstilling av arbeider til den aarlige utlodning. Mange vakre arbeider er at se, kanske fler end ifjor. Paa *Bergensutstilligen* ifjor sommer stod Kristianiautstillingen høit og fik fortjent opmærksomhet.

Man arbeider sig mer og mer fremover mot et personlig særpræg. Damerne fra foreningen „Anvendt kunst" har hver sin egenartede manér, som iaar gjør sig sterkere gjældende, og som betragtes som en større indvunden kunstnerisk sikkerhet.

Fru *Anette Schirmer* kjender vi fra tidligere paa de hængende blomstermotiver, som f. ex. paa portiererne er strøet løst utover stoffet. Det knaldrøde forhæng med de blaa klaser gjør sig utmerket — og jeg gratulerer med det vakre blanke silkelignende stof som er „hjemmegjort" — glædeligvis! Lat os faa mere slikt fra de norske vævstoler! Jeg savner stofferne til møbeltræk denne gang — i dem var frk. Arbo sterkt interessert. Fru Schirmer har ogsaa en varmehætte, en løper, tasker og puter, alt presteret med sikker smak. Jeg erindrer ogsaa fra *Industriskolens* utstilling i sommer noen av hendes lette enkle gardiner som *ikke* var rutet. Og *det* er ogsaa heldigt — for det er ikke altid man netop behøver eller ønsker stripet eller rutet, selv om man bydes saa vakre delikate gardinstoffer som dem *frk. Schønheyder* har æren av paa utstillingen.

For at tale mere om frk. Schønheyder er det morsomt at se hvad hun gjør ut av sine ferier oppe i Gudbrandsdalen. Det hvite gardin med gammel hulsøm som hun har avsluttet med „sprang" — en sort kniplet macrèmeartet fryndse, vævet av en Gudbrandsdals kone, er helt nydelig. Og endda bedre er den store pute med jagt-motivet fra Sandviks samlinger. Det er en ypperlig anvendelse av et gammelt motiv og gjort med stor sikkerhet. Ellers vilde jeg gjerne at frk. Schønheyder skulde anvende noget kraftigere

bestemtere stilkeornamenter paa flere andre av de fra gammelt overførte ting.

De to aaklæder er extra gott stemt, myke og hyggelige og varme i stof og farver i motsætning til de mange haarde, skrikende, som virkelig oversvømmer vor industri nutildags. Et hvitt pyntehaandklæ med tulipanmotiv og meget grundsøm (frk. Schønheyder utført av frk. Ambjørnsen) er særdeles tiltalende. Ogsaa her er „sprang“ anvendt.

Frk. Windingstad har lagt sin elsk paa rococoen med sine fyldige og avrundede motiver. Man finder det igjen nærsagt overalt hos hende — kanske vel ensartet. Men hun lover gott. Noget helt forskjelligt er hendes gardin paa hvitt hjemmevævet linstof i uttræksøm — en blanding av Hardanger og Thelemarkteknik med gammelt motiv — og med noget kulørt silketraad indflettet i den stripede uttrækssøm paa langs efter gardinet og i fryndserne. Her er ogsaa de gamle motiver utmerket anvendt, det med dyrene f. ex. er efter min mening et *ønskegardin.*

Frk. Carstens har endel aldeles nydelige lækre tasker med bladmotiver i sarte silkenuancer. Frk. Carstens kan saa meget — og jeg maa si jeg savner en av hendes stoler av egen tegning med betræk i billedvæv eller møbelstof denne gang.

Alt man ser er smukt og let utført — og det er rigtig paa sin plads at nethændte damer paa denne maate faar anledning til at hjælpe sig selv. Der skal kultur til at utføre en tegning, og der hører ogsaa kritisk sans til naar det gjælder. Ogsaa her gjør personlig opfatning sit til at et arbeide helt ut blir hvad der er tænkt med det. Det avhænger av begge de utførende parter, om det skal kunne kaldes *kunstindustri.* Det er som en duet, hvor der kræves samstemmighet for at skape den fulde virkning.

Der forestaar nu en tid som bør rope alle kunstindustrikræfter i gevær. Vi har landsutstillingen i 1914 fastslaaet nu og de ledende „mænd“ er utpekt. Hvor er den eller de ledende kvinder? — Alle vet hvilket nummer f. ex. *husfliden* spiller i en slik utstilling. Og ved 100-aarsskiftet skal da vel ikke Norges industri, handel og videre bare representeres av mænd?

Oktober 1911.

Randi Blehr.

Fra en studiereise i utlandet

»Nylænde«s redaktør bad mig, før jeg reiste, om at skrive litt til bladet, og jeg vil nu prøve at indfri mit løfte. —

Sommerskolen paa Framnæs — den første norske sommerskole for missionsstudium — var igrunden den egentlige anledning til min reise til utlandet i høst. Sommerskolekomiteen fik nemlig en indbydelse fra Holland til at sende tre representanter til den første internationale missionsstudiekonference, og jeg blev en av disse. Konferencen holdtes i Lunteren, i Holland 5te—11 sept. — Den avgjørende missionstid vi nu oplever, har fremkaldt hvad vi kunde kalde »en moderne missionsstudiebevægelse«. Den forsøker ved studiekredser, sommerskoler og utgivelse av literatur at fremme et maalbevisst og planmæssig missionsstudium. Bevægelsen kaldes i Amerika »*The Missionary Education Movement*«, i England »*The Missionary Study Movement*«. Konferencen hadde samlet representanter fra 11 forskjellige lande og hadde mellem 60—70 deltagere. De lande som har en organiseret missionsstudiebevægelse, foruten Amerika og England, er Holland Danmark og Norge. Organisationen kaldes hos os »*Norges Missionsstudieraad*« og er et samarbeide mellem 9 forskjellige missionsselskaper og organisationer, idet hvert selskap har valgt sin representant til »raadet«. —

Under konferencen i Holland blev stiftet »*Det internationale missionsstudieraad*«; Norges representant i dette raad blev lærer Ivar *Aasen.*

Fra Holland reiste jeg til London. Her har jeg studeret anskuelsesundervisningen i Londons almindelige folkeskoler. Det sies ofte, at vi i Norge ikke har noet at lære av det engelske skolevæsen. Men i anskuelsesundervisningen synes jeg vi har adskillig at lære. Jeg har ved et par skoler fulgt undervisningen fra de laveste til de høieste klasser i anskuelsesundervisning og naturfag, og synes at barnene paa en meget praktisk maate opøves til at bruke sine øine og opgjøre sig selv en mening om det de ser. Lærebok i naturfag brukes omtrent ikke; princippet er at naturfaget skal studeres fra naturen, og barnene laver sig efterhaanden selv sin »naturlære« gjennem det de skriver ned under undervisningen. De lærer kanske ikke saa *meget* som hos os; men det de lærer, tror jeg de *kan*; og den *maate* de lærer det paa, gjør dem til mere selvstændige og selvhjulpne mennesker.

Jeg har ogsaa studeret en del av missionsarbeidet i det store missionsselskap »*Church Missionary Society*« specielt »*The Young People's departement*« og »*Women's departement*« —

Gjennem det første kontor ledes og ordnes barnenes og de unges

arbeide for missionen. Kontoret har 5 faste sekretærer, 3 mænd og 2 kvinder, og ønsker nu meget at ansætte en kvinde til, helst en lærerinde som særlig kan ta sig av de forskjellige skoler. »*The women's departement*« leder alt kvindernes arbeide for missionen hjemme og ute. En sekretær tar sig av alle missionens kvindeforeninger, opmuntrer og veileder i arbeidet. En anden har ansvaret for de kvindelige missionærers utdannelse og utsendelse. Sammen med en »*candidates' committee*« staar hun i forbindelse med alle de kvindelige missionærer ute paa missionsmarken. »Den tid vil vistnok ikke være fjern«, uttalte en av damerne i »The women's depart, ment«, at der sitter kvinder i alle de forskjellige komiteer i C. M. S.s arbeide; mændene forstaar mere og mere at det er *jevnbyrdig* arbeide mellem mand og kvinde som trænges, ogsaa i missionsarbeidet. Verdenskonferencen i Edinburgh ifjor har bragt frem forstaaelsen ogsaa av det.« —

En dag besøkte jeg C. M. S.' kvindelige missionsskole. Den kan ta imot 9 elever og er særlig beregnet paa lærerinder eller andre med en grundig forutdannelse, som ønsker at bli missionærer. Efter en meget grundig prøve er de antat av C. M. S. for utdannelse, og gaar saa et aar paa denne skole, før de blir antat som missionær. Min forbauselse blev stor, da jeg blev forestillet for lærerinden paa denne skole. Hun var en ganske ung dame, og da jeg spurte om hendes fag, fik jeg den besked at hun underviser i kristendomskundskap; det gamle, og nye testamente, i missions- og kirkehistorie, og sammenlignende religionskundskap. —

Hun var utdannet som lærerinde fra et av universiteterne, og da C. M. S. for to aar siden tilbød hende posten ved sin skole, tok hun en teologisk tillægseksamen, for at kunne overta de fag som de ønsket hun skulde undervise i. — Godt gjort synes jeg, baade av C. M. S. og den unge dame. —

p. t. London 7. 10. 11.

Henny Dons.

Oberst N. J. Gregersen: Nordens Kvinde Gyldendalske boghandel Nordisk forlag 1911.

Ella Anker, Personlighetens liv efter døden Olaf Norlis forlag.

Tschaikowsky: Sørgemarsch for piano. Haakon Zapffes musikforlag, Kristiania.

Fredrik Ingersleiv: Lige kaar for hustru og mand. Kjøbenhavn og Kristiania Gyldendalske boghandel Nordisk forlag.

Aarsbsretning for Norske Kvinders Sanitetsforening for 1910. Kristiania 1911.

Twentieth Annual Report 1911 Parent's National Educational Union.

The Parent's Review Decbr. 1910 Edited by Charlotte M. Mason.

Fra andre land

Danmark

Efter Den Internationale Stemmerets Alliances møte i Amsterdam 1908 kom der liv og fart i den danske stemmeretsbevægelse.

Dansk Kvindesamfund som er den ældste av de 4 nordiske kvindesaksforeninger hadde ikke optat stemmeretten paa sit program. Og da denne jo i Danmark som hos os, snart traadte i forgrunden som det middel man først maatte arbeide for at komme i besiddelse av, om man overhodet vilde opnaa noet, saa dannet danske kvinder sit *Valgretsforbund*. Dette var et landsforbund og bestod av et utvalg fra hver av de kvindelige foreninger i Danmark. Ved kongressen i Berlin i 1904 meldte det sig ind i Den internationale stemmerets alliance.

Men alt i 1906 under kongressen i Kbhvn. var planen lagt til at faa en særskilt kvindestemmeretsforening. Og i 1908 var »*Landsforbundet for Kvinders Valgret*« dannet. Som bekjendt blev det ved kongressen i Amsterdam vedtat at der fra et og samme land skulde kunne optas flere stemmeretsforeninger, naar visse betingelser var tilstede. Og iaar paa Stockholmerkongressen blev landsforbundet for Kv. Valgret indmeldt i Alliancen.

Dette forbund tok en rask vekst. Nu tæller den 160 led og har over 11000 medlemmer. Under mine foredragsreiser i Danmark vintrene 1909—10 og 10—11 hadde jeg den glæde at se denne organisations forskjellige led paa nærmere hold. Og jeg er fuld av beundring over hvor udmerket den virker. Det saa ut til at man overalt hadde forstaat at finde det rette menneske til formand. Hun og ingen anden. Der er kommet en hel hærskare til av unge nye kræfter, som er besjælet av hellig iver for sin sak. Landsforbundet har foruten et styre paa 16 medl. et forretningsutvalg, som ved siden av det at lede agitationen ogsaa har at skaffe forbundet penge til denne. Et ingenlunde let arbeide. Men utvalgets energiske formand, kand. mag. Elna Munch, klarer ogsaa det udmerket. Hvert aar holder landsforbundet kurser i samfundslære for at kvinderne kan staa færdige med noen social viden, naar de kaldes til deltagelse i samfundsarbeidet.

Og hvis ikke alle merker slaar feil, saa vil det ikke vare længe inden de danske kvinder ogsaa har sin politiske stemmeret. Den sittende regjering er stemt for den og i Folketinget staar saken bra. Men det er Landstinget det kommer an paa. Der kan det strande paa de kongevalgte medlemmer.

Dansk Kvindesamfund, som i de senere aar ogsaa har optat stemmeret for kvinder paa sit arbeidsprogram, har i sommer efter sit landsmøte i Nykjøbing, sendt regjeringen en henstillen om at skille spørsmaalet »politisk stemmeret for kvinder«, ut fra de øvrige grundlovsforslag om valgretten. Denne »lænken sammen« av propositionerne kan ofte hindre at en sak, om hvilken de forskjellige partier er enige blir antat, da enkelte kan være uenige i den sak hvormed den er sammenstillet. Som man vil erindre blev politisk stemmeret for kvinder vedtat forrige vinter i Folketinget, men for-

kastet i Landstinget, ikke saa meget for kvindestemmerettens skyld, som fordi man i samme proposition hadde foreslaat aldersgrænsen for stemmeberettigelse nedsat. Nu vil Dansk Kvindesamfund ha disse punkter skilt og forslaget om politisk kvindestemmeret frem som en særskilt proposition. Ved aarsmøtet i høst vedtok man en resolution, som gik ut paa anmodning om *snarlig* ændring i grundloven, hvorved kvinder faar samme politiske borgerret som mænd. —

»Landsforbundet for kvinders valgret« hadde sit aarsmøte i september, og der vedtokes enstemmig følgende resolution :

«Idet forsamlingen uttaler sin glæde over at Folketinget har vedtat forslaget om politisk valgret og valgbarhet for kvinder, opfordrer man regjeringen og Rigsdagen til at sætte al kraft ind paa gjennemførelsen av dette forslag i den nu forestaaende rigsdagssamling.« —

Ja, vi faar nu se hvilket av de tre nordiske landes kvinder der først faar den politiske likestilling med mænd gjennemført. Vi hadde chancerne! For Danmarks vedkommende er der imidlertid saa mange andre ting som optar de ledende mænds sind. Privat skrives der til mig at »igrunden er der ingen som tænker større paa os. Skattelover, forsvar, og alle andre saker spiller for tiden en større rolle.«

Men en stor seier skulde det være om de tre nordiske landes kvinder kunde møte op ved kongressen i Budapest i 1913 med fuld politisk stemmeret.

Fr. M.

Vi kjender til hvor ivrig man er for at faa indskrænke kvinders arbeidstid, naar de staar i konkurranceforhold til mænd. Er de alene om arbeidet derimot, og tar kvinderne selv initiativet — gaar det ikke saa fort. Her et exempel:

I landsbyen Geismar nær Gøttingen utbrød streik blandt landarbeiderskerne. Ifølge »Sociale Praxis» faar kvindelige daglønnere for tungt markarbeide som varer fra kl. 6 om morgenen til 7 om aftenen 1 mark = 90 øre om dagen. Imidlertid, det er ikke paa grund av den lave løn at kvinderne streiker, de fordrer den ikke høiere, de forlanger bare at faa slutte sin arbeidsdag kl. 6 istedenfor 7. Ellers blir der ingen tid tilovers for deres huslige pligter, mener de. Det er væsentlig kvinder hvis mænd arbeider i Gøttingen, som stiller dette krav. De fremhæver at deres mænd paa grund av den lange avstand fra hjemmet vanskelig kan skaffe sig varm middagsmat, og derfor er det nødvendig for hustruerne at komme saa tidlig hjem om aftenen at de kan ha varm mat færdig til de hjemvendende mænd. Og desuten vil barna som hele dagen er overladt til sig selv faa godt av moren en liten stund av dagen. — Da godsbesidderne avslog at forkorte arbeidstiden med den ene time for disse kvinder, saa indstilledes arbeidet i flere bedrifter. Kun paa 5 steder gik man ind paa kvindernes forlangede. De øvrige arbeidsherrer truet med at indkalde polske arbeidere, skjønt disse faar 1,10 pr. dag.

Billedet

(Forts. fra no. 18.)

IV.

I mer end ti aar saa jeg nu det underlige skuespil: et liv i forhaapningsfuldt og frugtbart virke — bygget over en drøm. Der kunde ikke, for dem som iagttok Grancy i denne hans livsperiode, herske tvil om, at han drog styrke og mot fra følelsen av hans hustrus mystiske delagtighet i hans gjerning. Da jeg kom tilbake et par maaneder efter han hadde betrodd sig til mig, saa jeg at billedet var blit flyttet fra biblioteket og stillet i et litet studerværelse ovenpaa, hvor han ogsaa hadde flyttet hen en pult og noen faa bøker. Han fortalte mig at han altid sat der, naar han var alene, mens biblioteket stod aapent for hans søndagsgjæster. De som savnet portrætet gjorde selvfølgelig ingen bemerkning om det, og de faa som kjendte hemmeligheten respekterte den. Efterhvert samlet de gamle venner sig om ham, og søndagseftermiddagerne fik igjen noet av sin karakter fra før av; men Claydon viste sig aldrig blandt os.

Naar jeg tænker tilbake, forstaar jeg at Grancy maa ha været syk like siden han kom hjem. Hans ukuelige aand forklætte og tildækket de svakhetstegn, som siden viste sig i min erindring om ham. Han syntes at ha et uuttømmelig fond av liv at øse av, og mer end én av os næret os av hans overflod.

Men da jeg en sommer kom tilbake fra min feriereise i Europa og hørte at han hadde været døden nær, forstod jeg med en gang at vi hadde anset ham som frisk, bare fordi han vilde vi skulde opfatte det saa.

Jeg skyndte mig til ham og fandt ham da mitt i en langsom bedring. Jeg følte han var tapt for os, og han læste mine tanker med et blik.

»Ja,« sa han, »jeg er en gammel mand nu, der er ikke tvil om det længer. Saa faar vi gaa bare med halv fart, men lægge op gjør vi nu ikke endnu.«

Flertalsformen »vi« slog mig, og uvilkaarlig saa jeg op paa Mrs. Grancy's billed. Linje for linje saa jeg min frygt avspeilet der. Det var billedet av en kvinde *som visste at hendes mand var døende.*

Mit hjerte stod stille ved tanken paa hvad Claydon hadde gjort.

Grancy hadde fulgt mit blik. »Ja det har forandret hende,« sa han stille. »I maanedsvis vet du, var det helt daarlig med mig — vi hadde en kamp om det, og det var værre for hende end for mig.«

Efter en pause la han til: »Claydon har været svært snil; han er

saa optat for tiden, at jeg sjelden ser ham, men da jeg sendte bud efter ham forleden dag, kom han strax hit ut.«

Jeg hadde ingenting at svare paa dette, og vi talte ikke mer om hans sygdom; men da jeg forlot ham, følte jeg det som om jeg lukket ham inde med hans dødsvidne.

Næste gang jeg reiste ut for at se til ham, saa han meget bedre ut, Det var en søndag, og han tok imot mig i biblioteket, saa jeg ikke saa portrætet. Han kom sig vedblivende og mot vaarén begyndte vi at tro àt han hadde ret, naar han sa, han endnu hadde et langt stykke igjen, før han maatte lægge op.

En aften, da jeg kom tilbake fra et besøk som hadde styrket mit haap, fandt jeg Claydon alene ved sin middag i klubben. Han bad mig om at bli med, og over kaffen kom hans arbeide paa tale.

»Hvis Du ikke har det alfor travelt» sa jeg tilsisst, »burde du ta Dig tid til at reise ut til Grancy igjen.«

Han saa hurtig op. »Hvorfor?« spurgte han.

»Fordi han er ganske frisk igjen!« svarte jeg med et streif av grusomhet. »Hans hustrus forutsigelser gik ikke i opfyldelse.«

Claydon stirret paa mig et øieblik »Aa *hun* vet det nok,» forsikret han med et smil som isnet mig.

»Du mener altsaa at la billedet bli som det nu er« fortsatte jeg.

Han trak paa skuldrene. »Han har endnu ikke sendt bud efter mig!« En opvarter kom med cigarer, og Claydon reiste sig og gik hen til en anden gruppe.

Det var netop fjorten dage efter dette at Grancys husbestyrerinde telegraferte efter mig. Hun møtte paa stationen med bud om at han pludselig var blit »meget daarlig«, og at lægerne var hos ham.

Jeg maatte vente litt i det tomme bibliotek før disse viste sig. De hadde det egne forbløffede i sit væsen, som man finder hos empirikere som er blit stanset av den store helbreder, og de blev bare til de fik sagt mig, at Grancy var bedre, og at min nærværelse ikke kunde gjøre ham skade.

Jeg fandt ham sittende i en lænestol i det lille værelse. Han rakte mig haanden med et smil.

»Du ser hun allikevel hadde ret« sa han.

»Hun?« sa jeg forvirret i øieblikket.

»Min hustru.« Han pekte paa billedet. »Naturligvis visste jeg, at hun helt fra begyndelsen av ikke hadde noet haap. Det saa jeg,« — han dæmpet stemmen — »efter at Claydon hadde været her. Men jeg vilde ikke tro det med én gang.«

Jeg grep hans hænder. »For Guds skyld, tro ikke paa det nu heller« besvor jeg ham.

Han rystet stille og blidt paa hodet. »Det er for sent,« sa han. »Jeg burde ha visst at hun visste det.«

»Men Grancy, hør nu paa mig« begyndte jeg — men stanset saa. Hvad kunde jeg si som vilde overbevise ham? Der var ingen fælles grund for ræsonnement, hvor vi kunde møtes, og naar det kom til stykket vilde det være lettere for ham at dø med den følelse at *hun hadde visst* det. Underlig nok — jeg saa at Claydon hadde forfeilet sin hensigt. — — —

(Sluttes)

Referat av forhandlingerne ved *Norske Kvinders Totalafholds-selskap* 11te landsmøte, Kristianssand 1911.

Hjemmelagede frugtdrikke, samlet ved Helga Helgesen utgit av Norske Kvinders Totalavholds-selskap.

Arbeiderbeskyttelseslovgivningen og det internationale samarbeide av disponent Thomas Schlytter, utgit av Norsk forening for socialt arbeide. (Særtryk av «Samtiden.«)

Ved statens lærerindeskole i husstel,

Stabæk i Bærum,

begynder et kursus til utdannelse av 16 husholdningslærerinder den 8de januar 1912. Kurset slutter den 20de decbr. s. a. 1 maaneds sommerferie.

Optagelsesbetingelser er:

a) Alder 20 – 35 aar.
b) God helse, syn og hørsel.
c) At ha gjennemgaat idetmindste folkeskolen og desuten en ungdomsskole og en husholdningsskole av ikke under 5 maaneders varighet.
d) Øvelse og dygtighet i husstel.

Alt dette godtgjøres ved attester.

Undervisningen er fri. For kost og losji betales kr. 35,00 pr. maaned. Eleverne holder sig selv sengklær og haandklær. For ubemidlede er der bevilget et beløp til stipendier. Herom maa der i tilfælde sendes særskilt ansøkning med attest for trang og værdighet.

Der holdes en optagelsesprøve, hvor ansøkere skal godtgjøre: at de kan læse godt og kan uttrykke sig klart og greit mundtlig; at de kan besvare en skriftlig opgave av fortællende eller skildrende indhold i en tilfredsstillende sprogrigtig form; at de har sikker færdighet i regning, gode kundskaper i naturfag, og at de kan skrive en god haandskrift.

Styret har derhos adgang til med Landbruksdepartementets godkjendelse at tilstede optagelse av elever **fra fjernere liggende landsdeler**, uten optagelsesprøve, naar ansøker andrar derom og fremlægger betryggende vidnesbyrd om forhold, kundskaper, modenhet, dygtighet m. v. Elev, som er optat uten prøve, er forpligtet til efter eksamen at ta ansættelse som husholdningslærerinde ved husmorskole i vedkommende landsdel efter amtmandens nærmere bestemmelse.

Egenhændig skrevet ansøkning med bekræftet avskrift av ovennævnte attester og med oplysning om ansøkeren ønsker optagelse, selvom stipendium ikke faaes, sendes til **bestyrerinden for Statens lærerindeskole i husstel, adr. Stabæk, inden 20de oktbr. 1911. Attester sendes ikke tilbake.**

Styret.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 21.

KRISTIANIA 1. november 1911.

Jordmødrenes kaar

Som man vil se av næste artikel: Det *danske jordmormøte 1911*, har de norske distriktsjordmødre en løn av 200 kr. om aaret, stigende til 300 efter 10 aars tjeneste.

I 1909 indsendte *Norsk jordmorforening* andragende om at faa lønnen forhøiet til 600 kr. aarlig med to alderstillæg à 50 kr. efter 5 og 10 aars tjeneste.

Dette andragende blev av Stortinget oversendt regjeringen.

Et forslag av medicinaldirektøren blev derpaa utsendt med en rundskrivelse, av 3 mars 1910, til amtmændene, for at indhente uttalelser om saken fra amtstingene, og fra bystyrerne i de byer hvor der er fastlønnede jordmødre. Dette forslag gaar ut paa at forhøie den nuværende begynderløn fra 200 til 250 kroner aarlig, med 3 istedetfor de nuværende 2 alderstillæg paa 50 kroner hver. Efter dette forslag vilde altsaa begynderlønnen bli 250 kr. aarlig, som med alderstillæg efter 15 — femten — aars tjeneste vilde komme op i 400 kroner. For jordmødrene i Tromsø og Finmarkens amter anbefales desuten et tillæg av kr. 100 til hver fast ansat jordmor. —

Den norske jordmorforening har iaar under 20 januar rettet en henvendelse til justisdepartementet (se Nylænde no. 4) med anmodning om at der maa gjøres de fornødne skritt til at skaffe jordmorskolens elever anledning til at erhverve sig større kundskapsfylde, særlig er undervisningen i anatomi helt utilstrækkelig.

I februar maaned hadde en deputation fra jordmødrenes landsforening — formanden frk. Gjønnæss og sekretæren frk. Huser — foretræde for Næringskomité no. 2. De fremholdt sine krav om lønsforhøielse og bad om Stortingets avgjørelse av spørsmaalet saa *snart som mulig*. De trykkede kaar som mange jordmødre arbeidet under, paakaldte, mente de, snarlig hjælp.

Vi erindrer at der kom en meget betegnende liten indsender i en av vore aviser i anledning deputationens optræden. Man er forfærdet over slike fordringer. Der er alt nu ofte stor rift om jordmorposterne, sies der; skulde de nu komme op i 6—700 kroner — vilde der bli et rent kapløp efter posterne, »jordmorstillingen blir da en kostelig gjenstand mere værdt end en passe stor velstandsgaard.»

— Tænk det — er det ikke en frygtelig tanke?

Det er jo paa den maate man inden hver stand søker at hævde standens interesse. Ved at fordre større kundskaper og faa rikere anledning til at vælge ut de ypperste. Og en stand som jordmødrenes, som har med slike ting at gjøre som kvinders og barns liv og helse — de vil stille de samme fordringer som andre! Formastelig!

Stortinget opløstes imidlertid uten at jordmødrenes lønsandragende var blit behandlet. Og nu lyder der nødrop fra jordmødrene nord fra. Man vil ha læst om møtet i Tromsø amts jordmorforening.

Der blir tilslut ikke andet at gjøre, sies der, end at streike, at nedlægge arbeidet og ta plass som barnepiker.

Som exempel anføres at en jordmor som gik ut av skolen med første karakter nu sat i en av de ny oprettede poster med løn 250 kr. pr. aar, minus avdrag til pensionskassen, samt en praxis som varierer fra 20 kr. til 40 kr. pr. aar.

Hvor elendig jordmødrene ogsaa er stillet ifølge pensionsloven lar sig ikke beskrive. Jordmødrene fordrer nu 400 kr. pr. aar i pension. Det er ikke noet urimelig forlangende. En faar betænke, sies der, at vi jordmødre er avskaaret fra at ta mangt lønnende biarbeide som andre kan ta. »Vi er bundet av forpligtelser og hensyn til bestillingen, og vi kan ikke bruke vore hænder til al slags arbeide, vi maa til alle tider være skikket til vort ansvarsfulde hverv.»

Der blev ogsaa paa møtet klaget sterkt over hjælpekoneuvæsenet. Dette trives især i mer avsidesliggende strøk, hvor oplysningen blandt folket er for liten, til at betydningen av en rigtig fødselshjælp kan fuldt forstaaes. Folk liker ikke at faa fattigkassekrav paa fødselshjælpen og henter derfor heller hjælpekonen, som ikke kan skrive fattigregning.

Der fortaltes skrækkelige exempler paa hvor fordærvelig denne hjælp av ukyndige virket, og man enedes om at foreslaa lovparagrafer som kunde indskrænke deres virksomhet. —

I dagspressen har der staat lange referater fra dette møte. Naar vi gjentar endel av det her, da er det for at faa interessen vakt for jordmødrenes sak, saa kvinderne kan staa samlet og lægge sit lod i vegtskaalen, naar tiden dertil er inde.

Jordmødrenes kaar *maa* bedres. Det gaar ikke an at vente længer. Det er skammelig at forsømme pligterne likeoverfor dem og la dem leve under saa elendige forhold.

Mens man snakker om kvindernes høie moderkald itide og utide, mens man stiller det op for at stænge veiene for kvinder paa andre kanter, eller mens de deklamerer om det, savler lyrisk om det, opfylder luften med tomt ordmylder om det — saa se hvor meget det ligger en paa hjerte i virkeligheten!

Det skulde sandelig være et civiliseret samfunds første pligt at sørge for, at de som føder landets borgere til verden kan faa gjøre det under gode vilkaar og med den besste hjælp.

Det er sandt at jordmødrene er en talrig skare, saa det derfor blir store utgifter for landet. Men det er av de nødvendige utgifter som *maa* ofres, hvor tungt det end kan falde. Vi har fler av dem.

Jordmødrenes stilling er en av kulturmaalerne i de land hvor man har dem. — Og vi mener ogsaa at vellærte, dygtige jordmødre, som har anledning til at komme ind i alle de fattige hjem i landet, selv kan bli kulturbærere mer end man har hat øie for.

At landets jordmødre slutter sig sammen og energisk fordrer bedring av sine kaar og større utdannelse — er derfor et høist glædelig tidernes tegn. Og vi kan ikke tro andet end at de faar lykken med sig.

Her vil kvinderne staa samlet og støtte kravet. Det gjælder i sandhet deres egen sak, — den store menneskesak: mødrenes og barnenes ret. —

Det danske jordmormøte 1911

Den nye danske fødselsstiftelse

Den almindelige danske jordmorforening hadde møte i Kjøbenhavn 15—16 september.

I møtet deltok 260 danske jordmødre, endel læger samt 15 svenske og 3 norske jordmødre. Man hadde indbudt justisminister Bülow til at overvære det første møte da lønssaken skulde behandles.

Formanden professor Leopold *Meyer* aapnet møtet, bød velkommen, takket for den store tilslutning og henvendte en særlig tak til de svenske og norske jordmødre som var tilstede. Overlæge *Hauch* valgtes til dirigent.

Formanden gjennemgik derefter hvad der var skeet av interesse inden foreningen siden sidste møte.

Av formandens redegjørelse fremgik det at de danske jordmødre allerede i 1905 hadde vedtat et lønsandragende som blev indgit til regjering og rigsdag. Daværende justisminister Alberti avviste andragendet fuldstændig. Det frikonservative parti tok ved forpagter Sonne andragendet op til behandling i landstinget, men Alberti avviste enhver forhandling. I 1908 overraktes andragendet paany, med enkelte ændringer, til daværende justisminister Høgsbro, som tok vel imot andragendet og overdrog det til medicinalkommissionens behandling. De danske jordmødre har ønsket at faa en jordmor utnævnt som medlem av kommissionen, men da denne kommissions arbeide var saa mangesidig, viste det sig uhensigtsmæssig, derimot vil en av bestyrelsen utpekt jordmor bli tilkaldt naar jordmødrenes sak skal behandles. —

Distriktsjordmødrene i Danmark er ikke stort bedre lønnet end i Norge. Den høieste løn er 300 kr. om aaret samt endel naturalydelser.

Man søker nu om:

1. En løn begyndende med 500 kr. aarlig, stigende med 50 kr. hvert 5 aar indtil 700 kr.
2. Fri bolig, bestaaende av 4—5 ordentlige værelser og pikeværelse. Boligen skal approberes av fysikus. Alle skatter av boligen samt vedlikeholdet utredes av staten.
   For bolig kan ydes erstatning i penge, paa landet 200 kr., i byerne 300 kr.
3. Til den der beklæder en stilling, hvor indtægten av praksis kan forutsættes at være under ca. 400 kr. om aaret, gives der et personlig tillæg av 100 kr. aarlig; er indtægten ca. 4—500, da 50 kr. aarlig. Ved bestillinger hvor der kun forekommer ganske faa (under 25) fødsler om aaret — dette vil især være tilfældet paa nogle smaa øer — er tillægget 200 kr. aarlig.

Pensionen som nu er 300 kr. søker man forhøiet til 500 kr., efter 15 aars tjeneste til 600, efter 20 aars tjeneste til 650.

Som man ser søker de danske jordmødre om en løn som med alle alderstillæg og fri bolig (eller penge til husleie) beløper sig til ca. 1000 kr.

Til sammenligning vil jeg nævne at de norske distriktsjordmødre har en løn av 200 kr. om aaret, stigende til 300 efter 10 aars tjeneste. I 1909 indsendte norsk jordmorforening andragende om at faa lønnen forhøiet til 600 kr. aarlig med to alderstillæg à 50 kr. efter 5 og 10 aars tjeneste.

Professor Leopold Meyer talte varmt for jordmødrenes lønssak og fremhævet stærkt nødvendigheten av snarest mulig at faa lønnen forhøiet.

Professoren hadde nylig hat anledning til at gjennemlæse en brevveksling mellem damer fra begyndelsen av det forrige aarhundrede. Disse breve indeholdt næsten alle noget lignende: «Jeg kan meddele dig at den og den er død paa barselseng, eller: den og den ligger *syk* paa barselseng, eller: den og den venter at komme i barselseng, bare det nu gaar hende godt!« I de dage skjønner vi altsaa at resikoen ved en barselseng var meget stor. Naar forholdene er saa helt anderledes nu, naar de fødende kvinder paa yderst faa undtagelser nær kommer friske igjennem fødsel og barselseng, saa skyldes dette ikke mindst jordmødrenes samvittighetsfulde arbeide. —

Professoren hadde hørt paa hvordan man regnet ut hvad dette jordmødrenes lønstillæg vilde koste staten, om den hadde raad til at gi dette tilskud osv. Men professoren vilde spørge: Har staten raad til at la være? Varmt og sympatisk skildret prof. hvor vanskelig det er for en jordmor at holde sig paa høiden og følge med, hvis hun er altformeget trykket av økonomiske sorger. —

Man enedes om at indsende andragende til amterne om at gi jordmødrene midlertidig tilskud, indtil loven blev forandret.

Om eftermiddagen holdt overlæge Hauch et meget interessant foredrag om *eclampsi* (barselkrampe).

Om aftenen festlig sammenkomst med taler, sang, musik, — jubel. Vi hadde de aller elskværdigste vertinder i vore danske collegaer. Stemningen var straalende, og aftenen endte med avsyngelsen av de 3 nordiske landes nationalsange.

Næste dags formiddag fortsattes diskussionen om lønnen, derefter valg av bestyrelse. Overlæge Hauch valgtes til formand efter prof. Meyer som frabad sig gjenvalg.

Derefter optokes spørsmaalet om jordmødrenes betalingsvilkaar. Av diskussionen kunde vi forstaa, at den familie som ønsket fødselshjælp paa fattigvæsenets regning, paa forhaand maatte sørge for rekvisitionsseddel hos

fattigvæsenet. Da mange forsømte at sørge for dette paa forhaand og selv ingenting hadde at betale med, gik denne forsømmelse ut over jordmoren, som ingenting fik for sit arbeide.

Jeg hadde den glæde at kunne oplyse om at vi i Norge, ved en tillægslov til jordmorloven av 25 juni 1909, hadde faat ordnet vore betalingsforhold paa en mere betryggende maate.

En norsk jordmor som ikke blir betalt for sit arbeide, enten fordi familien er fattig og ikke kan betale, eller fordi vedk. familie ikke vil betale, kan, naar 3 mdr. er gaat, indsende regning til fattigvæsenet. Hun kan beregne sit honorar efter det arbeide fødselen har kostet hende og efter familiens økonomiske evne. Fattigvæsenet er da forpligtet til at betale regningen, men har hos bedrestillede folk ret til at kræve sit utlæg godtgjort. For fødselshjælp ydet fattige kvinder, for hvem fattigvæsenet gjør sit endelige utlæg, skal der nu være en passende godtgjørelse i forhold til det arbeide jordmoren har hat. Fattigvæsenet kan saaledes ikke ensidig bestemme hvormeget og hvor litet det vil betale den privat praktiserende jordmor. Finder fattigvæsenet at regningen er større end rimelig for det ydede arbeide, kan tvisten saavel av fattigv. som jordmoren forlanges avgjort av amtmanden. —

Denne tillægslov er git jordmødrene som et vederlag for jordmorlovens § 4 som lyder: »Enhver jordmor har uten ophold at begi sig til kvinder i barnsnød, til hvilke hun blir kaldet, medmindre hun ved sygdom eller ved en anden fødsel er forhindret«. Hvis der kommer bud fra en fødende, maa jordmoren — ogsaa den privat praktiserende — øieblikkelig gaa til hende, selv om hun erfaringsmæssig vet at det er til en patient, som ikke vil betale hende.

De norske myndigheter har derfor fundet det rimelig og retfærdig at garantere jordmoren en passende godtgjørelse, der hvor patienten, eller den hvem betalingspligten paahviler, undlater at betale.

De danske jordmødre var begeistret for denne lov, og en av dem stod op og bemerket, at saadanne lovparagrafer kan man faa i et land hvor kvinderne har stemmeret.

Direkte har naturligvis ikke kvindestemmeretten noget med denne lov at gjøre, men ganske sikkert indirekte, idet arbeidet for den har tvunget hele samfundet til en retfærdigere opfatning av kvinder og kvinders arbeide. Men — ingen maa forveksle jordmødrenes betalingsvilkaar med *løns*vilkaarene som er slettest mulig. —

Efterat man hadde diskuteret endel mindre saker, var møtets forhandlinger færdige, og man samledes til en hyggelig frokost i 1ste etage.

Efter frokosten var møtets deltagere indbudne til at bese *det nye danske rigshospital.*

Vi kjørte op til hospitalet i automobiler og samledes i fødselsstiftelsens gaard. Prof. Leop. Meyer og overlæge Hauch førte os rundt paa avdelingerne og viste os og forklarte de nye og moderne indretninger. De lyse og rummelige ganger og værelser, senger, vaskeservanter og barnebadekar vakte vor høieste beundring. Overalt kunde man merke de hygieniske foranstaltninger. Vægger, gulver, vinduer og alt inventar saa glat som mulig, uten striper og furer, let at holde rent.

Fødselsstiftelsen er bygget samtidig med det øvrige hospital og er en avdeling av dette og under samme administration. Det er en kolossal bygning paa 3 etager, bygget i en firkant med en beplantet gaard i midten. Efter indkjørselen er den delt i to like store, likt utstyrede avdelinger. Paa avdeling A. undervises studenter av prof. Meyer, paa avd. B. utdannes jordmødre ved overlæge Hauch. I 1ste etg. er der fødestuer, dagligstue for eleverne, vagtværelse, spisestue for eleverne, spisestue for sykepleiersker, overjordmorens leilighet, reservejordmødrenes værelser m. m. I 2den etg. er barselavdelingen hvor patienterne blir bragt hen efter fødselen. I 3die etg er en avdeling hvor kvinder som ikke har noget sted at være, kan faa opholde sig en tid før fødselen. Likeledes en pleieavd. hvor mødre som ikke har noget hjem kan faa være med sit barn, indtil flere maaneder efter fødselen. Paa kvisten var indrettet værelser for eleverne.

Efterat ha beset hele avdelingen og beundret alt, blev vi paa den store forelæsningssal forevist lysbilleder fra gamle *Fredriks hospital*. Det var ganske eiendommelig at se den gammeldagse bebyggelse, de gamle porter og gaardsrum, de smale snurrige trapper og ganger. Vi fik se den gamle primitive fødestue og barselpatienter som av mangel paa plads laa paa ambulancer i gangene. De danske jordmødre glædet sig høilydt over at se igjen de gamle kjendte steder.

Fra forelæsningssalen blev vi buden ned i elevernes spisestue, hvor hospitalets direktør meget elskværdig lot servere forfriskninger.

Det samlede rigshospital bestaar av 19 bygninger og har kostet ca. 9 millioner kr. Naar undtages fødselsstiftelsen er de fleste av disse bygninger smaa, bare 2 etager. Hele rigshospitalet minder om et rigtig vakkert villakvarter med haver og blomster om hvert hus. Vi besaa flere av avdelingerne. Overalt var det lyst og venlig og selvfølgelig skinnende rent. I økonomibygningen blev vi høilig imponeret av kjøkkenets størrelse, de svære aluminiums kokekar og komfurerne. Her blev jo ogsaa daglig kogt mat til ca. 1500 mennesker. Vort indtryk av det hele var at intet var sparet for at faa et første rangs sykehus, med alt det nyeste og bedste paa alle omraader.

Før vi forlot fødselsstiftelsen, bad vi overlæge Hauch om vi maatte faa lov at komme igjen hver dag i den kommende uke, for at følge stuegangen om morgenen og overvære de forefaldende fødsler og eventuelle operationer, hvilket meget elskværdig indvilgedes os. Det blev interessante dage. Den venlige betjening hadde nu tid til at svare os paa vore mange spørsmaal. Vi fik besked om behandlingen fra først til sidst, og idet vi fulgte med fra badet til fødestuen, fra fødestuen til barselavdelingen og derfra til pleieavdelingen, begyndte vi efterhaanden at kunne orientere os i den store bygning.

Paa den danske fødselsstiftelse har man kun én forpleining, men denne forpleining er saa god at de mest forvænte damer maa befinde sig vel der. Eftersom vi forstod var der anledning til at betale for eget værelse, men maten og stellet var likt overalt.

De fødendes navn er ikke kjendt av betjeningen, lægerne og eleverne. De blir opført i journalen og protokollen med sit nummer og blir kaldt »patient«. Barnestellet var nydelig. I de hvidlakerede barnesenge laa de smaa og sov med en varm, let liten dyne over sig. Hver morgen fik de rent fra top til taa, ogsaa rene lakener, hver 3die time mat og tørre kluter. Der var al grund til at ta livet med ro. —

Paa hver av de forskjellige avdelinger var ansat en oversykepleierske (pleiemor) som hadde overopsynet med alt paa avdelingen og gav lægerne besked. Al nattevagt utførtes av fast lønnede sykepleiersker.

Jordmoreleverne vaaket kun hos de fødende som de skulde forløse. Hver patient hadde 2 elever til hjælp. Eleverne blev ellers vækket hvis der om natten indtraf et uregelmæssig tilfælde med kunstig forløsning. Alt var samvittighetsfuldt ordnet, saaledes at eleverne kunde lære mest mulig og bli besst mulig skikket til sit fremtidige ansvarsfulde arbeide. Hver dag fik de teoretisk undervisning av overlægen og overjordmoren. Man tok sig av dem, de blev hjulpet og forklaret alt mulig angaaende det praktiske arbeide. De fik god undervisning, god behandling, god mat. Vi var etpar gange indbudt at spise frokost sammen med eleverne i deres spisestue. Bordet var nydelig dækket med ren duk og servietter. Vi fik brød i tynde skiver, natursmør og opskaaret kalvestek og pølse, etpar deilige oster, melk, øl, maltekstrakt og kaffe — havregrød for dem som ønsket. Dette var den daglige frokost som blev serveret over hele avdelingen.

Man maatte beundre hvor stille og rolig alt foregik. Hver hadde sit arbeide og ingen formeget. Overalt den skjønneste orden og disciplin. Hvad der gjorde det sterkeste indtryk paa os var den gode tone som hersket paa anstalten. Her var human behandling over hele linjen. Her var ikke noget braak, ikke skjend, ingen ubeherskede uttryk.

Naar den danske fødselsstiftelse av alle som kjender den betegnes som en mønsteranstalt, er sikkert den gode tone som præger den en av hovedgrundene.

Kristiania i oktober 1911

Ragna Huser.

Idet heftet avsluttes ser vi en bekjendtgjørelse i aviserne om at der de første dage i februar agtes avholdt *en basar til indtægt for pensionsfond for jordmødre* i Kristiania. H. M. Dronningen staar som beskytterinde, og en række av formaaende damer og herrer undertegner — sammen med formand i Kr.a jordmorforening frk. Karen Thomle og sekretær frk. Ragnhild Weflen — en opfordring til at støtte saken for »en hæderlig og tungt arbeidende stand.«

Det er høist glædelig at se at interessen for denne stand begynder at vækkes. Vi haaper resultatet av tilstelningen vil bli stor hjælp til selvhjælp for Kristianias jordmødre, som alene er privat praktiserende, og hvis kaar derfor er høist ulike.

Bergens og Trondhjems jordmødre, som heller ikke er offentlig ansatte, har alt et understøttelsesfond. —

Hvad vor artikel omhandler er, som man vil se, bare de offentlig ansatte jordmødre, og disses krav rettes først og fremst til storting og regjering. I overensstemmelse med statens maa amternes og kommunernes bidrag til jordmorlønninger ordnes.

For alle som interesserer sig for fremskritt paa dette felt herhjemme, vil ovenstaaende artikel om danske jordmødres kaar og forhold, være høist velkommen. Man kan lære særdeles meget ved sammenligning.

Red.

Indsendt til red.

J. E. Sars: Samlede værker, første bind. Kr.a og Kbhvn. Gyldendalske bokhandel Nordisk forlag 1911.

Amalie Skram. Samlede værker. Mindeutgave. Første bind. Kr.a og Kbhvn. Gyldendalske bokhandel Nordisk forlag. 1911.

Olive Schreiner: Kvinden og Arbeidet autoriseret oversættelse for Norge og Danmark av Therese Bertheau — Forlagt av Cammermeyers bokhandel.

Nikodemus til den nye prædikant Thomas, av Filip, en tilfældig og taknemlig læser. Kristiania. Steenske boktrykkeri og forlag 1911.

Helga Helgesen: Husstels-Kemi for folkeskolens og fortsættelsesskolens piker Kr.a. Forlagt av H. Aschehoug og co. (W. Nygaard) 1911.

Augusta Schjødt

1ste mai 1906 var det festlig i frøken Augusta Schjødts hjem, hun feiret sit 40 aars jubilæum i telegrafens tjeneste. Der var venner samlet, og der var stor stemning, telegramer kom der og blomster i mængde. Ogsaa fra Norske Kvinders Nationalraad overraktes en buket gjennem dets formand, som takket frk. Schjødt før hendes pionerarbeide; hun hadde tatt de første støt for sine arbeidsfællers sak og hadde banet vei for kvinder ved altid at utføre sit arbeide, saa der stod respekt av det, hvor hun saa hadde færdes.

Frk. Schjødt tok telegrafexamen i 1865. Fra 1 oktober 1866 var hun bestyrerinde i Hølen, og fra 1 juli 1893 i Førde. Derefter tjenestgjorde hun som telegrafistinde i Porsgrund i flere aar, og har i de senere aar været ansat i telegrafstyrelsen, hvor hun har arbeidet med statistik.

Og nu har frk. Augusta Schjødt nedlagt sit arbeide, til sorg for dem som arbeider sammen med hende. For frk. Schjødt har vundet mer end respekt — hun har vundet sine arbeidsfællers kjærlighet.

Det var ikke fordi frk. Schjødt ikke magtet at arbeide længer hun besluttet at gaa av. Men hun syntes en grænse maatte der sættes — og

bedre at slutte for tidlig end for sent. Men vemodig er det for hende at si farvel. Allikevel er det vist bra. For frk. Schjødt har saa livlig en aand, der er saa mangt hun med sin skarpe intelligens, sin aapne sans og sit lune har hat lyst at gi sig i kast med — hadde tid været der. Nu er den der, og nu kommer nok baade den ene og den anden og ber hende være med — fra kvindesakens leir ihvertfald, — hun skal ikke bli arbeidsløs.

Og 31 oktober er der igjen fest og stemning. Augusta Schjødts ældre og yngre kolleger hædrer hende med en souper i hotel Nobel. Det er for sent til at Nylænde kan faa git festberetning, men vi vet at der blir der ogsaa blomster og hilsener i mængde. N. K. N. takker hædersgjæsten i et telegram for fortidens arbeide. Mens Nylænde, ifølge sine intentioner, telegraferer: lykønsker med friheten og den nye arbeidsdag!

Kvindelig vernepligt

I *Norske Kvinders Nationalraads* møte i Nobelinstitutet 27/10, holdt fru *Riis Bøhn*, representant for Romerike og Odalens kvinderaad, foredrag om vernepligt for kvinder. Vi gir her et sammentrængt referat.

Kvindelig vernepligt: et vern om landet *indad til*, om folket og slægtens *helbred og moral*, der paalægges alle unge kvinder, motsvarende til at det paalægges alle unge mænd, at verne om landet mot angrep av fiender utenfra.

For at verne om slægtens helbred og moral, bør der i første række sørges for bedre og rensligere stel og hygge i hjemmene. I den hensigt bør staten formaas til at bygge store distriktsskoler med passe mellemrum utover landet og tilpligte alle unge kvinder at møte op to gange, hver gang i tre maaneder, ved nærmeste skole i 17—18 aars alderen. Aldersgrænsen for tjenestetiden ved disse skoler kunde gjøres flytbar, saa den efter ansøkning kunde fremskyndes eller utsættes i likhet med den mandlige tjenestetid paa moen.

De unge kvinder skulde da ved skolen efter lodtrækning inddeles i hold paa 18 til 24 i hvert. Et saant hold hadde fælles kjøkken, soverum og spisestue, og 1 kjøkkenlærerinde underviste dem i husholdningslære og hadde særlig ansvar for et saant hold. Undervisningen maatte være den kjendte med inddeling i familier, som skiftevis utfører den daglige matlagning og extraarbeidene, som bakning, slagtning o. s. v. Men kjøkkenerne maatte være enkle, tarvelige og praktiske, ingen opvaskemaskiner eller

andre kostbare hjælpemidler, som forvænner eleverne og gjør dem hjælpeløse, naar de siden skal stelle i tarvelige kjøkkener, hvor ingen slike findes.

Disse distriktsskoler skulde ingenlunde være alene husholdningsskoler, men noget *mere og bedre.* Det gjælder her om at utvikle alle vore unge kvinder og bibringe dem følelse av ansvar og pligt overfor sit samfund og sit fædreland, faa dem til at forstaa, at her skal de lære det som kan bli til hjælp og vern om efterslægtens helbred og moral

Et saant ophold under velordnede forhold, skarp kontrol og god kommando, netop i den farlige alder, vilde frelse mange unge kvinder fra at glide ut i gatelivet og ødelæggelsen, slike skoler vilde styrke kvindernes samfundsfølelse og bli en oplæring i demokrati og disciplin.

Foruten denne husholdningsundervisning for de enkelte hold, skulde flere av disse møtes til fælles undervisning i sundhetslære, regnskapsførsel, samfundslære, søm (stopping, lapping) sykepleie og barnepleie, særlig teoretisk med demonstrationer.

Gymnastik maatte faa en god plads i undervisningen, baade av hensyn til de unge kvinders helbred og som et utmærket disciplinært middel. Likeledes anledning til friluftsliv under lærerindens tilsyn.

Ved hver skole maa desuten være et sykeværelse og blandt lærerinderne en kvindelig læge og en utdannet sykepleierske. Men alt enkelt og tarvelig, ingen saloner med stoppede møbler. I spisestuen staar spisebordet midt paa gulvet og ved vinduer og i krokene smaaborde, hvor eleverne samles i sine fristunder.

Dragten maatte være ens for alle, med distinktioner for anden klasses elever, og likeledes for lærerinderne.

Til utdannelse for lærerinderne har vi heldigvis alt Stabæk, senere maatte fordres uttjent vernepligt ved en av distriktsskolerne, før noen kunde optas paa Stabæk.

De mange penger dette vilde koste staten, vilde meget snart bære gode renter i form av velstelte økonomiske hjem og en kjækkere, sædeligere kvindelig ungdom.

De alt oprettede mere og mindre officielle husstelskoler koster alt mange penger, uten at naa sin egentlige hensigt; de kvinder som trænger dem aller haardest, de kommer der ikke. Disse kunde alle inddrages og kjøkkentøi og inventar brukes i distrikts-

skolerne. Likeledes hvor der alt er skolekjøkkener for barn. Vi kvinder bør aldeles ikke gi slip paa det saa vanskelig opnaadde princip for barneskolen: samme undervisning for piker som for gutter.

Den mandlige vernepligt naar alle og gjør saare litet eller snarere ingenting for de unge gutters personlige utvikling, ikke noget for at motarbeide raaskap eller for at bibringe rekrutterne kultur og moral. Den kvindelige vernepligt skal ogsaa naa alle, og den vil kunne utrette meget for hvert enkelt individ som for det hele samfund.

Fru Marie Dehli

fylder 2 november 60 aar. Kristiania sanitetsforening, hvor fru Dehli er formand, hædrer hende i den anl. med en fest. Fru Dehli har indlagt sig de største fortjenester av pleiehjemmet *Haugen*, ved *Grefsens Sanatorium*, og er nu i fuld virksomhed med *Friluftsskolen i Maridalen.*

Vi sender de varmeste hilsener til fru Marie Dehli og vor ærbødigste tak for hendes lange virke i kvindesakens tjeneste. Hun er blandt de utvalgte faa som aldrig svigter, aldrig praler, altid forstaar, altid er rede til opofrende arbeide uten tanke paa selv at høste vinding og laurbær.

Desto oprigtigere er takken fra dem som kjender hende og hendes virke, og desto friskere er de laurbær som rækkes hende.

Turnforeningernes damepartier

i Kristiania feiret den 19 oktober sit 20 aars jubilæum, og samlet sig i den anledning om frk. *Elisabeth Lampe*, den første instruktrice og, som vore læsere vet, den ledende kraft paa dette omraade. Frk. Lampe har i vort blad git utmerkede artikler om emnet og kraftig hævdet betydningen av gymnastik for kvinder.

Paa den fest som holdtes om aftenen gav ogsaa frk. Lampe en oversigt over emnet, interessant og livfuldt, og ungdommen flokket sig om hende i begeistring, takket og hyldet hende. Hun sluttet med et ønske om at de kommende 20 aar vilde opveie likesaa mange tusener som vi nu har hundreder av gymnastiserende damer. — Det ske!

Skuespillerinde ved Bergens nationale scene Octavia Sperati har holdt sit 25 aars jubilæum og mottat kongens fortjenstmedalje i guld.

Professor Odland er traatt ut av Kristiania stiftskomite, fordi kvinderne har faat kirkelig stemmeret, som han finder stridende mot bibelens ord.

Lærerinderne ved de offentlige abnormskoler har til kirkedepartementet indsendt andragende om nyt lønsregulativ.

Kvinders patriotisme

gir sig det stærkeste utslag i disse dage i forskjellige land.

Om de tyrkiske kvinders

nationale begeistring vil man ha læst i dagspressen. Man har undret sig meget, for man lever under falske forestillinger om de tyrkiske kvinders slaveri og sløvhet. Vi har tidligere gjort rede for at de tyrkiske gifte kvinder har raadighet over sine penger — og at dette i mange maater skaper uavhængighetsfølelse. Emancipationsideerne trænger ind. Og polygamiet er snart en saga blot blandt landets borgere. I den ungtyrkiske bevægelse tok ogsaa kvinderne levende del. Men vil man finde fædrelandsfølelsen i høieste potens, maa man gaa til

Polens kvinder

Under de dype lidelser i deres land sender de et klagerop ut i verden, et rop til parlamenterne, og de sender det til kvinderne rundt i landene.

Det som foregaar nu er Polens fjerde deling, sier de.

Dumaens lovkommission har besluttet Chelmerlandets utskilling av Polens rike. Og vivisektionen vil gaa videre og videre.

»Polens mænd tier, de har opgit haapet og tror ikke længer. Men vi kvinder vi tror paa det godes seir. Vi tror at ret er sterkere end magt. Vi appelerer til samvittigheterne! Vi peker paa paragrafen i Wiener traktaten: «Polens rettigheter blir fra nu av stillet under Europas beskyttelse.«

— — Det er et gripende dokument. Hjerteskjærende at læse.

Fra andre land

Amerika

U. S. A.

Hurra for Kalifornien!

staar øverst i sisst utkomne *Jus Suffragii.*

Vi har før fortalt om at 10 oktober var dagen for folkeavstemning i Kalifornien, da skulde det avgjøres om det forslag om kvindestemmeret som var vedtat i representanternes hus og senat i Kalifornien skulde forkastes eller bekræftes.

Et storartet arbeide, den ivrigste agitation er gaat i forveien. Fra hovedkvarteret i *San Francisko* utsendtes ordre til de 50 foreninger i forbundet, og derfra gaar budskap og anmodninger til andre land. Til Nylændes redaktør er saaledes kommet indstændig opfordring om at paavirke alle derover som forstaar vort sprog. Vi skyndte os selvfølgelig at sende over hefter med artikler i, som kan være tjenlig til det formaal. Til alle land som har en større emigrantskare i staten sendes antagelig samme bud. I *The Woman's Journal* for 7 oktober lyder det: Nu staar vi snart likeoverfor avgjørelsen, — praktisk set har vi alt seiret. I en artikel i *The Evening Post* New York skriver en korrespondent fra Kalifornien: »Det er nu ikke længer en fremmarsch til kamp, det er alt et triumftog.«

Kalifornien er den 6te stat som har indført kvindestemmeret.

Wyoming, Colorado, Utah, Idaho, Washington, California.

Og rundt omkring i de forskjellige stater tænder det. Mangfoldige og kraftige er de midler de finder i kampen og arbeidet. Der er dem som foreslaar de engelske suffragetters kampmetode, men de fleste sier nei, U. S. A. er ikke stedet for den, vi haaper vi skal hjælpe os uten. Men naar Mrs. Pankhurst kommer fra slagmarken og taler til amerikanerne om de engelske kvinders bedrifter — begeistres de.

Og mer end én av de engelske kvindelige folketalere sender de bud efter. Ellers følger de løsenet: fri luft. Paa gatehjørner holder de møter, og de farer som lyn i sine biler fra by til by, stanser op hvor utsigten er til »gott hus« d. v. s. stort publikum, bilen er den improviserte talerstol, og derfra taler de til folket.

I England vet vi de store kvindeprocessioner virker allersterkest paa publikum. De er nu ogsaa indført i Amerika, og om de endnu ikke er

slaat saa igjennem der, og ikke er saa kjæmpestore som de Londonske — saa kommer man gott efter. Et exempel herpaa var den procession som 6 mai iaar marscherte i New Yorks gater.

Folk stod tætpakket i Fifth avenue fra 57—14 gate for at se toget, Enkelte blade anslog antallet av deltagerne til 5000. De gik 4 i række. med 5 musikkorps. De forskjelligste livsstillinger representeret: haandværkere, syersker, motehandlerinder, vaskepiker, restauratriser, modeller, gaardbrukere, skuespillerinder, malere, musikere, foredragsholdere, ingeniører, arkitekter, prester, læger, forretningsdamer, »homemakers« o. s. v. Hver med sine bannere.

Fru *Lange Aus*, som vi har disse oplysninger fra, og som er med i arbeidet der, sier: Jeg haaper 6 mai vil bli en *kvindernes dag* herover med stort tog hvert aar. Det gjorde glimrende virkning, og aviserne var fulde av det. Hun fortæller ogsaa: Omtrent to hundre av mænds liga for kvindestemmeret marscherte med, og det blev sagt, at det var modig gjort av dem. Der var mange professorer og forfattere iblandt dem — i det hele tat en samling mænd vi kan være stolt av at ha paa vor side. Sammen med »Voters» gik vi norske under vort eget flag. Der var mange blandt tilskuerne som hilste os, da de saa det norske flag — en gammel mand tok av sig hatten og stod med blottet hode mens vi passerte. Engang da vi stod stille, fik vi et vældig: »*Hurra for Norge*«. Saa stanset man paa *Union Square* og holdt taler fra mindst 10 forskjellige tribuner eller automobiler«

Saa tappert man end arbeider over hele New York State blir den neppe den 7de i rækken av frigjorte stater; det blir heller *Wisconsin*. Ogsaa der har representanternes hus og senatet vedtat et lovforslag om kvinders stemmeret, og det skal gaa til folkeavstemning. Dygtige kvindelige talere er der paa færde overalt, Milwauckee er hovedkvarteret.

Det er høist glædelig at se den økende interesse i Amerika, som jo hadde de første pionerer og de første seire i kvindestemmeret at vise — men som en tid lot andre land gaa forbi sig. — Men om kvinderne har ventet længe der, saa er det ogsaa forbausende hvor de forstaar at gjøre sig gjældende naar de kommer med. I Seattle's bystyre skal de, paa den korte tid de har været med, ha rusket ordentlig op og faat øvrighetspersoner som misbrukte sin stilling fjernet. — Naa — slikt gaar forholdsvis let i Vestens stater med sine løse lag, sin ferske tradition, vil man kanske si. Men det stikker ikke alene i det. De amerikanske kvinder er vaakne, og energiske, mer *villende* end de fleste andre. Og de har en fastere grund at staa paa idet folkets opdragelse væsentlig er lagt i deres haand.

Og om de ikke er kommet saa langt m. h. t. politisk stemmeret endnu, saa er de kommet langt forbi os i andre henseender. De indehar poster og myndigheter og utøver en indflytelse vi har vanskelig for at tænke os. Hvad sier man f. ex. om Mrs. *Ella Flagg Young* som er skoleinspektør i Chicagos samtlige folkeskoler hvor 300.000 barn undervises av 6000 lærere. Hun var 63 aar, da hun i 1909 fik posten, og hun er valgt paa nyt til det kollossalt ansvarsfulde hverv. Gagen er 10.000 dollars aarlig. Det er heller ikke værst.

Og hvad sier man om en anden av Chicagos borgere Mrs. *Jane Adams*, grundlæggeren av *Hull* House, med dets vældige folkeopdragende indflytelse? Da det internationale raads delegerte besøkte Chicago i 1909, blev hun av autoriteterne der forestillet som ikke alene byens, men statens første borger.

Og slike millionærdøtre som i U. S. A. finder man vel ikke andetsteds. Professor Keys fortalte paa I. C. W.s møte i Stockholm iaar om hvorledes de hadde optraatt og understøttet streikende fabrikpiker. Det var blit indlysende for dem, sa hun, at disse arbeidstræller ikke blev behandlet som det anstod sig for en stat med Amerikas frie konstitution at behandle dem — og saa tok flere milionærdøtre i New York parti for dem — bent imot »kapitalen«.

Ved Manchester universitet er nylig Miss Margaret *Ashton* blit utnævnt til *æresdoktor*. Hun har indlagt sig stor fortjeneste av byens vel. Hun har i længere tid været medlem av bystyret og faat igjennem mange forbedringer. Blandt de fattige har hun ogsaa utført dygtig arbeide, og der findes neppe noen i hele Manchester som ikke har glædet sig over den æresbevisning, som er blit hende til del.

Ogsaa kommunen har hædret hende. Den har oprettet et hjem for enlig stillede arbeidersker. Det indeholder enkelte værelser for 220 beboere samt fælleskjøkkener, dagligstue, badeværelser o. s. v. Det er første gang et slikt hjem for kvinder oprettes av en kommune i England, og det er blit kaldt *Ashtonhuset* til ære for *Margaret Ashton*.

I Budapest har der i flere aar existert kommunale hjem for skolebarn. I disse kan de opholde sig hele dagen, mens forældrene er fraværende paa arbeide. I sisste skoleaar hadde paa 73 skoler ialt 6212 barn tilhold paa skolen. I 22 av disse skoler var der ogsaa indrettet store læsesale for dem.

Norsk forening for socialt arbeide: Hjemmearbeidsutstillingen, Kr.a.

Norsk Husstelsforening holder, i det heftet gaar i pressen, sit første landsmøte.

Billedet

(Slutning)

V.

I Grancy's testamente var jeg nævnt som en av hans to *executores*, den anden som hadde mange pligter paa sig, bad mig om at overta hele arbeidet med at faa vor vens ønsker opfyldte. Det blev derved min pligt at underrette Claydon om at Mrs. Grancys portræt var testamenteret til ham, og han svarte pr. omgaaende, at han strax vilde la det avhente. Jeg stod i det forlatte hus, da billedet blev sendt bort; og efter at døren hadde lukket sig efter det, følte jeg at Grancy ogsaa var borte, det var som sporene av hans nærværelse forsvandt med det samme. Var det nu hans tur at følge hende, kunde aanderne paa den maate indvirke paa hinanden?

Der gik et aar eller to efter dette, uten at jeg hørte noet om billedet, og skjønt jeg møtte Claydon fra tid til anden, hadde vi litet at tale med hverandre om. Jeg hadde jo ingen bestemt anklage mot manden, og jeg søkte at minde mig selv om, at han hadde handlet smukt ved at ofre sit besste billed for sin ven; men uviljen mot ham blev hos mig med al ufornuftens vedholdenhet.

Men saa kom en dag en dame, hvis portræt han netop var blit færdig med, og bad mig om at følge hende for at se paa det. Avslaa hendes bøn kunde jeg ikke, og jeg hadde ikke stort imot at gaa, eftersom jeg visste flere var indbutt. De andre stod samlet omkring staffeliet, da jeg kom, og efter at ha git min tone med i det bifaldskor som hørtes — fjernet jeg mig, og drev alene om i atelieret. Claydon var noet av en samler, og de gjenstande som fandtes omkring ham var oftest synet værdt. Atelieret var et langt værelse, i den ene ende var en buet utgang med forhæng for.

Portiererne var heftet tilside og viste et mindre værelse med bøker og blomster og noen vakre bronce- og porcelænsgjenstande. Tebordet i dette indre værelse viste at det var aapent for besøk, og jeg gik ind der. En skjøn blaa *poudré* vase tiltrak sig først min opmerksomhet; saa vendte jeg mig for at se nærmere paa en fin bronce-Ganymed, og i samme øieblik saa jeg mig ansigt til ansigt med Mrs. Grancy's portræt. Jeg stirret det like ind i øinene, og det smilte tilbake til mig i al sin gjenvundne ungdoms straaleglans.

Kunstneren hadde fjernet hvert spor av sit senere overarbeide, og det originale billed var der igjen. Det tronet alene paa væggen, herskende uindskrænket over alle omgivelser. Jeg følte strax at det hele rum var indviet til hende. Claydon hadde samlet alle sine skjønne, omhyggelig valgte, skatte

for at lægge dem for den elskede kvindes fot. Ja, det var kvinden han elsket, ikke billedet, nu forstod jeg det helt ut, og min instinktive harme fik derved sin forklaring.

Pludselig følte jeg en haand paa min skulder.

«Aa, hvorledes kunde Du?» ropte jeg og vendte mig mot ham.

»Hvorledes jeg kunde» — — hvorledes kunde jeg la være? Tilhører hun mig da ikke nu?»

Jeg gjorde en utaalmodig bevægelse for at gaa.

»Vent et øieblik», sa han og strakte ut armen som for at holde mig tilbake. »De andre er gaat, og jeg har litt at si Dig. — Aa jeg vet nok hvad Du har trodd om mig. Du mente vist at jeg dræpte Grancy.»

Jeg blev slaat av hans pludselige heftighet. »Du søkte at gjøre noet grusomt, det trodde jeg,» sa jeg langsomt.

»Aa, hvor kortsynet I alle er likeoverfor livet!» — mumlet han. «Sit ned et øieblik, her hvor vi kan se paa hende — saa skal jeg fortælle Dig noet.»

Han kastet sig paa ottomanen ved siden av mig og sat og stirret op paa billedet, med hænderne foldet om knæet.

«Pygmalion» begyndte han langsomt «forvandlet sin statue til en levende kvinde; jeg forvandlet den levende kvinde til et billed. Liten erstatning, synes Du vel, — men Du vet ikke hvor meget av en kvinde blir Din efter at Du har malet hende. Nu vel, jeg fik ihvertfald det besste ut av det. Jeg gav hende det besste jeg eiet og hadde, hun gav mig til gjengjæld hvad slik en kvinde gir, bare ved at være til. Og tilsisst belønnet hun mig jo ogsaa ved at faa mig til at male, som jeg aldrig skal male igjen.. Der var en side av hende som var min alene, og det var hendes skjønhet; for ingen anden forstod den.

Selv for Grancy var hun bare uttrykket av sig selv, som sproget er det for tanken. Selv da han saa billedet, gjættet han ikke min hemmelighet — han var saa sikker paa hun var hans hel og holden! Som om en mand vilde paastaa han eiet maanen, fordi den speilet sig i en dam utenfor hans hus.

Naa — da han kom hjem og sendte bud efter mig, for at jeg skulde forandre billedet, var det som om han bad mig at begaa et mord. Han vilde jeg skulde gjøre hende til en gammel kvinde, hun som var saa guddommelig uforanderlig ung! Som om en mand som virkelig elsket en kvinde vilde be hende om at ofre sin ungdom og skjønhet for hans skyld! Først sa jeg til ham at jeg ikke kunde gjøre det — men siden da jeg blev alene med billedet hændte noet underlig. Det var vel fordi jeg altid har været saa til overmaal gla i Grancy, at det ikke blev mig mulig at si nei til hvad han hadde bett mig om. — — — Ihvertfald som jeg sat og saa paa hende,

syntes hun at si: »Jeg er ikke Din, jeg er hans, og jeg vil Du skal gjøre hvad han ønsker.»

Og saa gjorde jeg det. Jeg kunde ha hugget haanden av mig, da gjerningen var gjort, — han fortalte Dig vist at jeg aldrig vilde komme der ut og se paa det. Han trodde jeg var for optat, han forstod aldrig — —

Naa — — og saa sendte han igjen bud efter mig ifjor husker Du? det var efter han hadde været syk, han sa han var blit tyve aar ældre, og at han vilde hun ogsaa skulde bli ældre — — han vilde ikke hun skulde bli latt tilbake. Lægerne trodde allesammen dengang at han skulde komme sig, og det trodde han selv, og jeg trodde det ogsaa, da jeg først saa paa ham. Men da jeg vendte mig til billedet — aa — ja nu fordrer jeg ikke av Dig at Du skal tro mig, men jeg sværger at det var *hendes* ansigt som sa mig at han maatte dø, og at hun ønsket at han skulde vite det! Hun hadde et budskap til ham, og hun fik mig til at overbringe det.«

Han reiste sig pludselig og gik hen til portrættet; saa satte han sig ned ved siden av mig igjen.

«Grusom? Ja det synes jeg selv; og jeg gjorde først motstand dengang ikke for min egen, men for *hans* skyld. Men hele tiden følte jeg hendes øine drage mig, og efterhvert forstod jeg hende. Hvis hun hadde været der legemlig — syntes hun at si — vilde hun saa ikke ha set før noen av os, at han maatte dø? Vilde han ikke ha læst det budskap først i hendes ansigt? Og vilde det ikke være skrækkelig, om han nu skulde opdage det først i fremmedes øine? Naa — det var hvad hun ønsket jeg skulde gjøre, og jeg gjorde det. Jeg holdt dem sammen indtil det sisste.»

Han saa op paa billedet igjen. «Men nu tilhører hun mig» — gjentok han. —

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. | UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. | No. 22.

KRISTIANIA 15. november 1911.

Cecilie Krog

født Thoresen

døde natten til 13de november 1911

Bisættelsen foregaar lørdag 18de november 2½

Værnepligt og kvinder

af

universitetsamanuensis cand. real. *Thekla R. Resvoll.*

Ved værnepligt forstaaes den pligt, som samfundet paalægger en del av sine borgere til at værne om landet i ufredstid. For at kunne opfylde denne pligt i farens stund maa der nødvendigvis forutdannelse til. Derfor kan definitionen av værnepligt ogsaa utvides til at omfatte pligten til at opøves i eksersis og vaabenbrug.

Foruten de synlige fiender, som med vaaben i haand trænger ind i et land, er der ogsaa mange skjulte fiender som angriper et samfund. Synd og ondskap for eksempel. Men den pligt man har til at møte disse fiender kan vel ikke betegnes som værnepligt. Like saa litt kan man kalde utøvelsen av en del nyttebringende dyder og færdigheter for værnepligt, selv om utøvelsen av disse paalægges som obligatoriske samfundspligter.

Hvis det hadde været spørsmaal om, at ogsaa kvinderne skulde oplæres til at møte en fiende med gevær og sværd i haand, eller til at pleie syke og saarede i felt, hadde en saadan tanke muligens fortjent at tas alvorlig. Det hadde ialfald været ræson i den. Men at sætte kvindelig værnepligt i forbindelse med matkokning og barnepleie er det rene nonsens og misbruk av ordet værnepligt.

Det er utvilsomt et nyttigt arbeide at koke god mat og passe unger. Og det kan vistnok opfattes som en samfundspligt av adskillig betydning at utøve disse færdigheter. Derfor er det vel heller ikke av veien, at samfundet ved gode fagskoler besørger den fornødne oplærelse heri. Men paa den anden side er der en hel del andre færdigheter, hvis utøvelse er like store samfundspligter. Hver av os er et led i samfundsorganismen, og naar vi hver paa vor vis utfører vort specielle arbeide med alvor og ihærdighet fylder vi vor samfundspligt.

Det er et uimotsigelig faktum, at de individuelle anlæg og evner er forskjellig hos kvinder likesaavel som hos mænd. Det forekommer mig derfor ganske ørkesløst at prøve paa at opstille et bestemt slags arbeide, der fremfor noget andet skal kunne gives rang som særlig egnet som samfundspligt for *alle* kvinder. Samfundet har, jo høiere det er naaet i utvikling, mere og mere ind-

seet hensigtsmæssigheten av at henlægge den specielle utdannelse til fagskoler. Saaledes har man bl. a. faaet oprettet saadanne for sykestel, kokning og barnepleie, der som bekjendt er de færdigheter i hvis oplærelse man har villet se en parallel til mændenes værnepligt. Men med hensyn til fagutdannelsen i disse færdigheter gjælder det selvfølgelig som ved enhver fagutdannelse: den er god for mange, men passer ikke for alle. Likesom det er unødigt, at enhver lærer sig smedekunsten, uagtet det vistnok i det daglige liv mangen gang er ønskeligt at kunne reparere et ovnsrør eller et laas, saa er det heller ikke nødvendigt at enhver skal lære matlavning og barnestel. Samfundsorganismens trivsel avhænger just for en væsentlig del av en differentiering i arbeide, og av den grund er det nyttigst for samfundet, at enhver i forskole og fagutdannelse utrustes paa bedste maate for sit specielle arbeide. Men da vil det være et sørgeligt spild av kræfter, om enhver kvinde skulde paalægges at ofre av sin kostbareste ungdomstid for at gjennemgaa en fagskole med saa ensidigt formaal som matlavning og barnestel.

Jeg tror, at jeg ved at lægge den energi jeg raader over, i at holde forelæsninger og kurser for dem, der skal ut som ungdommens lærere, opfylder en likeværdig samfundspligt med den, der utøves av kvinder, som steller i et hus. Og jeg kan ikke tænke mig, at jeg hadde opfyldt en høiere grad av samfundspligt, om jeg i sin tid hadde gjennemgaaet en rekrutskole, selv om jeg der hadde lært at tilfredsstille min mands gane paa en mere fuldkommen maate eller at pleie mit barn efter mere komplicerede metoder. Heller ikke formaar jeg at indse, at landets værne-evne i mindste mon skulde være bleven forøget ved den omstændighet, at jeg hadde somlet bort endel av min ungdomstid til gjennemgaaelse af en rekrutkokeskole.

Hvis al den iver, som i det sisste er viet spørsmaalet „kvindelig værnepligt“ har sin rot i enkelte sjæles taknemmelighet, fordi mændene her i landet endelig har git os kvinder vor ret, finder jeg det forstaaeligt, at man vil ofre til fædrelandets værn.

Men hvis de ærede damer ikke vil ta bøsse paa skulder eller binde sværd til lænd, kunde de jo opnaa at ofre ved at betale værneskat. Er derimot iveren utslag av ønsket om at paalægge alle kvinder en bestemt samfundspligt, som kan gjælde like med den, mændene har til at værne landet, saa forekommer det mig, at rekrutskolen helst bør ordnes som et kursus i logik. Det kunde vistnok være behov herfor.

Bestum 9 novbr. 1911.

Kvindelig vernepligt

Skal det være mig tillatt at gjøre et par bemerkninger i anl. av det i sisste Nylænde indtagne referat av fru Riis Bøhn's foredrag om kvindelig vernepligt?

Det er udmerket, at denne sak nu er kommet offentlig frem med forslag til ordning og gjennemførelse, og at det henstilles til staten at gjennemføre den.

En ny tanke maa atter og atter taes frem, før den blir virkelighet, hvor god end tanken er i og for sig. Og her spiller jo de store utgifter, som en slik tankes gjennemførelse kræver en stor rolle. Jeg er enig med fru Riis Bøhn i at „de mange penger dette vil koste staten, vil meget snart bære gode renter i form av velstelte økonomiske hjem og en kjækkere sædeligere kvindelig ungdom.“ Men selv om man er enig heri, saa skal dog utlægget ut. Og flotte er ikke vore autoriteter, naar det gjælder kvinderne. Det har vi da erfaring nok for. F. eks. at statens skole til utdannelse av lærerinder for vore husmorsskoler kun har ét aars utdannelse, trods alle uttalelser gaar ut paa, at det er altfor kort for saa vigtig en gjerning — andre lande har 2 a 3 aar. Likesaa den kgl prp. av mars 1908, hvorefter vore amtshusmorskoler er nedsat til 5 maaneders kurser, trots samme prp. side 28 fremholder at „skal disse skoler magte sin opgave — — — — er en utdannelsestid av henved et aar i og for sig ikke for lang.“

Saaledes vil ogsaa de av fru R. B. foreslaaede 2 gange 3 maaneders kurser være for korte til at „disse skoler kan magte sin opgave“. Men bygget paa tvungen skolekjøkkenundervisning i vore folkeskoler vil de korte kurser maaske være tilstrækkelig — uten det i skolen lagte grundlag kun et spil av penge og kræfter. Desuten har vi vore folkeskoler, saa det er en forholdsvis mindre utgift der skal til for at indføre dette fag der, hvor det endnu ikke er indført. Men foruten at skolekjøkkenundervisningen gir den nødvendige fordannelse til den kvindelige vernepligt, er der ogsaa en anden grund, hvorfor vi i barneskolens navn protesterer mot fru R. B.s forslag om at sløife vore skolekjøkkener — nemlig *denne undervisnings opdragende og karakterdannende* indflydelse netop i den saa mottagelige barnealder, en indflydelse som ikke senere lar sig indhente.

Har fru R. B. fulgt denne undervisning, seet dens gavnlige indflydelse paa eleverne, seet hvorledes denne undervisning mere end noen anden skjærper barnas iagttagelse og sansning — utvikler selvstændig tænkning og handling, orden, renlighet og disciplin? Samtidig med denne pædagogiske indflydelse paa barnets sind lærer det alle matlavningens første elementer. Denne mangeartede paavirkning, der møter barnet allerede i 12—14 aars alderen, blir en spire, der vokser videre i hjemmet. I skolen vækkes nemlig saavel evnen som lysten til at delta i hjemmets sysler, hun har faat et grundlag at bygge paa. Og hun bygger virkelig videre. Naar hun saa naar den av fru R. B. nævnte vernepligts alder er hun moden til og har interesse av at motta mer.

Derfor maa vort løsen være *først skolekjøkken i hver eneste folkeskole.* Kan vi enes om dette krav, har vi det snart. Og saa kan vi paa denne grundvold arbeide kvindelig vernepligt frem — men ogsaa først da med virkelig nytte. Og den tid kommer nok, da vi naar begge dele.

Margrete Christensen.

Ianledning den italiensk tyrkiske krig

hadde *Norske kvinders fredsgruppe* møte i Nobelsalen mandag 13 november under ledelse av formanden fru Randi Blehr.

Professor Koht holdt foredrag over det nye Italiens historie. Derefter vedtoges følgende resolution som blir at tilstille det internationale fredsbureau i *Bern.*

»Norske kvinders fredsgruppe uttaler sin dypeste sorg og indignation over, at den italienske regjering — glemmende den ærefulde rolle, Italien har spillet i den internationale voldgifts historie — ved sit overfald paa Tripolis har brudt med de principer, den som deltager i Haagkonferancen og undertegner av en række voldgiftstraktater selv tidligere har hævdet — og som henviste den til at søke klagemaal løst ved fredelige midler: *Upartisk granskning av stridsspørsmaalene, venskapelig mægling eller retslig voldgift.*

Vi uttaler det inderligste ønske og haap om, at den sterke folkemening verden over og venskapelige magters mægling snarest maa gjøre en ende paa denne grufulde krig og føre til en fredelig løsning.«

Fredrik Ingerslev: Lige Kaar For Hustru og Mand

Gyldendalske boghandel.

I kampen for kvindens frigiørelse har mange krav gjort sig gjældende, alle dikteret ut fra den samme grundopfattelse: »at kvinden fødes med samme ret som manden til at leve sit liv frit, uavhængigt og værdigt, som det efter menneskelige kaar er muligt.«

For forfatteren af ovennævnte, letlæste, omkring 100 sider tykke bok staar dette krav som et av de vigtigste: »at hustruen stilles paa like fot med manden i deres private økonomi.«

Det falder ikke vanskeligt for hr. Ingerslev at vise, at dette krav er retfærdigt, likesom han med næsten mathematisk nøiagtighed dokumenterer, at det lar sig gjennemføre. I denne sin bevisførelse fortæller forfatteren intet nyt, men han har en grei og klar fremstillingsevne, gjør emnet underholdende, trækker frem smaa eksempler fra dagliglivet, som ret træffende illustrerer de mange mangler i det nu bestaaende økonomiske forhold mand og hustru imellem.

»Den kjøbenhavnske gifte kvinde kan faktisk blive sat til at være medbestemmende over millioner — samtidig med, at hun privat ikke er raadig over 10 kroner.« —

Manglernes ophav er at søke i en forældet lov, i en paragraf f. eks. som denne: »Raadighet over fællesboet tilkommer manden alene.«

Der maa en ny lov til. En lov som opfylder kravet om, »at hustruen faar samme indflydelse som manden paa fastsættelsen av hele familiens private forbruk og samme raadighet som han over de hertil forhaandenværende midler.»

Hvad skal vi nu med en slig bog, spør kanske mangt et ungt lykkeligt egtepar, for hvem alt ordner sig og lager sig som en leg. Nei det er saa: de karske o. s. v.; men de unge egtefolk kan ta og læse bogen allikevel. For der kan før eller senere komme et mellemstadium paa livsveien, en kritisk tid, hvor netop det prosaiske økonomiske spørsmaal kan trænge sig generende frem i forgrunden og true med at gjøre ulykke.

Hr. Ingerslevs arbeide gaar ut paa at hindre den slags foreteelser, og det fortjener han tak for.

G. B.

Marie Hall, kompositioner for sang og piano: Sol vær hilset — Vandrerne — Alle de voksende skygger. — Borte — Jag vet nog — Straalende hav. Haakon Zappfes musikforlag, Kristiania.

Edvard Langset. Fraa Nordmør, Eventyr, Segner og Gamle Lækjeraader. Utgjevne med studnad av Fosna Maallag og Todalens Ungdomslag. Marie Normans efterflgr's bokhandel 1911.

Madame Marie Curie

Madame Curie er iaar av *Vetenskapsakademien i Stockholm* tildelt Nobelprisen i kemi hel og ubeskaaren; — som man vet har hun tidligere — i aaret 1903 — erholdt Nobelprisen i fysik sammen med sin mand professor Pierre Curie og Beckerel for opdagelsen av radium.

Hendes mand døde ved et ulykkestilfælde i 1906, og Beckerel døde i 1908. Senere har hun drevet studierne over de radioaktive stoffe videre. Hun er professor ved Sorbonnen. Som forelæser berømmes hun for skarp logik og klarhet.

Alt dette er saa kjendt at vi bare behøver peke paa det. Men kanske kjender ikke alle til hvor hun skriver sig fra. Hun er polakinde. Marya *Skladowoka* er føtt i Warschau 7 november 1867, hendes

far var en fattig skolelærer. Hun gjennemgik en lærerindeskole, blev guvernante i Rusland hos en adelsmand, hvis døtre hun underviste i sprog og musik.

Hun var med i den revolutionære bevægelse, kom i fare og maatte forklætt flygte til Paris. Her ernærte hun sig paa den kummerligste maate. Hendes lidenskap for naturvidenskapen, især for kemien, var vaagnet, og hendes bestræbelser gik ut paa at komme paa et laboratorium, hvad endelig lyktes. Hun gjorde helt underordnet arbeide under professor Lippmann, som snart forstod hendes store begavelse. Hun arbeidet nu sideordnet med andre av hans elever, deriblandt Curie. De blev gift og fik to barn og levet meget trangt, indtil *radium* ogsaa hjalp frem til gode kaar.

Madame Curie blev som før fortalt forbigaat ifjor, da hun søkte om optagelse i *L'Institut de France*, man har sagt at hun nu staar for tur til at optages. Der har imidlertid nylig været utspredt en røverhistorie om hende, og mange mener den var sat i scene for at hindre hendes optagelse, og at den vil skade hende, skjønt bakvaskelsen offentlig er gjendrevet.

Der paastaaes at Mme Curie trods sin optagethet av videnskapen ikke i ringeste maate forsømmer hus og barn.

Norske Folke- og Huldre Eventyr Illustreret av Norske Kunstnere. Gyldendalske bokhandel Nordisk forlag, Komplet i 36 hefter à 30 øre.

Kristi Gjenkomst av Annie Besant, Oversat av Eva Blytt og Gyda Haabjørn. Kr.a, Blytt og Lunds forlag 1911.

Johan Bojer: Liv. Roman. Kristiania og Kjøbenhavn Gyldendalske bokhandel. Nordisk forlag.

Alf Collett: Camilla Colletts Livshistorie, belyst ved hendes breve og dagbøker. Gyldendalske boghandel Nordisk forlag 1911.

Nanna Thrane: Løitnant Meisner. Gyldendalske bokhandel, Nordisk forlag 1911.

Dikken Zwilgmeyer: Vi tre i hytten Kristiania. Forlagt av H. Aschehaug & Co. (W. Nygaard) 1911.

Th. Kittelsen: Folk og Trold, Minder og Drømme. Gyldendalske bokhandel. Nordisk forlag 1911.

P. Lykke-Seest: Edens Have. Forlagt av H. Aschehoug & co. (W. Nygaard) Kristiania 1611.

Norsk Idrætsblad: Julenummer 1911. Redigeret av Ritmester J. Grøttum, Kristiania 1911.

Women's Missionary College.

Faar jeg lov til at fortælle »Nylændes» læsere litt ogsaa fra mit ophold i Edinburgh.

Jeg har nu været en tid ved *Women's Missionary College* her og har lyst til at fortælle litt om denne skole for kvinder. Den bestyres af *Miss Annie Small*, som i 14 aar har været missionær i Indien. Miss Small indtar en meget fremskudt plads i kirkens og missionens arbeide her i Skotland, ja i hele Storbritanien.

Undervisnlngen ved skolen er baade teoretisk og praktisk. Der undervises i bibelkundskap, missionskundskap, undervisningslære og samfundslære; og den praktiske undervisning bestaar i husbesøk hos fattige familier, og møter for barn, unge og voksne. Skolen har sit eget distrikt i den menighet hvor den ligger, og eleverne er ansvarlige for et bestemt antal familier. Fra disse samme familier samles barnene to gange om uken, de unge én gang og mødrene to gange om uken til møter. Disse møter ledes av eleverne efter tur under lærerindernes veiledning.

Men denne skole er mere end en skole, den er ogsaa et *hjem*. Elever og lærerinder bor sammen, er som en *familie*. Og tanken hjem og famllie opretholdes ogsaa efterat eleverne har forlatt skolen. Det sker især gjennem forbøn. Hver søndag eftermiddag er en times tid viet til dette arbeide. Da blir efter tur de tidligere elever nævnte, deres fotografier sat frem, og breve læst om der er saadanne, og saa blir der specielt bedt for dem og deres arbeide.

I 1894 blev skolen oprettet og siden den tid har ca. 200 unge kvinder faat sin utdannelse her.

I 1909 fik skolen sin egen bygning. Den er en vakker bygning av huggen sten, frit beliggende like ved den botaniske have. I den ene ende av bygningen er et litet kapel, utstyret som en kirke. Det er igrunden midtpunktet i alt arbeide her. Der samles »familien« til morgenandagt, ledet av to av lærerinderne, til aftenandagt ledet av to av eleverne efter tur. Disse andagter er som en kort gudstjeneste med sang, Guds ord, og bøn. I kapellet er man ogsaa samlet før man gaar til det praktiske arbeide i menigheten, og onsdag eftermiddag blir specielt dette arbeide gjennemgaat i bøn. Da blir de fattige familier nævnt, som særlig trænger hjælp, da blir det som er av synd og sorg og nød og savn i distriktet nævnt og lagt frem i bøn. Det har været noget forunderlig gripende ved disse stunder. Alle disse unge piker fra gode hjem og lyse forhold bøiet i bøn; og saa en for

en av disse ulykkelige, hjælpeløse, fattige nævnt. Det er en opdragelse i kjærlighet og sympati, som maa skape ædle, selvopofrende karakterer. —

Det meste av undervisningen, baade den teoretiske og praktiske, utføres av Miss Small og to andre lærerinder. Og det har været uhyre interessant at følge undervisningen og se det grundige og praktiske arbeide som gjøres her. Eleverne opdrages først og fremst til at bli *selvstændige* baade i sit studium og sit arbeide. De blir opmuntret til at bruke sine evner, til at organisere, lede og ta initiativ, og i alt dette blir de prøvet og hjulpet i forhold til sit kald.

Jeg vil ogsaa fortælle litt fra et stort missionsmøte for kvinder jeg hadde anledning til at være tilstede ved forleden dag. Omkr. 250 delegerte, repræsentanter fra alle de forskjellige kirker i Edinburgh, møttes for at tale med hverandre om hjemmearbeidet for missionen. Møtet holdtes i St. Andrew kirke i Edinburgh. Jeg spurte en av damerne om de ikke hadde nogen vanskelighet ved at holde et møte hvor kvinder skulde tale, i en kirke. Hun saa paa mig og forstod ikke hvad jeg mente. Vanskeligheter? Hvorfor skulde der være nogen vanskelighet med det? Jeg smilte og tænkte paa mine vanskeligheter, da jeg ikke fik lov til at tale i kirken under Sommerskolen paa Framnes.

Møtet begyndte med fælles altergang, forrettet av kirkens prest. Derefter var der forhandlingsmøte baade formiddag og eftermiddag. Der blev holdt 3 foredrag, alle av kvinder. Og efter hvert foredrag var der en kort samtale. Men hovedvegten i arbeidet laa i fælles bøn. Baade formiddagens og eftermiddagens forhandlinger blev avbrudt av fælles bøn.

Især var det avsluttende bønnearbeide av stor kraft. Dette møte viste mig at den engelske og skotske kvinde indtar en ganske anden stilling i kirkens og missionens arbeide end vi gjør. Hun er fri og selvstændig i sit arbeide og kan netop derfor lægge sin hele sjæl i det. At forkynde evangeliet om Jesus Kristus betragtes her ikke som en *mandsret*, men en *menneskeret*. Og jeg har set hvor vidunderlig Gud kan utvikle en kvinde i denne tjeneste. Jeg vil aldrig glemme det foredrag som *Miss Small* holdt for kvindelige studenter ved Queen Margarets College i Glasgow om »Det store kristne kvindeideal Jesus Kristus.«

p. t. Edinburgh 26—10 1911.

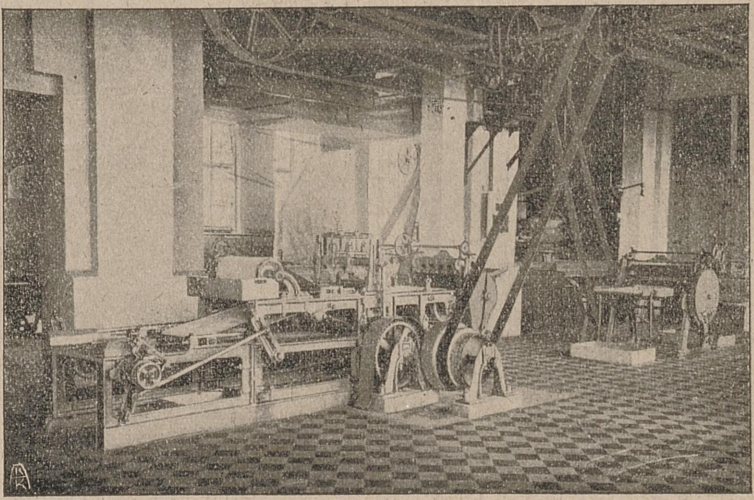
Henny Dons.

Plan: Den praksiske husmorskole i Akershus amt Kr.a. Grøndahl & Søns boktrykkeri 1911.

Folkeskolens Kokebok av Dorothea Christensen og Helga Helgesen. 3die oplag. Kristiania. Forlagt av H. Aschehoug og co. (W. Nygaard.)

Storartet norsk industri

Sætre kjeksfabrik

har fra den begyndte i al enkelhet paa Sætre i Asker 1883 voxet sig op til en betydelig fabrik efter helt moderne system. Den blev flyttet til Vaalerengen Kristiania og var i drift her i juni 1908. De grundige og store utvidelser som senere er foretat var færdig i sommer.

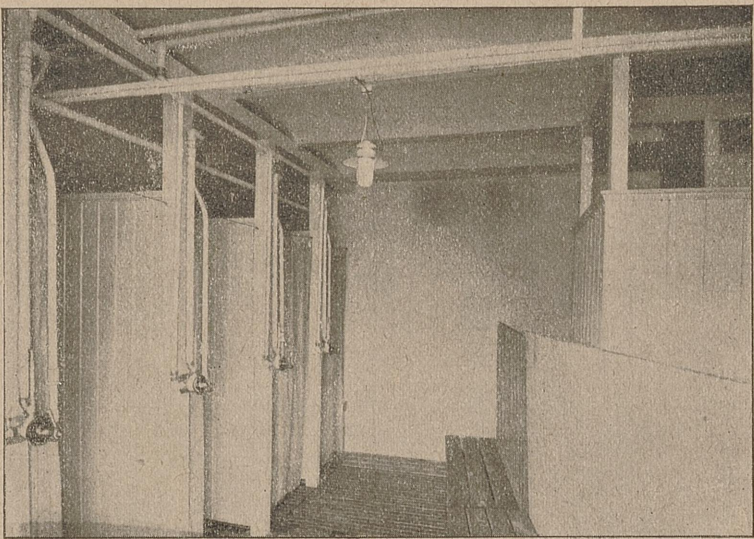
Fredag 10 november var endel indbudte tilstede, representanter for handelsstanden, pressen m. fl. som med den allerstørste interesse, under sagkyndig ledelse, besaa fabriken. Det blev aabenbaret for en hvorledes kjeksene blev til, hvorledes deigen blev æltet og dannet av maskinerne og gjennemgik skjærsilden videre, indtil de laa der som vakre, fuldkomne væsener. De blev saa pakket av de hvitklædte arbeidersker og ført til lageret, færdig til transport.

Der var fra store skibskjeks til bitte smaa delikate kjekskuler, overtrukket med chokolade, — men konfektkjeksproduktionen foregaar ikke ved maskinerne, men som haandarbeide, ved hjælp av sindrige kjøkkenapparater. Boxerne, kasserne m. m. fabrikeres ogsaa paa stedet.

Fabriken er den største kjeksfabrik i landet og beskjæftiger 100 arbeidere, kvinder og mænd.

Moderne er fabriken ikke mindst ved de omhyggelige hygieniske foranstaltninger den tar, for at betrygge saavel publikum som arbeidere. Kemisk undersøkelse av raastoffe, lægeundersøkelse av personale m. m. Høist oplivende var det at faa se badet*) og spisesalen, et luftig rum.

*) Se billede 2.

De som vil kan spise paa stedet, der hentes middag fra dampkjøkkenet, og ved pekuniær bistand fra fabriken falder det billigst mulig for arbeiderne, de kan ogsaa faa mat hjem med sig.

Tilslut hadde de besøkende den fornøielse at smake paa kjeksene. I den festlige stund da det skete lovet vist hver og en, at de aldrig mer vilde forsyne sit hus med utenlandsk kjeks, naar en hadde saa ypperlig vare hjemme.

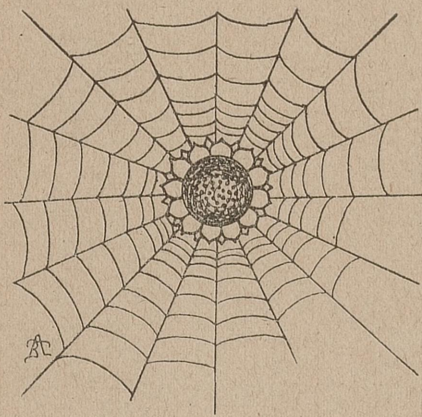
Direktør Aune hilste velkommen. Statsraad Brænne ønsket under stor tilslutning held og fremgang for fabriken og disponent Ziener gav en interessant liten historisk oversigt med statistik. Dette var de officielle taler. Siden kom de andre — med ikke mindre gode ønsker for norsk industri og for Sætre kjeksfabrik.

Mademoiselle Sarah Monod formand for *Fransko Kvinders Nationalraad* har faat *æreslegionens kors.*

Ved Pariser-kunstakademiet har 3 kvinder faat arkitektdiplom iaar. Ogsaa »Le grand prix de Rome« for det bedste skulpturarbeide, blev iaar for første gang tildelt en kvinde, Lucienne Henpelman.

De to vignetter Organisation og *Fra alle land* er tegnet av Borghild Arnesen.

En artikel om arbeidsstuer for barn — som ikke fik plass her, vil komme i næste hefte.

Organisation

Under denne titel

vil man for fremtiden finde samlet hvad der angaar forbund og foreninger.

Eftersom vi har en anden staaende artikel som heter *Fra andre land*, vil vi i denne holde os paa hjemlig grund.

En undtagelse herfra sker imidlertid ved hvad der angaar det *Internationale kvinderaad* (I. C. W.) eftersom vort største av kvinder ledede forbund *Norske kvinders nationalraad* (N. K. N.) er led av I. C. W.

Det er ogsaa at forutse at de fleste meddelelser og beretninger paa en eller anden maate vil staa i sammenhæng med N. K. N. som omfatter saa store landsorganisationer og mange enkeltforeninger.

Men vi indskrænker os selvfølgelig ikke til dette, der er mange andre organisationer som anmoder os om at opta om deres virksomhet og deres møter, og vi vil gjerne følge opfordringen saalangt det lar sig gjøre for plassen. Vi ber at den slags meddelelser maa avfattes saa sammentrængt og knapt som mulig.

Men ikke bare de foreninger som er i virksomhet vil komme ind under denne overskrift. Ogsaa planer og utkast til nye organisationer faar adgang. Og ideer som arbeider med at faa praktisk form paa dette omraade, og forslag som fremkommer — kan drøftes her.

Man vil efter dette forstaa at vi ikke kan gi denne avdeling noet regelmæssig omfang; undertiden blir den kortere, undertiden kanske saa lang at i et følgende hefte maa avdelingen sløifes for at skaffe det øvrige stof plass. Vi skal imidlertid søke at la den komme saa regelmæssig som mulig

Organisation —

har det været løsenet før og længe, saa er det det endmer nu, og gjælder det i sin almindelighet, saa gjælder det ganske specielt for kvinderne — netop paa dette tidspunkt.

Her vil vi efter besste evne søke at knytte traadene sammen.

Red.

Som indledning noterer vi

Nationalraadene i I. C. W.

og bringer dem i den orden, som de er indmeldt i. Der er nu 24. Hvert nationalraad representerer sit land, det er derfor nok at notere landene:

1. *Forenede stater*
2. *Canada*
3. *Tyskland*
4. *Sverige*
5. *Storbritanien og Irland*
6. *Danmark*
7. *Nederlandene*
8. *Tasmanien*
9. *Ny Syd Wales*
10. *Victoria*
11. *Queensland*
12. *Vest Australien*
13. *Italien*
14. *Frankrige*
15. *Argentina*
16. *Sveitz*
17. *Østerrike*
18. *Ungarn*
19. *Norge*
20. *Belgien*
21. *Grækenland*
22. *Bulgarien*
23. *Finland*
24. *Serbien*

Der er 9 internationale komiteer i virksomhet:

1. Finans 2. Presse 3. Fred og voldgift 4. Kvinders retslige stilling 5. Stemmeret 6. Mot dobbeltmoral og kvindehandel 7. Folkehelse 8. Opdragelse 9. Ind- og utvandring.

Vi gaar derpaa over til at nævne:

Led i Norske kvinders nationalraad

Disse er enten *landsorganisationer* (forbund med led eller kredse utover landet,) *landsforeninger* (med medlemmer paa flere steder i landet) eller *lokalraad* (med tilsluttede foreninger paa det sted de representerer) —

N. K. N. har idet dette skrives 40 led, vi opfører disse i de tre ovennævnte grupper og ordner disse i den orden de er indmeldt.

Landsorganisationer

1. *Norske Kvinders Sanitetsforening (N. K. S.)*
2. *Norske Kvinders Totalafholdsselskap (N. K. T. S.)*
3. *Landskvindestemmeretsforeningen (L. K. S. F.)*
4. *Centralstyret for de norske sædelighetsforeninger*
5. *Missionsarbeidernes Ring (M. A. R.)*

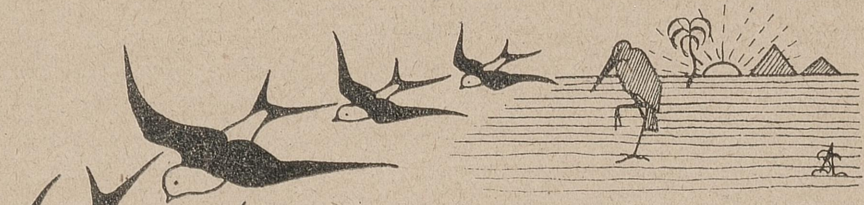
Landsforeninger

1. Høiere Skolers Landslærerindeforening
2. Kvindestemmeretsforeningen
3. Hjemmenes Vel
4. Den norske avdeling av Kvindernes Verdensfredsforbund.
5. Døn norske Jordmorforening
6. Norsk Kvindesaksforening
7. Norske røde Kors' kvindelige medlemmer
8. Landsforeningen til utnyttelse av vore nyttevexter.

Lokalraad

1. Ytre Rendalens Kvinderaad
2. Hortens »
3. Tromsø »
4. Thorsnæs »
5. Bergens »
6. Stavangers »
7. Haugesunds »
8. Drammens »
9. Trondhjems »
10. Kristiania »
11. Romerike og Odalens »
12. Lands »
13. Vestagders »
14. Moss' Kvinderaad
15. Fredriksstad og omegns »
16. Fredrikshalds « » »
17. Kragerøs »
18. Sarpsborgs »
19. Asker og Bærums »
20. Hamars »
21. Tønsbergs »
22. Kongsvinger og omegns »
23. Aas « » »
24. Hammerfests »
25. Sandefjord og Sandherreds »
26. Skiens »
27. Lillehammers »

Kristiania høiere skolers lærerindeforening hadde aarsmøte onsdag den 18 oktober. Til viceformand valgtes frøken Eugenia Kielland. Gjenstaaende medlemmer av bestyrelsen er frøken Janny Backer, formand, og frøken Birgit Knap, sekretær og kasserer. Til formand for Norskhistoriegruppen istedetfor frøken Kielland valgtes frøken Valborg Otter. Formanden indledet en diskussion om, hvad lærerindeforeningen skulde kunne foreta for at fremme pensionering av privatskolernes lærerinder. Der besluttedes nedsat en komité til sammen med bestyrelsen at ta sig av saken. Til medlemmer av denne komité valgtes frøknerne Th. Bertheau, M. Eggers og E. Horn.

Eftertryk forbutt.

Fra andre land

Brev från Sverige

Sista gången jag hade glädjen och förmånen få sända Nylænde några meddelanden från det svenska kvinnorösträttsfältet var, om jag minns rätt, strax efter valen 1908. Det var då första gången, som kvinnorna i Sverige aktivt deltogo i en valrörelse. Den av den dåvarande situationen framkallade taktiken löd: Front mot kvinnorösträttens motståndare inom alla partier, ett fältrop, som den gången visade sig så effektivt, att den nya Andra kammaren två gånger under perioden antog ett av majoritetspartiet — det liberala — framlagt förslag om rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män. Som var att vänta strandade emellertid frågan på Regeringens och Första kammarens motstånd.

Efter den stora internationella rösträttskongressen i Stockholm i juni hade de svenska kvinnorna återigen att bereda sig för en valrörelse, då på hösten männen åter skulle gå till val, denna gång med tillämpning av de nya rösträttsbestämmelser — allmän rösträtt för män med proportionella val — som grunlagsenligt antagits av 1907 och 1909 års riksdagar.

För att besluta om den taktik, som kvinnorna denna gång borde följa, utlystes ett extra centralstyrelsemöte i Stockholm strax efter kongressen. Rösträttsfrågans olika behandling inom höger- och vänsterpartierna, den sittande högerregeringens alltmer avvisande hållning och det nya valsättet nödvändiggjorde en annan taktik än den, som framgått ur situationen 1908. Genom det proportionella valsättets införande kom den enskilde kandidaten att betyda lika litet som den enskilde valmannens försök att inom sitt parti inverka på valutgången sedan partilistorna en gång blivit fastställda. För att befrämja lösningen av sin stora fråga — rösträttsfrågan — måste kvinnorna således övergiva den taktik, som riktade sig mot de enskilda kandidaterna,

en taktik som under de nya förhållandena skulle komma att visa sig fullkomligt verkningslös och som, i enskilda fall till och med skulle kunna medföra en motsatt verkan mot den av kvinnorna åsyftade. Kvinnorna hade i själva verket endast två vägar att välja: antingen att icke alls deltaga i valrörelsen, vilket måste betecknas såsom en tillbakagång i rös:rättsagitationen, eller att stödja de *partier*, som upptagit deras fråga på sina program, d. v. s. det liberala och det socialdemokratiska — högern tog numera avstånd från kvinnorösträttsfrågan även på partiprogrammet — att tala på dessa partiers valmöten och att arbeta för majoritet för dessa partier vid valet. Det var ju klart att L. K. P. R. (Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt), en organisation, som på sitt program har denna endá fråga: politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män, skulle välja det senare alternativet. Situationen var klar: av högern såsom parti och av dess regering var ingenting att vänta. Det hade i all synnerhet de sista tre åren lärt kvinnorna. Statsminister Lindman svarade Centralstyrelsen i L. K. P. R. så sent som i januari 1911, att det icke var »förenligt med ansvarsmedveten politik« att giva kvinnorna rösträtt, förr än man fått erfara verkningarna av den utsträckta rösträtten för män, och trots upprepade ansträngningar från kvinnornas sida visade det sig omöjligt att under senaste riksdagen åstadkomma, vare sig en enskild eller partimotion från högerhåll i Andra kammaren. Vid behandlingen av liberala samlingspartiets motion röstade högern i denna kammare såsom *en* man emot. Om de få högerröster, som avgåvos för frågan i Första kammaren, kan man med skäl säga: Fem svalor göra ingen sommer.

Med de erfarenheter kvinnorna sålunda gjort, hade det blivit allt mer och mer klart, att kvinnorna måste medverka till att vänstermajoriteten i Andra kammaren blev nog stark att förmå den Lindmanska regeringen att vika för en vänsterregering, vilken satte Första kammarens upplösning och nya val till denna såsom villkor för påtagande av regeringsansvaret.

Detta skedde. Med liv och själ kastade sig kvinnorna in i valstriden. L. K. P. R.s bästa talarinnor ställde sig beredvilligt till valledningens förfogande och på så sätt saknades det knappast kvinnliga talare vid något enda av de större vänstermötena. Man lät sig naturligtvis särskilt angeläget vara att placera kvinnorna på de möten, där vänsterns ledande män uppträdde. Med detta nådde man ett dubbelt syfte: man träffade det största åhörarantalet, på samma gång som man stärkte vänsterledningen i tron med nya friska argument och genom att visa på det utmärkta mottagande, som från valmännen kom de kvinnliga talarna till del.

Verkan, både den direkta och den indirekta, av kvinnornas deltagande

i valrörelsen kan säkert icke överskattas. Också stå kvinnorna nu vid vänstergenombrottet såsom segrare vid männens sida.

Ty vänstern och kvinnorna *ha* segrat. Kvinnorösträttens motståndare, högern, upptar nu endast 65 platser av Andra kammarens 230. Med valutgången följde den Lindmanska regeringens avgång och den 7 oktober hälsades dan andra Staffska ministären och med den en ny aera för kvinnoröstrâttssaken i Sverige. Den nya regeringens första åtgärd var upplösning av Första kammaren, vartill val efter de nya bestämmelserna komma att äga rum under senare hälften av denna månad. Med kännedom av valkorporationernas sammansättning är utgången av dessa val på förhand given. Det beräknas att högermajoriteten kommer att reduceres till 20. Härav följer, att en värvning av 11 högerröster blir nödvändig, for att kvinnorösträttsfrågan skall kunna gå igenom även i Första kammaren, förutsatt att alla vänsterrösterna äro säkra. Och det borde de vara nu, då en Kungl. proposition om rösträtt för kvinnor med säkerhet han påräknas. Vid den fäst, som av Frisinnade klubben i Stockholm för några dagar sedan gavs till ära för den nya regeringen, yttrade statsministern i sitt stora tal, i hvilket kvinnorösträttsfrågan kom att inta ett framskjutet rum, at. »det givet är en förpliktelse för den sittande regeringen att fremföra denna landssak.«

För första gången i den svenska kvinnorösträttsrörelsens historie har en regeringschef givit kvinnorna ett bestämt löfte. Betydelsen av detta, icke endast för frågans slutliga lösning, utan även för det stycke arbete, som kvinnorna själva ännu ha att utföra och som kan vara rätt så tungt, ligger i öppen dag.

Det *kan* komma att hända, att det allra sista högermotståndet blir så segt, att de rösträttskrävande högerkvinnorna en dag komma att stå inför valet kvinnorösträtten *eller* partiet, då de skola begagna det medel, som står dem till buds att indirekt inverka på Första kammarens sammansättning genom utövandet av den valrätt de redan äga till landsting och stadsfullmäktige, vilka i sin tur välja Första kammarens ledamöter.

För att kunna försvara sin plats bland föregångskvinnorna i Norden måste de svenska kvinnorna lära sig att se bort från de personliga och partiintressena. Till dess de äro politiskt jämnstälda ej blott med sitt eget lands män utan även med sina kvinliga grannar i väster och öster måste de lära att sätta rösträttsfrågan före alla andra frågor.

Stockholm i november 1911.

Signe Bergman.

De kvinder!

Gjennem de trange gater i *Quartier Latin* kjørte en drosche. *Bruce Morgan* sat i den og saa paa de skitne bygningerne og paa den mudrede mængde som bevæget sig i gaterne. Paa sin dovne stilfærdige vis hatet han det altsammen. Det skittenhetens evangelium som forkyndtes av upaaskjønnede genier hadde aldrig tiltalt ham. Han taalte ikke skitt undtagen som en uundgaaelig ledsager av det ædle fotbalspil. For urenslighet i enhver form, det være sig sjælelig, moralsk eller legemlig, hadde han motbydelighet. Han var ikke noet saa utpræget gott menneske, men renslig var han, og det er næst bedst, hvor det da ikke er et og det samme.

I de to aar han hadde været i Paris hadde han hat sin ungkarsleilighet i den del av byen hvor der er aapent og strømmende solskin, de kvartaler som beboerne av *Rive Gauche* stempler som banale, og hvor de gode Amerikanere, som reiser til Paris før de dør, og utøver den blide kunst at nyde livet, holder til, — mens de ikke driver studier og ikke kappes med andre end liljerne paa marken. —

Der hadde han fundet et badekar efter sit hjerte, og der reiste han sit telt og indstallerte sine husguder — for at uttrykke det litt tydeligere, der betalte han sin husleie, mens kammertjeneren Watkins overtok at sørge for det huslige.

Livet gled let og behagelig der, og den smukt antrukne kjække amerikaner lekte blandt liljerne i det amerikanske kvarter. Han gjorde heller ikke hyppig utflugter til det udyrkede bohème land før han lærte Elisabeth at kjende. Men efter den tid var det han blev kjendt i *Quartier Latin.* Ikke saa at forstaa at han blev glad i det. Tvertimot. Men han blev mer og mer glad i Elisabeth, og naar han hadde lyst at træffe hende, saa kunde en slik ting som omgivelsernes lokalfarve ikke hindre ham.

Og Elisabeth, hun var for det iagttagende bourgeoisie, som er surdeigen i *Quartier Latin,* »en av de rasende kunstnere.«

Hun hadde bodd i et indestængt atelier i Rue *Vavin* og hadde tat sine maaltider paa et *crèmerie* i tre aar. Hendes kunstnerild var ikke avtat, men det magiske lys over bohemernes land var mer og mer blit skjult av en taake for hendes syn. Og en renslig, ulastelig klædt og vakker ung mand, som heller bragte med sig en duft av jockeyklub end av terpentin, som kjørte i vogner og strødde ut violer og roser, gjorde et vistnok uartistisk, men unegtelig høist behagelig indtryk paa hende.

Saa kom han ofte til hendes atelier, og en dag hændte et mirakel, og efter det kom han oftere.

Elisabet hadde blandt omgivelserne ord for at ha en værdighet som sterkt nærmet sig kulde. Hendes skjønhet lokket tilbederne frem, og hendes kolde væsen drev dem til fortvilelse — som forøvrig var fuldstændig i overensstemmelse med den poetiske tradition. Hendes franske beundrere utnyttet ogsaa alle situationens romantiske værdier og muligheter. De skrev digte til: »Den *skjønne dame uten barmhjertighet og naade.*«

De amerikanske og engelske ofre for Elisabeths smukke øine derimot overholdt den angelsaksiske diskretion og skrev ikke poesi. De bare tilbakela mil paa mil, hvorpaa de kom hjem, og sendte eder efter portneren og sparket katten.

Naar strenghet kunde gjøre slikt opstyr blandt dem, hvad vilde saa hændt, hvis de hadde anet at denne selvfølende unge kvinde hadde øieblikker, som kom uforvarende, da hendes værdighet skrumpet ind som en gjennemstukket balon, og som, mens denne stemning raadet, blev den mest hjelpeløse, ansvarsløse skabning.

Bruce hadde set denne forvandling gaa for sig og hadde strax gjort hvad enhver normal forelsket mand vilde ha gjort, men hvad der et øieblik iforveien hadde syntes ham absurd og umulig. Hans arme omslynged hende, hans læber rørte hendes bølgende brune haar, og han holdt hende fast, mens hun paa helt kvindelig vis gjemte ansigtet mod hans frakkekrave og graat stille.

Han hadde en forvildet følelse av at verden holdt paa at gli ut av sin bane, men han hadde ikke imot at den revolution gik for sig, naar den bragte den utilnærmelige i hans arme. Hun blev ikke længe der. Nei, øieblikket var for herlig til at det kunde vare. Førend han bare saavitt hadde faat sanset sig stod hun paa den anden side av bordet, litt rød i øienlaakene og kinderne, litt bustet i haaret, men smilende selvbevisst og en smule trodsig, Og da han var en av sin generations viseste mænd, sa han ikke et ord om den pludselige overgivelse, forsøkte ikke at utnytte det til sin fordel, men talte om brever hjemmefra og om veiret. Og det vilde faa mænd forstaat at gjøre ham efter.

Han blev efter dette mildere av væsen, mer taalmodig overfor hendes egoisme, mer i sympati med hendes arbeide. Personlig hadde han aldrig trodd synderlig paa hendes talent.

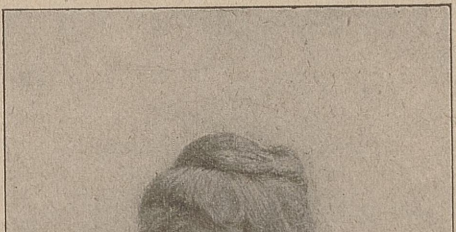
(Fortsættes.

Nylænde

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. | UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. | No. 23.

KRISTIANIA 1. december 1911.

Cecilie Krog

Cecilie Thoresen Krog

Cecilie Thoresen er den første norske kvindelige student. Paa hendes initiativ og ved hendes energi blev vort universitet aapnet for kvinderne.

Som vi tidligere iaar har fortalt om*) blev der efter forespørsel til autoriteterne i 1880 svaret fra det akademiske kollegium — efter betænkning fra det juridiske fakultet — at »kun mænd hadde adgang til at underkaste sig examen ved universitetet.« Efter henvendelse til kirkeministeren hadde Frk. Thoresen haap om at der skulde komme regjeringsforslag om en lovændring, men det blev ikke noet av; hun henvendte sig da til H. E. Berner, og hans forslag — tiltraat av rektor Steen — om at kvinder skulde tilstedes adgang til at underkaste sig *examen artium* og *philosophicum* blev lov 15. juni 1882. Saa stod bare igjen at ta examen, som dengang avlagdes paa Universitetet.

Og den 2. september 1882 ved immatrikuleringen, da Cecilie Thoresen gik frem og mottok sit akademiske borgerbrev, fik man syn for sagn:

Universitetet var aapnet for de norske kvinder.

Igjen var der fra Eidsvold kommet bud om frigjørelse for kvinderne, paa nyt et straalende haap om evners utfoldelse, om rikere liv, om aandens vext. —

Cecilie Thoresen er født paa Eidsvold 7 mars 1858 av forældre distriktslæge Nils Windfeldt Thoresen og hustru Marie Johanne født Benneche.

Som sin store forgjænger og bygdefælle delte hun sin tid mellem hjemliv og friluftsliv ute i Eidsvolds natur — især drev hun med ski, dengang en sjelden sport for unge damer — og som hende, som Camilla Collett, følte hun tidlig den uret som kvinderne led under og de stængende fordomme som omgav dem.

Men paa en ganske anden bakgrund og under helt andre former, paa nye felter og under lykkeligere auspicier kunde hun opta arbeidet. Hun vendte sig tidlig mot intellektuelle maal, og mot bestemte opgaver, og — et vidnesbyrd om hvad der var vundet ved den første

*) Nylænde nr. 17 Universitetet 1811—1882—1911. I samme hefte findes et portræt fra C. T.'s artiumstid, det vi idag bringer er fra flere aar senere — efter hun var gift.

kamp — retten til aandelig selvstændighet og lysten til handling blev for hende ikke hængende som forbudne frugter.

Det var livlig i politiken i hendes første ungdomsaar, og resolut brøt hun med sit hjems høiretraditioner og stillet sig med sine interesser i venstres rækker. En umaadelig læselyst, som sies at ha begyndt alt i 4 aarsalderen, fulgte hende hele hendes liv, den bragte hende i lag med literære og filosofiske skrifter, hvorigjennem de moderne europæiske ideer trængte ind paa hende. Brandes' hovedstrømninger læste hun, eftersom de utkom, med stor beundring.

Men det var et andet verk som skulde faa avgjørende indflytelse paa hende. — Likeoverfor doktor Thoresens laa lensmand Lie's gaard, og hans datter Agnes Lie,*) noen aar ældre end Cecilie Thoresen og ivrig kvindesakskvinde, laante Cecilie Thoresen Stuart Mill's bok Kvindernes underkuelse. Den slog ned. Den gav impulser. Den blev ivrig drøftet paa to og tremandshaand. Nu fik hun klarhet. Det var ikke nok at ha sine politiske interesser berget og at læse og musicere, om hun end var glad i det altsammen.

Tre aar tidligere var middelskoleexamen gjort tilgjængelig for kvinder. I 1878, hun var da 20 aar, gik hun ind paa et kursus paa Nissens skole. Men efterpaa? — Artium? Nei hun var for gammel, men hun opfordret sin yngre skolekamerat Anna Bugge**) til at ta den. Men bli noet vilde hun, forsøkte handelsgymnasiet, efter 8 dage sluttet hun. Saa fik hun lægge sig efter sit yndlingsfag matematik og ta timer i sprog. Men det blev ikke nok — — og en dag kom der brev til doktor Thoresen fra hans datter, at hun gjerne vilde ta artium og snarest. Doktoren svarte at *han* ikke skulde lægge hindringer iveien, hvis hun forøvrig kunde faa hindringerne bort. Og saa bar det avsted.

Med den mest levende interesse fulgte C. T's venner, baade de som kjendte hende fra Eidsvold, og de som hadde gaat paa kursus med hende o. a. hende fremover paa veien. Og var fuld av glæde og stolthet da hun stod med sin realartium og *meget gott* 2. september 1882.

Ogsaa offentlig kom der frem vidnesbyrd om den sympati man følte. «Dagbladet« (redigeret av Grevstad) utmerket sig dengang ved den støtte det gav kvindernes sak. En lang, smukt skrevet, leder ofres begivenheten.

---

*) Fremdeles gaardbruker i Eidsvold.
**) Senere Anua Bugge Wicksell.

I et litet blad som het »Dagen« skrives*) bl. a:

Hun er banebrydersken for de ideer, hvis betydning vi jo ogsaa begynder at forstaa. Det vilde føre for langt her at omtale den uhyre indflydelse disse ideers gjennemføren vil have paa arbeidets, samfundslivets og ikke mindst paa moralens omraade. Deres rækkevidde blir en ubegrænset, og kommende slægter vil forstaa dette bedre end vi. Men dem, der først i handling bragte de nye tanker frem for os, skylder vi vor varmeste tak og beundring. Og med disse følelser er det vi hilser *Cecilie Thoresen.*

»Verdens Gang« hadde en stor artikel, og vittighedsbladene hilste med kaarden. I »Krydseren« for 9 sept. 1882 findes et hyldningsdigt, (av Academicus) hvorav vi hidsætter første og sidste vers.

Nu har Du altsaa vundet seier,
Tilsidst ved lykkens maal Du staar,
Ja, denne dag jeg tror opveier,
Hvad Du har stridt i mange aar,
Hil Dig, — Du første norske kvinde
som brød med gammel fordomssnak,
Som *akademisk borgerinde*
Du hilses med vor bedste tak.

Ja »*Meget godt*« din stræben lønner;
Det skridt, Du tog for kvindens sag,
Det hilses af Minervas *sønner*
Som *liden* søster fik idag,
Vort ønske er, at snart vi atter
En saadan liden søster fandt,
Saa smil Minerva til din datter,
Ti *Kvindens ret en seier vandt.*

Og paa mange andre maater kom hyldningen.

Strax efter immatrikuleringen kom en deputation av aarets studenter og gratulerte sin kamerat. Noen dage efter holdt veninder et lag for hende — hos Anna Bugge, — ut paa aftenen kom studentersangforeningen og sang for æresgjæsten, og cand. jur. Bolstad holdt tale. — Senere kom russelaget, hvori Cecilie Thoresen ikke var med, men hvor student O. Skár**) hyldet hende i en begeistret tale. Den begyndte saa.

Mine herrer! Aaret 1882 vil bestandig staa som et mærkeaar i Universitetets annaler. Indtil 1882 holdt Minerva sin dør lukket for halvparten af den norske nation, i 1882 slog hun døren op paa vid væg og indbød hele Norge.

Den bestemmelse, som gir kvinden adgang til Universitetet, er af mægtig og indgribende betydning for samfundet, den tilføier det nyt friskt blod; den vil frigjøre latente evner og løse bundne kræfter som slumrer hos kvinden. Men, den er, mine herrer, af betydning først og fremst for den norske kvinde selv. Kvindens adgang til Universitetet vil for hende bli en opdragende magt. Den antagelse at kvindens aand er en ufrugtbar jordbund, som ved dyrkning lidet eller intet udbytte kan gi, tilhører for længe siden en svunden tid. Nu erkjender man, at den ikke er ufrugtbar, men den ligger brak.

Trældommens, uvidenhedens og fordommens og den gamle slendrians jotun havde med sin jernnæve grebet tak om kvindens nakke. Men hun krympede sig ikke; thi jernhaandens gjennem aartusinder stivnede tak havde lammet hende, havde gjort hende ufølsom, havde dysset hende ind i en halvt ubevidst tilstand, i en halv slummer.

---

*) Av Sophie Magelssen (senere Groth) sies i Jubilæumsskriftet fra 1907.

**) Senere advokat i La Crosse.

Talen slutter saa:

— Tak fortjener hun, ikke bare af hver kvinde i Norge, men af det hele land. Jeg skal faa lov at frembære *Russens* lykønskning til vor første kvindelige kamerat. Vi hilser hende hjertelig velkommen. Vi bærer ikke nag til hende, fordi hun berøver vort kjøn en forrettighed som det altfor længe har været i besiddelse af. Tvertimod vi modtager hende med glæde og hjertelig lykønskning som kollega og kamerat. Vi sætter pris paa kvindens selskab ligesaavel i Minervas hal som i balsalen, ligesaavel under professorens forelæsninger som under musikens toner.

Og derfor, mine herrer, vil jeg opfordre Dem alle til at udbringe et tre gange tre hurra for Norges første kvindelige student. Hurra for frøken Cecilie Thoresen!

I referatet sies: »Talen hilsedes med sterkt bifaldsraab; enkelte fanatikere fandt sig dog beføiede til at hysse og afbryde taleren.« — Vi tar dette med her for at ikke tidsbilledet skal mangle den fornødne skygge.

Ved studentersamfundets fest for det nye kuld 9 sept. utbragte formanden cand. theol. Áksel Andersen (Arstal) under livlige hurrarop en skaal for *Ra*, femininum av *Russ*.

Senere blev Cecilie Thoresen indbutt som medlem av studentersamfundet. Hun kom dog ikke til at delta ofte i møterne.

Da der blev et par kvindelige studenter til, blev foreningen *Skuld* stiftet. Og dens første formand var Cecilie Thoresen. — Den blev ikke mange aar gammel. Men *der* spiret meget som senere har voxet sig stort. Og kvindesaken, det saaes av mange tegn, var nu fra literaturen ført over i livet.

Det sier sig selv at Cecilie Thoresen og hendes daad ikke bare blev priset i ubunden stil dengang. Mer end én vise blev til og sunget med høi røst, mens andre digte kom mer beskedent frem til sin adresse. Her et av dem:

Til C. T.

(med nogle norske druer, plukket igaar).

Druerne søde,
de grønne, de røde,
plukkes for Dig!
Druerne stærke —
Kraften Du mærke —
Bydes til Dig.
Druerne hede,
Tag dem — vi bede —
Med hjertevarm Hyldning for Dig.

Ungdommens Sødme,
Friskhedens Rødme
har Du, — som faa.
Kraft til at ville,
Evne til stille
Maalet at naa.
Varme saa mild,
Begeistringens Ild
Du har, men den gjemmer Du paa!

9/9 82

*

2 september 1907

25 aar senere stod Cecilie Krog, født Thoresen, i sit hjem, omgit av sin familie: mand, to sønner og en datter og mottok deputationer og lykønskninger. Fra Norske kvinders nationalraad og Norsk kvindesaksforening og flere andre organisationer, og *Kvindelige Studenters Jubilæumsskrift* 1882—1907, som først og fremst var et festskrift til hendes ære, blev overrakt hende ved utgiveren Clara Thue Ebbell. Det var en festlig stund. Tidligere paa formiddagen hadde jubilanten overværet sin ældste søns immatrikulering, og om aftenen var hun indbutt gjæst blandt 25 aars studenterne, hvor advokat Bugge holdt talen for hende, og hun blev hyldet med begeistring.

I festskriftet er der interviewer og andre artikler, hvor der fortælles om Cecilie Thoresen gjennem de 25 aar, vi tar frem litt av det og supplerer hvor det trænges.

I 1883 tok hun anden examen med latinprøven og begyndte saa strax paa realstudiet. Fagene var matematik, fysik, chemi og astronomi. Hun fremhæver Sophus Lie som en glimrende lærer, det var en sorg for hende at han reiste til Leipzig. I 1884 blev Norsk kvindesaksforening stiftet, og hun var i flere aar med i dens styre og var med blandt de 12 damer som stiftet Kvindestemmeretsforeningen i 1885. Saa reiste hun til Kjøbenhavn og gik paa forelæsninger og drev laboratoriearbeide der. 16. november 1887 blev hun gift med advokat F. A. Krog. — «Jeg fortsatte mine studier«, citeres i interviewet, »ivrig opmuntret av min mand. Jeg var færdig med største parten av mit laboratoriearbeide og hadde egentlig kun et par examenssemestre igjen, da mit første barn kom. I 1891 gik jeg igjen paa forelæsninger i matematik, men examen maatte jeg opgi — — — mine barn optok mig uhyre da de var smaa.» — —

Cecilie Thoresen opgav ikke sine interesser hverken for studier eller kvindesak, hun var medlem av det første styre av Sanitetsforeningen, stiftet 1896, og gik ind som styremedlem i Kvindestemmeretsforeningen i 1897 — men hun var sterkt koncentreret i sit hjem og i sin kreds. Familien bodde i flere aar paa en eiendom ved Dæhlenengens teglverk, hvor der var en stor have og god anledning ogsaa til blomsterdyrkning inde. Hun la sig specielt efter roser*)

I den første tid hun var gift skrev hun sig »*Thoresen* Krog» —

*) Se en artikel i Nylænde 15 mars 1895: Roser C. T.

men da noen aar var gaat, blev det bare *Krog*. Hvorfor — blev hun spurgt. Jo — mente hun, jeg har jo »trukket mig tilbake til privatlivet,« er koncentreret om familien — saa er det rimeligst ogsaa helt at dele navn med den. Før utrettet jeg jo litt utadtil, men det er længe siden, nu gjør jeg ikke noet at snakke om for kvindesaken. —

Aa — hun har tapt interessen, sa flere.

Hvor feilagtig den slutning var, viste sig noen aar senere, da barnene var voxet til og familien var flyttet nærmere centrum. Omtrent fra aarhundredskiftet av har hun været sterkt optat og lagt ivrig interesse i forskjelligartet arbeide utenfor det nærmeste.

I 1901 da kvinderne fik kommunal stemmeret, blev hun stillet paa venstres liste og kom ind blandt suppleanter i bystyret, ved senere valg naadde hun til 1ste suppleant. Hun var i komiteen for sykehus og sindssykeasyltilsynet. Arbeidet interesserte hende, — men hun fandt suppleantstillingen i længden litet tilfredsstillende og trak sig tilbake. I 1907 da vi fik politisk stemmeret var hun straalende glad over seiren; hun blev i 1909 ved valgene stillet som varamand for venstre i Gamle Aker. Ikke netop efter hendes ønske. Hun visste Venstre i Gamle Aker ikke kunde bringe frem sine kandidater — hvad hun forøvrig beklaget for venstres langt mer end for sin egen skyld. Sit parti blev hun tro til sin sisste stund — at svigte i trængselsaar kunde allermindst falde hende ind. Men hun var uten politisk sneversyn og fanatisme og uten al trældomsfrygt. Var der et punkt paa programet hun ikke kunde acceptere, sa hun fra.

Og det fordret hun av sit parti at det med kraft skulde hævde kvindernes sak. I 1907 da valgprogramet skulde diskuteres, møtte Cecilie Krog som delegeret paa landsvenstremøtet og talte indtrængende for at faa *Almindelig* stemmeret for kvinder op som programpost. Hun var hjertelig glad da det blev besluttet, først og fremst for kvindesakens, men dernæst ogsaa for sit partis skyld, for hvem, syntes hun, den beslutning paa det tidspunkt var til blivende hæder.

Cecilie Krog gjorde ved flere leiligheter tjeneste i lagmandsretten. Hun var hver gang ivrig optat av sakerne og de mennesker hvis skjæbne hun var med at bestemme over baade i smaa og store saker. —

For en otte, ti aar siden begyndte fru Krog at undervise i sit yndlingsfag, matematik, hvad hun fandt meget tilfredsstillende. Hun var lærerinde i faget i øverste klasse paa privatskole, men gav

mest timer, især til artianere. Der meldte sig tilsisst saa mange elever, at hun ikke kunde motta alle, endskjønt hun hadde indskrænket adskillig av sit foreningsarbeide for at overkomme det.

For *Norske Kvinders Nationalraad* hadde hun levende interesse. Hun var med fra først til sisst paa det lange konstituerende møte i januar 1904 og møtte som representant for Kristiania kvinderaad paa de to store landsmøter i Trondhjem 1907 og Stavanger 1910. — Ingen som saa og hørte hende der vil glemme hende.

Hun var delegeret i det internationale kvinderaad i Genf 1908 ved det vigtige lovrevisionsmøte.

I 1908 overtok hun formandsposten i *Kristiania Kvinderaad*, det vakte glad overraskelse hos flere som visste at hun altid pleiet si nei til tilbud om formandsstillinger. At være viceformand gik hun lettere med paa. I en række aar var hun viceformand i Læseforening for kvinder og i Norsk Kvindesaksforening. Hun blev i 1910 opnævnt som medlem av tilsynskomiteen for kredsfængslet i Kristiania, og gjenvalgtes 1911.

Cecilie Krog sa altid at det ikke laa for hende at holde foredrag og taler. Hun gjorde det sjeldent, men blandt dem hun holdt er der flere en erindrer som utmerkede. Vi nævner et om skolebespisning og et politisk foredrag indunder kommunevalgene i 1907, og de som var tilstede ved N. K. F's 25 aars jubilæum har sagt, at den tale hun holdt for H. E. Berner gjorde et sterkt indtryk. I diskussionen deltok hun gjerne, naar hun fandt det paakrævet, og hendes ord var da vægtige. Som dirigent blev hun ved forskjellige anledninger meget beundret. —

Trods al den mængde hun hadde at gjøre, vedblev hun altid at skaffe sig tid til læsning. Blandt romaner og skjønliteratur fandt man moderne nationaløkonomiske verker og anden videnskapelig og filosofisk literatur paa hendes bord De engelske tænkere fra sin ungdomstid glemte hun aldrig, Herbert Spencer var som hendes aandelige far; men hun fulgte linjerne fremover helt til sisste tid; den psychiske forsknings arbeider: Myers', Oliver Lodge's o. a. satte hun sig saaledes ind i med levende interesse.

Cecilie Krog hadde ved universitetsjubilæet iaar den glæde at hendes datter — den yngste av de tre barn som alle er studenter — blev immatrikuleret 2 sept. Men selv kunde hun ikke være tilstede. Hun hadde alt da en tid været angrepet av den sygdom som endte hendes liv. Hun døde kl. 1½ nat til 13 november 1911.

Ved budskapet om hendes død kom der frem vidnesbyrd om stor deltagelse. Om aftenen samme dag 13 november blev hun erindret ved et møte som holdtes i Norske kvinders fredsgruppe. Formanden fru Blehr talte varme mindeord, mens forsamlingen reiste sig. Og et par dage senere ved et møte i Studenternes venstreforening holdt formanden cand. øcon. *Wilhelm Keilhau* en længere mindetale over Cecilie Krog:

I hende er der vandret bort en av dem som har været med at skape det samfund vi nu lever i. At kvinder kan bli studenter staar for os som noget helt selvsagt og naturlig. Men da Cecilie Thoresen for 29 aar siden fremsatte kravet om at faa ta artium var det en revolutionær handling.

Taleren tar derpaa en historisk oversigt, dvæler ved at studenterne og særlig venstrestudenterne maa mindes hende i ærbødighet.

I hende har vi mistet en av vore fineste og nobleste partifæller. — — Historien gir tilbakevirkning, Mange av de navn som lyste i sin samtid blev den likegyldig fordi de ikke knyttet sig til det som tiden vandt frem. Og personer som samtiden næsten hadde glemt faar plass i den, fordi de var pionerer for fremtidens tanker. — Norges arbeide for kvindernes frigjørelse har betydning for alle kommende slegter. — Det er derfor neppe for meget sagt at med hende er en verdenshistorisk skikkelse vandret bort.

Studentersamfundets møte lørdag 18 november aapnedes med følgende mindetale av fungerende formand universitetsstipendiat Fredrik Paasche.

»Siden vi sidst var samlet til møte, er Norges første kvindelige student fru Cecilie Thoresen Krog, gaat bort. Cecilie Thoresen læste til artium i en tid, da fordommenes magt endda spærret kvinder veien til den akademiske verden. Men ved rask handling slog hun de fordomme ned, hurtigere og sikrere end nogen diskussion om spørsmaalet kunde gjort det. Og stormende jubel hilste hende velkommen, da hun som student traadte ind i disse haller. Fordi hun hadde handlingens raske mod, fordi hun blev et godt og virksomt eksempel til efterfølgelse, fordi hun altid var en god student, vil norske studender altid mindes hende. Hæder over studenten, commilitonen, Cecilie Krogs minde!

Talen paahørtes staaende.

I de fleste aviser kom billeder med længere og kortere nekrologer. Av en artikel i »Socialdemokraten« av *Fernanda Nissen* bringer vi det meste her.

Stille og ihærdig gik hun til regjering og universitet og bad om lov til at ta eksamen artium.

Borgermester Berner hjalp til, og saa satte hun da en vakker dag duskeluen paa sit gyldne haar og var vor første kvindelige student!

For os unge dengang var hun eventyrprinsessen som tok kronen.

En harmonisk og helstøpt personlighet var det, som førte de unge norske kvinder til universitetet, og som gav den kvindelige student sit præg.

Hundreder har nu gaat ind den port hun aapnet dem; men det er vel faa av dem som forstaar, hvor meget mere de skylder hende end netop det, at hun var den første.

Hendes person slog ned al den haan, man hadde ment at le utover kvinden som akademisk borger.

Al lyst til latterliggjørelse døde ved synet av hendes slanke, lyse skikkelse og det dype, blaa blik — klogt og undrende ungt og genert.

Lærere og studiekamerater glædet sig over hendes ordnede, tænksomme intelligens og rolige naturlighet; og kvindelighet var hendes væsens særmerke fremfor tusener av dem, hvis tanker aldrig er naadd utover deres nærmestes kreds.

Altid var hun sig selv, ubekymret og lys enten hun brændende av arbeidsglæde stod i laboratoriet eller hun festklædd lo i en balsal.

I ly av hendes personlighet gik de nye, unge studenter frimodige og velkomne indtil sine mandlige kamerater paa universitetet.

— —

Trods sin mangel paa ærgjerrighet og sit tilbakeholdne væsen deltok hun for nogle aar siden i vor bys kommuuale politik.

Cecilie Krog tilhørte ikke vort parti; men vor sak stod godt, hvis mange kvinder saa livets forhold fordomsfrit og klogt som hun.

— —

Ved siden av matematikken, som hun altid selv studerte, og hvori hun uuderviset, hadde fru Krog meget mere end almindelig filosofisk og historisk viden, og hendes gode forstand hadde derfor ogsaa støtte i gode kundskaper.

Dette er endnu desværre sjeiden tilfælde med vore kvinder, og derfor ogsaa vil hun bittert savnes i vore kvindesaksforeninger, hvor hendes usvikelige takt og retsindighet — hendes frygtløse retsindighet var til uvurderlig hjælp.

Alle, baade de som møtte hende paa saks vegne og vi som stod hende personlig nær følte os trygge, naar hun var enig — for hun var aldrig enig hen i vind og veir — hun visste, hvorfor hun var det, og hendes grunde bundet i retskaffen tænkning og i et mildt klart sind.

Som hun kastet glans over vore første ungdommelige kampe, saa blev hun opigjennem de mange aar den stilfærdige balance, den ridderlige sanddruhet og den gode trygghet i vort liv og vort arbeide.

I »*Tidens Tegn*« stod mindeordene, med et smukt billede, som første artikel i bladet. De slutter saa:

«Cecilie Thoresen Krog var nemlig en betydelig, en rikt utrustet personlighet. Skjønnere end under hendes auspicier kunde en god sak ikke indvies. At hun, harmonisk og uangripelig, gik i spidsen da endnu saamange stod uten forstaaelse, ja fiendtlig overfor kvindernes adgang til universitetet, har lettet seiren og hat en betydning, som norske kvinder altid vil bære i taknemlig erindring. Mot en personlighet som hendes prellet, mange utslag av uvilje og fordom av.

Budskapet om, at hun nu er vandret bort, vil vække sorg langt utover de kredse hvor hun personlig var kjær og kjendt. Og aldrig vil hun glemmes av nogen, som hadde hat den lykke at faa et indtryk av hendes personlighet, — en bebudelse om den nye kvinde, som fremtiden vil bringe, mandens medarbeider og like, men med kvindens beste eiendommeligheter i en fuldkommenhet,som vi nu bare gjennem de ædleste og første kan ane.«

Der er kommet mange hilsener og bevidnelse om deltagelse fra

fjern og nær. Saaledes fra det Internationale kvinderaad gjennem sekretæren.

Fra Sverige sender Ann Margaret Holmgren vakre ord.

Her hjemme fra er der kommet mange hilsener til Nylændes redaktør. Vi takker herved alle hjertelig for de varme, forstaaende ord.

Der tales som rimelig er om det store tap vor sak har litt, men der tales ogsaa om det mer personlige. Og merkelig er hvor selv fjernt staaende har sande og bestemte indtryk.

Noen dvæler ved mindet om den rankvoxne, modige, — sandhetselskeren — om trygheten ved hende og det klare og rene sind; andre taler om det festlige, og harmoniske ved hendes personlighet. Og jo nærmere de kjendte hende, desto tyngre er tapet at bære, men desto større er lykken ved at ha kjendt hende; — desto skjønnere er det minde de eier, det lysende billed som altid lever i deres hjerte.

*

18 november 1911

Vi har i de foregaaende avsnit fortalt om feststunder og hæder omkring Cecilie Krog, vi har nu at berette om en til — den sisste, bisættelsen fra Vestre gravlunds krematorium den 18 november.

Det lyste over den nyfaldne sne. Fra krematoriets port saa en utover det fine bølgende landskap, og vendte en sig indover, møttes en av lyset under hvælvingen, av en stor og stille sørgeskare og et væld av blomster. Saavel kisten som katafalken var helt dækket av dem. — Marschaller var stiftamtmand Blehr og borgermester H. E. Berner.

En mængde kvindelige studenter var tilstede, endel av dem hadde samlet sig om det floromvundne flag, de stod æresvagt om kisten, andre var paa galleriet, hvorfra de ledet sangen.

Fra orgelet kom et dæmpet præludium, saa istemtes: „Den store hvide flok“. Sogneprest Gundersen holdt en kort bøn og læste ritualet, derpaa kom „Lær mig o skov at visne glad“. Saa traatte overlæge Henrik Dedichen frem og holdt følgende mindetale:

„Vi *studenter fra 1882* har ønsket at bringe Cecilie Krog en sidste hilsen og tak for alle fælles gode og lyse minder. Ingen af os kunde jo glemme den andenseptemberdag, da vi blev akademiske borgere, — en betydningsfuld dag i og for sig, men dobbelt betydningsfuld for os, som havde hende med. De færreste af os

kendte hende. Men vi vidste, at hun med seig udholdenhed og ubøielig energi ganske stilfærdig hadde brudt ned en mur af fordomme og aabnet nye baner for kulturelt arbeide i Norge. Og da hendes navn blev raabt op — da hun gik ned for at hente sit borgerbrev, — ja da blev der stille inde i os, — vi følte ligesom en ny tid stryge ind over os — og i vore unge sind flammed begeistringen op og brændte ind i vor bevidsthed billedet af dette øieblik, saa vi glemte det aldrig siden.

Og alligevel. For dem af os, som senere lærte hende personlig at kende, blev det efterhaanden ligesom mindre væsentligt dette, at hun havde brudt nye baner. Hun kom til at betyde saa meget mere for os som menneske. Hendes retlinjede karakter, hendes selvstændige og fordomsfri personlighed, hendes kloge og sunde syn paa livet fik os til at holde af hende som en paalidelig og tryg fælle og ven. Livets mangehaande krav fjernede med aarene ogsaa hende mere og mere fra vor kreds, men vi vedblev at tænke paa hende som en af vore, og da vi for faa aar siden feirede vort jubilæum, færdedes hun blandt os paa den samme muntre og elskværdig jævne maade, som vi havde lært at skatte saa høit i studietiden. Derfor var der sikkert ikke en af os, uden at vi følte det smerteligt, da vi fik høre, at døden havde klippet hendes livstraad over paa et tidspunkt, da hun endnu selv havde saameget at vente af livet. Vi følte, at vi havde mistet en af vore bedste.

Men i vor erindring vil hun leve, og vi vil huske hende med tak, fordi hun blev os et lysende bramfrit eksempel, — fordi hun gav os et stort og stolt minde mere, — og fordi hun var og vedblev at være et svigtfrit menneske og en prægtig kamerat."

Fra *kvindelige studenter* nedla frk. stud. min. Mimi Johnson, en smuk krans med følgende ord;

„I sorg over hendes bortgang, men i inderlig og taknemlig glæde over, hvad hun i sit liv utrettet, staar de kvindelige studenter idag om Cecilie Krogs baare.

Begavet og modig banet hun veien for de norske kvinder, veien til øket kundskapserhvervelse og derigjennem til større personlig utvikling og et rikere liv for mange.

Og glæden over, hvad hun herved gjorde, vil leve og takken derfor vil stige, længe efter at den sorg, som idag naturlig fylder vore sind, er slukket, — ja, saalænge norske kvinder eier evne til at glæde sig ved kundskapstilegnelse — ved utvikling — ved *livet*.

Med ærbødig tak fra *alle* Norges kvindelige studenter lægger jeg disse blomster paa Cecilie Krogs kiste. — En speciel hilsen til sit eneste æresmedlem knytter hertil *Kvindelige Studenters Klub*".

Universitetsstipensiat Fredrik Paasche nedla en pragtfuld krans med brede nationalfarvede baand fra *Det norske studentersamfund* og uttalte følgende: „Til Norges første kvindelige student fra Det norske studentersamfund i dyp taknemmelighet for det handlingens frisind, som gav Cecilie Krog banebrytende magt i vort dannelses livs historie og gjorde hendes navn uforglemmelig blandt norske studenter."

Nu kom hele rækken av skjønne kranser fra de foreningerhvor hun har været med i ledelsen eller staat nær.

Først *Norsk Kvindesaksforening*. Randi Blehr la paa kransen:

„Fra Norsk Kvindesaksforening bringer jeg dig i dyp smerte den sisste hilsen *Cecilie Krog*! En hilsen og tak fra den forening, hvis krav du fra første til sisste stund trofast og usvikelig fremholdt.

Vi som stod dig nær — dine arbeidskamerater og kvinder landet rundt — vil mindes dit mot, din klarhet din ærlighet i kampen for de store principer og de rene linjer. Du forlater os nu — men du vil altid leve iblandt os. Tak og farvel Cecilie Krog!"

Fra *Kristiania Kvinderaad* la fru Lilla Dahl kransen med hjertelig tak for hendes arbeide som formand for raadet, særlig fra styrets medlemmer, som dypt vilde savne hende.

Fru Aadel Lampe la kransen fra *Bergens Kvindesaksforening*, fru Blehr fra *Bergens kvinderaad*, frk Fr. Mørck fra *Trondhjems kvindesaksforening*, doktor Louise Isachsen fra *Kristiania led av L. K. S. F.*, fru Pylle Horst fra *Kvindestemmeretsforeningens klub*, fru Keilhau fra *Landskvindestemmeretsforeningen* med tak for banebrytende arbeide, fru Kjelsberg fra *Drammens Kvinderaad*, med tak for gott samarbeide. Frk. Anna Rogstad uttalte:

„Disse blomster er den sisste hilsen til Cecilie Thoresen Krog fra *Kvindestemmeretsforeningen*.

Cecilie Krog har været med i vort arbeide fra første dag og altid i første række. Hun var én av Kvindestemmeretsforeningens stiftere. — Vi vil mindes denne fine sterke personlighet. Vi vil mindes hende i kjærlighet og med stolthet og taknemlighet."

Fra *Nylænde* la frk. Mørck blomster med tak for den dype sympati og aldrig svigtende hjælp gjennem alle de 25 aar.

Frk. Sophie Cappelen uttalte:

„Fra *Læseforening for Kvinder*, hvis høitskattede viceformand fru Cecilie Krog var i en række av aar, lægger jeg denne krans paa hendes baare med en ærbødig tak for hvad vi skylder hendes betydningsfulde og interesserte arbeide for vor forening. Alle, som har havt den glæde at komme hende nærmere, vil bevare hendes fine, noble personlighet i taknemmelig erindring og vi, som har arbeidet sammen med hende føler, at med Cecilie Krog har Læseforening for Kvinder tapt en av sine mest fremragende og mest sympatiske representanter."

Fru Maria Dehli la krans fra *Norske Kvinders Sanitetsforening* og Gina Krog fra *Norske Kvinders Nationalraad*. Der var desuten kranse med baand og paaskrift fra *Kristiania Venstreforening* og en fra *Mandskaperne paa Framnæs-færgerne.**)

Saa var det jordpaakastelsen med de høitidsfulde ord. Stille, langsomt under honnør fra flaget sænkedes kisten, mens fra de klare kvinderøster steg:

Deilig er jorden! prægtig er Guds himmel!
skjøn er sjælens pilgrimsgang!
Gjennem de fagre riger paa jorden
Gaar vi til Paradis med sang!

Tider skal komme, tider skal henrulle,
slegt skal følge slegters gang,
aldrig forstummer tonen fra himlen,
sjælenes glade pilgrimssang!

Englene sang den først for markens hyrder;
skjønt fra sjæl til sjæl det lød:
Fred over jorden! menneske fryd dig!
os er en evig frelser fød!**)

Da sangen var slut, laa bare katafalkens blomsterlaag igjen og kransene som et tæppe langt utover, mens orgelets toner bragte den sisste hilsen. —

---

*) *Advokat Krog* er stifter av *Huksælskabet*, og familien har færdes meget paa Bygdø. Naar fru Krog var derover, var hun paa gammel kjendt grund. Hendes bedstefar kjøbmand *Christian Benneches* eiendom Christiansro strakte sig fra sjøen og like til Rutli ved Huk, og hele den strækning som ligger mellem *Benneches vei* og *Melbydalen* var have og park.

Hun har ofte fortalt om sine barndomsminder derfra. Naar hun var i besøk hos bedsteforældrene, satte hun naturligvis altid kursen til den store haven med alle de deilige frugttrærne.

**) Familien hadde utbedt sig denne salme. O. A. Grøndahl dirigerte.

Bøker

Alf Collett: **Camilla Colletts Livshistorie.**

Gyldendalske boghandel Nordisk forlag.

Det er et meget værdifuldt og fængslende stof, hr. expeditionschef Collett bringer i sit verk om Camilla Collett.

Det vil bli et kildeskrift for literaturhistorikere. Thi det er ikke alene den første norske biografi av Camilla Collett, bygget paa et indgaaende studium av hendes breve og dagbøker, men det kaster tillike interessante streiflys over flere av 1830- og 40 aarenes mest fremtrædende personligheter, Welhaven og J. P. Collett, Henrik og Nicolai Wergeland — og skildrer dem delvis fra nye sider.

De citerte brudstykker av Camilla Colletts efterladte papirer gir et overblik over hendes ungdom, den utvikling hun dengang gjennemløp, som man hittil har savnet.

Av særlig interesse er hendes forhold til *George Sand.*

Samtidig som Camilla Wergeland under sit ophold i Hamburg — 1836—37 levet sig ind i *Det unge Tysklands* aandsliv, studerte hun George Sand, som fem aar tidligere hadde debutert som forfatterinde. Det er det realistiske moment i George Sands digtning som griper Camilla Wergeland sterkest og anslaar beslegtede strenge i hendes sjæl:

»Alle disse Reflectioner ere udgaaede af hendes egen Kamp og Lidelse, de ere *sande*, derfor gribe de os.«

Til Collett skriver hun i 1840:

»Jeg har læst G. S. først i de senere Aar, saa at hun ikke kan siges at have *virket* paa mig eller næret nogen Stemniug eller Tilstand hos mig. Denne var fuldkommen udviklet hos mig, da hun mødte mig som et Speil, hvor jeg saae mig selv klart, frygtelig, henrykkende klart. Jeg har jublet over mange af hendes Ord, fordi alt var *mine*, hun havde givet Liv. . . . O, for George Sand bøier jeg mig dybt! Hun er mit Kjøns Martyr og Stolthed, og ikke dets Skjændsel, som Hyklere og den andægtige Pøbel kalde hende . . . .«

A. Collett meddeler at et thema der ofte vender tilbake i Camilla Colletts og hendes veninde Emilie Diriks's korrespondance, som tok sin begyndelse allerede i 1835, er »de unge pikers forkuede stilling, den bagvendte opdragelse, som gjorde dem lidet skikkede til siden at optage livets kampe, og deres ufrihed i valget af ægtefælle. George Sand og Camilla

Collett var hver for sig kommet til det samme resultat. George Sand uttalte det først — »frygtelig, henrykkende klart.«

Det er et rikt individualiseret eiendommelig billede av Camilla Wergelands ungpikeskikkelse, som stiger frem av disse blade.

Over denne skikkelse kastes et rørende, patetisk skjær fra kampblussene i Wergeland-Welhavenfeiden i 1830-aarene. Camilla Wergeland søkte gang paa gang at gaa imellem i striden, at ta av for de haardeste slag, som Henrik og Nicolai Wergeland rettet mot den mand hun elsket, mot Welhaven.

Hun faar se et par »skamløse hadefulde Linier,« som broren Henrik netop hadde skrevet mot Welhaven, og grepet av et »fortvivlet Mod« slaar hun en tyk strek over dem, angir derpaa sig selv og utholder taalmodig hans rasende vrede.

Da Nicolai Wergeland over jul 1833 arbeidet paa sit tilsvar til Welhaven »Retfærdig Bedømmelse af Henrik Wergelands Poesie og Karakteer«, stod han mellem en dobbelt ild.

Camilla Wergeland, som hver aften fik lov til at gjennemgaa »Concepterne,« søkte at mildne mangt et uttryk, at faa utelaadt »mangen saarende Replique. Naar Henrik fik læse det Skrevne, satte han Kors ved disse Steder, men jeg beholdt sædvanlig Overvægten.

Faders Piece kom ud; alle fandt den meget mild. Kun *han* (Welh.) urgerede over meget Uretfærdigt, og det bedrøvede mig, den burde dog billig have overtruffet hans Forventninger.«

Var situationen kompliceret for Nicolai Wergeland, var den det end mer for hans datter og for Welhaven, som følte en uimodstaaelig dragning mot hinnnden. Men en hel harmonisk forstaaelse mellem dem var umulig. Camilla Wergeland hadde uutslettelige træk i sin sjæls fysiognomi fælles med broren Henrik, og mot dem reagerte Welhaven med voldsomhet.

Enkelte av Camilla Colletts ungdomsbreve avgir betydningsfulde, paralleller til Henrik Wergelands breve til Stella og hendes slegt.

Meget interessant er det, hvad A. Collett oplyser, at netop disse to søskende, Henrik og Camilla Wergeland, i den første ungdom følte sig særlig draget mot hinanden.

»Han foretrak mig for alle sine Søskende . . . . fortæller fru Collett. Folk drillede mig ordentlig med ham, og hans Navn gjorde en Virkning paa mig som om det var en Inklination.«

Men Camilla Wergelands slegtskab med broren er idethele av mere underbevisst, instinktiv art.

Nogen bevisst aandelig rapport var der aldrig mellem dem. Om

søskendene paa Eidsvold prestegaard skriver A. Collett, at enhver av dem synes i opveksten at have levet sit eget liv, uten at lade sig paavirke videre af de andre, og Camilla Wergeland bekræfter fuldkomment dette utsagn, naar hun til J. P. Collett skriver om sit værelse:

»Dette Kammer tilhører ikke Prestegaarden, her har bestandig rørt sig et ganske andet Liv, men som ingen veed noget om. Her bliver skrevet og tænkt og drømt og talt og haabet og grædt og jublet, naar man er træt av at snakke og le og støie og lamentere dernede.»

Man mottar i det hele gjennem denne bok et sterkt indtryk av den aandelige isolerthet, Camilla Wergeland i sit hjem vokste op under.

Helt og fuldt hævet blev ensomhetsfølelsen hos hende først, da hun mødte Jonas Collett.

Skildringen av deres forhold utgjør det smukkeste og mest fængslende parti av denne biografi.

J. P. Colletts skikkelse, som man hittil kun har skimtet i uvisse konturer, træder her frem i fuld og levende virkelighet. Der maa i hans ungdom ha været noget fyrigt, djervt fremstormende ved ham, han har utvivlsomt hat træk sammen med Welhaven, træk som har henrevet den idealistiske unge Camilla Wergeland, og som har gjort, at hun kunde omfatte ham med beundring og stolthet endnu før hun lærte at elske ham. Collett har været en avgjort aandsaristokrat, en i bedste forstand fornem personlighet med en medfødt foragt for al halvkultur og en uforfærdet vilje til at gaa løs paa den, overalt hvor den stak hodet frem. Han har tillike som Welhaven været en utpræget harmonisk aand, som fremforalt i kunstverket har krævet skjønne proportioner, formfuldendthet, avsluttethet.

Men det rette maal paa hans personlighet faar man først naar man ser ham i hans forhold til Camilla Wergeland.

I sit hjerteliv — og først og fremst der — var Collett adelsmand.

Da Camilla Wergeland kort efter deres forlovelse i en storlinjet trang til fuld aapenhet har sendt ham sine dagbøker fra Welhaven-perioden, skriver han til hende:

»De siger, at De troer jeg vil ophøre at holde af Dem, naar jeg har læst det — o Camilla, aldrig har jeg holdt mere af Dem . . . Jeg seer jo . . . deri hele deres Sjæls Dybde, jeg seer, hvorledes de har omfattet den Gjenstand De har hængt Dem ved, med alle Deres helligste Hjertenerver, og jeg maa føle mig mere hendragen til Dem derved. Hvad der er ægte maa man altid elske, hvorvel det kan saare, ja knuse.«

Forholdet mellem disse to høit utrustede individualiteter rummer idethele en fylde av fine poetiske og psykologiske momenter.

Det følger av sig selv, at fremstillingen i denne Camilla-Collett-biografi er bredest i de grundlæggende aar, 1830- og 40 aarene, det er jo ogsaa fra dem de fleste breve og dagbokoptegnelser skriver sig. Men ogsaa de senere aar av fru Collets liv er stillet i klar belysning og gir betydningsfulde momenter til forstaaelsen av hendes personlighet og livsverk.

Bokens værd forøkes ved et par facsimiler og en række udmerkede illustrationer.

Lilly Heber.

Eftertryk forbutt.

Fra andre land

Kvindestemmeretten

i England

The Standard det bekjendte engelske dagblad ofrer hver dag en av sine store sider til kvindesaken, undet titlen *Woman's Platform*. Der mottas indlæg for og imot. Men det meste blir til gunst for bevægelsen.

Om den sisste store begivenhet: kvindernes protestmøte 16 november og deputationen til regjeringen den 17de — fortælles der utførlig.

Protestmøtet 16 november holdtes i den vældige *Albert Hall*.

Møtet var sammenkaldt av Kvinders sociale og politiske forbund. Som vanlig ved kvindestemmeretsmøterne fik man et festlig og harmonisk indtryk gjennem flaggene, fanerne og dekorationerne i hvidt, grønt og purpur.

Paa møtet talte Mrs Pethick *Lawrence* og Miss Christabel *Pankhurst* og flere andre under stor begeistring. Mrs Pankhurst, forbundets formand, er for tiden i Amerika, men hadde sendt et cablegram til møtet.

Der blev git kraftig uttryk for den indignation man følte over at regjeringen nu vilde almindeliggjøre stemmeretten for mænd, istedetfor at gi mænd og kvinder betinget stemmeret efter samme regler. Den saakaldte *conciliation bill* som kvinderne har fundet sig i at acceptere, slutter sig om like vilkaar, skjønt den i praxis vil gi langt færre kvinder end mænd stemmeret. Men denne bill og dermed utsigterne for kvinders stemmeret vil fuldstændig knuses og ødelægges under den *almindelige mandsstemmeretsbill*. Naar Mr. *Asquith* imorgen vil gi foretræde for en kvindedeputation, saa er det fordi han er blit ræd og vil faa de kjæmpende til at indstille deres *kamp*, men det vilde ikke ske, hvis man ikke fra regjeringen fik løfte om retfærdig behandling. Regjeringen hadde nu kastet en hanske til kvinderne, og de besvarte utfordringen ved følgende resolution:

»Forsamlingen gir uttryk for den dype indignation den føler ved regjeringens melding om at den vil fremkomme med forslag om almindelig mandsstemmeret i 1912, og forlanger at regjeringen skal opgi denne plan og istedet komme med et forslag som gir samme stemmeretsregler for mænd og kvinder. Vi fordrer at dette skal komme frem i næste session, saa en lov kan bli vedtat i parlamentet, vi fordrer at regjeringen skal sætte sin stilling ind paa et forslag som omslutter kvinder og mænd, istedetfor paa et som bare angaar mænd; og forsamlingen forpligter sig til at gripe til de forholdsregler som den finder paakrævet, hvis en indrømmmelse fra regjeringens side som den paakrævede ikke finder sted.«

I flere av talerne blev det fremholdt at end mer at dadle end Mr. Asquith som aapent vedkjender sig at han personlig er en motstander av kvindestemmeret, er *Lloyd George* som later som han er ven og opholder med tomme løfter.

Saa kom den 17 november med mottagelse av kvindedeputationen i *Downing street.* Og det maa erkjendes at trods alt kan stemmeretskvindernes agitation stort set ikke ha været uklok, naar regjeringen nu har set sig nøtt til at motta en deputation, hvorved ogsaa de videstgaaende suffragetter fik adgang. Det var jo det som fra begyndelsen av vakte uroen at ministerchefen simpelthen viste selv de fredeligste kvindeutsendinger døren, naar de kom for at petitionere for sin ret.

Der møtte nu representanter fra ikke mindre end syv store kvindeforbund av forskjellig farve.

En sterk politivagt var posteret i gaterne som førte til residensen, og alle som hilste de delegerede med tilrop, eftersom de kom kjørende, blev holdt tilbake.

Baade Mr. *Asquith* og Mr. *Lloyd George* var tilstede Mrs *Fawcett*, veteranen for kvindestemmeretsagitationen, presenterte deputationen. Den ene representant efter den anden talte. Miss Christabel Pankhurst først.

Hun krævet at regjeringen skulde bringe frem et forslag om stemmeret for kvinder. Den hadde ved det foreliggende forslag gjort saken til et partispørsmaal, og derved vilde de unionister som var venner av kvindesaken støtes tilbake. Kvinderne lot sig nu ikke længer narre, ingen puss, *tricks*, fra motstanderne kunde faa dem til at indstille.

Sterkest indtryk gjorde gamle ærværdige Mrs *Despard*, leder av suffragetteforbundet Women's *Freedom League.* Hun fremholdt at den sisste fornærmelse fra regjeringen mot kvinderne vilde drive alle deres organisationer nærmere sammen og øke deres hær storlig. I de fattiges, de forsvarsløses, de slitte arbeideres navn bad hun regjeringen gjøre sin pligt.

Efterat alle hadde talt svarte Mr. Asquith at det var umulig at høre paa de henvendelser han her hadde hørt fra alle kanter og tvile paa styrken av

bevægelsen eller paa den overbevisnlng som besjælet dem. Selv var han ingen tilhænger av saken, og flere av hans parti delte hans syn, men de fleste var stemt til gunst for den, ogsaa i unionisternes parti var meningerne delte. Som regjeringsforslag kunde kvindestemmeretten ikke komme frem, men der kunde stilles forslag fra andre kanter.

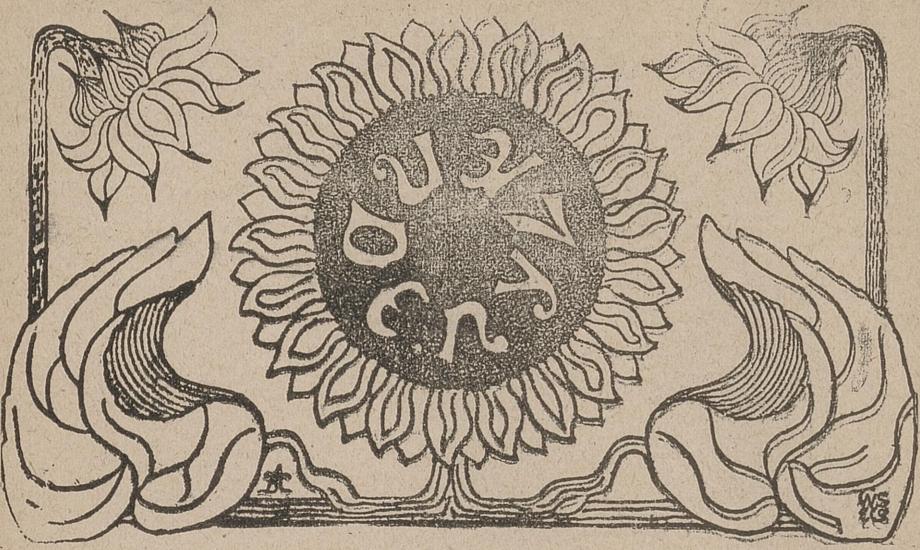
Regjeringschefen besvarte derpaa de spørsmaal som var stillet til ham av Mrs Fawcett. De lød: 1) Er det regjeringens mening at faa reformforslaget gjennem alle faser i 1912? Svar: Vi haaper at faa gjennemført det. 2) Vil *billen* bli formet saaledes at der lar sig tilføie forslag om kvindestemmeret paa andre vilkaar end for mænd? — Ja, — 3) Vil regjeringen love ikke at motarbeide slike forslag? — Ja, regjeringen som regjering overlater saken helt til underhuset. 4) Vil regjeringen betragte det eventuelle forslag om kvindestemmeret som gaar igjennem som en lovmæssig del av reformbillen og hjælpe den igjennem de senere faser? »Ja«. — Efter dette holdt Mr. Asquith en længere tale for at overbevise tilhørerne om at regjeringen ikke hadde narret og ikke vilde narre kvinderne ved noetslags »trick.«

Lloyd George har, som man vil erindre, ikke villet støtte det s. k. *conciliation* forslag, fordi han ikke har fundet det demokratisk nok, han frala sig nu beskyldningen for at seile under falsk flag. Han hadde det besste haap for kvindestemmeretten næste aar og vilde tale for den ved første leilighet. — Man visste ministeren skulde tale i Bath 24 november, og mange hilste denne uttalelse med bifald.

Suffragetternes hovedorganisation fandt ministerchefens erklæring høist utilfredsstillende. De fastholdt derfor sin plan at gaa op til Parlamentet tirsdag 21. Da de blev hindret av politi, gjorde de motstand og flere blev arresteret, deriblandt Mrs Pethick *Lawrence.* Det er fængsling de søker opnaadd.

Den 24 november i *Bath* uttalte Lloyd George sig bestemt for kvinders stemmeret, under sterkt bifald ogsaa av suffragetterne. Det var nødvendig at faa den indført. Kunde det saasandt ske baade i England og paa fastlandet vilde faren for krig betydelig formindskes.

En hel række indlæg om *kvindelig vernepligt* er sat, men fik ikke plads i dette hefte. Likesaa flere bokanmeldelser m. m. Det bringes altsammen i næste hefte, som utkommer om faa dage.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.

25de aarg. UTGIT OG REDIGERET AV GINA KROG. No. 24.

KRISTIANIA 15. december 1911.

25 aar

Med dette hefte slutter Nylænde sin 25de aargang.

Saa langt er vi naad.

Det begyndte at utkomme 1 januar 1887*)

I alle de 25 aar har bladet hat samme redaktion, men indtil utgangen av 1903 stod *Norsk kvindesaksforening* som utgiver av Nylænde. Paa det tidspunkt besluttet N. K. F.s daværende styre at nedlægge det, eftersom det ikke gik, det bar sig ikke.

Men det fortsatte allikevel. Redaktøren overtok fra 1894 ogsaa utgivelsen, og det gik — det har gaat bra. Det har holdt retningen, har ikke veget. Og det har baaret sig.

Naar kvindesaksledere i andre land faar høre, at vort blad ikke har noen organisation til støtte og ikke har hat noen kapital bak sig, at det ikke har bøiet nakken, og at det allikevel har gaat bra, saa forbauses de svarlig.

De fortæller om hvorledes det av deres egne blade som har ret til at kalde sig kvindesaksorgan har været næret og pleiet av forenin-

---

*) Det vil si det begyndte med et dobbelthefte for 1 og 15 januar, som utsendtes senere.

ger, eller hvorledes der har været stillet garantier og ofret paa det, eller at utgiverne har været kapitalsterke folk, som selv har ofret e. a. d. — og allikevel har det ikke gaat saa gott.

Det har møtt for megen motgang til at kunne trives. Og de spør om vi her ikke har møtt fiendtlighet og haan og hat?

Jo, det har det saa visst ikke manglet her heller.

Eller hvis det har gaat frem en stund — troløshet, smaalighet og klander og andet deslike?

Jo da, vi har møtt endel av det o. a. d. — mest fra kvindernes egen leir, desværre.

Og likegyldighet og likegladhet?

Til overflod — baade fra kvinder og mænd.

Om vi saa ikke vil lære dem kunsten og fortælle hvorledes det allikevel har kunnet klare sig.

Men vi er ikke istand til at lære noet fra os, for — naar vi tænker os om, saa forstaar vi igrunden ikke selv, hvordan vi har kunnet klare det. Men at det har gaat, vil ikke si det har gaat *let*. Det har ofte gaat svært tungt. Og det har mangen gang været saart at maatte resignere, naar vi har ønsket at kunne sætte større kraft paa. Men saa har til gjengjæld den fuldstændige uavhængighet været os baade sverd og skjold.

»Norge maa være et utvalgt land for kvindesaken«, og der tilføies, Nylænde er vel at forklare mindre som virkning end som aarsak? Kanske er kvindesaken kommet saa langt, fordi Nylænde har virket gjennem alle aarene?

Kanske det. Men skal Nylænde høste ære for at vi er kommet saa langt som vi er idag, saa faar det ogsaa være med paa skammen ved at vi ikke er kommet længer. Vi er i mange maater ikke kommet svært langt. Ingen maa indbilde sig at vi endnu er over det værste. La den beundring som møter os fra andre land, for vore fremskritt i enkelte retninger, ikke blænde os — i mange henseender staar vi tilbake.

Saa langt er vi kommet. Og videre skal vi.

At Nylænde er bestemt paa ikke at stoppe op vil man forstaa bl. a. av det tegn at vi for ikke længe siden er gaat til en utvidelse av bladet, og har presenteret en række utmerkede medarbeidernavne.

I det vi stanser et øieblik og ser os om, finder vi at endel av dem som sluttet sig til fra første begyndelse endnu er med os. Naturnødvendig savner vi mange av dem — død, bortreise, forandrede for-

hold o. a. har decimeret veteranerne, men ikke saa faa av dem har vi med os endnu.

Altsaa abonnenter i hele 25 aar. Andre i 20. Flere er kommet til i dette aarhundred, for 10, 5 aar siden og senere. Der finder vi tilsisst litt forklaring av hemmeligheten med Nylændes trivsel. Den store sympati som en utvalgt skare altid har vist.

Vor hjerteligste tak til disse for troskap, venskap, overbærenhet, og vort besste velkommen til alle som er kommet senere, like til dem i ellevte time. Gid de alle vil fortsætte og storlig mangfoldiggjøre sig og opfylde landet. Det trænges. Det er helt nødvendig i den vanskelige tid som kommer, eller rettere som alt er kommet i susende fart.

Den nye tid med sine store muligheter, sin mængde av berettigede krav, og ogsaa med sin larm og tumult, sin skrikende reklame og hissige konkurance, sin utvendighet og — med respekt at melde — humbug.

Det er klart at det vil bli dobbelt vanskelig for vort blad at bane sig vei under slike forhold.

Og samtidig ligger der vældige opgaver og venter. Det er let at forstaa, at der nu maa sættes mangedobbelt kraft paa skal det gaa.

Vil saa ikke vor saks venner hjælpe os, nu da større løft maa til?

Med beundring har mange set paa hvad mænd og kvinder, ikke mindst kvinder, kan utrette, og hvor offervillige de kan være, naar det gjælder at hjælpe et organ som hævder deres interesser.

Der er mange exempler i de senere aar — vi nævner et fra den allersisste tid. Arbeidet for at faa »*Socialdemokraten*«, partiets hovedorgan, utbrett. «Kjæmpeagitationen»! Der blæses i hornet og se — en stor skare staar færdig og parat, velvillig og ivrig; den sprer sig utover og kommer tilbake med en rik høst; nye tusener har sluttet sig til.

Saa ivrig kan kvinder være, naar det gjælder deres partis interesser, saa gjerne paatar de sig pligter for dets skyld. Men naar det gjælder det blad som fører kvindernes *egen* sak frem, uanseet partierne, og derfor omsluttende alle partier — hvad ser man da av ofre, hvor er da skarerne? — — Er det ikke en smule agitation værd?

I de 25 aar Nylænde har virket har det talt kvindernes og særlig norske kvinders sak. For deres ret har det kjæmpet, for fremskritt for dem alle i hjem og i samfund. For høiere dannelse, for rikere kundskap, for nye stillinger — for bedre kaar for alle kvinder har det arbeidet.

Men skal vi kunne fortsætte dette arbeide med held — skal det gaa frem for kvindernes sak i den vanskelige tid som nu er inde, da maa fler komme og slutte sig tæt og sterkt om sit eget organ.

Der fordres bare et ubetydelig personlig offer av hver enkelt og det vil voxe og voxe, til vi har en mægtig uovervindelig hær.

Kvindelig vernepligt

Til universitetsamanuensis cand. real. Thekla Resvold

Fra husmor Helga Eide Parr

Uten at ville slaa ind paa fruens diskussionsmaate ved at erklære andres opfatning for »det rene nonsens« vil jeg anbefale fruen at skaffe sig den skjærpelse af iagttagelse og sansning, den utvikling af den selvstændige tankeevne som ifølge Margrete Christensens erfaring (og vistnok mange andres) er resultat af skolekjøkkenundervisningen.

Vil saa fruen se litt længere ut end til sin egen tilhørerkreds, litt længere endog end til Kristianias bygrændser, eller bygrændserne overhodet, saa vil De kanske opdage at for det *alt overveiende flertal* af kvinder blir den naturligste ordning av deres forhold, den ordning, som ogsaa lykkeligvis stemmer bedst overens med de fleste kvinders lyst og anlæg, den, at de selv overtager hjemmets arbeide.

Kanske De da ogsaa vil opdage at jo bedre kvinderne er utrustet for denne, den mest uavviselige side av deres samfundspligter — desto mere tid og kraft vil de faa til at opfylde de andre sider av sine samfundspligter — de som vel nærmest ligger i deres meddelagtighed i ordningen av de fælles samfundsanliggender.

Fordi der er et yderst lidet faatal av kvinder, som ikke kommer til at utføre denne samfundspligt — eller ved sine specielle livsomstændigheter fritas for det, derfor gaar det ikke an at kalde husmorutdannelsen for fagutdannelse i samme forstand som utdannelse til smed, lærer etc.

Dersom fruen saa ogsaa vilde gjennemgaa det kursus i logik, De saa velvillig vil betænke os andre med, vil De *muligens* opdage, at der er en *reel* logik der omhandler tingenes *væsen*, og som har langt større værdi for livet end den formelle logik, som nærmest hefter sig ved ordene (værnepligt, samfundspligt) og som fruen synes at sætte saa stor pris paa.

Vernepligt og kvinder

Under denne overskrift skriver Thekla Resvoll i sidste Nylænde en rigtig kampmættet artikel mod tanken »kvindelig vernepligt.« Men det forekommer mig, at hun slaar sine slag i luften.

Vi skal se lidt nærmere paa disse slag, der efter min mening ikke rammer — men maaske blænder.

Th. R.s belærelse om, hvad der forstaaes ved ordet »vernepligt« tænker jeg vi tar med ro. Vi ved jo godt den alm. brug af dette ord. Men om vi nu forandrer lidt paa sprogbrugen og kalder *det* for »kvindelig vernepligt«, der skal dygtiggjøre kvinden til at verne om hjem og barn, saa er jo det ingen forbrydelse — behovet udvider jo ofte baade ord og begreber. Men er det saa stort et misbrug af ordet »vernepligt,« som Th. R. synes at mene — saa kan man godt kalde det noget andet. Kan man finde et

bedre navn gjerne for mig. Navnet er da lidet at strides om. Det er selve sagen, det kommer an paa, og her kan der naturligvis være delte meninger.

Men naar vi kommer ind til selve kjernen af spørsmaalet — ja da er det, jeg blir trist i hu ved at læse Th. R.s artikel. Thi naar vore kvinder, der staar — maa vi vel si — paa kundskabens høide har saa haabløs liden forstaaelse af, hvad det her gjælder — ja, saa siger vi: kan det nytte, kan vi faa vore autoriteter og mængden til at indse, hvad denne uddannelse har at betyde for vort land — vore tusind hjem?*)

Saa siger Th. R. »Det er et uimodsigelig faktum, at de individuelle anlæg og evner er forskjellig hos kvinder likesaavel som hos mænd.« Ja, det er vel selvsagt og alle enige i. Men det udelukker ikke, at der er en ting — et arbeide som egner sig som samfundsarbeide for *alle* kvinder. Det er netop »hjemmets arbeide« — det for landet byggende arbeide — det som skal føre slegten frem i moral, sundhed og arbeidsevne. At tale om faguddannelse her i denne forbindelse er jo udenfor al forstaaelse. En arbeiderhustru har nok ikke raad til at leie faguddannede kvinder, der kan ta sig af hendes hus og barn. Hun faar nok hjælpe sig selv, saa godt hun kan.

Det er jo mulig man engang kommer til det, at kun fagfolk sørger for hjem og barn. Men saa er det ialfald ikke nu, og vi faar nok regne med de fakta, som nu er.

Men naar Th. R. sammenligner husmorens fagdannelse med smedekunsten — kunsten at føre et økonomisk husstel, opdrage og retlede smaa menneskesjæle med ønskeligheden af »at kunne reparere et ovnsrør eller en laas« — ja da spør jeg, om det ikke høres haabløst ud her at vække forstaaelse?

Der er ingen som tvivler paa, at Th. R. opfylder en stor og god samfundspligt ved at holde foredrag og kurser — det kan ogsaa godt være, at Th. R. ikke har behøvet nogen veiledning for at stelle sit hus og barn, maaske har hun raad til at ha hjælp hertil. Men det er ikke undtagelserne vi tænker paa — ikke de faa. Det er den store masse af vore kvinder vi tænker paa, det er for dem, vi brænder af iver for paa en eller anden maade at komme dem til hjælp i deres saa ofte slitsomme og ansvarsfulde arbeide. Det er for den store masse vi vil, om mulig, faa sundere madstel, bedre hygiene, fornuftigere opdragelse. Og den store masse særlig dem, der trænger hjælpen mest, faar man ikke fat i uden ved tvungen undervisning baade i skolen og udenfor denne.

De fleste kvinder i vort land faar med barn og hjem at gjøre. De faa, som ikke direkte faar brug for denne uddannelse, vil vist ikke ta skade af et kort samvær med sine mange søstre, der saa saart trænger denne undervisning, og hvem de paa mange maader vil kunne hjælpe. Maaske de, der ikke direkte behøver denne kundskab, dog vilde ha godt af at deltage i slige kurser. De kunde maaske lære at forstaa de smaa i samfundet, de mange tusind hjem, som er strøet ud over vort land eller klumpet sammen

*) Jeg maatte mindes B. B.s deilige sang om hjemmet, særlig denne strofe: »hvo ei kan bygge sit eget hus, hvad stort han bygger, gaar og i grus.«

paa en altfor liden plads, lære at forstaa at det er dem som skal hjælpes, det er dem som skal løftes — da vil disse kurser selv for de faa, for undtagelserne, ikke være nytteløse — ikke bortkastet tid.

Det gjælder ikke at lære »at tilfredstille min mands gane paa en mere fuldkommen maade« nei det gjælder helse og arbeidsevne. Det gjælder sandelig ikke at lære »at pleie mit barn efter mere komplicerede metoder« nei noget langt mer, at pleie og opdrage mit barn paa bedste maade.

Th. R.s bemerkninger tilslut er det vel neppe meningen vi skal ta alvorlig. Hverken den om taknemlighed for vunden ret eller den om et kursus i logik for *alle* kvinder. Her blev der jo ogsaa undtagelser, de der ikke trænger kursus i logik. Th. R. vilde vel ogsaa i et saadant kursus finde at hun »hadde somlet bort en del av sin ungdomstid.«

Margrete Christensen.

Kvinders vernepligt*)

Tør jeg ianl. Thekla Resvolls opsats om denne sag i sidste Nylænde be om en plads i bladet.

Først lidt om navnet. I den udvidede betydning T. R. anerkjender »pligten til at opøves« finder jeg navnet meget anvendeligt. Forresten blir man klar over at her ligger et felt og venter paa os, vil nok alt komme til sin tid — ogsaa navnet. At det ikke er urimeligt *hvor vi nu staar* at kvinder paalægges pligtarbeide til landets bedste, synes jeg vi er klar over. Der er en fare som truer hjemmene, den at hjemmestel synker i agt hos vor tids unge kvinder eller ialfald at det sættes til side. En garanti mod at kvinder gaar ind til sit eget hjem uden forberedelse for opgaven synes derfor paakrævet. Skolekjøkken gir i kommuner hvor denne undervisning er obligatorisk udtryk for at denne opfatning ikke er vort samfund fremmed. Landets vigtigste interesser kan ikke overlades den enkeltes godtykke. Skolelov (og militærlov) viser dette. At forældre steilet dengang behøver vi ikke at tvile om. Udtrykket skole*tvang* gir her et fingerpeg. Nu heder det skole*pligt* og staar sikkert for de fleste som en *ret* for vore barn.

Nu kan man spørge. Er der ikke grunde for at ta kvinders arbeide for hjemmet og slægten op blandt sager, som er saa vigtige for samfundet at det ikke kan overlades slumpen? Og vilde ikke hjemmets virke derved naa op i en høiere orden?

Hjemmet maa opretholdes fremforalt, uanset den enkeltes virke paa de almenmenneskelige arbeidsfelter ligger dog kvindens største opgave indenfor dets ramme. Mange husmødre maa kunne frigjøre en del kraft til erhvervsarbeide. Tekniske hjelpemidler letter meget vor tids hjemmestel, og vi haaber stort af fremtiden paa dette omraade. Mer end alt andet letter dog indsigt og øvelse. Jeg tænker mig, som fru M. C. i Nylænde no. 22

*) Samtlige artikler med denne overskrift er sat i den orden hvori de er indløpet.

hævder, skolekjøkken som grundlag for »vernepligtskurset.« Det at lave mad maatte ikke ta for meget af det sidstes tid. Den unge pige skal just lære at ta dette enkelt og praktisk. Sundt, rent, økonomisk madstel for skolens eget personale, ingen kokeskole for delikatesser, som T. R. hentyder til, heller ikke en skole for »komplicerede metoder« i barnepleie. Ret frem og greit maatte alt lægges an. Alvor i arbeidet, nøiagtighed med renhold af alt — og alle.

Af theori tænker jeg mig sundhedslære, næringsmiddellære og regnskab. Tid til friluftsleg, gymnastik og sang, — plads for sund ungdomsglæde!

Jeg tror ikke det er »sørgeligt spild af kræfter« eller bortkasten af »sin kostbareste ungdomstid« om ca. 1/2 aar af enhver ung piges liv anvendtes som fru Riis Bøhn forudsatte i sit foredrag 27/10 (ref. i Nylænde no. 21) Tænk paa de livsværdier som vilde vindes — i øget sundhed for de fattige hjems barn, i arbeidsevne for den blødagtige og forvænte, i praktisk sans, disciplin og samfølelse for dem alle. Værdier som vil komme den unge kvinde tilgode i hvilketsomhelst arbeidsfelt. Naar ordet vernepligt er brugt er det fordi ogsaa her tænkes paa fiender, som vi trænger »at opøves i eksersis« mod.

Jeg skal nævne et par: alkoholtrangen som vi nu ved kan modarbeides ved sund ernæring, og tuberkulosen som gjennemført renlighed kan holde ude og sund ernæring overvinde kanske. Mere kundskab vilde vel ogsaa begrænse den *sanseløse* smittefrygt, vore syge lider saa saart under. Vi har, til en vis grad ialfald, vern ogsaa mod baciller i kjendskab til dem. Kort sagt, jeg er kommet til det, at kan staten skaffe midlerne, bør vi ville maalet og jevne veien for de unge. Det offer af tid, vernepligten vilde kræve, blev vel som regel ikke mere generende for den unge pige end for den unge mand. Samfundet maatte regne med det selvfølgelig, og til undtagelser maa der jo altid tas hensyn.

Thora Lund f. Heyerdahl.

Fra flere er jeg blit opfordret til at svare paa *fr. cand. real Thekla Resvolls artikkel »Værnepligt og kvinder«* i Nylænde nr. 22; men jeg synes igrunden, at den artikkel intet svar fortjener.

Naar man skriver i saa ilter og hissig tone, at man lar sig forlede til at kalde andres meninger for nonsens og sine medmenneskers børn for unger, bør man vistnok raade grunden alene. Og naar man — efter hvad der i det sidste er diskuteret og skrevet om sagen: kvindelig værnepligt — endnu er saa langt udenfor forstaaelse af kærnepunktet i den, at man kan skrive om »at lære madlavning for at tilfredsstille sin mands gane«, da er det naturligvis udenfor mulighedens grænser at faa vedkommende til overhovedet at forstaa den.

Naar man vil arbeide for sit land og dets mange ulykkelige hjem ved at hæve dets kvinder, da tar man selvfølgelig ikke sigte paa dem, der alt staar saa højt som vore universitetsamanuensi, jeg tviler ikke paa, at disse

selvfølgelig alt er fuldkomne i kultur, høflighed, selvbeherskelse, menneskekjærlighed o. s v. og ikke trænger til at lære af sine mindre heldigt stillede medsøstre. *Louise Riis Bøhn.*

En artikel i Nylænde for 15 novbr. om »Værnepligt og kvinder« af universitetsamanuensis Thekla R. Resvoll foranlediger mig at be om plads for nogle linjer. Ikke fordi jeg synes artikkelen fortjener noget tilsvar, da den forekommer mig at være et noksaa uoverveiet og umodent indlæg i en sag, som nok — trods Th. R's modsatte anskuelse — tør fortjene at »tages alvorlig«; men da jeg som repræsentant for et led af Romerike & Odalens kvinderaad, der har bragt fru Riis Bøhns forslag »Kvindelig værnepligt« frem for Norske kvinders nationalraad, saa at sige har staat fadder til denne sag, føler jeg mig opfordret til at komme med et par bemerkninger.

Fru Resvoll begynder med at definere ordet værnepligt — vistnok meget lærerigt for dem, som ikke vidste det før — og fortsætter med at belære os om, at det ikke gaar an at kalde pligten til at møde alle fiender, som kan angribe et samfund — synlige og skjulte — synd og ondskab f. ex. — for værnepligt. De fleste vil forstaa det og være enig i det ogsaa. Den eneste ræson for en tanke om værnepligt for kvinder er efter fruens mening, at kvinderne oplæres til at møde en fiende med »bøsse paa skulder og sværd ved lænd« vil de ikke det, saa er tanken det rene nonsens og misbrug af ordet værnepligt.

Jeg skal ikke indlade mig paa at gjennemgaa eller forsvare fru Riis Bøhns forslag, det vil være kjendt af dette blads læsere ialfald, og det trænger intet forsvar. Men Th. R. fremsætter endel paastande, som jeg skal tillade mig at imødegaa. Jeg skal bestræbe mig paa at være logisk, saa fruen ikke skal bestyrkes i den mening, at »de ærede damer« har behov for et kursus i logik.

Th. R. siger bl. a.: — — »naar vi hver paa vor vis utfører vort specielle arbeide med alvor og ihærdighed fylder vi vor samfundspligt.« Hvordan kan dette siges aldenstund det er saa, at der kan paalægges enhver af os pligtmæssig deltagelse i de forskjellige sociale og kommunale gjøremaal. Og videre mener fruen at det er ganske ørkesløst at prøve paa at opstille et bestemt slags arbeide, der fremfor noget andet skal kunne gives rang som særlig egnet som samfundspligt for *alle* kvinder,» eftersom de »individuelle anlæg og evner er forskjellig hos kvinder som hos mænd.« At oplære kvinder i sygestel, kogning og barnepleie er bra nok, men passer som anden faguddannelse ikke for *alle* og kan saaledes ikke opstilles som en parallel til mændenes værnepligt. Nu spør jeg passer da oplærelse i exercis og vaabenbrug og militær disciplin for *alle* mænd? Neppe. Mange savner ethvert naturlig anlæg i den retning og blir aldrig gode soldater, men derfor kan vi ikke ophæve værnepligten, den maa alligevel være — er ialfald nu alligevel en samfundspligt for *alle* mænd om den falder dem aldrig saa tung og selv om det for manges vedkommende maa blive et ørkesløst arbeide. For er det ørkesløst at lære kvinder op i det som de er uskikket til, saa maa vel det samme være tilfælde med mænd. Nu tror jeg for min part, at

det er flere mænd, som er uskikket til at »møde en fiende med gevær og sværd i haand« end det er kvinder, som ganske mangler evner og anlæg til at stelle et hjem. Men kvinderne maa lære at opfatte sit arbeide i hjemmene og for hjemmene *som en samfundstjeneste*, en pligt mod sit land. Saasandt som samfundet er hjemmene, saa hviler et samfunds ve og vel paa beskaffenheden af disse hjem og paa de mennesker — deres sundhed og kraft, fysisk og moralsk, som udgaar av disse hjem. Og er det kvindernes sag at bygge gode hjem — stærke hjem og staa som vagt om disse hjem som de kilder, hvoraf samfundet skal øse sin styrke, saa kan det neppe være »et spild af kræfter« om enhver kvinde blev paalagt som en samfundspligt at ofre noget af sin ungdomstid for at dygtiggjøres til denne sin opgave.

Uden i mindste maade at ville underkjende værdien af fruens virksomhed i sin stilling eller den energi, hun lægger i at holde forelæsninger og kurser for dem, som skal ud som ungdommens lærere, tror jeg dog maaske at fruen tillægger den en vel stor betydning som samfundstjeneste betragtet, naar hun anser den som sin høieste grad af samfundspligt.

Naar — endelig — fru Resvoll har opfattet maalet med værnepligt for kvinder at være det at »tilfredsstille sin mands gane paa en mere fuldkommen maate eller at pleie mit barn efter mere komplicerede metoder« — ja da kan jeg nok være enig med hende i at betegne det som et saa »ensidigt formaal.« Men denne opfatning af den hele plan som væsentligst gaaende ud paa at lære at »koge god mad og passe unger« røber en misforstaaelse som faar staa for fruens egen regning, om den ikke netop taler fordelagtig om fruens logik.

Tilslut kun dette: Hvis det nu var bare navnet »Kvindelig værnepligt« som fruen fandt forkasteligt og derfor vilde tillivs, saa havde jeg kanske stukket min pibe i sæk. Men naar hun flot vil affeie den hele tanke som det »rene nonsens« eller et taabeligt udslag af kvinders taknemmelighed mod »mændene her i landet« og som et bevis paa deres svigtende logik, da maa det være mig tilladt at sige, at jeg finder det at være en næsten upassende mangel paa respekt for andre menneskers alvorlige tanker og meninger.

Sole, Nannestad 27. novbr.

Dora Sinding.

Frøken Marie Bredal er valgt til medlem av den av kirkedepartementet nedsatte komité til utredning av spørsmaalet om en nærmere tilknytning mellem folkeskolen og den høiere skole. Frk. Bredal er det eneste kvindelige medlem av de syv hvorav komiteen bestaar. Dens formand er rektor *Geelmeyden.*

De kvindelige gymnasiaster i Drammen har stiftet en diskussionsklub. Det første emne som klubben diskuterte var „Kvindelig vernepligt“. —

Paa budgettet for 1912 opfører magistrat og formandskap i Drammen bevilgning til løn for en kvindelig politibetjent.

Et betydnigsfuldt jubilæum

„Arbeidsstuer for barn 1886—1911“

derunder et vakkert billede av stifterinden fru *Louise Ring*, omkranset av det norske flagg — det var den meget sigende dekoration paa industrisalens fondvæg under arbeidsstuernes utstilling iaar. Vi staar altsaa nu ved et skille, og gjør vist alle som har fulgt med en stans og kaster et tilbakeblik til den lille beskedne begyndelse i 80 aarene. Vi blir sikkert alle klar paa hvilken opdragende magt denne institution er vokset sig op til, og vi føler stor taknemlighet mot alle de varmhjertede trofaste mennesker som har baaret arbeidets byrder.

Stigende har søkningen av barn været — og stigende de smaa arbeideres fremskritt og interessen, eftersom de faar flere opgaver og flere kamerater at kappes med — og eftersom erfaring og insigt voxer blandt ledere og lærere. Arbeidsstuernes publikum er den samme trofaste grundstok — tilsat med nye tilhængere — for man blir jo alle *tilhængere.* — »Det er ikke smaasummer byens damer kommer og lægger ned her« sier en av de ledende. Ja, men hvorfor ikke — naar man paa samme tid kan forsyne sit hus med det ene nyttige og solide efter det andet, forklær, haandklær, skure- og vaskekluter, kufferter og matter i rafia og i læder, lakner, putevar, vaatter og ragsokker. Og saa støvlerne! Gutterne er jo blit rene fagfolk her. Det solide gode skotøi vandrer nok ind iblandt julegaver til barnas beklædning og gjør fortjent lykke der.

Selv en kræsen smak kan blandt luksussakerne som *duker i hedebosøm*, *gardiner i filetguipure*, *Hardangersøms løpere*, nette spaankufferter osv. finde noget som tilfredsstiller. Og barnas øine lyser naar de kommer til alle dukkerne syet av smaa behændige fingre. Og 10-øringer til lodder paa slike ting som sportshytten forsvinder hurtigt fra pengepungene. »Nu har vi 6 stuer, men kunde trænge det dobbelte for at faa alle dem med som gjerne vil ind. Det er tungt at avslaa disse smaa arbeidsivrige væsner — vi vet jo ogsaa hvad det moralsk betyr at faa dem med,« sier damerne. Ja her ligger hovedmomentet. Barna faar *arbeidslyst*, stuerne er den tidligste spore til virksomhetstrang og blir derved motvægten mot ledиggangen i de mørke vinterkvælder. *Kan dette skattes høit nok av byens borgere?* Eller av *kommunen* som faar slik effektiv pædagogisk hjælp? Med lyst gaar barna avsted fra de tusen smaahjem hen til disse støre trygge lyse hjem, hvor alt gaar som en lek. *Barn som arbeider med lyst* ser vi der, mens vi ser de mange tusen andre som *har lyst at arbeide* staa længselsfuld

derutenfor! Man kan bare under utstillingen lægge mærke til de smaa exekutører naar de med tindrende øine følger de besøkendes miner og sluker deres bemærkninger, for at faa begrep om den betydning arbeidet har for dem. Kort sagt — man faar lyst at slaa et *stort slag* for fler og fler og atter fler arheidsstuer. Jeg maa mindes gamle fru Ullmanns ofte gjentagne sætning: »hvis kvinder sat i kommunestyret — *da* —» Og nu — *sitter man der*! Men ikke alene til kvinderne, til alle varme menneskevenner i kommunestyret sætter man sin lid og haaper paa en *jubilæumsgave*, en tilvæxt i bevilgningen, saa at alle de smaa opvoxende borgere kan faa disse glade arbeidsdage som utgangspunkt og opdragelse til sin gjerning som store borgere. En slik gave vil landets hovedstad aldrig angre paa. Og vi andre maa gjøre vort til at den kan række langt.

Kr.a i november 1911

Randi Blehr.

NB. Foreningens jubilæumsberetning vil først foreligge ved juletider, den kan bringe oplysninger om mangt og meget som er av interesse for hele landet.

Amalie Skram.

Amalie Skram, Samlede Værker. Mindeutgave. Ialt 41 hefter à 30 øre. 1ste og 2det hefte utkommet. (Gyldendal).

Nu har Amalie Skram været død såpas mange år at man trøstig kan la hende vederfares retfærdighet også herhjemme, hvor anerkjendelsen bare var så som så, sålænge hun levde. Hun får sin »mindeutgave« som de andre store; subskribenterne tælles i tusener, og når de 3 statelige bind blir avsluttet, så binder man dem i pragtbind og stiller dem ind blandt klassikerne, som en av dem. Men kanske blir der en forskjel mellem hende og de andre klassikerne allikevel. *De* blev omsider læst, mens de endnu levde; de vandt navn og ry viden om og hjemme. Personerne i deres digtning blev kameratkredsen som de yngre samtidige generasjoner vokste op sammen med, også herhjemme, og deres billedsyner blev hvælvingen over de mottagelige sinds tankeverden. Men nu er der kommet endnu yngre generasjoner herhjemme, som dyrker andre guder. Klassikerne glir ind i en tilbaketrukken guldsnitstilværelse bak låste bokskapers støvfrie glasdører. Hvilken ungersvend går nu længer ut i den lyse sommernat, fordi han ikke kan få sove for de hvite hester paa Rosmersholm, og for Rosmers og Rebekka Wests tankeproblemer og sansespil! Nora er et navn bare, og den kjærlighetens mægtige triumfhymne »Når vi døde vågner« er et svakt alderdomsarbeide som man ikke behøver at kjende. I Tyskland er det anderledes, og i Frankrig holder det på at bli anderledes, — men her hjemme?

Der er ting som tyder på at Amalie Skram i den nærmeste fremtid ialfald er forundt en anden skjæbne. Hun oplevde ikke selv sine egne guldsnit. Men til gjengjæld kan det hænde hun blir oftere hentet frem fra sin klassikerhylde end de andre, kanske endog av unge hænder som skal til at gripe livet, og som instinktmæssig famler efter de håndsrækninger som kan rulle op det ene forteppe efter det andre, saa øiet kan overskue, og tanken fatte hvad der venter en.

Amalie Skram avdækker og avtegner med en intenst sanddru seerevne et særlig hjørne på det vanskelige livs skueplads, hvor skjæbner slås og går tilgrunde i kampen for at nå bort til den trange plet, som himlens sol skinner med velsignet lys og varme på.

Amalie Skram ser livskampen fra sin faste plads midt i den, skjæbnebestemt og tidsbundet. I hendes digterfysiognomi finder vi ett for ett de fleste av otti-årenes sterkt markerte karaktertræk.

Ottiaarene er blit et bestemt litterært begrep og et avgrænset avsnit i

vor kulturutvikling. Tidsrummet er kommet os såpas langt fra livet at begrepet ikke længer har magt til at kløve sindene i to fiendtlige leire. Det er et historisk faktum, som man erkjender, og som skal passes ind på den rette plads i den ubrutte utvikling. Men tidsrummet er ikke kommet os langt nok fra livet til at man kan fastsætte med objektiv gyldighet dets karaktertræk til alle sider, dets higens retning og dets resultater. Vi venter på en monografi over otti-aarene, en samlende monografi i stor stil, som efterspører ikke bare hovedstrømningernes oprindelse — de ligger klart nok i dagen —, men også alle tilløpene, fra vort eget politiske liv, fra de religiøse slagmarker, fra kunstens vårløsningstid og — fra utallige andre felter.

Slik som ottiårene ialfald indtil videre står for vor umiddelbare opfatning, er der neppe nogen anden forfatter som samler i sig tidens higen og længsler og tendens og dens karaktertræk — jeg kunde fristes til at si i forklaret skikkelse — som Amalie Skram. Den brutale sanddruhet, som søkte lidenskapelig uten at la sig skræmme av resultaterne, — den brændende tro, hvis gjenstand var naturlover, arvelighet, den uavvendelige følgerække efter evig virkende årsaker, — skjæbnetyngsel, — den litterære forkjærlighet for de mørkeste livsskjæbner — —; det er der altsammen i Amalie Skrams digtning.

Men det har altsammen speilet sig i en intenst lidende menneskesjæl, som la den dype menneskelige medlidenhets forsoning over de grusomme nederlag i livskampen.

»Hun stirrede og græd
over Menneskenes Sæd,
over al denne Ve,
som *hun* måtte se.
Hun stirrede og græd over al denne Ve,
som måtte, måtte ske,«

skrev Helge Rode så smukt og så sandt over hendes båre.

Men under al denne ve, som tiden og Amalie Skram ikke kunde komme ut over, og som hendes egen skjæbne gav hende selv en rikelig portion av, gjemte der sig i hendes sjæl en livshunger saa skjøn som nogen som har jublet mot solblank himmel. Hvem husker ikke Agnetes slutningsreplikker! Den skrøpelige Agnete, som skjæbnen og den utilstrækkelige sum av godhet som verden kunde avse til hende, knuste med ubarmhjertig hæl.

I Amalie Skrams skjønne livshunger lå forjættelsen om en ny litterær jord og en ny himmel efter otti-årenes truende skydække.

Det er eiendommelig at det netop skulde bli en på bunden så zart kvindesjæl som skulde bli ottiårenes oprigtigst og længst troende dogmatiker og mest typiske forfatter. Hun var netop en troende ottiårs-type hele sit

liv. Forklaringen til dette fænomen er mangesidig, og vil først kunne gis indlysende, naar tidsrummet er historisk gjennemforsket. Men der er allerede utkommet et dygtig arbeide, hvor grundlinjerne er søkt trukket op til en forklaring av Amalie Srrams livsskjæbne og digterfysiognomi, og hvor en uvurderlig rikdom av stof, som ellers sandsynligvis vilde ha gåt tapt, er indsamlet. Det er adjunkt *Antonie Tibergs* bok »*Amalie Skram som kunstner og menneske*« (Kr.a 1910. H. Aschehoug & co.) Dette verk danner det nødvendige supplement til Amalie Skrams samlede skrifter.

I bittert mismot over at hun blev møtt med den koldeste likegyldighet eller miskjendelse i sit eget land, ønsket Amalie Skram at bli regnet som dansk forfatter, fordi danske mennesker og det danske folk møtte hende med et hjertelag som selv i ulykker varmet hende. Hendes væsens egenart var imidlertid så helt igjennem norsk at ingen litteraturforsker vil kunne godkjende hendes krav på dansk litteraturborgerskap.

Og nu har norske kvinder og mænd det i sin magt at forandre hendes eget folks stilling til digteren Amalie Skram. Læs hende og bli glad i hende, og prøv at forstå hendes dyrt kjøpte tanker om den vanskelige livskamp.

J. A. Refsdal.

Paa Halvorsen & Larsen Ld's forlag

har **Lisbeth Berg** utgit en «kolorerbok for barn». Hun har kaldt den »brevkort», fordi de bladene som barna kolorerer, er «ordentllge» brevkort, som de bakefter kan sende i posten til bedstefar og bedstemor og alle tanterne til ny'aar. Og det er kjendte felter barna bevæger sig paa. For det er hele «Kom bukken til gutten» — som skal kolereres. Og yndefulde er baade Øivind og Marit og bukken og katten og ællingerne og »alle de andre dyra«. Godt og velgjørende for deres skjønhetssans er det at ha for øie saa kunstnerisk smukt utførte modeller som den Lisbeth Berg her har git. Fint og intilligent er forholdet mellem barn og dyr opfattet, og hvert enkelt billede er et kunstverk i sin utførelse. —

F. M.

Paa samme forlag er ogsaa utkommet «Peik og Babbens firkort». Det er Fr. Bødtker som har tegnet dem. De er morsomme og danner en forfriskende. avveksling fra de nu gammeldagse historiske — geografiske — literaturhistoriske o. s. v. — Her er man fri for bihensigten: at lære. Disse er bare til moro. Mange vil nok kjøpe dem.

F. M.

Endvidere. *Harald Petersen: 1. Gaasen og Ræven.*
» *2. Farvespillet.*

Kronprins Olavs Ponny. Morsom og underholdende bok for voxne og børn. Pris kr, 0.75.

Litteratur

Nanna Thrane *Løitnant Meisner*

Christiania-interiør fra slutningen af det 18de aarhundrede. (Gyldendal.)

Vi føres tilbake mer end hundred aar og faar se hvorledes vore stakkers smaa tip- eller tip-tipolde-mødre hadde det, hvorledes de blev opdraget til underkastelse, ikke mindst naar det gjaldt ægteskap. Og allikevel blev Anne Marie gift med sin utkaarne og ikke med den forældrene hadde bestemt. Men saa var ogsaa den nydelige jomfru den yngste av femten søskende, og blev derfor forholdsvis »svagt« opdraget av mor og av far — den velstaaende kjøbmand *Lauritsen* paa torvet.

I Anne Maries utstyrskiste ligger alt færdig, hvert sting er sydd — og nu er hun over 18 aar gammel.

Ingen av frierne er allikevel blit accepteret, fordi madam Lauritsen har utset sig seigneur Mørk til svigersøn, han er en aldrende mand med voxne barn, men er for en tid siden blit enkemand. Naar sørgetiden er over, kommer han nok. Men da han kom, spillet Anne Marie dem alle et puss — som vi ikke skal røbe for dem som har den fornøielse tilgode at læse boken.

Anne Marie hadde forlængst skjænket sit hjerte til en anden, og det gik saa for sig.

Hun skulde en dag tversover torvet for at kjøpe silketøi og hadde penge med. Langs fortouget gik en bred rendesten fyldt med grønt, tykt, stinkende vand. Da hun skulde hoppe over rendestenen, saa hun en løitnant komme om hjørnet. Den røde uniform var ganske ny og straalende. Hun saa han var vakker, det var Didrik Meisner! — da hoppet Anne Marie efter alle kunstens regler som hun hadde lært paa danseskolen. Men i det samme mistet hun en kobberskilling som sank ned i mudderet. Løitnanten faar fat paa en sopelime, feier rendestenen og presenterer kobberskillingen. Fra den stund elsker de hinanden.

Ærgrelsen over at Anne Maries originale maate at bortvise seigneur Mørk paa var kommet i folkemunde, skaffer madamen en gulsot paa halsen. Hun er meget daarlig og synes ikke aarelatningen hjælper, men, sier den ældste datter, »det passer ikke for en oplyst Kone som Mor at have Fordomme som en uvidende Bondekone,« aarelates maa hun. Tiden er i det hele stolt av sin oplysning og sin videnskap »tænk om vi levet i den gamle overtroiske tid,« sies der.

Boken er holdt prægtig i stil, man blir i tiden og ser sig om og farer ikke frem og tilbake mellem nutid og fortid. Og med alt det kuriøse, er der en egen ynde over det hele. Noet som minder om gamle vakre emaljeportrætter. Med fin og sikker kunst er billedet tegnet.

Det har undret mig at der ikke er kommet melding om nye oplag av Nanna Thranes sisste bok. Det kan vel endnu komme. Den fortjener baade to og flere oplag langt bedre end mangen en av aarets bøker som pranger med det.

G. K.

Haakon Løken: **„Landsens Liv“ Aschehoug & co.**

Anne Katrines vaarfriske ungdom har faat sin sommer og sit efteraar. Vi føres paanyt ind i hendes jevne sunde landsens liv midt i Trøndelagens frodige egne. Og vi lar os gjerne føre av forfatterens sjeldne fortællerevne, som maler mennesker og skjæbner saa plastisk og greit, at vi selv lever med i spænding og deltagelse. Vi dvæler gjerne ved hin tid, det unge Norges morgendæmring, hvor tidens store tanker og deres bærere vokset sig sterk tvers igjennem reaktion og intrige. Bjørnsons flammehode dukker op, Ibsen kaster ut sylhvasse blink, Ole Richters fine vemodige skikkelse hilser os, tidlig præget av hans tragiske skjæbne. Asbjørnsen og Vinje triner frem med lune smil og morsomme indfald. Alle disse historisk kjære mennesker omslynges av fortællingens lette ynde, krydret av tidens brede humor.

Boken har som digterverk seet nok sine svakheter, men man søker forgjæves efter lysten til at pirke ved dem. Det er en god og morsom bok fordi den sprer en atmosfære av arbeidslyst, klokhet, godhet og ren tænkning. Og det er en værdifuld bok, fordi den ved milieuets historiske sanddruhet vel kan betegnes som et kildeskrift.

C. M.

Th. Kittelsen **Folk og Trold** (Gyldendal)

Minder og drømme — er den vakreste og morsomste bok til julen.

Juleroser 1911 ved **Karl Larsen** (Gyldendal)

slaar rekorden i julehefternes mangfoldighet. Smukt, rikt, livlig og underholdende.

(r)
396

Nylænde

1911